TÂLCUIRI LA FILOCALIE

3

Arhimandrit Emilianos Simonopetritul

SFÂNTUL ISIHIE

cuvânt despre trezvie

SF. NECTARIE

TÂLCUIRI LA FILOCALIE

3

SFÂNTUL ISIHIE

Traducere după: ΑΡΧΙΜ. ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΥ ΣΙΜΩΝΟΠΕΤΡΙΤΟΥ, ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΝΗΨΕΩΣ, ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΗΣΥΧΙΟ, ΙΝΔΙΚΤΟΣ, ΑΘΗΝΑΙ, 2007

Coperta: Dana Moroiu, Vasile Ardeleanu

Imagine coperta I: Arhim. Emilianos Simonopetritul
coperta IV: detaliu veşmânt preoţesc

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

EMILIANOS SIMONOPETRITUL, arhimandrit
Sfântul Isihie : despre trezvie / arhimandrit Emilianos Simonopetritul ; trad.; ierom. Agapie. - Arad : Editura Sfântul Nectarie, 2008
Bibliogr.
ISBN 978-973-85817-8-4

I. Agapie, ieromonah (trad.)

235.3 Isihie
929 Isihie

ARHIM. EMILIANOS
SIMONOPETRITUL

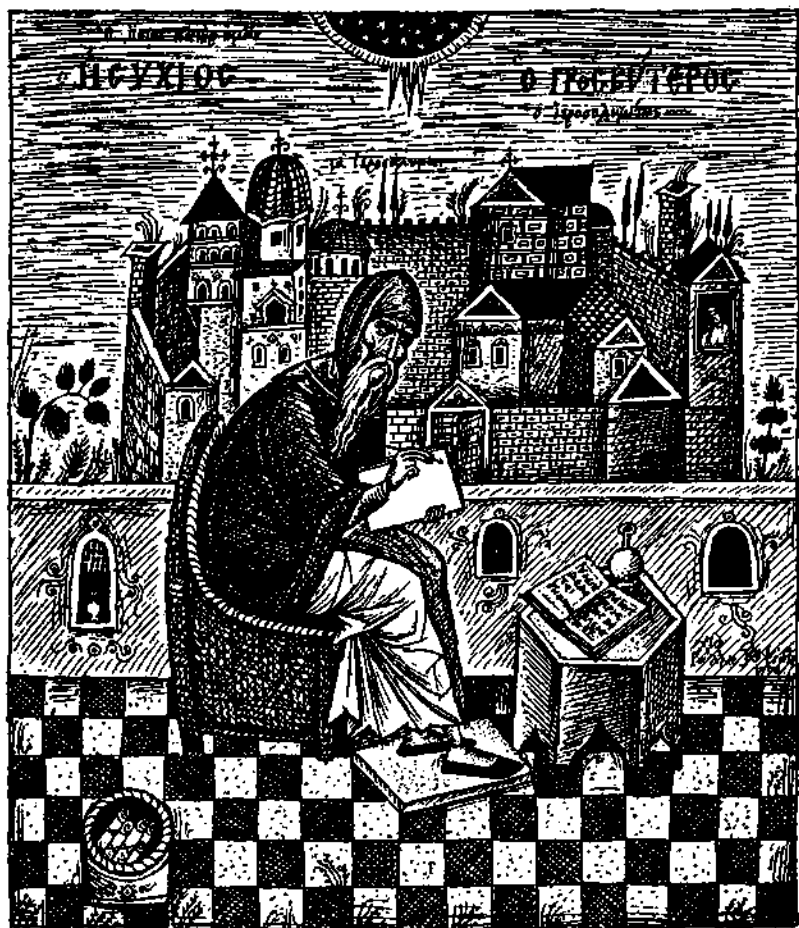
CUVÂNT DESPRE TREZVIE

TÂLCUIRE LA SFÂNTUL ISIHIE

Traducere din limba greacă de
Ierom. Agapie (Corbu)

Tipărită cu binecuvântarea
Preasfinţitului Părinte
TIMOTEI
Episcopul Aradului

SFÂNTUL ISIHIE PREZVITERUL

Prolog

Volumul de faţă constituie o continuare şi, într-un fel, o completare a tâlcuirilor pe care Gheronda Emilianos le-a făcut *Cuvintelor ascetice* ale lui Avva Isaia. Catehezele asupra Sfântului Isihie au fost ţinute între anii 1985 – 1986 la Mănăstirea Simonos-Petras şi la metocul ei din Ormilia.

Scopul este acelaşi, cuvântul Părintelui urmărind să îndemne sufletele către luptele cele duhovniceşti, să le călăuzească şi să le împărtăşească cugetul Sfinţilor Părinţi, duhul monahal, atât în viaţa obştească a Frăţiei, cât şi în viaţa personală a monahilor, pentru a-i pregăti pentru întâlnirea mistică cu Domnul, Care vine.

Am putea spune că, în timp ce textul lui Avva Isaia privea latura practică a vieţii, în toată întinderea ei, şi mai cu seamă legăturile sociale ale monahilor în sânul unei chinovii, Avva Isihie, în cele 203 capete ale sale, scrie aproape exclusiv pe tema trezviei. Aceste capete reflectă, precum feţele unui diamant, toate laturile acestei lu-

crări filocalice fundamentale, care acoperă întreaga luptă duhovnicească a monahului care-L caută pe Hristos prin rugăciune.

Gheronda Emilianos s-a îngrijit să tâlcuiască toate aceste mici capete, care adesea repetă aproape aceleaşi înţelesuri, deoarece şi-a dat seama că ele formează centrul vieţii monahale, lucrul cel mai important al monahului care-l face vrednic înaintea lui Dumnezeu. Fiecare monah, pustnic sau chinovit, este chemat să cultive trezvia ca răspuns la chemarea lui Dumnezeu. După cum se spune la începutul cărţii, trezvia este „urmărirea cuiva", adică a Mântuitorului Hristos, a Cărui prezenţă o simţim, dar pe Care nu-L vedem, deoarece vederea noastră este întunecată de patimi şi de beţia cugetului trupesc şi lumesc. Aşadar, toată arta ascezei constă în faptul ca monahul să „asculte" paşii lui Hristos care vine. Această auzire nu este o autoconcentrare seacă, o închidere în sine, ci dimpotrivă o deschidere a părţii celei mai lăuntrice a sufletului, o săltate a inimii sale, care s-a pregătit prin curăţirea conştiinţei şi prin legăturile sincere şi armonioase cu fraţii săi.

Dacă citeşte cineva cartea lui Avva Isihie şi este îndrumat de cuvântul povăţuitor al lui Gheronda Emilianos, ar fi cu putinţă oare să nu se hotărască să pună început acestei căutări, plin de entuziasm şi de nădejde în ajutorul lui Dumnezeu? Chiar dacă avem conştiinţa păcatului şi a neputinţei noastre, aflăm că am fost chemaţi să împărăţim împreună în curtea Marelui Împărat, şi, desigur, aici şi acum, fiind de ajuns să pregătim vasul nostru de lut pentru a primi roua cea cerească.

Ne exprimăm aşadar, marea noastră bucurie pen-

tru că, datorită dumnezeieştii râvne şi dăruiri a Părintelui Agapie faţă de tradiţia şi vieţuirea isihastă, vedem astăzi al doilea volum din tâlcuirile pe larg făcute de Gheronda Emilianos Părinţilor Filocalici, devenind accesibil fraţilor noştri români, la numai câteva luni după apariţia sa în limba greacă.

Credem că acest fapt constituie o mică completare la neîntrerupta tradiţie filocalică şi isihastă a Sfântului Munte şi ne rugăm ca ea să fie pentru iubiţii cititori un izvor răcoritor, din care vor putea scoate şi bea „apa vie", scoţând şi adeverind din adâncul inimii harul Botezului şi lucrarea Duhului Sfânt.

Egumenul Sfintei Mănăstiri Simonos Petras

Arhimandritul Elisei

A patra Duminică din Post 2008

Cuvânt despre trezvie

PARTEA TEORETICĂ

1

Cuvântul de suflet folositor și mântuitor despre trezvie și virtute este al Sfântului Isihie Prezviterul, din Ierusalim, care a trăit la sfârșitul veacului al IV-lea și începuturile veacului al V-lea. Însă, din pricina felurimii de înțelesuri pe care le conține, trebuie să fie mult mai târziu și probabil că a suferit schimbări făcute de o mână ulterioară. Pe baza tradiției, noi îl acceptăm ca pe un text al Sfântului Isihie, care îl adresează unui oarecare Teodul, fără să se refere la viața lui, și numai din caracterul duhovnicesc al Cuvântului ne dăm seama că Teodul era un monah cu căutări duhovnicești.

Cu toate acestea, în realitate, Sfântul Isihie nu se adresează numai lui Teodul, ci fiecărui suflet. Mai întâi monahilor, și apoi „la tot trupul", deoarece toți oamenii suntem chemați de Dumnezeu la împărăteștile nunți (Mt. 22, 2), la desfătările împărăției cerurilor, la dobândirea tainelor „celor din veac ascunse întru Dumnezeu" (Ef.

3, 9), care „nouă ne sunt date" (Mt. 13, 11; Mc. 4, 11), nouă ne sunt descoperite.

Cuvântul acesta este o cale care ne introduce direct în calea Domnului, într-o viaţă a avântului duhovnicesc. Dintru început ne arată modul prin care putem să nu dăm greş în mersul nostru către Dumnezeu, să nu pierdem nici măcar o urmă, am zice, a prezenţei Lui. De asemenea, ne ajută în aşa fel încât, dacă deja am atins, prin harul lui Dumnezeu, câteva etape din drumul nostru, acum să câştigăm mai mult într-un ritm mai strâns, pentru că anii noştri trec foarte repede.

Este cu putinţă însă ca numai într-o singură clipită, aşa cum vedem în Vechiul şi Noul Legământ şi în vieţile sfinţilor, să-L dobândim pe Dumnezeu, să curgă izvoarele harului din sânurile lui Dumnezeu şi să ne inunde.

Studiind, aşadar, acest Cuvânt, chiar şi fără să vrem, simţim stârnirea trebuitoare pentru a-L trăi pe Dumnezeu.

Trezvia este o metodă duhovnicească. [1]

Cuvântul începe cu termenul *trezvie* (νῆψις), care nu reprezintă un simplu sens nedefinit, ci o lucrare sau, mai bine, lucrarea, munca vieţii noastre, chemarea noastră apostolică, făptuirea şi viaţa noastră, ba chiar, am zice, răsuflarea noastră, pe care ne-o asigură atmosfera mănăstirească. După cum dacă ne oprim să mai respirăm, aerul vital încetează să mai intre înlăuntrul nostru şi vom muri,

tot aşa dacă ne va lipsi trezvia, fie şi numai pentru o clipă, va înceta intrarea în fiinţa noastră a suflării de viaţă făcătoare a Duhului Sfânt. Neavându-L însă pe Duhul Sfânt, ne vom afla într-o atmosferă sufocantă, neharismatică, fără bucurie, fără tihnă şi pace, nu vom simţi siguranţă în viaţa noastră, nici Dumnezeu nu va auzi rugăciunea noastră. Trezvia, adică, ne dă putinţa să-L avem pe Dumnezeu.

Cuvântul *trezvie* – νῆψις provine de la verbul νήφω, care înseamnă: „urmăresc cu atenţie, priveghez, sufletul meu nu doarme, ci urmăreşte plin de viaţă". Dar înţelesul originar al verbului este: „nu beau vin". Nu numai că nu beau, dar înfrânarea şi dârzenia mea ajung până la măsura la care să nu mai primesc nimic în organismul meu: postesc continuu pentru un singur motiv, pentru a urmări pe cineva. Prin urmare, observ priveghetor pe cineva şi particip la mişcările lui, ca să fiu înştiinţat în toată clipa de acţiunile lui. Cuvântul *trezvie* are înţelesul privegherii neîncetate, care este o lucrare limpede a minţii.

O metodă duhovnicească. În viaţa noastră zilnică, *metoda* – μέθοδος este modalitatea, calea, sistemul pe care îl urmăm pentru a realiza ceva. Provine de la verbul μεθοδεύω, care înseamnă „merg împreună cu cineva, călătoresc cu cineva"– în cazul de faţă cu Însuşi Dumnezeu – „îl urmez, îl urmăresc". Aşadar, cuvântul *metodă* nu a fost întâmplător aşezat aici. El redă sensul precis al substantivului *trezvie*, adică este lucrarea pe care nu o fac singur, ci urmărind pe un altul. Prin urmare, omul care nu poate să-l simtă pe cel împreună-om cu el (συνάνθρωπο), să îl bucure, să-l urmeze, să meargă împreună cu el, cel nesociabil, cel lipsit de ipostas social, însinguratul – nu

omul însingurării duhovniceşti, ci sufleteşti – este incapabil de trezvie. Din acest motiv, Biserica ne-a rânduit obştea monahală, al cărei chip desăvârşit este viaţa pustnicească alături de Domnul, împreună cu Care se află întreaga Biserică.

Oamenii din lume formează şi ei o societate, dar au parte de goana şi grija lumii. Urmăresc pe cele stricăcioase, pe cele deşarte, pe cele zilnice, care se pierd îndată ce trece ziua, şi care sunt numai un „acum". Dar „acum", înainte chiar de a rosti ultima lui literă, deja a trecut. Lumea, „chipul lumii" (1 Cor. 7, 31), premerge oarecum ceea ce gândeşte omul şi, prin urmare, destinul ei este trecător.

Dimpotrivă, trezvia, privegherea minţii, este lucrarea prin excelenţă a duhului nostru, căutarea şi urmărirea Duhului Sfânt, tot ce Dumnezeu a dăruit existenţei umane mai înalt. Mintea noastră, duhul nostru, alcătuirea noastră înţelegătoare[1] ne apropie de Dumnezeu şi ne uneşte cu El.

Prin urmare, *metodă duhovnicească* înseamnă îm-

---

[1] Prin *înţelegător* am tradus grecescul νοερός, aparţinând unei foarte bogate familii de cuvinte care mai cuprinde: νοῦς (minte), νοέω (a gândi), ἐννοέω (a înţelege), νόημα (înţeles), νόησις (înţelegere) etc. Ca termen tehnic ascetic se referă la partea din sufletul omului, mintea, creată pentru a fi în permanentă legătură cu Dumnezeu. Lucrarea cea mai potrivită a minţii este aşadar cea *înţelegătoare*, adică rugăciunea, în principal cea isihastă, corespunzând vieţii duhovniceşti, în Duh, a minţii. Folosirea termenului *înţelegător* se impune pentru a deosebi lucrarea duhovnicească, de lucrarea *spirituală* a minţii, corespunzătoare activităţilor psihice, intelectuale, culturale ale minţii. Prin urmare, *înţelegător* (duhovnicesc) şi *spiritual* reprezintă două moduri diferite de lucrare a minţii. Dezbinarea lucrărilor minţii a apărut prin păcat şi este depăşită doar prin viaţa duhovnicească.

preună-lucrarea duhului meu cu Duhul Sfânt, când duhul meu, ființa cea mai adâncă a existenței mele, este cu neputință să mai participe la alte lucrări.

Așadar, trezvia ne așază înaintea vieții lui Dumnezeu, ne face părtași Sfântului Duh, pricinuitorul existenței noastre, pentru că viața a început atunci când a vrut Duhul cel Sfânt. Cum a început?

Într-o anumită și unică clipă a istoriei, Părintele ceresc a vrut și a creat lumea materială. Existând deja aceastā lume materială, alcătuiește în continuare trupul omenesc în conlucrare cu celelalte două Persoane ale Sfintei Treimi și suflă în el „suflare de viață". Astfel că făptura lui Dumnezeu se face „cu suflet viu" (Fc. 2, 7). Dumnezeu a încetat atunci să mai sufle numai pe deasupra adâncurilor (Fc. 1, 2) și să pătrundă doar elementele create și materiale și animalele. S-a sălășluit într-o ființă unică și preaînaltă, care a devenit împăratul și rațiunea de a fi a creației, iar rațiunea zidirii acestei ființe, a creării ei, este Însuși Dumnezeu. Din acest moment împreună-lucrarea, împreună-mergerea, unirea omului cu Dumnezeu devin inevitabile și nu este cu putință să fie gândit omul, chipul Dumnezeului Celui nevăzut, fără Sfântul Duh.

Prin urmare, Sfântul Duh, ca una dintre Persoanele Sfintei Treimi, conlucrează la nașterea fiecărui om. Împreună cu Tatăl și cu Fiul, dă în pântecele mamei materia, pe care o ia de la tată și de la mamă, și embrionul zămislit este carne, țărână. Țărână naște omul, „țărână este și în țărână merge" (Fc. 3, 19). Acestei țărâne părinții îi dau toate caracteristicile personalității lor, chipul trupului lor.

Așadar, ce a făcut Părintele ceresc cu primul om,

acelaşi lucru îl face şi la naşterea fiecărui om, cu diferenţa că atunci mai întâi a modelat ţărâna şi apoi a insuflat pe Duhul cel Sfânt, în timp ce acum Sfântul Duh intră în om odată cu zămislirea. Adică, embrionul are viaţă şi este om din prima clipă, deoarece primeşte suflarea Duhului Sfânt, are partea conducătoare a sufletului, reprezintă un chip deplin al Dumnezeirii şi până în cea din urmă clipă poartă neîncetat şi nescăzut elementele dumnezeieşti şi ale firii omeneşti. În om există o comunicare lăuntrică a firii omeneşti cu harul dumnezeiesc, oarecum ca în Hristos.

Prin urmare, la naşterea fiecăruia dintre noi avem, pe de o parte, energiile dumnezeieşti, iar pe de altă parte, conlucrarea omului, conformă cu cuvântul şi voinţa dintru început ale Dumnezeirii: „Creşteţi şi vă înmulţiţi" (Fc. 1, 28). Bărbatul şi femeia, un om, o carne – „vor fi amândoi un trup" (Fc. 2, 24) – se împărtăşesc de Sfântul Duh şi Logosul Atotlucrător le uneşte pe toate la un loc, le adună pe toate împreună în pântecele femeii şi astfel avem omul întreg, Dumnezeu şi omul. Noua făptură a lui Dumnezeu, făcută pentru Dumnezeu, omul, se îmbracă prin Botez cu Dumnezeirea, cu viaţa harismatică, iar atunci Sfântul Duh devine sorţul existenţei lui. De acum, Duhul cel Sfânt intră înlăuntru şi scoate din El scânteile, lumina Dumnezeirii. Astfel că ţărâna pământului se face, prin trezvie, viaţă scânteietoare.

Prin urmare, trezvia este participarea Sfântului Duh, prin excelenţă lucrarea şi izbânda noastră a monahilor ca apostoli. Cine oare este apostol şi care este lucrarea lui? Apostol este cel care L-a văzut pe Dumnezeu şi a fost chemat de El, cel care este pus în lucrare de Dumnezeu şi prin

faptul că Îl poartă pe Dumnezeu în sine Îl împărtăşeşte pe Dumnezeu şi altora. Exact aceasta este lucrarea vieţuirii noastre monahale.

Trezvia deci este o părtăşie lăuntrică, puternica împreună-trăire lăuntrică cu Dumnezeu, care se poate săvârşi în fiecare zi înlăuntrul nostru atunci când nu suntem ocupaţi cu deşertăciunea sau cu aranjamentele noastre, cu minciuna vieţii. Trezvia, ca *metodă duhovnicească*, este taina prin care Dumnezeu înaintează înlăuntrul meu şi înaintez şi eu în Dumnezeu. Atunci Duhul cel Sfânt, ca o sămânţă de viaţă făcătoare, intră cu mişcări neîncetate în pântecele inimii mele şi acolo naşte „duhul mântuirii", după cum zice profetul (Is. 26, 18).

De asemenea, expresia *metodă duhovnicească* aminteşte de existenţa duhului viclean care a murit o dată pentru totdeauna în clipa în care s-a depărtat de Dumnezeu şi, de aceea, naşte şi aduce în sufletele noastre moartea. Duhul viclean nu are, desigur, drepturi asupra făpturilor lui Dumnezeu, dar aşteaptă cu răbdare, pândeşte, aşa încât să atace îndată ce-i îngăduie Dumnezeu.

Totuşi, nu numai Dumnezeu îngăduie duhului viclean să atace, ca în cazul lui Iov (Iov. 1, 6-12), ci şi propriul nostru duh îl cheamă. Viaţa dusă în nepăsare, în lenevie, rostogolirea în banalităţi şi, mai ales, viaţa în păcat şi fărădelege este o invocare a duhului viclean. De aceea, în asceza trezviei se află, prin excelenţă, lucrarea duhului viclean care aşteaptă răbdător. Dar, pentru că duhul viclean nu este înscăunat în om, e cu putinţă să fie izgonit de cel care liturghiseşte duhovniceşte pe altarul inimii sale. Cu toate acestea, duhul cel viclean nu încetează să năvă-

lească asupra lui, în mod aprig. De aceea, această metodă este un război duhovnicesc. Atunci noi, stând între diferite duhuri, trebuie să alegem întotdeauna întoarcerea noastră către Sfântul Duh, dacă, desigur, vrem să fim biruitori, pentru că pe cât este de subţire această lucrare, pe atât este şi de periculoasă.

Desigur că duhul viclean nu poate să intre în adâncul duhului nostru şi să iasă, dar atunci când duhul nostru se îndeletniceşte cu altceva, Sfântul Duh aşteaptă fără să acţioneze. Se întâmplă aici ca şi în relaţiile dintre oameni. Când cineva mă priveşte cu multă dragoste, dar eu privesc altundeva şi nu am nici o comuniune cu el, el nu poate să mă facă părtaş iubirii lui. Poate doar să aştepte cu mâna întinsă, încât, de îndată ce-i arunc o privire, el să mă invite şi să am părtăşie cu el. Dar de câte ori putem noi, oamenii, să facem aceasta? Duhul Sfânt însă o face. Rămâne în această postură, poate chiar întreaga noastră viaţă, aşteptând ca vreodată să atragă privirile inimii noastre.

După ce Sfântul ne-a spus că trezvia este o metodă duhovnicească, acum ne spune ce izbuteşte această metodă.

Izbăveşte cu totul pe om, cu ajutorul lui Dumnezeu, de înţelesuri pătimaşe şi de gânduri şi de fapte rele.

Să luăm un exemplu. Cineva îmi cere ajutorul. În acel moment sunt obosit şi-l reped. Această atitudine a mea este o faptă rea şi arată că până azi nu am folosit metoda duhovnicească a trezviei, calea care duce la nepătimire.

În altă situaţie s-ar putea să nu ajung până la faptă, dar văzând pe cineva, s-ar putea să intre în mine un înţeles pătimaş, adică să spun: „De nu te-aş mai vedea în ochi!" sau: „Bine i-am făcut!" Un „înţeles" (νόημα), un „gând" (λογισμός) doar au trecut prin minte, nici nu am făcut şi nici nu am spus nimic. Iar atunci mă îndreptăţesc: „Păi, vicleanul mi-a strecurat un gând" – dar chiar simplul fapt că cel viclean poate atât de uşor să ne strecoare înţelesuri pătimaşe arată că nu am folosit această metodă, cu care sunt alungaţi demonii cei vicleni, şi că nu suntem oameni duhovniceşti.

Când înţelesul zăboveşte în om sau când vin mult timp felurite înţelesuri pătimaşe, atunci, aşa cum se îngraşă trupul omului, tot aşa se îngraşă şi înţelesurile şi devin gânduri.

Înţelesurile pătimaşe au deci o evoluţie. Când le primim, ele ne cuceresc şi devin gânduri. La început lăuntrice, dar din pricina neputinţei noastre şi exterioare, adică putem să le exprimăm prin fapte. De aceea, textul nostru spune că numai trezvia ne izbăveşte *de înţelesuri pătimaşe şi de gânduri şi de fapte rele.* Adjectivul *pătimaşe*, deşi este legat de substantivele *înţelesuri* şi *gânduri*, totuşi determină cu siguranţă şi pe substantivul fapte.

Când Sfântul foloseşte expresia *de înţelesuri pătimaşe şi de gânduri şi de fapte rele*, nu înţelege că trezvia

ne izbăveşte de păcate, pentru că nu aşa ne izbăvim de ele. Este nevoie de o muncă serioasă în sufletul nostru, ca să ne izbăvim de toate şi să se facă curăţirea fărădelegii şi a păcatului nostru.

Care este atunci înţelesul adjectivului *pătimaşe* (ἐμπαθῶν)? Cuvântul împătimire (ἐμπάθεια) arată că înlăuntrul meu există patimă. În mod vădit, prepoziţia *în* descoperă faptul că inima mea nu este doar o suprafaţă, ci o cavitate, un sălaş, ceva adânc, ceva încăpător. Prin urmare, nu pot să fiu nelocuit, să nu am nimic înlăuntrul meu. Am. Ce am? Fie cele pe care le-am amintit, fie pe Dumnezeu. Nu încap toate în inima omului. Aşadar, adjectivul *pătimaşe* arată existenţa unei lucrări mai lăuntrice, a unei mişcări, a unei înclinaţii rele şi a vieţii. De exemplu, dintr-odată vântul suflă cu putere şi-mi întorc privirea să văd ce se întâmplă. Mişcarea aceasta porneşte fundamental dinlăuntrul meu, este un impuls lăuntric.

Prin urmare, Sfântul Isihie urmăreşte să înfăţişeze elementele lăuntrice care dau impuls şi-l conduc pe om spre o activitate exterioară felurită, şi nu spre Dumnezeire. Având, adică, înţelesuri pătimaşe, eu sunt purtat de altă putere sau energie, fac ceva fără să vreau, sunt stăpânit de altul, nu mă conduc eu pe mine însumi. În timp ce Dumnezeu m-a făcut împărat al zidirii şi al vieţii, eu devin sclav. Prin urmare, expresia *înţelesuri pătimaşe* exprimă netrebnicirea chipului lui Dumnezeu din pricina impulsurilor fără de voie ale omului care a căzut în rai şi cade în fiecare zi în viaţa lui personală.

Dar pentru ca această „fără de voie" să fie adevărată, dincolo de voinţa mea, trebuie să nu o primesc, să nu

o vreau, să nu o stârnesc, să nu am nici o colaborare cu ea, să nu o urmez. În mod obligatoriu însă se dovedeşte contrariul. Beau, de exemplu, şi mă îmbăt. N-am vrut să mă îmbăt, dar de vreme ce beau, e normal să mă îmbăt sau să jignesc sau să uit. Dar şi, în general, dacă beau înseamnă că opresc postul, vederea şi urmărirea lui Dumnezeu, fiindcă post înseamnă priveghere şi urmărire a lui Dumnezeu.

Aşadar, înclinaţia noastră spre rău este un semn care arată vinovăţia noastră. De aceea, cuvântul *pătimaşe* nu are înţelesul de rele şi viclene, ci descoperă responsabilitatea noastră, vinovăţia noastră, chiar şi atunci când noi simţim că suntem nevinovaţi. Atunci devenim sălaşuri viclene, fără să simţim acest lucru, dar trebuie să o ştim.

Când înlăuntrul meu se mişcă un înţeles, iar eu nu-l verific înseamnă că inima mi-a scăpat din mâini. Iar când ceva îmi scapă, de exemplu o piatră, nu ştiu ce va sparge sau ce rău poate să declanşeze. Păcatul a fost săvârşit, desigur, odată în Paradis, dar se săvârşeşte acum şi în propria mea viaţă. Prin trezvie însă pot să mă eliberez de această robie, deoarece ea este calea către nepătimire, către care nu mai există alt drum.

Înţelesuri pătimaşe. Ce înseamnă înţeles – νόημα? Terminaţia -μα arată rezultatul unei acţiuni. Aşadar înţelesul, noima, este rezultatul unei mişcări înţelegătoare a minţii. Eu înţeleg şi rezultatul acţiunii care se săvârşeşte şi se vede în mine, înfăţişarea mişcării mele este înţelesul, noima. De exemplu, urmăresc pe cineva cum se mişcă, cum râde, ce face şi am înaintea mea chipul lui, în locul lui Dumnezeu. Aşadar, înţelesul este un rezultat, o acţiune

pe care o săvârşesc eu, sau e ceva pe care altul îl aruncă asupra mea atunci când înţelesul nu iese din mine.

Înţelesul care intră în mine provine dintr-un element duhovnicesc, dintr-un oarecare duh. Dacă ar fi fost de la Sfântul Duh, nu ar fi spus Sfântul Isihie că trezvia ne izbăveşte de el. În mod evident, vrea să ne arate că el provine de la un duh viclean. Prin urmare, prin cuvântul *înţeles* Sfântul înţelege ceea ce zicem şi noi cu expresia „mi-a venit un gând". În mod corect spunem aşa, pentru că din afara duhului meu vicleanul îmi strecoară înţelesuri. De aceea, prin el însuşi înţelesul nu este păcat, ci un atac, o momeală (προσβολή). A bătut vântul, s-au deschis ferestrele, s-au spart geamurile, toate s-au făcut ţăndări. Această suflare a aerului n-am putut s-o prevăd, chiar dacă am luat toate măsurile. Nu e ceva pentru care să fiu răspunzător.

Părinţii îl văd întotdeauna, de la începutul păcatului până la săvârşirea lui, pe vicleanul demon. Nu există, spun ei, mişcare care să nu încredinţeze că acolo zace dracul. De aceea, când îi cunoaştem personalitatea, cine a fost şi ce a ajuns, îndată ce ne vâră el un gând, ne dăm seama că „un şarpe se ascunde în iarbă". Adică nu avem de a face cu vântul, ci cu cel care ni l-a adus, cu însuşi diavolul. Înţelegem că, dacă începem să ne îndeletnicim cu înţelesul sau cu noima, cu momeala, nu ne mai îndeletnicim cu noi înşine, ci cu diavolul. Învăţătura Părinţilor Bisericii în această privinţă este clară şi trebuie s-o cunoaştem.

Gânduri pătimaşe. Ce este gândul? Este întruparea înţelesului, a lucrării minţii, care s-a săvârşit înlăuntrul meu. Mi-a venit, de exemplu, gândul că Stareţul nu mă

iubeşte. Gândul acesta mă atinge, vorbesc cu el, dar în realitate, vorbesc cu cel viclean. Am lăsat, adică, trezvia, am urmărit tot traseul dezvoltării momelii, înţelesul a înaintat şi a devenit gând, şi acum priveghez deja întru duhul cel viclean.

Aici e valabil ceea a spus Moisi despre poporul lui Israil: „A mâncat, a băut, s-a săturat, s-a îngrăşat şi L-a părăsit pe Dumnezeu, Care l-a născut" (Deut. 32, 14-15). Gândurile noastre sunt izgonirea lui Dumnezeu, excrescenţa, creşterea embrionului, a cărui sămânţă a aruncat-o înlăuntrul nostru vicleanul demon. Acum înţelesul se îmbracă cu un trup care, pe cât mă ocup eu de el, pe atât se hrăneşte. Cu cât mai sensibil este un obiect, cu atât învelişul lui este mai dur, ca să îl păzească. De aceea şi demonul încearcă să facă trupul acesta cât mai gros, cât mai puternice gândurile, ca propria sa sămânţă ce se află înlăuntru să se poată ascunde, ca să nu-l vedem şi să-l îndepărtăm.

În procesul dezvoltării înţelesurilor în gânduri, întâlnim şi imaginaţia, care este împreună-lucrătoare la păcat. Imaginaţia este îngrăşământul care hrăneşte gândul nostru şi-l face foarte viu şi expresiv, un tablou deplin pe care îl privesc şi-l accept. Este un lucru înfricoşător, o stare vinovată, pentru că nu este vederea lui Dumnezeu, ci îndeletnicire, desfătare de o altă imagine înlăuntrul sufletului meu.

Când mă atacă imaginaţia, sunt deja cotropit, nu mai pot să lupt. Sunt legat de mâini şi de picioare şi am nevoie de mişcări foarte puternice ca să scap. Imaginaţia însă are şi puterea de a reveni. Revine foarte uşor, oricât aş

alunga-o. Este ca o femeie foarte frumoasă cu totul goală, pe care mi-o amintesc şi mă aţâţă. De aceea, chiar şi cel mai duhovnicesc om, când lucrează rugăciunea minţii, se fereşte de orice înţeles care vrea să se unească cu mintea lui, şi cu atât mai mult de imaginaţie, care îl îndepărtează de orice lucrare duhovnicească a minţii.

Să revenim la exemplul nostru precedent ca să pricepem mai bine dezvoltarea gândului în cuvânt. Gândul meu era că nu mă iubeşte Stareţul. În continuare, încep să discut cu acest gând, zicând: „Desigur, nu-ţi aminteşti ce ţi-a spus ieri? Cu siguranţă că nu te iubeşte. Ce voi face însă? Voi face ascultare. Spre ascultare am fost rânduit şi voi lupta până la moarte." Acum gândul a devenit cuvânt.

Toate câte le-am răspuns gândului care mi-a intrat în minte sunt cuvinte stricate, care descoperă faptul că sunt învins, că am căzut precum cel viclean, dar îmi acopăr înfrângerea – pentru că în adâncul meu o doresc – cu astfel de cuvinte puternice, care în realitate sunt prefăcute, sunt o perucă, o capcană. Aceasta pentru că nimeni nu poate să facă ceva atunci când este sub ocupaţie, când fiinţa lui nu strigă şi nu simte nevoia de libertate. De aceea, când spun că am jurat şi trebuie să fac ascultare până la moarte, spun minciuni. Pe scurt, îmi înfăţişez sinele ca martor înaintea lui Dumnezeu, ca să ascund lucrarea ce se săvârşeşte şi care e dusă până la capăt înlăuntrul meu, pe care eu o lucrez acum, şi nu o pătimesc de la altul.

Şi de fapte rele. În a treia fază, înţelesul devine faptă, ceva împlinit, ceva care se săvârşeşte înlăuntrul meu. Câte nu săvârşeşte mintea înlăuntrul nostru! Şi mai

ales când mergem la spovedanie, tocmai pe acestea nu le dezvăluim, spunem doar câteva cioburi. Adică răpim câte ceva din cartea inimii noastre şi le ducem Stareţului, unele care arată buna noastră stare sau vreo strădanie a noastră, altele care arată şi puţin puroi, care e cuibărit în sufletul nostru. Dar nu dezvăluim traseul acesta. Stareţul îşi dă seama de toate, desigur, dar lucrul acesta nu are nici o importanţă pentru noi, pentru că rămân mai jos de înfricoşatul laţ pe care noi l-am legat acum, şi nu satana.

De aceea, şi *de fapte rele* arată lucrarea noastră personală. Nu mai e nevoie de satana. După cum spune pilda, un om viclean a aruncat noaptea neghina în grâu şi acum doarme liniştit sau călătoreşte, fiindcă ştie că pământul a acoperit sământa şi cândva neghinele vor răsări. Când se întâmplă aceasta, ţăranul se întreabă: „Ce să fac? Să le tai, să le ard? Atunci o să ardă împreună şi grâul. Să le las aşa? Mă tem ca nu cumva să mi-l înăbuşe" (cf. Mt. 13, 24-29). Şi tot gândindu-se şi răzgândindu-se, timpul trece şi cresc toate împreună şi, la sfârşit, ce-o fi o fi. Ceva asemănător pătim şi noi. Ne înfăţişăm înaintea lui Dumnezeu precum ţarina cu neghine înaintea ţăranului.

Expresia şi *de fapte rele* arată rezultatul deplin nu doar al propriei noastre capitulări, ci al propriei noastre împreună-lucrări şi părtăşii. Fapta care s-a săvârşit înlăuntrul nostru şi se poate săvârşi şi cu trupul nostru, şi în chilia noastră, şi oriunde altundeva, este a noastră. Orice acţiune săvârşită cu trupul nostru, cu sufletul nostru, cu duhul nostru, îndreptată către o terţă persoană, către mediul înconjurător, către Dumnezeu, către îngeri, către sfinţi, începe dinlăuntrul nostru şi, în continuare, se manifestă

şi în exterior, având ca obiect întreaga zidire.

Izbăveşte cu totul pe om, cu ajutorul lui Dumnezeu. De toate acestea trezvia izbăveşte omul întreg. Curăţirea, care conduce la nepătimire şi asigură nepătimirea, se săvârşeşte prin trezvie. Aşadar, să nu credem că suntem curaţi, să nu spunem că vrem să ne curăţim fără trezvie, priveghere şi aşteptarea minţii în contemplarea Domnului zi şi noapte. Nu putem însă să ne izbăvim singuri, numai Dumnezeu poate să ne izbăvească.

Aşadar, primul rod al trezviei este curăţia. Nu mai avem nici înţelesuri, nici gânduri, nici cuvinte, nici imaginaţii, nici fapte viclene. Ce măreţie să ştii că eşti invulnerabil în viaţă! Cine atunci, când ştie asta, n-o să spună că îşi va da şi viaţa, şi inima, şi va pune de-o parte şi cel mai mic bănuţ ca să dobândească nepătimirea?

După ce am văzut cel dintâi rod al trezviei, poate acum fiecare dintre noi să-şi dea seama dacă în primul, în al doilea, în al zecelea an al vieţii sale la mănăstire sau în al douăzecilea sau al patruzecilea an al vieţii sale creştineşti a exersat această lucrare de căpătâi. Iar dacă descoperim că nu am exersat-o, avem înainte restul vieţii noastre pământeşti. Ca nu cumva să ajungem la sfârşit fără să fi devenit cuceritorii acestei lucrări. Dacă, iarăşi, vedem că suntem curaţi, să dăm slavă Domnului, Care ne-a învrednicit să ajungem nepătimaşi.

Cum însă ne izbăveşte trezvia de aceşti trei înfricoşaţi duşmani ai noştri?

Durabilă şi urmărită cu râvnă.

Durabilă înseamnă că nu putem ca, de îndată ce săvârşim trezvia, să le şi dobândim pe toate acestea. Trebuie ca această metodă să fie folosită mult timp, adesea ani întregi. Trezvia nu este o lucrare doar pentru acum, ci munca noastră nepieritoare, „până ce putem zice astăzi" (Evr. 3, 13). Atâta vreme cât există timpul. Mersul trezviei – în realitate, mersul lui Dumnezeu înlăuntrul nostru, urmărirea Lui – este continuă. Frământătura noastră are nevoie de ani pentru a fi dospită de aluatul lui Hristos.

Dar noi ce facem? Îndată ce ne-am luptat unul, doi, cinci, zece ani, ne revoltăm apoi şi zicem: „Oh, degeaba! Unde sunt roadele pe care le făgăduieşte Dumnezeu? Una zice şi alta face. M-a uitat, nu mă ia în seamă." Această stare a noastră este o cale vicleană. Înţelesul care a devenit gând şi, în continuare, faptă. Iată o faptă vicleană care se cultivă înlăuntrul nostru. De aceea zice Sfântul că trezvia sporeşte numai dacă este *durabilă şi urmărită cu râvnă*. Mersul meu trebuie să fie o vânătoare, dar într-o atmosferă paşnică, pe care nu o aştept, ci numai o urmăresc, în timp ce noi de obicei o aşteptăm.

Adevărata aşteptare a Sfântului Duh este îndeletnicirea noastră cu El, şi nu imediata şi nemijlocita împlinire a cererilor noastre de către Dumnezeu. Asta nu este iubire de Dumnezeu, este iubire de plăcere. Dumnezeu este iubitor de oameni, dar eu nu sunt iubitor de Dumnezeu, sunt „iubitor de om", iubesc omenitatea mea, pe mine însumi. De aceea, Dumnezeu niciodată nu îi dă har omului care se grăbeşte şi spune: „Am obosit, nu mai pot să tot cer de la Dumnezeu." Să ne minunăm aici de înţelepciunea lui Dumnezeu, pentru că, dacă i-ar da unui astfel de om haris-

me, ar folosi aceste daruri dumnezeieşti pentru sine însuşi şi „i s-ar face cele de pe urmă mai rele decât cele dintâi" (2 Ptr. 2, 20). Aşadar, aştept pe Duhul Sfânt înseamnă mă îndeletnicesc cu Duhul cel Sfânt. El este îndeletnicirea mea proprie şi mai ales *durabilă*, fără întreruperi.

De exemplu, mă rog un răstimp îndelungat şi apoi zic: „Ia să vizitez şi mănăstirile pe care le cunosc, ca să văd ce mai fac." Dar întreruperile îmi fragmentează timpul. Este curiozitate, mă îndeletnicesc cu cele despre lucrul meu, şi nu cu lucrul meu, care este Sfântul Duh. Întreruperile sunt o oprire a înaintării trezviei.

Alt exemplu: Unii au ca slujire în mănăstire să facă pâine. Încep de dimineaţă să frământe, dar după puţin timp are loc un mic cutremur. Se sperie, aleargă, ies afară, întârzie, se face gălăgie, unii spun să continuăm treaba, alţii să facem sfeştanie, alţii să cântăm un Paraclis. Trec aşa una, două, trei ore şi apoi se întorc să-şi continue frământatul, dar deja e târziu. Trebuie să plămădească de la început.

Asta înseamnă că nu putem să facem treabă înaintând şi distrându-ne, adică întrerupând viaţa noastră. Dacă mă îndeletnicesc acum cu trezvia şi apoi mă mânii, am neînţelegeri pentru ceva, merg până acasă şi mă întorc după trei zile – trei zile acasă echivalează cu cel puţin trei luni de întrerupere a mersului meu călugăresc – toate acestea înseamnă o oprire a trezviei. Tot ce am construit, am dărâmat, şi trebuie să o iau iarăşi de la început. Trezvia trebuie să dureze, să fie lucrată fără întrerupere.

De aceea, trebuie să o săvârşim *cu râvnă* – προθύμως, întreaga noastră mânie – θυμός, întreaga noastră

parte irascibilă, toate cele dinlăuntrul nostru să se îndeletnicească cu Dumnezeu. După cum plugul sapă adânc în pământ şi deschide brazda, aruncând de-a dreapta şi de-a stânga ţărâna, ca să cadă sământa, să se îngroape şi să încolţească, tot aşa trebuie să sape şi trezvia în existenţa noastră şi să deschidă o cale pe care să călătorească Dumnezeu Însuşi, singurul care poate să ne orânduiască problemele şi să ne deschidă inima. Caracterul durabil este plugul care ne dă putinţa de a ascunde Duhul în pântecele propriului nostru pământ, ca să-L avem şi ca să putem să înaintăm. După cum embrionul creşte în pântecele mamei, tot aşa sporeşte şi lucrarea naşterii omului duhovnicesc.

Urmărită cu râvnă. Sfântul foloseşte verbul „a urmări, a merge pe cale" – ὁδεύω, pentru a-l lega de cuvântul μέθοδος – „*metodă*". Când umblăm ca să ajungem undeva, de îndată ce dăm peste un pârâiaş, ce facem? Luăm pietre şi le aşezăm în apă şi călcăm pe ele sau înjghebăm un podeţ, dacă apa este adâncă acolo. Adică alcătuim cu râvnă ceva ca să trecem. Aşadar, expresia *urmărită cu râvnă* arată cum aranjăm lucrurile, astfel încât în cele din urmă să ne îndeletnicim cu trezvia.

Dar ce înseamnă participiul *urmărită*? Înseamnă că înlăuntrul nostru înaintează cunoştinţa lui Dumnezeu. Este într-adevăr important să înţelegem că Dumnezeu aşteaptă cu sământa în mână, astfel încât, de îndată ce puţintel se deschide, s-o şi semene. Dacă înţelegem aceasta, vom simţi cât contează să ne vărsăm sângele şi măruntaiele precum mucenicii, ca să putem săvârşi această lucrare. Iată un martiriu nesângeros, care e primit de Dumnezeu ca unul sângeros. Să-l urmărim cu râvnă.

Desigur că ar fi fost bine să începem de când L-am simţit pe Hristos în viaţa noastră sau măcar de când am devenit monahi sau cel puţin de ieri. Dacă încă n-am început, să începem de azi. Toate cele de mai sus vor fi în mâinile noastre, se vor împlini. Dacă ne pierdem timpul cu alte îndeletniciri înseamnă că-L pierdem pe Hristos, pierdem sămânţa cea sfântă.

Urmărită astfel, dăruieşte cunoştinţa sigură a lui Dumnezeu cel necuprins, atât cât e cu putinţă, şi dezlegarea tainelor dumnezeieşti şi ascunse.

Câtă mângâiere, câtă bucurie, ce măreţie ascunde această propoziţie! Prin urmare, ce lucru mai vrednic de dorit putem să poftim? Ce am putea cere mai bun? Pentru ce ne-am născut? Pentru ce trăim? Ce înseamnă că Dumnezeu ne-a zidit din iubire? Nu cumva ne-a adus în această viaţă ca să ne chinuim, ca să ne zdrobim, ca să luptăm şi să gâfâim? Asta-i iubirea lui Dumnezeu? Dacă ne-ar fi mişcat puţin trezvia, L-am fi pipăit pe Dumnezeu, am fi avut părtăşie cu El, L-am fi cunoscut.

Partea atrăgătoare, excepţională, unică a frazei *urmărită astfel dăruieşte cunoştinţa sigură a lui Dumnezeu cel necuprins* stă în verbul *dăruieşte*, ca să-ţi spună: Nu te priveşte pe tine, tu doar urmează calea trezviei şi aceasta te va duce la cunoştinţa lui Dumnezeu. Nu te tulbura

pentru că nu vei osteni tu, nu vei zidi tu, nici măcar cu propria ta înţelegere nu vei ajunge acolo. Cunoştinţa lui Dumnezeu nu este lucrarea minţii tale, ci răpire a minţii, fie în trup, fie în afară de trup, aşa cum a spus şi Apostolul Pavel. A fost răpit Apostolul, Dumnezeu i-a afundat mintea în El (2 Cor. 12, 2- 4). Această cunoştinţă însă, zice Sfântul, nu este dăruită celor desăvârşiţi, ci celui care lucrează trezvia. Cum?

Atât cât e cu putinţă. Nu avem cu toţii aceeaşi capacitate. Una este să fiu tânăr de cincisprezece ani şi să încep această lucrare, şi alta să fiu de patruzeci. Nu este acelaşi lucru să merg la mănăstire cu inimă tânără şi curată şi să încep îndată trezvia sau când merg după douăzeci de ani şi spun: „Mi-au cam trecut anii vieţii, ia să încep şi eu întru sfârşit trezvia. Am obosit de viaţă, am dobândit alte trăiri, am pierdut vremea." Iar când pierdem timpul, pierdem şi roadele. Asta nu-i o problemă mică. De asemenea, joacă un rol şi felul în care am trăit, în care am gândit, ce am simţit pentru viaţă, pentru Dumnezeu, pentru noi înşine, câtă smerenie avem. Toate acestea creează propria noastră putinţă, propria noastră capacitate.

De aceea, Dumnezeu nu le dă tuturor aceeaşi cantitate şi nici aceeaşi calitate a darurilor. Duhul cel Sfânt se mişcă cu iubire de oameni către om şi caută la mine ce pot eu să lucrez înlăuntrul meu. După cum un Stareţ îşi exprimă dragostea lui când încearcă să găsească ce slujire face mai uşoară viaţa ucenicilor săi, care îi ajută să nu aibă gânduri, ispite, împrăştieri, ca să se poată îndeletnici cu Hristos, tot aşa face şi Sfântul Duh. Nu există iubire mai mare decât aceasta. Rugăciunea depinde de mine şi Dum-

nezeu revarsă apoi tămăduirile. Privegherea e săvârşită de Biserică şi depinde de propria mea atenţie. Ce depinde de Stareţ este slujirea pe care mi-o va încredinţa şi pentru aceasta va da răspuns lui Dumnezeu. Mă odihneşte o muncă practică, obştească, de unul singur? Îmi va da ceea ce este de folos sufletului meu.

Tot aşa face şi Dumnezeu. Dăruieşte *atât cât e cu putinţă*, atât cât putem, cât încăpem, în esenţă pe cât îi facem noi loc şi pe cât El Însuşi ştie şi înţelege. Adică *dăruieşte* potrivit cu propriul nostru folos, pentru că în mod obligatoriu este valabil cuvântul „nu ştiţi ce cereţi" (Mt. 20, 22), nu ştim ce cerem de la Dumnezeu şi de aceea nu primim. Dacă le-am cere pe cele cu putinţă, cele la care putem noi să ajungem, atunci Dumnezeu ni le va da îndată sau mai târziu, „în orice zi Îl vom chema" (Ps. 19, 10).

La aceasta nu mă împiedică deloc caracterul meu, fiindcă nu l-am plăsmuit noi. Noi putem să lucrăm asupra lui şi să-l schimbăm, să-l înrăim sau să-l întărim. Cuvântul caracter (χαρακτήρας) înseamnă „pecete, întipărire", de la verbul χαράσσω – „a grava, a întipări, a trasa ceva". Caracterul nostru este o întipărire, o prelucrare, o facere a lui Dumnezeu. Fiecare cu caracterul pe care îl are poate să ajungă în cer.

Noi însă aducem ca îndreptăţire caracterul nostru pentru a defăima pe Dumnezeu, Biserica, schima pe care o purtăm, ca să nimicim slava lui Hristos şi astfel să apărem altora în cea mai proastă înfăţişare. Adesea spunem: „Ăsta-i caracterul meu, nu mă ajută, nici nu pot să-l schimb. Ce să fac?" Aşa însă Îl învinovăţim pe Dumnezeu. Putem să ajungem până la punctul în care spunem că pentru mine

nu există Dumnezeu. Dar, în realitate, Dumnezeu mi-a dat singura pecete care este pentru mine, exact ceea ce e de trebuinţă sufletului meu pentru a ajunge la tainele cereşti, pentru care m-a chemat.

Atât cât e cu putinţă. Pentru capacitatea de cunoaştere a lui Dumnezeu mai au de asemenea importanţă şi conjuncturile: slujirea, locul, felul în care mă rog. Într-un fel îmi este accesibil Dumnezeu când spun rugăciunea aşezat pe scăunel, altfel când sunt în picioare şi altfel când ies în pădure şi spun romantic: „Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă pe mine, păcătosul!" Aşadar, expresia *atât cât e cu putinţă* înseamnă cum lucrăm noi, ce-I dăm noi lui Hristos, cum stăm noi înaintea Lui. Desigur, multe din situaţii sunt obiective, fără ca noi să putem să le schimbăm. Dar multe situaţii însă pot să fie determinate de noi, pentru că noi creăm premisele pentru împrejurările vieţii noastre.

Să luăm un exemplu de pe poziţia Stareţului, ca să înţelegem purtarea lui Dumnezeu. Îţi încredinţez o anumită slujire, iar tu ai mereu plângeri împotriva epitropului. La anul se impune să te schimb din această slujire, pentru că a sluji în mănăstire înseamnă a sluji lui Dumnezeu. Dar pentru că Dumnezeu e nevăzut, îl slujesc pe omul văzut, chipul lui Dumnezeu. Însă la icoane şi la sfintele moaşte ne închinăm. Stareţul, epitropul, proestamenul[2] sunt icoa-

[2] Proestamenul este membru al Consiliului Stăreţesc, al Sinaxei, având atribuţii de conducere. Este ales pe viaţă, fiind schimbat numai în cazul unor căderi sau dacă demisionează de bunăvoie. Dintre proestameni se aleg anual doi sau trei epitropi pentru rezolvarea problemelor zilnice ale mănăstirii. Proestamenii sunt în număr de şapte, nouă sau unsprezece, potrivit cu rânduiala internă a mănăstirii.

ne ale lui Dumnezeu. Dacă eu mă cert cu epitropul e ca şi cum m-aş certa cu Dumnezeu. Pentru că Dumnezeu Cel nevăzut însufleţeşte totul. Stareţul sau epitropul sunt pur şi simplu trupul văzut. După cum icoanele ard, tot aşa poate şi Stareţul sau epitropul să ardă, dar Dumnezeu nu se pierde, însă cenuşa icoanei sau a moaştelor este sfinţită. Acelaşi lucru se întâmplă şi cu Stareţul căzut sau cu epitropul căzut, netrebnic, nătâng, imbecil, invidios, rău, stricat, ei sunt o cenuşă pe care a sfinţit-o Dumnezeu.

În anul următor, te pun la altă slujire, atunci tu îmi zici că-i greu, nu pot, şi faci gălăgie. De ce acţionezi aşa? Fiindcă te-ai îndreptat spre a doua slujire fără să lucrezi cele dumnezeieşti. Eu ţi-am schimbat slujirea ca să văd dacă nu cumva cea nouă te odihneşte. Tot aşa face şi Dumnezeu. Încearcă ce să ne dea, cum să ne vorbească, cum să ne prindă, ca să ne odihnească. Dacă am şti noi ce luptă duce Dumnezeu de dragul nostru! „Până acum lucrează" (In. 5, 17). În toată clipa încearcă să găsească ce poate fi mai bun, ce ne-ar putea odihni.

Aşadar, condiţiile şi situaţiile vieţii noastre le stabilim noi, dar le întâmpinăm ca şi cum n-ar proveni de la noi. Isihia noastră, liniştea noastră, bucuria noastră, strâmtorarea noastră, tihna noastră, tristeţea noastră, toate le creăm înlăuntrul nostru, potrivit cu felul în care ne purtăm cu Dumnezeu.

Dăruieşte cunoştinţa sigură a lui Dumnezeu cel necuprins. Dumnezeu este necuprins. Cine-L poate cuprinde? Singurul lucru pe care-l înţelegem, zice Sfântul Grigorie Teologul, este caracterul neînţeles, necuprins, al lui

Dumnezeu[3]. Devine însă înţeles, *Se dăruieşte*. Acolo unde şezi, dintr-odată Îl găseşti. Îţi deschide fulgerător mintea – duhul, nu raţiunea – şi simţi că ai dobândit cunoştinţa sigură a lui Dumnezeu, pe care o dă Sfântul Duh celui paralizat de treizeci şi opt de ani şi care vrea să umble. Îi dezleagă toate anchilozările trupului şi ale sufletului, îi iartă toate păcatele şi-i spune: „Ia patul tău şi umblă!" (In. 5, 5-8).

Dar omului firesc Dumnezeu nu poate să-i facă aşa, deoarece trebuie să vrea el însuşi. Cum? Prin exersarea trezviei, această lucrare duhovnicească care este urmărire şi vedere a Sfântului Duh şi pe care, în cele din urmă, Dumnezeu mi-o dăruieşte, după cum îmi dăruieşte şi lumina Lui şi pot să-L văd în mod tainic. Atunci, trezvia devine pentru mine un organ de simţ, un alt simţ, iar eu devin cu totul numai simţire. Îl prind deja pe Dumnezeu întreg şi devin un copilaş, un mieluşel fără de răutate, în timp ce, până mai ieri, se poate să fi fost un desfrâbălat. Devin cu totul simţire pentru că-L am întreg pe Dumnezeu.

La vederea şi cunoştinţa lui Dumnezeu participă chiar şi trupul, care se bucură. Se bucură şi limba, saltă trupul precum căprioarele, participă întregul om la această comuniune cu Dumnezeirea. „De necuprins este ce s-a săvârşit întru tine", zice imnograful praznicului Întâmpinării Domnului. „Ce s-a săvârşit", care este comuniunea Maicii Domnului, adică a omului cu Dumnezeu, este de neînţeles pentru noi, dar se săvârşeşte înlăuntrul nostru.

[3] Sfântul Grigorie Teologul, *Despre teologie* 11, PG 36, 40 B.

Acest lucru de necuprins devine cuprins, înţeles prin părtăşia noastră cu Dumnezeu. Şi ce uneşte mâinile noastre, cele două firi? Trezvia. Aşa încât e nevoie ca noi să deschidem o cale, să folosim o anumită metodă şi atunci Dumnezeu aruncă sămânţa.

Dăruieşte cunoştinţa sigură a lui Dumnezeu. Nu înţelege, desigur, cunoştinţă naturală. Cu toţii avem o cunoştinţă din fire pe care o dobândim de la zămislire şi gestaţie. În pântecele mamei, fătul are cunoştinţa lucrurilor negrăite ale lui Dumnezeu, care cunoştinţă apoi este cultivată. Având o cunoştinţă a lui Dumnezeu, are şi simţul, şi comuniunea, şi părtăşia cu Dumnezeu, dar chiar şi o participare la câte se petrec în mama sa. Se întristează mama, se întristează în pântecele ei şi fătul. Se ceartă mama cu bărbatul ei, o înţelege şi fătul şi se teme, şi când într-o zi se va naşte, se va naşte cu frică, se va întâmpla ceva şi se va speria. Se bucură mama? Se veseleşte şi se destinde fătul. Ştiinţa astăzi cu instrumentele ei poate să urmărească cu precizie deplina comunicare a trăirilor, a lucrărilor şi a simţirilor mamei şi fătului.

Embrionul, aşadar, are experienţa tuturor patimilor vieţii omeneşti, dar, în paralel, are şi experienţa lui Dumnezeu, pentru că poartă în sine suflarea dumnezeiască. Dacă noi, când semănăm sămânţa pământească, o urmărim când încolţeşte, o prăşim, o udăm, atunci Dumnezeu nu va avea comuniune cu ceea ce s-a zămislit înlăuntrul nostru, nu-l va urmări, nu va comunica cu el? Cu neputinţă.

De aceea şi feţii morţi, care se nasc fără să fi văzut viaţa aceasta, Îl cunosc pe Dumnezeu. Prin urmare, au pu-

tinţa de a ocupa un loc înaintea Lui, chiar dacă n-au trecut podul acestei pseudo-vieţi şi al acestei pseudo-morţi. Viaţa noastră este o viaţă mincinoasă, pentru că este moarte. Moartea însă este adevărata viaţă, înaintarea în viaţă. Fătul trece direct la adevărata viaţă în cer.

Deci cu toţii purtăm înlăuntrul nostru încă de la zămislire o oarecare cunoştinţă a lui Dumnezeu. În continuare, dobândim o cunoştinţă din viaţa zilnică, din educaţia părinţilor, din mediul în care trăim, din învăţământul pe care îl urmăm, din mănăstirea noastră, de orişiunde. Toate acestea sunt o învăţătură duhovnicească, o cunoştinţă prin comuniune şi participare, care se adaugă cunoştinţei naturale.

Sfântul însă nu se referă la această cunoştinţă, ci la cea *sigură*, la cea adevărată şi statornică, la cea care nu trece, ci este asigurată, definitivă, încredinţată, adeverită, pentru că o face credibilă Însuşi Dumnezeu. Este cunoştinţa care provine de la Sfântul Duh, pe care n-o dobândeşti citind manuale de dogmatică sau de simbolică sau cărţi de-ale Părinţilor. Orice ai citi, orice ai face, nu poţi să dobândeşti nici cea mai puţină cunoştinţă adevărată a lui Dumnezeu. Prin urmare, studiul nostru, cercetările noastre, discuţiile noastre, educaţia noastră nu pot să ne dea adevărata cunoştinţă. Toate acestea sunt simple metode, simple poduri. Numai Însuşi Dumnezeu poate să ne-o şoptească înlăuntrul nostru prin trezvie. În esenţă, această cunoştinţă este o descoperire, de aceea este sigură şi adevărată.

Ce înseamnă descoperire? Fiţi atenţi la tâlcuirea Sfântului: *urmărită astfel, dăruieşte cunoştinţa sigură a lui Dumnezeu cel necuprins, atât cât e cu putinţă, şi dez-*

legarea tainelor dumnezeiești și ascunse. Expresia *atât cât e cu putință* are două laturi: eu și Dumnezeu, cine sunt eu și cât pot să încap în mine, și cine este Dumnezeu și ce face. Tainele lui Dumnezeu sunt căile Lui, care se află în mare (Ps. 76, 20), în sfințenie (Ps. 76, 13), de la o margine a cerului și până la cealaltă margine a cerului (Ps. 18, 7), căi pe care le străbate în grabă carul de luptă al lui Dumnezeu, care există în firea lui Dumnezeu, în energiile Lui, în ipostasurile celor trei Persoane. Tainele sunt trăirile lui Dumnezeu, însușirile Lui, lucrările Lui, căile Lui, viața Lui firească, mai ales acelea care exprimă ridicarea lui Dumnezeu de pe tronul Său și așezarea Lui pe om.

Toate acestea se numesc taine, pentru că e nevoie ca altul să ni le descopere și să ne inițieze. Inițiatorul este aici Însuși Dumnezeu. El ni Se descoperă pe Sine Însuși. După cum Fiul lui Dumnezeu ne-a descoperit în trupul Său Dumnezeirea Sa, așa și acum are loc într-un anume fel o tainică întrupare în duhul omului, unde se descoperă Dumnezeu.

Prezența nepalpabilă a lui Dumnezeu pe tron, legată de absolutul Său, este pe de-o parte întrevăzută, prin umbre, de îngeri și de sfinți, dar nevăzută de noi. Însă lucrarea lui Dumnezeu și, în continuare, aplecarea Sa asupra noastră, apropierea Lui personală, sunt căi ale lui Dumnezeu, pe care omul le poate cunoaște cu siguranță. De aceea zice cunoștința sigură. Această cunoștință este ontologică. Avem, așadar, cunoștința naturală, dobândită, și cunoștința ontologică a lui Dumnezeu. Ființa se descoperă cu adevărat în propria noastră personalitate, în propria noastră ființare.

Prin urmare, când Sfântul spune *tainelor dumnezeiești*, înțelege modul în care Se mișcă Dumnezeu, în care El lucrează, că Se ridică de pe tronul Său, cade peste noi și ne vorbește. Acestea sunt însușirile lui Dumnezeu, care devin trăirile noastre, când noi ne facem pe noi înșine cât putem de încăpători.

Vechiul Legământ spune că nu putem să vedem și să prindem urma corabiei în mare (Pilde. 30, 19; Înț. Sol. 5, 10). Deși corabia este văzută, creată, o namilă înaintea noastră, urma ei se pierde. Dar și urmele păsărilor, precum și adâncurile împăratului și adâncurile inimii noastre sunt de necercetat (Pilde. 25, 3; Înț. Sol. 5, 11; 1 Cor. 2, 11). Nu putem să le urmărim, nici să le lămurim. Totuși, trăim urmele lui Dumnezeu și în mare, și în cer, și în inima noastră. Sunt trăirile dumnezeiești, umbletele lui Dumnezeu înlăuntrul nostru. Viața lui Dumnezeu este o liturghie, o ieșire a lui Dumnezeu către mine, și această taină devine acum propria mea trăire, propria mea viață.

Și dezlegarea tainelor dumnezeiești. Cuvântul *taină* are înțelesul de ascuns, de aparte, de personal, dar și de dualist. Adică sunt eu cel inițiat în taină și inițiatorul, învățătorul meu, Însuși Dumnezeu, Care îmi descoperă, mă învață. Sfântul se referă neîncetat la această doime: eu și Dumnezeu. În mod obligatoriu însă eu nu sunt singur, ci împreună cu multe alte lucruri sau cu mulți alții, în timp ce Sfântul ne vrea singuri cu Dumnezeu.

Vedeți ce fel de harismă a lui Dumnezeu este trezvia, singura noastră mișcare către Dumnezeu, lucrarea noastră proprie și unde ne înalță Dumnezeu? Vedeți ce adevărată binefacere este ea? Ce bogăție avem în mână și ce putem

realiza înlăuntrul nostru? După cum Dumnezeu S-a întrupat în pântecele Născătoarei de Dumnezeu, tot aşa Se întrupează şi înlăuntrul nostru şi locuieşte în duhul.

Şi dezlegarea celor ascunse. Tainele cele din veac ascunse, Dumnezeu le-a descoperit în plinătatea divino-umană a lui Hristos, în persoana lui Hristos, când a venit plinirea vremii (Col. 1, 26; Gal. 4, 4). Aceasta este descoperirea gnoseologică, dar, deşi au fost descoperite tainele cele ascunse, pentru ca cineva să le trăiască, se cere şi o anume strădanie, din pricina adâncimii lor. Adică descoperirea ontologică a Dumnezeirii se săvârşeşte de Însuşi Dumnezeu în existenţa noastră, corespunzător cu măsura noastră de îndumnezeire.

Să luăm un exemplu. Vii să-mi vorbeşti înăbuşit de problemele tale. Eşti bolnav, ai păcătuit, ai fost dat afară, te-au izgonit din mănăstire, ţi-au spus că ai cancer şi-o să mori. Eu îţi vorbesc, mă asculţi şi după puţin îmi zici cu lacrimi:

– Părinte, mi s-a dezlegat problema.

– S-a dezlegat? Cum? Cancerul nu ţi s-a vindecat, de operat te vei opera, şi-n cele din urmă tot o să mori. Din mănăstire te-au izgonit. Cum ţi s-a dezlegat problema? Şi totuşi, spui că ţi s-a dezlegat...

Într-adevăr, ţi s-a dezlegat, pentru că s-a schimbat aşezarea ta lăuntrică, ţi s-a schimbat trăirea. Lucrarea dumnezeiască a schimbat cele lăuntrice ale tale şi ai simţit că ţi s-a dezlegat problema. Problemele noastre nu se dezleagă, deoarece sunt declanşate de alţii şi de împrejurări. Totuşi problema nu sunt ceilalţi, ci legătura mea cu Dumnezeu, eu şi Dumnezeu. Când o aranjăm pe aceasta,

nu mai există nici o problemă.

Dezlegarea celor ascunse. După cum atunci când este întuneric mă împiedic de scaune şi cad peste voi, fiindcă nu văd nimic, dar îndată ce se aprinde lumina, înaintez în tihnă, fără să mă împiedic, tot aşa se face şi *dezlegarea celor ascunse ale lui Dumnezeu.* Starea noastră omenească rămâne aceeaşi, eu sunt acelaşi care eram, dar dezlegarea a venit. Cele negrăite ale lui Dumnezeu mi-au devenit cunoscute, iar schimbarea mea este schimbarea dreptei Celui Preaînalt (Ps. 76,10), lumina pe care o aruncă înlăuntrul meu Dumnezeu. Acum văd lucrurile în mod diferit. Vă văd pe voi, dar Îl înţeleg pe Dumnezeu. Îmi dau seama, de exemplu, că nu mă iubeşti, dar nu-mi pasă. Dimpotrivă, mă bucur de asta, acum o sărbătoresc.

Dumnezeu rămâne nevăzut, neamestecat, de neatins, este totuşi Dumnezeul meu cel cunoscut, pentru că nu mai am probleme în ce priveşte cunoştinţa Lui, fiindcă El Însuşi a intrat în mine şi cele dumnezeieşti devin propriul meu conţinut. Realitatea acestei descoperiri este faptul că Îl port în mine pe Dumnezeu, stare pe care o trăiesc şi de care îmi dau seama. Este dezlegarea lăuntrică, deschiderea ochilor mei.

Această nouă vedere îmi descoperă, de asemenea, în afara tainelor lui Dumnezeu, şi înţelesul celor ce sunt, a îngerilor, a dogmelor, dar şi înţelesul celor ce se săvârşesc în mine, înţelesul bolii mele, toate. Câte nu-mi descoperă Dumnezeu! Dobândesc o cunoştinţă adâncă, pătrund în Dumnezeul din mine, nu mă mai uit de departe. După cum îmi dau seama când mă doare inima sau îmi apare dintr-odată o umflătură pe trup, tot aşa îmi dau seama şi

de Dumnezeu şi de tovărăşia mea cu El. Această tovărăşie a noastră este nunta noastră tainică, pentru că nuntă înseamnă tovărăşie. Asta este şi trezvia: tovărăşia cu Duhul Sfânt, pe care-L urmărim. Când sunt în această stare, în loc să-mi fac probleme, în loc să obosesc, în loc să mă frământ pentru viitorul meu, fac altceva: cânt „Aliluia" cel de nuntă al descoperirii lui Dumnezeu în viaţa mea.

Prin urmare, tot ce cerem de la Dumnezeu şi este pentru noi folositor primim. Dar am stat vreodată înaintea Lui cu sinceritate ca să vedem care este folosul nostru şi aceea să o cerem? Multe cerem, dar folosul nostru este Dumnezeu. Adică ne este de folos, împreună trăim cu Dumnezeu. Cât de puerile sunt viaţa noastră zilnică şi rugăciunile noastre, când cerem cele de care nu avem nevoie şi pe care, din fericire, Dumnezeu nu ni le dă! Ne jucăm ca şi copiii care acum plâng, acum râd, dar nici plânsul, nici râsul lor nu este adevărat.

Când în viaţa noastră de zi cu zi liturghisim fără a primi ce cerem, aceasta se datorează faptului că liturghisim fără pâine şi vin. Atunci, în locul cuvintelor „cerem şi nu primim" avem simţirea noastră înşine, a propriei noastre măreţii, adică a propriei noastre nimicnicii. Dar folosul nostru este altul: este trezvia, este lucrarea pe care ne-o dă mâncarea şi băutura lui Dumnezeu. Să cerem, aşadar, adevărata mâncare şi băutură a existenţei noastre şi desfătarea inimii noastre, trezvia. Să săvârşim lucrarea de iniţiere în taine a trezviei, ca să ni se dezlege tainele, ca să devenim deţinători şi părtaşi ai Dumnezeirii, ca să devenim una cu Dumnezeirea.

Cu adevărat, minunate şi aproape puse în mâinile

noastre, cum spune Sfântul Isihie, sunt darurile trezviei. Numai că, pentru a deveni proprietatea noastră, trebuie să strângem palma ca să nu le pierdem.

Ea [trezvia] *împlinește toată porunca lui Dumnezeu, din Vechiul și Noul Legământ și aduce tot binele veacului ce va să fie.*

Trezvia este, de asemenea, mijlocul prin care cineva poate să împlinească întreg Vechiul şi Noul Legământ, întreagă voia lui Dumnezeu şi care, în plus, ne dă tot binele veacului ce va să fie. Trezvia, prin urmare, nu este numai curăţire, cunoştinţă şi descoperire, ci este şi împlinire a voii dumnezeieşti şi înainte-dobândire, am zice, înainte-trăire a celor care aparţin viitorului. Le adună pe toate înlăuntrul ei.

De la început până acum, primul cap nu are nici un punct. Toate propoziţiile sunt legate între ele prin câte un *și* sau sunt juxtapuse, ceea ce arată că înţelesul continuă şi nu putem să-l întrerupem, fiindcă toate aceste trăiri se înlănţuie una după alta. Aşa cum când cineva povesteşte, nu-l întrerupi ca să nu pierzi firul povestirii, tot aşa şi Sfântul Isihie parcă ţi-ar spune: Stai puţin să-ţi dezvălui primele daruri pe care ţi le va face Dumnezeu, şi apoi vom înainta la următoarele.

Ea [trezvia] *împlinește toată porunca lui Dumnezeu, din Vechiul și Noul Legământ.* De obicei, noi de fiecare dată ne întrebăm care este voia lui Dumnezeu sau spunem: „Dacă vrea Dumnezeu." Dumnezeu însă nu este o cimilitură, nu este o enigmă. Lucrurile sunt limpezi si

exacte. Prin urmare, cine nu cunoaşte voia lui Dumnezeu descoperă că nu L-a iubit niciodată pe Dumnezeu, că n-a căzut niciodată la pieptul lui Hristos. Aşadar, prin trezvie, cunoaştem voia lui Dumnezeu şi, în paralel, putem s-o împlinim.

Ciudat însă. Sfântul nu spune că omul este cel ce împlineşte voia lui Dumnezeu, ci că trezvia este împlinitoare. De ce? Deoarece, pentru a face voia lui Dumnezeu, e nevoie să o vrei. Dacă vrei, o vei exersa prin lucrarea trezviei, şi atunci voia lui Dumnezeu se va împlini în viaţa ta şi nu te vei mai gândi: „Ce zice Hristos? Zice să-mi iau crucea. Oh! Cum s-o ridic?" Dacă faci aşa, mai apoi nu vei mai putea continua, pentru că Dumnezeu are multe voiri. Cum să le numeri pe toate şi cum să începi să le împlineşti una câte una? De aceea, urmează trezvia, care este o înşfăcare: îţi întinzi mâna şi înşfaci pe dată toate poruncile pe care le-a dat Dumnezeu în Vechiul şi Noul Legământ.

Aşadar, voia lui Dumnezeu nu este ceva de care omul se poticneşte. Au fost abolite, am zice, puterea şi trupul legii care conducea la păcat (Rom. 8, 3). A venit harul şi într-un mod foarte simplu a făcut realizabile poruncile Sale. Voia lui Dumnezeu este simplă, uşoară, bună (Mt. 11, 30), făcută pentru măsurile noastre şi pentru puterile noastre. Dumnezeu nu este un călău, nici un dur, încât să facă viaţa noastră neagră, sălbatică şi dificilă. Dumnezeu este mult iubitor, atotmilostiv, iubitor de oameni, un Samarinean bun, care Şi-a dat şi sângele Său pentru noi. Nu e cu putinţă să credem că ne cere ceva ce am putea împlini cu greu în viaţa noastră. Dimpotrivă, deoarece a

cunoscut personal neputinţa omului, ni le-a dăruit pe toate El Însuşi.

Acestea trebuie să le simţim. Pentru că dacă ne imaginăm că voia lui Dumnezeu este grea sau necunoscută sau dacă trebuie să luăm aminte de fiecare dată să nu greşim faţă de voia lui Dumnezeu, atunci nu putem să trăim. Viaţa noastră ne strâmtorează, inima ne răneşte, mintea oboseşte, existenţa noastră se ofileşte. Dumnezeu ne-a deschis drumul pentru cer, a sfărâmat orice zid care se înălţa înaintea noastră (Ef. 2, 14). Nu mai suntem în perioada Vechiului Legământ, a preînchipuirilor. Acum Sângele lui Hristos s-a vărsat şi toate s-au lămurit înaintea noastră. De aceea spunem că viaţa creştină este uşoară.

Aşadar, trezvia este mâna care înşfacă şi vâră înlăuntrul tău această taină negrăită, împlinirea tuturor poruncilor. Prin urmare, nu protesta zicând: „Om sunt, cum pot să le fac pe toate?" Deschide-ţi numai mâna ca să le iei pe toate, ştiind că dacă nu le faci pe toate, nu faci pe nici una.

Şi aduce tot binele veacului ca va să fie. Acum este completat şi împlinit sensul primei perioade a frazei şi Sfântul pune punct. După ce ne-a spus că trezvia ne dăruieşte curăţirea, cunoştinţa dumnezeiască şi descoperirea tainelor şi ne face împlinitori ai legii şi ai voii lui Dumnezeu, acum adaugă şi că ne face şi părtaşi bunătăţilor împărăţiei cerurilor. Toate cele de care se desfătează în cer în această clipă Maica Domnului, îngerii, arhanghelii, sfinţii, le luăm şi noi în inima noastră, în acest tainic sălaş al Sfintei Treimi. După cum cuvioşii vedeau din peşterile lor şi pe cele de departe şi pe cele de aproape, mintea lor

fiind trecută la cele cereşti şi privind de acolo la toate, tot aşa şi în peştera propriei noastre inimi, a propriei noastre minţi, a propriului nostru duh, în peştera de taină a Sfintei Treimi, se împlinesc toate cele la care ne-am referit.

Trezvia *aduce tot binele*, cuprinde în ea bunurile veacului ce va să fie şi ni le dă nu în viaţa viitoare, ci în aceasta. După cum atunci când intri într-o magazie, găseşti de toate, ajunge să vrei să intri, la fel, e suficient să urmezi calea trezviei şi găseşti chiar şi bunătăţile cele veşnice. Să o urmăm, de vreme ce ni le dă pe toate la un loc! Folosim atâtea metode în viaţa noastră, de ce n-am urma şi metoda trezviei?

Ea este, propriu-zis, curăţia (καθαρότης) *inimii.*

Primul rod al trezviei, care este curăţirea (κάθαρσις), lucrează înlăuntrul nostru, trece prin cunoştinţă, prin descoperire, prin împlinirea poruncilor, prin dobândirea celor cereşti şi cu tot acest material reuşim să dobândim curăţia (καθαρότης) inimii. Una este curăţirea (κάθαρσις), alta curăţia (καθαρότης). Curăţirea este o lucrare, pe care, pe de-o parte, ne-o dă harul lui Dumnezeu prin trezvie, dar depinde de noi. Dacă noi nu ne orientăm spre nevoinţa curăţirii cu o înfruntare foarte precisă a vieţii, nu vom avea nici un rezultat.

Curăţia, în înţeles duhovnicesc, este aranjarea unui

anumit spaţiu, adică pregătirea duhului nostru. Noi oferim spaţiul duhului nostru aranjat, în ceea ce priveşte propriile noastre lucruri, în legătură cu ce ţine de noi, restul sunt ale lui Dumnezeu.

Care este însă înţelesul originar al curăţiei? Substantivul *curăţie* (καθαρότης) provine din verbul a curăţi (καθαρεύω), de la care vine şi verbul a face curăţenie, a curăţi (καθαρίζω), care înseamnă şi „a mătura, a şterge, a elibera un spaţiu ocupat de diferite obiecte". Îl golesc de obstacole, de orice ar mai fi, ca să încapă altceva sau altcineva pe care-l aştept. Curăţia (καθαρότης) este aruncarea oricărui lucru de prisos, o lucrare de pregătire, de aranjare a unui loc, ca să încapă acolo vizitatorul pe care-l aştept, Împăratul, Arhiereul Iisus Hristos. Prin urmare, curăţia inimii nu este doar curăţirea *de gânduri şi cuvinte pătimaşe şi de fapte rele*, ci este întreaga lucrare pe care o face Sfântul Duh, este locul în care se bucură să fie înscăunat Împăratul Hristos, lucru foarte important şi nemijlocit, nu însă şi dificil, fiindcă e săvârşit de Duhul, şi nu de noi.

Deci când Sfântul zice *aceasta este curăţia inimii*, înţelege pregătirea, golirea sufletului care-L odihneşte pe Dumnezeu, pe care o reuşim prin îndepărtarea propriilor noastre elemente şi prin adăugarea elementelor Sfântului Duh şi, mai ales, prin rugăciune. Dacă numele lui Iisus umple inima noastră, inima devine un tron pe care poate să şadă Dumnezeu.

Elementele pe care curăţia – acest termen atât de obişnuit, dar atât de important pentru omul duhovnicesc – le îndepărtează sunt, mai întâi, cele de prisos, şi apoi cele care îngustează inima, orizontul, privirea duhovnicească,

cele care mă preocupă, mă strâmtorează, mă închid în mine însumi, îmi întunecă sufletul şi nu mă lasă să respir. Acestea Îl scot din mine pe Dumnezeu şi nu mă lasă să fiu deschis înaintea Lui. Astfel de elemente, de asemenea, sunt toate câte nu sunt necesare şi pot să trăiesc şi fără ele. Dacă, de exemplu, pot să trăiesc cu trei cărţi, cele şapte mă împiedică. Nu vă îndoiţi. De ce erau Părinţii atât de exigenţi în această problemă? De asemenea, dacă îmi ajung două haine, dar eu vreau patru? Cele care sunt în plus împiedică prezenţa lui Dumnezeu. De ce zice Cinstitul Înaintemergător că, de ai două haine, s-o dai pe una (Lc. 3, 11)? Pentru ca să rămână loc gol în inima noastră, astfel încât să poată să intre Acela. De aceea, este necesar să îndepărtăm orice, dacă vrem să ne umple Dumnezeu.

Şi fiindcă în acest punct Sfântul a ajuns în centrul problemei sale, curăţia inimii, acum continuă cu o nouă propoziţie care, ai putea spune, zdrobeşte inima noastră, dar în realitate descoperă durerea Sfântului.

Care din pricina măreţiei şi a frumuseţii ei, sau mai bine-zis din negrija noastră, este rară foarte astăzi printre monahi.

Din nefericire, zice, această curăţie este rară în epoca noastră. Expresia *rară foarte astăzi printre monahi* ne aminteşte de Sfântul Ioan Scărarul şi de mulţi alţi sfinţi care se plâng de situaţii asemănătoare. Este, se pare, vremea despre care ziceau că monahismul nu mai este acelaşi

cu cel din primele secole[4]. Prin urmare, textul nostru nu poate să dateze din veacul al IV-lea. Trebuie să fi fost scris cel puţin în veacul al VII-lea. Dacă însă pe atunci era rară curăţia, ce să zicem noi astăzi? Cel puţin pe atunci erau mii şi zeci de mii de monahi, şi cei rari erau mulţi. Astăzi, când monahii sunt puţini, o mai fi vreunul cu curăţia inimii? Nici lămpaşul lui Diogene dacă l-am lua, n-am putea să mai găsim pe cineva. Şi dacă înlăuntrul nostru nu-l găsim, unde să căutăm? Dar la ce ne foloseşte să căutăm? Noi trebuie să dăbândim curăţia. Asta înţelege aici Sfântul. Dacă noi nu ajungem curaţi, ce ne va folosi dacă alţii Îl vor slăvi pe Împărat? În trupul şi în duhul nostru trebuie să fie slăvit Dumnezeu. Între cei rari trebuie să fim şi noi.

De ce oare o fi rară curăţia?

Mai întâi, *din pricina măreţiei şi a frumuseţii ei*. Cu cât mai de preţ este un obiect, cu atât mai greu îl dobândeşti. *Măreţia* este slava curăţiei, deoarece curăţia este slava lui Dumnezeu sălăşluită în suflet. Când un suflet se va curăţi de patimi şi, în continuare, va dobândi cunoştinţa sigură a lui Dumnezeu şi va deveni vas al tainelor dumnezeieşti şi ascunse, atunci Îl vede pe Dumnezeu umblând în el, înţelege ce gândeşte Dumnezeu, cine este Tatăl, cine este Fiul, cine este Sfântul Duh, cine este Sfânta Treime, îngerii. Trăieşte o măreţie. Măreţi se numesc îngerii şi, prin excelenţă, arhanghelii şi heruvimii.

Deci, deoarece curăţia e atât de măreaţă, omul nu îndrăzneşte să se apropie de ea. O socoteşte de nedobândit, dar aceasta este o strâmbare pe care diavolul o face în

---

[4] Sfântul Ioan Scărarul, *Scara* 1, *Despre lepădare*

gândirea noastră. În loc să spunem: „Aceasta îmi trebuie şi pentru aceasta voi lucra”, noi ne dăm la o parte.

Cu curăţia ajungem la deplina împlinire a voii lui Dumnezeu, la întruparea lui Dumnezeu Însuşi în noi, la dobândirea tuturor bunurilor împărăţiei cerurilor. Toate câte încap în atotmăreaţa împărăţie a cerurilor încap şi în propria noastră inimă. Vedeţi măreţia curăţiei? Curăţia este tocmai taina noastră scumpă, vederea, afecţiunea, odihna noastră, Însuşi Dumnezeu. De aceea zice Sfântul *din pricina măreţiei ei*. Şi continuă:

Şi a frumuseţii ei. Care este farmecul curăţiei? Frumuseţea este „îmbrăcată cu ţesături de aur” (Ps. 44, 15) şi este iarăşi Însuşi Dumnezeu şi toate la care ne-am referit până acum. Deci, curăţia inimii este locul în care triumfă Dumnezeu. Mai poate exista oare o privelişte mai măreaţă decât aceasta?

În al doilea rând, curăţia este rară din cauza nepurtării noastre de grijă *sau, mai bine-zis, din negrija noastră*. Sfântul nu foloseşte aici adverbul *mai bine-zis* cu sensul de azi, ci cu următorul: „Să vă spun adevărul? Să vă spun adevăratul înţeles al lucrului, cel pe care e nevoie să-l învăţaţi?” Raritatea curăţiei se datorează lipsei noastre de grijă, faptului că nu ne hotărâm să practicăm trezvia. Nu dobândim curăţia, nu pentru că n-am putea şi noi să devenim frumuseţi ale Duhului – „Împodobit cu frumuseţea” (Ps. 44, 3) – ci pentru că suntem fără purtare de grijă şi nu luăm hotărârea de a dobândi curăţia, această cămară împărătească de nuntă înlăuntrul inimii noastre.

Dar dacă este rară printre monahi, ce va fi atunci în lume? Este inexistentă, deoarece lumea este înlănţuită şi

amestecată cu toate cele care împiedică venirea lui Hristos şi trăieşte numai cu nădejdea tainelor veacului ce va să fie, respectiv că le va dobândi vreodată. Pentru mireni e nădejdea, pentru noi trăirea, desfătarea, posesia, curăţia, în sfârşit, prezenţa lui Dumnezeu.

Când citesc în cărţile noastre ascetice expresii asemănătoare cu *sau mai bine-zis, din negrija noastră*, îmi amintesc de plânsul lui Agar pentru fiul ei Ismail, în pustie (Fc. 21, 14-16). Noi însă nu suntem fiii lui Agar, ci fiii lui Avraam, ai lui Isaac, ai lui Iacov, ai Bisericii (Gal. 4, 24-26). Femeia noastră nu este Agar, sinagoga, lumea, ci Sarra, Biserica. Prin urmare, nu suntem îndreptăţiţi să plângem cu jale sau să ne plângem că nu mai există oameni care să poată să-L încapă şi să-L aibă pe Dumnezeu.

De asemenea, cuvinte din Psalmi, precum „mergând mergeau şi plângeau aruncând seminţele lor" (Ps. 125, 5) şi altele, îmi amintesc de omul contemporan care trăieşte cu lipsa lui Dumnezeu. Cu toţii mergem şi venim plângând, fiindcă semănăm „în pământ străin" (Ps. 136, 4). După cum semănau iudeii în Babilon şi, fiind robi, era firesc să nu secere nimic pentru ei, fiindcă le luau toate babilonienii, tot aşa şi noi trăim ca şi cum n-ar urma să secerăm ceva.

Dar nu vă temeţi! Pentru noi este Dumnezeu, ajunge să recunoaştem această sărăcie a noastră şi să cădem şi să plângem înaintea lui Dumnezeu, „Cel ce ne-a făcut pre noi" (Ps. 94, 6). Dacă este Făcătorul nostru înseamnă că poate să trăiască împreună cu noi. De ce să nu avem deci şi noi parte de desfătarea intensă a acestei trăiri duhovni-

ceşti şi de ce să spunem că *este rară foarte astăzi* curăţia inimii? Să fim şi noi primii care vom spune: „Este cu neputinţă să mai continuăm aşa!"

Pe aceasta o fericeşte Hristos zicând: „Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia pre Dumnezeu vor vedea" (Mt. 5, 8).

Faptul că este rară curăţia pe care a fericit-o aparte Hristos arată că, în cele din urmă, nu Dumnezeu conduce viaţa noastră, că noi nu ne gândim să-L avem pe Dumnezeu şi să-L slăvim, ci ne pierdem în discuţii în jurul slujbelor, al rugăciunii, al iubirii. Astfel, aşa ne obişnuim să trăim fără Dumnezeu. De aceea, Sfântul accentuează că ne lipseşte inima curată pe care o fericeşte Hristos.

Cuvântul evanghelic: *Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia pre Dumnezeu vor vedea* nu înseamnă că nu am săvârşit omoruri, curvii, păcate mari, ci că am dobândit cu adevărat curăţia inimii. Tâlcuirea care ni se face aici are un sens mistic. Hristos a rostit această *fericire* către iudeii sinagogii, pentru care încă nu-Şi vărsase sângele, nici cerurile nu erau încă deschise, nici iadul nu fusese prădat, nici nu intrase cineva în rai. Şi totuşi le-a spus: *Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia pre Dumnezeu vor vedea*, care însemna, cum am zice noi, că atunci când vor merge în cer, atunci Îl vor vedea pe Dumnezeu.

Dar nu e cu putinţă ca Hristos să fi spus aşa ceva unor oameni care-L priveau în ochi, aşteptând să vadă ce le va da. *Fericirea* n-a fost rostită pentru veşnicie. Omul trăieşte în prezent, azi îl doare, azi caută adevărul. Zicând

aşadar: *Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia pre Dumnezeu vor vedea*, e ca şi cum le-ar fi spus: „În bezna voastră, înţelegeţi că atunci când inima voastră va fi curată, Mă veţi găsi, Mă veţi simţi, Mă veţi trăi. Eu, Cel ce vă vorbesc, sunt, desigur, un învăţător. Dacă însă inima voastră se va curăţi, veţi descoperi în persoana Mea pe Dumnezeu. Eu sunt Dumnezeu. Încă nu Mă aveţi, nu Mă simţiţi, fiindcă inima voastră nu este curată." Hristos vrea să le arate cu deplină încredinţare că Dumnezeu Se vede din această viaţă, dar întru curăţie. Timpul viitor, *vor vedea*, aici nu este un timp eshatologic, ci al trăirii. Cu acest înţeles este răspândit în Sfânta Scriptură şi arată realitatea sigură din prezent.

Dar cum pot să-L văd pe Dumnezeu? Aşa cum Adam, trezindu-se, L-a văzut înaintea sa pe Ziditorul său, tot aşa şi eu, într-o clipă, când privirea îmi va ieşi dintr-un conţinut lăuntric curat, Îl voi percepe îndată pe Dumnezeu, şi înlăuntrul meu, şi în afară. Şi după cum, în alt moment, s-a trezit şi a văzut-o pe Eva şi i-a zis: „Iată carne din carnea mea" (Fc. 2, 23), tot aşa şi eu, într-un anume moment, când mă voi trezi şi voi vedea cu lumina curăţiei, voi descoperi carnea din carnea mea, Biserica mea, Hristosul meu, Care ca om este şi duh din duhul meu, şi eu, ca făptură a Lui, sunt duh din Duhul Lui şi carne din carnea Lui, adică mă hrănesc din carnea Lui. Acestea nu sunt nişte taine eshatologice, ci cotidiene, ajunge să mă trezesc prin trezvie, să fiu întru toate treaz, precum zice şi Apostolul Pavel (2 Tim. 4, 5).

Aşa fiind, ea se cumpără foarte scump.

Mai luaţi aminte însă la un lucru, zice Sfântul Isihie. Astfel fiind trezvia, e nevoie să plăteşti mult ca s-o cumperi. Trebuie în esenţă să te vinzi. Fie, adică, te vinzi şi-L cumperi pe Dumnezeu, fie, pe cât îţi aparţii, pe atât nu poţi să-L ai.

Se cumpără foarte scump înseamnă „să lepădăm orice povară" (Evr. 12, 1). Lăsaţi orice care nu vi-L dă pe Dumnezeu, lăsaţi orice greutate, toate gunoaiele (Flp. 3, 8) şi cele de prisos ale vieţii voastre şi orice păcat, fiindcă Dumnezeu le-a făcut pe toate pentru noi şi ni le pune în mână, fără ca măcar să ne obosească. Pe cine a obosit vreodată Dumnezeu? De aceea, să începem această luptă a trezviei care-i atât de atrăgătoare, atât de plină de har, atât de măreaţă, de frumoasă şi dătătoare a Dumnezeirii Însăşi.

Sfântul îşi adresează la început cuvântul lui Teodul, dar, în paralel, şi unor monahi foarte simpli şi neînvăţaţi. Între secolele al IV-lea şi al VII-lea, mulţi dintre cei care îmbrăţişau viaţa monahală veneau de la închinarea la idoli, precum Marele Pahomie[5], sau făcuseră păcate mari, precum Moisi Etiopianul[6], sau erau femei desfrânate. De asemenea, mulţime de oameni căsătoriţi părăseau lumea, chiar şi ţărani şi marinari.

---

[5] Marele Pahomie s-a născut în jurul anului 290, din părinţi idolatrii. La douăzeci de ani a devenit creştin şi a ucenicit pe lângă virtuosul isihast Palamon. A ctitorit multe mănăstiri şi a ajuns la o mare sfinţenie. A adormit în 346.

[6] Înainte de a deveni monah, a fost tâlhar şi a săvârşit multe crime. Devenind creştin şi apoi călugăr, strânge în jurul lui o mulţime de ucenici. A fost ucis cu sabia de barbari, aşa cum şi-a dorit.

Acestor monahi simpli şi neînvăţaţi, care mergeau cu miile prin pustiuri şi nu ştiau nici măcar alfabetul – intrau în mănăstiri şi acolo îl învăţau, ca să poată citi Psaltirea şi Noul Legământ – îşi adresează Sfântul Isihie *Cuvântul* său. Dacă se adresa unora ca aceştia şi reuşeau, ce să spunem noi care şi şcoală am făcut, şi de mici am primit pe Duhul Sfânt şi L-am cunoscut pe Hristos, şi visele copilăriei noastre au fost învăţăturile mistice! Cât putem noi să progresăm! Pentru noi este foarte uşor să dobândim curăţia. Şi totuşi, dăm greş mai mult decât cei vechi.

S-ar putea însă ca cineva, mai ales dacă trăieşte în lume, să mă contrazică, spunând că nu ne ajută condiţiile. Nu-i adevărat, pentru că şi în iad de-am fi, şi cu leii să ne aflăm, şi acolo putem să lucrăm trezvia, deoarece este credinţa Bisericii, care-i adeverită de toate faptele Vechiului şi Noului Legământ. Dacă vom citi din Epistola către Evrei a Sfântului Apostol Pavel capitolul care se referă la faptele credinţei, vom vedea în ce condiţii nefavorabile au trăit aceşti oameni (Evr. cap. 11). Condiţii înfricoşătoare! Cu toate acestea, n-au fost împiedicaţi „să lepede orice povară şi păcatul ce grabnic împresoară" (Evr. 12, 1) şi să ajungă sfinţi. E o minciună să credem că ne împiedică condiţiile.

O singură diferenţă există între mirean şi monah. Cine este în lume are posibilităţi mai puţine, s-a condamnat pe sine însuşi să aibă puţine provizii în viaţa sa. De aceea, are nevoie de mult mai multă luptă decât monahul, are nevoie să folosească toate puterile sale pentru a reuşi să-şi concentreze mintea, în timp ce în monahism toate sunt mai uşoare.

Dar aşa cum se poate să naufragieze cineva aflat în port, tot aşa ni se poate întâmpla şi nouă, celor care ne aflăm în mănăstire, dacă nu luăm aminte. Mergem la mănăstire fiindcă acolo este linişte, în timp ce în lume e gălăgie, împrăştiere, griji. Deci, dacă cerem de la Dumnezeu dreptatea Lui şi ne străduim s-o luăm – adică să fim înaintea Lui aşa cum ne vrea, trezvitori – atunci „toate acestea ni se vor adăuga" (Mt. 6, 33) de către Însuşi Dumnezeu. Ne va da grabnic harismele Lui, dacă avem întotdeauna pregătirea şi atenţia trebuitoare, dacă ne îngrijim de trezvie, de vreme ce „un singur lucru trebuieşte" (Lc. 10, 42).

Trăirile trezviei le dobândesc chiar şi copilaşii, fiindcă sunt trăiri ale Sfântului Duh, Care nu face deosebiri. Inima pe care o găseşte puţintel deschisă, curată de gânduri, de voiri şi de pofte, îndată intră înăuntru. După cum a intrat în foişorul de sus, unde erau adunaţi ucenicii, şi dintr-odată toate s-au schimbat (F.A. 2, 1), aşa intră şi în inima omului şi o umple, ajunge să nu găsească acolo altă dorinţă.

Dar orice dorinţă de-a noastră este rea? Fie este cu adevărat rea, fie şi dorinţele care par bune sunt deşertăciune. De aceea zice: „Poftiţi şi nu aveţi" (Iac. 4, 2). Înlăuntrul nostru încape o singură dorinţă: dorirea Duhului Sfânt. Prin urmare, să fim doritori ai harismelor Sfântului Duh. Aceasta se împlineşte foarte uşor prin trezvie, care este o cale foarte scurtă, un mijloc de transport ce te introduce îndată în viaţa cerească, fiindcă aduce repede rezultate, unul după altul. Aşa cum când te hrăneşti bine faţa ţi se îmbujorează, ochii îţi sunt mai vii, mâinile mai

agere, inima bate firesc, mintea ţi se împuterniceşte, tăria îţi sporeşte, tot astfel şi trezvia îţi aduce toate bunătăţile vieţii duhovniceşti. Fără să oboseşti, fără să faci însemnări, fără să scrii, fără să strigi, fără să te gândeşti cum să faci asta sau aceea, dintr-odată vine o clipă în care toate se rânduiesc.

Îmi aduc aminte de cineva pe care, de pe când era mic copil, îl povăţuiau cum să trăiască pentru a fi un creştin desăvârşit. I-au înşirat cele de care trebuie să se ferească şi, cu mii de pilde din istorie şi din *Vieţile Sfinţilor*, cele pe care să le împlinească. El, săracul, s-a întristat, fiindcă erau foarte multe şi nu le putea ţine minte. I-au spus că-i vor face un plan concis, iar el a primit cu bucurie. L-a învăţat repede, la perfecţie, pe toate părţile, şi îl spunea pe de rost, şi încerca să-l împlinească. Treceau însă anii şi vedea că nu-i iese nimic. S-a dus atunci la duhovnicul lui şi i-a zis: „Părintele meu, nu pot să împlinesc acestea, am obosit deja, spune-mi ceva mai uşor!” Duhovnicul i-a răspuns: „Să taci, să tacă limba şi mintea ta, şi să nu-ţi laşi mintea să meargă altundeva decât la Hristos. Şi dacă mintea singură se îndreaptă altundeva, tu, de îndată ce îţi dai seama, s-o întorci iarăşi la Hristos. Te doare ceva? Nu spune că mă doare, fiindcă mintea îţi pleacă de la Hristos. Gura şi mintea ta să vorbească numai despre Hristos!”

La început acela s-a nedumerit: „Cum e posibil aşa ceva?” S-a străduit însă, pe cât a putut, să împlinească. Au trecut doi ani şi şi-a adus aminte de greutatea pe care o avea în a îndeplini planul pe care i-l dăduseră. Ce ciudat! S-a încredinţat că toate câte nu le putea face atunci, acum se săvârşeau de la sine. Cum? De către Sfântul Duh. L-a

cercetat Sfântul Duh, i-a vorbit în inimă, i-a luminat existenţa şi starea i s-a schimbat de la sine. La fel cum intrând în acest loc lumina, întunericul se risipeşte, şi atunci văd zâmbetul vostru, ochii voştri curaţi, şi întrevăd inimile voastre neprihănite şi curate, tot aşa şi cele dinlăuntrul nostru se luminează şi ocupă un loc înaintea lui Dumnezeu. Iată rezultatele trezviei. Vine Sfântul Duh şi descoperi că le ai pe toate.

Trezvia, dăinuind mult în om, se face călăuză a vieţii drepte şi plăcute lui Dumnezeu. Aceasta este şi urcuş către contemplaţie şi ne învaţă cum trebuie să punem în mişcare cele trei părţi ale sufletului în mod drept şi să ne păzim fără greşeală simţurile.

Cu această nouă frază, Sfântul revine la scara darurilor trezviei. Deoarece trezvia este metodă şi cale, ai nevoie de un povăţuitor pentru a o exersa. Lucrul minunat aici este că ea însăşi se face povăţuitor şi, în acelaşi timp, locul către care povăţuieşte, cu înţelesul că există o deplină siguranţă pe această cale. Trezvia devine, oarecum, persoana care-ţi vorbeşte şi-ţi explică, şi ai o tovărăşie cu ea. De aceea, Dumnezeirea – foarte important acest lucru – nu este ceva nedefinit, nu este un oarecare izvor sau principiu, o esenţă nebuloasă, ci o esenţă triipostatică, trei Persoane care te iubesc. Este Ziditorul tău, Făcătorul tău,

Care a luat ţărână şi ţi-a făcut încheieturile, venele, nervii, carnea, oasele, Care cunoaşte tot ce există duhovnicesc şi material în tine, Care Se gândeşte la tine, te vede, te înţelege. Trezvia este, pe de-o parte, o lucrare care izvorăşte din propria personalitate, din propria ta inimă, dar pe care o ia Dumnezeu şi Se face povăţuitorul tău.

Se face călăuză a vieţii drepte şi plăcute lui Dumnezeu. Câţi ani ne chinuim ca să trăim viaţa dreaptă a credinţei! Un martir însă în două minute de chin se face pe dată împlinitor al Legii. De asemenea, cine se botează, oricât de păcătos ar fi, orice vârstă ar avea, într-o clipă devine sfânt, mai sfânt decât noi toţi. Aşa devine omul şi prin trezvie, care ne conduce la viaţa dreaptă şi plăcută lui Dumnezeu, pe care o descoperim în vieţuirea noastră.

Aceasta este şi urcuş către contemplaţie. Trezvia nu se face *doar călăuză a vieţii drepte şi plăcute lui Dumnezeu*, ci şi cauză, astfel încât viaţa bineplăcută lui Dumnezeu să devină *urcuş către contemplaţie.* Pentru dobândirea cunoştinţelor lumeşti, mai întâi învăţăm teoria şi apoi practica. Mai întâi învăţăm regulile de gramatică şi apoi le folosim. În viaţa duhovnicească însă practica, făptuirea, ne conduce la cunoştinţa lucrurilor şi cu aceasta suntem conduşi la contemplaţie – theoria (θεωρία). Prin urmare, lucrarea care se întipăreşte şi se realizează prin trezvie în viaţa noastră ne descoperă întreaga cunoştinţă, întreaga filosofie duhovnicească care ne conduce la contemplaţie şi, astfel, făptuirea devine *urcuş către contemplaţie.* Eu, de exemplu, lucrez trezvia, iar viaţa mi se zideşte, şi pe cât se zideşte, se înalţă. Adică experienţa mea zilnică este un urcuş, o înălţare, o suire către contemplaţie.

Prin urmare, punctul de pornire, temelia sau piatra pe care se suie cineva pentru a privi departe şi a vedea dacă există duşmani sau ce se află în cer – cum e Dumnezeirea, cum sunt îngerii – şi să se desfăteze de toată această vedere este trezvia. Această întreagă lucrare a trezviei se face şi urcuş către contemplaţie.

Dacă e nevoie să urci pe un pisc ca să-L vezi pe Dumnezeu, eu, zice trezvia, te voi povăţui, eu voi fi şi piscul de pe care Îl vei vedea, te vei minuna şi te vei desfăta de Dumnezeu. Adică eu le voi face pe toate: eu te voi urca, eu sunt şi locul cel înalt, Tavorul de unde poţi să vezi, eu îţi voi da putere, eu îţi sunt şi cauza, şi rezultatul. Aceasta este şi *urcuş către contemplaţie.* Adică, în timp ce te urc, în acelaşi timp, sunt şi scara pe care urci.

Şi ne învaţă cum trebuie să punem în mişcare cele trei părţi ale sufletului în mod drept. Cum putem să punem în mişcare în mod drept cele trei părţi ale sufletului nostru? Cum putem să ne conducem astfel în viaţa noastră, încât să umblăm drept şi plăcut lui Dumnezeu? Şi care sunt cele trei părţi ale sufletului?

Cele trei părţi le analizăm dintr-o perspectivă teoretic-contemplativă, a întoarcerii noastre către Dumnezeu, şi dintr-una practică, a influenţei patimilor asupra noastră, patimi pe care fie le-am moştenit, fie le-am cultivat şi sunt roadele faptelor noastre. Urmărind să tăiem patimile, ne vom lovi de cele trei laturi ale lumii sufleteşti. Deoarece Sfântul nu se referă aici la viaţa noastră contemplativă lăuntrică, ci la calea trezviei, care formează făptuirea, este evident că aici înţelege împărţirea sufletului în trei, împărţire care priveşte lupta împotriva patimilor, care sunt: par-

tea raţională (τὸ λογιστικό), partea irascibilă (τὸ θυμικό) şi partea poftitoare (τὸ ἐπιθυμητικό). Să le vedem.

Partea raţională cuprinde înţelesul şi cuvântul, lucrarea minţii şi a cugetului – să ne amintim *de înţelesuri şi cuvinte pătimaşe* – şi influenţează în modul cel mai direct întreaga noastră existenţă, creând un fel de revărsare a ei, partea irascibilă. Aceasta reprezintă substratul omului, felul în care eu simt pe cineva sau ceva, felul în care cred, şi este, în general, conţinutul judecăţii mele, ideologia mea, simţirea şi inima mea. Partea irascibilă o naşte, în continuare, pe cea poftitoare, poftele. Prin partea raţională o verificăm şi o cultivăm pe cea irascibilă, pe cele mai lăuntrice ale sufletului nostru, iar prin partea poftitoare exprimăm rezultatele acestei cultivări lăuntrice.

Cum trebuie să luptăm însă, astfel încât să mişcăm drept cele trei părţi ale sufletului? Trebuie să luăm hotărâri? Să ne schimbăm ideile sau dorinţele? Dacă da, atunci întreaga noastră viaţă nu ne va ajunge, încât şi după moarte tot în luptă vom fi, dar deja va fi prea târziu. Facem deci ceva plin de rezultate: urmăm trezvia, care întoarce cele trei părţi sufleteşti ale noastre către Domnul. Dar ceea ce rămâne, prin excelenţă, ca o rază, ca o lumină, ca o privire de ansamblu, este mintea, partea conducătoare a omului, care cercetează cele negrăite ale lui Dumnezeu. Aşadar, trezvia însăşi ne arată cum să ne mişcăm firesc, adică duhovniceşte, cele trei părţi ale sufletului nostru, şi pune în mişcare tot ce există înlăuntrul nostru.

Să ne păzim fără greşeală simţurile. În afară de cele trei părţi ale sufletului, avem şi simţurile exterioare. Acelea lucrează înăuntru, în timp ce acestea îşi iau materia din

afară. Trezvia ne învață iarăși să luăm aminte la simțurile noastre, dacă vrem ca ele să lucreze pentru Hristos, pentru mântuirea noastră, pentru duhovnicia noastră.

Ea sporește în fiecare zi și cele patru virtuți generale în cel ce se împărtășește din ea.

Sfântul înaintează acum la rodirea din viața noastră de zi cu zi, la cele patru virtuți generale. Numărul patru are, ca și pătratul, înțelesul deplinătății, al întregimii, în timp ce cercul are înțelesul atotcuprinderii. Pe prescuri avem un pătrat înscris într-un cerc, ca să arătăm amândouă aceste înțelesuri.

Împărțirea în cele patru virtuți aparține filosofiei grecești dinainte de Hristos, împărțire pe care au îmbrățișat-o și Părinții Bisericii[7]. Aici vorbește *de cele patru virtuți generale*, în timp ce virtuțile sunt foarte multe. Părinții vorbesc uneori despre maica virtuților, rugăciunea, care este centrul, puterea, pârga trezviei, conținutul inimii curate, lucrarea noastră proprie, iar alteori, sub influența celor vechi, referindu-se la făptuire, la viața zilnică, vorbesc despre cele patru virtuți generale.

Astfel de tetrade sunt destule, cu siguranță, dar precumpănește cea care cuprinde următoarele virtuți: chibzuința, bărbăția, întreaga-cugetare și dreptatea. Mai întâi, chibzuința este virtutea corespunzătoare părții raționale, crezul omului, adică dacă cuget drept despre Dumnezeu, despre mine însumi și despre lume. În continuare urmează

---

[7] De exemplu, Platon, *Republica,* 4, 428a- 435a.

bărbăţia, care are legătură cu partea irascibilă, dar şi cu voinţa omului. Bărbăţia este, conform zicalei: „Ori eşti hotărât, ori nehotărât. Ori mori, ori trăieşti." Această bărbăţie „nenorocită" ne lipseşte şi, de aceea, mergem şi venim, înaintăm şi dăm înapoi, şi nu scoatem nimic.

A treia virtute care, de obicei, este accentuată şi de cei vechi, dar şi de Biserică, este întreaga-cugetare, adică curăţia atotcuprinzătoare a acţiunilor exterioare ale omului, dacă ne referim la epoca dinainte de Hristos, şi cu siguranţă şi a celor lăuntrice, în creştinism. Întreaga-cugetare înseamnă curăţie a vieţii conformă cu dreapta chibzuinţă, cu cuvântul corect şi cu exigenţele sociale. Are, adică, legătură cu mine însumi şi cu societatea, determină locul nostru în raport cu societatea. A patra virtute, dreptatea, priveşte atât legătura noastră cu Dumnezeu, cât şi, mai ales, legătura noastră cu lumea, cu oamenii.

În viaţa duhovnicească zilnică însă chibzuinţa îl unifică pe om şi-l uneşte cu Dumnezeu şi se exprimă prin cucernicie. În continuare, dreptatea constituie, de fapt, un echilibru lăuntric. Este iubirea evanghelică revărsată şi către ceilalţi şi care ne uneşte cu ei, iar întreaga-înţelepciune este echilibrul minţii, al inimii, al sufletului şi al trupului. Puterea care le realizează acum pe toate acestea este bărbăţia, puterea voinţei. În realitate, sunt aceleaşi virtuţi la care ne-am referit mai înainte.

Ea sporeşte în fiecare zi şi cele patru virtuţi generale în cel ce se împărtăşeşte din ea. Aceasta înseamnă că tu lucrezi doar trezvia, iar virtuţile sporesc singure. Curăţia, descoperirile dumnezeieşti, dezlegarea tainelor ascunse, împlinirea voii lui Dumnezeu, toate acestea se săvârşesc

înlăuntrul tău singure. Tu reuşeşti, sau mai bine-zis găseşti, toată plinătatea desăvârşirii, legată de tine, de Dumnezeu şi de relaţia ta cu oamenii.

Ca să lucrez corect trezvia, e nevoie ca eu să mă golesc, să lepăd din viaţa mea cele care împrăştie trezvia, pe toate câte o împiedică şi o zăbovesc, iar restul îl face Dumnezeu. Eu ofer pur şi simplu locul curat, săvârşind lucrarea trezviei. Fiindcă „tot celui ce are i se va da" şi celui care are grija trezviei i se vor da şi alte daruri, în timp ce de la cel care nu are această grijă „şi ce are i se va lua" (Mt. 13, 12).

Cât de frumos şi de simplu vorbeşte Sfântul! De ce? Pentru că este şi experienţa sa proprie, dar şi a Bisericii. Aceeaşi învăţătură se află la toţi Părinţii. Câtă vreme există Dumnezeu cel viu înseamnă că El Se mişcă şi nu încetează să vină. Iar dacă vine, nu se poate ca prezenţa Lui să nu fie cunoscută. Atât de mult este absorbit Dumnezeu de noi, încât eu devin El. Venirea lui Dumnezeu nu este ceva de care nu-ţi dai seama, ca atunci când dormi. O simplă umbră sau o petală purtată de vânt intră în casă şi ne dăm seama imediat. Când va intra Dumnezeu întreg, n-o să ne dăm seama?

Când vă va cerceta şi pe voi Dumnezeu, veţi înţelege. Viaţa vi se va schimba pe loc. Vă veţi umple. Vă va stăpâni la început o frică, un extaz, n-o să ştiţi ce vi se întâmplă în acel ceas şi vă veţi întreba: „Am înnebunit?" Când încet-încet vă veţi reveni, nu veţi putea vorbi. Numai din ochi vă vor curge lacrimi şi vor fi infime picături faţă de şuvoiul harului pe care o să vi-l deschidă în acea clipă, în Sfântul Duh, Dumnezeu.

Acestea nu sunt poveşti şi nici morală. Sunt experienţe care arată că fiecare dintre noi poate să le ceară de la Domnul, fiindcă El Însuşi spune: „Orice veţi cere în numele Meu, aceea vă voi da" (In. 16, 23). În Vechiul şi Noul Legământ, de multe ori găsim expresiile: „cereţi!", „cel ce caută află", „cel ce cere primeşte" (Mt. 7, 7-8). Să cerem deci şi noi odată şi să stăm înaintea lui Dumnezeu aşa cum trebuie, ca să primim. Fiindcă, de obicei, cum stăm? Cu inimi de carne şi închise, preocupaţi de patimile noastre, care slujesc interesului pământesc, înţelesului de moment, continuării vieţii noastre, salvării vechii noastre identităţi. Ce am avut în copilărie, ce am crezut, nu vreau să-mi schimbe nimeni, vreau să-mi salvez egoul. Dar nu poate să existe egoul împreună cu experienţele dumnezeieşti. Trebuie să dispară acesta, ca să poată intra Dumnezeu. Patimile, continuarea înţelesului şi a gândului, sunt căile noastre văzute. Prin urmare, fie ne vedem patimile, propriile noastre căi, fie vedem căile lui Dumnezeu. Nu pot să existe împreună amândouă. Când căile noastre devin căile lui Dumnezeu, atunci nu vor mai exista patimi în inimile noastre.

Foarte frumos zice Psalmistul în Psalmul 67: „Să învieze Dumnezeu şi să se risipească vrăjmaşii Lui", iar mai încolo: „Dumnezeu face să locuiască în casă pe cei singuratici" şi „Dumnezeule, când mergeai Tu înaintea poporului Tău" (Ps. 67, 1, 6, 8). Adică ni-L înfăţişează pe Dumnezeu ridicându-Se şi risipind pe vrăjmaşii noştri şi gătindu-ne casă. În paralel, îl va împodobi cu veselie pe Israil, va rândui toate şi va merge înaintea norodului Său, când va ieşi din Egipt, precum păstorul înaintea turmei sale.

Putem să citim cele scrise în Psaltire numai ca întâmplări istorice? Şi chiar dacă ar fi aşa, n-ar putea fi în acelaşi timp şi istoria fiecăruia dintre noi, a inimii noastre şi a Bisericii noastre?

Şi continuă Psalmistul, zicând că Însuşi Dumnezeu „osebeşte ploaie de bună voie" pentru poporul său. Cu câtă iubire îl adapă Dumnezeu pe poporul Lui! Şi mai încolo: „Văzut-am căile Tale, Dumnezeule. Căile Dumnezeului meu şi Împăratului, întru Cel Sfânt" (Ps. 67, 10, 25).

Să-l lăsăm pe Sfântul Isihie să ne umple inimile! Să-i cedăm acest loc şi atunci vom vedea şi noi căile lui Dumnezeu, Împăratul nostru.

2

Marele legiuitor Moisi, mai bine-zis, Duhul Sfânt, arătând lipsa de cusur, curăţenia, lărgimea cuprinzătoare şi puterea înălţătoare a acestei virtuţi şi învăţându-ne cum trebuie să o începem şi să o deprindem, zice: „Ia aminte la tine, să nu fie vreun cuvânt ascuns în inima ta, vreo nelegiuire." (Deut. 15, 9). [2]

Începând cel de-al doilea cap, Sfântul Isihie face o recapitulare a primului, zicând că Moisi, în A Doua Lege – în realitate, Duhul cel Sfânt – ne arată că virtutea trezviei este fără de cusur, curată, atotcuprinzătoare şi înălţătoare.

Prin cuvântul *fără de cusur* ne arată că omul, lucrând trezvia, devine cu adevărat virtuos, deţinător al Sfântului Duh, astfel încât nimeni să nu-i poată găsi elemente străine de harul dumnezeiesc. El însuşi nu urmăreşte nimic, desigur, ci numai săvârşeşte lucrarea trezviei fără vreun scop sau programare, iar Dumnezeu îi dăruieşte harul.

Prin urmare, în această lucrare nu există nimic omenesc, totul este fără de cusur. Nu s-a amestecat nimic care ar putea fi criticat. Adică, ce dă Dumnezeu este curat. Darul lui Dumnezeu nu se amestecă cu lucruri mincinoase şi străine, care nu sunt obişnuite lui Dumnezeu. Prin urmare, dacă nu există astfel de elemente, trezvia este curată, tot ce-ţi dă este autentic, dumnezeiesc şi cuprinzător, ceva care cuprinde toate virtuţile omului în parte, toate energiile unuia şi aceluiaşi har. Duhul Sfânt este în mod evident unul, dar energiile lui sunt multe. Trezvia este înălţătoare, adică te înalţă către acest Dumnezeu.

Şi învăţându-ne cum trebuie să o începem şi să o deprindem. Moisi ne învaţă, de asemenea, cum trebuie să începem şi să lucrăm trezvia. Aici se află şi marea noastră problemă. Când vorbim de lucruri duhovniceşti, se poate să ne entuziasmăm în clipa aceea, dar apoi să ne întrebăm cum e cu putinţă să reuşim. Lucrul acesta îl păţim neîncetat şi, cu cât îmbătrânim, tot la aceeaşi întrebare ne întoarcem.

Nu te nelinişti, zice Sfântul, nu e nevoie să te întrebi ce metode să urmezi, nici câte rugăciuni sau posturi să faci pentru a dobândi harul, ci numai să-ţi faci lucrarea ta proprie, atât de simplă, şi Duhul cel Sfânt te va povăţui ca un indicator sau ca o hartă la fiecare pas al tău. Duhul cel Sfânt ne arată toate. Ia aminte numai la *cuvântul ascuns*, punctul de plecare al răutăţii, al vinovăţiei, al necurăţiei, care este gândul.

Sfântul ne-a vorbit în primul cap despre gândurile pătimaşe, dar acum ne spune ca nici măcar să nu avem gânduri. Dacă mă gândesc să fur ceva, din cauză că acest

gând este păcătos, mă tem şi îl evit. Dacă mă gândesc ce frumos a fost ieri la muzeu, ce capodopere am văzut, gândul meu pare a nu fi păcătos, dar Sfântul zice că până şi acest gând tu trebuie să-l consideri păcat, deoarece, chiar dacă acum nu este, există pericolul să devină.

În fraza: *Ia aminte la tine, să nu fie vreun cuvânt ascuns în inima ta, vreo nelegiuire*, substantivul *nelegiuire* explică pe *cuvânt ascuns*, care este ceva de nebănuit, primul contact al minţii cu gândul, pe care mintea îl trimite în inimă, unde gândul începe să se dezvolte. Niciodată să nu-ţi îngădui să te îndeletniceşti cu gândul care a intrat în inima ta sau, şi mai bine, care a ieşit din mintea ta. Aminteşte-ţi, atunci când începi să vorbeşti cu el şi să-l meditezi, că dacă rămâne înlăuntrul tău, chiar şi pentru puţine clipe, se schimbă în *nelegiuire*, chiar dacă ar fi fost un gând de-a dreapta. De aceea, leapădă orice gând. Nu uita şi că, din clipa în care vorbeşti cu ceva înlăuntrul tău, nu mai e cu putinţă ca în acelaşi timp să-L priveşti şi pe Dumnezeu. Lepădând orice gând, celelalte vor veni degrabă singure. Acest lucru e cel mai important.

Cuvânt ascuns. Adjectivul *ascuns* nu are doar înţelesul că trebuie să spovedesc gândul. Cu siguranţă că trebuie să-l spovedesc. Problema însă nu e atât spovedania – este cu putinţă să-mi spovedesc gândurile în fiecare zi, dar apoi să am altele – cât să nu primesc gânduri, pentru că şi cel mai simplu gând poate să devină pentru mine moartea care mă va înăbuşi, de vreme ce este sau, cu siguranţă, va deveni păcat.

Să nu fie vreun cuvânt ascuns în inima ta, vreo nelegiuire. Am spus că trezvia este priveghere, să stai şi să

urmăreşti pe cineva cu atâta atenţie, încât privirea să nu ţi se abată nici la dreapta, nici la stânga. Ce frumoşi sunt heruvimii, cei cu ochi mulţi, care au ochi peste tot, încât pot să vadă toate, şi serafimii cei cu câte şase aripi care pot să zboare în acelaşi timp în toate direcţiile! Acest înţeles îl are şi trezvia.

Am văzut că verbul νήφω, de la care îşi trage numele trezvia (νῆψις), are înţelesul iniţial „a nu bea vin, a fi cumpătat, a duce o viaţă de înfrânare", dar prin extindere putem să spunem că înseamnă şi că „refuz să pun ceva în gură". În mod evident, refuz orice altă preocupare, pentru ca singura mea îndeletnicire să fie privirea şi urmărirea lui Dumnezeu, cu atâta tărie ca şi cum L-aş avea înaintea mea. Este nevoie să supraveghez toată câmpia, s-o privesc de la înălţime. Dacă îmi risipesc atenţia chiar şi pentru o clipă, nu ştiu ce se poate întâmpla. Cine ia aminte şi urmăreşte ceva în acest fel poate, în acelaşi timp, să mănânce sau să bea? Când mănânci şi bei, nu poţi nici să citeşti, nici să te rogi. Moţăi şi vrei să dormi. Aşadar, *mănânc* înseamnă „mă hotărăsc să dorm", iar *nu mănânc* înseamnă „priveghez şi urmăresc pe cineva". De aceea, în cele din urmă, trezvia are înţelesul urmăririi lui Hristos, iar postul înseamnă că nu mănânc şi nu beau, lepăd viaţa omenească şi privirea mea este către cealaltă viaţă, viaţa lui Dumnezeu.

Când ai această priveghere şi-L urmăreşti pe Hristos, când Hristos este priveliştea ta, atunci poţi să vezi orice mişcare potrivnică Lui, orice este periculos pentru mersul tău. Atunci, chiar dacă îţi apare vreun gând, îndată îţi dai seama de el, şi nu porţi înlăuntrul tău nici un păcat.

Cuvânt ascuns numește arătarea ca simplu gând al unui lucru viclean și urât de Dumnezeu.

Continuă cu *cuvântul ascuns*, adăugând că Sfântul Duh numește *cuvânt ascuns arătarea ca simplu gând.*

După ce Sfântul ne-a explicat pericolul pe care-l reprezintă până și gândurile curate, vorbirea cu ele și alegerea lor, a tras concluzia că tot ce se mișcă înlăuntrul nostru trebuie să fie îndepărtat. Numai în această deplină nepătimire poate Dumnezeu să lucreze. Deoarece atunci când noi judecăm sau comparăm gândurile, urmăm o cale și o lucrare omenească. Adică, în esență, primim gândul, iar acesta, fiindcă este atrăgător, în puțin timp ne va înăbuși și ne va convinge că avem deplină dreptate și că-I slujim lui Dumnezeu. Slujindu-L însă astfel pe Dumnezeu, mai târziu vom descoperi că suntem slujitori ai sinelui nostru. Dacă deci vrem să Îl avem pe Dumnezeu, trebuie ca ochii noștri să fie întorși cu totul către El și nimic altceva să nu se miște înlăuntrul nostru.

Ce înseamnă *arătarea*? Provine de la verbul „a arăta, a înfățișa, a lumina". Am, de exemplu, un ecran, îl luminez și pe el proiectez o imagine. Chipul imaginii care se vede pe ecran este o arătare. Arătarea, prin urmare, este apariția unui obiect pe o suprafață albă, pe un ecran. Ecran poate fi și inima noastră însăși, conștiința noastră și, bineînțeles, partea conducătoare a sufletului, mintea.

Cum însă se prezintă *cuvântul ascuns ca arătare a unui simplu gând, al unui lucru viclean*? Păcatul pe care l-am săvârșit deja sau care există în mine ca înclinație îl arăt, îl înfățișez, îi dau viață în propria mea gândire sau în

inimă, şi îl fac actual prin imaginaţie şi amintire. Sfântul foloseşte adjectivul *simplu gând* (μονολόγιστον), ca să arate cea mai de început şi mai simplă formă de arătare, care este o prindere a unui înţeles, o simplă prezentare a unui obiect înaintea minţii mele. Apoi partea raţională ia înţelesul care i s-a arătat, vorbeşte cu el, iar arătarea devine mai puternică şi, în continuare, este sporită şi cultivată şi mai mult de imaginaţie.

Deci, când Sfântul spune *arătare a unui simplu gând, al unui lucru viclean*, desparte lucrul viclean de arătarea lui, obiectul de imaginea sa. Am, de exemplu, un volum din *Filocalie*, îl pun în faţa oglinzii şi citesc: „Filocalia Sfinţilor Părinţi trezvitori". În oglindă văd imaginea, nu obiectul. Sfântul insistă asupra despărţirii dintre obiect şi imaginea lui, ca să ne dăm seama cât de periculos este să separăm păcatul de gândul nostru, câtă vreme amândouă ne conduc la cădere. Prin urmare, arătare este ceea ce apare în funcţionarea minţii noastre ca un gând sau ca o imaginaţie, fără ca noi să participăm şi, de aceea, fără să săvârşim vreun păcat.

Arătarea ca simplu gând al unui lucru viclean şi urât de Dumnezeu. Lucrul pe care Sfântul îl numeşte viclean cu siguranţă că nu este un păcat. Îl numeşte viclean în înţelesul Scripturii. În Sfânta Scriptură, *viclean* este cel care are legături cu orice nu e dumnezeiesc, aşa cum zice Hristos: „Dacă vine cineva la Mine şi nu urăşte pe tatăl său ... nu poate să-Mi fie ucenic" (Lc. 14, 26). Când un monah se însoţeşte cu tatăl său, deşi s-a hotărât că-l va părăsi, atunci această legătură este deja vicleană, şi Dumnezeu îl urăşte pe monah. Adică, orice nu are legătură şi

nu se împleteşte cu Dumnezeu nu e cu putinţă să existe împreună în inima omului. Acolo nu poate să încapă nimic altceva decât Dumnezeu.

Dacă, de exemplu, îmi aduc aminte ce am discutat ieri, atât cât durează această amintire, trăiesc în afara lui Dumnezeu şi, prin urmare, trebuie să nu-mi împlânt în minte această convorbire. Sau cineva mi-a spus că l-a văzut pe cutare mâncând în afara orei rânduite. Pe loc ia naştere în faţa mea o imagine întreagă. Nu trebuie să o las să intre în mine, ci să o alung. Atât de mult vrea Sfântul să fim priveghetori, încât nici o imagine să nu poată intra înlăuntrul nostru. Dar de câte ori facem aşa?

Să mai luăm un exemplu. Eşti monah şi te întorci la chilie după Pavecerniţă şi pe coridor te înştiinţează: „Ai aflat? Mâine vine Preasfinţitul." Iar tu răspunzi: „Chiar aşa? Nu mi-au spus, nu ştiu", ceea ce înseamnă: „Văzuşi? Nu mă bagă în seamă, m-au uitat." Aceasta este o arătare lăuntrică, o judecată şi îndată te-ai transformat într-o pâlnie. După cum pâlnia absoarbe toate, tot aşa şi tu aduni toate mizeriile în inima ta. Şi când faci aşa, de fiecare dată te transformi într-o pâlnie care le soarbe pe toate şi le vâri în tine cu mintea, cu gândul, cu simţurile.

În sfârşit, cu expresia *arătare ca simplu gând*, Sfântul le înţelege pe toate: de la gândul cel mai subţire până la cea mai dinamică apariţie exterioară. Deoarece îndărătul celui mai mic gând, înlăuntrul acestei coji subţiri, se ascunde carnea, cu care Dumnezeu nu Se poate uni. Adică şi cel mai mic gând este o prezenţă, în spatele căreia se ascunde altceva. Trebuie să conştientizăm acest adevăr.

Pe aceasta Părinții o numesc momeală adusă în inimă de diavolul. Îndată ce aceasta se arată minții, îi urmează gândurile noastre care intră în vorbă cu ea în chip pătimaș.

Sfântul stăruie în tâlcuirea cuvântului ascuns, care a devenit *fărădelege* și care la început este lipsit de ipostas, adăugând că *Părinții* o numesc *momeală*. Momeala (προσ-βολὴ) este prima aruncare (βολή), punctul de plecare al păcatului, cea mai mică mișcare lăuntrică ce se arată în mintea omului, ceea ce-ți intră la început în minte sau îți bagă altul în cap zicându-ți ceva. De exemplu: „Bine, nu te-ai dus la primirea episcopului?" Dacă nu alungi îndată acest gând din mintea sau din inima ta, el va deveni păcat.

Adusă în inimă de diavolul. Aici Sfântul vrea să ne arate că mintea este făcută pentru Dumnezeu. De aceea cuvântul, partea rațională, reflectorul care se rotește și luminează către Dumnezeu, pe Care-L privesc, Îl are ca punct de referință pe Dumnezeu, slujește lui Dumnezeu. Dar atunci când slujește o arătare, adică se oștește împotriva lui Dumnezeu, înseamnă că altcineva aduce această arătare în inimă. Cine? Diavolul. Nu este cu putință să fie nici Dumnezeu, nici dispoziția omului. Sigur că și o vorbă de-a fratelui se poate să-mi bage un gând în cap, când mă informează despre ceva care mă va scandaliza, și-mi va produce de îndată gânduri. Dar îndărătul gurii lui se ascunde însuși diavolul. Trebuie, așadar, să știm că și *arătarea ca simplu gând,* închegarea cea mai simplă a unui gând în cugetul nostru – fiindcă, de obicei, cu acestea

ne îndeletnicim, deși avem impresia că-L iubim pe Dumnezeu – cel mai simplu înțeles devine, în cele din urmă, un mare păcat și, de aceea, spune: *de diavolul*.

Arătării ca simplu gând, cuvântului ascuns, momelii le *urmează gândurile noastre*: dezvoltarea sau sporirea părții raționale, judecățile, însoțirea, pe care am început să o săvârșim. Dacă mi-a intrat un gând și mă întreb: „Ia să văd, am păcătuit acum sau nu?", deja am păcătuit, fiindcă m-am îndeletnicit cu ceva căruia nu trebuie să-i dau nici o importanță. S-ar putea și să-mi amintesc cum glumeau ieri salahorii și să râd. Faptul că i-am văzut pe muncitori glumind între ei este o momeală, un gând. Dar faptul că mi-am amintit întâmplarea și am râs înseamnă nu numai că am primit gândul, dar și că am fost târât de el și am dat naștere înlăuntrul meu unei mari arătări, am simțit-o, am înțeles-o, am participat la ea, fie disprețuind-o, fie bucurându-mă, și astfel s-a produs însoțirea (συνδυασμός). Acum momeala venită ca un gând simplu s-a transformat într-o caracatiță. Și-a întins tentaculele și a creat toată rețeaua aceasta de gânduri.

Am deci două lucruri: întâi, aruncarea de la început care creează înțelesul din minte și, îndată după aceasta, propriile mele gânduri, însoțirea. Acestea două eu le unesc și creez în mine o atmosferă. Adică, analizez înțelesul gândului, îl judec, îi stau împotrivă, îl tăgăduiesc, mă îndeletnicesc cu el. În esență, acum se duce o luptă înlăuntrul momelii care este punctul de plecare al înclinării inimii, prin gândurile pe care le zămislesc eu. De exemplu, îmi vine gândul că Stareţul este viclean, iar eu răspund că așa ceva nu e cu putință. Răspunsul meu este

propriul meu gând. Adică, în loc să alung gândul, să-i opresc intrarea şi analizarea lui, încep s-o iau pe un drum greşit, intru în curgerea păcatului deplin.

Intră [gândurile noastre] *în vorbă cu ea* [cu momeala] *în chip pătimaş*. Prin urmare, dialogul pe care îl deschidem cu gândul ce ne-a intrat în minte ne duce în mod sigur la cădere, la păcat. Când văd în mintea mea gânduri dezvoltate, raţionamente, să ştiu că am început o luptă pe care e cu neputinţă să o stăpânesc şi este deja evident unde mă duce. De aceea, să ştim că gândurile noastre, raţionamentele noastre, sunt întotdeauna pătimaşe şi că trezvia este taina vieţii duhovniceşti. Vrei să înveţi cum s-o începi şi cum să sporeşti în ea? Un singur lucru îţi spun: lipeşte-ţi privirea de punctul de pornire, de izvor, adică de mintea ta, şi nu îngădui nici unei momeli să intre înlăuntrul tău, nu discuta cu ea nici prieteneşte, nici duşmănos, pentru că apoi începe această revărsare a împătimirii.

Aşadar, *arătarea* este clipa în care dovedim dacă Îl iubim pe Dumnezeu sau dacă ne întoarcem spre noi înşine şi ducem o luptă omenească, un război omenesc între momeală şi propriile noastre gânduri, propriile noastre odrăsliri. În capul următor, Sfântul Isihie se întoarce la bunătăţile trezviei.

Trezvia e calea a toată virtutea şi porunca lui Dumnezeu. Ea e numită şi liniştea inimii, iar desăvârşită până

la golirea de orice nălucire e tot ea și pază a minții. [3]

Sfântul reia aici ceea ce a spus în primul cap despre cele patru virtuți și despre trezvie, că adică aceasta este împlinitoare a toată porunca Vechiului și Noului Legământ, cu diferența că acum vorbește mai cuprinzător. Motivul pentru care recurge la repetarea aceleiași idei este, pe de o parte, legarea ei de cele următoare, iar pe de alta, ca s-o înțelegem mai bine.

În ansamblu, trezvia ne aduce două lucruri: virtutea și împlinirea poruncii lui Dumnezeu. Virtutea (ἀρετή) vine de la noi, iar porunca de la Dumnezeu. Radicalul ἀρ- are sensul de putere și de atracție, care îl fac pe om capabil să trăiască și să aibă reușite. Așadar, omul virtuos poate reuși, poate să placă și să odihnească. Adică îl poate face pe celălalt să-l iubească, să-l dorească, să fie mulțumit cu el, să-l caute. Văzând eu că, fiind virtuos, sunt primit, simt o satisfacție, o tihnă, un echilibru, simt că am comuniune cu ceilalți. Prin urmare, virtutea este totalitatea elementelor pe care omul le aduce de la sine și care îl fac plăcut celorlalți, având ca rezultat comuniunea cu ei și cu Dumnezeu. Este mijlocul care îl face atrăgător și capabil să simtă că este puternic și nu numai că luptă ca să reziste în viață.

Câți oameni nu se simt eșuați! „Ce am făcut toată viața?" – îți spun ei. „Nimic. Ce va găsi la mine Dumnezeu?" Această trăire vine în contradicție cu virtutea. Prin urmare, expresia *calea a toată virtutea* exprimă elementele pe care le dobândește cineva prin trezvie și devin proprietatea lui, pe care o primește Dumnezeu și Se odihnește

în ea. Virtutea este smerenia, iubirea, mai ales însă ceea ce a devenit constant în viaţa mea ca obicei şi fel de a fi. De aceea, spunem că virtutea este un fel de a fi şi obişnuinţă.

Când eu mă lupt ca să mă rog, când mă împotrivesc somnului, e sigur că la un moment dat voi opri rugăciunea, fiindcă nu mă simt satisfăcut, nu simt că păşesc pe un teren sigur. Dar când rugăciunea mea zboară, atunci am bucurie, sărbătoare, ochii îmi varsă lacrimi, alerg la Stareţ să-i spun bucuria mea, sunt mulţumit de viaţa mea şi simt că şi Dumnezeu e mulţumit de mine.

Prin cuvântul *virtute*, Sfântul înţelege toate virtuţile. Nu le numeşte, pentru că sunt foarte multe şi ne vom pierde cumpătul în faţa lor. De aceea, zice, nu număraţi, ci doar urmăriţi trezvia, şi ea vă va da putinţa, pe de o parte, să vă uniţi cu Dumnezeu şi Dumnezeu să Se unească cu voi, iar pe de alta, să-i mulţumiţi şi pe ceilalţi, să fiţi plăcuţi, dar şi voi să fiţi mulţumiţi de ei.

Şi cale a toată porunca lui Dumnezeu. De asemenea, trezvia vă va ajuta să descoperiţi la un moment dat că aţi reuşit tot ce vă cere Dumnezeu, deoarece ea este *urcuş către contemplaţie*, adică împlinire a voii lui Dumnezeu. Aşadar, toate virtuţile şi poruncile lui Dumnezeu se împlinesc singure, pentru că înaintarea Îi aparţine Lui.

Dar pentru ca trezvia să-mi dăruiască reuşita fiecărei virtuţi şi împlinirea întregii Sfintei Scripturi, trebuie să mă dedic cu desăvârşire ei, să am mintea numai la trezvie şi nu la darurile lui Dumnezeu, adică la gândul dacă mă va dărui oare Dumnezeu cu ceva, dacă-mi va da lumina dumnezeiască, dacă mă va face făcător de minuni sau păstor al multor oi, dacă-mi va da smerenie. Fiindcă toate

acestea sunt griji care mă fac să mă abat de la trezvie şi să intru într-o viaţă cu tulburare, în care starea liniştită, care se numeşte *liniştea inimii*, a încetat.

Există oare vreo reuşită mai mare decât starea paşnică, care decurge din curăţia şi liniştea inimii tale, decât să nu ai nici un gând, nimic care să te tulbure sau să te agite, ci să te îndeletniceşti numai cu urmărirea şi „supravegherea" lui Dumnezeu? Exersează, aşadar, trezvia, şi ea te va povăţui la liniştea inimii, la rezultatul care vine singur în noi, prin urmărirea momelii, prin înfrânare, prin trezvie. Lucrez trezvia şi am înlăuntrul meu linişte (isihie). Dacă spun: „Mă hotărăsc să am isihie", n-o să reuşesc nimic. Dimpotrivă, mă voi băga în ispite, mă voi tulbura, voi avea gânduri, mă voi întreba cum să dobândesc isihia.

Iar desăvârşită până la golirea de orice nălucire e tot ea şi pază a minţii. Inima este locul în care cad momelile, iar mintea este izvorul din care ies momelile, este ţeava din care pleacă gloanţele. Din moment ce trezvia este izbăvită de imaginaţie şi împiedică orice gând, înseamnă că trezvia este paza minţii, urmărirea ei, împrejmuirea ei, asigurarea ei. Prin urmare, *pază a minţii* este postul meu de observaţie, garda mea. Paza mea se află tocmai în minte, strâmtoarea prin care trec binele şi răul, fiindcă pe acolo poate să intre apa amară sau cea dulce, de la Dumnezeu sau de la diavolul. Aceasta este propria mea pază. Acest aspect este deosebit de subţire.

Dar fiindcă isihia înseamnă o urmărire a lui Hristos Însuşi – altfel omul nu poate să se liniştească, nu poate să nu vorbească, să nu asculte ceva, e cu neputinţă, va înnebuni – de aceea, isihia este cuprinzătoare a unui alt

glas, a unei alte suflări, Sfântul Duh, Care a pătruns şi S-a sălăşluit în propria mea inimă. În această situaţie, inima este păzită atât de mult cu trezvia şi cu rugăciunea, încât trăieşte cu respiraţia lui Hristos. Hristos, adică, vine atât de aproape de tine, încât Îi auzi respiraţia şi i-o simţi pe obraz. Acolo unde priveşti, unde urmăreşti cu privirea, în acel pârâiaş, se află şi Dumnezeu. Respiraţia Lui iese şi te întâlneşte, începi deja să ai experienţele personale ale dialogului isihiei. Trăieşti tu şi Dumnezeu. Atât de aproape de noi este Hristos înlăuntrul inimii noastre!

Simţiţi cât de uşoare sunt aceste lucrări duhovniceşti? E nevoie doar ca noi să ne jucăm propriul rol.

Sfântul ne tâlcuieşte foarte frumos trezvia prin toţi aceşti termeni. Nu ne-o tâlcuieşte filosofic, ci prin trăire, aşa cum o descoperim în sufletul nostru. În timp ce, ca sens originar, trezvia înseamnă fugă, tăgăduire, lipsa mâncării, a băuturii, a oricărei îndeletniciri, în cele din urmă ea devine o îndeletnicire absolută şi desăvârşită, o plinătate, o isihie desăvârşită.

După ce Sfântul ne-a spus toate aceste taine – în înţelesul că ele se ascund în norul lui Dumnezeu – ne trece acum la al patrulea cap, care este foarte simplu şi scurt, vrând să ne spună: Vezi cine eşti şi unde poţi să ajungi.

Nu vede lumina soarelui cel născut orb. Tot aşa cel ce nu călătoreşte întru trezvie nu vede cu îmbelşugare razele harului de sus. [4]

Desigur, nu încape nici o îndoială că cel născut orb nu vede lumina soarelui. Toţi o ştim. Dar sensul aici este

că orbul, chiar dacă i s-ar dărui vederea, tot n-ar putea să deosebească lumina de soare, care e soarele şi care sunt razele lui, pentru că nu are experienţa, cunoştinţa, simţul minţii necesare pentru a le deosebi una de alta. Este lipsit de experienţa trebuitoare.

Acelaşi lucru se poate întâmpla şi în viaţa duhovnicească. Vedem minuni, auzim profeţii, ne mirăm, observăm schimbări în viaţa noastră, ne spovedim, vărsăm lacrimi, avem pocăinţă. Şi cu toate acestea, rămânem orbi, pentru că nu avem simţuri, sensibilitatea de a separa soarele de lumină, pe Hristos de energiile Lui necreate.

Nu vede lumina soarelui cel născut orb – cum se joacă Sfântul cu cuvintele, cu înţelesurile, cu metodele, ca să ne ţină mintea concentrată! – *tot aşa cel ce nu călătoreşte întru trezvie nu vede cu îmbelşugare razele harului de sus*. Problema, cu siguranţă, nu este dacă suntem cu desăvârşire orbi, „în întuneric şi în umbra morţii" (Lc. 1, 79), unde S-a pogorât Hristos şi le-a umplut pe toate cu lumina Sa, ci dacă, orbi fiind, credem că ne aflăm în lumină.

Ca să nu ne arunce în deznădejde însă, foloseşte adverbul *cu îmbelşugare* dându-ne o nădejde, care este în mod obiectiv adevărată. Dumnezeu, în întuneric, dă o anumită auroră, ca să poţi vedea. Tot aşa, în deznădejde, trimite razele nădejdii. Niciodată nu Se lasă pe Sine nemărturisit. Chiar şi chinurile iadului sunt o rază a milei Sale, descoperă prezenţa Lui. Dar cel aflat în iad nu poate să separe lumina de Luminător, de Dumnezeu. Aşadar, prin *cu îmbelşugare* dă o nădejde celui care încă nu a devenit un iniţiat, un tainic al razelor harului, şi, în paralel,

ne îndeamnă să o urmărim neîncetat şi să nu ne mulţumim niciodată cu ce am primit până acum, astfel încât, înfrumuseţându-ne pe noi înşine printr-o continuă smerenie, să ne înalţe Dumnezeu. De aceea, oricât ai lupta, orice ai face, dacă nu te smereşti şi nu te închizi pe tine în această lucrare simplă a trezviei, nu se poate să vezi *cu îmbelşugare razele harului de sus*.

Sfântul insistă aici fiindcă omul are întotdeauna tendinţa de a se întoarce asupra lui însuşi. Spui, de exemplu, cuiva că viaţa duhovnicească înseamnă să faci cutare nevoinţă, iar acela după o oră-două de discuţie, te întreabă iarăşi ce trebuie să facă. Se întoarce din nou asupra lui însuşi. De ce? Fiindcă tu i-ai spus multe şi frumoase, inima i s-a entuziasmat, dar pe de altă parte, egoul lui, fiindcă este sensibil şi schimbător, îşi cere drepturile.

Tu însă, dacă accepţi că cele pe care le spune Stareţul, Dumnezeu, Sfânta Scriptură sunt atât de frumoase, hotărăşte-te să le împlineşti şi nu-ţi lăsa egoul să-ţi azvârle momeala cu întrebarea cum să le faci. Altfel, te vei tulbura şi vei intra într-o lucrare raţională, în „trebuie", în imagini, în gânduri şi vor începe arătările, punctul de plecare al fărădelegii şi al păcatelor.

Sfântul însă depăşeşte această dificultate şi spune: Folosul egoului tău este să exersezi trezvia. Pentru că cine nu o exersează nu va vedea niciodată cu *îmbelşugare* razele, strălucirile harului, care sunt trimise din cer. Nu te întreba deci ce trebuie să faci. Nu te teme. Nu-ţi face gânduri, nu te problematiza. Cuvântul *problemă* (πρόβλημα) vine de la verbul προβάλλομαι, „a scoate în evidenţă, a arunca înainte", şi este o prelungire a egoului. Razele ha-

rului dumnezeiesc vin de sus, şi nu de la tine. Strălucirea dumnezeiască va veni singură, descoperirea, bucuria, contemplaţia. Tu numai să stai întru trezvie şi să iei din belşug harul, să dobândeşti toate razele Dumnezeirii. Altfel, nu vei avea nici o lumină. Viaţa ta va fi un întuneric.

Nici nu se va slobozi de faptele, de cuvintele şi de gândurile viclene şi urâte de Dumnezeu.

Dacă nu lucrezi trezvia şi nu te limitezi la ea, nu te vei slobozi de faptele viclene şi urâte, de cuvinte şi de înţelesuri. În primul capitol, Sfântul a început de la lucrurile cele mai subţiri, de la înţelesuri, trecând apoi la cuvinte şi fapte, în timp ce aici urmează o cale contrară, deoarece noi, oamenii, suntem grosolani şi luăm aminte numai la fapte. Sfântul, deşi abordează trezvia din perspectiva patimilor, ne spune că trebuie să luăm aminte şi la cuvinte, adică la gânduri, şi la înţelesuri. Fiindcă, deşi te rogi, deşi posteşti, deşi te-ai făcut călugăr, deşi faci orice, dacă nu iei aminte la înţelesuri, la cuvinte şi la fapte, adică dacă nu începi din punctul de pornire, te vei osteni o viaţă întreagă şi tot nu vei avea nici o virtute. Nu vei fi un împlinitor, un lucrător al poruncii lui Dumnezeu. O viaţă întreagă vei fi un mizerabil: gândurile te vor batjocori, înţelesurile te vor prelucra, faptele ţi se vor zbate între întuneric şi lumină şi vei spune: „Până la urmă al cui sunt? Ce sunt?" Nu vei putea să spui cu bucurie: „Al lui Dumnezeu sunt!" (cf. F.A. 17, 28), nu vei fi un om liber.

Libertatea se câştigă în acea binecuvântată strungă a minţii, care poate însă să devină pâlnie, şi să te absoar-

bă, şi să te înece. După cum pe mare vârtejul absoarbe în apă corabia, tot astfel şi pâlnia îţi va absorbi nevoinţele, dorinţele, rugăciunile, luptele, nădejdile, spovedaniile şi le va îneca pe toate. Prin urmare, nelucrând trezvia, eşti întotdeauna un sclav, chiar dacă ţi se pare că eşti liber. Singura libertate este eliberarea de tine însuţi, încât să te întorci către Dumnezeu prin trezvie. În paralel, gândeşte-te la încă ceva:

Acesta la moarte nu va scăpa liber de căpeteniile tartarului.

Dacă nu faci această lucrare ascetică, atunci şi viaţa de aici îţi va fi nefericită şi îndurerată – te vei mişca între stricăciune şi nestricăciune, nu vei simţi că trăieşti cu adevărat întru Dumnezeu – iar când sufletul îţi va pleca din trup şi va trece printre demoni, printre *căpeteniile tartarului*, nu va trece liber, *nu va scăpa liber.* Demonii te vor prinde şi te vor face rob, şi te vor întreba de cele câte ai spus, câte ai făcut, câte ai gândit. Vei fi legat şi sclav, fiindcă firea omenească se mântuieşte în întregime şi se întregeşte atunci când şi trupul, şi sufletul sunt în Sfântul Duh.

Adică, atunci când sufletul este dus la cer, el îşi continuă viaţa sa omenească, iar trupul poate să strălucească, să răspândească mireasmă, să fie purtător de Duh, dar şi de multe ori poate fi supus anatemei şi să ajungă locaş al demonilor, aşa cum ştim din istoria Bisericii noastre. Prin urmare, sufletul tău *nu va scăpa liber de căpeteniile tartarului.*

S-ar putea, desigur, să reuşească să treacă de demoni, „ca prin foc", cum zice Apostolul Pavel (1 Cor. 3, 15), dar foarte greu. Ferice de noi dacă vom scăpa de ei, chiar şi cu greutate! Sfântul ne dă iarăşi o nădejde. De ce să nu cerem de la Dumnezeu ceea ce este desăvârşit, ceea ce ne dă plinătatea harurilor, în mod comun tuturor oamenilor? Trezvia este un lucru comun, este ceea ce urmăreşte orice suflet, având ca „vânat" pe Însuşi Dumnezeu.

Vrei să fii liber în drumul tău către cer? Eliberează-ţi de acum mintea ca să primească strălucirile! Cum? Prin trezvie. Pentru că doar fiind cu trezvie Îl întâlneşti pe Dumnezeu şi Dumnezeu te va întâlni pe tine atunci când sufletul îţi va pleca la cer.

Cuvântul *Despre trezvie* cuprinde probabil singurul subiect care-l poate preocupa pe om. Este lupta omului, nu în înţeles activ – fiindcă altcineva o duce – ci în sensul trăirii pe care o are omul. Lupta din noi este mistică, nevăzută, şi provine fie de la cel viclean, fie de la Preabunul Dumnezeu. Când suntem purtaţi de Sfântul Duh, El conduce şi povăţuieşte viaţa noastră. Dacă nu ne conduce Duhul cel Sfânt, atunci ne conduce şi ne învăluie duhul cel viclean. Sfântul înaintează, tâlcuind ce înseamnă atenţia, fără de care nu poate să existe trezvie, şi astfel ne luminează subiectul din toate părţile.

Atenția este liniștea neîncetată a inimii față de orice gând. Ea răsuflă și cheamă pururea și veșnic curgător și neîncetat numai pe Hristos Iisus și Dumnezeu. [5]

În al treilea cap a spus că trezvia este liniștea inimii. Aici ne spune că liniștea inimii este izbăvirea de orice gând, și aceasta se săvârșește cu atenția. Așadar, când te rogi, inima ta este goală, curată, minunată, numai lumină, fără nici un gând.

Prin cuvintele *față de orice gând* nu înțelege numai gândul, ci partea rațională a omului, care este, într-un fel, vederea minții în afară, deoarece mintea, partea conducătoarea a omului, este făcută să-L vadă lăuntric pe Dumnezeu, ca să surprindă toate tresăririle și energiile dumnezeiești necreate. Mintea se unește la început cu Sfântul Duh și apoi devine mijlocul de primire prin care întregul om se preface în duh, devine un văzător, unul care mănâncă cu Dumnezeu la masă.

Liniștea neîncetată a inimii. În viața duhovnicească, inima este centrul înțelegerii și al trăirii lui Dumnezeu. Din acest motiv, Sfântul stăruie asupra *liniștii inimii față de orice gând*, și nu față de patimi, față de voiri sau față de orice altceva. Vrea astfel să arate care este locașul dintru început al Dumnezeirii în noi. Prin urmare, atenția vizează legătura noastră cu Dumnezeu, și nu comportamentul nostru practic, ne înalță la o vedere contemplativă a lui Dumnezeu.

Ea răsuflă și cheamă pururea și neîncetat numai pe Hristos Iisus și Dumnezeu. Inima care are trezvie și liniște neîncetată Îl respiră pe Hristos. Adverbul *pururea* arată

că liniștea inimii este o lucrare fără întrerupere. Dacă îmi întrerup atenția, atunci omul cel viclean va veni în puterea nopții și-și va semăna neghinele. Atunci eu mă voi întreba: „Ce să fac: să le tai, să le las?" Pilda Evangheliei spune să nu le tai, ca să nu strici și grâul (Mt. 13, 25-29). Adică, este greu să separi neghinele de elementele pozitive ale vieții tale. Prin urmare, fie priveghezi și-L ai pe Hristos, fie nu priveghezi neîncetat, și atunci nu poți să faci o lucrare esențială.

În timp ce adverbul *pururea* (ἀεὶ) arată mișcarea statornică a inimii, adverbul *veșnic curgător* (ἀενάως) are înțelesul unei curgeri care iese din ea. Trezvia nu este o trudă și o osteneală pe care o fac eu, omul, nu e obligația să iau aminte neîncetat, să mă chinui, să obosesc. După cum izvorul scoate de la sine apă din pământ, tot astfel și inima este făcută de Dumnezeu ca să primească pururea din adâncurile ei tresăriri, astfel încât să poată respira continuu și să-L cheme pe Dumnezeu. Respirația, puterea și chemarea lui Hristos sunt ceva care iese dinlăuntrul nostru. Și ce se află înlăuntrul inimii? Duhul cel Sfânt.

Așadar, dinlăuntru ies valurile harului, prin atenție și prin această trezvie puternică, iar eu numai le primesc, le iau. Atunci inima mea Îl respiră numai pe Hristos și numai pe El Îl cheamă, precum mireasa pe mire: „Mielușeaua Ta, Iisuse, strigă cu mare glas, pe Tine, Mirele meu, Te doresc."[1]

Dar atunci când Îl chemăm pe Iisus pentru o trebuință de-a noastră, este aceasta rugăciune a inimii? Este

---

[1] Troparul mucenițelor

o dovadă a liniştii inimii? Atunci când eu mă gândesc: „Doamne, eu acum merg la Stareţ, te rog, fă-l să înţeleagă ce-o să-i spun şi să nu bage în seamă ce a auzit despre mine!" Este aceasta rugăciune a inimii? Cu siguranţă că nu, pentru că am înaintea ochilor toată grandoarea scenei: cum voi sta înaintea lui, cum mă va întâmpina, cum va judeca cele pe care i le-au spus despre mine, adică am o mulţime de gânduri. Dar de ce să mă nelinişteşc, de vreme ce Dumnezeu le rânduieşte pe toate? De aceea Sfântul spune să nu existe nici măcar un gând, pentru ca inima să vadă, să respire şi să-L cheme pe Hristos.

Şi împreună cu El se împotriveşte cu bărbăţie vrăjmaşilor. Şi numai Lui se mărturiseşte, Care are puterea să-i ierte toate păcatele.

Acum, Sfântul trece la viaţa noastră practică. Ne analizează inima prin prisma părtăşiei ei, coboară oarecum în latura pătimitoare a fiinţei noastre.

Tu, zice, să te încredinţezi puterilor pe care le-a aşezat înlăuntrul tău Dumnezeu, şi ele îşi vor face treaba lor. Numai să te împotriveşti cu bărbăţie, cu toată voinţa ta *vrăjmaşilor*, demonilor celor vicleni, care sunt nevăzuţi. Să-i urmăreşti aşa cum fac câinii care, când văd pe cineva că vine de departe, îşi aţintesc privirea asupra lui, iar acesta, văzându-i, pleacă. La fel face şi vrăjmaşul: când vede că-l urmăreşti, pleacă. Nu-i nevoie ca tu să te războieşti.

Dar să ştii că dacă opreşti lucrarea trezviei, îndată vrăjmaşul te va prinde, deoarece stă la pândă. Tu nu-l vezi, dar el există. De aceea, să i te împotriveşti cu băr-

băţie împreună cu Dumnezeu. Ori eşti cu Dumnezeu şi, în realitate, nu mai există duşmani ca să lupţi, ori nu ai simţirea lui Dumnezeu, că împreună-călătoreşti cu El, că Dumnezeu Se luptă şi tu Îl urmezi, iar vrăjmaşul cel nevăzut face cu tine ce vrea.

După toate acestea, nu uita, mai întâi, să ai simţul neîncetatei întoarceri a demonului spre ispitire contra ta şi să te împotriveşti lui necurmat. În al doilea rând, să te spovedeşti, să mărturiseşti păcatul tău lui Dumnezeu, Singurul *care are puterea să ierte păcatele*. Nimeni altul nu poate să-ţi ierte păcatele.

Aici spovedania are înţelesul harismei duhovniceşti a pocăinţei. Nu este deschiderea inimii pe care o facem, de obicei, la duhovnic. Merg, de exemplu, la Stareţ ca să mă spovedesc şi îi spun: „Părinte, l-am aşteptat pe constructor la ora 10 şi n-a apărut, nici telefon nu mi-a dat. Am aşteptat, am aşteptat, până când l-am judecat în inima mea. În cele din urmă a venit la ora două, dar nu am mai putut să lucrez cu el, fiindcă deja era târziu." În loc de toate acestea câte am zis, aş fi putut să spun doar atât: „Părinte, am obosit ieri din cauza unei aşteptări pe care am fost obligat să o fac." Ce înseamnă însă „am obosit"? Că nu am răbdare, că nu am bărbăţie, că nu accept câte mi se întâmplă.

Eu te întreb: „De ce te-ai neliniştit, de ce te-ai tulburat, de ce ai obosit, de ce te-ai revoltat? Tu l-ai făcut să întârzie? Singur a întârziat. Ai fi putut să-i spui Stareţului." De obicei însă astfel acţionăm în viaţa noastră. Adică nu merg să mă spovedesc şi să spun: „Am păcătuit Domnului" (2 Rg. 12, 13), pentru că sunt un om lumesc,

trupesc, nu accept nimic, vreau să-mi vină toate aşa cum mi-au fost promise şi merg la spovedanie ca să aud: „Bravo, copile, ai aşteptat atâtea ore!" Pe acest „bravo!", adică dezvinovăţirea mea, îl aştept, şi nu îndreptăţirea mea de către Dumnezeu, adică să-I plătesc datoria mea.

Să mai luăm un exemplu. Mergi la Stareţ şi-i spui: „În perioada aceasta n-am putut să mă rog. Cel de lângă mine a făcut gălăgie toată noaptea şi n-am putut să dorm, mi-am pierdut toată pacea." Ce aştepţi tu, de fapt, de la Stareţul tău? Să accepte că fratele tău a greşit. Bine, a greşit fratele, dar la ce-ţi foloseşte ţie că a greşit el? Tu ai pierdut singurul prilej de a-ţi dovedi răbdarea, arătând bunăvoinţă şi zicând rugăciunea. Iar atunci când urma să te întâlneşti cu Stareţul, ai fi putut să-i relatezi întâmplarea.

Aşadar, nu este un subiect de spovedanie ce a făcut celălalt. Subiect de spovedanie este când descopăr că nu am pace şi răbdare, că nu-l accept pe celălalt, că am pretenţii şi ceilalţi nu mă bagă în seamă. Atunci să mă spovedesc şi să spun: „Părinte, sunt cel mai mare egoist, vreau ca ceilalţi să trăiască cum îmi pică mie mai bine!" Aceasta este o adevărată spovedanie care ţâşneşte din nevoia de a-mi păstra legăturile mele cu Dumnezeu. Aceasta este spovedania de la început, ca să nu-L pierd pe Dumnezeu.

După aceasta vine pocăinţa cu care mi se luminează inima şi aflu înaintea lui Dumnezeu păcatele mele. Descopăr cele negrăite, cele mai subţiri straturi ale egoismului meu, ale neînţelegerii mele, ale părţii mele raţionale. Aceasta pentru că la început omul cunoaşte doar păcatele sale grosolane. Dar când începe să exerseze această lucrare dumnezeiască în viaţa sa, atunci izvorăşte pururea

curgătoare dinlăuntrul lui luminarea Sfântului Duh – în esență, ea vine de sus – și astfel reușește să-și vadă cele mai subțiri păcate, de care până atunci nici nu era conștient. Iată cum dobândește cineva adevărata pocăință.

De obicei însă 99,99 % din spovedaniile noastre sunt un ciripit, o strădanie de început. Iar când amestecăm și alte lucruri, ne îndepărtăm tot mai mult de spovedania adevărată. Cum să mai ajungem și la spovedania omului care se pocăiește, care doar atunci primește harul lui Dumnezeu!

Prin urmare, este evident că și adevărata pocăință și spovedanie se descoperă prin trezvie și decurg din ea. Numai cu ea trăiește și trupul nostru, și sufletul nostru, și duhul nostru, și este cultivată legătura noastră cu Dumnezeu.

Îmbrățișându-se neîncetat, prin această chemare, cu Hristos, Care singur cunoaște, în mod ascuns, inimile, sufletul încearcă în tot felul să ascundă de toți oamenii dulceața lui și lupta dinlăuntru.

Iar eu ce fac? Întâi, știu că în toată clipa am de dus un război cu cel viclean. În al doilea rând, îmi mărturisesc păcatul, pentru că este foarte periculos, atunci când exersez trezvia, să simt că sunt ceva sau că fac ceva. Nimic nu sunt și nimic nu pot să fac. Nu sunt decât un păcat în stare pură. Dacă uit asta, și gândesc și acționez ca și cum aș fi ajuns undeva, voi fi înfrânt.

Trei, inima *se îmbrățișează neîncetat* cu Hristos. Îmbrățișarea, împăcarea mea cu Hristos este chemarea:

„Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă pe mine, păcătosul!" Ne începem, de exemplu, rugăciunea noastră făcând cinci şiraguri de metanii a câte trei sute de boabe. După o săptămână vom face zece, apoi douăzeci, pe care le terminăm într-o oră. Ce sunt douăzeci de tracosari[2], adică o oră în care Îl privesc pe Hristos? Nimic. Şi totuşi, aşa pot să Îl îmbrăţişez, să-L cuprind pe Hristos.

Dar ca să fac această chemare, e nevoie să păzesc trecerile şi inima să mi se liniştească. Acesta este modul prin care îmi exprim dragostea mea pentru Hristos. Nu sunt nici cuvintele mele, nici flecărelile mele, nici aşa-zisele mele dorinţe, nici dulcegăriile verbale de genul: „Hristosuţul meu dulce, Te iubesc, Te cinstesc, pentru Tine îmi jertfesc viaţa, pentru Tine le-am părăsit pe toate!" Minciuni! N-aţi părăsit nimic! El a părăsit Dumnezeirea, a părăsit în mod nedespărţit cerurile şi a coborât împreună cu noi. Singurul adevăr este propria Lui îmbrăţişare. Dragostea mea, îmbrăţişarea mea, sărutul meu sunt chemarea numelui Lui.

Prin urmare, feluritele noastre rugăciuni, de obicei, nu sunt o îmbrăţişare a Domnului. Sunt lucrări ale raţiunii noastre, ale părţii noastre raţionale. Dorinţele pe care le exprimăm în rugăciunea noastră, temerile, nădejdile, cererile pe care le facem, toate acestea au ca centru sinele nostru, către acesta se întorc. Ce voim, de ce avem nevoie, ce trăim, acestea le spunem în rugăciunea noastră. Adică descoperim sinele nostru şi nu Dumnezeu Se descoperă nouă.

---

[2] Şirag de metanii cu trei sute de boabe, numit aşa după numeralul grec *triakosia* = „trei sute".

Care singur cunoaşte, în mod ascuns, inimile. Îmbrăţişează-L însă pe Hristos, zice Sfântul, pentru că numai El ştie inima ta. Lasă-le pe toate câte le faci tu, ca să-I arăţi, chipurile, că-L iubeşti. În mişcarea, activitatea, în osteneala existenţei tale, Hristos este singurul care ştie inima ta. Dar aude doar strigătul inimii care Îi cheamă numele. Nu-L putem înşela pe Dumnezeu, pentru că El ne cunoaşte.

După ce Sfântul ne-a sfătuit să nu ne înşelăm cu cele despre Dumnezeu şi să credem că sunt lucruri care ne vor aduce în comuniune cu El, acum adaugă un element nou, foarte important: *sufletul încearcă în tot felul să ascundă de toţi oamenii dulceaţa lui şi lupta dinlăuntru.* Fii atent, să te ascunzi! Sufletul tău să încerce neîncetat şi în tot felul să se ascundă de toţi oamenii, ca ceilalţi să nu-şi dea seama de lupta ta duhovnicească, de ce câştigi şi de ce pierzi. Să nu crezi că trebuie să-ţi deschizi inima înaintea fiecăruia şi să-i spui trăirile tale. Să treci printre oameni neobservat, pentru că altfel le pierzi pe toate. Omul care trece neobservat poate înainta în calea sa.

Când iudeii au vrut să-L arunce pe Hristos de pe sprânceana muntelui, El le-a scăpat, nu S-a făcut nevăzut, ci a păşit printre ei, fără să dea semne ale prezenţei Sale (Lc. 4, 28-30). În acel moment, nici minuni nu a făcut, nici prorocii. A plecat pe ascuns.

Tot aşa şi noi să trecem neobservaţi printre oameni. Viaţa noastră să rămână neobservată, iar dulceaţa, adică darurile pe care ni le face Dumnezeu, şi lupta dinlăuntru, truda şi osteneala lăuntrică, să rămână neobservate chiar şi de către noi înşine. Această luptă dinlăuntru ascunde-o,

pentru că atunci când celălalt își dă seama de ea, și mai ales vrăjmașul, îți va aduce ispită. Așadar, să ascunzi înțelesurile duhovnicești și bucuriile pe care le are inima ta și să le spui numai Stareţului tău. Iar dacă el îți spune să le descoperi și altuia, atunci spune-le. Să ai o viață ascunsă. Lupta lăuntrică, tainică, privirea atentă, pe care o azvârle rugăciunea „Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă!", sunt războiul nevăzut, pe care-l descrie Sfântul Nicodim Aghioritul[3]. Dacă însă nu te îngrijești în tot chipul să te ascunzi de oameni, n-ai făcut nimic.

Îți spune celălalt ceva, iar tu ceri explicații sau te împotrivești: „De ce mi-ai vorbit așa?" Sau îți cere fratele tău ceva, iar tu te revolți sau te jenezi. Ce descoperi atunci? Că nu ai o luptă lăuntrică. Lupta este înăuntru sau în afară. Nu se poate să fie și afară, și înăuntru. Isihia exterioară este strălucirea celei lăuntrice. Dacă ai luptă exterioară înseamnă că înlăuntrul tău ești gol. Cine duce o luptă lăuntrică este izbăvit de împotriviri, contraziceri, dureri, revoltări, murmure, micimi de suflet, lingușiri. Are grijă numai să fie în pace cu toți, să le spună tuturor „da", să nu fie o problemă pentru nimeni, să vorbească foarte frumos, să-l primească și să-l accepte pe celălalt, astfel încât nimeni să nu-i facă greutăți în viața lui. Când ai un cățel care latră la tine, îi dai un os ca să nu te mai fugărească. Același lucru e valabil pentru tot omul: noi ni-l facem vrăjmaș, noi ni-l facem prieten.

Așadar, atunci când am trecut de această luptă pre-

---

[3] În lucrarea sa, *Războiul nevăzut,* Sfântul descrie foarte detaliat lupta duhovnicească a sufletului pentru a-L dobândi pe Dumnezeu.

copilărească, trecem apoi la cea copilărească, la nevoința trezviei, în timpul căreia facem cunoștință cu lupta lăuntrică. Lupta lăuntrică nu o descoperim altora, fiindcă astfel vom găsi dușmani. Cum poate însă celălalt să devină vrăjmașul nostru și să ne ispitească? Răspunsul ni-l dă Sfântul continuând capul de care ne ocupăm.

Ca nu cumva vicleanul să facă să înainteze răutatea lui și să surpe, pe nebăgate de seamă, lucrarea cea bună.

Dacă nu te ascunzi de oameni și dacă nu te temi și tu însuți de dulceața pe care ți-o dă Dumnezeu și de lupta pe care te învrednicește să o faci – pe care o pune în socoteala ta și o numește a ta personală, în timp ce o face El – atunci există pericolul ca vrăjmașul să te atace. *Ca nu cumva vicleanul să facă să înainteze răutatea lui și să surpe, pe nebăgate de seamă, lucrarea cea bună.* Adică, dacă mă obișnuiesc să-mi amestec lupta cu prezența oamenilor și dacă vreau să am dulceața și s-o urmăresc – atâta timp am avut rugăciune, iar acum am pierdut-o, i-am pierdut dulceața, ce să fac, Dumnezeul meu? – asta înseamnă că nu mai sunt înaintea lui Dumnezeu, ci înaintea sinelui meu, înaintea celor pe care le urmăresc eu și a celor care mă preocupă. Văzându-le însă pe acestea, n-o să-l mai văd pe cel viclean. Și fiindcă el este nevăzut și nu mă impresionează, va face *să înainteze răutatea lui.*

Adică răutatea este ușoară și lesne de mișcat ca o minge. Ți-o aruncă demonul în cale și ea trece din minte, din gură, din urechi, din gând direct în inimă. Vicleanul

reuşeşte, de asemenea, foarte uşor să vâre în inima celuilalt gândul cel rău, ispita, ura, vrăjmăşia, împotrivirea, încât să te ispitească şi să-ţi pierzi pacea. Dar tu greşeşti, nu celălalt – întotdeauna noi greşim! – pentru că ţi-ai făcut descoperită virtutea.

De aceea, pentru a avea putinţa să săvârşesc această lucrare duhovnicească, trebuie să nu-i simt pe ceilalţi ca pe o problemă, să nu mă preocup de ei, să le primesc pe toate şi pe toţi aşa cum sunt: unul mă va jigni, celălalt mă va lovi, al treilea va arunca după mine cu o piatră, al patrulea mă va scuipa, al cincilea îmi va da un şut. Toate acestea îmi sunt foarte de folos. Când ajung atât de simplu şi le primesc pe toate, atunci Dumnezeu îmi dă har şi diavolul nu poate strecura în mine păcatul, iar aproapele meu devine neputincios să mă ispitească.

Să nu ne ocupăm, aşadar, de ceilalţi, nici cu dulceţurile şi cu luptele noastre, fiindcă nu ne vom da seama unde se ascunde vicleanul şi astfel, ce-am făcut până acum, el va risipi, *va surpa lucrarea cea bună.* De aceea, oamenii care îşi urmăresc lupta lor şi zic: „Am ajuns aici, acolo am greşit", pe cât se îndeletnicesc cu acestea, pe atât Îl pierd pe Dumnezeu şi nu-l văd pe cel viclean.

Să facem însă un lucru esenţial: să cunoaştem că Dumnezeu merge înaintea noastră. El luptă pentru noi. Nu muncim noi. Toate se săvârşesc singure şi, mai ales, desăvârşit. Toate înlăuntrul nostru le va scoate la liman Dumnezeu. Noi trebuie numai să dorim trezvia. Aceasta este propria noastră rucodelie duhovnicească ce le cuprinde pe toate: priveghez, având linişte înlăuntrul meu şi lepădând orice cunoştinţă, părere, hotărâre, poftă. Doar

spun: „Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă pe mine, păcătosul!” şi-mi păzesc porţile, ca să nu mă poată ispiti ceilalţi. Nu să nu mă vatăme – pot să mă omoare, „nu vă temeţi de cei ce ucid trupul”, zice Domnul (Mt. 10, 28) – ci să nu mă ispitească. Facă ce vor! Nu ne temem de nimic! Numai să ne facem munca noastră, trezvia, care este siguranţa vieţii noastre, să priveghem, să tăcem lăuntric şi exterior, să nu le mai urmărim pe cele pe care ne-am obişnuit să le urmărim şi să primim ce ni se întâmplă, fiindcă dacă nu le primim, încetăm trezvia, Îl părăsim pe Dumnezeul nostru.

După toate acestea, poate că cineva o să spună: „După ce am exersat trezvia un timp îndelungat, e uşor să tăcem şi să ne întoarcem mintea la Dumnezeu. Cum se poate însă la început să ne oprim mintea aflată pururea în mişcare şi să ne gândim neîncetat la Dumnezeu? Nu vom obosi?”

Pentru început, e o minciună să spui că mintea este neîncetat în mişcare. Noi o trimitem, legată cu o sforicică, încolo şi încoace. Mintea, partea conducătoare, este elementul din om pe care Dumnezeu îl insuflă primul. Este lucrul cel mai simţitor. După cum când vreau să mă încălzesc, mai întâi îmi încălzesc picioarele şi îndată mă încălzesc tot, la fel şi mintea încălzeşte întreaga inimă, întreaga existenţă a omului. Prin urmare, de îndată ce voi

vrea să-mi adun mintea, o pot face foarte uşor. Numai dacă cineva are probleme psihice va întâmpina greutăţi. Dacă mă revolt împotriva bolii mele înseamnă că Îl lovesc cu pumnul pe Dumnezeu. Dacă însă spun: „Fie numele Domnului binecuvântat!" (Iov. 1, 21), îndată mă aflu în Dumnezeu. Mintea mea poate să fie neîncetat în Dumnezeu. Nu e greu deloc.

Gândul, cu siguranţă, este foarte rapid şi pleacă. Dar putem cu ajutorul voinţei să-l ţinem cu tărie, să-l legăm. De fapt, din acest motiv asceza nu e la fel pentru toţi, nici ca timp, nici ca mod, fiindcă fiecare încercăm să ajungem încet-încet la desăvârşire. Noi să simţim că am pus început, iar continuarea şi întregirea va fi săvârşită de Dumnezeu, o ia asupra Lui Dumnezeu. Nu o faci tu. Nu e problema ta mintea pururea mişcătoare, aşa cum zici. Acest gând e de la satana, este fărădelegea ascunsă, lucrarea ascunsă ca un simplu gând viclean. Satana ne prezintă lucrurile grele şi de neîmplinit, în timp ce ele sunt foarte uşoare.

Prin urmare, tu vei lucra pe cât poţi trezvia, iar celelalte ore ţi le vei consacra slujirii tale, dar vei avea grijă să nu discuţi. Dacă cineva te stârneşte, îi vei spune: „Iartă-mă, aici este slujirea mea." Făcându-ţi lucrul, poţi să spui şi „Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă!" Dacă nu poţi, nu zice! Fă-ţi lucrarea ta, slujirea, pentru că ţi-a dat-o Hristos, dar dedică-te ei fără să te gândeşti la alte lucruri. Dacă totuşi te vei gândi la altceva, întoarce-ţi mintea iarăşi la Hristos, zicând: „Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă!" de fiecare dată când îţi aminteşti s-o zici, chiar dacă îţi aminteşti după douăzeci şi patru de ore.

La slujirea ta poţi, desigur, să te gândeşti la tot ce este legat de acea muncă. De exemplu, cum să faci un plan mai bun. Aceasta nu este grijă, fiindcă este slujirea ta. Ceasurile de slujire şi de citire sunt o pauză, fiindcă oboseşti să ai tot timpul atenţia îndreptată către Dumnezeu. Acestea două sunt pentru noi plimbarea pe care o facem pentru odihnă. Ele sunt podoaba rugăciunii noastre.

După cum în rai pomii şi animalele nu-l împiedicau pe cel întâi-zidit de la contemplarea lui Dumnezeu şi din convorbirea cu El, tot aşa toate slujirile noastre sunt pomii şi animalele pe care ni le-a rânduit Dumnezeu ca să le păzim, este grădina pe care ne-a dat-o ca s-o cultivăm. Când Adam cultiva raiul, nu păcătuia, nu făcea nici un rău. Era o poruncă a lui Dumnezeu cuprinsă în iubirea lui Dumnezeu. Acelaşi lucru e valabil şi pentru slujire. Prin urmare, e foarte frumos şi uşor să vorbim cu Dumnezeu şi să cultivăm în paralel şi pomişorul, pentru că ajută la aceasta uşurinţa de mişcare a gândului. Gândul este folositor pentru slujire, dar poate să meargă şi acolo unde este mintea, la Hristos. Ştie Dumnezeu ce face. Totul este bun, dacă nu-l folosim noi rău. Gândul, fiindcă este rapid, ne slujeşte să ne unim mai repede cu Dumnezeu. Dumnezeu le-a făcut pe toate bune foarte (Fc. 1, 31).

Întunericul, ca urmare a căderii omului, nu duce niciodată la lumină. Lumina risipeşte întunericul, deoarece întunericul e fără ipostas, nu are fiinţă. Există însă o situ-

aţie pe care Dumnezeu cel Atotlucrător o pune în valoare în mod înţelept spre binele nostru, scoţând şi dintr-un rău bine, din întuneric lumină. Cum? Prin pocăinţă. Îmi văd răutatea, păcatul, mă pocăiesc, plâng, mă jelesc, sunt condus la Dumnezeu, îmi iau asupră-mi datoriile, lucrez trezvia, fac răbdare, şi înlăuntrul meu se cultivă omul cel nou, care iese din pocăinţă. Deci binele nu iese din rău, ci din pocăinţă (μετά-νοια), care este altă minte (νοῦς), mintea pe care Dumnezeu o aşază în inimă.

Când, de exemplu, tatăl sau mama se neliniştesc deoarece copilul păcătuieşte şi, de aceea, îl plesnesc, cu siguranţă că vor avea un rezultat contrar. Fiindcă dacă face păcate copilul înseamnă că vrea păcatul şi se va certa cu tine care eşti predicatorul virtuţii. Acum, pe de o parte, se teme să păcătuiască, dar imediat ce va scăpa de tine, va fi condus îndată la rău. Sila, răul nu pot să scoată nici un bine.

Spune-i deci copilaşului tău ce e bine, învaţă-l cine este Dumnezeu. Vorbeşte-i din plinătatea inimii tale, luminează-i puţin conştiinţa cu propria ta dorinţă şi experienţă dumnezeiască şi, intrând în el Dumnezeu, Îl va iubi. Se poate să înjure, să păcătuiască, dar având seminţele lui Dumnezeu, care sunt atât de puternice, Dumnezeu le va cultiva şi va ieşi o plantă nouă, un vlăstar nou, care are o viaţă nouă, aceasta este pocăinţa. Adică acest copil, fiindcă l-ai lăsat liber, fiindcă îl cinsteşti, fiindcă i-ai spus adevărul, fiindcă i-ai descoperit ce are inimioara ta şi ce frumuseţi există în ea, va zice apoi: „Dar ce viaţă înfricoşată duc! Ce sunt păcatele acestea! «Mă voi scula şi mă voi întoarce la tatăl»” (Lc. 15, 18). Iar vlăstarul pocăinţei

scoate rodul vieţii celei noi. Aşa reuşeşte Dumnezeu să scoată şi din gura lupului mântuire.

Iov, din blestemul în care a căzut, a scos binecuvântarea lui Dumnezeu şi s-a înnoit. Moisi Etiopianul, din păcatele şi tâlhăriile lui, a scos o viaţă nouă şi foarte ascetică, şi a ajuns de nerecunoscut. Nu l-au cunoscut nici chiar foştii lui tovarăşi de tâlhărie, într-atât „s-au înnoit ca ale vulturului tinereţile lui" (Ps. 102, 5), viaţa i s-a înnoit.

Prin urmare, putem să spunem: Cine este mânios să-şi întoarcă toată mânia, toată tensiunea sa lăuntrică spre dragostea lui Dumnezeu, spre pace, spre cuvintele mântuirii, spre „Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă pe mine, păcătosul!", folosind orice mijloc care-l ajută. Cineva zicea rugăciunea lovindu-şi mâinile. L-am văzut şi l-am întrebat:

– Ce faci acolo?

Şi mi-a răspuns:

– Am învăţat lucrând la motoare să dau din mâini şi nu pot acum să mai fac altfel.

– Bravo, i-am spus. Felicitări!

Vedeţi cum răul, zgomotul, care este cel mai mare rău, poate să scoată şi ceva bun. Un marinar zicea rugăciunea având impresia că trage la vâsle şi, de aceea, îşi clătina mâinile. Cu adevărat trăgea vâsla, pe Hristos.

Prin urmare, putem să folosim totul. Ce ne dă Dumnezeu, ce ne fac ceilalţi, ce pătimim înlăuntru şi în afară, toate ne duc la Dumnezeu. Atât de nehotărnicită este dragostea lui Dumnezeu. Numai în spumele ce se ridică la fierberea egoului nostru nu este mântuire. Acestea ne îndepărtează de Dumnezeu.

3

Trezvia e fixarea stăruitoare a gândului şi starea lui în poarta inimii. [6]

Sfântul Isihie dă adesea câte o nouă definiţie pentru trezvie, prezentând astfel câte o nouă lucrare, însuşire sau rezultat al ei. O explică din toate laturile ei, ca şi cum ar face o radiografie generală.

În viaţa noastră practică, zice, *trezvia este fixarea stăruitoare a gândului.* Prin cuvântul *gând* înţelege, în mod evident, partea raţională, puterea cugetătoare a sufletului omenesc. Nu înţelege că trebuie să stărui şi să aşezi înaintea ta gândurile, ci să ştii că e nevoie să-ţi îngheţi partea ta raţională. Fixarea este lucrarea prin care ceva este fixat, devine întărit şi de nemişcat, nu poate fi dizolvat. Expresia *fixarea stăruitoare a gândului şi starea lui* este un fel de personificare a trezviei, care se arată prin anumite lucrări. Când cineva vede dintr-odată ceva, se

sperie, se pierde, rămâne nemişcat în locul său, ca îngheţat. La fel de nemişcat trebuie să fie şi gândul omului. Într-un anume fel, e nevoie să se statornicească înlăuntrul nostru o stare în care partea raţională este nelucrătoare, fără gânduri, care va fi şi o *stare*.

Stare este a sta pe verticală, faptul că stau drept. După cum cineva stă drept pentru a se răzbuna pe duşmanul lui, într-un mod asemănător trebuie să stea şi partea raţională *la poarta inimii*, acolo pe unde intră duşmanul; gândul. Aceasta este întreaga noastră luptă. Dorinţele noastre, voirile noastre nu ne vin ca simple dorinţe, ca păreri sau ca idei, ci ca gânduri, şi aceasta este un indiciu că nu avem nici o înaintare în viaţa noastră duhovnicească. Nu este normal să intre gândurile în inima noastră şi, mai ales, să discutăm cu ele, fiindcă astfel suntem duşi în prăpastie. De exemplu, urmează să se facă o schimbare a slujirilor, iar gândul îţi spune: „Responsabilul peste sectorul tău va spune Stareţului să-ţi schimbe slujirea." Acest gând ascunde înlăuntrul lui o dorinţă de-a ta, o anumită frică, un anumit egoism, chiar dacă pare un simplu gând. Să rămână deci acolo, să nu evolueze.

Care priveşte şi ascultă gândurile hoţeşti ce zic şi ce fac ucigaşele.

Fixarea stăruitoare, observarea porţii inimii, ne face capabili să observăm îndată gândurile care intră. Nu zice „care intră şi care ies", fiindcă le subînţelege pe amândouă, deoarece se referă la poartă. Spre aceasta îşi concentrează atenţia, fiindcă este intersecţia pe unde intră

şi ies gândurile.

Să cunoaştem, zice Sfântul, că toate gândurile intră ca nişte hoaţe. Pe hoţ nu-l vezi dacă nu-l urmăreşti bine. Dacă nu eşti pregătit să-l înfrunţi, el te va omorî, va deveni ucigaş. Aşa este hoţul care vrea să-ţi jefuiască comoara trezviei. De aceea, mintea ta trebuie nu numai să vadă gândurile care intră şi ies din inimă, dar şi să asculte *ce zic şi ce fac ucigaşele*, ca să înţeleagă ce scop au, unde vor să ducă. Gândul, de obicei, este viclean şi se camuflează ca un hoţ. Vine şi îţi spune: „Aici, la obşte, unde stai, n-o să reuşeşti nimic, dar dacă mergi la linişte, la pustie, toate înălţimile cerului sunt ale tale." Iar tu spui: „Ai văzut? Îmi vorbeşte de cer!" Sau vine altul şi îţi spune: „Cine te iubeşte la mănăstire? Nimeni." Ce vrea acest gând să obţină? Să te izoleze şi să te scoată din mănăstire. Nu ţi-o spune însă deschis, ci se acoperă cu „cine te iubeşte aici?". Dacă tu îi dai importanţă, el va continua: „Nebunule, tu te jertfeşti pentru mănăstire şi fraţii tăi nici măcar nu te bagă în seamă!"

Dacă iei aminte deci, îţi vei da seama imediat ce scop are fiecare gând, unde vrea să ducă. De aceea, să ai întotdeauna această înţelepciune şi cunoştinţă.

Întreaga noastră luptă este, în realitate, o luptă împotriva gândurilor. Adevereşte acest lucru şi experienţa aghiorită, care numeşte gânduri şi păcatele, şi greşelile, şi problemele, şi ispitele, şi glumele, şi cuvintele. „Să-ţi spun un gând?", zice cineva. „Au stricat tipicul la Sfântul Munte" sau „l-au afurisit pe cutarea monah". Cuvintele noastre, judecata noastră, înţelegerea noastră, nedumerirea noastră, toate se înfăţişează omului ca şi gânduri, ni-

ciodată nu se înfăţişează goale. Niciodată vicleanul sau gândul n-o să-ţi spună: „Asta este o poftă sau o voie proprie."

Îmi zice, de exemplu, gândul: „Ce păcat! De ce să nu posteşti în fiecare zi?" Iar eu, fiindcă mănânc la masa de dimineaţă, nu mă mai duc la cea de seară, dar caut dacă nu cumva găsesc vreun pesmet, ca să-mi umplu stomacul. Care este realitatea? Este că în spatele gândului care mi-a spus să postesc în fiecare zi se ascunde o patimă, cel mai probabil mândria. Altfel, aş răbda foamea.

Să ştim deci că gândul ne înşală şi ne duce departe de Dumnezeu.

Şi care este chipul făurit şi înălţat de diavoli, care încearcă să amăgească mintea prin năluciri.

În spatele gândului se ascund fie vicleanul, fie patimile, în funcţie de provenienţa gândului: din minte, din partea poftitoare sau din cea irascibilă. Dar când vrem să scăpăm de răspunderea pe care o avem faţă de gânduri, zicem: „Satana mi l-a furişat." Care satană? Dinlăuntrul nostru este gândul, trebuie să ştim că noi l-am semănat şi ce semeni, aceea seceri. Semeni grâu? Grâu o să iasă. Gândul este secerişul semănatului pe care l-am făcut în sufletul nostru din pricina leneviei noastre. Niciodată să nu credem că gândurile noastre sunt ale satanei. Cel viclean, pur şi simplu, conlucrează.

Gândurile sunt, într-un fel, picioarele minţii, care o duc unde vor ele. Dar noi trebuie să separăm mintea de gânduri, pe una de alta. Mintea este conducătoare,

împărătească, are puterea ei proprie şi merge unde vrea. Gândurile nu au propria lor putere, dar totuşi umblă mai repede. Satana deci se duce la ele, astfel încât să netrebnicească mintea şi s-o înrobească. Ce face adică? Fiindcă unde merg picioarele, acolo merge şi capul, chiar dacă picioarele aleargă în prăpastie şi o să-mi sparg capul, de aceea şi satana scrijeleşte, sapă, lucrează asupra gândului, ca să facă mintea să cadă. Să luăm un exemplu. Fac în gândul meu o masă. Vine satana şi mi-o înfrumuseţează încrustând în ea un desen foarte frumos, de exemplu, un chip de om, şi mi-l implântă în gând. Adică aşa cum noi stăm la poarta părţii noastre raţionale, tot aşa şi satana şi-a făcut propria lui poziţie, propria lui fortificaţie prin acel chip.

Al doilea exemplu. Are cineva următorul gând: „Ce-o vrea oare Stareţul de mă cheamă?" Vine satana îndată şi completează gândul: „Cine s-a dus înaintea ta la Stareţ? Cutare. Cine ştie ce i-o fi spus, de te cheamă acum Părintele!" Astfel, monahul este înşelat şi, fiindcă nu-l simpatizează pe acela pentru vreun motiv oarecare, pe loc ia o poziţie de apărare: „O să-i explic eu toate Stareţului cu dovezi!" Îşi întinde şi el picioarele sale, aşa cum i-a întins diavolul în gând chipul aceluia, şi este gata să se înfăţişeze. Dar deja dispoziţia lui de apărare, hotărârea lui, agresivitatea lui, faptul că nu merge liber, ci cu prejudecăţi la Stareţ arată că s-a predat satanei. Dar atunci de ce merge la Stareţ? Mai este Stareţul părintele lui care şi-a asumat răspunderea pentru el? Mai este el cel care îi conduce viaţa? Şi dacă nu i-o conduce Stareţul, atunci cine i-o conduce? Dumnezeu? Dar pentru monah, „în chipul şi

în locul" lui Dumnezeu este Stareţul său. Deci prin această dispoziţie a lui se împotriveşte lui Dumnezeu.

Cât de frumos înfăţişează Sfântul propriul nostru început şi partea de lucrare a diavolului, colaborarea lui, şi cum, fără să ne dăm seama, starea noastră actuală este un rod al seminţei noastre şi al lucrării demonice!

Care (chipul înălţat de demoni) încearcă să amăgească mintea prin năluciri. Dacă presupunem că până să-l cheme Stareţul pe monah a trecut un interval de timp, iar monahul vrea să se roage sau să citească, atunci va vedea că nu-şi va putea stăpâni mintea. Gândul a devenit atât de puternic cu pasul pe care l-a făcut satana, încât mintea a fost înşelată. Când mintea a fost înşelată, nu mai rămâne nimic pentru Hristos.

Vicleanul deci ne înşală mintea prin urmărirea neîncetată a traseului nostru, astfel încât să atace în clipa potrivită. Adică, de îndată ce vede sufletul că părăseşte trezvia, că urmăreşte gândul şi stă de vorbă cu el, încearcă prin imaginaţie, care pentru viaţa noastră duhovnicească este o nereuşită, să înşele mintea, iar atunci omul devine victima celui viclean. Vicleanul ne jonglează prin imaginaţie. Adică, în timp ce noi urmărim gândul înlăuntrul nostru, el îi dă culoare, îl face mai viu, scrijelind un chip, o înfăţişare plină de viaţă, strecurându-se în propria noastră lucrare. Astfel, aici unde este Dumnezeu şi-L chemăm, tocmai aici se vâră şi vicleanul, iar noi îi îngăduim liniştiţi, fără nici o dificultate, să-şi ia paleta de culori şi să picteze, sau ustensilele lui şi să graveze.

Care încearcă să amăgească mintea prin năluciri. După ce diavolul şi-a gravat imaginea, nălucirea înlăun-

trul ființei mele, pleacă să-i ispitească pe alții. Aceasta deoarece chipul pe care l-a gravat acționează acum singur, lucrează de la sine, oarecum imaginar, vorbește cu gândul, îl emoționează ca să poată înșela mintea conducătoare, împăratul existenței noastre.

Ca să înțelegem acest lucru, să luăm iarăși un exemplu. Ești monah de chinovie la Sfântul Munte și-ți vine gândul: „Dacă merg la pustie, voi fi mai în siguranță." Vine vicleanul și începe să graveze: „Poți să mergi oriunde, desigur, dar la Sfânta Ana e gălăgie, iar la Nea Skiti sunt probleme. De aceea, să mergi la Katunakia, la casa aceea care este izolată. E aproape și Papa-Efrem[1] și va fi foarte bine." Tu te emoționezi pe loc. După câteva zile îți amintești și te hotărăști să pleci. În realitate, deja ai fost învins. Fiindcă imaginea care a fost gravată înlăuntrul tău s-a pus singură în mișcare și te-a izgonit. Nu mai e nevoie de demonul cel viclean.

Căci aceste osteneli ne duc pe noi cu multă știință la experiența războiului înțelegător, dacă vrem.

Aici, Sfântul Isihie se referă la experiența pe care a dobândit-o din fixarea stăruitoare și din starea gândului, fiindcă din nici un gând nu e cu putință să iasă un rezultat bun. Dacă înțelegem aceasta, vom fi atenți și, îndată ce vom vedea un gând, nu-l vom analiza dacă e bun sau rău, dacă are sau nu dreptate, nu vom întreține nici o legătură cu el, deoarece numai omul fără gânduri poate să fie om al

---

[1] Fiu duhovnicesc al lui gheron Iosif Isihastul. A adormit în 1998

lui Dumnezeu. Aşadar, o mie de gânduri drepte, corecte, pozitive, bune, care să te ducă la Dumnezeu, dacă-ţi vin, nu te însoţi cu ele, pentru că al o mie unulea va fi demonic. Şi în timp ce le primeşti pe cele bune, vor găsi poarta deschisă cei vicleni şi vor intra înlăuntru şi ei. Nu e cu putinţă ca pe unii să-i primeşti, şi pe alţii nu. Mintea îşi pierde echilibrul. Partea raţională se încurcă. De aceea, să nu primeşti nici un gând. În caz contrar, fie că e bun, fie că e rău, dacă începi să vorbeşti cu el, vei ajunge sclavul lui, vei fi cucerit. Deoarece imaginaţia înşală mintea, mintea este târâtă, este atentă la imaginaţie, iar atunci „cetatea a căzut".

Dacă tu însă, cu durere şi cu dragoste, te îndeletniceşti cu aşezarea minţii tale la poarta inimii, atunci cu siguranţă vei dobândi o deplină cunoaştere şi simţire iscusită, o desăvârşită experienţă a războiului înţelegător, vei deveni un adevărat om de ştiinţă al luptei duhovniceşti. Dobândeşti un aparat nou, iar la început te chinui să înveţi cum funcţionează. Când te obişnuieşti, nu-ţi mai e frică de el. La fel e şi cu lupta, când te obişnuieşti cu ea, e cu neputinţă să mai fie grea. Te asigur, zice Sfântul, că lupta se duce cu ştiinţă, cu cunoştinţă, înlăuntrul tău lucrează Însuşi Dumnezeu, El te va învăţa toate, El ţi le va da. Să nu crezi că vei lupta tu ca să biruieşti. E nevoie să înţelegi numai că gândul este un pericol de moarte. Nenumărate gânduri pot să se arate folositoare duhovniceşte, următorul va fi demonic. Unul singur ajunge ca să nu reuşeşti. Aceasta se întâmplă deoarece judeci gândurile cu criteriul propriei lor înfăţişări: folosul lumesc.

Frica îndoită și părăsirile din partea lui Dumnezeu și întâmplările povățuitoare ale ispitelor o nasc pe aceasta [pe experiență]. [7]

Vrei să se nască cu adevărat înlăuntrul tău experiența războiului duhovnicesc? Teme-te, atunci, de caracterul nevăzut al vicleanului, care lucrează în tine, de grosolănia, de artificialitatea și ipocrizia gândului. Adică să crezi că demonul te ispitește neîncetat și, de aceea, să fii totdeauna în priveghere. Dar încă ceva: să știi că-ți sunt de folos două lucruri. Întâi, *părăsirile din partea lui Dumnezeu*. Părăsește Dumnezeu pe cineva? Dumnezeu nu ne părăsește niciodată, în veac. Dar noi trăim ca părăsiri toate câte nu sunt potrivit cu părerea noastră, judecata noastră, cu dispoziția noastră, cu planurile noastre, toate câte nu se potrivesc cu cele pe care le-am așteptat. Când eu mă rog în rugăciune: „Doamne, vindecă-mi capul, că mă doare!", atunci cred că iubire a lui Dumnezeu înseamnă ca El să-mi vindece capul. Dacă Dumnezeu nu Se conformează, simt că nu mă iubește și las rugăciunea. Așadar, când voia și judecata lui Dumnezeu nu se potrivesc cu cele pe care le vreau eu, atunci simt că sunt părăsit de Dumnezeu. În realitate însă, eu Îl părăsesc pe Dumnezeu, eu nu Îl urmăresc pe Dumnezeu, pentru că vreau ca Dumnezeu să mă urmărească pe mine.

În al doilea rând, ne sunt folositoare *întâmplările povățuitoare ale ispitelor*. Acestea apar când avem lucruri întunecate în mintea sau în inima noastră, când am căzut în ispita somnolenței, a tulburării, a năvălirii bruște a gândurilor, pe care nu le-am semănat noi, ci care se dato-

rează unor mai vechi tulburări sau altor cauze pe care le îngăduie Dumnezeu. Ies, de exemplu, la plimbare şi cad, fie pentru că n-am fost atent, fie pentru că este gheaţă. Eu însă simt că am căzut, fiindcă Dumnezeu vrea să mă povăţuiască.

Dacă vrem însă să avem biruinţă asupra barbarilor[2], dăruită de Dumnezeu, trebuie să învăţăm să ne bucurăm când Dumnezeu ne părăseşte şi când ne povăţuieşte. Adică să ne bucurăm când împreună cu părăsirile vin şi *ispitele povăţuitoare* pe care nu le-am aşteptat, precum diferite greutăţi, probleme, întristări, dureri, boli, chiar şi căderi, fiindcă suntem oameni. Atunci nu este corect să le pierdem, pentru că aşa împiedicăm harul lui Dumnezeu, ci să ne spovedim „lui Dumnezeu, Care ştie inima noastră".

Să mai luăm încă două exemple de întâmplări povăţuitoare: Încep să mă rog, crezând că ce n-am făcut în treizeci de ani, voi face într-o lună. După o lună însă văd că tot mai moţăi, că ispita mă biruie, că gândurile mă lovesc, că satana nu mă lasă. Sau ai un monah care n-a avut niciodată vreo ispită şi, dintr-odată, acolo unde se află, simte că-l urăşte pe fratele lui, tocmai el, care n-a urât niciodată pe cineva, sau judecă pe toată lumea, în timp ce până atunci nu judecase pe nimeni niciodată. Sau, dacă este frate începător, îi vin nişte idei: „Hopa! Cum să trăieşti aici o viaţă întreagă! Gândeşte-te bine până ce eşti frate, fiindcă apoi ce-o să mai faci? Vei putea rezista?"

Întâmplările povăţuitoare ale ispitelor sunt tot atât de folositoare în viaţa noastră pe cât este prezenţa lui Dum-

[2] Troparul Crucii.

nezeu. Noi desigur că le simţim obositoare, amare, dificile, ne pedepsesc, dar la sfârşit din pedepsitoare devin povăţuitoare, deoarece povăţuiesc, educă existenţa noastră.

Întâmplările povăţuitoare ale ispitelor şi părăsirile din partea lui Dumnezeu sunt, într-un anumit fel, stâlpii lui Dumnezeu. Avem stâlpii celui viclean, stâlpii minţii noastre şi stâlpii lui Dumnezeu, care sunt semnele prezenţei Lui. Diavolul scrie pe gândurile noastre şi acolo îşi înalţă stâlpii, dar scrie şi Dumnezeu povăţuind, educând existenţa noastră. Instrumentul Lui sunt întâmplările povăţuitoare cu care scrie chipul pe care El îl vrea, ca să ne ajute.

Te-ai hotărât, de exemplu, să posteşti, şi te ia o durere de stomac. Vrei să faci ascultare, şi-ţi rupi piciorul. Apoi te întrebi: „Oare m-am gândit bine când m-am hotărât să postesc şi să ascult? De ce îmi ies toate pe dos?" Dar toate pe dos sunt cele mai de folos. După cum sunt de folos lumina şi aerul curat, tot aşa sunt de folos şi *părăsirile din partea lui Dumnezeu şi întâmplările povăţuitoare ale ispitelor*; pentru că din ele se naşte experienţa şi rezultatul războiului, semănatul şi secerişul lui Dumnezeu.

Ele dau naştere atenţiei ca supraveghetoare continuă în partea conducătoare a omului, care încearcă să astupe izvorul gândurilor şi al faptelor rele.

Aici, Sfântul ne înfăţişează dezvoltarea căii trezviei. Într-un singur paragraf se referă la şapte etape simple, am putea spune, la şapte taine care se dezvoltă. După cum Tainele Bisericii încep cu Botezul, acesta apoi se dezvol-

tă, oarecum, prin primirea Duhului Sfânt la Mirungere, apoi ne spovedim, ne împărtăşim, adică există o dezvoltare până la ceasul morţii noastre, când ne vom trăi toate Tainele ca pe una singură, ca pe taina vederii luminii dumnezeieşti, o dezvoltare asemănătoare există şi în mersul trezviei.

Primul lucru de care avem nevoie în această cale este *atenţia ca supraveghetoare continuă*. Aici, ca şi în alte câteva locuri, textul prezintă probleme sintactice şi gramaticale, şi de aceea nu putem scoate un sens deplin. Nu ne vom ocupa însă de această chestiune. *Supraveghetoare continuă* înseamnă că trezvia se impune să fie continuă, *izvorând pururea curgătoare*, cum zicea mai înainte, ca s-o avem până la sfârşitul vieţii noastre. Voinţa noastră trebuie să supravegheze, aceasta este lucrarea noastră de supraveghere. Trezvie înseamnă atenţie continuă. Cu partea noastră conducătoare, mintea noastră, urmărim continuu izvorul gândurilor şi al lucrurilor rele.

Care încearcă să astupe izvorul gândurilor şi al faptelor rele. De ce se referă la subiectul *gândurilor şi al faptelor rele* de vreme ce tocmai l-a subliniat? Ca să ne mai spună o dată că nu facem deosebire între gândurile şi faptele bune şi rele, ci că rău este orice gând şi că faptă rea este orice faptă care se vâră în treaba noastră. Când ne amestecăm viaţa cu fapte şi cu gânduri, acestea ne îndepărtează de viaţa duhovnicească, chiar dacă de la ele însele nu sunt rele. După cum ploaia este un dar al lui Dumnezeu, dar dacă ai casa descoperită, ţi le va strica pe toate, tot aşa gândul, fie şi bun, şi fapta bună, atunci când intervin în lucrarea trezviei, a atenţiei, sunt rele.

De aceea, e nevoie de atenţie, ca *supraveghetoare continuă în partea conducătoare a omului.* Să fii tot timpul cu un deget pe trăgaci, astfel încât, de îndată ce-ţi intră în minte un gând, pe loc să tragi. Dacă nu faci aşa, vei pierde războiul. Luând aminte la minte, astupi izvorul gândurilor şi al faptelor.

Pentru ea sunt şi părăsirile şi ispitele neaşteptate de la Dumnezeu, pentru îndreptarea vieţii noastre. Şi, mai ales, pentru cei ce au gustat odihna acestei bunătăţi, dar pe urmă sunt fără grijă.

Sfântul îşi continuă aici gândul său anterior. Ca să lucrăm supravegherea, urmărirea continuă a minţii, Dumnezeu îngăduie părăsirile şi ispitele neaşteptate, pentru că altfel viaţa noastră nu se corectează şi nu ne vom deprinde pe deplin. Nimeni nu poate să aibă o viaţă dreaptă, să devină sfânt şi să se procopsească, nici ca om, nici în Dumnezeu, dacă nu are parte în viaţa sa de părăsiri, întâmplări neaşteptate şi rele.

Dar Dumnezeu dă părăsirile şi ispitele şi lupta îndelungată mai ales acelora care au gustat din dulceaţa trezviei, iar apoi s-au dedat la ceva care-i odihneşte, care le place, la ceva practic. Dumnezeu îi părăseşte pe aceştia – aşa cum simt ei aceasta – fiindcă nu există alt mod de mântuire. Le dă una, două, trei lovituri, îi aruncă la pământ, şi încep iarăşi rugăciunea. Prin urmare, părăsirile şi ispitele neaşteptate sunt folositoare mai ales celor care au pierdut harisma din pricina nepurtării de grijă.

Iar continuarea naşte deprinderea.

După ce Sfântul Isihie începe cu atenţia, ca supraveghetoare continuă a minţii, acum trece să ne vorbească despre deprindere, ca să ne odihnească. Aceasta fiindcă noi obosim când auzim neîncetat: „Atenţie, atenţie, atenţie!" şi zicem: „Această lucrare o să fie tot timpul? O să le las pe toate şi o să fiu atent nu cumva să-mi intre vreun gând?" Nu, spune Sfântul. Vine deprinderea şi toate se vor face singure. Cui, odată ce s-a învăţat să bea vin, îi va fi greu să-l bea? Cine care s-a învăţat să doarmă mult se va întreba: „Cum o să adorm iarăşi"? Tot aşa, prin obişnuinţă, nimeni dintre noi nu oboseşte în viaţa lui duhovnicească.

Aşadar, experienţa războiului înţelegător se dobândeşte în şapte etape. Prima, supravegherea, propria mea voinţă, este podeaua. În continuare, urc prima treaptă, care este deprinderea. De acum încolo toate sunt uşoare, pentru că suntem obişnuiţi cu un anumit mod de viaţă, care devine locul nostru, văzduhul nostru, atmosfera noastră, nici nu ne doare, nici nu bombănim, nici nu obosim, nici nu ne împotrivim.

Iar aceasta [deprinderea] *naşte o îndesire a trezviei.*

De îndată ce va dobândi cineva deprinderea, i se pune în mişcare şi firea. Omului îi e uşor să se mântuiască, chiar dacă presupunem că nu-l va ajuta Dumnezeu, deoarece firea lui a fost făcută astfel încât să se poată sfinţi şi îndumnezei. Prin urmare, firea însăşi ia asupră-şi naşterea

îndesirii trezviei.

După cum bărbatul și femeia sunt pricina zămislirii copilului, dar fătul crește singur, mama doar se hrănește și se odihnește, la fel se întâmplă și cu noi. Trezvia și voința noastră se căsătoresc și îndată se naște deprinderea, prima treaptă. Pe a doua treaptă, recunosc firea mea dumnezeiască și acum harul lui Dumnezeu începe să-mi cultive firea, care face trezvia îndesită. Adică, în timp ce la început credeam că iau aminte la toate, acum descopăr că sunt multe altele pe care nu le-am sesizat. Inima este un abis, are multe înlăuntrul ei și nu le putem vedea pe toate împreună. La început le vedem pe cele grosolane. După aceea însă, așa cum semănând o sămânță, ea scoate un spic cu multe alte semințe, așa și tu descoperi că deprinderea îți scoate o trezvie îndesită. Avem deja o înaintare: de la ea însăși trezvia se face îndesită, atentă și continuă. Nu mai e nevoie ca eu s-o fac continuă și deasă, ci singură inima înaintează și îndesește atenția.

Iar aceasta [îndesirea trezviei] *naște contemplarea în mod liniștit, după calitate, a războiului de mai înainte.*

Trezvia îndesită, chemarea continuă și urmărirea lui Dumnezeu ne conduc la al patrulea stadiu: *naște contemplarea liniștită a războiului de mai înainte.* Adverbul *de mai înainte* (τέως) este cel pe care în matematică îl numim limită. De exemplu, limita vârstei omului este la atâția ani, mai mult nu poate să trăiască. Și trezvia are o limită, *contemplarea războiului*, în înțeles de odihnă. Acum tu stai și urmărești războiul. Le vezi pe toate câte

se întâmplă în tine, devii un luptător experimentat în toate amănuntele. Nu tu, ci însăşi inima, însăşi mintea conducătoare dobândesc contemplaţia, adică experienţa, cunoştinţa, să le separe pe toate, în funcţie de calitate: dacă gândul este bun sau rău, dacă este sau nu este păcătos, dacă este folositor sau nu, dacă este iubire sau mândrie, pe toate le recunoaşte mintea şi războiul se săvârşeşte singur. Aşa cum pui o bucată de lemn în strung, apeşi butonul şi ies treizeci de baghete minunate, tot aşa se întâmplă şi cu inima. Simţi că altcineva se luptă, altcineva se nevoieşte, dar biruinţa este a ta, şi de aceea stai şi te foloseşti de război.

Dumnezeu ne introduce încet-încet în cele ale războiului, dar nu dintr-odată, fiindcă s-ar putea să cădem în egoism. *În mod liniştit, după calitate*. Dumnezeu nu vrea să ne obosească, nu vrea să ne ducem lupta cu osteneală, cu trudă, cu angoasă, aşa cum cred despre viaţa duhovnicească unii oameni că e obositoare şi rari sunt cei care ajung la astfel de măsuri. Încet-încet, ne conduce pe toate coridoarele, prin toate calităţile şi formele războiului şi ne învaţă toate.

Ei îi urmează rugăciunea stăruitoare a lui Iisus.

Al cincilea stadiu este *rugăciunea stăruitoare a lui Iisus*. Rugăciunea lui Iisus este cea mai mare reuşită pe care poate să o aibă omul pe pământ. Este o neîntreruptă comuniune cu Dumnezeu. Nu există activitate mai vie, sământă mai rodnică, mijloc mai bun de transport la cer, decât rugăciunea lui Iisus, atunci când aceasta se face, desigur, *stăruitoare*, adică atunci când înaintează singură în

viaţa noastră şi ajunge continuă. Este evident că nu sunt eu cel ce învăţ de la mine însumi să zic continuu rugăciunea lui Iisus. Eu ce fac? Pe cât pot şi pe cât îmi amintesc, zic neîncetat rugăciunea, ca să nu mi se împrăştie mintea, ci să se obişnuiască să urmărească gândul, astfel încât să se desăvârşească lucrările la care ne-am referit anterior. Dacă înaintez astfel, nu mai lucrez eu rugăciunea, nu mi-o spun mie însumi. Ai uitat rugăciunea, începe-o iarăşi! Rugăciunea se lucrează singură în mine, ca rezultat al ostenelii mele dintru început, şi atunci dorm şi mă trezesc cu *rugăciunea stăruitoare a lui Iisus*. Am obosit la început, la semănat, dar apoi pământul rodeşte de la sine (Mc. 4, 28). Duhul cel Sfânt deja Îşi asumă rostirea rugăciunii în inima mea.

Şi liniştea dulce şi fără năluciri a minţii.

Contemplării războiului îi urmează, mai întâi, rugăciunea lui Iisus şi apoi dulcea pace a minţii, care reprezintă al şaselea stadiu. Acestea se nasc singure înlăuntrul nostru. Nu zic: „Dumnezeul meu, cum să le dobândesc pe acestea?” Nici nu zic: „Doamne, Iisuse Hristoase, dăruieşte-mi dulceaţa inimii, dăruieşte-mi pacea, rugăciunea!”, pentru că atunci sunt un mincinos. Dacă le-aş fi vrut pe acestea, aş fi urmat de la început calea trezviei care le dă pe toate şi nu le-aş mai fi cerut acum de la Hristos. Tot ce cerem noi de la Hristos este, de obicei, pentru noi înşine, şi nu pentru Hristos.

Aşadar, prin continua înaintare în trezvie învăţ etapele războiului şi vicleşugurile diavolului. Astfel, acum

nu mă mai tem, pentru că știu că Dumnezeu veghează întru toate. De aceea și sunt condus *la rugăciunea stăruitoare a lui Iisus*, care se lucrează neîncetat, și în continuare dobândesc pacea *dulce și fără năluciri*, fără imaginații, a minții.

Când ajungi în al șaselea stadiu, ai o dulceață, o liniște înlăuntrul tău, fiindcă înțelegi că întreaga ta luptă este ca și când apeși întrerupătorul și se aprinde lumina. Adică Dumnezeu le face pe toate. Mintea este plină de pace, nemișcată. Mulți oameni se laudă pentru că au o minte rapidă, deșteaptă, care poate să surprindă chiar și amănuntele cele mai mici. Înainte să spui tu ceva, celălalt te-a înțeles. Dar Biserica noastră se laudă cu cei care au o minte nemișcată.

Această nemișcare, *liniștea dulce* al minții, ne conduce la al optulea stadiu, care este:

Starea care vine din Iisus.

Este starea plenară ale cărei elemente alcătuitoare și bogăție, întreaga ei construcție, nu este alcătuită din nimic altceva decât din Iisus. Întregul meu organism, mintea și inima constau în Hristos. Înlăuntrul meu umblă, doarme, Se trezește Hristos. El devine ființa stării mele. Când arunci în foc lemne sau hârtii, aceste materiale devin foc, iar apoi cenușă, se strică. Hristos însă nu a cunoscut stricăciune nici în moarte. A înviat și S-a mutat din starea nestricăcioasă temporală într-o nouă stare care nu are sfârșit. Astfel, totul în inima și în mintea noastră devine Iisus, devine lumină. În întregime devenim Hristos.

Viaţa noastră nu mai este rezultatul poftelor, al gândurilor, al viselor şi al raţionamentelor de genul: „Hristos zice să fac aşa, Maica Domnului la fel, cutare mi-a spus tot aşa, deci să fac aşa." Întreaga mea stare este *din Iisus*. Tot ce iese din mine, gândurile, hotărârile mele, cunoştinţa mea, părerea mea, sunt *din Iisus*. Le înmugureşte din mine Iisus. El trăieşte şi împărăţeşte în existenţa mea. De aceea, din mâinile mele, din picioarele mele, din inima mea, din ochii mei, din toate picură Hristos.

Eu iau hotărârea la început să mă ostenesc, să mă nevoiesc, dar la sfârşit se dovedeşte că nu m-am ostenit, ci doar le-am părăsit pe ale mele: gândul meu, mintea mea, poftele mele, voirile, patimile, nădejdile, ceea ce în genere alcătuieşte sufletul meu. Am văzut, am înţeles că singura osteneală este să părăsesc sinele meu şi să mă abandonez – ca faptă activă – lui Dumnezeu. Le las pe ale mele, precum zicem în slujba Tunderii Monahiceşti, şi nu numai că Hristos devine al meu, ci eu devin Hristos. Mă dizolv în Hristos şi Hristos curge în toată desimea existenţei mele pe care El Însuşi a născut-o.

În acest fel se creează în om o nouă stare. Nu simt că astăzi Îl iubesc pe Hristos, şi mâine nu-L mai iubesc sau că astăzi prăznuiesc, şi mâine plâng, astăzi mă rog lui Dumnezeu şi-L implor să-mi primească jertfa, şi mâine Îl ocărăsc. Starea nu mi se preschimbă.

Caracterul schimbător al stării noastre sufleteşti şi duhovniceşti, căderile, ne arată că legăturile noastre cu Dumnezeu nu s-au echilibrat. Prin trezvie, însă, şi prin rugăciune se creează o stare statornică *care vine din Iisus*, pe care doar ceva foarte zguduitor poate s-o schimbe, mai

ales mândria sau căderea în akidie.

În acest punct, s-ar putea să se nască întrebarea: Dacă am reuşit în toate, la slujirea noastră, la muncile noastre, în eforturile noastre, dar nu am dobândit *starea care vine din Iisus* înseamnă că am dat greş? Cu siguranţă, da. Pentru că dacă o avem, atunci putem să spunem: „Acum slobozeşte pre robul tău, Stăpâne, după graiul Tău, în pace" (Lc. 2, 29). Este însă înfricoşat lucru să murim, iar starea noastră să nu fie cea *care vine din Iisus*.

Aşadar, în acest cap am văzut că noi facem începutul atunci când ne ostenim, iar durerea noastră ne duce la un luminiş în care, fără nici un război sau luptă, avem rugăciunea, pacea, şi devenim Hristos.

Cugetarea fixându-se şi chemând pe Hristos împotriva războinicilor şi scăpând la El, ca o fiară înconjurată de câini mulţi şi aşezându-se pe sine înlăuntrul cetăţii, vede dinainte cu mintea asalturile înţelegătoare ale vrăjmaşilor nevăzuţi. [8]

Sfântul încearcă aici să ne entuziasmeze, astfel încât să nu ne temem de vrăjmaşi, pentru că noi, oamenii, suntem sperioşi şi ne întrebăm: „Dacă nu o voi scoate la capăt? Dacă duşmanii sunt mai puternici? Dacă fraţii mei nu mă iau în seamă? Ce va fi?"

Cugetarea fixându-se şi chemând pe Hristos împotriva războinicilor şi scăpând la El. Cugetarea nu are altă scăpare, nu are alte locuri în care se poate refugia în afara lui Hristos.

Să luăm un exemplu. Mă preocupă problema desă-

vârşirii şi îmi spun: „Voi muri şi mă va judeca Dumnezeu. Ce să fac? Ia să scriu pe o hârtie câte trebuie să fac: milostenie, misiune, smerenie, inimă curată – «cei curaţi vor vedea pe Dumnezeu» – dar cum să le împlinesc pe toate acestea? O să înnebunesc!" Şi totuşi, această metodă este urmată, de obicei, de sistemele omeneşti. Nu, zice Sfântul, tu împlântă inima ta în Hristos, zi: „Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă!" Adică singura scăpare a cugetării şi a minţii tale să fie Hristos, nu studiile, nu aia, nu cealaltă. Să nu existe pentru tine nici un alt sistem de vieţuire, de virtute, de sfinţenie, de duhovnicie, decât acesta.

Ca o fiară înconjurată de câini mulţi şi aşezându-se pe sine înlăuntrul cetăţii, vede dinainte cu mintea asalturile înţelegătoare ale vrăjmaşilor nevăzuţi. Cum ne încurajează Sfântul din nou! Nu te teme, zice, nici de luptă, nici de ispite, nici de demoni! Numai să ai mintea ta la Hristos! Atunci toate sunt uşoare, cugetarea ta devine puterea ta, iar tu devii ca o fiară înconjurată de câini mulţi. Dacă se repede să alunge câinii, fiindcă aceştia sunt mulţi, iar ea singură, o vor sfâşia. Aşadar, se poartă în mod isteţ. Intră într-un loc fortificat, unde câinii nu pot să intre, şi astfel se asigură. Aşa şi tu, nu duce războiul în mod frontal cu gândurile! Nu ieşi să-ţi războieşti vrăjmaşii, pentru că demonii şi gândurile tale sunt mai experimentaţi decât tine. Demonii sunt experimentaţi pentru că sunt foarte deştepţi, extrem de isteţi, ba fac şi ceea ce facem noi: postesc şi priveghează, şi iau îngăduinţă de la Dumnezeu ca să ne ispitească. Nu fac nimic fără îngăduinţă. Iar gândurile înlăuntrul nostru, fiindcă sunt ale noastre, au dulceaţă, iar dacă ceva îţi place, nu vrei să-l războieşti, şi atunci vei

cădea cu siguranţă în mâinile vrăjmaşilor tăi. Dar dacă vrei să te joci cu o jucărie periculoasă, tu eşti răspunzător de rezultat.

De aceea, când mă întrebaţi ce să faceţi când aveţi gânduri la rugăciune, eu vă răspund: „Lasă gândul şi tu fă-ţi treaba ta, ţine mintea ta la Hristos!" Dar voi ce faceţi? Vă vine, de exemplu, gândul că „Stareţul nu mă iubeşte", şi atunci îi spuneţi gândului: „Pleacă de aici, Stareţul mă iubeşte, că m-a făcut monah!" Sau îţi vine gândul să mergi la furat, iar tu zici: „Eu sunt creştin, cum să fur? Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă! Trebuie să fiu curat!" Gata, ai pierdut jucăria. Acum sufletului tău îi va fi greu, va asuda, va obosi, trebuia să nu dai nici o importanţă gândului tău, să nu te tulburi întru nimic, să-ţi păstrezi pacea.

Zi deci „Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă!" şi ia aminte să nu intre nimic în sufletul tău, nici bun, nici rău: nici să fiu misionar, nici să fac milostenie, nici să iubesc pe Dumnezeu, nici să fac rugăciune. Înfruntând în acest mod gândurile, se creează un zid, o fortificaţie, în afara căreia câinii latră, iar tu îi auzi şi nu-ţi pasă.

Şi prin faptul că se întâlneşte mereu cu Făcătorul de pace Iisus, împotriva lor, cugetarea rămâne nevătămată de ei.

Verbul ἐντυγχάνω înseamnă „mă întâlnesc cu cineva sau cu Dumnezeu prin rugăciune". Intru într-un oarecare fel în viaţa celuilalt, apropiindu-mă de el, rugându-mă pentru el, vorbindu-i, scriindu-i, citindu-i scrisoarea. În

Noul Legământ, acest verb înseamnă „mă rog, mijlocesc la Dumnezeu". Aşadar, trăind mereu cu Iisus, vorbind cu El, întorcându-mă către El, rămân nevătămat.

Dacă presupunem că ştim toate cele de mai dinainte, dar nu le-am împlinit în viaţa noastră, acum ce putem să facem? Răspunsul ni-l dă Sfântul Isihie cu micul, dar cuprinzătorul cap care urmează, folosind un stih din psalmul lui David.

Dacă eşti veghetor şi ţi s-a dat a fi prezent din orele de dimineaţă şi a fi văzut, dar şi să vezi pe alţii, ştii ce zic. Iar de nu, fii cu trezvie şi vei primi. [9]

Dacă nu ai dobândit această stare excepţională şi unică, pentru care merită şi să-ţi dai viaţa, şi să trăieşti, atunci împlineşte ceea ce spune Psalmistul: să te trezeşti noaptea şi să te înfăţişezi înaintea lui Dumnezeu, ca să te vadă Dumnezeu şi să-L vezi şi tu. Cea mai bună recunoaştere a urmelor lui Dumnezeu, descoperirea Lui, se face noaptea. Dacă priveghezi astfel, vei lua cu siguranţă, iar această experienţă te va însoţi în întreaga ta viaţă.

Lucruri minunate şi măreţe decurg din trezvie şi din rugăciune. Omul devine o altă lume, un adevărat rai. E nevoie însă de o premisă: viaţa trăită noaptea (de priveghere). Fără aceasta, este cu neputinţă să ai vreun gust,

vreo dulceaţă a vieţii tale duhovniceşti, vreo experienţă sau cunoştinţă, nu vei lua de la Dumnezeu, ci vei trăi cu lucruri absolut exterioare, cu câteva activităţi, cu câteva păreri.

Dacă eşti veghetor şi ţi s-a dat. Dacă, zice Sfântul, ştii să te înfăţişezi *din orele de dimineaţă* înaintea lui Dumnezeu şi dacă ţi s-a dat să te vadă – *să fii şi văzut* – Dumnezeu, dar şi să-L scrutezi, să-L vezi, atunci *ştii ce zic*, înţelegi cele despre care îţi vorbesc, te bucuri de ele, le trăieşti.

Când Filip L-a cunoscut pe Hristos, i-a spus lui Nathanail: „Vino şi vezi!" Dar Nathanail i-a răspuns: „Cum e cu putinţă să apară din Nazaret un profet?" În continuare – zice Evanghelistul Ioan – Iisus l-a văzut pe Nathanail venind către El şi i-a zis: „Iată cu adevărat Israilitean." Atunci Nathanail s-a înştiinţat că Iisus este Hristos şi a strigat: „Rabbi, Tu eşti Fiul lui Dumnezeu!" (In. 1, 46-50). Datorită simplităţii inimii sale a recunoscut îndată pe a doua Persoană a Dumnezeirii, pe Fiul lui Dumnezeu.

Această întâmplare are o legătură nemijlocită cu textul nostru, precum şi întâlnirea acelui ucenic care I-a spus lui Hristos: „Învăţătorule, vreau să Te urmez!" Hristos i-a răspuns atunci: „Vulpile au vizuini, iar paserile cerului cuiburi, dar Fiul Omului n-are unde să-Şi plece capul" (Lc. 9, 58). Unde să mă găseşti, îi zice, de vreme ce nu am loc de găzduire? Nu căuta să mă găseşti pe undeva unde socoteşti tu, ci altfel. Găseşte modul care te va povăţui către mine. Aici se află problema cea adâncă a omului. De aceea, zice Sfântul, *dacă ştii* şi *dacă ţi s-a dat* să stai înaintea lui Dumnezeu.

Sensul textului este că prezenţa lui Dumnezeu nu este văzută în viaţa noastră. Poţi să vezi urmele leului, ale tigrului, ale panterei, dar nu poţi să vezi urmele lui Dumnezeu (Ps. 76, 20). Poţi să urmăreşti chiar şi urmele păsării, dar pe Dumnezeu trebuie să-L vezi dincolo de orice gândire, dincolo de orice loc.

Să ne amintim de cei doi ucenici ai lui Ioan care L-au urmat pe Iisus. Când El i-a întrebat: „Ce căutaţi?", fiindcă ei trebuiau să dobândească cunoştinţa despre Persoana lui Hristos, pe *dacă eşti veghetor*, ei i-au răspuns: „Rabbi, unde locuieşti?" Atunci au mers împreună cu Iisus şi îşi aminteau chiar şi mai târziu acea clipă în care au trăit cele mai frumoase momente din viaţa lor. Nu era casa cea care le-a declanşat trăirile, ci Hristos pe care L-au cunoscut.

Dacă eşti veghetor şi ţi s-a dat. Această frază produce o impresie înfricoşătoare asupra inimii omului. Este un îndemn, o invitaţie elegantă a Sfântului făcută omului, ca şi cum i-ar spune: „Ţi s-a întâmplat vreodată să te vadă Dumnezeu? L-ai sesizat? A trecut prin inima ta Hristos şi te-ai cutremurat tot? Nu un simplu entuziasm, nu o simplă emoţie, ci ai simţit cu adevărat privirea lui Dumnezeu? Privirea Lui aţintită asupra ta? O singură dată dacă ţi se întâmplă aceasta, ajunge." În paralel însă, această frază exprimă şi o uimire: „Dar chiar nu-L cunoşti pe Dumnezeu? Nu L-ai gustat? Nu L-ai trăit? Trăieşti fără El ca un mort? N-ai încercat încă să-L găseşti? N-ai încercat *să fii văzut şi prezent din orele de dimineaţă, dar şi să vezi pe alţii*? Dacă da, *ştii ce zic.*"

Locul de mai sus este luat din Psalmul 5: „Dimi-

neaţa vei auzi glasul meu, dimineaţa voi sta înaintea Ta şi mă vei vedea" (Ps. 5, 4), pe care-l citim la Ceasul întâi. Trăirea pe care a avut-o Psalmistul cu sute de ani înainte e valabilă şi astăzi. Este trăirea Bisericii, a tuturor sfinţilor. Niciodată nu se schimbă. Nimeni nu poate să-L găsească pe Dumnezeu dacă nu priveghează noaptea, aşteptând în priveghere până dimineaţa.

Dar ce înseamnă *dimineaţa*? Este ultima strajă din noapte[3], după care încep străjile din zi. Este ora din noapte la care ne sculăm pentru slujba de dimineaţă. Este ora de slujbă. Ea începe, potrivit cu ora lumească, la 3, 4 sau 5 dimineaţa – în funcţie de anotimp, vară sau iarnă – şi se termină cu răsăritul soarelui. După ora bizantină, începe întotdeauna la ora 9. De aceea, dintre cele douăsprezece rugăciuni pe care le citeşte preotul în timpul celor şase psalmi, unsprezece vorbesc despre noapte şi despre lumina duhovnicească, iar ultima despre răsăritul luminii materiale şi duhovniceşti.

După minunea înmulţirii celor cinci pâini, Hristos le-a poruncit ucenicilor să intre în corabie şi să treacă de cealaltă parte a mării, în timp ce El „S-a suit într-un munte deosebi ca să Se roage. Iar făcându-se seară, era singur acolo." Viaţa trăită noaptea a lui Hristos începea de seara, care este prima strajă, de trei ore, a nopţii. Aşadar, toate acele ore de seară Domnul se ruga, în timp ce ucenicii se dădeau de ceasul morţii, se luptau cu marea. Dar când

[3] Evreii aveau 12 ore ziua şi 12 ore noaptea. Străjile de noapte erau patru: 12 – 3 seara târziu, prima strajă; 3 – 6 straja a doua, de la miezul nopţii; 6 – 9 straja a treia, la cântatul cocoşilor; 9 – 12 straja a patra.

S-a dus să-i întâlnească şi să le dăruiască acea experienţă înfricoşătoare, încât la început au strigat că este „nălucă", pentru că încă nu-L cunoscuseră pe Hristos cu ochii Duhului, şi în continuare să înţeleagă că este Fiul lui Dumnezeu? „La a patra strajă din noapte S-a dus către ei... zicând: *Eu sunt.*" (Mt. 14, 22-27). La a patra strajă a nopţii li Se descoperă pe Sine, adică dimineaţa, aproximativ între 9 şi 12, după ora bizantină.

De asemenea, Evanghelistul Marcu, în primul capitol, spune despre Domnul: „A doua zi foarte de dimineaţă a ieşit şi S-a dus într-un loc pustiu şi Se ruga acolo" (Mc. 1, 35). Dimineaţa erau cele mai importante ore ale comuniunii lui Hristos cu Tatăl Său. Aceleaşi sunt şi pentru noi, precum şi pentru Biserică, care se roagă mai ales „pentru cei ce strigă noaptea"[4], ca să-i audă Dumnezeu, şi nu pentru cei care se roagă ziua. De ce? Pentru că ziua este fără tonus dacă noaptea nu este cu tonus. În cursul dimineţii primim de la Dumnezeu roadele, priveghind şi rugându-ne în biserică. Aşadar, când pierdem aceste ceasuri, pierdem viaţa noastră. Lucrurile înfricoşate şi nebuneşti pe care le trăim în fiecare zi arată acest lucru. Trec zilele şi nopţile noastre şi nu facem nimic. Întreaga noastră existenţă se cheltuie, se strică, dispare.

Şi când are loc semănatul? Seara. Când cineva pierde seara, pierde şi dimineaţa. Şi fiţi atenţi cum vicleanul face de pierdem seara. Se termină Pavecerniţa, care înseamnă că ne pregătim pentru seară, iar noi tăifăsuim. Ne

---

[4] Vezi rugăciunea a şasea din cele doisprezece pe care le citeşte preotul la Utrenie, în timpul Hexapsalmului.

place plimbarea, ne plac glumele, ne plac alte activități. Dar cine cheltuie timpul acesta cu lucruri lumești, deșertăciuni zilnice și ieftine, cum va putea, mergând la chilie, să vorbească cu Dumnezeu? De aceea, dacă monahul nu merge îndată după Pavecerniță la chilia sa, urmarea cea mai firească este să nu trăiască seara vremea semănatului.

Orele dintre 12 și 3, după ceasul bizantin[5], sunt folositoare pentru noi. Apoi, putem să ne odihnim. Putem, de asemenea, să ne odihnim și seara, dar la ora 3 sau 4 sau cel mai târziu la 5 să fim treji, altfel nu putem să trăim slujba de dimineață. Eu, cel puțin, asta știu din experiență. Niciodată nu mă îndestulez și nu înțeleg slujba – o trăiesc numai la arătare, epidermic – dacă seara îmi este pierdută.

Să știm deci că vremea slujbei este vremea recoltei noastre și că are mare importanță cum rânduim programul nopții noastre.

Dacă ești veghetor și ți s-a dat a fi prezent din orele de dimineață și a fi văzut. A fi prezent, a sta înaintea lui Dumnezeu, priveghind și așteptând, este propria mea lucrare. *A fi văzut* este lucrarea lui Dumnezeu. De ce folosește diateza pasivă, infinitivul pasiv *a fi văzut*? Fiindcă, de

---

[5] Ora bizantină, în uz la Sfântul Munte, este stabilită în funcție de apusul soarelui, socotit ora 12, de când încep să se numere orele nopții. Vara, când ziua este mai lungă, ora 12 bizantină corespunde, cu aproximație, orei 20, în timp ce iarna corespunde orei 17. Astfel că orele la care se referă Părintele Emilianos sunt în jurul orei 23-24 după ceasul lumesc. Ora bizantină are funcție liturgică, legând ritmul liturgic al slujbelor de ritmul cosmic. (n.tr.)

obicei, noi, oamenii, vrem să privim, să vedem pe Dumnezeu şi, de aceea, căscăm ochii cât cepele. Dar Sfântul Isihie este plin de nobleţe, ca şi Psalmistul care spunea: „Vreau ca Tu să mă vezi, Dumnezeul meu, nu eu să Te văd" (Ps. 16, 15 ş.a.). La fel se exprimă şi toţi Părinţii.

Prin urmare, *a fi văzut* reprezintă, mai întâi, trăirea omului care se îndeletniceşte cu cele dumnezeieşti şi se adresează lui Dumnezeu cu credinţă, cu siguranţă şi cu conştiinţa că Dumnezeu este cu el şi Îi simte prezenţa. Este oare cu putinţă ca vreodată ochii lui Dumnezeu, „Care pe toate le vede"[6], să nu mă vadă când stau înaintea Lui? Dar dacă vreau eu să-L văd, atunci pierd lucrul de care are nevoie sufletul meu. În al doilea rând, este o expresie a smereniei să spun că eu stau înaintea Ta, Dumnezeu meu, iar Tu să mă vezi. Adică, stau înaintea Lui ca un vierme, simţindu-mă cu totul nevrednic să-L văd. Ca unui nevrednic ce sunt, îmi ajunge să stau înaintea Lui şi să mă închin Lui în chip nevăzut. Pentru mine are importanţă că mă vede El. Lucrul acesta mă bucură, mă umple şi mă îmbată. Nu mă interesează propria mea vedere, să-L văd eu.

Dar ce înseamnă că Dumnezeu Se uită la mine, *a fi văzut* de Dumnezeu? Este strălucirea ochilor Lui, lumina feţei Lui, luminarea care risipeşte întunericul. Deci, de vreme ce ştiu că sunt văzut de Dumnezeu şi privirea Lui este primire de lumină, atunci *a fi văzut* este primire de lumină, primire a Dumnezeirii.

Când conştientizez cât de important este acest lucru, atunci simt nevoia să caut vederea înţelegătoare şi

---

[6] Aforism al lui Menandru.

simţirea lui Dumnezeu, astfel încât, stând înaintea Lui, să devin încet-încet un loc primitor al strălucirii Lui. Fiindcă atunci când mă vede Dumnezeu, este cu neputinţă ca revărsarea luminii Sale să nu mi se facă simţită. Fără să-L văd, pot să spun că-L văd. Dar, chiar dacă încă nu am primit această simţire, chiar dacă încă nu am intrat în vederea duhovnicească şi chiar dacă încă nu s-a subţiat organul văzător din mine, al duhului meu, beţia pe care mi-o creează Dumnezeu este atât de mare, încât spun: „Da, Îl văd pe Dumnezeu!"

În fiecare zi mergem la Sfânta Liturghie, ne împărtăşim, cântăm: „Am văzut lumina cea adevărată." Am văzut însă cu adevărat lumina? Desigur că am văzut lumina materială, dar vă îndoiţi că am văzut şi lumina cea adevărată, pe Hristos? „Am văzut lumina cea adevărată" este mărturia propriei noastre inimi. De aceea, este atât de puternic şi de dinamic acest strigăt pe care-l înălţăm către Dumnezeu la sfârşitul Dumnezeieştii Liturghii. Desigur, este cu putinţă ca nimeni dintre noi să nu-L vadă în chip sensibil pe Dumnezeu în biserică. Dar cu toţii, când suntem priveghetori, avem trăirea că „am văzut lumina cea adevărată". Lucrul acesta îl adevereşte şi mărturia Domnului: „Iată Eu cu voi sunt" (Mt. 28, 20). Vă întrebaţi dacă L-am văzut pe Domnul în biserică, în vremea când ni se înfăţişa la Intrarea cea mică, cu citirea Evangheliei, cu prezenţa Sfinţilor, cu Trupul şi Sângele Său, cu toate binecuvântările Lui? Este cu putinţă să nu-L fi văzut pe Domnul, chiar dacă nu L-am simţit? Nu ne îndoim. El ne-a văzut cu ochii Lui mari şi nevăzuţi, care ne umplu şi ne aprind cu însuşirile luminării Lui. Noi însă Îl vedem în

acest mod tainic. De multe ori Îl vedem şi cu ochii fizici şi cu toate experienţele sensibile pe care ni le dăruieşte.

Aşadar, nu mă întreba, zice Sfântul, dacă poţi să reuşeşti şi tu aceste lucruri. Fă doar aceasta: scoală-te noaptea ca să-ţi faci rugăciunea ta înaintea lui Dumnezeu, ca să te privească, să te vadă Dumnezeu, adică să stai ca să te cerceteze El. În acest fel, îl vei dobândi şi pe „a vedea". Înfăţişarea ta înaintea lui Dumnezeu va fi propria ta vedere, tainica ta experienţă întru lumina Domnului. Ia aminte însă ca în timpul acela să fii odihnit, tihnit, ca să poţi simţi, să vezi. Spune-i de cu seara lui Dumnezeu „bună seara!", astfel încât să-ţi spună şi El „bună ziua!" la răsăritul luminii, şi să-L vezi. De aceea, noaptea este timpul realizărilor tale duhovniceşti, al semănatului şi al secerişului.

Dacă trăieşti aşa cum ţi-am spus, *ştii ce zic. Iar de nu,* dacă însă nu înţelegi, dacă nu L-ai văzut pe Dumnezeu, atunci *fii cu trezvie şi vei primi.* Dacă noi lucrăm trezvia cu sudoare şi osteneală noaptea, atunci într-adevăr vom primi. Dacă totuşi nu primim înseamnă că noaptea nu ne-a costat, că n-am vrut să luptăm, nu am găsit butonul cel uşor cu care se aprinde lumina, vine Hristos şi vezi de îndată. Găseşte-l, şi îndată vei primi!

Cu adevărat, cât de recunoscători trebuie să fim că avem un astfel de Dumnezeu! Viaţa noastră să fie numai o împrăştiere şi totuşi, prin trezvie, se orânduiesc toate. Fă-ţi aşadar lucrarea privegherii tale şi vei primi cu siguranţă de la Dumnezeu cunoştinţa şi darul. Vei cunoaşte şi vei primi. Nu există nici o îndoială despre acest lucru. Dumnezeu nu minte, nici Sfinţii.

Cât de dulce, smerit, simplu şi îndemnător este Sfântul Isihie! Nu ne ceartă. Ni le spune frumos şi dulce, domol-domol. Nu e nici sălbatic, nici grăbit. Grăbiţi sunt cei care aleargă pe roze ca să-şi împlinească grijile lor lumeşti. În viaţa duhovnicească însă există pace, ritmul veşniciei. Toate liniştite, tihnite.

4

Adunările mărilor, apă multă. [10]

Foarte frumoasă propoziție, asemănătoare cu cea pe care o întâlnim în Facere: „Adunarea apelor a numit-o Dumnezeu mare" (Fc. 1, 10).

Sfântul Isihie, zicând *adunările mărilor*, vrea să arate că marea, în timp ce pare a fi mai multe mări, mai multe oceane, în realitate este una singură, o *apă multă*, care acoperă cea mai mare parte din suprafața pământului, cuprinzând chiar și apele subterane. Astfel, avem apele de pe pământ, de sub pământ și pe cele „mai presus de ceruri" (Ps. 148, 4). Așa sunt norii, vaporii de apă, roua, râurile, lacurile și mările. Pământul s-a întemeiat „pe ape", după cum frumos spune Psalmistul (Ps. 135, 6). Numai o pătrime este uscat, iar din acesta o foarte mică parte e locuită și constituie lumea. Și câți sunt oamenii? Foarte puțini. Și totuși, pentru acești foarte puțini a creat Dumnezeu toate adâncurile apelor, fie subterane, fie de pe pământ, fie dea-

supra pământului şi pentru ei S-a jertfit.

Adunările mărilor. Marea este locul descoperirilor lui Dumnezeu. Aceasta este o experienţă a marinarilor, care din pricina numeroaselor primejdii se întorc îndată către Dumnezeu. Apa are ceva tainic, este întipărirea energiilor lui Dumnezeu.

Marea, de asemenea, la fel ca şi toate adunările mărilor planetei, simbolizează sânul lui Dumnezeu. După cum marea cu multele ei golfuri îmbrăţişează pământul, aşa şi Dumnezeu, ca un alt golf, îşi deschide sânul şi-l îmbrăţişează pe om. Prin mare se exprimă caracterul familiar şi zilnic al lui Dumnezeu cu mine, omul, fiindcă pentru mine a venit Hristos pe pământ.

Adunările mărilor, apă multă. Adunările mărilor, aşa cum am spus mai înainte, sunt multe mări care în esenţă sunt una singură, o singură *apă multă*. Ştim, de asemenea, că toate apele sunt străbătute de curenţi, se mişcă, se vaporizează, se condensează, adică există o mişcare de ansamblu şi o unitate între toate apele. Prin urmare, există complexitate şi o unitate între ape. Aici se ascunde nu doar taina celor mulţi sau puţini care locuiesc pământul şi-L iubesc pe Dumnezeu, pentru care S-a răstignit şi a înviat Hristos, dar mai ales taina unicului trup al Bisericii. După cum marea este una, o apă, aşa şi Hristos este Unul, una şi Biserica.

Aşadar, adunările mărilor exprimă, mai întâi, îmbrăţişarea lui Dumnezeu, cine este Dumnezeu, Care Se îngrijeşte de noi. Deşi este atât de mare, totuşi eu, viermişorul, reprezint priveliştea Lui zilnică şi îmbrăţişarea Lui. În al doilea rând, exprimă unitatea noastră a tuturor

în Dumnezeu, dar și adâncimea propriei noastre experiențe în legătură cu înălțimea Dumnezeirii. Sfântul folosește expresia *adunările mărilor, apă multă*, ca să ne vorbească despre trăirile vieții trezvitoare.

Iar adunarea și fundamentul trezviei și al sobrietății minții, al liniștii sufletești adânci și abisul vederilor minunate și negrăite, al smereniei recunoscătoare, al dreptății și al dragostei, constă din trezvia cea mai deplină și din rugăciunea lui Iisus Hristos fără gânduri.

Iar adunarea și fundamentul trezviei și al sobrietății minții. Trezvia este propria noastră faptă, care atunci când este lucrată neîncetat, conduce la sobrietate. După cum marea are adunări multe, dar este o *apă multă*, tot așa și adunările propriei tale mări sunt una, trezvia. Vedeți cum le îmbină Sfântul? Adunările, alcătuirea mării, în care te adâncești, te scufunzi și-L vezi pe Dumnezeu și te vede și El, este trezvia. Sensul este atât de simplu, și totuși cum îl împletește!

În continuare, întâlnim o neclaritate sintactică, ca și în alte multe locuri din textul nostru, deoarece toate textele patristice și ascetice au ajuns la noi de la diferiți copiști. Sintaxa corectă este: *adunarea și fundamentul trezviei și al sobrietății* [este] *liniștea sufletească adâncă*. Urmează apoi *abisul vederilor minunate și negrăite* și *smerenia recunoscătoare, dreptatea și dragostea.*

Liniștea sufletească adâncă ne dă putere în viața noastră. După cum apa mărilor sporește prin apa râurilor și a cerului, astfel și puterea care hrănește, adapă și sporește

trezvia şi sobrietatea este *liniştea sufletească adâncă.*

Sfântul se reîntoarce la înţelesul mult iubit şi în multe feluri numit al isihiei. Marea adâncă pe care poate pluti corabia noastră şi pe care putem fi conduşi la Dumnezeu este isihia, liniştea. Prin urmare, spaţiul în care poate să trăiască monahul, dar şi tot sufletul care iubeşte pe Dumnezeu, este isihia.

Evreii cunoşteau numai Marea Mediterană şi Palestina, care reprezenta pentru ei întreaga lume (οἰκουμένη). Când, aşadar, Scriptura foloseşte cuvântul lume (οἰκουμένη), înţelege, de obicei, Palestina. Pentru noi, *lumea* (οἰκουμένη) este isihia. Toată lărgimea vieţii noastre, întreg orizontul vederilor noastre este *liniştea sufletească adâncă.* Cu această expresie, Sfântul înţelege că mersul nostru are loc în linişte. Marea noastră, liniştea noastră are o adâncime lăuntrică, o plinătate care se exprimă ca adâncire. Eu merg şi urc către Dumnezeu, dar trăirea mea este că mă scufund în Dumnezeu, în isihie. De aceea spunem că m-am adâncit şi nu că m-am suit în linişte. Această expresie arată cunoaşterea din trăire a isihiei. Isihia, în cele din urmă, este ceva care ne altoieşte pe trupul lui Hristos, care ne dă luminarea Lui.

A doua adunare este *abisul vederilor minunate şi negrăite.*

Contemplaţia este simţul văzului care exprimă înaintarea noastră către Dumnezeu, iar *abisul* sunt apele adânci în care mă scufund fără să dau de fund. Adică, dincolo de apele care se văd, sunt altele, iar mai jos de acestea iarăşi altele. Şi pe cât mă scufund, pe atât mai mult mă pierd în braţele abisului. La fel se întâmplă şi când lucrez liniştea

sufletească adâncă: simt că mă scufund în sânurile şi-n adâncurile Dumnezeirii, după cum urcă vederea (contemplaţia) inimii mele către Dumnezeu. Este foarte dulce gustul şi mirosul acestor trăiri pentru cel care le trăieşte.

Aşadar, contemplaţia sau vederea este suişul nostru către Dumnezeu, zborul nostru, urmărirea lui Dumnezeu, întru Dumnezeu. Zborul nostru este în adâncime, dar adâncimea, adâncirea noastră în tainele lui Dumnezeu devine înălţime, devine înălţarea noastră duhovnicească.

Acest zbor al nostru în adâncime, plutirea întru înălţimi, păşirea noastră pe înălţimile sfaturilor lui Dumnezeu se face cu iubirea noastră şi cu înţelegerea noastră, cu pipăitul minţii noastre. Mintea este făcută exclusiv pentru a-L scruta şi cunoaşte pe Dumnezeu. Acest lucru îl accentuează şi Sfântul Nicodim Aghioritul în numeroasele sale lucrări.

Abisul vederilor minunate. Vederile (contemplaţiile) minunate ale sfinţilor încep de obicei cu înţelesurile, care sunt lucrări ale minţii noastre, mâinile pe care le întinde mintea ca să-L cuprindă pe Dumnezeu. Mintea priveşte peste tot, iar rezultatul privirii ei sunt înţelesurile, lucrările ei – nu gândurile – care ne ajută să-L pipăim pe Dumnezeu, după cum zice Sfântul Pavel (F.A. 17, 27). Cu ajutorul înţelesurilor receptăm dogmele, iubirea dumnezeiască, întreaga iconomie dumnezeiască, ziua de azi şi ziua de mâine a lui Dumnezeu şi a noastră înşine.

Prin urmare, când spune *adâncul vederilor minunate*, înţelege toate strădaniile pe care le facem noi, cu mintea noastră, ca să intrăm în adâncurile lui Dumnezeu. Carnea însă nu moşteneşte veşnicia (1 Cor. 15, 50), adi-

că înţelesurile noastre nu pot să ajungă la Dumnezeu, ci numai mintea noastră. Trupul se preschimbă şi devine o zidire nouă pentru a moşteni veşnicia şi a se uni, a-L întâlni pe Dumnezeu şi a trăi definitiv împreună cu El, aşa cum s-a întâmplat la mutarea Maicii Domnului şi cum va fi cu noi toţi la învierea morţilor, fiindcă trupurile noastre se vor schimba (1 Cor. 15, 50-55).

Gândurile sunt „deşarte", zice Vechiul Legământ (Ps. 93, 11), nu au nici un ipostas, în timp ce mintea se îndumnezeieşte. Din minte iese înţelesul, adică mijlocul de transport pe care noi îl trimitem către Dumnezeu, dar în care intră Dumnezeu Însuşi şi ajunge El la noi, în loc să-L ajungem noi pe El. Ce pogorământ! Fiindcă noi nu putem, ne ajunge El! „Întoarceţi-vă către Mine şi Mă voi întoarce către voi!", zice Domnul prin gura profetului Zaharia (Zah. 1, 3). Întoarceţi-vă către Mine, dar în realitate Eu Mă voi întoarce către voi. Eu voi veni să vă întâlnesc. Voi nu puteţi să faceţi nimic. Exact aşa se întâmplă şi aici. Noi zburăm către Dumnezeu, dar El vine, nimicind toată distanţa, şi ne cuprinde. El ne priveşte, El ne vede, El ne înţelege şi ne face îmbrăţişaţii Lui. Atunci Îl vedem cu adevărat de aproape şi suntem mândri de El. Adică, în timp ce noi Îl căutăm pe Dumnezeu, Îl găsim înlăuntrul nostru. Acesta este darul lui Dumnezeu, îndelunga Lui răbdare. De îndată ce ne întoarcem către Dumnezeu, ne şi împiedicăm de El. Dar această trăire atât de minunată noi o considerăm dificilă.

Minunate şi negrăite. Vederile sunt minunate, unice, pentru că Dumnezeu le dă atât de tihnite şi simple, dar sunt şi negrăite. Aici este folosită conjuncţia „şi" pentru

că cele două înţelesuri nu pot fi separate unul de altul. Vederea (contemplaţia) este în acelaşi timp şi o lucrare negrăită. Nu voí deci s-o pipăi cu raţiunea ta, ci numai cu duhul tău, adică prin împărtăşire, prin comuniune. Nu mă refer la Dumnezeiasca Împărtăşanie, ci la împărtăşirea Duhului, a Dumnezeirii. Noi ne întoarcem către Dumnezeu, dar El vine şi găsim înlăuntrul nostru „cele pe care ochiul nu le-a văzut şi urechea nu le-a auzit" (1 Cor. 2, 9), toate cele negrăite pe care nimeni nu poate să le cuprindă. Acestea însă devin proprietatea noastră, le luăm în mâinile noastre.

A treia adunare: *smerenia recunoscătoare, dreptatea şi dragostea*, care este propria noastră oferire. Abisul este Dumnezeirea. Abisul liniştii este marea noastră. Vederile prin minte, prin duh, sunt navigările corabiei noastre, plutirea duhovnicească pe care noi o începem, dar Dumnezeu o duce la sfârşit. *Smerenia recunoscătoare, dreptatea şi dragostea* sunt sprijinirile, întăriturile vieţii noastre duhovniceşti, uneltele corabiei noastre. După cum corabia are timonă, cârmă, busolă, catarge, tot astfel şi corabia noastră are propriile ei unelte de călătorie pe apă.

Recunoscător (ἐπιγνώμων) este acel care la părerea (γνώμη) lui – părerea este rezultatul cunoştinţelor – a adăugat noi cunoştinţe şi o nouă părere, schimbând-o, sporindu-o pe cea existentă.

A doua părere este aici mai adevărată, mai potrivită, mai puternică, mai concretă decât prima înţelegere. La început ne stăpâneşte o idee, iar apoi ne gândim la ea şi avem altele noi, elemente noi, care ne lămuresc adevărul.

Prin urmare, *smerenia recunoscătoare* este smere-

nia care sporeşte mereu şi câştigă în simţire, în cunoştinţă, în experienţă. Nu este smerenia pe care o arăt acum, în această clipă. Nu este făgăduinţa: „Doamne, Iisuse Hristoase, de acum încolo voi fi smerit." Este nevoie să mă zgârii pe ochi, să mă zdrobesc înaintea celorlalţi ca să vină harul lui Dumnezeu. Adică, smerenia este o trăire. Nu este atât de uşor să fiu smerit. *Smerenia recunoscătoare* este o smerenie de ani de zile, care a rezultat din adăugarea a numeroase experienţe de smerenie pe care le suferim cu bucurie.

Această smerenie recunoscătoare are şi mărturii, dovezi. Cel recunoscător este sigur, a dobândit o tihnă şi nu trebuie să se hotărască de fiecare dată ca să fie smerit. Trăieşte o stare de smerită cugetare, plină de chibzuinţă şi înţelepciune, iar purtarea lui este de netăgăduit. De exemplu, tu mă loveşti, iar eu nu mă întristez, nu protestez, nu răspund într-un mod încăpăţânat. Dimpotrivă, mă smeresc. Tu mă înalţi, şi eu mă cobor pe mine însumi. Tu nu mă iubeşti, dar eu te iubesc. Tu mă jigneşti, dar eu te binecuvântez. Tu mă lepezi, dar eu te primesc, îţi spun „da". Tu te porţi aspru cu mine, eu mă port cu dulceaţă. Tu îmi ceri ceva înfricoşat de greu pentru mine, iar eu îţi spun: „Să fie binecuvântat!", şi încep să împlinesc cuvântul. Tu mă dispreţuieşti, şi eu simt că eşti fratele meu, că sunt una cu tine şi mă smeresc mai adânc decât m-ai smerit tu, şi din smerita mea cugetarea mă încredinţez cât de mult mă iubeşte Dumnezeu, cât îmi dă bucurie, biruinţă, cât îmi umple inima de har. Aceasta este smerenia de voie.

Nu poate să-L aibă nimeni pe Dumnezeu dacă nu se umileşte, dacă nu se pierde, dacă nu se păgubeşte în

fiecare zi. A fi păgubit şi lepădat şi prihănit în fiecare zi de către ceilalţi este smerenia noastră experiată, care ne face mari înaintea lui Dumnezeu şi binecuvântaţi de Dumnezeu. Spre cel smerit priveşte Dumnezeu: „Spre cine voi căuta dacă nu spre cel smerit?" (Is. 66, 2), spre recunoscătorul smerit. Iar când Dumnezeu ne dăruieşte experienţele iubirii Lui, ale iconomiei Lui, ale îndelungii Lui răbdări, ale bunătăţii Lui, atunci deja tot ce trăieşte El devine şi propria noastră trăire.

Trebuie să mănânc smerenia cu polonicul, să mă frâng iarăşi şi de multe ori. Dar atunci când eu nu accept nimic din ce mi se întâmplă, când mă uit la vrednicia mea, la faptul că ceilalţi mă cinstesc, mă iubesc, mă doresc, mă înţeleg, mă primesc, mă recunosc, atunci nu-L am pe Dumnezeu. Viaţa mea este sufletească, nu este duhovnicească. Atunci am trăiri psihice într-o viaţă inferioară. Trăiesc legile psihologiei, şi nu ale împărtăşirii duhovniceşti (1 Cor. 2, 14).

Smerenia recunoscătoare nu înseamnă, aşadar, să fiu în mod simplu un smerit cugetător. Şi Hristos era smerit cugetător, dar era smerit de toţi şi Se smerea neîncetat pe Sine Însuşi. De aceea, şi diavolul se îndoia şi nu putea să înţeleagă Dumnezeirea Lui. Dumnezeirea era ascunsă în smerenia Domnului. Astfel Se ascunde Dumnezeu în omul smerit. Aşadar, faptul de a mă smeri nu este niciodată fără scop şi fără rost. Este un lucru foarte nimerit. Mă smeresc? Mersul meu este reuşit, nimerit, adică am ţintit corect, direct în Dumnezeu.

Al dreptăţii şi al dragostei. Smerenia este o virtute care are legătură cu Dumnezeu şi cu oamenii, în timp

ce dreptatea are legătură cu Dumnezeu. Inima mea este dreaptă, sinceră înaintea Lui. De asemenea, am dragoste faţă de Dumnezeu şi faţă de om, nu trăiesc pentru mine însumi.

Smerenia recunoscătoare are în plus şi înţelesul unei recunoaşteri mai fiinţiale, al regretului, adică al smereniei care se sprijină pe pocăinţă. Până nu demult am avut o anumită minte, un anumit criteriu, o anumită părere, dar acuma le-am schimbat. Mergeam într-un anumit fel, acuma merg într-altul, m-am pocăit, mi-am schimbat viaţa. Prin urmare, *smerenia recunoscătoare* este cea pe care o dobândesc după o schimbare definitivă a vieţii mele. Aşadar, când Sfântul spune smerenie recunoscătoare, dreptate recunoscătoare, iubire recunoscătoare, înţelege că aceste trei virtuţi ies dintr-o experienţă succesivă zilnică a smereniei, a dreptăţii şi a iubirii, astfel încât viaţa mea este cu adevărat nouă.

Vin, de exemplu, la mănăstire şi dintr-odată încep să am probleme. De ce? Fiindcă experienţa vieţuirii monahale este diferită de cunoştinţa, de simţirea, de criteriul, de regula pe care am avut-o afară, în lume. Acum trebuie să-mi schimb cunoaşterea, să mă pocăiesc, să-mi schimb mintea, adică părerile şi cunoştinţele mele, şi să le fac părere şi cunoştinţă a Bisericii. Experienţa smereniei, a cinstirii şi a iubirii noastre de către Dumnezeu sunt rădăcinile vieţii noastre. Dacă rădăcina mea este bună, atunci şi vlăstarul va fi bun.

Aşadar, Sfântul foloseşte adjectivul *recunoscătoare* ca să ne îndemne să ne schimbăm pentru totdeauna viaţa, astfel încât să nu fie mereu nevoie să ne pocăim. Desigur,

în fiecare zi ne vom pocăi, pocăința este o cale de străbătut până la sfârșitul vieții noastre, dar să fim recunoscători o dată pentru totdeauna. Să creăm spijinul vieții noastre, propria noastră identitate și cunoștință, astfel încât Dumnezeu să știe ce sunt și ce am să Îi dau, să stau neîncetat înaintea Lui.

Sapă și tu adânc în tine însuți și rânduiește-ți viața în așa fel, încât să nu trebuiască apoi să o schimbi. Nu este corect ca omul lui Dumnezeu, care are luminarea Sfântului Duh, să facă greșeli. Păcat înseamnă greșeală, scăpătare, în timp ce a regreta înseamnă pocăință. Nu schimb, nu corectez, nu fac greșeli, am ajuns invulnerabil. Atât cât îmi este mie cu putință, sunt dator cu adevărat să nu păcătuiesc, să nu dau greș, să nu fac greșeli. „A păcătui de două ori nu e a bărbatului înțelept."[1] E nevoie să devin înțelept, un om statornic, pentru ca viața mea să fie întărită, astfel încât Dumnezeu să nu fie în pericol să cadă la picioarele mele.

Trezvia cea mai deplină și rugăciunea lui Iisus Hristos fără gânduri. Acum Sfântul se întoarce la trezvie ca să n-o uităm, deoarece cu contemplațiile s-ar putea să ne încurcăm. Mintea ta, zice, s-o ai pentru trezvie. Să nu-ți intre gânduri, să nu-ți întorci mintea niciunde, nici spre cuvinte, nici spre idei, nici spre gânduri, nici spre contemplații.

Trezvia cea mai deplină. Trezvia, precum deja am spus, înseamnă că refuz gândul, refuz discuția, activitatea, reușita, orice, pentru ca să am numai un lucru: rugăciu-

---

[1] Aforism al lui Menandru.

nea. Verbele „a fi cu trezvie" şi „a posti" cuprind înţelesul refuzării a toate, ca să am un singur lucru: rugăciunea. De aceea, şi postul şi trezvia sunt legate de rugăciune. Puterea mişcătoare care mişcă vasul este rugăciunea. Fără rugăciune este ca şi cum am avea un cazan de încălzire centrală fără combustibil, încât nimeni dintre noi nu se va încălzi, vom îngheţa toţi. Aşa îngheaţă toate şi când avem cele dinainte amintite, dar nu avem rugăciunea. De aceea, Sfântul în chip foarte înţelept o aşază la sfârşitul capitolului.

Şi rugăciunea lui Iisus Hristos fără gânduri. De ce *fără gânduri*? Gândurile seamănă cu scurgerile din instalaţia de încălzire centrală. În timp ce cazanul produce foarte multă căldură, până să ajungă aceasta la locul ce trebuie încălzit, temperatura scade din pricina scurgerilor de lichid termic. Cum se produce pierderea căldurii noastre în cazul trezviei? Cu gândurile. Rugăciunea este cea care aduce căldura, iar gândurile sunt pierderile. Pe cât avem pierderi, pe atât nu avem căldură. Să ne întoarcem deci cu toată fiinţa noastră către trezvie şi rugăciune.

Iar aceasta trebuie făcută strâns şi îndesat şi fără a slăbi.

Rugăciunea, trezvia şi smerenia trebuie să le lucrăm *strâns şi îndesat şi fără a slăbi.* Cuvintele sunt foarte simple. *Strâns* înseamnă să mă înăbuş, să mă chinui, să obosesc, să melancolizez, să creez stări dureroase, să-mi zdrobesc sinele. Nu înţelege trezvia şi rugăciunea care să mă zdrobească. Aici strânsoarea are înţeles duhovnicesc.

Sfântul vrea ca trezvia noastră să fie nerevărsată, neîmprăştiată, iar rugăciunea noastră întinsă.

Strâns şi îndesat. Adverbul *strâns* provine de la adjectivul *strâns*, care înseamnă „orice lucru care are marginile apropiate una de alta". Cale strâmtă înseamnă o potecuţă, un drumuleţ sau, dacă vreţi, un pârâiaş ale cărui margini sunt foarte apropiate, astfel încât apa curge foarte repede, este năvalnică, dinamică şi vie. Iar *îndesat* înseamnă „care urmează unul după altul, adăugat, continuu". Fiindcă dacă nu tragi continuu în duşman, acesta va găsi un prilej să năvălească asupra ta. E nevoie să-l loveşti continuu.

Şi a nu slăbi. Să nu te extenuezi, să nu oboseşti. Să lucrezi trezvia cu bucurie, cu poftă, ca să reuşeşti. Un om care lucrează trezvia fără să o vrea nu poate niciodată să ajungă la Dumnezeu. În realitate deci, *a slăbi* înseamnă să nu simţi o zdroabă, să nu te simţi înconjurat de condiţii, să nu te simţi neplăcut. Te rogi, de exemplu, şi gândurile nu-ţi pleacă. Ceri ceva de la Dumnezeu, şi nu primeşti. Încerci să priveghezi, şi nu reuşeşti nimic. Dimpotrivă, simţi ca şi cum ceva te strânge, ca şi cum ceva vrea să te stranguleze şi vrei să scoţi un răcnet ca să te eliberezi. Nu, zice Sfântul Isihie, fii tihnit, liniştit, bucuros, astfel încât să nu-ţi obosească sufletul. Dacă îţi oboseşti sufletul cu strânsorile, cu nădejdile şi cu deznădejdile, n-o să scoţi nimic. Nu aşa călătoreşti în veşnicie, ci în timpul limitat.

Aţi observat, desigur, că atunci când vorbim pe teme duhovniceşti sau despre alte lucrări duhovniceşti, iar inima noastră nu e de acord, obosim, suntem stingheriţi, ne împotrivim. Dacă eu îţi spun să mergi la biserică de la

început şi tu nu vrei, vei simţi o strânsoare înlăuntrul tău, vei crăpa. Te va durea capul, inima, o să cazi pe jos, ca să ai un motiv să pleci. Când nu te bucuri de ceva, organismul tău se împotriveşte. Cine însă se bucură şi prăznuieşte în viaţa duhovnicească nu are probleme. Probleme are cel care nu o vrea, de aceea şi oboseşte la cel mai mic efort, îşi nefericeşte existenţa.

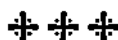
Dar tu nu te epuiza, când toate îţi vin pe dos. Când mergi la biserică şi moţăi, nu zice: „De fiecare dată voi păţi aşa? Plec, merg să mă culc. Aici Îl batjocoresc pe Dumnezeu." Nu. Vei rămâne în biserică *strâns*, adică fără să te împrăştii. Nu pleca! *Fără a slăbi*, adică cu curaj, cu bucurie şi cu cântare să înaintezi în viaţa ta duhovnicească, şi cu trezvie continuă.

Cuvântul despre trezvie cuprinde 203 capete, care vorbesc toate despre trezvie şi rugăciune. Dar, în timp ce Sfântul spune aceleaşi lucruri, înfăţişează mereu noi trăiri de-ale sale. Lucrând cineva trezvia, întâlneşte multe adâncuri, dobândeşte mereu experienţe noi, trece dintr-o mare într-alta şi din aceasta în alta.

Dacă-i studiem pe Părinţi, vom vedea că toţi spun aceleaşi lucruri, fiindcă s-au adâncit în aceeaşi mare, în aceeaşi apă multă, în acelaşi Dumnezeu. De aceea, şi Sfântul Isihie revine iarăşi şi de multe ori la trezvie şi la rugăciune. Dacă noi uităm acest lucru, atunci ce-am câştigat în viaţă? Nefericit este orice creştin dacă pentru el nu există înviere, iar aceasta se poate întâmpla atunci când nu lucrează trezvia. Fiindcă atunci nu are rugăciune, nu trăieşte moartea pentru Hristos şi, prin urmare, nu va trăi

nici învierea. Este exclus deci ca să fie bucuros credinciosul care nu săvârşeşte această lucrare. În general, toţi câţi au dificultăţi şi obosesc, şi îi doare, şi se îmbolnăvesc, păţesc acestea pentru că le lipseşte adâncirea în *apa cea multă.*

Oamenii lumii vor să arate cât de iuţi sunt la minte, în timp ce monahul se laudă cu nemişcarea minţii sale şi cu uitarea tuturor, ca să aibă numai amintirea rugăciunii. Ce măreţie! Aceasta este viaţa noastră, mai ales în Postul Mare. Postul, rugăciunea şi slujbele acestei perioade subliniază numai acest lucru. Aşa putem să fim fii ai Învierii.

Revelarea cuvântului adevărului este ceva foarte important, dar totuşi multe inimi cad, deoarece nu rabdă lumina. Noi să ne amintim de căderea lui Lucifer, pe care Dumnezeu l-a învrednicit să fie aproape de Dumnezeire şi să atingă, oarecum, şi el propria lui îndumnezeire. Fiindcă era atât de strălucitor prin el însuşi, cu cât mai mult ar fi strălucit prin împărtăşirea de Dumnezeire! Tot aşa şi Eva, şi Adam. Dumnezeu le-a descoperit că pot să ajungă dumnezei, dar au căzut şi ei, din pricina cunoaşterii adevărului. Cuvântul adevărului, adică, este o sabie cu două tăişuri (Evr. 4, 12). Desparte grâul de pleavă.

De asemenea, este nevoie să fim atenţi să nu legăm cuvântul lui Dumnezeu, adevărul, numai de cele pe care ni le spune Stareţul. Învăţătura pe care el le-o dă trebuie

să fie de aşa fel, încât fiii lui să poată trăi şi fără stareţ. Aceasta au făcut-o toţi sfinţii Bisericii noastre. A făcut-o Însuşi Hristos. Cel nevăzut S-a făcut văzut oamenilor şi, totuşi, S-a înălţat şi S-a făcut iarăşi nevăzut, ca să putem trăi fără prezenţa Lui zilnică, văzută, ci numai cu credinţă şi încredere şi cu înfăţişarea noastră înaintea Lui. „Vă este de folos ca Eu să Mă duc" (In. 16, 7), ca să trimit pe Mângâietorul, care este *ruah*[2], este suflare de vânt care suflă peste tot şi sălăşluieşte înlăuntrul nostru neîncetat şi îşi are locaş în inima noastră.

De aceea, trebuie să trăim cuvântul adevărului, dar să-l citim şi singuri. Adică să nu trebuiască de fiecare dată să ni-l amintească Stareţul şi să insiste. Este deplina nereuşită a unei mănăstiri atunci când, pentru orice lucru, monahul nu e gata să dea singur soluţia. Desigur că-l va întreba şi pe Stareţul său, dar din dragoste, din simţul comuniunii, pentru binecuvântare, nu fiindcă nu poate să dea singur soluţia. Trebuie să dobândim „mintea Domnului" (1 Cor. 2, 26), pe care cine a dobândit-o nu mai face greşeli. S-ar putea însă ca cineva să spună: „Suntem oameni şi putem să greşim, fiindcă şi sfinţii au greşit." Aceasta nu înseamnă că, deoarece au păcătuit sau au făcut greşeli sfinţii, trebuie să facem şi noi. Noi trebuie să fim purtaţi de cuvântul patristic şi să ştim că timpul trece repede.

Dacă citiţi în fiecare zi textele cu cuget smerit, rugându-L pe Dumnezeu să vă lumineze, zicând „străluceşte în inimile noastre" sau „Hristoase, lumina cea adevărată... să se însemneze peste noi lumina feţei Tale", atunci veţi

---

[2] Suflare, vânt (în ebraică). n. tr.

vedea câte râuri vechi şi noi vor ţâşni din inima voastră (cf. In 7, 38; Mt. 13, 52). Veţi vedea câte înţelesuri vor ieşi din cugetele voastre, dinlăuntrul vostru, unde sălăşluieşte Duhul cel Sfânt.

Cu siguranţă, Stareţul se află peste tot şi îl dorim ca pe o îmbrăţişare, pentru că pentru noi este Dumnezeul văzut. Dar e sigur că nu avem Stareţ dacă „trebuie" să avem Stareţ. Adică putem să mâncăm numai dacă postim, şi putem să postim numai când mâncăm strictul necesar. În acelaşi fel, putem să avem Stareţ când postim de Stareţ, şi putem să postim de Stareţ şi să trăim fără el atunci când avem într-adevăr Stareţ.

Zilele acestea unul dintre voi mi-a bătut stăruitor la uşă. I-am deschis şi monahul, cu ochii înlăcrimaţi, mi-a spus: „Puţin înainte a venit un alt frate. A încercat să deschidă uşa, dar n-a putut. L-am văzut atunci sărutând clanţa şi am simţit în clipa aceea că are Stareţ. Îndată inima mi-a săltat şi, de aceea, am stăruit să-mi deschideţi ca să vă spun bucuria mea."

E adevărat că mulţi, în alte mănăstiri, sărută toiagul Stareţului. Să-l avem şi noi deci pe Stareţ în orice fel putem. Pe cât îl avem, pe atât ni se va adăuga – „tot celui ce are i se va da şi-i va prisosi" (Mt. 25, 29). Astfel şi viitorul nostru va fi veşnic.

Alţii însă spun: „Să fac acum ce pot, cât am Stareţ." Aceştia, cu siguranţă, ar fi putut cu uşurinţă să spună şi „Depărtează-te, Dumnezeul meu!", şi poate o vor spune într-o zi. Fiindcă dacă nu am întotdeauna pe Dumnezeu sau mănăstirea, dacă viaţa mea nu este statornică, precum zice Sfântul, *recunoscătoare*, adică să nu se schimbe, dacă

viaţa mea depinde de prezenţa sau de absenţa Stareţului, de apropierea sau depărtarea lui, atunci nu suntem copii ai lui Dumnezeu.

Noi să urmărim să fim copii ai lui Dumnezeu şi să cerem de la Dumnezeu experienţa absenţei Lui, ca să I ne închinăm cu toată credinţa noastră, fiindcă atunci când credem, ni se va adăuga mai multă credinţă. Dacă însă nu credem, să spunem: „Doamne, sporeşte-ne credinţa!" (Lc. 17, 5). Atunci adăugirea credinţei va fi adăugire a trăirilor adâncurilor. Pe oameni îi inundă adâncul durerilor, în timp ce pe noi ne va inunda adâncul durerilor duhului (cf. Is. 26, 18), care va fi propria noastră renaştere, propria noastră înviere, propria noastră viaţă în Hristos.

5

Stăpânul nostru și Dumnezeu cel întrupat ne-a pus înainte, ca pe o pildă a toată virtutea și ca un model al neamului omenesc și ca pe o rechemare din vechea cădere, viața Sa atotvirtuoasă în trup, ca pe o zugrăvitură. [12]

Domnul nostru Iisus Hristos, zice Sfântul, nu este doar simpla noastră pildă omenească, încât să-L vedem și să știm cum să umblăm, ci este și *rechemare din vechea cădere*. Cuvântul *rechemare* (ἀνάκλισις) vine de la verbul ἀνακαλῶ, „a rechema, a retrage", cu sensul că „încetez ceva pe care l-am făcut". Îmi retrag, de exemplu, o idee, semnătura, cuvântul. Ce am spus e acum fără consistență, ca și cum n-aș fi spus-o niciodată. Prin urmare, *rechemarea din vechea cădere* înseamnă că Însuși Dumnezeu, Cel fără de păcat, Se sădește în trupul meu și-l face foc mistuitor (cf. Evr. 12, 29), arde păcatul, încetează căderea, moartea o face viață, firea mea moartă de păcat și mizerie

o înviază şi o face nepăcătoasă. Cum? *Zugrăvindu-ne viaţa Sa atotvirtuoasă în trup*, lăsându-ne ca pildă viaţa Sa, ale cărei elemente le întâlnim ca preînchipuiri în Vechiul Legământ şi ca viaţă adevărată în cel Nou.

Iar împreună cu toate bunătăţile Sale, pe care ni le-a arătat este şi aceea că, după Botez, suindu-Se în pustie, începe lupta înţelegătoare cu post, diavolul apropiindu-se de El ca de un om simplu.

Eu însă, zice Sfântul, vă voi arăta încă un element: *lupta cu post*, în pustie, după Botezul Lui.

Acest fapt ne aminteşte de fetiţa pe care a botezat-o Sfântul Porfirie, care este exemplu al vieţuirii monahale. Sfântul a botezat-o în mijlocul persecuţiilor şi, deoarece trebuia să se ascundă din cauza acestora, i-a spus:

– Copilul meu, eu astăzi trăiesc, mâine s-ar putea să mă omoare – sfinţii nu se ascundeau ca să nu mărturisească, ci fiindcă Biserica avea nevoie de ei – de aceea, vreau să te pun în siguranţă. Dacă te botez, să te căsătoreşti cu un creştin bun, ca să-ţi poarte de grijă.

Fata a răspuns uimită:

– Dar toată măreţia aceasta a Botezului ce a fost? Nu aţi spus că este nuntă? Iarăşi să mă căsătoriţi? M-am despărţit de primul Mire?

Atunci, mişcat, Sfântul Porfirie a îmbrăţişat-o, a sărutat-o şi a spus:

– Da, copilul meu, ai dreptate. Vieţuirea monahală este modul prin care păstrăm cu noi Mirele, pe care L-am sărutat la Botezul nostru.

Astfel, de îndată ce a ieşit din apele Botezului, Sfântul i-a dat Schima monahală[1].

La fel şi Hristos, de îndată ce a ieşit din apele Botezului Legii, preînchipuirea Botezului nostru, de îndată ce S-a unit ca om cu Biserica, a plecat *în pustie*, unde *începe lupta înţelegătoare cu post, diavolul apropiindu-se de El ca de un om simplu*. Ajungând Domnul în pustie, a început neîntârziat postul, care pentru noi este o şedere a noastră împreună cu El pe tron. Postesc înseamnă că sunt împreună cu Hristos. După cum Hristos după Botez a postit, tot astfel şi viaţa noastră, după Botezul nostru, trebuie să fie un post continuu, un „nu" spus tuturor lucrurilor şi un „da" spus numai lui Dumnezeu. Verbele a posti şi a fi cu trezvie exprimă înţelesul lipsirii, cu scopul desfătării de Dumnezeu Însuşi. De aceea diavolul, de îndată ce L-a văzut pe Hristos postind, s-a dus să-L ispitească.

Ticălosul nostru vrăjmaş, în timp ce la început era un duh, cel mai mare arhanghel, Lucifer, după cădere s-a înnegrit, iar substanţa lui duhovnicească s-a îngroşat, la fel şi cugetul, inima, judecata, străvederea, care au dobândit un fel de scoarţă şi au ajuns cea mai grosolană şi greoaie minte. După cum omul gras este greoi în mişcări şi nu reuşeşte nici în viaţa duhovnicească, tot aşa a ajuns şi diavolul. De aceea, nici nu a putut să înţeleagă că Iisus este Dumnezeu şi nu un simplu om, deşi profeţii, începând de la Moisi, au vestit întruparea Domnului. Însuşi Dumnezeu, în rai, îndată după ce s-a săvârşit păcatul, a vestit

---

[1] Cf. Marcu Diaconul, *Viaţa Sfântului Porfirie, Episcopul Gazei*, p. 100-101, Collection G. Bude, Paris

dinainte celor întâi-zidiţi că va veni în lume şi Se va întrupa din femeie. Din acest motiv întregul neam omenesc, măcar că petrecea în întunericul idolatriei şi al păcatului, păstra în adâncurile inimii sale cuvântul lui Dumnezeu, aşteptând cu nădejde venirea Lui. Diavolul însă nu a putut să înţeleagă aceasta. Astfel, nu a putut să zădărnicească lucrarea lui Hristos, pe care desigur că niciodată n-ar fi putut să o zădărnicească.

Şi prin acest mod al biruinţei, Stăpânul ne-a învăţat şi pe noi nevrednicii cum trebuie să purtăm lupta faţă de duhurile răutăţii, adică în smerenie şi post şi rugăciune şi trezvie; El care n-avea trebuinţă de ele, ca Cel ce era Dumnezeu şi Dumnezeul dumnezeilor.

Este un lucru vădit că trezvia este o biruinţă asupra vicleanului, deşi acest adevăr ne scapă. Noi credem că ne luptăm cu egoismul nostru, cu sinele nostru, cu gândul nostru, dar, în realitate, luptăm cu diavolul. Diavolul este la mijloc, dar noi nu avem simţământul că lupta noastră este cu puterile întunericului care ne sunt vrăjmaşe. Oh, de-am înţelege aceasta! Numai o singură dată să se arate un diavol cu coarne înaintea noastră şi ne vom îngrozi şi apoi îl vom vedea în fiecare noapte în somn, ne vom trezi şi ne vom înfiora. Despre diavol ne vorbesc Vechiul şi Noul Legământ, toate cărţile Bisericii noastre, şi totuşi noi nu credem. De aceea, irosim timpul vieţii noastre în mod artificial.

Hristos însă ne-a lăsat ca pildă viaţa Lui. Deşi era Dumnezeu şi Dumnezeul dumnezeilor şi nu avea nevoie

nici de post, nici de rugăciune, nici de smerenie, totuşi S-a smerit, a postit, S-a rugat. Împăratul a făcut aceste lucrări de rob. Noi nu le vom face?

Iar câte sunt, după mine, până acum felurile trezviei, în stare să curețe mintea treptat de gândurile pătimaşe, iată că nu mă voi lenevi să ți le însemnez într-un grai neîmpodobit şi nemeşteşugit. [13]

Probabil că cineva l-a întrebat pe Sfânt: „N-ai putea, o, Sfinte al meu, să ni le spui pe toate acestea mai simplu, mai pe înțeles? Vine seara, şi eu ce trebuie să fac?"

Iar Sfântul răspunde: „N-o să-mi fie greu să vă tâlcuiesc câte sunt felurile în care putem să lucrăm trezvia, pentru ca, încet-încet, mintea să se curețe. Totuşi n-o să-ți spun aceasta în mod sofisticat, aşa cum vorbesc cei învățați, cu expresii elegante şi întorsături de cuvinte, fiindcă te vei încurca şi te vei întreba apoi care-i înțelesul. O să-ți spun totul foarte simplu."

Căci n-am socotit, precum în vremile de război, să ascund în acest tratat folosul prin cuvinte, mai ales pentru cei mai simpli. Iar tu, fiule Timothei, zice, ia aminte la cele ce citeşti (1 Tim. 4, 13).

Nu zice „acum", ci *până acum*, fiindcă *până acum* exprimă limita, „până ce putem zice astăzi" (Evr. 3, 13), adică *până acum* este valabil astăzi. Acum înseamnă astăzi, mâine este astăzi, poimâine este astăzi. Vrea să exprime continuitatea, faptul că întreaga noastră viață este o

stare de război. Să nu credem că ne putem odihni şi dormi. Vicleanul ne loveşte neîncetat, fiindcă nici nu doarme, nici nu mănâncă, nici nu se odihneşte. Posteşte mai mult decât noi şi priveghează zi şi noapte. Demonii fac de gardă cu rândul, iar noi credem că nu ne urmăreşte nici unul dintre ei.

În vremile de război. Fiecare clipă a vieţii noastre este o vreme de război. Asta m-a învăţat experienţa vieţii mele, zice Sfântul, şi de aceea nu pot să ascund prin tăcere folosul care vine din această cunoaştere şi, mai ales, să o ascund de sufleţelele simple care Îl iubesc pe Dumnezeu şi se hotărăsc să intre în războiul cel înţelegător. Toţi câţi nu sunt suflete simple, orice le-ai spune, „ţarină îşi cumpără" (Lc. 14, 18), nu îşi schimbă viaţa. O să vorbesc, aşadar, simplu.

Dar după cum Apostolul Pavel l-a sfătuit pe Timothei şi i-a spus: *Ia aminte la cele ce citeşti*, aşa şi noi să luăm aminte la cele pe care le vom citi şi fiecare, potrivit cu caracterul său, să aleagă ce poate şi ce vrea.

Aşadar, un fel al trezviei este să-ţi supraveghezi des imaginaţia, adică momeala, pentru că satana nu poate să făurească fără imaginaţie gânduri, pentru a le înfăţişa minţii spre amăgire mincinoasă. [14]

Dacă tu eşti neputincios, trebuie să-ţi arunci cât poţi mai des mintea în inimă, pentru ca, de îndată ce observi vreo imaginaţie, s-o arunci pe dată afară.

Imaginaţia este ecranul de televizor al minţii pe care îl creează *momeala.* Satana, folosind cel mai puternic mij-

loc pentru a ne înşela, încearcă să ne prindă. Dacă eu îţi spun să mergem să vizităm cutare oraş, tu îmi vei spune că eşti obosit şi nu poţi să vii. Dacă însă îţi arăt cât de frumos este oraşul, vei accepta pe loc. Dacă, în plus, îţi arăt ce comori se află în munţi, în lacuri şi în mări, „acum vin" o să-mi spui, „şi, dacă e nevoie, luăm chiar şi avionul".

La fel face şi satana. Recurge la imaginaţie, care este cel mai viu mijloc prin care poate să ne robească, *pentru că nu poate să făurească fără imaginaţie gânduri*. Satana, din experienţa lui milenară, şi-a dat seama că atunci când ne atacă, încet-încet observăm şi ne ferim. Dacă-ţi va spune să păcătuieşti, tu te vei împotrivi, fiindcă eşti monah. Dacă continuă îmboldindu-te nu la un păcat mare, ci la unul dintre cele pe care le fac toţi monahii, adică să mai tragi câte o minciunică sau să întârzii pe la câte o slujbă, tu îţi vei da seama că înaintează şi îi vei spune: „Mergi înapoia mea, satano!" (Lc. 4, 8). Dacă însă te atacă pe neaşteptate, atunci nu apuci să mai gândeşti, te sperii, te pierzi şi te predai. Adică vrăjmaşul a înţeles că, atunci când strecoară gânduri simple, acestea nu prind întotdeauna. Aşadar, îşi aruncă toată mreaja peste tine şi o trage dintr-odată. Îţi pune piedică cu piciorul, când nu te aştepţi, şi cazi. *Pentru a le înfăţişa minţii spre amăgire mincinoasă.* Astfel, înşală mintea prin imaginaţie, precum odinioară şarpele în rai, şi cazi cu voia ta în păcat, şi lupta se termină pe dată.

Altul constă în a avea pururea inima tăcând adânc şi liniştită de orice gând şi a ne ruga. [15]

Nu toţi oamenii sunt la fel. Unul este vioi, altul raţional, altul dulce, paşnic, liniştit, orice i-ai spune primeşte. Ultimul nu dă importanţă imaginaţiei, nici metaniilor sau rugăciunilor multe, nici smereniei, iubirii sau ascultării. Pentru că dacă vreau să am cutare sau cutare virtute, să fac ascultare, să merg la slujbă, să fac însemnări şi să nu le uit, deja le-am uitat pe toate. De aceea, cel liniştit face altceva. Stă întreaga noapte tăcut – tăcere adâncă – fără să îngăduie să-i intre ceva în minte. Cum îi intră un gând, îl alungă. Aşadar, tace şi încearcă neîncetat să spună: „Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă pe mine, păcătosul!”, nimic altceva. Doar atât, adică *a avea pururea inima tăcând adânc*, noapte şi zi, chiar şi la muncă, ceea ce îl duce în adâncul lui Dumnezeu, în toată lăţimea şi înălţimea cerului.

Când faci această lucrare zi şi noapte, fie şi numai noaptea, atunci te obişnuieşti şi devii paşnic, liniştit, tihnit. Şi după cum altul înoată în mare, se bucură de ea şi se desfătează de ea, tot aşa şi tu te desfătezi de întinderile rugăciunii minţii.

Altul a chema cu smerenie, neîncetat, pe Domnul Iisus Hristos întru ajutor. [16]

Alte caractere iarăşi nu au nici vioiciunea cerută de primul fel de trezvie, nici pacea, liniştea, tihna şi frumuseţea celui de al doilea. Sunt obositori şi pentru ei, şi pentru alţii. Se dezamăgesc repede, se întristează, obosesc, se întreabă dacă o să reuşească, se plâng. Când ai astfel de neputinţe, atunci nu poţi nici să te rogi, nici să faci alt-

ceva. Toate încetează, fiindcă se vâră plângerea, cârtirea, întristarea, supărarea, oboseala, egoul, care ţi le întrerupe pe toate. Diavolul nu ţi le poate întrerupe, şi nici imaginaţia. Cârtirea ta însă, văicăreala, le risipesc pe toate. Dacă, de exemplu, te convingi că toţi ceilalţi pictează chipul lui Hristos, al Maicii Domnului, în timp ce tu numai grunduieşti lemnul, şi de aceea te simţi netrebnic, această inferioritate te va absorbi şi-ţi va suge toată vlaga. Sau un altul se poate să aibă dorinţa să ajungă pustnic. Dacă îi intră gândul că l-au socotit nevrednic pentru pustie şi de aceea i-au rânduit alte munci, această mâhnire îi va întrerupe întreaga înaintare duhovnicească.

Singurul lucru pe care pot să-l facă astfel de oameni, după cum este apăsat sufletul lor, este să ceară ajutorul lui Dumnezeu. Cum se întorc asupra lor înşişi, uită şi de asta. Din acest motiv, Sfântul spune să-L chemi *cu smerenie, neîncetat, pe Domnul Iisus Hristos în ajutor*, nedând înapoi în faţa egoismului tău. Prin urmare, Sfântul nu insistă aici asupra rugăciunii făcute cu anumite cuvinte, ci cu formule felurite: „Doamne miluieşte", „Dumnezeul meu, ajută-mă!", „Dumnezeul meu, nu mă părăsi!" Acest fel de rugăciune îţi umple inima de nădejde şi astfel prinde viaţă şi sinele tău bolnav. Cu ajutorul lui Dumnezeu, încep să curgă şi lacrimile, şi atunci ţi se îndulceşte viaţa şi, încet-încet, câştigi teren, sporeşte smerenia şi intri în calea trezviei.

Alt mod stă în a avea în suflet neîncetat amintirea morţii. [17]

Alţi oameni, – ar merita să trăim toţi aşa – din pricina alcătuirii lor sufleteşti, trăiesc ca şi cum ar urma să moară. Unul se teme pentru sănătatea lui, altul nu cumva să-l bată Dumnezeu şi să-l ia din viaţă pe nepusă masă. Dar Sfântul nu vorbeşte aici despre acest fel de pomenire a morţii. Se referă la cei care ajung de la ei înşişi la amintirea morţii, care constituie cea mai dinamică faptă a omului.

Într-adevăr, pentru cine este puternic, nici un alt mijloc nu-l va putea apropia mai repede de Dumnezeu decât gândul la moarte, aşa cum s-a întâmplat cu toţi Părinţii. Când ne gândim cu bucurie la moarte, când zicem: „Dar-ar Dumnezeu să mor! De-ar veni clipa când se vor împlini toate visele mele, toate dorinţele mele, când voi vedea pe Dumnezeul meu, când mă voi desface şi voi fi cu Hristos, cum zice Apostolul Pavel (Flp. 1, 23) şi cu toţi sfinţii!", atunci ia naştere cea mai bucuroasă dispoziţie. De aceea, Sfântul Isihie recomandă tuturor oamenilor neîncetata pomenire a morţii. Dar cum? Cu gândul tău, cu mintea ta, cu citirea ta, cu rugăciunea ta, cu discuţiile tale, neîncetat să inventezi modalităţi de amintire a morţii. Spui că pe Dumnezeu Îl uiţi, că la rugăciune ţi-e greu, oboseşti, că te dor şalele. Să ai cel puţin amintirea morţii!

Un altul este sănătos şi nu poate să stea nemişcat în scaun.

– Am viaţă în mine, zice, Părinte, cum să stau nemişcat?

– Copilaşul meu, îi spui, stai cum vrei, picior peste picior, numai mintea ta s-o ai la Hristos şi, aşa cum stai, vei vedea cum, încet-încet, îţi vei coborî picioruşele şi

ochii tăi vor scoate lacrimi. Adică Îl vei simţi pe Hristos înaintea ta, împreună cu tine, şi atunci te vei gândi cum te vei înfăţişa înaintea Lui la moarte, cum vor fi sfinţii, îngerii. Toate vor fi simple-simple.

Ce frumos vorbesc Părinţii! Ceva asemănător spune şi Sfântul Isaac Sirul, referindu-se la felurile în care ne putem face privegherea. Unul, zice, face metanii toată noaptea. Altul nu poate să facă metanii, stă drept. Al treilea nu poate să facă rugăciunea lui Iisus, citeşte Psaltirea. Există libertate.

Toate aceste lucrări, iubitule, împiedică înţelesurile viclene ca nişte portari. [18]

Orice fel de lucrare ai urmări, zice Sfântul Isihie, va împiedica precum un portar înţelesurile viclene să intre în tine. Şi astfel, vei ajunge şi tu la acelaşi rezultat cu cei ce fac aceeaşi lucrare în felul lor propriu.

Dacă tăiem numai pentru puţină vreme pricinile patimilor şi ne îndeletnicim cu vederile duhovniceşti, dar nu stăruim în ele, având aceasta ca lucrare a noastră, cu uşurinţă iarăşi ne întoarcem la patimile trupului, fără să culegem alt rod de acolo decât întunecarea desăvârşită a minţii şi abaterea spre cele materiale. [19]

Sfântul ne îndeamnă aici să fim atenţi, deoarece ne pândeşte pericolul asemănării cu zilierii care spun: „Bine că ne-am câştigat pâinea de azi, acum să mergem să ne distrăm, şi mâine vom munci iarăşi." Nu, zice Sfântul, tu

să nu lucrezi astfel! Dacă începi lupta care taie patimile, lucrările și întipăririle celui viclean – adică intră vicleanul în tine și îți lasă întipăririle lui: o mânie, o ținere de minte a răului, o amintire rea – dacă începi lupta aceasta care îți dă biruința și te face să te îndeletnicești cu vederile duhovnicești și să-L cauți pe Dumnezeu, atunci ia aminte: ori o faci, ori să nu o faci. Să fii ori rece, ori fierbinte, nicidecum căldicel (Apoc. 3, 15-16). Dacă nu începi cu căldură, să nu începi deloc. S-ar putea ca mai târziu să te pocăiești și să începi atunci cu căldură.

Dacă începi lupta și nu te îndeletnicești continuu cu ea, făcând-o lucrarea ta absolută, atunci nu împlinești scopul vieții monahale. Viețuirea monahală nu este: vin la mănăstire ca să fiu necăsătorit, sau ca să muncesc, sau ca să-mi fie viața ușoară, sau ca să merg în cer, ci vin tocmai ca să „fiu treaz în toate" (2 Tim. 4, 5). Lucrul nostru este rugăciunea, mintea să fie cu desăvârșire în Dumnezeu, restul sunt un repaus, așa cum atunci când lucrezi mai multe ore, ai nevoie să guști ceva ca să te odihnești.

Lupta duhovnicească, în realitate, constă în a îndepărta pricinile patimilor: gândurile, imaginațiile, câte vedem și auzim. Iar când viața noastră duhovnicească este continuă, este lucrul nostru, atunci acestea dispar. Altfel, nu facem nici un bine pentru noi înșine. Dimpotrivă, *iarăși ne întoarcem la patimile trupului*, adică ne întoarcem la vărsătura pe care am făcut-o (2 Ptr. 2, 22). Luăm iarăși necurăția noastră și ne-o vârâm înăuntru.

De aceea, toți câți nu-și împlinesc lucrul lor monahal în mănăstire, de obicei umblă să ajungă, chipurile, mari isihaști, deoarece cred că la liniște vor putea să-și

facă lucrul lor. Alții își tot înnoiesc hotărârile, își analizează și reanalizează canonul și cer de la Stareț îngăduința să facă schimbări. Se zbat ca să-l întâlnească, deoarece cred că problema lor este serioasă. Nu câștigă însă nimic *decât întunecarea desăvârșită a minții și abaterea spre cele materiale.* Astfel, încep să aibă o minte înșelată, să nu mai gândească înțelept și să creadă că au dreptate. Atunci se ceartă cu toată lumea și, mai ales, cu cel pe care îl iubesc și de care depinde viața lor. Monahul se va certa cu Starețul, cel căsătorit cu soția lui, soția cu bărbatul ei, copilul cu tatăl lui, studentul cu profesorul. Cel care susține viața noastră, acela mănâncă loviturile, atunci când nu suntem statornici în mersul nostru duhovnicesc.

Din pricina întunecării pe care o suferim credem că suntem pe drumul cel drept, în timp ce ne aflăm în înșelare. Iar atunci avem neîncetat idei strălucite, păreri, facem observații celorlalți, ne plângem că ceilalți nu ne cinstesc, nu ne recunosc, nu ne înțeleg sau nu au smerenia să înțeleagă ceea ce le spunem și cădem într-o însingurare care este încununarea întunecării minții. De asemenea, ne întoarcem către cele materiale, fiindcă obosim, ne doare și ne e greu, simțim nevoia să mâncăm și să dormim, adică din starea cea rea a sufletului se epuizează și trupul nostru și trebuie să luăm vitamine. Dar nici vitaminele nu ne ajung. Vrem ou, brânză, lapte, peștișor, vrem să mâncăm și seara, ba vrem chiar și carne. Nimic însă nu poate să ne ajute.

Orice ai spune celui cu mintea întunecată, o va înțelege pe dos, și e mai bine ca omul acesta să nu se fi născut sau ar fi fost mai bine să se căsătorească și să nu intre

în oştirea călugărească. Dacă există un motiv pentru care e mai bine că s-a făcut monah este următorul: faptul că este mai aproape de locul pocăinţei. Astfel, după ce l-au dezamăgit toate, după ce a ajuns cea mai jalnică făptură a lumii, s-ar putea să spună: „Ia stai puţin, cum de-am ajuns eu astfel? De o viaţă mă chinui, de o viaţă mă lupt. Doamne, Iisuse Hristoase, ridică-mă!" Iar atunci învierea este foarte aproape.

Mănăstirea este locul pocăinţei, izvorul din care iese „apa curgătoare spre viaţă veşnică" (In. 4, 14). Inima omului se spală pe loc, chiar şi în ceasul morţii. De aceea, în cele din urmă spunem: „Ce bine, copilul meu, că te-ai făcut monah, ai grijă însă să nu pierzi acum răsăritul tău, să nu uiţi de lucrul tău şi să te îndeletniceşti cu altceva, cu cele din jurul lucrului! Dacă faci aşa ceva, ar fi fost mai bine să rămâi în lume."

Cel ce se luptă înlăuntru trebuie să aibă în aceeaşi clipă aceste patru: smerenie, atenţie deplină, împotrivire şi rugăciune. Smerenie – fiindcă lupta lui este faţă de dracii cei mândri, potrivnici smereniei, şi ca să aibă în mâna inimii ajutorul lui Hristos, pentru că Hristos urăşte pe cei mândri. Atenţie – ca să-şi facă inima pururea fără de nici un gând, chiar bun dacă ar părea. [20]

Sfântul îşi simplifică tot mai mult ideile. Aici spune

că în toată clipa trebuie să avem: *smerenie, atenție deplină, împotrivire și rugăciune*. Să vedem mai întâi atenția.

De câte ori am spus că nu am discutat cu gândul! Și totuși, de multe ori, îl căutăm pe Stareț, nu pentru că ne-am pocăit, nu pentru că am pus suișuri în inimile noastre (Ps. 83, 6), nu pentru că ne-am coborât mintea în iad – precum zice Sfântul Siluan, care a simțit și miasmele iadului, încât zicem și noi „Doamne miluiește!" – ci pentru că vrem să-i spunem gândul nostru, ce ne-au spus ceilalți sau ce am făcut. Adică gândul ni se pare corect. Te îndeletnicești însă cu gândul? Ori că e bun, ori că e rău, intră în tine satana.

Lucrezi, de exemplu, la atelierul de pictură și ți se pare că trebuie să te pună să slujești la trapeză, fiindcă acolo mintea nu ți-ar mai fi preocupată și, prin urmare, ai putea în chip minunat să-ți faci și rugăciunea. Îi spui asta Starețului și-ți răspunde:

– Copilul meu, trei ani te-am învățat să pictezi icoane, iar acuma să te scoatem de acolo?

Tu totuși insiști:

– Părinte, cu pictatul de icoane nu-mi împlinesc scopul duhovnicesc, fiindcă iconografia cere multă atenție, și-mi pierd ziua. Pierzându-mi însă ziua, îmi pierd și noaptea.

Stăruind astfel în ideea ta, dovedești că gândul tău este conducătorul existenței tale, cel care te duce unde vrea. Așadar, ori pui gândul drept conducător, iar atunci nu ai nevoie nici de Hristos, nici de Stareț – doi conducători nu încap în viața noastră – sau îl arunci, și atunci poți să mergi la Stareț și să te desfătezi de dulceața legăturii de

fiu cu el şi cu Tatăl ceresc. Când nu ai gând, atunci dobândeşti experienţă. Când însă ai, gândul te înşală, pentru că ţi se pare corect. Prin urmare, trebuie să ţinem orice gând în afara porţii minţii noastre, în afara mănăstirii, *chiar bun dacă ar părea.*

Împotrivire – pentru ca atunci când ar cunoaşte cu agerime pe cel ce vine, îndată să se opună cu mânie celui viclean. „Şi voi răspunde, zice, celor ce mă ocărăsc: Oare nu lui Dumnezeu se va supune sufletul meu?" (Ps. 61, 2)

Împotrivirea faţă de gând o accentuează mulţi Părinţi. Este însă periculoasă şi, de aceea, alungăm gândul fără împotrivire. În chestiunea împotrivirii facem însă o greşeală tragică. Contrazicând gândul, începem şi tăifăsuim cu el şi ajungem prieteni. Pe de o parte, eu am neputinţa mea, patimile mele, voia mea, iar pe de altă parte, satana cel meşteşugăreţ, care se ascunde în spatele gândului, mă biruieşte. De aceea, Sfântul dă aici o foarte frumoasă tâlcuire la împotrivire, zicând: Fără discuţie cu gândul!

Îţi vine gândul: „Cine L-a văzut pe Dumnezeu? Deci nu există." Iară tu răspunzi: „Cum, bre, mincinosule? Profetul Moisi nu L-a văzut? (Ieş. 33, 23). Profetul Ilie nu L-a văzut? (3 Împ. 19, 11-12) Sfinţii nu L-au văzut? Dacă L-au văzut sfinţii înseamnă că L-am văzut şi eu. Sunt şi eu mădular al Bisericii. Este trup al meu şi Profetul Ilie şi Profetul Moisi şi Sfântul Serafim de Sarov, Sfântul Nectarie." Dar pe satana vrem noi să-l convingem? Atât de nătărău o fi? Sau poate nu ştie că aceia L-au văzut pe Dumnezeu şi că există Dumnezeu? Cădem însă

împreună în groapă, ne prindem mână în mână cu el. Cine va fi înfrânt? Eu voi fi biruit.

Deci când Sfântul spune *împotrivire*, nu înţelege o lucrare raţională, ci *atunci când cunoaşte cu agerime pe cel ce vine*, imediat ce vezi gândul, *îndată cu mânie*, cu putere şi hotărâre să-i spui: Ascultă, gândule, şi rău să fii, şi bun, nu vorbesc cu tine! Eu sunt supus lui Hristos: „Oare nu lui Dumnezeu se va supune sufletul meu?” (Ps. 61, 2). Eu voi face ce-mi spune Dumnezeu. Dacă ceea ce-mi spui tu este cuvântul lui Dumnezeu, eu oricum împlinesc voia lui Dumnezeu. Iar dacă nu este de la Dumnezeu, nu mă interesează, nu discut cu tine, nu te urmez. Îi urmez Dumnezeului meu. Acest verset din Psalmi este singura împotrivire care-l face pe cel viclean să plece.

Rugăciune – ca îndată după împotrivire să strige către Hristos într-un suspin negrăit; şi atunci cel ce se luptă va vedea pe vrăjmaş dezlegându-se sau risipindu-se prin numele sfânt şi închinat al lui Iisus, ca praful de vânt, sau ca fumul ce se risipeşte împreună cu nălucirile lui.

Convorbirea nu se face cu gândul, ci numai cu Hristos. Luaţi aminte, pentru că acestea sunt nişte probleme importante. Facem greşeli fundamentale în viaţa noastră, mai ales lumea care nu înţelege. Singurul lucru pe care-l putem spune gândului este: „Eu Îl am pe Hristosul meu!” Şi îndată alerg la Hristos şi vorbesc cu El, aceasta este împotrivirea.

Dacă înfrunţi astfel gândul, dacă nu-i dai importanţă şi priveşti spre Hristos, atunci *vei vedea pe vrăjmaş dezle-*

gându-se, căzând jos mort, topindu-se „precum se topeşte ceara" (Ps. 67, 3) sau *risipindu-se prin numele sfânt şi închinat al lui Iisus*. După cum vântul risipeşte praful sau împrăştie fumul, tot aşa şi numele lui Hristos îl izgoneşte îndată pe satana.

Să vedem acum prima virtute la care se referă Sfântul Isihie în acest cap: smerenia. Smerenia – *fiindcă lupta lui este faţă de dracii cei mândri, potrivnici smereniei şi ca să aibă în mâna inimii ajutorul lui Hristos, pentru că Hristos urăşte pe cei mândri*. Satana este potrivnic smeritei cugetări. Nu poate să facă pe smeritul, dar se bucură de cel mândru, fiindcă este al lui. De smerita cugetare nici nu se poate apropia. După cum fumul alungă albinele, aşa smerenia alungă demonii. Deci când tu foloseşti smerenia, atunci Domnul îl alungă afară pe satana cel mândru, fiindcă îl urăşte, iar ţie îţi dă îndată *în mâna inimii* ajutorul Lui. Ce imagine frumoasă! Aseamănă inima omului cu o mână care cere ajutor. Iar Dumnezeu răspunde pe loc, punând în mâna ta voia Lui, ceea ce cere sufletul tău cucernic.

Prin urmare, dacă avem smerenie şi ne rugăm cu smerită cugetare, atunci nici nu apucăm să cerem ceva, că Dumnezeu ni le-a şi pus în palmele inimii noastre (Is. 58, 9). Adică, întorcându-ne spre lăuntrul nostru cu „Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă!", cu vedere duhovnicească, le găsim pe toate. Pacea, dulceaţa, frumuseţea, strălucirea feţei Domnului devin experienţa noastră zi şi noapte. Şi nu numai atât, dar şi „ziua zilei vesteşte cuvânt" (Ps. 18, 3), experienţa fiecărei zile se adaugă experienţelor noastre anterioare şi devenim oameni plini de chibzuinţă, de iubire, de energie dumnezeiască.

Cel ce nu are rugăciune curată de gânduri nu are armă pentru luptă. Iar rugăciune numesc pe aceea care se lucrează necontenit în adâncurile sufletului ca prin chemarea lui Iisus, vrăjmașul ce se luptă într-ascuns să fie biciuit și ars. [21]

Rugăciunea este singura armă care poate să-l biruiască pe satana, dar când nu este izbăvită de gânduri, atunci puterea ei este tăiată și e ca și cum n-ai avea-o. Gândul seamănă cu un nor care nu-ți îngăduie să vezi orizontul, și atunci nu reușești nimic. Prin urmare, gândul este un semn că viața noastră este încă atrofiată, că n-am ajuns încă la unul din acele stadii începătoare în care putem simți că mergem înaintea lui Dumnezeu.

Dar, îmi veți spune, noi avem gânduri neîncetat. Ce înseamnă aceasta? Înseamnă că încă suntem în exerciții. După ce ne-am exersat bine pe noi înșine, atunci putem să înaintăm și în clasele mai mari și putem să spunem că suntem deja trăgători, războinici, și nu recruți.

Iar rugăciune numesc pe aceea care se lucrează necontenit în adâncurile sufletului. Când spun rugăciune, zice Sfântul Isihie, înțeleg rugăciunea continuă, *care se lucrează necontenit în adâncurile sufletului.* Când iau arma și trag, iar apoi o las și fac alte treburi, în acel răstimp, dacă mă atacă vrăjmașul, nu voi apuca să trag în el, și mă va lovi. Trebuie neîncetat să-l urmăresc. De ce? Pentru că vrăjmașul nu are un timp stabilit pentru atac. Nu zice: „Am lucrat destule ceasuri, ia să mă mai opresc acum.” Lucrează zi și noapte. Iar când vrăjmașul, cel ce se luptă într-ascuns, vede că ești dezarmat, va năvăli asupra

ta şi te va învinge. Prin urmare, chemarea ta este azvârlirea proiectilelor, neîncetatul bombardament, focul care îl arde pe vrăjmaş.

Tu eşti dator să priveşti cu o căutătură ageră şi încordată a minţii, ca să cunoşti pe cei ce intră. [22]

Dar pentru ca să ai o rugăciune fără gânduri trebuie ca mintea ta să privească ager şi încordat, încât să-şi poată da seama pe dată de cei care vor să intre înlăuntrul tău. Este vorba de trezvie, care este o privire continuă spre Dumnezeu. Privindu-L însă pe Dumnezeu, îl descoperi şi pe vrăjmaş. Să fie deci privirea minţii tale ageră, acvilină, să nu-ţi scape nimic. Pentru că dacă îţi scapă vreun gând şi îl laşi să intre în tine, cine ştie pentru câte zile sau săptămâni sau chiar ani va opri viaţa ta duhovnicească.

Iar cunoscându-i, îndată să zdrobeşti prin împotrivire capul şarpelui.

Când îl observi pe vrăjmaş, gândul, energia duhului viclean, îndată să-l loveşti cu împotrivirea, cu chemarea numelui lui Dumnezeu, şi atunci *o să zdrobeşti capul şarpelui*, care nu va mai avea curaj să continue.

Şi odată cu aceasta strigă cu suspin către Hristos şi vei simţi ajutorul nevăzut dumnezeiesc, şi atunci vei vedea luminând departe dreptatea inimii.

Suişul ideilor Sfântului ne uimeşte cu frumuseţea

gândirii sale dobândită prin experiență. Dacă tu, zice, vei striga către Dumnezeu și n-o să încerci să găsești și alte modalități pentru a înlocui rugăciunea, dacă nu îți vei birui frica, încredințându-te în tine însuți, atunci *vei simți ajutorul nevăzut dumnezeiesc*, vei primi ceea ce ne lipsește tuturor: experiența, trăirea. Trăirea însă nu este a ta. Tu fă-ți treaba și o vei găsi în calea pe care mergi. După cum atunci când umbli găsești ce se află pe drum, așa este și experiența, trăirea dumnezeiască: dovada iubirii lui Dumnezeu se află în drumul tău și, înaintând, o găsești. Nu numai că vei primi experiența *ajutorului nevăzut dumnezeiesc*, dar vei și înțelege cât de grabnic ajută Dumnezeu. Invers, omul care luptă, dar nu urmează această cale, rămâne cu plângerea: „Dar Dumnezeul acesta nu aude niciodată?"

Și atunci vei vedea luminând departe dreptatea inimii. Dreptatea, am mai spus, este curăția, sinceritatea. Însă aici Sfântul Isihie înțelege rezultatul inimii curate, adică „fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu" (Mt. 5, 8). Prin urmare, *vei vedea luminând departe dreptatea inimii* înseamnă că găsești strălucirea lui Dumnezeu, slava lui Dumnezeu, în inima ta. Nu trebuie să faci ochii cât cepele ca să-L vezi pe Dumnezeu sus în cer. Nu-i nevoie să ai vreun vis, nici să citești o anume carte. În inima ta vei găsi dreptatea, curăția, lumina lui Hristos, pe Hristos Însuși. De aceea, folosește adverbul τηλαυγῶς, *luminând departe*, care înseamnă că totul este o singură strălucire, un răsărit atotluminos, o singură rază.

Prin urmare, cu trezvia și rugăciunea nu numai că îl alungi pe vrăjmaș, dar și dobândești experiență. Mai întâi, experiența ajutorului nemijlocit al lui Dumnezeu, care îți

dă aripi, şi apoi experienţa închinării la marginile slavei lui Dumnezeu, aşa cum i s-a întâmplat Profetului Isaia în vedenia care a devenit începutul întregii lui vieţi duhovniceşti (Is. cap. 6). Ceva asemănător se întâmplă şi cu luptătorul duhovnicesc.

După ce Sfântul ni L-a prezentat pe Dumnezeu ca să-L privim în inima noastră *luminând departe*, acum se întoarce iarăşi la problema gândurilor.

Precum cel ce ţine în mână o oglindă, dacă stă în mijlocul multora şi priveşte în ea, îşi vede faţa aşa cum este, dar vede şi pe a altora, care se apleacă spre aceeaşi oglindă, tot astfel cel ce se apleacă spre inima sa îşi vede starea sa în ea, dar vede şi feţele negre ale etiopienilor înţelegători. [23]

În capul precedent am văzut darurile ajutorului dumnezeiesc şi ale slavei lui Dumnezeu, iar acum ne vorbeşte de un al treilea dar care vine şi el în modul cel mai firesc. Dacă am o oglindă, zice, şi mă uit în ea, e normal să mă văd în ea. Dar când se uită şi alţii în oglindă, atunci văd împreună cu chipul meu şi pe al lor. Ceva asemănător se întâmplă şi cu cel care îşi întoarce în întregime atenţia spre oglinda inimii sale. El se vede şi pe sine, curăţia inimii lui, slava lui Dumnezeu, dar şi *feţele negre ale etiopienilor înţelegători*, adică pe satana, păcatele şi gândurile altor oameni.

Care este însă oglinda inimii noastre? Simţul duhovnicesc, pe care-l dobândim atunci când avem o conştiinţă bună şi îndrăzneală înaintea lui Dumnezeu. Când sunt

cinstit şi mă cercetez pe mine însumi, atunci mă văd ca într-o oglindă. Aceasta îmi dă îndrăzneală şi dragoste pentru Dumnezeu, dar şi încredere. În paralel însă cu oglinda inimii mele, cu conştiinţa bună, cu trăirile duhovniceşti, cu experienţa mea duhovnicească, văd ce are în inima lui şi altul care este lângă mine. Adică dobândesc harisma discernământului şi a străvederii.

Când cineva este afundat în păcat, îi vede pe toţi păcătoşi şi osândeşte pe toată lumea. Când este răutăcios, viclean, când urăşte, atunci suspectează neîncetat de păcate pe ceilalţi. Aceasta se întâmplă pentru că propria lui oglindă, care este conştiinţa lui, este ca o mare înspumată. Nu poate să vadă deci nimic altceva la tovarăşii săi în afară de umbre. Păcătosul nu poate să-i laude pe ceilalţi oameni. „Întreabă-mă pe mine, dacă vrei să ştii cine-i cutare", îţi spune el despre cineva. Şi este sigur că nu există om care să nu osândească şi să nu critice pe aproapele său şi să nu fie mustrat de conştiinţă.

Cine vorbeşte împotriva altei persoane are un suflet demonic. Când îţi spune: „Ăsta-i mândru, celălalt mânios, altul depravat" înseamnă că el însuşi este aşa. Şi dacă presupunem că acum nu este aşa, deoarece legea duhovnicească este în lucrare, va deveni cu siguranţă. În groapa pe care ai săpat-o altuia, vei cădea tu însuţi în cele din urmă. De aici ne dăm seama că omul care scoate pe gură cuvinte de judecată la adresa unei terţe persoane nu e cu putinţă să aibă nici cea mai mică scânteie de lumină dumnezeiască. Dimpotrivă, este plin de necurăţie în suflet. Cel neprihănit, omul curat, nu judecă niciodată pe altul, ci numai pe sine însuşi, ca să fie în măsură să urmărească dacă

conştiinţa lui, oglinda inimii sale, este liniştită şi diafană.

Aşadar, fiindcă persoanele care osândesc, judecă, iscodesc, fac observaţii, sfătuiesc pe alţii au un suflet demonic, nu vă întovărăşiţi niciodată cu ele. Plecaţi! Spuneţi-le: „Iertaţi-mă, am treabă, nu pot, sunt foarte grăbit." Spuneţi-le ce vreţi, numai plecaţi, fiindcă acolo se află un demon şi este cu siguranţă contagios. Din gura celuilalt va intra într-a voastră, ca şi gripa. Putem avea încredere numai în gura care grăieşte cele bune.

Când am o inimă bună şi comuniune cu Dumnezeu, atunci mă bucur şi pot să văd inima celuilalt. Înţeleg că X este bucuros, în timp ce Y are pe cel viclean într-însul, are gânduri, păcate. Văd chiar şi copilăria lui, naşterea lui, toate se văd în oglinda inimii mele. Aceasta este harisma duhovnicească pe care o primeşte omul curat.

Feţele negre ale etiopienilor înţelegători. Etiopienii înţelegători (spirituali) sunt patimile, păcatele şi duhurile viclene. Şi de acestea îşi dă seama cel curat. Când cineva are rugăciune şi trăieşte o viaţă duhovnicească, îndată ce se apropie de el vicleanul demon sau ceva rău, îl simte imediat, îl vede, îl percepe. Dimpotrivă, cel ce trăieşte în păcat nu înţelege nimic. Viaţa lui este împrăştiată peste tot, toate din el sunt destrămate de puterile cele viclene, în timp ce el crede că toate îi merg bine. Nu are discernământ.

În acest cap, Sfântul Isihie îşi continuă ideea şi ne descoperă faptul că este cu putinţă ca cineva să-l înţeleagă pe cel bun, pe omul duhovnicesc, şi să se bucure de tovărăşia lui. Duhurile comunică între ele. Astfel, omul duhovnicesc îl înţelege pe cel duhovnicesc, iar cel păcătos îi vede ca păcătoşi pe toţi ceilalţi.

Vezi să nu-ți faci păreri înalte despre tine, ca odinioară Israil, și să te predai și tu vrăjmașilor înțelegători. [25]

Fii atent numai să nu cazi într-un rău care le distruge pe toate, în înfumurare, în mândrie. Ia aminte să nu te mândreşti *ca odinioară Israil*, pentru că vei cădea în mâinile *vrăjmașilor înțelegători* (spirituali). Nu există bucurie mai mare pentru cel viclean decât să vadă că cineva este stăpânit de mândrie. Atunci omul acesta este cuprins de un întuneric, de o orbire, şi ajunge o jucărie în ghearele vicleanului. Aceasta pentru că mândria, la fel ca şi iubirea de arginţi, sunt închinare la idoli, te închini la un dumnezeu oarecare.

Căci acela, fiind izbăvit de egipteni prin Dumnezeul tuturor, și-a născocit sieși ca ajutor idol turnat (Ieș. 32, 4).

Israil cel vechi, după ce Dumnezeu l-a scos din Egipt, ca să-l ducă în Pământul Făgăduinţei, simţind o înfumurare, s-a socotit stăpân peste sine (autarhic). Adică, în loc să-L ţină pe Dumnezeu ca ajutor – cel mândru nu poate să-L aibă pe Dumnezeu ca ajutor – şi-a făcut sieşi *idol turnat*.

Iar prin idol turnat să înțelegi mintea noastră slabă. [26]

Care este dumnezeul pe care îl făureşti ca să i te închini când Îl părăseşti pe adevăratul Dumnezeu? Nu este nici păcatul tău, nici desfrânarea ta, nici cele pe care le

urăşti, ci mintea ta cea bolnavă. Ce frumos le spune binecuvântatul! Mintea ta e slabă, pentru că nu ţi-ai ţinut-o în putere, încât să poată sta de pază şi să-l observe de îndată pe vrăjmaş şi să tragă în el. Mintea ta nu a învăţat să spună rugăciunea, să cuprindă înlăuntrul ei întregul nume şi slava lui Hristos, ci îngăduie să intre în ea gânduri, adică chipuri cioplite, precum idolii la care se închinau evreii.

Câtă vreme [mintea] *cheamă pe Iisus Hristos împotriva duhurilor vicleniei, le izgoneşte uşor. Dar când îndrăzneşte nebuneşte să se reazeme cu totul pe sine, se rostogoleşte ca pasărea zisă Oxypteros.*

A se prăbuşi înseamnă a cădea făcând mult zgomot şi devenind sfărâmături. Când deci mintea noastă este slabă, atunci *se reazemă cu totul pe sine*, în mod nebunesc.

Aţi remarcat, probabil, că cine este smerit şi spune rugăciunea, orice i-ai spune, îţi va răspunde: „Nu ştiu nimic, nu înţeleg nimic, sunt păcătos." Cine însă este slab, cine nu are viaţă duhovnicească şi minte destulă nu aleargă la Hristos, ci oriunde altundeva. El crede că este ceva şi, înainte să apuci să-i ceri părerea, ţi-o va spune pe dată. Înainte să-l întrebi, îţi va servi singur răspunsul lui. Are impresia că e un om curajos în viaţă şi că poate să se descurce, să aranjeze lucrurile, să-i dirijeze pe alţii, să dea lecţii, să vorbească despre viaţa duhovnicească, şi nu înţelege că astfel se destramă pe el însuşi.

Mintea, în starea ei naturală, este atentă, concentrată, fixată în Dumnezeu, dar când este slabă, atunci are un

complex de inferioritate şi vrea să pară că ea conduce. Prin urmare, omul care nu are mintea concentrată în Hristos, de îndată ce îi spui o vorbă, se porneşte şi-ţi zice părerea lui. Dacă-i dovedeşti că părerea lui nu este corectă, îţi va spune că nu-l iubeşti, că nu-l cinsteşti, că nu-l înţelegi. Adică, precum este mintea noastră inferioară, aşa devin şi inima noastră şi viaţa noastră.

Dar când îndrăzneşte nebuneşte să se reazeme cu totul pe sine, se rostogoleşte ca pasărea zisă Oxypteros. *Oxypteros* este o pasăre care zboară atât de repede, încât o pierzi din priviri. Cu aceeaşi repeziciune este zdrobit şi omul care nu-şi face lucrarea sa duhovnicească, rugăciunea lui Iisus, şi nu-şi întăreşte mintea ca să fie cu adevărat conducătoare.

Chipul şi rânduiala liniştii inimii, o, iubite, aceasta este (dacă vrei să lupţi): să-ţi fie mica gânganie a păianjenului pururea pildă. [27]

O, iubite înseamnă: „iubitul meu" sau „Măria Ta" sau „Domnia Ta", sau „Înălţimea Ta". Dacă vrei, iubitul meu, să lucrezi liniştea inimii şi rugăciunea, atunci să-ţi fie *chip* şi pildă *mica gânganie a păianjenului*. Păianjenul, această gânganie isteaţă, se zăvorăşte în vălul pânzei sale şi, în clipa în care se prinde în pânză vreo insectă sau altceva, îşi dă seama pe loc, o înşfacă şi-o imobilizează. Tot aşa este şi omul rugăciunii inimii.

Iar de nu, încă nu te-ai liniştit cum se cuvine cu mintea.

Dacă nu ești însă precum păianjenul, care le observă pe toate și îndată se ascunde în pânza lui și se armonizează cu culorile care sunt în jur, înseamnă că mintea ta nu s-a liniștit cum se cuvine. Este nevoie de discernământ și deșteptăciune ca să nu te vadă ceilalți, să nu te găsească și să devii prada lor, pentru că fiecare dintre noi se primejduiește de gura celuilalt.

Când te târăște după el celălalt, nu ești păianjen, nu știi să te păzești. Vine cineva și-ți spune: „Pot să-mi deschid inima înaintea ta?" Dacă-i spui: „Da, deschide-ți-o, și ce mă va lumina Dumnezeu o să-ți spun", atunci acela o să înceapă să-ți spună, să-ți tot spună, și-o să cazi și tu în aceeași groapă. Însă omul maturizat, cel sfințit, nu are nevoie să-și deschidă inima, pentru că are bucuria și măreția lui Hristos, care se reflectă pe chipul lui. El își deschide inima odată la duhovnicul lui, la fel ca orice om ce s-a hotărât să se spovedească cu adevărat și să-și schimbe viața. Pentru că dacă se tot spovedește neîncetat înseamnă că nu se spovedește.

Omul se poate pocăi numai o dată sau de două ori[2]. Când își tot schimbă mintea în fiecare zi, zicând că se spovedește, înseamnă că rămâne nepocăit[3]. Pe scurt, se înșală pe sine cu gândul că se pocăiește, vrea să arate că

---

[2] Biserica primară avea în vedere prin pocăință schimbarea radicală a vieții, care se face o dată, cel mult de două ori. La această situație istorică se referă Părintele Emilianos, și nu la spovedania sacramentală, care se poate face ori de câte ori e nevoie.

[3] Părintele Emilianos își întemeiază tâlcuirea aici pe sensurile multiple ale lui μετανοία, care în uzul comun înseamnă „pocăință", dar etimologic înseamnă „schimbare a minții".

este smerit, în timp ce, de fapt, își înalță sinele, idolul său. Într-adevăr, cele mai multe dintre spovedaniile oamenilor nu sunt spovedanii, ci o autoproiectare a sinelui lor. Adică își exprimă duhovnicului durerea lor, tristețea lor, ca să-i compătimească, să-i înțeleagă, să-i simpatizeze, să-i cinstească, să se roage pentru ei. Dar toate acestea se învârt în jurul egoului. Cine însă se pocăiește își schimbă mintea cu adevărat în felul arătat de Biserica noastră și de Sfânta Scriptură, se pocăiește o dată, de două ori, cel mult de trei ori.

Biserica, desigur că primește întotdeauna pocăința, este o maică iubitoare. Așa cum când ajunge cineva la spital grav bolnav, deși medicii știu că într-o zi-două va muri, totuși îl îngrijesc, îi mai dau nădejdi, îi dau sânge, oxigen până în ultima clipă, la fel face și Biserica. Noi însă ne omorâm pe noi înșine și devenim idolii sinelui nostru atunci când trăim fără pocăință.

Așadar, când celălalt își deschide inima înaintea ta, atunci tu devii o groapă în care el aruncă ce vrea. Și câte îți spune rămân în tine și te influențează foarte mult. Toate acestea ți se întâmplă pentru că nu ai discernământ, nu te asemeni nici măcar cu păianjenul, ci doar alergi ca să-ți lămurești problema ta cu duhovnicul. Din acest motiv, atunci când îl soliciți, uneori întârzie să te primească. Să fii însă sigur că duhovnicul nu-ți va refuza niciodată spovedania atunci când ești omul rugăciunii și vrei cu adevărat să te spovedești. Dar tu, neavând simțul pocăinței, dovedești că nu ești isihast, nu ești omul rugăciunii.

Acela vânează muște mici. Iar tu, dacă faci așa și

vrei să câştigi liniştea sufletului cu osteneală, nu înceta să ucizi pururea pruncii babiloneşti.

Acum ne înfăţişează reuşitele omului rugăciunii. Păianjenul vânează *muşte mici*, musculiţe şi se hrăneşte cu ele. Tu, dacă cu durere în sufletul tău, adică cu trudă şi luptă, păzeşti dumnezeiasca linişte, nu vei înceta nu să mănânci musculiţe, ci *să ucizi pururea pruncii babiloneşti*, adică gândurile. Expresia este luată din Psalmul 136, care spune: „Fericit cel ce va ţinea şi va lovi pruncii tăi de piatră" (Ps. 136, 9). Această imagine este puţin cam dură, dar aceasta era practica de război în vremea Vechiului Legământ. Aşadar, fericit este cel care răpeşte pruncii – viitorul babilonienilor – şi îi va lovi „de piatră", adică le va sparge capul, şi astfel duşmanul va fi nimicit. În acelaşi fel, zice, să-ţi nimiceşti şi tu propriii tăi vrăjmaşi, diavolul şi gândurile.

Dacă însă vei face pururea petrecerile în inima ta cu cuget smerit, cu pomenirea morţii, cu învinuirea de sine şi împotrivire, şi cu chemarea lui Iisus Hristos, şi cu aceste arme vei călători în fiecare zi cu trezvire pe această cale strâmtă, dar aducătoare de bucurie şi veselie a cugetului, vei ajunge la sfintele vederi ale sfinţilor. [29]

Acum Sfântul Isihie ne repetă cele despre smerenie,

despre pomenirea morţii, despre osândirea de sine – adică să mă învinuiesc pe mine însumi şi să nu am încredere în mine – despre împotrivire şi despre chemarea lui Iisus Hristos.

Petrecerile. Verbul διατρίβω (a petrece) nu are doar înţelesul rămânerii într-un loc, ci şi al cuceririi, al preumblării în acel loc, al faptului că trăiesc şi mă mişc liber în el, sunt stăpânul lui şi le rânduiesc pe toate. Aşadar, când îmi pun în rânduială inima şi o îndreptez, când ştiu fiecare colţ al ei şi fiecare gând al ei, şi îl aranjez – *şi cu aceste arme vei călători în fiecare zi cu trezvire pe această cale strâmtă, dar aducătoare de bucurie şi veselie a cugetului* – şi urmez calea cea strâmtă, pentru ca spaţiul inimii mele să nu fie larg, încât să nu-l pot supraveghea, când, adică, iau aminte cu adevărat la mine însumi, atunci, împreună cu pomenirea morţii, cu cugetul smerit, cu împotrivirea şi chemarea numelui, mai am nevoie de încă ceva: să fiu bucuros şi vesel.

Calea aducătoare de bucurie şi veselie a cugetului. Viaţa mea, gândurile mele, existenţa mea, felul rugăciunii mele sunt datoare să nu fie o schilodire a sinelui meu, să nu fie o dificultate, o strânsoare, o strangulare, ci viaţa mea să fie o bucurie şi o veselie şi o sărbătoare. De ce? Pentru că oamenii nefericiţi nu pot să meargă în cer. Dacă de aici sunt nişte eşuaţi, înţelegem care este şi viitorul lor. Când cineva spune: „Nu pot, mă doare, sunt bolnav, nu sunt iubit, nu le e milă de mine”, aşa cum simte aici pe pământ, aşa va continua să simtă şi în cer. Dacă Biserica, adică Hristos, nu poate să-i dea bucurie aici, în această viaţă, fiindcă nu vrea bucuria lui Hristos, ci caută alte bu-

curii, nici acolo sus nu va avea bucurie.

Când eu nu mă pocăiesc aici, de unde pot să am atâta ajutor, încât să mă pocăiesc sus în cer? Totul se pregăteşte de aici. Aici cultivăm, aici semănăm, aici udăm, aici secerăm, iar acest seceriş se înmulţeşte în cer, se continuă în cealaltă viaţă. De aceea, Sfântul Isihie spune că trebuie să fie *aducătoare de bucurie şi veselie* calea cugetului nostru, rugăciunea noastră. Călătoria noastră se cuvine să fie o reuşită, şi nu o viaţă care nu se potriveşte creştinilor.

Dacă deci *cu aceste arme vei călători în fiecare zi cu trezvire*, atunci *vei ajunge la sfintele vederi ale sfinţilor*. Într-adevăr, omul duhovnicesc trăieşte împreună cu sfinţii. Are o înţelegere duhovnicească, a sfinţilor, o descoperire prin vedere (contemplaţie) a patriei sfinţilor, a îngerilor şi a celor mântuiţi. Dar aici sensul nu este sfânta contemplare a sfinţilor, ci aruncarea privirii tale în Sfânta Sfintelor, în locul pe care nu-l vedea nimeni niciodată, decât numai Marele Arhiereu, o dată pe an. Acesta intra în davir[4], în locul cel neumblat, unde privirea nu pătrundea, acolo unde nimic nu desfiinţa caracterul nevăzut, acolo unde este Însuşi Dumnezeu. Adică vei vedea Sfânta Sfintelor, vei intra dincolo de catapeteasmă. Prin urmare, partea de dincolo de catapeteasmă, cele mai mari descoperiri ale înţelesurilor duhovniceşti şi ale suişurilor cereşti sunt o chestiune de trezvie, de viaţă contemplativă, care nu înseamnă că trebuie să trăiesc în pustie, ci în sânul obştii.

---

[4] Templul iudaic era compus din trei părţi: pronaosul, Sfânta şi Sfânta Sfintelor, numită şi davir, unde intra doar arhiereul o dată pe an. Templul avea şi două curţi, interioară şi exterioară, în care puteau să intre şi păgâni.

Toate acestea le presupune o chinovie.

Şi ţi se vor lumina taine adânci de către Hristos „în care sunt ascunse comorile înţelepciunii şi ale cunoştinţei" (Col. 2, 3) şi în care „locuieşte toată plinătatea Dumnezeirii trupeşte" (Col. 2, 9).

Sfântul Isihie nu spune că te vei lumina de către Sfânta, partea a doua a templului evreilor, fiindcă ea este o imagine, o închipuire. După ce ai intrat prin curtea neamurilor în Sfânta, acum trebuie să intri în Sfânta Sfintelor, unde te va lumina Însuşi Hristos, ca să cunoşti tainele cele adânci. El te va însoţi în locul cel neumblat, de nepătruns, în Sfânta Sfintelor, şi-ţi va descoperi toate tainele Sale cele ascunse, fiindcă în Hristos, în trupul Lui, trăieşte Dumnezeirea, plinătatea Dumnezeirii.

Cu câtă atenţie foloseşte Sfântul fiecare cuvânt! Nu spune nici „de către Dumnezeu", nici „de către Domnul", ci face o adresare directă la trupul Dumnezeirii şi-ţi spune c-o să-L vezi pe Hristos cel întrupat, trupul lui Hristos. Îţi descoperă cât de simplă este această trăire. După cum tu ai trup, tot aşa are şi Hristos, la fel cu al nostru. Adică avem o fire comună, suntem foarte aproape, de aceea este atât de uşor ca să-L vezi, şi-L vei vedea cu siguranţă. Desigur că nu vei vedea Dumnezeirea Lui cea intangibilă, dar Îl vei vedea întrupat. Fii însă atent: în trupul lui Hristos locuieşte „toată plinătatea Dumnezeirii". Sfântul ne înfăţişează caracterul nevăzut al lui Dumnezeu, care este ascuns, dar şi pe cel văzut, care se descoperă, şi astfel suntem iniţiaţi în cele mai dinlăuntru, în ceea ce este Dumnezeu cu

adevărat. „Cele nearătate şi cele ascunse ale înţelepciunii Tale ai arătat mie", spune Psalmistul (Ps. 50, 7). Hristos Însuşi ne dezvăluie cele ascunse. Cum însă?

Să ne amintim de Schimbarea la Faţă a Domnului. Hristos era atunci împreună cu ucenicii Săi. Ucenicii Îi vedeau trupul şi totuşi nu puteau să înţeleagă ce se ascunde în spatele lui. Şi, dintr-odată, L-au văzut pe Hristos schimbându-Se la faţă, descoperindu-Şi Dumnezeirea. Au văzut că trupul Lui era îndumnezeit, că în el locuieşte Dumnezeirea întreagă. Aceasta a fost Schimbarea la Faţă.

Aceeaşi preschimbare o suferim şi noi prin trezvie. Ne preschimbăm precum s-au preschimbat şi ucenicii. Pentru că, în realitate, cine s-a preschimbat? Apostolii. Propriii lor ochi s-au schimbat şi au văzut în trupul Domnului dumnezeiasca slavă. Prin urmare, Schimbarea la Faţă a Domnului este o preînchipuire a tainei atât de simple a propriei noastre preschimbări. Când? Când o vrem şi când ne asemănăm cu păianjenul.

Căci vei simţi lângă Iisus că Duhul Sfânt a săltat în sufletul tău.

Acum Sfântul Isihie foloseşte o imagine şi mai vie. Dacă vin, de exemplu, şi te trezesc dulce din somn, n-o să mă auzi, o să te întorci pe partea cealaltă. Dacă însă te trezesc brusc, o să sari din aşternut şi o să tremuri. Acelaşi lucru ni se întâmplă şi când ni se înfăţişează Dumnezeu. Totul se clatină în jur, cerurile tremură, tremură pământul, se tulbură marea, nu rămâne nimic nemişcat (Ps. 76,

17-19). Dacă la arătarea Domnului se clintesc toate, este cu putinţă să rămână neclintit sufletul omului atunci când intră în locul tainelor dumnezeieşti?

Căci vei simţi lângă Iisus că Duhul Sfânt a săltat în sufletul tău. Sfântul Isihie este atent la sintaxă. Prepoziţia πρός folosită cu genitivul arată mişcarea dintr-un anumit loc, în timp ce cu dativul arată staţionarea într-un loc. Iisus, adică, este Hristosul, Mântuitorul, dar în acelaşi timp este şi punctul de plecare şi locul prezenţei Sfântului Duh. De la El porneşte întreg Sfântul Duh.

Aici Sfântul arată trimiterea Sfântului Duh de către a doua Persoană a Sfintei Treimi, de către Hristos. Duhul cel Sfânt, pe de-o parte, purcede din pântecele Tatălui, înainte de toţi vecii, dar în Biserică Îl trimite Iisus. Nu există Duh Sfânt fără Hristos. Împreună cu Hristosul meu Îl am şi pe Sfântul Duh. Prin urmare, când tu te afli întru Iisus, *Duhul Sfânt a săltat în sufletul tău*. De la Iisus, Duhul Sfânt este trimis către tine într-un mod simţit şi puternic, săltând în sufletul tău. Această trăire, acest har şi această vizită a lui Dumnezeu sunt atât de puternice, încât înţelegi pe dată că este Duhul cel Sfânt Care lucrează în acest fel. Nu ai nevoie să-ţi spună cine este.

Pentru că de la El se luminează mintea omului, ca să privească cu faţa descoperită.

Desigur, tainele le are în stăpânire Iisus, dar Duhul cel Sfânt ni le împărtăşeşte, ne luminează locul şi drumul, încât, *cu faţa descoperită*, să vedem, să înţelegem şi să trăim toate tainele.

*Nimeni, zice, nu numește pe Iisus Domn fără numai în Duhul Sfânt (*1 *Cor.* 12, 3*), Care adeverește adică în chip tainic pre Cel căutat.*

Nimeni, zice, nu numește pe Iisus Domn. Cuvintele sunt luate din Epistola Apostolului Pavel către Corinteni și înțelesul ei este că nimeni nu poate să mărturisească că Iisus este cu adevărat Dumnezeu dacă nu i-o descoperă Sfântul Duh.

Poate însă cineva o să se întrebe: „Noi, care suntem păcătoși, cum zicem «Doamne, Iisuse»? O zicem în Duhul Sfânt?" Când spune aici că Îl numim Domn pe Iisus Hristos în Duhul Sfânt, înțelege că avem descoperirea, înțelegerea, simțirea lui Hristos. Adică vine un moment în care Însuși Duhul Sfânt spune rugăciunea înlăuntrul nostru și ne adeverește *în chip tainic pre Cel căutat*, că Domnul Iisus este Dumnezeu. Prin urmare, se poate ca eu să spun „Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă!", dar să nu am simțirea lui Hristos, și de aceea și trăncănesc, iar dacă-mi aduc aminte de ceva, s-ar putea chiar să notez. Dacă L-am fi simțit prezent pe Hristos, am mai fi făcut însemnări? Nu. Dar toți simțim că suntem singuri. Eu spun rugăciunea, eu o aud. Vine însă un moment în care Duhul cel Sfânt îți adeverește: „Iată-L, El e Cel pe care-L cauți!" Adică ne arată prezența lui Hristos, dar ne și pune în lucrare însușirile și iubirea Lui. De aceea, toate câte ni le dăruiește Fiul se numesc roade ale Sfântului Duh. Unul din Dumnezeire împarte, oarecum, însușirile Sale, energiile Sale omului, și astfel are loc această strămutare, încât cunoaștem că, având pe Unul, Îl avem și pe Celălalt.

Sfântul Duh ne dă iubirea, pacea, îndelunga-răbdare, toate roadele Lui (Gal. 5, 22), care însă ni se transmit prin Iisus Hristos.

Atunci, oare, în mijlocul societății zgomotoase și pline de tulburare mai poate cineva să ducă o viață isihastă?

Desigur. Și-n cuptorul Babilonului poți să-L ai pe Dumnezeu și isihia, și-n mijlocul șerpilor, și în temniță, unde fuseseră aruncați apostolii, și în morminte, și acolo unde răcnesc demonii, și acolo unde toți oamenii sunt păcătoși, oriunde te poți sfinți. Problema este unde este mai ușor. Fără îndoială, cu cât liniștea exterioară este mai mare, cu atât contribuie mai mult la cea lăuntrică. Nu este același lucru să trăiești în hărmălaie sau în liniște. În pustie este viața cea mai înaltă, dar în sensul pe care l-am arătat aici. Adică, pentru a vedea în cer frumusețile raiului, trebuie să-L îmbrățișăm aici pe Dumnezeu, aici să ne bucurăm de El. Dacă nu mă bucur aici de Dumnezeu, n-o să mă bucur de El nici în cer. Dacă aici mă întristez, mă voi întrista și în cer. Și dacă nu-L trăiesc pe Hristos în obște, cu atât mai puțin Îl voi trăi în pustie. Fiindcă lupta, așa cum o înfățișează adesea și Sfântul Isihie, este comuniune.

Spune concret în capul 31: *Căci petrecând în chinovie trebuie să tăiem toată voia noastră din proprie hotărâre și cu dragă inimă înaintea proestosului.* Adică presupune că am un Părinte și trăiesc în chinovie. Aceasta este viața pe care au ales-o Părinții Bisericii. Altfel, cum aș putea să am siguranța că ceea ce fac decurge din legătura

mea duhovnicească cu Hristos, că este cu adevărat voia lui Dumnezeu? Smerenia mea este verificată şi se dezvăluie, dar lucrul fundamental este voia Domnului. Dar voia Domnului este ceva pe care-l caut sau este o stare pe care o trăiesc? Ca să am această siguranţă şi încredinţare, trebuie ca neîncetat să ţin hăţurile gândurilor mele, ale inimii mele, ale cererilor mele, ale ideilor mele, să-mi tai neîncetat voia mea şi să fac voia Stareţului.

Cu siguranţă, cine a câştigat lucrul de mai sus, iar roadele Sfântului Duh, adică bucuria, pacea, desfătarea, i-au devenit proprietate, poate să meargă în pustie. Acolo, în acest caz, fiindcă este una cu Hristos, cu Maica Domnului şi cu întreaga lume, nu are nevoie să mai ducă luptele din chinovie, ci să-şi ducă nevoinţa sa mai lăuntric. Nevoinţele din obşte cer însă biruinţă în sânul obştii, dar această biruinţă vine după ani de zile, odată cu dobândirea Sfântului Duh. Trebuie să freamăte asupra noastră Duhul cel Sfânt şi nu să fim lipsiţi de orice experiere a Sa ca să putem merge la pustie.

Pustia este superioară, nu încape îndoială. Dar de obicei, toţi cei nesociabili, cei care nu au comuniune cu fraţii, toţi cei care-şi iubesc trupul, temându-se nu cumva să se îmbolnăvească, nu cumva să moară, cei care nu suportă să le faci o observaţie vor să meargă la pustie, ca să se izbăvească de vreun om rău sau de cel care-i critică sau de altul care nu-i iubeşte. La pustie însă mergem ca să murim.

După cum Părinţii îşi luau săculeţul cu pesmet şi plecau, tot aşa eşti dator şi tu să-ţi iei de la obşte pâinişoara ta pentru tot restul vieţii. Pentru că, dacă vei merge la

pustie, te duci pentru totdeauna. Nu te duci pentru unul, doi sau trei ani. Iar pustia nu are nici multe slujbe, nici toate bucuriile şi desfătările şi pogorămintele şi dulceţile chinoviei. Acolo este muncă, luptă faţă către faţă cu diavolul, corp la corp, piept la piept. Acolo trebuie să fii sfânt, altfel te va înghiţi cel viclean. Va cădea peste tine diavolul, şi nu Duhul cel Sfânt.

În orice caz, omul poate să se nevoiască şi să ia Duhul Sfânt oriunde, dar locul ideal este chinovia. De aceea suntem datori să păstrăm, pe cât putem, viaţa noastră isihastă, fiindcă nici un fel de isihie n-o să te ajute, nici cea din mormânt, dacă tu ai gânduri, dacă ai dorinţe. Şi să nu uităm că nu este niciodată uşor să deosebim când un gând este viclean şi când este bun, deoarece satana se ascunde, ne înşală, ne ironizează, camuflează lucrurile.

Dar când suntem în lume şi suntem obligaţi să ne îngrijim de multe, cum putem să avem pe Duhul Sfânt?

Răspunsul este: prin a-şi iubi fiecare pe femeia sa. Tu, cel căsătorit, pe femeia ta, iar eu monahul, vieţuirea monahală. Eu să-mi iubesc singurătatea, să nu mă întristez, să nu obosesc, să priveghez, să nu cred că m-a trimis aici Dumnezeu ca să mântuiesc întreaga lume, să nu consider o obligaţie faptul de a glumi cu unul şi cu altul, ci să-mi văd de treaba mea: să am privirea mea la Hristos. Iar când am privirea la Hristos, atunci El îmi dăruieşte toate aceste descoperiri, adică le văd ţâşnind din Iisus. Apoi văd ieşind şi din mine însumi toată această înţelepciune descoperită, enipostaziată şi primită, când devin şi eu purtător de lumină şi luminez oamenii pe care-i am lângă mine, Biserica, lumea întreagă. Devin lumină a lu-

mii, după cum spune slujba Tunderii. Dacă nu ajungem mai întâi noi lumină, nu putem să o trimitem. Luminarea este lăuntrică. Aşadar, fiecare trebuie să iubească lucrul pentru care a ieşit din lume.

Pleci din casa ta şi te căsătoreşti. Laşi în urmă tată, mamă, fraţi, rude, şi în locul fraţilor şi al rudelor găseşti o nouă familie. Plecând, nu te uita înapoi, aşa cum spune şi Psalmul Maicii Domnului (Ps. 44, 11), nu-ţi aminti nimic din fosta ta familie, fiindcă acum ai o întreagă lume înaintea ta de care va trebui să te bucuri, să te desfătezi, să o guşti, să-i dai viaţă. Prin urmare, se impune ca toţi să însufleţim familia noastră, iubirea noastră, Dumnezeirea cu care ne-am căsătorit, după cum spune Sfântul Isihie în capul pe care tocmai l-am văzut. Atunci trupul nostru se umple de Dumnezeire, iar noi devenim Hristos.

Mai înainte Sfântul s-a referit la câteva arme ale vieţii duhovniceşti: cugetul smerit, osândirea de sine, împotrivirea şi chemarea lui Iisus Hristos. Dumnezeu ne dă tot felul de astfel de arme care dărâmă zidul din mijloc al păcatului (Efes. 2, 14) şi ne urcă sau ne coboară la frumuseţile smeritei cugetări, şi aşa Îl câştigăm pe Dumnezeu şi ni Se descoperă. Dumnezeu ni le şopteşte acestea în fiecare zi, şi fiecare îşi cunoaşte femeia sa.

Pentru ca noi, monahii, să ne cercetăm pe noi înşine dacă suntem cum trebuie, o oglindă foarte frumoasă şi simplă este Slujba Tunderii noastre monahale pe care am trăit-o o dată şi e bine să ne-o amintim întotdeauna, ca nu cumva să uităm ceva din cele multe pe care le spune această slujbă. Iar pentru voi, mirenii, un lucru simplu care poate să vă încredinţeze că viaţa voastră zilnică curge

în Hristos şi este bineplăcută lui Dumnezeu: dacă ceea ce faceţi vă dă bucurie, pace şi o doxologie spontană către Dumnezeu. Dar dacă după orice fel de faptă a voastră nu veţi putea spune „Slavă Ţie, Dumnezeule!”, atunci fapta voastră este de la cel viclean.

Cuvânt despre trezvie

PARTEA PRACTICĂ

6

Toate câte ni le spune Sfântul Isihie despre trezvie, deşi sunt teoretice, cutremură întreaga noastră fiinţă, dând naştere la un sprijin duhovnicesc foarte solid, un izvor care udă cu îmbelşugare toată fiinţa noastră. S-ar părea, desigur, că repetă aceleaşi idei. În realitate însă, Sfântul luminează toate detaliile trezviei într-un fel foarte pedagogic, întinzându-le, lărgindu-le, pentru că trezvia este elementul central al vieţii noastre duhovniceşti. Nu amestecă alte lucruri, fiindcă, dacă ar face aşa ceva, mintea ne-ar fi atrasă spre acestea şi conştiinţa ni s-ar îndeletnici cu ele, şi principala noastră lucrare ne-ar scăpa.

Iubitorii de învăţătură trebuie să mai ştie şi aceasta: că pizmaşii draci uneori ascund şi retrag de la noi războiul cel înţelegător. [30]

Nu ajunge doar să-L avem pe Hristos. Avem nevoie şi de nişte cunoştinţe despre războiul duhovnicesc, deoa-

rece fără cunoaşterea folosirii armelor, oricâte arme am avea, ne vor fi nefolositoare.

Dar în timp ce focul, războiul duhovnicesc, ne dă pacea, adică pe Dumnezeu, noi considerăm războiul ca fiind un rău, o ispită. Viaţa noastră zilnică însă ne adevereşte faptul că războiul este necontenit şi că, unde este război, acolo este pace. De aceea, Sfântul Isihie ne atrage aici atenţia asupra unui lucru foarte important, dacă vrem să fim iubitori de învăţătură şi să cunoaştem mai în profunzime lupta duhovnicească. Ne spune, aşadar, să fim atenţi la următoarele.

Demonii cei pizmaşi, fiindcă ştiu neputinţa omului de a se teme de război şi, de asemenea, de a socoti pacea ca bună, *uneori ascund şi retrag de la noi războiul cel înţelegător* sau ni-l înfăţişează ca pe ceva lipsit de importanţă, şi atunci ne atacă.

Pizmuindu-ne cumpliţii pentru folosul, cunoştinţa şi urcuşul către Dumnezeu ce le-am avea din război.

Demonii ne urăsc, ne duşmănesc şi vor să ne strice pacea, convingându-ne că nu există război, iar apoi să se repeadă asupra noastră. Sau, dacă este cu putinţă, au grijă să se depărteze de noi, încât să nu mai avem război, să nu avem ispite şi gânduri. Prin urmare, să ştim că atunci când nu avem gânduri nu înseamnă că obligatoriu avem şi pace. Aici se poate ascunde o cursă a demonilor şi să vestească un atac ascuns al lor.

Adică *cumpliţii*, blestemaţii noştri vrăjmaşi, urmăresc cu întreaga lor răutate mai ales să ne împiedice îna-

intarea – *pizmuindu-ne pentru folosul ce l-am avea din război* – îndepărtându-se de noi şi păgubindu-ne astfel de folosul ce decurge din ispite. Pentru că, neavând ispită, neavând război, nu dobândim cunoaşterea lui Dumnezeu, nu urcăm către Dumnezeu şi deci nu avem folos.

Vedeţi cât de folositor şi trebuincios este să avem ispite de la demoni?

Şi pentru ca, nepurtând noi de grijă, să ne răpească fără de veste mintea şi să ne facă iarăşi neatenţi cu cugetul.

Aşadar, primul scop al demonilor este să se ascundă, ca să ne lipsească de folosul pe care l-am aduna din război.

Altă capcană a lor este ca, după ce noi am căzut în nepurtare de grijă, din pricina lipsei războiului, să ne răpească dintr-odată mintea, să ne-o fure şi să ne facă *iarăşi neatenţi cu cugetul.* Adică, de îndată ce văd că mintea noastră se îndeletniceşte cu lucruri trecătoare, că nu o ţinem sub observaţie, încât singură să se restrângă, ci o lăsăm liberă, ceea ce înseamnă că ne-am pierdut stăpânirea asupra noastră înşine, demonii vin şi ne abat cu totul atenţia de la cugetul nostru. Şi fiindcă vrăjmaşii nu ne deranjează şi nu avem război, credem că toate merg bine şi atunci cădem în nepurtare de grijă şi pierdem trezvia, neîncetata atenţie a inimii.

Căci scopul lor necontenit şi lupta le este să nu ne lase să fim cu luare-aminte la inima noastră, cunoscând bogăţia adunată în suflet.

Satana încearcă neîncetat să ne distragă atenţia de la minte, astfel încât să dăm importanţă vieţii morale şi frumoase, mersului la biserică, împlinirii poruncilor care ni se dau şi altora asemenea. Toate acestea, desigur, sunt necesare, dar întâi de toate, e nevoie de atenţia minţii. Mintea concentrează întreaga bogăţie în sufletul nostru. Din minte pornesc cele rele şi prin mijlocirea minţii se dobândesc cele bune. Să ne obişnuim deci pe noi înşine cu neîncetata trezvie şi atenţie, cu amintirea faptului că lucrarea noastră fundamentală este privegherea duhului, a minţii noastre, şi pomenirea lui Hristos, ca să nu cădem victime ale acestei viclenii a diavolului.

Dar noi să ne ridicăm atunci cu pomenirea Domnului nostru Iisus Hristos spre vederi duhovniceşti.

Deoarece prin atenţia minţii şi pomenirea lui Iisus *ne ridicăm spre vederi duhovniceşti*, putem să prindem înţelesurile duhovniceşti. Citesc, de exemplu, în Sfânta Scriptură: „Ieşit-a semănătorul să semene sămânţa" (Lc. 8, 5). Se poate desigur să înţeleg sensul simplu al textului, dar acesta ascunde şi alte mii de înţelesuri tainice şi cereşti, pe care pot să le surprind doar când lucrez trezvia, când nu mă distrez, când nu mă răspândesc prin umblarea minţii încoace şi încolo. Fiind adunată, mintea mea primeşte de la Dumnezeu harul tâlcuirii înţelesurilor duhovniceşti, al înţelegerii realităţilor duhovniceşti, şi atunci devine uşoară, străvezie, mobilă şi îndestulată spre a intra şi în Sfânta Sfintelor, în spaţiul Dumnezeirii şi al îngerilor, şi să aibă simţiri şi vederi duhovniceşti.

Numai să le facem toate cu sfatul, ca să zic aşa, al Domnului Însuşi şi cu smerenie multă.

E nevoie însă să fiu atent la încă ceva. Să ştiu că pot să am mintea atentă, să trăiesc o viaţă de trezvie şi să mă ridic spre vederi duhovniceşti *numai cu sfatul Domnului*. Ce este sfatul? Este hotărârea comună a unei adunări. Ne adunăm, ne sfătuim, ne gândim împreună, discutăm şi hotărâm ceea ce trebuie. Aşadar, sfatul este hotărârea, părerea care iese dintr-o adunare.

Atunci, oare, *cu sfatul Domnului* să însemne că pur şi simplu se face voia Domnului? Nu, pentru că toţi credem că facem voia Domnului. Nimeni nu simte că ar face împotrivă. Ideea Sfântului este să avem o neîncetată sfătuire cu Dumnezeu, prin mijlocirea rugăciunii, să ne aflăm într-o neîntreruptă adunare cu El, astfel încât să fim în siguranţă.

Şi cu smerenie multă. Se referă la smerenie, pentru că, dacă nu avem smerenie, vom ajunge cu siguranţă la rezultate contrare.

Căci petrecând în chinovie trebuie să tăiem toată voia noastră din proprie hotărâre şi cu dragă inimă înaintea Proestosului. Şi aşa, cu ajutorul lui Dumnezeu, ne facem şi noi uşor de condus, ca lipsiţi de voinţă. [31]

Cuvântul despre trezvie nu-i priveşte atât pe cei ce se nevoiesc singuri, cât pe cei ce *petrec în chinovie*. Şi fiindcă omul nu rabdă să se facă slujitor al altuia, Sfântul spune *să tăiem toată voia noastră din proprie hotă-*

râre și cu dragă inimă înaintea Proestosului. Smerenia și abandonarea în mâinile Stareţului nu e un lucru uşor, este aspru. Nimeni dintre noi nu vrea să facă ascultare. Toţi vrem să se facă ceea ce gândim şi trăim noi. Dar prin ascultare ne cercetează Dumnezeu şi atunci ajungem *uşor de condus*.

Adjectivul εὐήνιος (*uşor de condus*) provine din particula εὐ („bine") şi substantivul ἡνίο („frâu, hăţ"), şi înseamnă „a conduce uşor". Adică ne facem cu cercetarea dumnezeiască uşor de supus, tihniţi în ascultare şi *lipsiţi de voinţă*. Lucrul acesta nu e caracteristic omului care se află în starea împotriva firii, care trăieşte în păcat, ci celui aflat în starea potrivită firii, celui duhovnicesc, care trăieşte potrivit legilor vieţii duhovniceşti. Prin urmare, când cineva se supune altuia *din proprie hotărâre*, atunci vine harisma lui Dumnezeu: tihna şi libertatea, a nu avea propria noastră voie.

Trebuie însă să avem ca meşteşug a nu ne tulbura cu fierea.

Şi aici e nevoie de atenţie, spune Sfântul. Ascultarea nu este de la ea însăşi dificilă, dar e nevoie s-o cultivi corect, cu isteţime. Fiindcă dacă o cultivi strâmb, fără înţelepciune, fără artă, dacă nu înveţi arta legăturii tale duhovniceşti cu Stareţul, vei fi condus la un rezultat potrivnic. Adică, nu orice ascultare este ascultare, ci ascultarea făcută cu artă. Nu este lucru important să faci numai ce îţi spun, ci şi să faci cum trebuie.

A nu ne tulbura cu fierea. Fierea este o amărăciune.

Nu există om care să nu fi simţit înlăuntrul lui o tulburare, o amărăciune, atunci când îi spui să nu meargă acolo unde vrea. Îndată se va gândi: „Chiar nimeni nu are încredere în mine? Prin urmare, oare tot ce fac eu e greşit?”

Fiţi atenţi, zice Sfântul Isihie, pentru că supărarea, amărăciunea, întărâtarea, iuţimea, care apar în clipa în care altul îţi arată voia lui şi vrea să ţi-o impună, aduc îndată o schimbare în fiere. O fac să se adune. Secreţiile interne ale organelor trupului sunt rezultatul funcţionării lui naturale, dar, în acelaşi timp, şi al stării noastre sufleteşti. Prin urmare, nu pot să spun doar atât: „Da, bine, Părinte, o s-o fac!” Trebuie să o şi vreau. Dar cum s-o vreau, dacă nu o vreau? Arta, aici, e de trebuinţă. Sfântul, care le înţelege pe toate, dă dezlegări problemelor, în timp ce noi rămânem la câte am înţeles şi, de aceea, nu suntem conduşi la soluţii duhovniceşti, la locuri însorite, unde soarele tămăduieşte toate bolile noastre.

Stareţul îţi spune ceva şi tu te întrebi cum să o faci. „Cred că nu a înţeles ce i-am spus, te gândeşti. Să merg să-i spun iarăşi? Da'mi va spune: «Ţi-am răspuns.» Sigur că aş putea să accept ideea şi s-o fac, fiindcă mi-a spus, dar egoul meu se împotriveşte. Sau aş putea zice că are dreptate, fiindcă este Stareţ, îi vorbeşte Dumnezeu, este sfânt.”

În realitate însă, nu cred că este sfânt. Dacă aş fi crezut, n-aş mai fi avut nici o problemă şi nu mi s-ar mai fi adunat fierea de fiecare dată când mă contrazice sau când îmi impune voia lui. Faptul că avem voie proprie – cu toţii avem – arată că fierea este gata să se spargă şi să ne otrăvească măruntaiele.

Şi să nu ne mişcăm iuţimea noastră fără judecată şi împotriva firii, iar pe urmă să ne aflăm fără îndrăzneală în războiul nevăzut.

Partea irascibilă (τὸ θυμικόν) sau *iuţimea* sunt pornirile, mişcările inimii, cugetul nostru care ţâşneşte spontan dinlăuntrul nostru, dispoziţia care zace în noi şi, fără să vrem, iese în afară. Dacă nu suntem atenţi să ne ducem lupta noastră cu înţelepciune, atunci pornirile noastre care ţâşnesc atât de spontan din noi – toţi avem astfel de porniri în cugetul nostru, în judecăţi, în idei, în informaţiile care provin din egoismul nostru, din lecturile şi studiile noastre – vor deveni armate războinice, care îmi vor zdrobi sufletul. Să ştim bine lucrul acesta, astfel încât să nu acţionăm ca şi cum n-ar exista iuţimea, ci să luptăm cu înţelepciune. Pentru că dacă luptăm fără artă, fără isteţime, fără ascultarea după rânduială, ne vom afla fără îndrăzneală în războiul duhovnicesc.

Căci voia noastră, netăiată de noi de bunăvoie, obişnuieşte să se mânie pe cei care încearcă să o taie fără să vrem.

Prin urmare, sunt dator să aflu modalitatea potrivită prin care pot să primesc voia Stareţului. Când, de multe ori, îmi spuneţi: „Părinte, ce îmi spuneţi, aia voi face!”, eu vă întreb: „Tu, copilul meu, ce gândeşti?” Eşti atunci obligat să-mi spui gândul tău. Eu, desigur că îl ştiu, dar dacă nu mi-l spui tu, toţi îngerii şi toţi sfinţii pot să aibă înainte-ştiinţa, şi cunoştinţa, şi recunoaşterea şi discernământ,

şi tot nu iese nimic. Este nevoie ca tu să îl conştientizezi. Problema deci nu este ce poruncă îţi voi da eu, ci care este legătura ta cu mine. De aceea, eu nu-ţi voi spune nimic. Aştept ca tu să-mi spui, ca să-ţi scoţi din tine o bucată din fiere, din voia ta proprie. Fiindcă chiar şi numai faptul că te descoperi este deja ceva. Din măruntaiele tale iese o bucată a sinelui tău şi atunci o vom discuta. Şi când vedem – aici este arta – că încă nu e momentul să ajungem acolo unde trebuie, vom da înapoi, fie cu totul, fie pe jumătate, sau mai puţin, înaintând pas cu pas. Deoarece fie urmărim deplina tihnă şi libertate, fie urmărim distrugerea sufletului pe care vrem să-l călăuzim, a sufletului tău, pe care vrei să-l predai Stareţului tău.

Prin urmare, există multe moduri în care poate cineva să înainteze. Noi suntem datori să găsim modul cel mai potrivit. Tu poate că ai nevoie de una după cap, fiindcă de ăsta îmi eşti. Altul poate să înainteze cu dulceaţă, altul cu mâncare, altul cu post, altul cu logica, altul cu păţania. Ultimul trebuie să dea cu capul, să-l laşi să păcătuiască, să treacă anii, să se neliniştească şi să spună: „Îmbătrânesc şi tot nu mi-am băgat minţile în cap. Ce-am reuşit până acum? Unde îmi sunt roadele? Când am făcut ceea ce am vrut cu adevărat? Unde îmi este libertatea? Unde virtutea? Unde nebunia mea? Unde sunt roadele Duhului Sfânt? Încă mă mânii, încă judec. Pot să am Duh Sfânt când judec? Dacă Dumnezeu socoteşte judecata demonică şi spune: «Te voi judeca după judecata ta» (Mt. 7, 2), cum e cu putinţă să am Duh Sfânt, să-L am pe Hristos lucrând în mine?"

Prin urmare, după roadele noastre ne dăm seama de

nereuşita vieţii noastre, şi zicem: „Mai bine mai târziu, decât niciodată." Mai bine să se întoarcă cineva la 50 de ani şi să nu moară în stricăciune, decât să-l punem să ţină obligat legea lui Dumnezeu.

E nevoie, aşadar, să ne călăuzim *de bunăvoie* pe noi înşine, încât să umblăm corect către tăierea voii proprii. Pentru că dacă nu umblăm cu această înţelepciune, care ţine şi de Stareţ şi de ucenic, ascultarea nu ne mântuie, de vreme ce acest fel de ascultare conduce la mânie şi la pierderea cunoştinţei luptei.

Iar din aceasta iuţimea, stârnindu-se cu lătrături rele, nimiceşte cunoştinţa luptei.

Cuvântul θυμὸς (*iuţime*) nu are aici înţelesul de „a mă mânia", al lui θυμώνω. Sigur că are şi înţelesul acestui verb atunci când sunt plin de încăpăţânare şi mă enervez. Dar θυμὸς (*iuţimea*) este, mai ales, ceea ce avem înlăuntrul nostru ca bogăţie: cunoştinţele noastre, judecăţile, părerile, egoismele, chiar şi dispoziţia noastră. Zici, de exemplu: „Părinte, sunt gata să fac orice-mi spuneţi!" Dar despre ce dispoziţie îmi vorbeşti, câtă vreme înlăuntrul tău tremuri aşteptând să auzi ce o să-ţi spun? De aceea, când lupta noastră nu este cu artă, nu e, adică, adevărată, sfârşim în iuţime, în mânie.

Iuţimea este şi bună, şi rea, este şi poftă, şi idee, este şi lepădare, este şi nădejde. În exemplul precedent mă hotăram să primesc orice îmi va spune Stareţul, dar înlăuntrul meu îmi ziceam: „Ce bine ar fi să mă trimită la Atena, că tare îmi doresc!" Gândul acesta este o iuţime, fiindcă

iese din mine. Iuţimea este punctul de plecare, izvorul instinctelor şi tendinţelor omului. Se aseamănă cu un leu aflat în sufletul nostru care se trezeşte şi rage, atunci când arta nu este însoţitoare a ascultării.

Să luăm un alt exemplu. Stareţul îmi spune să nu-mi mai fac munca aşa cum ştiam, dar eu am totuşi propria mea experienţă şi, de aceea, nu sunt de acord şi îmi zic: „Părintele Stareţ nu are experienţă, nu a lucrat aici, nu ştie cât mă ostenesc." Asta este o iuţime, care ne face să pierdem *cunoştinţa luptei*, a modului în care trebuie să luptăm pentru a dobândi ascultarea desăvârşită şi a ajunge la Dumnezeu. Pierzând însă cunoştinţa luptei, pierdem şi lupta. Prin urmare, merită să facem ascultare cu artă, cu înţelepciune de bunăvoie, cu iubire, cu simplitate, cu sinceritate.

Căci iuţimea are o putere stricătoare.

Iuţimea omului, din firea ei, este *stricătoare*, vătămătoare şi, de aceea, să nu o amestecăm cu obişnuitul ei înţeles, adică cu nervii, cu mânia. Am, de exemplu, o anumită idee despre cum trebuie să fie mănăstirea. Ideea aceasta a mea este o iuţime, deoarece declanşează înlăuntrul meu anumite gânduri, anumite înţelesuri, care mă conduc la rezultate concrete, la încălcări ale rânduielii şi fapte asemănătoare. *Iuţimea* este stricătoare, ne destramă.

Când eu îţi spun să nu faci asta, dar tu o vrei, se poate să faci ascultare, dar înlăuntrul tău te destrami pe zi ce trece. După cum se topesc zăpezile şi auzi apa care

curge, tot aşa şi sufletul ţi se topeşte, ţi se destramă şi vei vedea înlăuntrul tău schimbarea lui, iar în ziua în care vei fi fără artă, fără adevărata ascultare, vei ajunge să-ţi sară muştarul, să explodezi, sufletul să-ţi cadă în melancolie, să se împotrivească, să urască, să osândească şi să spună: „Treizeci de ani am făcut ascultare şi ce am câştigat? Toate sunt o minciună!" Destrămându-se sufletul, monahul se topeşte pe picioare şi ajunge un ofticos. Îi dai să mănânce brânză, lapte să bea, ba chiar şi carne, iar el continuă să se topească. Nimic nu îl ajută.

Căci iuţimea are o putere stricătoare. Ideile noastre, cugetele noastre, dorinţele noastre ne strică, ne izolează de Stareţ şi de ceilalţi, nu mai comunicăm între noi. Iuţimea este ceva al meu care mă izolează în viaţa mea individuală, în lupta mea, şi nu mă lasă să aparţin tuturor, să mă bucur cu toţi. Astfel, sufletul se destramă, se sălbăticeşte, şi nu mai putem trăi. Şi atunci ne rugăm ca Dumnezeu să ne dea vreo boală sau moartea ca să plecăm mai repede.

Aşadar, ideile şi concepţiile noastre nu ne ajută în viaţa duhovnicească. Se naşte însă întrebarea: Nu cumva şi experienţa este o concepţie, o idee?

Avem două feluri de experienţe. Una are legătură cu lucrurile lumii acesteia, cu ştiinţa, cu artele frumoase, cu fotbalul, cu natura. Dar toate acestea le-am părăsit şi, de aceea, nu putem să vorbim despre experienţele noastre lumeşti.

Cealaltă experienţă provine din legătura noastră cu Dumnezeu, care experienţă ni-L descoperă pe *Cel iubit*. Despre această experienţă a noastră, cu binecuvântarea

Stareţului, putem să vorbim. Nu este corect, desigur, să o descoperim, cu timp şi fără timp. Este periculos. Ascunderea, tăcerea, este o virtute foarte mare. Noi să vrem ca ceilalţi să ne simtă „robi netrebnici" (Lc. 17, 10), să ne dispreţuiască, să ne necinstească, să nu ne înţeleagă, să ne osândească, să ne clevetească, ca să ajungem următori pildei lui Hristos. Pentru că nimeni nu s-a ascuns atât de mult ca şi Hristos. A lăsat să fie întrevăzut doar în pilde şi puţine a spus, la sfârşitul vieţii Sale, mai ales după Schimbarea la Faţă (Mt. 17, 1-8). Toate celelalte le-a lăsat pentru Duhul cel Sfânt, zicând: „Altul este care mărturiseşte despre Mine" (In. 5, 32). De aceea, chiar şi virtuţile noastre duhovniceşti să le descoperim numai Stareţului nostru, şi nu oricui. Altfel, le pierdem sau le deformăm.

În orice caz, despre experienţele noastre duhovniceşti putem şi noi vorbi în pilde, la întâlnirile noastre, când suntem între noi, dar şi cu oamenii care ne vizitează mănăstirea. Ce să spună arhondarul vizitatorilor? Ce-o să spună un frate altui frate? Ce vom vorbi la fiecare întâlnire de-a noastră? Experienţele noastre duhovniceşti şi cele necesare. Vizitatorului îi vom arăta unde este camera lui, îi vom spune ce slujire va avea, la ce oră sunt slujbele, între ce ore putem vorbi, ce e nevoie.

Dacă [iuţimea] *este mişcată spre gânduri drăceşti, le strică şi le omoară pe acelea; dacă iarăşi se tulbură împotriva oamenilor, strică gândurile bune din noi.*

Tot ce găseşte iuţimea, topeşte, ne spune aici Sfântul Isihie. Aşa cum când bei multă cafea, se poate ca acţi-

unea ei să-ţi perforeze stomacul, tot aşa se întâmplă şi cu otrava aceasta lăuntrică, iuţimea: strică gândurile rele, dar şi pe cele bune.

Ce este iuţimea? Un dar al lui Dumnezeu, o putere a sufletului omului ce îşi are sediul în voinţa noastră, astfel încât o putem îndrepta spre bine sau spre rău. Când o îndrept către bine, gândurile mele rele pleacă. Dar când o îndrept spre oameni, spre Stareţ, spre tine, care nu mă înţelegi, care nu mă vrei, care nu mă asculţi, care nu mă accepţi, atunci iuţimea mea distruge şi gândurile bune, pentru că toţi avem şi elemente bune, şi elemente rele.

Aşadar, iuţimea văd că e stricătoare a oricărui fel de gânduri, fie viclene, fie de-a dreapta, dacă se nimeresc. Căci ea ni s-a dat de Dumnezeu ca armă şi ca arc, dacă nu e folosită în amândouă părţile.

Dumnezeu ne-a dat iuţimea ca să fie armă şi arc al nostru, încât să ajungem în cer. Dacă noi o îndreptăm spre bine, spre ascultare şi spre arta ascultării, atunci Îl câştigăm pe Dumnezeu. Dacă însă facem contrariul, atunci chiar şi elementele bune ale sufletului nostru se întorc spre rău: dacă am iubire, iubirea mea se va întoarce spre rău, dacă am smerenie, smerenia mea va ajunge complex de inferioritate. Dacă am dor după Dumnezeu, acesta va ajunge narcisism, sentimentalism, ceva stricăcios.

Căci eu am cunoscut şi câini îndrăzneţi împotriva lupilor, care sfâşiau oile.

Eu, zice Sfântul, ştiu că nu numai lupul mănâncă oile, ci şi câinii, când turbează. În acelaşi fel, pot să turbeze înlăuntrul nostru şi cele mai bune seminţe, iuţimea şi dorinţa inimii noastre, raţiunea, gândirea, toate elementele bune pe care le-a aşezat Dumnezeu în noi, şi să ne înverşunăm împotriva aproapelui şi, în cele din urmă, împotriva lui Dumnezeu. De aceea, e nevoie să luăm aminte foarte mult, încât să ne izbăvim de voirile noastre şi să ne supunem Stareţului, ca să fim astfel liberi şi să ne slujească toate elementele pe care le avem în noi.

Iuţimea, după cum am spus şi mai înainte, poate să fie şi mânie. Unii oameni se mânie mai mult, în timp ce alţii mai puţin. Înseamnă asta că mânia depinde de caracter?

Cu siguranţă, pentru că nu suntem cu toţii la fel. Dumnezeu ne-a făcut diferiţi. Unul se mânie mai mult, altul mai puţin. Lucrurile acestea sunt moştenite, dar, în paralel, sunt şi de natură duhovnicească. Unul s-a născut paşnic, liniştit, nici nu mânie pe altul şi nici el nu se mânie. A primit o blagoslovenie de la Dumnezeu. Altul se mânie, dar când se luptă vine harul dumnezeiesc şi-i dăruieşte blândeţea. Omul care s-a luptat va lua cunună de la Dumnezeu, în timp ce celălalt nu va lua, pentru că nu a muncit. Cel blând a avut un instrument, nemânierea, ca să facă minuni şi pentru minunile lui să fie răsplătit, celălalt însă va fi răsplătit pentru că a ajuns blând. Toate se tămăduiesc. Dacă cerem de la Dumnezeu cu adevărat, aşa cum a spus aici Sfântul, întru cunoştinţă, în cunoştinţă de cauză, orice lucru duhovnicesc, ni-l va da. Când se însoţeşte firea cu Duhul este, desigur, situaţia cea mai bună.

S-ar putea însă ca cineva să spună: „Nu e o nedreptate ca celălalt să aibă din fire o harismă şi eu nu?" În mod sigur nu este o nedreptate, fiindcă Dumnezeu ştie caracterul fiecăruia, personalitatea pe care o va dezvolta, cum va trăi şi, în mod potrivit cu acestea, îi şi dă sau nu aceste harisme fireşti. De exemplu, trimit pe cineva la Atena şi sunt liniştit, nu-i nevoie să-i spun nimic. Trimit pe un altul, dar pentru el trebuie să-mi fac griji. Îi dau pantofi zdraveni, fiindcă ştiu că va umbla peste tot, îl întreb dacă a cumpărat tot ce trebuie, fiindcă ştiu că e neatent. Într-un fel mă port cu unul, în alt fel cu altul. Faţă de cel de-al doilea sunt obligat să-mi iau toate măsurile de siguranţă. Aşa face şi Dumnezeu. Îl cunoaşte pe om – de vreme ce are înainte-ştiinţă – şi după cum omul se conduce pe el însuşi, îi dă şi harismele fireşti. Aşadar, dacă pe mine, care mă mânii, m-ar fi făcut nemânios, aş fi păţit multe rele. Caracterul nostru nu este păcătos, prin el însuşi, Dumnezeu nu a aşezat păcatul în noi. Prin ele însele toate sunt bune. Dacă eu aş fi fost din fire nemânios, atunci aş fi fost şi mai puţin înflăcărat. Acum însă, când mă mânii, pot să convertesc mânia în putere, s-o transform în armă de război împotriva diavolului, s-o întorc împotriva patimilor, a gândurilor, să devin activ, să fac mai multe lucruri decât cel blajin. Acelaşi lucru e valabil pentru toate.

Cineva are minte, este deştept, îi merge mintea, învaţă în lume meserii şi ştiinţe. Când vine la mănăstire, fiindcă este obosit de meseriile lui şi influenţat de rău, are patimi, neputinţe şi neîncetat are ispite. Un altul însă, care nu a putut să studieze în lume, merge la mănăstire, are mintea curată şi, fără să se umfle în pene, se dă pe sine lui

Hristos şi învaţă toată înţelepciunea Lui. Adică, Dumnezeu le îmbină pe toate cu iubirea Lui, potrivit cu folosul fiecărui om.

Astfel trebuie să fugim de îndrăzneală ca de veninul de aspidă. [32]

Acum Sfântul se ocupă de o altă problemă serioasă, *îndrăzneala*.

Vreţi să aveţi o ascultare făcută cu artă? Arta ascultării este să nu aveţi îndrăzneală. Îndrăzneală aici înseamnă să spun „adevărul", ceea ce am în inima mea, să spun aşa cum înţeleg, adică să acţionez aşa cum simt, fiindcă şi Domnul a vorbit cu îndrăzneală (Mc. 8, 32), nu Se temea de nimic. Dar îndrăzneala Domnului avea un sens diferit, în timp ce noi o folosim ca să acoperim obrăznicia noastră.

Simt, de exemplu, nevoia să te întreb ceva. Dacă simt, să nu te mai întreb? Să fiu ipocrit? Să mă prefac că nu mă interesează? Nu. O să te întreb. Dar aşa am uitat că sunt monah, adică împărat al tăcerii. Aşadar, îndrăzneala sunt flecărelile noastre libere, ce ne vine la gură să spunem în mod slobod. Psalmistul ne spune însă să punem pază gurii noastre (Ps. 140, 3), s-o închidem. Sau, dacă nu putem s-o închidem, cel puţin s-o limităm.

Veninul de aspidă este veninul şarpelui celui mai otrăvitor, pe care dacă îl arunci în apă, apa va deveni

otrăvitoare şi te va otrăvi. Aşadar, alege: sau Hristos, sau tu însuţi. În a doua situaţie, e ca şi cum ai fi plecat din mănăstire şi-ai trăi după cum vrei. Având îndrăzneală, nu poţi să fii fiul lui Dumnezeu. Dacă o ai, viaţa ta este ratată, zdrobită, ţi se destramă existenţa, trăieşti bătrâneţea, uscăciunea inimii tale.

Dar nu există cumva şi o îndrăzneală bună? În îndrăzneală dau cu pietre toţi Părinţii Bisericii. Bună este doar cea care este mărturisire, de care vorbim în Dumnezeiasca Liturghie: „Şi ne învredniceşte, Stăpâne, cu îndrăzneală, neosândit, să cutezăm a Te chema pe Tine, Dumnezeul cel ceresc”[1]. „Cu îndrăzneală” înseamnă să-L mărturisim pe Dumnezeu cu sinceritate, curajul nostru înaintea lui Dumnezeu, a nu avea frică şi groază se numeşte îndrăzneală. Dacă am gânduri, dacă am în mine ură, dacă ţin minte ce mi-au făcut alţii, mai pot să mă înfăţişez înaintea lui Dumnezeu?

Având deci îndrăzneala cea bună, nu am legături cu lumea, ci cu Dumnezeu. Trăirile mele sunt dumnezeieşti. Fără această îndrăzneală, omul este un îndurerat, un nestatornic, un complexat, suferă multe schimbări. Azi e aşa, mâine e altfel. Nu face nimic cu cutezanţă pentru că nu-L are cu siguranţă pe Dumnezeu. Aşadar îndrăzneala, după cum a spus şi prorocul David, înseamnă: Dumnezeul meu, îmi cercetez inima şi văd că „întru nerăutate am umblat” (Ps. 25, 1), că sunt fără viclenie, că nu am nimic, că „am vieţuit cu cuget bun”, cum spunea şi Apostolul Pavel (F.A. 23, 1).

---

[1] Ecfonisul dinaintea rugăciunii *Tatăl nostru.*

Şi să ocolim multele întâlniri ca pe nişte şerpi şi pui de vipere, fiindcă acestea pot să ne ducă repede la desăvârşita uitare a războiului celui dinlăuntru.

Şarpele care secretă otrava îndrăznelii sunt multele întâlniri, multele legături. Bine, dar n-o să ne mai întâlnim unul cu altul? Desigur. Şi în biserică, şi când ne adunăm să ascultăm cuvântul lui Dumnezeu, şi acolo unde cuvintele vin din trebuinţa trupului obştii, adică la slujiri. Adică spunem doar cât este necesar. Dacă nu avem acest criteriu în cuvintele pe care le spunem sau le auzim, suntem pierduţi.

Dacă *şerpii* sunt multele întâlniri, atunci otrava este îndrăzneala, rezultatul multelor întâlniri. Şi când flecărim neîncetat şi iresponsabil, chiar şi despre lucruri nepăcătoase, acestea te vor conduce la *desăvârşita uitare a războiului celui dinlăuntru*. Pentru că războiul dinlăuntru cere atenţie, atenţia cere chibzuială, iar chibzuiala cere tăcere. Discutând neîncetat, te îndepărtezi încet-încet de arta războiului lăuntric, pierzi orice putinţă de a umbla duhovniceşte şi nu mai poţi să mergi către desăvârşire.

Şi să coboare sufletul de la bucuria înaltă, care vine din curăţia inimii.

Foarte frumoasă frază! Îndrăzneala care se naşte din multele întâmplări şi discuţii, nu numai că te face să uiţi arta războiului, nu doar te lipseşte de putinţa de a asculta, dar are şi puterea, aşa cum a fost surpat Lucifer şi a ajuns demon, să-ţi surpe sufletul din bucuria înaltă care

izvorăşte din curăţia inimii.

Şi aşa iarăşi ne întoarcem îndărăt, ca şi câinele la vărsătura sa (2 Ptr. 2, 22*) ... Chemarea Domnului nostru Iisus Hristos vindecă* [sufletul]. *Căci fără El nu putem face nimic (In.* 15, 5*).*

Dacă ne luptăm, dacă facem ascultare, dacă ne pocăim, dacă ne spovedim, dacă plângem, dar ne întoarcem la discuţii deşarte care nu sunt poruncite de Dumnezeu, într-o zi le vom părăsi pe toate şi ne vom întoarce acolo de unde am început. Aceasta este o lege duhovnicească. Dacă însă suntem atenţi, ne va vindeca Hristos, fără de Care nu putem face nimic.

În prezentul cap Sfântul continuă să ne descrie arta războiului duhovnicesc, subliniind vătămarea care vine din discuţii. Tăifăsuieşti? Toţi anii tăi se vor scurge în zadar şi vei avea amărăciunea omului neîmplinit. Nu există lucru mai dureros pentru omul sufletesc decât simţul nereuşitei. Astfel, ne conducem paşii la nimicirea puterilor noastre sufleteşti, pentru că nimeni nu rabdă să se vadă pe sine eşuat la slujire sau în viaţa sa duhovnicească.

Să fim deci atenţi la chestiunea discuţiilor, de vreme ce este atât de serioasă. Să nu vorbim despre toate subiectele, ci numai despre cele pe care le vrea Dumnezeu. Domnul a spus: „Cine vrea să vină după mine să se lepede de sine”, adică de tată, de mamă, de fraţi, de surori, de copii, de rude, de părinţi, de prieteni, „chiar şi de sufletul său”. Prin urmare, nu putem să mai discutăm în mănăstire despre cele pe care le-am părăsit, nici să scriem scrisori

cunoscuţilor noştri, nici să vorbim despre noi. Ne adunăm câţiva la un loc şi unul începe: „Ieri am făcut asta, am zis aceea." Sau: „Când eram mic, toţi aveau grijă de mine."

Desigur că nu vorbim despre neputinţele noastre, despre patimile noastre, despre bolile noastre, despre mărunţişurile noastre. Vom vorbi despre viaţa noastră o dată, de două ori, de trei ori, cu Stareţul sau cu cel pe care ni-l indică Stareţul, dar nu vom reveni neîncetat. Nu-mi povestesc viaţa, istoria mea, unde merg şi unde stau, când întâlnesc o nouă persoană, pentru că viaţa mea „e ascunsă cu Hristos în Dumnezeu" (Col. 3, 3). Când mă pierd pe mine însumi şi nu mai am istorie, atunci dobândesc veşnicia.

Nu vorbim nici chiar despre ideile noastre. Nu suntem gata să-i răspundem celuilalt la orice întrebare şi, mai ales, nu ne bizuim pe noi înşine. De cele mai multe ori, noi ne întemeiem cuvintele pe noi înşine. Nu există nereuşită mai mare decât aceasta, fiindcă cine e cel care te va recunoaşte? Fiecare îşi recunoaşte egoul său. Tu îmi vei spune ce crezi tu, îţi voi spune şi eu ce cred. Rezultatul? Deplină lipsă de comuniune, nici o legătură adevărată între noi.

De asemenea, nu discutăm nici despre interesele noastre, fiindcă acestea sunt vrăjmaşe lui Dumnezeu. Omul lumesc e nevoit să aibă interese, fiindcă are meseria lui şi trebuie să aibă legături cu societatea, trebuie să fie cunoscător al condiţiilor. Noi însă suntem monahi, ceea ce înseamnă că suntem morţi şi trăim în cer, şi nu jos pe pământ. Munca noastră şi cuvintele noastre urmăresc zidirea trupului mănăstirii noastre. Trebuie să urce la cer şi să le audă urechile lui Dumnezeu. Poţi să fii sigur că ceea

ce spui acum se va scrie în cer și că se va auzi, iar îngerii se vor bucura? Dacă da, atunci spune-o.

Prin urmare, discutăm numai despre ceea ce este de trebuință în viața noastră. Aceasta o vom spune Starețului nostru sau persoanei potrivite. Vom spune încă și ceea ce pretinde iubirea noastră față de celălalt – așa învață și Marele Vasilie, dar și toți sfinții. Când îl vedem pe fratele nostru în pericol, greșind, păcătuind, i-o vom spune Starețului. Noi însă socotim aceasta ca trădare și nu o spunem. Și astfel ne aflăm înaintea lui Dumnezeu ca și ucigași de om, fiindcă l-am văzut făcând ceva rău și nu am spus.[2]

În continuare, Sfântul Isihie se referă la atitudinea pe care suntem datori s-o avem față de trupul nostru.

Nu se întâmplă și nu e cu putință să te împrietenești cu șarpele și să-l porți la sân, nici să dezmierzi, să slujești și să iubești în tot chipul trupul, afară de cele de trebuință și de nevoie, și tot deodată să te îngrijești și de virtutea cerească. [33]

Nu numai că nu se întâmplă, zice, dar nici nu e cu putință să se împrietenească șarpele cu omul, care îl vâră în sân și-l încălzește. Șarpele poate fi înghețat. Dacă ți-l vâri în sân, se va încălzi, se va trezi și te va mușca. Nu se poate să lege prietenie cu tine. Așa este și trupul. De aceea, *nu se întâmplă să dezmierzi, să slujești și să iubești în tot chipul trupul.*

Trupul nostru, ca organ al Duhul Sfânt slujește

---

[2] *Regulile Mari*, 46 PG 31, 1036 AB.

sufletul, legătura noastră cu Dumnezeu, iubirea noastră pentru Dumnezeu. Ce-i trebuie atunci? Puţină mâncare, puţină odihnă, muncă şi povăţuirea Duhului Sfânt, nu să-l dezmierdăm, ci să-l îngrijim.

Prin mănăstiri, în general, desigur, nu există desfătări. Dar şi dacă există, pentru noi nu trebuie să existe. Se poate ca mănăstirea să ni le dea pe toate cu dărnicie, dar o face ca să ne arătăm noi iniţiativa personală şi să spunem „nu" la asta, „nu" la cealaltă. Faptul că avem însă pretenţii arată o oboseală a sufletului şi a trupului. Este îngăduit oare, de exemplu, să am pretenţia ca hainele mele să nu fie numai cuviincioase, ci extrem de frumoase? Vă daţi seama ce nelinişte, ce întristare, ce durere, ce destrămare a sufletului este acest lucru? La fel e şi în cazul mâncării şi al tuturor celorlalte.

În *Sinaxare* vedem că mulţi au ajuns sfinţi pentru că de mici copii au avut o rânduială de viaţă: să nu aibă ceva pe care nu-l au ceilalţi, să nu mănânce ceva pe care nu-l pot mânca şi ceilalţi, să nu mănânce mai mult decât mănâncă ceilalţi, adică cei mai săraci oameni din locul acela. Minunat! Săracul, care totuşi trăieşte, poate să fie pentru mine criteriu. Dacă el trăieşte, eu n-o să pot trăi? Dacă el, sărmanul, mănâncă fasole şi linte, eu trebuie să mănânc carne? Dacă el bea numai apă, eu trebuie să beau lapte? Dacă el are o haină, mie îmi trebuiesc trei? Dacă mi le dă mănăstirea, trebuie să le am ale mele? Cum voi dovedi că mă lipsesc de prisos? Cum să-mi arăt dragostea faţă de obştea Bisericii?

Aşadar, pe cât putem, să ne restrângem trebuinţele trupului, ca să nu aibă pretenţii. Pentru că, după cum cu

cât mai puţin discută omul, cu atât mai puţin doreşte convorbirile, tot aşa cu cât mai mult mănâncă, cu cât îşi slujeşte trupul şi-l dezmiardă, cu atât acesta devine mai rău.

Expresia *a sluji trupul* înseamnă a purta de grijă trupului nostru. Foarte frumos este verbul pe care-l foloseşte Sfântul Isihie, mai cu seamă în ceea ce priveşte trebuinţele trupeşti care nu sunt necesare, precum şi în ceea ce priveşte sănătatea trupului. Să nu vrem să ne îngrijim, să ne vindecăm durerile şi bolile. Cine s-a apucat de tratamente să-şi risipească durerile este o fiinţă nefericită.

Te doare inima? Stomacul? Ochii? Picioarele? Toate acestea au legătură cu viaţa ta, cu caracterul tău, cu cuvintele pe care le spui celorlalţi, cu iubirea pe care o ai faţă de Dumnezeu, cu caracterul tău inferior, cu dorinţele tale, cu pornirile tale, cu iuţimea ta. Prin urmare, nu poţi să te lupţi cu boala ta dacă nu o războieşti corect.

Vrei să-ţi tămăduieşti stomacul bolnav. Iei medicamente, mergi la medici. La un moment dat te apucă o durere cumplită şi te gândeşti: „N-o fi vreo boală nouă?" Dar ce nou poate să fie? Nimic nu este singur în lume. Una depinde de alta. Analizează-te pe tine, sufletul tău, duhul tău, rugăciunea ta, priveghera ta, postul tău, ascultarea ta, zbuciumările tale, tristeţile tale şi atunci se pune în rânduială fiinţa ta psihosomatică.

Şi a iubi trupul. Trupul este ţărână. Să iubesc ţărâna? O iubesc numai ca organ al lui Dumnezeu, ca şi cort al Sfântului Duh. Dar cortul Duhului Sfânt se cade să fie extenuat, neputincios, dispreţuit, ca să fie cinstit de Dumnezeu. Puţina mâncare, puţinul somn, puţina odihnă,

munca multă[3], osteneala multă şi multa virtute cerească, adică isihia, pacea, bucuria şi lipsa de voie proprie – *lipsiţi de voinţă* – libertatea, acestea împuternicesc duhovniceşte trupul nostru, încât să-L poată trăi pe Dumnezeu.

Căci şarpele muşcă pe cel ce-l îngrijeşte, iar trupul întinează în plăceri cu cel ce-l slujeşte. Când trupul greşeşte, să fie lovit fără cruţare, ca un rob fugar plin de must, să cunoască pe Stăpânul biciului.

E normal ca şarpele să-l muşte pe omul care îl încălzeşte, iar trupul să-l întineze cu plăcere pe cel care îl îngrijeşte. Pe cât hrăneşti trupul, pe cât îl îngrijeşti, pe atât te faci mai nevrednic să-I slujeşti lui Dumnezeu. De aceea, dacă îţi spune dormi mai mult, mănâncă o mâncare mai bună, sau mâncarea asta nu are piper, cealaltă îi cam prăjită, atunci *să fie lovit fără cruţare*, loveşte-l cu biciul, cu pumnii. Desigur că nu înţelege să lovim trupul, pentru că nu el greşeşte, ci sufletul greşeşte. Trupul nu se poate corecta, oricât l-am lovi. Sufletul e dator să se corecteze. Sfântul vrea să ne arate aici cât de duhovniceşti trebuie să fim.

Şi continuă: să ne simţim trupul ca pe un rob beat, care a fost bătut de stăpânul său şi îşi iese din fire. Într-adevăr, trupul nostru, cum îl obişnuim, aşa şi vrea să trăiască. Trupul nostru este limba noastră, ochii noştri, urechile

[3] Programul Mănăstirii Simonos Petras cuprinde aproximativ 4-5 ore de slujiri şi muncă pentru monahi, restul fiind ocupat cu slujbele bisericeşti şi cu liniştirea de la chilie.

noastre, poftele noastre, încă şi melancolia noastră, amărăciunea noastră, neliniştea noastră. Toate acestea, deşi sunt simptoame fizice, le numim psihice, pentru că provin din strangularea sufletului. Vezi, de exemplu, pe cineva că plânge. Ochii lui scot lacrimi – un fapt trupesc – dar care este cauza? Cu siguranţă că sufletul lui s-a strangulat pe undeva, într-un loc a gândit greşit, undeva şi-a preferat egoismul, undeva logica lui e greşită. Arta lui nu este adevărată.

Aşa cum pe un rob beat, *plin de must*, care a evadat şi o dată râde, o dată plânge, o dată se întristează, altă dată înjură, altă dată vrea să se arunce sub roţile maşinii, iar altă dată îşi cere drepturile, iar dacă-l prinde stăpânul său o să-l pedepsească cu asprime şi, după ce-i va trece beţia, îl va pune iarăşi la lucru, aşa şi pe tine Domnul te va lovi cu biciul, ca să-ţi revii. Şi cum face aceasta Domnul? Cu bolile, cu nereuşitele, cu nerodirea sufletului datorată purtării noastre rele, cu singurătatea în care ne aruncă, cu dispreţul pe care-l îngăduie, dar şi cu cuvântul Său şi cu sfinţenia Sa. Domnul are propriul Său mod de a acţiona. Să fim, aşadar, propriii Săi robi, povăţuiţi de El.

Să nu petreacă în crâşmă, să nu uite ţărâna stricăcioasă, roaba şi întunecata, pe stăpâna nestricăcioasă.

Cu expresia *ţărână stricăcioasă* Sfântul înţelege viaţa noastră pământească, psihică (sufletească), faptul de a nu fi „fierbinţi cu duhul" (Rom. 12, 11). Când suntem duhovniceşti, duhul influenţează şi trupul şi este pus în slujba duhului. Dar când se întâmplă invers, duhul slujeş-

te trupul, şi atunci sufletul nostru s-a schimbat. De aceea, *să nu uite ţărâna stricăcioasă, roaba şi întunecata* – o numeşte *întunecată* fiindcă foloseşte imaginea nopţii, când ies păcătoşii la băute prin crâşme, unde păcătuiesc şi se îmbată – *pe stăpâna nestricăcioasă*, sufletul, duhul, mintea. Adică înlăuntrul nostru există duhul care, când este purtat de Duhul Sfânt, devine puterea mişcătoare, mintea înaltă, capabilă să se unească cu Dumnezeu. Altfel, sufletul nostru se îmbolnăveşte, pătimeşte, devine carne.

Să îngăduim deci Sfântului Duh, ca Stăpânului existenţei noastre, să vină în contact cu duhul nostru, încât sufletul să ni se poată înălţa, să se smulgă din puterea absorbantă a trupului, a cugetului trupesc, şi să devină conducătorul personalităţii noastre.

„Peste Israil, mărirea Lui" (Ps. 67, 35), adică peste mintea văzătoare, coboară frumuseţea slavei lui Dumnezeu, pe cât e cu putinţă. [35]

Tatăl şi mama îşi arată bogăţia copiilor lor. Numai cel mândru sau plin de slavă deşartă îşi arată comorile străinilor. La fel şi Dumnezeu, frumuseţea Lui, splendoarea Lui, măreţia Lui, nu Şi le descoperă puradeilor de pe uliţă, copiilor străini, orişicui, ci *peste Israil, peste mintea văzătoare, coboară frumuseţea slavei lui Dumnezeu*, adică peste mintea care a învăţat să vadă frumuseţea duhovnicească.

„Şi puterea Lui în nori" (Ps. 67, 35), adică în sufletele luminoase, care privesc în dimineţi spre Cel ce

şade de-a dreapta Tatălui şi le trimite lumină, aşa cum îşi trimite soarele razele sale în norii curaţi, arătându-şi frumuseţea sa.

Puterea lui Dumnezeu se descoperă, desigur, şi prin mijlocirea norilor de pe cer, fiindcă aceştia se ciocnesc, fulgeră, aruncă trăsnete, dezlănţuie ploi torenţiale, care le târăsc pe toate şi se cutremură tot pământul. Norii, care arată puterea lui Dumnezeu, prin excelenţă însă, sunt sufletele luminoase ca lumina blândă a Dumnezeirii, deoarece privesc *în dimineţi*. Atunci Se descoperă Dumnezeu şi Îşi împărtăşeşte darurile Sale. „Dimineaţa mă vei vedea, Dumnezeul meu" zice Psalmistul (Ps. 5, 4). Dimineaţa, noaptea, sufletele luminoase privesc *spre Cel ce şade de-a dreapta Tatălui*, spre Hristos.

Dumnezeu, prin urmare, aduce roade în sufletele luminoase, fiindcă în fiecare noapte nu fac nimic altceva decât să vorbească cu El. Spre El privesc, la El se gândesc, pe El Îl înţeleg, Îl întrevăd pe *Cel ce şade de-a dreapta Tatălui*, au priveliştea de rai a Sfintei Treimi, a împreună-şederii celor Trei Persoane.

Îşi trimite razele. Cine face sufletele luminoase, strălucitoare? Hristos. Însă aici această expresie are şi alt înţeles. După cum când la orizont se află nori şi răsare soarele, lumina soarelui se răsfrânge prin nori deasupra pământului şi te poţi desfăta de o privelişte copleşitoare, tot aşa prin mijlocirea sufletelor luminoase străluceşte lumina Dumnezeirii. Prin urmare, Hristos face mai întâi sufletul nostru luminos şi apoi acesta luminează. Ochii noştri devin luminoşi. Faţa noastră, inima noastră, mădu-

larele noastre, cuvintele noastre, spaţiul în care vieţuim, toate devin strălucitoare, toate se schimbă de la razele necreate ale Duhului, care se răsfrâng în afară prin noi.

Iar când noi, ca şi copii ai lui Dumnezeu, ajungem la măsura de a primi măreţia şi puterea dumnezeiască, de a străluci şi de a fi minţi care văd pe Domnul, atunci toată purtarea noastră, strălucirea, energia lui Dumnezeu, Îl arată pe Hristos – *frumuseţea*, arată că El este Cel dorit al nostru, alesul nostru, iubitul nostru. Adică, Cel îndrăgostit de noi a devenit Cel iubit de noi, a devenit dulceaţa, pacea, bucuria noastră, însăşi existenţa noastră, Dumnezeul nostru cel dorit.

Vedeţi ce înseamnă că-L doresc şi-L iubesc pe Dumnezeu? Cu câtă uşurinţă vorbim noi! Iată însă ce înseamnă. Să nu ne minţim deci, fiindcă Dumnezeu aude minciunile noastre. Să spunem adevărul.

Păcătuind unul, zice dumnezeiasca Scriptură, va pierde dreptate mare. [36]

Cine păcătuieşte pierde o mare dreptate, cade de la el însuşi. Aici cuvântul dreptate are, pe de-o parte, înţelesul de virtute mântuitoare, iar pe de alta, al mântuirii care vine în mod firesc. Cel care păcătuieşte nu doar ratează ţinta dumnezeiască, dobândirea dumnezeiescului har, dar nici el însuşi nu se mai află undeva. „Nu s-a aflat locul lui", zice despre cel necinstitor Scriptura (Ps. 36, 36), nu poţi să-l găseşti niciunde, ajunge numai cioburi. Îşi pierde şi Mântuitorul, şi mântuirea.

Zicând *păcătuind va pierde dreptate mare*, Sfântul

subînţelege versetul din Ecclesiast care spune: „Păcătuind unul va nimici multă bunătate" (Eccl. 9, 18). Vrea să arate că cel ce păcătuieşte nu numai că va cădea el însuşi şi se pierde şi nu se mai află, dar striveşte şi ce se află în faţa lui: slava lui Dumnezeu şi putinţa oamenilor de a se sfinţi. Propria lui nereuşită devine pricină de nereuşită a celorlalţi. Dimpotrivă, dreptatea unuia este şi dreptatea celorlalţi, viaţa lui virtuoasă devine pildă, model de urmat al lui Hristos pentru suirea la înălţimea slavei lui Dumnezeu.

Şi păcătuind mintea nimiceşte mâncările şi băuturile de ambrozie din capul scris înainte.

În acest loc, Sfântul revine la tema lui principală.

Ecclesiastul, cu puţin înainte de a se referi la cel ce păcătuieşte, se întoarce către om şi-l îndeamnă să mănânce pâine şi să bea vin: „Du-te şi mănâncă cu bucurie pâinea ta şi bea cu inimă bună vinul tău" (Eccl. 9, 7). Bea, îl îndeamnă cu toată inima, suge trăirile tainice din sânii harului, cu inimă veselă, bucuroasă, fericită. La acest loc din Vechiul Legământ se referă Sfântul în expresia *mâncările şi băuturile de ambrozie din capul scris înainte.*

Ideea mâncării şi băuturii se întâlneşte foarte des în Sfânta Scriptură. Ecclesiastul o repetă tinerilor zicând: „Mănâncă şi bea în tinereţile tale şi să se veselească în tine inima ... şi Dumnezeu te va aduce la judecata Sa" (cf. Eccl. 11, 9). Mănâncă şi bea în fiecare zi, fă adică ce vrei cu viaţa ta, numai să-ţi aminteşti că există o judecată. De ce pune judecata ca termen? Ca să arate că până şi mânca-

rea şi băutura trebuie luate în perspectiva judecăţii, adică să fie o ambrozie, ceva foarte dulce, bine mirositor, plin de har veşnic, ceva ce are legătură cu cele de pe urmă, cu mâncarea tainică a împărtăşirii de Dumnezeu. Acelaşi sens îl întâlnim şi în viaţa noastră liturgică de fiecare zi: „Luaţi, mâncaţi, beţi dintru acesta toţi", spune preotul la Sfânta Liturghie.

„Bea ... vinul tău" (Eccl. 9, 7). Vinul îl bem şi ca Sfântă Taină, şi în mod tainic. „Nou" îl vom bea sus în cer (Mt. 26, 29) când va veni Mirele înaintea ochilor noştri la Parusie. În textul de aici, Ecclesiastul vorbeşte despre îndestularea tainică cu mâncare.

Aşadar, dacă omul care răspândeşte lumină Îl bea şi-L mănâncă pe Dumnezeu, cine păcătuieşte pierde orice simţ al împărtăşirii dumnezeieşti. Mintea celui care păcătuieşte *nimiceşte*, le distruge şi le dărâmă pe toate, nemailăsând ceva viu în existenţa sa. Este ca cel beat care fură ambrozia, preafrumoasele băuturi şi mâncări, şi apoi nu le mai poate găsi.

Care este păcatul *minţii*? Cuvântul păcat are ca principal sens: „dau greş în atingerea scopului meu, în ceea ce urmăresc, iar în cazul de faţă, în punctul de intrare în sufletul meu". Mintea încetează să-şi mai săvârşească lucrarea ei proprie, adică să urmărească deschizătura de intrare în suflet, pentru a nu îngădui să pătrundă pe acolo vreun gând, iar atunci *nimiceşte*, pierde în întregime toată mâncarea şi băutura duhovnicească, Îl pierde pe Dumnezeu.

Păcătuind mintea, prin urmare, nu înseamnă doar mintea pătimaşă. Se poate ca gândul care intră în mine să fie nepătimaş. Văd, de exemplu, pe cineva şi mă gândesc:

„Ce frumos este!" Dar ce diferență este între gândul nepătimaş şi cel pătimaş? Cel pătimaş este periculos prin însăşi împătimirea lui. Dar cel nepătimaş este şi mai periculos pentru că, neavând culoarea patimii, nu suntem atenţi şi cădem. Astfel, în cele din urmă, nu ne mai îndeletnicim cu Iisus, ci cu gândurile noastre. Şi aceasta deoarece simţim că gândurile noastre au o oarecare dreptate, că ne apără de nedreptatea pe care o îndurăm sau că ne dau vreo oarecare dezlegare la probleme sau că ne spun ceva important. De multe ori chiar, pentru a nu uita, ne scriem gândurile.

Care sunt atunci urmările omului care păcătuieşte şi ale minţii care se află păcătuind? Când păcătuieşte omul, îşi pierde bucuria şi dreptatea, iar când păcătuieşte mintea, aceasta rămâne nemâncată, însetată, netrebnică, nemişcată. Dacă laşi pe cineva fără mâncare şi apă, nu va mai putea vorbi, îşi va pierde puterile, nu va mai fi bun de nimic. Tot aşa, păcătuind, mintea se vlăguieşte, îşi pierde toate puterile sale.

Câtă dulceaţă respiră din adânc textul acesta! Ce cuget plin de pace! Ce suflu profund dăruieşte omului! Cu puţine cuvinte, cu micuţele sale expresii, cu înţelesurile care revin, cu bucuria pe care te lasă să o desprinzi, cu veselia şi cu nădejdea pe care ţi le împărtăşeşte, şi mort să fii, te scoli. Şi dacă îl scoală pe cel mort, cu cât mai mult are putere să ne scoale pe noi care nu suntem morţi, ci „iată, trăim" (2 Cor. 6, 9) zi de zi cu Hristos.

Dar pentru a ne aminti că nu se cade să avem impresia că stăm cu puterile noastre, că putem şi să trăim şi să nu trăim, şi să ne amintim şi să uităm, Sfântul ne dă câteva exemple.

Nu suntem mai puternici ca Samson, nici mai înțelepți ca Solomon, nici mai cunoscători ca David. [37]

Samson era înfricoşător de puternic, dar totuşi a căzut în păcat, chiar dacă în cele din urmă a mărturisit (Jud. 13, 24). Noi nu suntem mai puternici decât Samson.

Şi Solomon a căzut. A păcătuit şi a murit în brațele muierilor, în mijlocul idolilor. Solomon cel înțelept, iar apoi Zorovavel, este singurul care s-a învrednicit să primească de la Dumnezeu porunca de a zidi Templul, de a înfățişa în chip văzut prezența lui Dumnezeu pe pământ. Nici tatăl său, David, prietenul lui Dumnezeu, nu a avut parte de această binecuvântare şi totuşi Solomon a avut o viață atât de păcătoasă şi o astfel de moarte, cu toate că nimeni nu a mai primit de la Dumnezeu înțelepciunea Lui, harisma aceasta osebită.

David a fost cel mai mare profet. A vestit toate tainele viitorului. Psaltirea, care cuprinde mai ales psalmii lui, este textul folosit cel mai mult la slujbele noastre până azi. Dar şi el a căzut, şi el a păcătuit şi a plâns. Suntem noi mai cunoscători decât David? Adjectivul „cunoscător" se referă aici la experiențele duhovniceşti, la înălțările şi odihnele proroceşti, pentru că dumnezeieştile descoperiri ne odihnesc.

Nici mai iubitori de Dumnezeu ca Petru verhovnicul.

Nici nu-L iubim pe Dumnezeu mai mult decât Petru. Şi totuşi şi Petru a căzut, fiindcă nu a luat aminte. A vrut Petru, ucenicul cel devotat, care-I spusese lui Hristos că e

gata să moară cu El (Lc. 22, 33), să cadă? Nu, desigur!

Să nu ne încredem, aşadar, în noi, căci zice Scriptura: „Cel ce se încrede în sine va cădea cu cădere jalnică" (Iov. 18, 12).

Cine se încrede în el însuşi va suferi o *jalnică*, unică şi irepetabilă cădere. Sfântul Isihie este scurt la cuvânt aici, dar foarte adânc. Înţelesurile sale sunt atât de limpezi, încât nu se poate ca omul să nu fie mişcat. Sensul de bază este acesta: să nu ai impresia că vei reuşi în viaţa ta duhovnicească urmând propriul tău sistem. Să nu spui: „Eu am stilul meu. Pot să fac şi asta, şi aceea. Să mă îndeletnicesc şi cu cealaltă, să mă odihnesc cât poftesc, să mănânc ce vreau, dar şi să trăiesc duhovniceşte. Eu n-am inimă? N-am minte? N-am înţelepciune? Aşadar, pot să mă povăţuiesc pe mine către mântuire". Nu, zice Sfântul, nu poţi să faci aşa, pentru că te asigur dinainte că vei da greş. Tu trebuie să te simţi mai jos decât toţi sfinţii. Acolo să-ţi stea la pândă sufletul. Doar acest stil de mântuire există.

Să învăţăm de la Hristos smerita cugetare. [38]

Dacă Hristos nu a urmat propria Lui cale, propriile Sale gânduri, un nou stil de viaţă, ci a urmat căilor prorocilor, deşi acestea erau nişte umbre înaintea strălucirii Lui, şi El Însuşi îi luminase şi-i insuflase de-a lungul veacurilor, dacă deci Hristos a plinit în trupul Său toată legea mozaică – al cărei împlinitor ajungea prin ea la cunoştinţa

păcatului (Rom. 3, 20) – adică dacă S-a smerit atât de mult, voi nu puteţi să vă smeriţi, supunându-vă legilor lui Dumnezeu, legilor obştii voastre, poruncilor şi condiţiilor şi îndreptărilor care au legătură cu mintea şi cu viaţa duhovnicească?

Să învăţăm ... de la David smerenia.

Sfântul Isihie nu foloseşte pentru David cuvântul *smerită cugetare*, fiindcă are legătură cu cugetul cel dinlăuntru. Hristos, Fiul lui Dumnezeu, cugetă smerit (Mt. 11, 29). David însă, ca om, ca să ajungă la smerită cugetare, a trebuit pe de o parte, să fie smerit de alţii, iar pe de alta să se smerească pe sine, predându-se de bunăvoie altuia, ca să-i facă acela ce vrea (2 Împ. 16, 11-13). Aceasta este smerenia.

Tot ce ne smereşte este dreapta Celui Preaînalt, cea mai mare binefacere pentru noi. Cu toate acestea, la nimic nu ne împotrivim atât de mult cât celui care ne smereşte sau oricărei situaţii umilitoare. Smerenia este singura modalitate care ne face asemănători cu Dumnezeu şi ne dăruieşte odihna, dulceaţa şi iubitele mâncări şi băuturi duhovniceşti.

Să învăţăm ... de la Petru să plângem pentru căderile ce ni se întâmplă. Dar să nu deznădăjduim ca Samson, ca Iuda şi ca Solomon cel preaînţelept.

Dacă vezi însă că nu eşti smerit în viaţa ta de zi cu zi, cel puţin învaţă să plângi.

Să învățăm ... de la Petru să plângem. Sfântul dă la început, ca cel mai înalt exemplu, pe Domnul, iar apoi pe dumnezeiescul David şi în continuare pe Petru, care era piatră, după cum l-a numit şi Domnul: „Tu te vei numi Chifa, care se tâlcuieşte Petru" (In. 1, 42). Piatră era, şi totuşi piatra aceasta a căzut, s-a spart şi apoi a plâns. Dacă cumva suntem şi noi pietre, n-am putea oare vărsa lacrimi ca să ni se oprească păcatul?

Dar să-ţi mai spun încă ceva, zice Sfântul: Dacă vreodată vei ajunge în haos, să nu deznădăjduieşti ca Samson, ca Iuda sau ca Solomon. Samson a obosit, s-a dezamăgit, şi de aceea a căzut. La fel a păţit şi Iuda, şi preaînţeleptul Solomon, şi de aceea n-a putut să se menţină la înălţime.

„Căci diavolul umblă răcnind ca un leu căutând pe cine să înghită" (1 Ptr. 5, 8) împreună cu puterile sale.

Diavolul, Lucifer, împreună cu toate puterile lui demonice, nu face nimic altceva decât că *răcnind, caută pe cine să înghită*, caută în toate părţile ca să afle pe cineva în mulţime şi să-l înghită, să-l facă să păcătuiască. Şi reuşeşte ...

Dar, o să-mi spuneţi, Părintele Stareţ nu poate să alunge diavolul? Când ucenicul cu faptele lui îl cheamă, Stareţul nu mai poate să facă nimic. Pentru că, dacă va interveni, satana îi va spune: „Fă-ţi tu treaba ta. Du-te la chilie şi roagă-te. Acela pe mine mă cheamă şi am drepturi." Dar nici chiar Dumnezeu nu-l poate izgoni, fiindcă cinsteşte personalitatea noastră şi nu vrea să ne lipsească niciodată de libertate.

Prin urmare, să nu înceteze niciodată atenția inimii și trezvia și împotrivirea și rugăciunea către Hristos Iisus, Dumnezeul nostru.

În nevoința trezviei e nevoie de două lucruri. Mai întâi, să nu cădem în decepție, iar în al doilea rând, fiindcă diavolul ne războiește în fiecare clipă, e nevoie ca atenția inimii și trezvia și împotrivirea – le-am văzut în capetele precedente – *și rugăciunea către Hristos Iisus, Dumnezeul nostru* să nu înceteze niciodată. În general, e nevoie de atenție în viața noastră, de trezvie a minții, de o lepădare cu bucurie a tot ceea ce vrea să intre înlăuntrul nostru și de rugăciune.

De ce se referă iarăși la rugăciune? Fiindcă este lucrarea exterioară, copilărească, trupească pe care o facem. După cum știm, rugăciunea se face cu mintea, cu inima, cu gura, în multe feluri și tehnici, dar în acest stadiu este o lucrare trupească. Rugăciunea minții, a inimii este săvârșită de Însuși Sfântul Duh, Care lovește corzile existenței noastre și produce propriile Sale suspine negrăite. Această rugăciune este o harismă duhovnicească. Noi, începând rugăciunea, vom spune cuvintele noastre sărace, pe „Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă pe mine, păcătosul!" Să nu crezi, zice Sfântul, că tu, în numele unei anume vieți duhovnicești la care vrei să ajungi pe dată, poți să depășești această slujire smerită. Nu, munca aceasta smerită o vei face. Vei spune continuu rugăciunea. S-ar putea să nu înțelegi nimic, s-ar putea să moțăi, să adormi, totuși nu-ți lăsa lucrul.

Cât de frumos, de bucuros, de pașnic și de simplu

vorbeşte Sfântul despre rugăciune!

Căci ajutor mai mare decât Iisus nu vei afla în toată viața ta. Fiindcă numai Domnul singur cunoaște, ca Dumnezeu, vicleniile, meșteșugirile și înșelăciunile dracilor.

Un ajutor mai bun decât rugăciunea lui Iisus nu vei găsi în toată viaţa ta, fiindcă rugăciunea este chemarea şi folosirea numelui lui Iisus, care îţi dă energia, lucrarea Lui. Deci, când tu pomeneşti numele lui Iisus, Îl foloseşti pe Iisus ca pe propriul tău organ. De aceea, zice: *ajutor mai mare decât Iisus nu vei afla în toată viața ta.*

Sfântul vorbeşte aici cu multă limpezime ca să ne spună: Oriunde ai merge în lume, chiar şi în stele, niciunde nu vei putea găsi un *ajutor*, un instrument mai bun decât Iisus, fiindcă El ştie toate înşelăciunile satanei şi poate să-l războiască. Tu, orice ai face, nu poţi să ştii când e satana şi când eşti tu, care te ispiteşti pe tine însuţi, şi nici când te cercetează Dumnezeu. Nu înţelegem aceasta pentru că trăim cu indiferenţă. De cele mai multe ori însă, pe când ne îndeletnicim cu noi înşine, cu problemele noastre, cu durerea noastră, cu pofta noastră, cu tot ce se mişcă în noi, în acest timp dormim un somn adânc, neştiind că demonii prăznuiesc dănţuindu-şi hora lor, iar noi ne omorâm pe noi înşine. De aceea, lasă-L pe Hristos să intre în existenţa ta.

Așadar, sufletul să se încreadă în Hristos și să-L cheme și să nu se înfricoșeze nicidecum. [40]

Dar, orice ar da peste tine, şi în păcate să cazi, şi nereuşite să ai, şi la depravări să ajungi, sufletul tău să nu-şi piardă curajul. Să-L cheme pe Hristos şi să nu-i pese de nimic.

Sfântul leapădă orice umbră de întristare, de dezamăgire, de descurajare, de retragere, orice element care ne vlăguieşte organismul, îndemnându-ne să avem o priveghere tihnită a duhului şi să zicem cu atenţie: „Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă pe mine, păcătosul!" Celelalte sunt ale lui Hristos. După cum cineva apasă butonul maşinii şi ies lucruri frumoase, fără ca el să cunoască funcţionarea maşinăriei, aşa şi Hristos, fără ca tu să înţelegi cum, le face pe toate. Atunci, de ce te întristezi? De ce te tulburi? De ce-ţi faci probleme?

Căci nu luptă singur [sufletul], *ci cu înfricoşătorul Împărat Iisus Hristos, Făcătorul tuturor celor ce sunt, trupeşti şi netrupeşti, adică văzute şi nevăzute.*

De fapt, sufletul nu luptă singur, ci împreună cu Hristos, Care te-a făcut şi pe tine, şi pe îngeri, şi pe demoni, şi îi ştie foarte bine. Prin urmare, există cineva mai sus căruia să i te încredinţezi? Nu. De aceea, nu te teme. Fă-ţi munca ta, slujirea ta, celelalte le pregătesc Eu, ne spune Hristos. Mâncarea ta, hainele tale, Eu le voi pregăti. Mă voi îngriji şi de sănătatea ta, de toate voi purta grijă. Tu numai să te duci la slujirea ta şi să-ţi faci munca.

După ce Sfântul ne-a spus că nu putem găsi un ajutor mai bun decât pe Hristos, acum continuă:

Precum ploaia cu cât cade mai multă pe pământ, cu atât îl înmoaie mai mult, aşa şi sfântul nume al lui Hristos, strigat de noi fără gânduri, cu cât îl chemăm mai des, înmoaie pământul inimii noastre şi-l umple de bucurie şi veselie. [41]

Cu cât mai mult plouă pe pământ, cu atât îl îmbată, îl înmoaie şi-l face capabil să rodească (Ps. 64, 9-14). Ploaia înveseleşte grădinile, livezile, copacii. Toate vlăstarele exprimă bucuria şi zâmbetul pământului. Pământul şi apele care ajută vlăstarelor să iasă sunt idei luate din Scriptură şi de aceea Sfântul le foloseşte.

Pentru noi, *ploaia* este *sfântul nume al lui Hristos*. Nu se referă la Hristos, ci la sfântul Său nume, pentru că de obicei noi ne întrebăm: „Oare pe mine, păcătosul, mă iubeşte Hristos?" Aşadar, se referă la numele lui Hristos, pe care îl poate chema şi păcătosul, şi dreptul.

Strigat de noi fără gânduri, cu cât îl chemăm mai des. Numele lui Iisus ne înveseleşte, pe de-o parte, când îl strigă inimile noastre, pe de altă parte când îl chemăm dulce, paşnic, liniştit şi des. „Doamne, Iisuse Hristoase" este strigătul nostru şi chemarea noastră, patima noastră şi grăirea noastră, care ne face să fim ca pământul gras şi bine roditor.

Câţi însă, zice Sfântul Isihie, sunteţi lipsiţi de experienţa războiului să fiţi atenţi la ceva pe care am început să vi-l spun mai înainte, iar acum vreau să vi-l arăt şi din altă latură:

Cei neîncercaţi e bine să ştie şi acesta: că noi, cei

grași și povârniți spre pământ cu trupul și cu cugetul, nu putem în nici un alt chip, decât prin necontenita trezvie a minții și prin chemarea lui Iisus Hristos, Dumnezeul și Făcătorul nostru, să biruim pe vrăjmașii netrupești și nevăzuți, care ne vor răul și sunt iscusiți în a ni-l face, care sunt ageri și ușori și încercați în războiul pe care-l poartă, de la Adam și până astăzi. [42]

În această frază, cea mai lungă din acest cap, Sfântul nu folosește puncte, ca să nu întrerupă continuitatea ideii și să se piardă înțelesul. Se referă în mod analitic la o singură problemă, la vrăjmași. Noi toți, abia ce auzim că vine vrăjmașul, facem ochii mari. Această stare de spirit o prezintă aici Sfântul.

Cei neîncercați e bine să știe. Cine sunt cei neîncercați? *Noi, cei grași și povârniți spre pământ.* Cu adjectivul *grași* vrea să-l arate, la început, pe omul gras, pe care nu-l interesează Dumnezeu, ci mâncarea, sănătatea, îngrijirea lui. Grasul este greoi la mișcare, rigid. Cum obosește puțin, cum aleargă puțin, îndată se predă. Până să-și miște un picior, vrăjmașul l-a și înșfăcat.

Dar prin expresia *noi, cei grași* Sfântul are în vedere, mai ales, ceea ce se înțelege prin realitatea văzută, adică îngreuierea inimii noastre, a minții noastre, de care ne amintește textul din Vechiul Legământ care spune: „Îngrășatu-s-a Israil, s-a umplut de grăsime și a părăsit pe Domnul Dumnezeu" (cf. Deut. 32, 15). Omul care are tot ce vrea sau, cu atât mai mult, cel ce urmărește cele pe care le vrea, e cu neputință să-L iubească pe Dumnezeu. Avându-și ochii întorși către el însuși, către strădania sau către

mâncarea lui, nu-L poate vedea pe Dumnezeu.

Şi povârniţi spre pământ. A fi povârnit înseamnă a fi plin. Povârnit este aici omul care s-a umplut de poveri, care s-a aplecat şi nu poate privi în sus. Aşa cum după ce-ţi umpli pântecele, în loc să te rogi, mergi şi te întinzi, ca să-ţi odihneşti stomacul, la fel facem şi noi. Întotdeauna ne privim pe noi înşine, ne odihnim sinele, ne întindem în pat.

Noi, aşadar, *cei graşi şi povârniţi spre pământ cu trupul şi cu cugetul*, care suntem plini de toate aceste poveri, încât cădem şi nu ne mai putem înălţa capul, noi care suntem gheboşaţi, nefericiţi cu trupul, cu cugetul şi cu duhul, trebuie să ştim că avem *vrăjmaşi netrupeşti şi nevăzuţi.* De aceea, să nu ne odihnim cu gândul că ne vom da seama atunci când vor veni. Vrăjmaşii noştri sunt netrupeşti şi nevăzuţi, în nici un fel nu putem să le surprindem prezenţa.

Ei, de asemenea, *ne vor răul.* Din fire sunt vicleni, haini, voitori de rău, ne doresc pierzania. *Şi sunt iscusiţi în a ni-l face.* În capul anterior am văzut că trebuie să avem iscusinţa de a cunoaşte arta războiului, pentru că neavând această artă, ne netrebnicim. Dar şi satana are propria lui artă: este *iscusit în a face rău*, foarte experimentat în a face rău altuia.

Şi ageri. Când vin demonii să te vatăme, sunt iuţi, nişte catapulte, cad asupra ta acolo unde nu te aştepţi. Adjectivul *ageri* priveşte şi însuşirea demonului dinainte de căderea sa. Adică, după ce Lucifer a fost un slujitor *ager*, iute, grabnic să alerge în slujba omului, a sfârşit prin a fi *ager în a face rău.*

Şi uşori şi încercaţi în război. Demonii nu sunt graşi ca noi, ci uşori, foarte iuţi şi experimentaţi în război. Au dobândit arta războiului duhovnicesc nu din cărţi şi teorii, ci din proprie experienţă. De când? *De la Adam şi până astăzi.* Demonul, de când l-a înşelat pe Adam şi până astăzi, a dobândit multă experienţă şi câştigă în continuare. Noi ne mişcăm cu nesiguranţă, în timp ce el pe toate le face cu îndemânare. Te poţi pune cu el? Cu siguranţă că nu. Stai atunci în colţul tău, în trezvia ta, şi lasă-L pe Dumnezeu să-şi facă treaba.

Nu putem în nici un alt chip să-i biruim, decât prin necontenita trezvie a minţii şi prin chemarea lui Iisus Hristos, Dumnezeul şi Făcătorul nostru. Nu avem altă modalitate să-i biruim, decât pururi mişcătoarea şi pururi izvorâtoarea – care izvorăşte neîncetat ca un nou izvor dinlăuntrul nostru – trezvie şi chemare, calea pe care poate rugăciunea să intre în inimă.

De aceea, pe de o parte, celor neîncercaţi rugăciunea lui Iisus Hristos să le fie mijlocul de a încerca şi de a cunoaşte binele.

Fii atent însă tu, care eşti fără experienţă, să nu cauţi reuşite mari, minuni, fapte măreţe. Nu zice: „Dumnezeul meu, dă-mi harisma cutărui sau cutărui Sfânt”. Zi numai *rugăciunea lui Iisus Hristos* şi să te îndemni pe tine însuţi la *a proba şi a cunoaşte binele*, şi-ţi vor ajunge acestea. Când vei reuşi în acestea, Dumnezeu îţi va deschide orizonturi noi şi te va purta când aici, când acolo, iar tu Îl vei întreba:

– Ce-i asta, Dumnezeul meu? Ce este aceea?

Iar El îţi va răspunde:

– Pentru tine e, copilul Meu, ia-o!

Toate vin în mod firesc. Altfel, ne vom asemăna cu ţăranul care, îndată ce seamănă, vrea să şi secere.

A proba şi a cunoaşte binele. Sfântul ne spune să încercăm neîncetat şi să dobândim cunoştinţa şi experienţa binelui trezviei, care singură aduce rezultatele, şi astfel ajungem plini de experienţă.

Iar pe de altă parte, celor încercaţi să le fie făptuirea şi încercarea şi odihna în bine cel mai bun mod şi învăţător al binelui.

Referindu-se mai înainte la cei lipsiţi de experienţă, Sfântul zice *să le fie.* Acum se referă la cei cu experienţă, dându-ne şi nouă o nădejde că vom ajunge şi noi experimentaţi, ajunge să vrem. Din clipa în care începem să vrem, pe dată începe sporul şi experienţa.

Cel mai bun mod şi învăţător. Sensul originar al cuvântului τρόπος (mod) este acela de „direcţie, întorsătură, orientare" şi, prin urmare, de „drum". Adică, experienţa ne deschide drumul către cer. Când urmăm acest drum însă, avem nevoie de un povăţuitor. *Făptuirea şi încercarea şi odihna în bine* sunt cale pe care vom merge, sunt drumul nostru, sunt învăţătorul nostru. Vedeţi? Nu spune nimic altceva, decât să încerci tu binele şi să faci rugăciunea.

Celor încercaţi să le fie făptuirea. Pentru început, să fii atent în viaţa ta practică, făptuitoare. Care este făp-

tuirea? Este viaţa noastră zilnică duhovnicească, obştească şi trupească: rugăciunea minţii, smerenia, rugăciunea, slujba la biserică, slujirile, ascultarea, blândeţea, pacea, tot ce putem face în viaţa noastră zilnică. Făptuirea este ca un aşternut pe care se odihneşte cineva. Devine o cale, un mod în care te înalţi, te înalţi, te apropii tot mai mult de Dumnezeu şi ajungi la vederea lui Dumnezeu.

Şi încercarea. Când mă rog o oră pe zi, am o oarecare experienţă. Aceasta este o încercare. Dar când mă rog şapte ore, am o experienţă de cel puţin şapte ori mai mare, poate şi de şaptezeci de ori câte şapte. Când mă smeresc o dată, am o bucurie din smerenia mea, dar apoi o uit. Când însă primesc în fiecare zi smeririle, atunci văd că dobândesc pacea, liniştea, nepătimirea, trăiesc dragostea lui Dumnezeu, văd că toate îmi vin la îndemână şi că nu am păţit nimic: nici nu am dat greş, nici Dumnezeu nu lipseşte din viaţa mea, ci le am pe toate, nu-mi lipseşte nimic. „Aţi avut lipsă de ceva?" (Lc. 22, 35). Trăirea mi-o descoperă încercarea.

Prin urmare, încercarea este experienţa pe care o dobândim din făptuire şi ne face viaţa foarte uşoară. Când te pune cineva pentru prima oară să spargi pietre sau să zideşti sau să grădinăreşti, oboseşti. Dar când înveţi să lucrezi, experienţa îţi dovedeşte că este uşor şi lucrezi fără să te mai gândeşti că trebuie să iei cutare sau cutare unealtă în mână. Munca ţi-a devenit o realitate cotidiană. Prin urmare, încercarea este o înaintare în viaţă, o pregătire a inimii. Nu în sensul că inima se pregăteşte, ci că este deja gata, precum spune Psalmistul: „Gata este inima mea, Dumnezeule!" (Ps. 107, 1).

Şi odihna în bine. Făptuirea şi încercarea îţi dăruiesc trăiri duhovniceşti, bucurie, laudă. Te laudă oamenii, dar mai ales te laudă conştiinţa ta, Dumnezeu, şi atunci te bucuri şi ţi se odihneşte inima. Nu eşti zbuciumat, nu ai probleme. Zici, de exemplu, din greşeală o minciună cuiva şi apoi te ruşinezi şi îi spui Stareţului. Ai, desigur, şi un zbucium: „Dacă va afla? Să nu merg eu să-i spun primul? De ce să afle de la altul?" Ce zbucium! Dacă simţi un zbucium din cauza unui om, cu cât mai mult îl vei simţi înaintea lui Dumnezeu! Şi dacă, în cele din urmă, Stareţul află şi nu-ţi face nimic, atunci răsufli uşurat şi zici: „În regulă, s-a aranjat chestiunea".

Dacă dintr-un fapt atât de mic vine odihna, vă daţi seama cu cât mai mare va fi *odihna în bine.* Cu cât sporesc perspectivele, acţiunile, ţelurile, visele şi faptele vieţii noastre duhovniceşti, cu atât mai mult odihna devine o pricină care ne împoldeşte spre cele mai înalte, spre cele dumnezeieşti.

Aşa se face că cel neexperimentat are ca ajutor rugăciunea lui Iisus şi trebuie să încerce binele, să îl judece şi să se decidă asupra lui, iar pentru cei experimentaţi scara este aceasta: întâi făptuirea, apoi experienţa, care provine din făptuire şi care face uşoară orice faptă, şi mai ales trezvia, – trezvia este făptuire şi nu contemplaţie, prin trezvie vine contemplaţia – şi în continuare odihna, dulceaţa, pacea, darurile, pe care le luăm prin toată această înlănţuire. Toate acestea sunt cel mai bun mod şi învăţătorul care ne suie la cer.

Toate sunt atât de simple, e nevoie însă să le urmărim în fiecare zi şi să le împlinim, ca să avem experienţă

şi cunoştinţă şi să avem odihnele – „şi Eu vă voi odihni pe voi" (Mt. 11, 28) – pe care ni le dă conştiinţa noastră, viaţa noastră, experienţa noastră. Odihna sunt trăirile duhovniceşti, bucuria inimii, simţul lăuntric şi mărturia că mă iubeşte Dumnezeu, că-L am pe Dumnezeu. Este dobândirea experienţei paşilor lui Dumnezeu în inima mea, fiind de ajuns să nu mă îndeletnicesc cu ale mele, fiindcă atunci când trece Hristos, n-o să-mi dau seama. Prin contemplaţie avem putinţa să învăţăm cum păşeşte Hristos înlăuntrul nostru. Aud, de exemplu, un zgomot şi intru în panică, fiindcă nu ştiu ce este. Întreb pe unul care ştie şi-mi răspunde îndată că este cutare maşinărie. Are experienţă. La fel se întâmplă şi cu cele duhovniceşti. Dobândim un simţ duhovnicesc şi desluşim zgomotele, freamătul liniştit pe care-l lasă înlăuntrul nostru trecerea lui Dumnezeu. Dumnezeu nu conteneşte să umble în noi – „şi voi umbla întru voi" (Lev. 26, 12). Noi nu Îl auzim, nu Îl înţelegem, pentru că ascultăm propriile noastre dorinţe, propriile noastre gânduri, şi nu e cu putinţă să le auzim pe toate.

Dar poate că vă veţi întreba: De ce Sfântul Isihie nu cere şi de la cei fără experienţă făptuirea? Cu siguranţă, pentru că cel fără experienţă nu poate să lucreze cele ale făptuirii. Dacă bănuim că muncitorii fură din lucrurile mănăstirii noastre, iar Stareţul îi va da iconomului răspunderea pentru ele, el se va plânge: „Dar, Părinte Stareţ, dacă dumneavoastră mi-aţi spus să las chelăria deschisă ca să-şi ia muncitorii ce vor, cu ce sunt eu de vină acuma?" Iar dacă Stareţul insistă că iconomul e răspunzător, îl va apuca zbuciumul sufletesc şi va vrea să arate că are dreptate.

Poate să facă aşa cele ale făptuirii? Făptuirea presupune lepădare de sine, smerenie, pace, acceptarea tuturor.

Prin urmare, Sfântul îi spune începătorului foarte firesc: Tu să iei aminte la două lucruri: la rugăciunea lui Iisus şi la *a încerca şi a cunoaşte binele*, să încerci şi să cunoşti binele care ţi se întâmplă în viaţă.

Când spui rugăciunea lui Iisus, toate se orânduiesc fiindcă Îl pui pe Hristos înlăuntrul tău, te încredinţezi lui Hristos, Îl chemi pe Hristos. Astfel, nici nu vei păţi vreun rău, nici nu îţi va păsa de ceva, nici nu te vei întrista, nici nu vei simţi vreun eşec sau zdrobire, pentru că viaţa ta va fi Hristos Însuşi. Sfântul vrea să ne dovedească cum că nu trebuie să ne avântăm în lucrarea tuturor virtuţilor în acelaşi timp, ci să ne limităm la cele care sunt pentru noi.

Cu siguranţă, vă veţi aminti de istorisirea din *Pateric*, în care un Bătrân i-a spus ucenicului să sădească un câmp mare. Bătrânul a plecat, iar ucenicul, din cauza căldurii şi a dimensiunilor mari ale câmpului, a început să se gândească: „Cum să-l lucrez? Voi obosi." În ziua următoare s-a întors Bătrânul, iar ucenicul i-a spus:

– Părinte, cum să fac ce mi-ai cerut pe căldura asta? Pentru treaba asta e nevoie de ani de muncă.

– Nu, dragul meu copil, îi zice Bătrânul, n-ai înţeles bine. Numai colţişorul ăsta ţi-am zis să-l faci.

– Foarte bine, zise ucenicul, colţişorul o să-l fac.

Şi a făcut acel colţişor, iar apoi îi zice Stareţului său:

– Doar atât? N-am obosit deloc şi mai am atâta timp liber.

– Fă atunci şi bucăţica aceea, i-a răspuns Stareţul.

Când ucenicul a terminat şi acea bucăţică, a întrebat:

– S-o fac şi pe cea de mai jos?

– Nu, las-o pe mâine, îi răspunde Bătrânul, acum du-te să te rogi.

În ziua următoare a mai făcut o bucată şi în patru zile a terminat toată suprafaţa, fără să-i trebuiască ani de zile. Tot aşa Se poartă şi Dumnezeu cu noi. Ne spune să urcăm treaptă cu treaptă, pentru că noi suntem saci de neumplut, nemulţumiţi, cerem mereu pe cele înalte, avem pretenţii exagerate de la noi înşine. De aici provin şi nereuşitele şi egoismele noastre.

Mulţi cer de la Dumnezeu să le arate iubirea pe care a arătat-o profeţilor şi sfinţilor, să le descopere tainele cele mari, ca să aibă şi ei o dovadă a iubirii dumnezeieşti. Îl roagă chiar şi să le dea numeroase înţelegeri duhovniceşti, în timp ce una singură le ajunge pentru viaţa lor duhovnicească.

Acelaşi lucru ni se întâmplă şi nouă când citim cuvântul lui Dumnezeu şi ne produce dorinţa de a-l împlini. Pentru că vrem să avem rezultate repede, în cele din urmă nu înaintăm. Sfântul însă ne îndeamnă să lucrăm rugăciunea şi să încercăm binele. Nu vorbeşte de rezultate. Când mergem la medic şi-i cerem un medicament, ni-l va da numai dacă ne va face bine. Dacă nu-i spre binele nostru, nu ni-l va da, şi-n felul lui ne-a făcut cel mai bun lucru. Tot aşa face şi Dumnezeu. Dar omul care priveşte spre rezultat arată că nu-l interesează Dumnezeu, nu face binele pentru Dumnezeu. Rezultatul în cazul nostru este făptuirea, *încercarea şi odihna în bine*, dar acestea sunt pentru cei experimentaţi.

Să luăm un exemplu din viaţa agricolă. Plouă, ţăranul îşi ară pământul, aruncă sămânţa şi imediat se uită să vadă dacă nu cumva a rodit. Este cu putinţă? Dacă Dumnezeu dă ploaie, dacă Dumnezeu va vrea, în iunie va vedea şi roadele. La fel păţim şi noi, vrem roadele cât ai zice peşte, şi nu să-L punem pe Dumnezeu în căile noastre, pentru că atunci ne-am descoperi egoismul şi slava noastră deşartă.

7

Cu cât mai sus urcă cineva, cu atât mai multe greutăţi şi ispite e firesc să aibă. De aceea, să fim atenţi să nu cădem şi noi ca Apostolul Petru, pentru care Domnul cel atotştiutor şi cunoscător de inimi S-a rugat în noaptea dinaintea prinderii Lui, fiindcă Petru nici nu ştia ce i se va întâmpla. În cele mai critice momente, diavolul l-a atacat şi puţin a lipsit ca verhovnicul ucenicilor să-şi piardă credinţa şi să cadă, aşa cum au căzut Adam şi Eva, iar chemarea lui nu s-ar mai fi împlinit (Mt. 26, 69-74).

Cu siguranţă, Dumnezeu veghează asupra inimilor noastre, dar e nevoie ca şi noi să veghem şi să aşteptăm clipe grele şi ispite, pe care, de cele mai multe ori, le determinăm din neatenţia noastră, din lipsa noastră de vlagă care ne cuprinde, din cuvintele noastre şi din negrija faţă de cele duhovniceşti sau din grija cea lumească, şi înainte de toate, din iubirea noastră de sine. Întorşi asupra propriului nostru egou, suntem nişte fiinţe cu totul nefireşti, ca şi cum globii noştri oculari ar fi întorşi spre interior şi nu am vedea nimic.

Precum un copil mic și fără de viclenie, văzând pe un făcător de năluciri, se bucură și se ia după el, din nevinovăție, tot așa și sufletul nostru, fiind simplu și bun, căci așa a fost creat de Bunul Stăpân, se desfată de momelile nălucirilor diavolului. [43]

Sufletul nostru, zice Sfântul, se aseamănă cu un copilaş nevinovat care, când vede un iluzionist, un jongler, îndată *se bucură*, este atras. Desigur, toate câte le face iluzionistul sunt jonglerii şi înşelăciune, dar copilul, fiind fără răutate şi viclenie, nu are discernământ. Socotind aceste lucruri ca pe ceva măreţ şi important, cugetul şi inima îi sunt robite şi se ia după iluzionist ca să vadă câte o să-i arate acesta.

Aşa este şi sufletul nostru, *căci aşa a fost creat de Bunul Stăpân*, adică din fire simplu şi fără de viclenie, încât nu-şi dă seama de pericol şi, de aceea, este atras de momelile diavolului, care întotdeauna sunt imaginare.

Care este aici sensul profund? Să nu credem că pentru căderea noastră sau pentru înaintarea noastră duhovnicească are importanţă numai răutatea noastră. Tot atât de periculoase sunt şi bunătatea noastră, şi simplitatea, şi cumsecădenia, şi pot să ne ducă în ispite şi la păcat. Deseori auzim despre cineva care a păţit-o: „Săracu' de el, nu-i un suflet rău!" Dar asta n-are nici o importanţă. Importanţă are atenţia la momeli, la săgeata care vine să ne lovească. De asemenea, spunem că începem câte ceva cu un scop bun şi că gândul nostru nu e rău. Dar noi nu trebuie să primim nici un gând. Pentru că dacă îl primim pe cel bun, îl vom primi cu siguranţă şi pe cel rău, fiindcă

din pricina simplității sufletului nostru, nu știm dacă gândul este cu adevărat bun sau este rău.

Și amăgit [sufletul] *aleargă spre cel rău ca la cineva bun, precum porumbița aleargă spre cel ce întinde curse puilor ei.*

Sufletul nostru, spune Sfântul, aleargă spre rău, la gândul viclean și îndemnător spre păcat, ca și cum ar fi unul bun, și ne dă un exemplu: Un om se apropie cu intenție vrăjmașă de puii porumbiței, dar ea nu-i știe intenția și nu-și ia măsurile potrivite. Dușmanul aruncă atunci puțină mâncare puișorilor, și ei, fiindcă știu că oamenii îi iubesc, se apropie să mănânce. Atunci omul acela, deoarece vine ca un viclean și nu ca un prieten, îi înșfacă, fără ca porumbița să-i mai poată scăpa, și așa cade singură în ispită.

Și așa [sufletul] *își amestecă gândurile sale cu nălucirea momelii diavolești.*

La fel ca porumbița pățește și sufletul nostru, fiindcă vicleanul își aruncă gândul cu imaginația, iar tu îl urmărești binișor, așa cum îți închizi un ochi ca să tragi la țintă. Dacă însă îl urmărești, ești răpit împreună cu el și uiți de tot ce e în jurul tău. Atunci, pe unde a intrat gândul celui viclean, vine și propriul tău gând. Astfel, pe de o parte, avem gândul cel viclean, pe care îl lovește mintea noastră, și pe de altă parte propriul nostru gând care iese din inima noastră – adică din poftele noastre, din cunoștințele noastre, din ideile noastre, din dispozițiile noastre, din

bunătatea noastră, din simplitatea noastră – şi cele două gânduri se amestecă.

Şi aşa îşi amestecă gândurile sale cu nălucirea momelii diavoleşti. De ce nu spune Sfântul Isihie că momeala diavolului se amestecă cu gândul sufletului, ci că gândul sufletului se amestecă cu nălucirea demonului? Fiindcă nălucirea demonică e ca o pictură, ca o fântână deschisă către care gândul nostru este atras în mod liber. Satana nu ne poate face niciodată vreun rău, dacă nu colaborăm şi noi. Niciodată nu poate să ne înşele, dacă noi nu vrem. Nimeni nu păcătuieşte fără de voie. Vreau şi păcătuiesc. Am hotărât-o. Am gândit-o.

În relaţiile noastre cu ceilalţi, după câte o ceartă, adeseori spunem: „Fiindcă mi-a făcut răul acesta, o să i-l plătesc eu. De ce nu? El este om, om sunt şi eu." Având însă acest gând, sunt gata să păcătuiesc, fiindcă nu e cu putinţă ca vicleanul să lase neexploatat un asemenea prilej. Astfel de întâmplări se petrec în fiecare zi.

Dialogul dintre gândul nălucit şi al meu propriu se duce potrivit cu ceea ce a cultivat inima mea. Am cultivat indignare, răzbunare, durere, întristare, strâmtorare, nelinişte, probleme, puţinătate de credinţă, îndoială? Acestea se preschimbă îndată într-o mare putere care, în colaborare cu hăul nălucirii celui viclean, otrăvesc întregul meu suflet. Prin urmare, ce nu poate să facă diavolul, fac eu. Vrăjmaşul seamănă cu omul viclean din Evanghelie, care s-a dus dintr-odată noaptea, a semănat ţarina şi a plecat (Mt. 13, 25). Adică îşi aruncă în mine momeala nălucirii şi pleacă şi se culcă. Apoi eu o iau, o fecundez în inimă, iar odrasla pe care o zămislesc este un înfricoşător copil al păcatului.

În rai şarpele, în spatele căruia se ascundea diavolul, ştia că n-o poate ispiti pe Eva fără voia ei. De aceea, a încercat să-i schimbe dispoziţia intrând cu ea în vorbă. Aşa a reuşit. Adică, în acea clipă, Eva a amestecat scopul lui Dumnezeu, pe care vicleanul a făcut-o să-l destăinuie, cu cultivarea pe care o săvârşise ea însăşi înlăuntrul ei, şi nu cu ascultarea faţă de legea lui Dumnezeu. Nu s-a gândit că Dumnezeu i-a spus să mănânce din toţi pomii, în afară de pomul cunoştinţei binelui şi răului, să păzească grădina şi s-o cultive, ci a mers mai departe. Iar ceea ce a cultivat înlăuntrul ei, a scos la iveală răspunzând diavolului. Adică i-a acceptat invitaţia şi a căzut în păcat (Fc. 2, 15-17; 3, 1).

Diavolul nu poate să ne facă niciodată rău fără consimţirea noastră. Când dăm vina pe el, minţim. De multe ori, suntem mai răi şi decât demonul. Dar Dumnezeu, din pricina milostivirii Lui, ne primeşte, rabdă îndelung, este binevoitor, nu ne aruncă precum pe Lucifer, fiindcă acela era duh, în timp ce noi suntem şi trup.

Dacă întâlneşte faţa unei femei frumoase sau altceva oprit cu totul de poruncile lui Hristos, voieşte să plănuiască ceva cu ele, ca să prefacă în faptă ceea ce i s-a arătat frumos.

Acum Sfântul explică în ce fel diavolul creează, de obicei, nălucirea. Atunci când socoteşte că e nevoie să acţioneze singur, aruncă nălucirea direct. De obicei însă, încearcă să se ascundă după vreun oarecare şarpe, după vreo femeie sau după vreo poruncă ce ni se pare grea sau

care ni se pare dulce, dar care este vătămătoare. Astfel, noi nu îl sesizăm.

Hristos, de exemplu, spune: „Fericiţi cei curaţi cu inima" (Mt. 5, 8), iar eu răspund: „Nu se poate să fi spus Hristos asta pentru vremurile noastre. Nu se poate în vremurile noastre să fii curat, când peste tot stăpâneşte păcatul!" Tâlcuiesc porunca Domnului în alt fel şi aceasta devine mormântul meu, puţul stricăciunii mele, iadul meu. Tâlcuirile pe care le dau eu au o mare importanţă. În ele se ascunde cel mai mare demon, iubirea de sine şi egoismul.

Să luăm un alt exemplu. Atunci când, ca responsabil al unei slujiri în mănăstire, pot sau sunt îndreptăţit – pentru că am, chipurile, răspundere – să am propria mea poziţie, propria mea părere, propria mea judecată cu tot ce e în legătură cu acea slujire, atunci mă separ imediat de ceilalţi sau de legea lui Dumnezeu, şi ajung o oaie însingurată, gata de a fi înşfăcată de lup, adică de diavol.

Voieşte să plănuiască ceva cu ele, ca să prefacă în faptă ceea ce i s-a arătat frumos. Ce înseamnă verbul *a plănui*? Din clipa în care diavolul vede că există un teren favorabil lui în sufletul tău, te urmăreşte, merge împreună cu tine, ca să te prindă la un moment dat. Să luăm iarăşi un exemplu. Vine la biserică şi-ţi aduce o ispită, dându-ţi o durere în şale. La început, spui: „Voi lupta, a mai rămas jumătate de oră." El însă îţi aduce şi al doilea gând: „Ai uitat că ai discopatie? Dacă mai stai în picioare încă la o slujbă, o să cazi iarăşi la pat. Stai deci, ca să-ţi păstrezi sănătatea şi să vii în fiecare zi la biserică." Iar tu îl asculţi şi te aşezi. Şi-a făcut treaba. Dacă tu stărui, el va înainta

la altceva. Aceasta este plănuirea, viclenia diavolului. Ne urmăreşte pas cu pas şi, într-un anume fel, îşi aruncă împotrivirile faţă de intenţiile tale bune. Îndată ce vede că avem ceva care îi este folositor sau aliat, îşi aruncă săgeţile până când conduce sufletul către *ceea ce i s-a arătat frumos*, adică până împlineşte păcatul cu fapta.

Postesc, dar fiindcă mă doare stomacul, mă gândesc: „Se poate să fac o hemoragie gastrică şi să nu mai pot să duc Săptămâna Mare. Oare să nu mănânc ceva?" Acesta este gândul meu. Diavolul, văzând că nu alung îndată gândul meu, lăsând boala în grija lui Dumnezeu, mă urmăreşte pas cu pas şi la un moment dat îmi aruncă gândul: „Mănâncă măcar astăzi, că e sâmbătă şi mâine duminică", pentru a mă face în cele din urmă să cad în păcat călcând postul.

Şi atunci [sufletul], *venind la consimţire, preschimbă, prin mijlocirea trupului în faptă, nelegiuirea în cugetare, spre osânda proprie.*

Aici Sfântul ne înfăţişează în mod analitic dezvoltarea păcatului. La început, discut cu gândul cel viclean, deoarece în mine se află şi propria mea poftă, vlăstarul odrăslit din sufletul meu. Acum se arată şi propriul meu vlăstar şi, când intră gândul viclean, dacă nu mă port cu bărbăţie, îndată voi consimţi şi voi păcătui *în cugetare*.

Prin urmare, *venind la consimţire ... spre osânda proprie* înseamnă: am acceptat să discut cu propunerea demonului. Din acea clipă, oare cine va birui? Cu siguranţă că hăul pe care l-a deschis vicleanul şi care seamănă

cu marea va înghiţi picătura care a ieşit din mine şi-mi va otrăvi întreaga mea plămădire, întreaga mea existenţă. Atunci nu voi mai fi liber ca să acţionez şi voi consimţi, fiind osândit de mine însumi.

Acesta-i meşteşugul vicleanului şi cu aceste săgeţi otrăveşte tot sufletul. [44]

Acesta-i meşteşugul vicleanului. Libertatea nu ne-o poate lua, drepturi asupra noastră nu are. El însuşi nu poate să ne facă rău. Dumnezeu este întreg cu noi. Noi vrem să fim buni. Suntem cu toţii copii fără de răutate. Şi totuşi, cădem. De ce? Fiindcă satana are isteţimea să aştepte momentul potrivit şi atunci ne atacă şi ne otrăveşte cu săgeţile lui.

De aceea nu e fără primejdie să lăsăm să intre în inima noastră gândurile înainte ca mintea să ne fi fost mult cercată în război, şi mai ales la început.

De aceea, zice Sfântul, nu este sigur, înainte de a dobândi multă experienţă duhovnicească – adică înainte de a ne nevoi ani de zile – să îngăduim să intre gândurile vicleanului în inima noastră. Dar gânduri ale vicleanului sunt chiar şi cele care par a proveni de la alţii. Vine un frate şi-ţi spune: „Posteşti şi astăzi, când e harţi?” În spatele cuvintelor lui se poate să se ascundă cel viclean, chiar dacă fratele a spus adevărul zicând că azi e dezlegare. Tu posteşti cu bucurie şi cu demnitate, fiindcă nu ţi-ai dat seama că e dezlegare. De îndată ce ţi-a amintit, te apuci şi

mănânci, ca şi cum ai fi fost un rob atunci când posteai.

Fiindcă sufletul nostru într-o clipă se încântă de momelile diavoleşti, se îndulceşte de ele şi le urmează.

Trebuie să ştii că puterile sufletului tău, pofta, mânia şi raţiunea, vor înclina întotdeauna de partea demonului, de aceea nu te baza niciodată pe tine însuţi. Dacă, desigur, trec zece, douăzeci, treizeci, patruzeci de ani fără să suferi nici o înfrângere, atunci „pentru cel drept nu este lege" (1 Tim. 1, 9), eşti liber de momelile demonului şi, prin urmare, şi de lege. Numai când eşti liber poţi să trăieşti în mod liber. Dar câtă vreme mai există teama că vei cădea în ceva la care nu te aştepţi, atunci nu te baza pe tine însuţi.

De exemplu, stau în umezeală şi încep să mă doară picioarele. Mă întreb de ce şi trag concluzia că cel mai probabil sufăr de o discopatie. Dar motivul nu este acesta. Picioarele mă dor pentru că stau în umezeală. În spate la toate astea se află cel viclean, care vrea să ne încurce. Şi reuşeşte, *fiindcă sufletul nostru într-o clipă se încântă*, pentru că sufletul nostru încă primeşte cu mulţumire atacurile lui. Sigur, dacă este cineva pentru care nu e valabil *într-o clipă*, atunci e liber. Dar mă tem că e valabil pentru noi toţi câtă vreme ne aflăm în lumea aceasta.

Aşadar, câtă vreme sufletul nostru înclină spre momelile demonice, e bine să ştim că suntem robii celui viclean şi ai sufletului nostru care *urmează* momelilor lui.

Ci trebuie numai să le înţelegem şi îndată să le tăiem de cum răsar şi ne momesc.

Cuvintele *să le tăiem de cum răsar și ne momesc* au înțelesul de a ne feri de alianța dintre propriul nostru vlăstar și momeală. A răsări înseamnă că ce este jos îl ridic în sus, din inimă îl ridic în minte. Aceasta este o imagine din viața noastră, așa cum o trăim noi. Zicem că se înalță gânduri.

Trebuie să urmărești foarte bine lucrurile, astfel încât să nu se întâlnească ceea ce a răsărit din tine, vlăstarul care iese din tine, cu momeala. Împiedică momeala celui viclean, care este ceva străin, și nu da nici o importanță la ce se află în tine, chiar dacă răsare de fiecare dată, fiindcă îți aparține și-l iubești. După cum ne iubim ochii și-i îngrijim, tot așa iubim și ne apărăm părerile noastre, convingerile noastre, dorințele noastre. De aceea, nu ne hotărâm să le lepădăm.

Dacă urmărim traseul oricărui om neduhovnicesc, vom vedea că întreaga lui viață este o apărare a sinelui său, care se exprimă ca dorință, ca părere, ca sensibilitate proprie. Dar toate acestea se vor topi în pământ când sufletul, cu totul gol, fără hainele sale de bun gust, se va sui la cer și va fi întrebat de Dumnezeu: „Unde să te pun acuma așa gol cum ești?" Sau mai degrabă, nici nu va apuca să-i spună ceva, pentru că-l va înhăța satana protestând: „Dumnezeul meu, este al meu sufletul acesta, Tu nu ai drepturi." Și într-adevăr, așa este. Fiindcă dacă am aparține lui Dumnezeu, nu I ne-am înfățișa cu mâinile goale, am fi avut și rod.

În sfârșit, viața noastră nu e nimic altceva, decât o ocrotire a sinelui nostru. Satana este sinele nostru. De aceea spune Hristos: „Cel ce vrea să vină după Mine să

se lepede de sine" (Mc. 8, 34). Noi însă suntem atât de încărcaţi, încât le păzim pe toate ca pe nişte comori în inima noastră.

Să le tăiem de cum răsar şi ne momesc. Aşadar, tot ce ai înlăuntrul tău, leapădă. Când nu îl hrăneşti, când nu-l amesteci cu momeala demonică, preţ de unul, doi, cinci, zece sau mai mulţi ani, câţi vor fi nevoie, diavolul se va dezamăgi şi egoul se va sfinţi de la sine. Adică toate se luptă între ele în noi, se atacă una pe cealaltă, are loc un război civil, şi astfel se strică încet-încet, când noi, desigur, alungăm momelile exterioare. Dacă însă le primim, atunci vlăstarele noastre se hrănesc, fiindcă conlucrează cu cele care intră, şi astfel nu se mai luptă între ele. Ceva asemănător se întâmplă şi când suntem doi şi alţii ne vânează. Atunci suntem uniţi. Dar de îndată ce rămânem singuri, încep neînţelegerile. Eu zic alfa, tu omega. Şi se poate să avem amândoi dreptate. Totuşi amândoi cădem victimele propriei noastre păreri şi pierdem unitatea dintre noi. De aceea, trebuie să fim atenţi ca să nu se producă unirea dintre cele exterioare şi cele interioare, dacă vrem să ne izbăvim de gânduri.

Dar după ce prin războire îndelungată în acest lucru minunat mintea s-a exercitat în el şi-l înţelege şi a dobândit deprinderea neîncetată a războiului, încât înţelege cu adevărat gândurile şi, cum zice prorocul, „poate stăpâni uşor vulpile cele mici" (Cânt. Cânt. 2, 14), atunci să le vădească cu ştiinţă şi să le doboare.

Acest lucrul minunat este trezvia. Când mintea se

îndeletniceşte neîncetat cu trezvia, atunci se obişnuieşte cu războiul şi îşi dă seama de la început de momeală. Aşa cum mulţi simt fumul de ţigară de departe, la fel se întâmplă şi cu mintea, şi atunci omul dobândeşte libertatea. Când vei dobândi şi tu libertatea, vei prinde şi cel mai mic gând, *vulpile cele mici*, după cum zice prorocul în Cântarea Cântărilor.

Precum e cu neputinţă ca printr-un şanţ să treacă foc şi apă deodată, tot aşa este cu neputinţă să intre în inimă păcatul, de nu va bate mai întâi în uşa inimii prin nălucirea momelii viclene. [45]

Este cu neputinţă ca prin acelaşi şanţ să treacă apă şi foc, pentru că apa va stinge focul şi focul înghite apa. În acelaşi fel, este cu neputinţă să intre şi păcatul în inimă, *de nu va bate mai întâi în uşa inimii prin nălucirea momelii viclene*.

Asemănarea nu este exactă, dar este adevărată. Arată că păcatul nu poate intra în inimă când aceasta este curată. Păcatul este necurăţia şi se săvârşeşte când omul pierde curăţia, prin intrarea în el a momelii viclene *prin nălucire*. Când se apropie gândul celui viclean de inima noastră şi-i îngăduim să intre, atunci începe şi păcatul. Să ştim, prin urmare, că atunci când avem gânduri rele şi păcătuim, întotdeauna noi îl chemăm pe cel viclean zicând: „Vino! Te aştept!” Aceasta este propria noastră contribuţie la aşa-zisa noastră luptă duhovnicească.

În continuarea textului, Sfântul Isihie explică evoluţia momelii, care ne este cunoscută şi de la Sfântul Ioan

Scărarul[1] şi din alte texte patristice. Revine la problema gândurilor, pentru că este cu neputinţă să înţelegem noi, oamenii, cât ne costă ele. Desigur, simţim că este adevărat, dar fiindcă nu le îndepărtăm, găsim motive şi ne împotrivim, şi le ţinem pe toate înlăuntrul nostru. Inima noastră este ca o salată rusească.

Întâi este momeala; al doilea însoţirea, adică amestecarea gândurilor noastre cu ale dracilor vicleni; al treilea, consimţirea minţii de a se afla între cele două feluri de gânduri ce se sfătuiesc în chip rău. [46]

Prima treaptă a păcatului este *momeala*, acţiunea duhului viclean. Avem un Duh bun, Duhul Sfânt, „Duhul Sfânt Se va pogorî peste tine şi puterea Celui Preaînalt te va umbri" (Lc. 1, 35), avem şi un duh viclean. De vreme ce acceptăm lucrarea celui viclean, ne umbreşte propria lui putere. Cel viclean este foarte rău, întru toate foarte rău, şi plănuieşte cu mult meşteşug cum să intre în noi.

Gândul meu lăuntric vrea să iasă şi să discute cu momeala vicleanului, dar nu se luptă, fiindcă am şi gânduri bune, şi atunci zic: „Pleacă de aici, voi face ascultare Stareţului, pentru că părerea mea este tot un gând." Dar din clipa în care spun acestea, părerea mea se dezbină,

[1] *Scara* 15, 72, tr. rom. cit p. 241

pentru că vrea şi să lupte cu gândul, şi să nu săvârşească păcatul. Dar pentru că ştie că urmând gândului va păcătui, îşi ascunde vinovăţia păcatului în spatele unor intenţii sau explicaţii bune. Şi astfel *se află între cele două feluri de gânduri ce se sfătuiesc în chip rău*, între gândul meu şi gândul vicleanului, producându-se con–simţirea, când eu şi vicleanul ne îmbrăţişăm. Continuarea acesteia este fapta văzută.

Al patrulea este fapta din afară sau păcatul.

Să luăm un exemplu. A venit ora Vecerniei, dar sunt bolnav şi mă întreb: „Să mă odihnesc sau nu?" În cele din urmă, îmi zic să nu mă îngreuiez, să mă odihnesc şi merg să mă culc. Astfel am pierdut slujba Vecerniei de astăzi. Aceasta este o faptă văzută, adică un păcat deplin, pe care îl voi înţelege în ziua următoare, dimineaţa. Aceasta fiindcă în clipa în care hotărăsc să mă odihnesc, gândurile îmi spun altceva, în timp ce dimineaţa mă vor arunca în dezamăgire, zicându-mi: „ Mereu făgăduieşti nevoinţă, dar ce faci? Iar te-ai odihnit. Azi, ce-o să mai faci?" Adică, îmi aruncă o negură în suflet şi nu mai pot să încep nici măcar acum o viaţă activă, să merg la biserică, la slujirile mele, şi astfel se pierde şi ziua de azi.

După-amiaza mă întorc la chilie şi, cum mă aflu relaxat, în această negură, ce pot să mai fac? Omul relaxat este întotdeauna fără tonus, nu are nici o putere şi de aceea merge să se culce, ca să aibă puteri să-şi înceapă dimineaţa munca. Vedeţi cum se face fapta văzută? După consimţire, găsesc modalitatea în care şi păcatul să-l fac,

şi o oarecare circumstanţă atenuantă să am.

Dacă deci mintea va fi atentă prin trezvie, prin împotrivire şi chemarea Domnului Iisus, va pune pe fugă nălucirea momelii de la răsărirea ei, cele ce urmează din ele rămânând fără împlinire.

Dacă însă mintea este atentă şi respinge momeala cu împotrivire şi cu chemarea lui Iisus, şi nu îngăduie să iasă vlăstarul din noi, atunci dezvoltarea momelii nu mai are loc. Cuvântul *răsărire* ascunde aici un înţeles şi o experienţă mistice.

Dacă sunteţi atenţi, veţi vedea că în toată viaţa noastră ne luptăm pentru aceleaşi lucruri. Ce am apărat de mici, ce idei am avut, aceleaşi le repetăm şi la tinereţe, aceleaşi le spunem şi la bătrâneţe şi chiar când vom muri. Rămânem aceiaşi pentru că nu dobândim curăţia, libertatea. Ne păzim gândurile, pe toate, înlăuntrul nostru. Prin urmare, ce mâncare mănânc, p'aia o şi râgâi, şi aşa, ce am în mine, aceea răsare propria sa mireasmă şi gust, care sunt întotdeauna aceleaşi.

În acest fel, păstrăm la congelator sinele nostru şi nu-l putem încălzi. Dar, din fericire, Dumnezeu a izbândit şi scânteia dumnezeiască pe care a pus-o în noi o poate păstra chiar şi în acest congelator. Cum? Punând în noi pe Duhul Sfânt prin metoda trezviei. Atunci dă duhului nostru suflare, sfinţenie, şi astfel ni se păstrează scânteia noastră. Ea ne mântuie până în ultima clipă, în care sufletul nostru iese din trup şi călătoreşte către cealaltă viaţă.

Cele ce urmează din ele rămânând fără împlinire.

Deci, când noi interzicem gândurilor noastre să discute cu momelile vicleanului, atunci scăpăm de cele care urmează. Vicleanul nu va înceta, desigur, să ne momească, dar noi, luând aminte la noi înşine, care este lucrul cel mai periculos, a cincea falangă, nu cădem nici în însoţire, nici în consimţire, nici în păcat.

Căci cel viclean, fiind minte netrupească, nu poate amăgi altfel sufletele, decât prin năluciri şi gânduri.

Sfântul se referă aici la imaginaţie (năluciri) şi la gânduri ca la lucrarea celui viclean. Fiindcă cel viclean este netrupesc, poate folosi pe de o parte oameni şi lucruri ca să ne înşele, dar el însuşi, în mod direct, numai prin năluciri şi gânduri poate să ne înşele sufletele.

Oamenii perioadei Vechiului Legământ, vrând să explice căderea îngerilor şi transformarea lor în demoni, au spus că fiii lui Dumnezeu erau îngeri care s-au amestecat cu femeile frumoase ale celor din lume şi aşa au apărut demonii[2]. Lucrul acesta, bineînţeles, nu s-a întâmplat, pentru că demonul este un duh, este netrupesc. Prin urmare, numai *prin năluciri şi gânduri* poate să-l atace pe om. Preferă însă imaginaţia, nălucirea sau să facă gândul plin de imaginaţie.

Despre momeală David zice: „În dimineţi am ucis pe toţi păcătoşii pământului" şi celelalte (Ps. 100, 8), iar despre consimţire marele Moisi zice: „Şi nu te vei

---

[2] Theodoret al Cyrului, *Tâlcuire la Facere* 47, P.G. 80, 148AC

învoi cu ei" (Ieş. 23, 32).

În Psalmul 100, David spune în mod foarte expresiv că în fiecare dimineaţă omora pe toţi cei răi, necredincioşi, nedrepţi, ca să nu-l ispitească pe Israil. Iar Prorocul Moisi ne îndeamnă să nu consimţim la toate câte ne imboldeşte gândul. Cuvintele acestea ascund înţelepciune, fiindcă vicleanul este netrupesc, iar noi nu putem să-l războim. Tot ce putem face este să ne păzim pe noi înşine.

Mintea cu minte se încaieră la luptă în chip nevăzut; mintea drăcească cu mintea noastră. [47]

În acest cap, Sfântul tâlcuieşte esenţa războiului duhovnicesc. Când cineva practică asceza trezviei, atunci mintea lui, deoarece este şi ea o esenţă şi o energie înţelegătoare, se încaieră cu satana cel netrupesc, deoarece gândul exterior şi nălucirea care ne momesc sunt rezultatul unei lucrări demonice.

Aţi văzut câtă importanţă are mintea omului? De aceea, cele mai multe dintre păcatele noastre încep în minte şi se săvârşesc prin minte. Urmăriţi problemele noastre, greutăţile noastre, împotrivirile noastre, fie cu Stareţul, fie cu mănăstirea, fie cu Dumnezeu, fie cu obştea. Toate au legătură cu mintea. Noi credem, bineînţeles, că au legătură cu inima. Dacă însă suntem atenţi, ne vom încredinţa că mintea este cea care lucrează.

De aceea, e de trebuinţă să strigăm din adâncuri în toată clipa către Hristos, ca să depărteze mintea dră-

cească, iar biruința să ne-o dea nouă ca un iubitor de oameni.

Fiindcă satana nu se vede, iar tu nu știi când va veni – adică poate veni încet-încet, fără ca tu să-ți dai seama, și să-ți arunce pe ascuns gândul prin deschizătura minții, și apoi să-l arunce în inimă – *de aceea e de trebuință să strigăm din adâncuri în toată clipa către Hristos*, ca să alunge mintea drăcească. Nu pentru că meriți, ci pentru că Dumnezeu este iubitor de oameni. Dar, ca să poți striga neîncetat către Hristos, ai nevoie de liniște. Un chip al acesteia ne înfățișează Sfântul Isihie în capul următor.

Chip al liniștii din inimă să-ți fie cel ce are o oglindă și se uită în ea. Și atunci vei vedea cele scrise înțelegător în inima ta, rele și bune. [48]

Așa cum femeia lumească stă înaintea oglinzii și își îngrijește fața, tot așa să te uiți și tu, zice, cu atenție la tine însuți, ca să poți *vedea cele scrise înțelegător în inima ta, rele și bune.*

Ia seama să nu ai niciodată în inima ta nici un gând, nici nerațional, nici rațional, ca așa să cunoști cu ușurință pe cei de alt neam, adică pe cei întâi-născuți ai egiptenilor. [49]

În capul 44 ne spusese că cel ce prinde vulpițele poate să lase gândurile să intre în el și să le cerceteze. S-ar părea că vine în contradicție cu prezentul cap, dar înțelesul lui este:

Cu cele pe care vi le-am spus mai înainte nu vreau să vă împing la autodistrugere. De aceea, vă repet acum, întotdeauna este nevoie *să nu ai niciodată în inima ta nici un gând, nici nerațional, nici rațional*, adică să alungăm întotdeauna orice gând, bun și drept, corect și prietenos, ba chiar și dumnezeiesc. Așa cum dacă avem vise dumnezeiești – ni se arată Hristos, Maica Domnului, sfinții – Părinții ne sfătuiesc să spunem: „Înapoia mea, satană!” (Mt. 16, 23) – pentru că, dacă este cu adevărat Hristos, Se va bucura văzând măsurile pe care le luăm ca să nu cădem în înșelare – tot așa este corect să lepădăm din inima noastră orice convingere sau idee sau dorință sau părere, oricât de rațională și importantă și înaltă am avea. Numai așa vom învăța să separăm gândurile de alt neam, vrăjmașe.

Urmează capul 50, care este aproape identic cu capul 29.

Cât de bună, de plăcută, de luminoasă și de dulce, cât de frumoasă și de strălucitoare virtute este trezvia, călăuzită de Tine, Hristoase Dumnezeule, pe drum bun și umblând cu multă smerenie a minții omenești care veghează. [50]

Ce virtute bună, folositoare, veselă, luminoasă, dulce, strălucitoare și frumoasă este trezvia!

Călăuzită de Tine, Hristoase Dumnezeule. Cuvinte-

le acestea ne descoperă faptul că toate cele bune vin de la Dumnezeu. Chiar şi rugăciunea şi dorinţa de a face binele încep întotdeauna de la Dumnezeu. Noi nu suntem în stare să începem nici un lucru bun, ci doar să păcătuim. „Tot darul desăvârşit de sus este" (Iac. 1, 17). Şi ca să nu uităm acest lucru şi să spunem: „Eu trebuie să duc lupta duhovnicească, eu să lupt, eu să devin ca o fiară şi să-l biruiesc pe satana", Sfântul Isihie ne spune: „Lasă-le pe astea! Ştii când este trezvia frumoasă? Când este pe drumul cel bun? Când o povăţuieşte Hristos!"

Vrei, de exemplu, ca un tren să meargă dintr-un oraş într-altul. Dacă-l aşezi pe liniile obişnuite, va merge, altfel e cu neputinţă să meargă. Exact aşa e şi cu trezvia. Hristos o povăţuieşte, aşezând-o în oastea cea bună, iar eu sunt dator să o hrănesc neîncetat, ca să poată înainta. Adică sunt dator să-mi ajut mintea să fie cu trezvie, pentru ca trezvia să-şi continue drumul ei. Cum?

Umblând cu multă smerenie a minţii omeneşti care veghează. Puterea noastră mişcătoare este mintea noastră care priveghează cu smerenie. Unii, desigur, se vor împotrivi: „Dar nu Dumnezeu este această putere?" Nu! Puterea mişcătoare, continuarea vieţii noastre duhovniceşti, reuşita scopului nostru este în întregime problema noastră.

Dar fiecare motor, ca să funcţioneze, are nevoie de combustibilul corespunzător, unul de motorină, altul de benzină, altul de curent electric. Mintea omenească de ce are nevoie? De multă smerenie. Nu trezvia aduce smerenia. Trezvia este lucrarea care se săvârşeşte întocmai ca la un motor, când mintea omului priveghează şi are mul-

tă smerenie. Să repetăm aici că smerenia înseamnă să ne smerim pe noi înşine, să ne umilim, să ne numărăm şi noi de bunăvoie între săracii pe care îi fericeşte Domnul, să fiu ultimul.

Căci îşi întinde până la mare şi până în adâncul vederilor ramurile ei şi până la râurile tainelor desfătătoare şi dumnezeieşti mugurii ei.

Această frază, inspirată din Psalmul 79, cuprinde înţelesuri adânc duhovniceşti. Înfăţişează trezvia întinzându-se peste tot, ca un sistem de irigaţie, şi răspândindu-şi binefacerile şi darurile ei.

Căci îşi întinde până la mare şi până în adâncul vederilor ramurile ei. Versetul corespunzător din Psalmi – „Întins-a până la mare ramurile ei şi până la râuri mugurii ei" (Ps. 79, 12) – se referă la evreii pe care Dumnezeu îi va scoate din Egipt, şi nu numai că îi va întoarce în ţara lor, dar îi va face stăpâni asupra întregii lumi. Acest lucru a fost valabil la început pentru Israil, iar apoi pentru noul Israil şi pentru Ierusalimul cel de Sus. Este o profeţie pentru Biserica noastră. Tot astfel şi trezvia îşi întinde roadele ei *până la mare*. Sfântul nu spune „la nesfârşit", ci *până la mare*, pentru că fiecare om are o anumită limită a gândirii sale, după cum şi evreul care, când spunea că va stăpâni toată lumea, se gândea numai la Marea Mediterană.

Până în adâncul vederilor ramurile ei. Trezvia se va întinde în lăţimea şi adâncimea înţelesurilor şi descoperirilor duhovniceşti. *Ramurile ei*, lăstarii care se întind nu numai până la mare, ci şi în adâncul vederilor,

vor despica toate, vor privi din înălţimi spre adâncurile Dumnezeirii, în care se presupune că se află Dumnezeu. Aşa cum Psalmistul Îl înfăţişează pe Dumnezeu prezent în nor (Ps. 17, 10), tot aşa Îl înfăţişează şi „la marginile mării" (Ps. 138, 9). Oriunde aş merge, eşti prezent şi Tu, Dumnezeul meu, acolo Te arăţi întreg. Prin urmare, ale mele sunt lăţimea şi adâncimea cuvântării de Dumnezeu şi ale descoperirii.

Şi până la râurile tainelor desfătătoare şi dumnezeieşti mugurii ei. Prin trezvie vom cunoaşte nu numai adâncul Dumnezeirii, dar şi tainele Bisericii noastre, vom dobândi toate desfătările şi trăirile duhovniceşti şi dumnezeieşti.

Prin urmare, trezvia începe de la Dumnezeu, dar continuarea ei ţine de noi. Noi trăim sau murim, devenim cuceritori, oameni universali, sau ne omorâm pe noi înşine.

Şi adapă mintea arsă de multă vreme din pricina necucerniciei, de sărătura gândurilor şi duhurilor viclene şi a cugetului duşmănos al trupului, care este moarte.

Mugurii, trăirile şi cunoştinţele dumnezeieşti şi desfătătoare pe care le dobândim, devin mijloacele prin care trezvia hrăneşte mintea, adâncurile existenţei noastre.

Sfântul vrea să accentueze aici că dacă nu ne-am curăţit şi nu ne-am renăscut, de vină suntem noi. Urmând însă calea foarte simplă a trezviei, curăţia şi desăvârşirea vin singure, fiindcă trezvia se răspândeşte ca un râu şi le adapă chiar şi pe cele arse, pe cele *arse de multă vreme*

de sărătura gândurilor viclene. Ne înfăţişează imaginea câmpurilor cultivate care s-au pârjolit de apa de mare şi este aproape cu neputinţă să mai fie recuperate. În zonele arse putem, desigur, să semănăm, dar este greu să odrăslească. Dar şi ceea ce este greu pentru omul firesc devine realitate pentru cel care urmează calea trezviei. Şi cele arse vor fi udate, zice Sfântul, şi vor dobândi o nouă vlagă.

De multă vreme. Chiar dacă ai trăit ani de zile în mocirlă, în păcat, în greşeală, chiar dacă ţi-ai netrebnicit existenţa, încât nu a rămas nimic viu în tine, ai ajuns un hoit, chiar şi atunci este cu putinţă să-ţi fie udate adâncurile şi să renaşti în întregime.

Din pricina necucerniciei, de sărătura gândurilor şi duhurilor viclene şi a cugetului duşmănos al trupului, care este moarte. Ce frumos combină Sfântul lucrurile! Este deştept? Nu, este purtător de Duh! Pentru că toate acestea nu sunt subiecte ale raţiunii, ci ale trăirii. Aşa cum mai înainte se referea la două lucruri, la mare şi la râuri, tot aşa aici arsura are două pricini: gândurile, care provin de la duhurile viclene şi coboară în inimă, şi cugetul trupului, cugetul lumesc, ce iese din noi şi *care este moarte.* Nu zice „care sunt moarte", că duhurile viclene adică pot să ne omoare, ci că propriul nostru cuget, pe care-l ascundem în sufletul nostru, acela ne omoară.

Trezvia se aseamănă scării lui Iacov, deasupra căreia stă Dumnezeu şi pe care umblă îngerii. Căci şterge din noi tot răul. [51]

Dacă te vei nevoi puţintel cu asceza trezviei, te vei încredinţa că este scara lui Iacov la care se referă Vechiul Legământ, în vârful căreia stă Dumnezeu *şi pe care umblă îngerii* (Fc. 28, 12-13). Trezvia *şterge din noi tot răul*, tot păcatul, toată patima, tot gândul, toată pofta, dacă desigur o vrem. Când însă o părăsim, aşa cum pleacă Dumnezeu, aşa pleacă şi trezvia.

Ea taie vorbăria, ocărârea, clevetirea şi toată lista relelor văzute.

Să fim atenţi la acest text. Nu se referă nici la preadesfrânare, nici la curvie, nici la crimă, nici la alte păcate mari, fiindcă cele care ne reţin în împătimire, în somnul cel veşnic, fără trezvie în inima noastră, sunt vorbăria, ocărârea, clevetirea – faptul de a vorbi fără cuviinţă şi cinstire faţă de altul sau despre altcineva – şi, în general, toate relele văzute pe care le întâlnim în viaţa zilnică. Acestea şterg din noi curăţia. Dar noi, deşi ştim asta, n-o luăm în seamă.

Neîngăduind să fie lipsită, din pricina lor, nici măcar pentru puţină vreme de dulceaţa proprie.

Aşa cum când ne intră ceva în ochi, vrem să-l scoatem imediat, tot aşa se întâmplă şi cu trezvia. Pentru că ea a cunoscut dulceaţa dumnezeiască, experienţa duhovnicească a bucuriei, a păcii, a veseliei, a îndrăznelii înaintea lui Hristos, nu poate să îndure relele văzute. De aceea îndată ce se arată, le izgoneşte. Noi însă, de obicei, pentru

că nu suntem purtaţi de dulceaţa trezviei, nu ne temem de pierderea ei. Dimpotrivă, o preferăm, pentru că întâlnirile pline de vorbărie, de ocărâre şi de clevetire sunt foarte puternice şi atrăgătoare. Sfântul numeşte doar aceste trei păcate, pentru că în ele cădem neîncetat. Satana nu ne îndeamnă la păcate mari, ci la acestea care, chipurile, nu sunt nimic, şi totuşi cât de importante sunt! Din acest motiv, Sfântul, deşi ne-a spus că trezvia este cel mai mare crucişător împotriva vrăjmaşului nostru şi cel mai mare şi mai grabnic ascensor către cer, nu a omis să se refere şi la aceste patimi care au legătură cu gura.

Să o cultivăm, fraţii mei, pe aceasta cu râvnă. Şi zburând în priveliştile ei cu cuget curat în Hristos Iisus, să începem a ne privi păcatele noastre şi viaţa de mai înainte. [52]

Zburând în priveliştile ei. Priveliştea este locul pe care pot să-l privesc de sus, să-l urmăresc, în timp ce trezvia este spaţiul în care pot să umblu. Sfântul ne înfăţişează aici trezvia ca pe o cale care ne poate conduce la înălţimi. Cu cuvântul *privelişte* ne arată că privim, vedem, iar prin gerunziul *zburând* că înaintăm rapid, în zbor. Apoi numaidecât se referă la Hristos, ca să ne spună că lucrarea noastră este dumnezeiască, de vreme ce cuvintele *privelişte* (θέα) şi Dumnezeu (Θεὸς) au legătură etimologică. Sfântul ar fi putut să scrie „întru cele dumnezeieşti", şi nu *în priveliştile ei*, ca să ne spună că noi, de obicei, ne închinăm dumnezeilor noştri, idolilor noştri, gândurilor noastre, poftelor noastre. Fii, deci atent, nu

întru dumnezeii tăi, în poftele tale, ci *în priveliști*!

Zburând în priveliștile ei cu cuget curat în Hristos Iisus. Scopul nostru este să zburăm de la pământ la cer. Cerul este ţinta noastră. Câtă vreme trăim pe pământ, deoarece suntem mădulare ale lui Hristos, iar capul nostru este în cer (Ef. 5, 23), folosim trezvia ca pe o scară pe care urcăm şi coborâm ca toţi îngerii, şi-L vedem pe Dumnezeu.

Şi zburând în priveliştile ei ... să începem a ne privi păcatele noastre și viața de mai înainte. Cât de frumos se joacă Sfântul cu cuvintele! Zburând către Iisus cu priveliştile trezviei, putem ca într-o oglindă să aducem aproape sau departe de noi simţirea, *priveliștea* păcatelor noastre *și viața de mai înainte.* Înţelesul este să ne conştientizăm păcatele noastre şi viaţa de mai înainte şi să ne hotărâm să scuturăm vederea lor, ca să avem parte de privelişti duhovniceşti. Este înlocuirea vieţii de dinainte şi a păcatelor noastre cu noua stare, cea alcătuită din Iisus.

Ca frânți și umiliți de amintirea păcatelor noastre, să avem nedezlipit de noi ajutorul lui Iisus Hristos, Domnul nostru, în războiul nevăzut. Căci de ne vom lipsi de ajutorul lui Iisus, prin mândrie sau slavă deșartă sau iubire de noi înșine, vom pierde curăția inimii, prin care Dumnezeu Se face cunoscut omului.

Prin amintirea păcatelor noastre simţim zdrobire şi smerenie şi astfel avem continuu ajutorul lui Hristos în războiul nevăzut.

Este însă cu putinţă a fi lipsiţi de ajutorul lui Dum-

nezeu, mai întâi din pricina mândriei noastre, adică atunci când vrem să ne sprijinim pe noi înşine şi să devenim nu privelişte duhovnicească (θέα), ci dumnezei (θεοί), în al doilea rând, prin slava noastră deşartă, când acceptăm ca viaţa noastră să se cheltuie în zadar, şi în al treilea rând, cu iubirea noastră de sine, când ne întoarcem spre noi înşine. Aceste trei patimi se ascund în spatele celor la care s-a referit în capul precedent.

Aşadar, îndată ce îţi vine un gând de mândrie, de slavă deşartă sau de iubire de sine, nu-ţi vei pierde curăţia, ci deja ai pierdut-o, pentru că necurăţia apare automat. Adică ai pierdut *curăţia, prin care Dumnezeu Se face cunoscut omului*. Fiindcă Domnul a spus: „Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu" (Mt. 5, 8).

Fiindcă pricină a bunului al doilea, precum ni s-a făgăduit, este cel dintâi.

Aici vorbeşte în mod filosofic. *Pricină a bunului al doilea*, adică al cunoaşterii lui Dumnezeu, *este cel dintâi*, curăţia inimii. Să stăm aşadar la straja noastră, suind şi coborând pe scară, pe calea pe care ne-a deschis-o Hristos, şi care se numeşte trezvie, şi Dumnezeu întreg va fi al nostru.

Mintea care nu se leneveşte la lucrarea ei ascunsă va dobândi, împreună cu celelalte bunuri care izvorăsc din lucrarea neîncetată a păzirii de sine, şi nelucrarea celor cinci simţuri ale trupului de relele din afară. [53]

Dumnezeu, zice Sfântul, ne-a dat mintea nu pentru cele la care noi o folosim, ci pentru *lucrarea ei ascunsă*. Mintea are propria ei lucrare, care este urmărirea cu priveghere a lui Dumnezeu, atenţia pentru a nu se împrăştia, pentru a nu fi cucerită şi înnegrită de gânduri. Este trezvia, vederea lui Dumnezeu.

Toţi Părinţii Bisericii au aceeaşi concepţie despre lucrurile omeneşti. Noi, muritori de rând, ne luptăm între stricăciune şi nestricăciune. Fiindcă, în timp ce dorim nestricăciunea, umblăm în calea stricăciunii, trăind ca mirenii. Părinţii socotesc că mintea are o misiune, un rost, o vrednicie, o lucrare ascunsă, care este urmărirea lui Hristos prin trezvie.

Sfântul Nicodim accentuează faptul că scopul minţii este înălţarea la Dumnezeu prin creaturi, prin trezvie şi prin contemplaţie, adică cunoaşterea şi vederea lui Dumnezeu. Din acest motiv, avem mintea ca şi conducător, pentru a ne da simţirea şi vederea lui Dumnezeu.

Împreună cu celelalte bunuri. Lucrarea ascunsă a minţii ne aduce multe bunuri, după cum spune şi Domnul: „Căutaţi mai întâi împărăţia cerurilor şi toate acestea vi se vor adăuga" (Mt. 6, 33). Modalitatea căutării împărăţiei cerurilor este trezvia, iar pe toate celelalte ni le va da Dumnezeu. Dar de ce spune *împreună cu celelalte bunuri*? Pentru că cele multe nu au atâta importanţă, cât are acel un singur lucru, anume ca mintea să dobândească cele cinci simţuri ale trupului şi să le arate izbăvite *de relele de dinafară*. Astfel, acţiunile noastre trupeşti, care ne pun în legătură cu lumea exterioară, şi nu cu Dumnezeu, vor deveni nelucrătoare pentru *relele de dinafară*.

Nelucrător este cel care nu face nimic. Cel nelucrător nu cultivă nici o harismă, astfel încât s-o poată da, nu seamănă nimic şi nu seceră nimic. Este incapabil, cu totul netrebnic pentru viaţă, poate numai să deznădăjduiască.

Cuvintele *nelucrarea...de relele de dinafară* arată că mintea noastră ajunge incapabilă să mai slujească răutatea, de vreme ce nu mai cultivă legături cu păcatele, cu vicleniile, cu patimile, cu gândurile. Adică mintea este folositoare din firea ei numai pentru a ne aduce lângă Dumnezeu. Când pe un ogor semănăm mai multe feluri de seminţe, ogorul ne va da mai multe feluri de roade, va fi folositor pentru multe. Dar când semănăm numai grâu, ne va da numai grâu şi pentru celelalte va fi nefolositor. Exact aşa se întâmplă şi cu mintea. Dacă o învăţăm să se îndeletnicească cu lucrarea ei proprie, nu ne va produce lucrări străine, pentru că a ajuns incapabilă pentru acestea. Astfel ne păzim prin noi înşine şi ajungem în stare de a nu mai păcătui.

Acesta este punctul de plecare şi cauza, calea şi drumul către nepătimire, către nepăcătuire, al întoarcerii omului către starea sa firească, către viaţa în Hristos. Nu e nevoie să luptăm şi să obosim pentru a birui, nici să ne zbuciumăm ca şi oamenii din lume şi să spunem că toate sunt grele şi că nu e cu putinţă să biruim patima aceasta sau aceea. Toate sunt uşoare, pentru că toate au legătură cu mintea. Când mintea se îndeletniceşte cu *lucrarea ei ascunsă*, nu se mai poate implica în relele din afară, iar eu, într-un anumit fel, devin de neispitit.

Care izvorăsc din lucrarea neîncetată a păzirii de sine. Până acum am văzut că am devenit oameni de ne-

ispitit, rânduiţi numai pentru bine. Nu ne mai vine să săvârşim răul atunci când mintea îşi săvârşeşte lucrarea ei, când stă cu putere de strajă. Aşa cum ajungem cu uşurinţă de neispitit de către dispoziţiile şi stările păcătoase, la fel de uşor le dobândim şi pe cele bune, care vin singure *din lucrarea neîncetată a păzirii de sine*. Nu noi obosim ca să dobândim cele bune ale noastre, virtutea noastră şi toate bunurile de care avem nevoie. Ci toate cele trebuincioase vieţii noastre duhovniceşti, într-un cuvânt pâinea noastră a zilei ce vine, rugăciunea, postul, privegherea, le vom găsi, căci ele *izvorăsc*.

Prin urmare, când mintea noastră nu-şi face *lucrarea ei*, ne asemănăm unui om care desfrânează zi şi noapte şi, cu toate acestea, nu poate să se îmbogăţească. În nici un fel nu ne putem îmbogăţi dacă ne târăşte şuvoiul vieţii zilnice. Dar când mintea noastră lucrează asceza trezviei, ne asemănăm cu omul care află dintr-odată în drumul lui o comoară şi, fără să ostenească, sapă, o ia şi trăieşte în tihnă. Astfel şi noi ne găsim cele bune în calea minţii noastre.

Căci fiind neîncetat atentă prin virtutea și prin trezvia sa și vrând să se desfăteze cu gândurile cele bune, nu îngăduie să fie furată prin cele cinci simțuri, când se apropie de ea gândurile materiale și deșarte. Ci cunoscând înșelăciunea lor, le retrage de cele mai adese ori înlăuntrul său.

În acest text este continuată ideea anterioară. Dacă mintea lucrează asceza trezviei în toată vremea şi locul

și în orice situație, și se obișnuiește să se îndulcească de înțelesurile bune, și nu în gânduri și în conversațiile lăuntrice sau în alte îndeletniciri, dacă adică vrea ca unica ei acțiune să fie trezvia, atunci nu rabdă să fie furată de cele cinci simțuri.

Căci fiind neîncetat atentă prin virtutea și prin trezvia sa. Cuvântul *virtute* se întâlnește în multe texte ascetice aproape la fiecare pagină, pentru că exprimă experiența pe care o dobândim prin luptă și prin trecerea timpului. Când vrem adică, atunci ne luptăm, înaintăm și creăm în noi o obișnuință. Unul se obișnuiește să trăncănească, altul să tacă. Unul să se revolte când vine vremea rugăciunii sau să zică în fugă „Tatăl nostru", fără să înțeleagă nimic, în timp ce altul se obișnuiește să spună cu toată inima lui: „Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă pe mine, păcătosul!" Și care-i rezultatul? Amândoi vor ajunge la sfârșitul vieții lor cu ceea ce s-au obișnuit. Unul va muri cu primul fel, celălalt cu al doilea.

Prin urmare, virtutea este bucuria și desfătarea noastră, experiența noastră pe care o dobândim după o anumită lucrare. Adică faptul că am învățat să fim smeriți, să fim greu de urnit spre rău, să nu furăm, să nu vorbim sau orice altceva. Obișnuința noastră, deprinderea, este deja treaba noastră. Prin urmare, virtutea are înțelesul îndeletnicirii care ni se potrivește și care ne face cinste. De aici, zicând om virtuos, înțelegem un om vrednic de laudă și strălucitor pe care îl cinstește ceea ce este sau ceea ce face.

Așadar, când mintea se îndeletnicește într-adevăr cu propria ei virtute, cu trezvia cea aducătoare de strălucire, și dă naștere la starea omului lăudat și cinstit de Dumne-

zeu, atunci mintea nu mai acceptă să fie furată de simţuri, fiindcă a înţeles că slava ei şi obişnuinţa ei sunt la polul opus faţă de experienţele simţurilor. Astfel, pe de o parte, simţurile trândăvesc, iar pe de alta, mintea se dezlănţuie în vederea lui Dumnezeu, dobândind în acelaşi timp experienţa faptului că *gândurile sunt deşarte şi materiale.* Adică gândul, în timp ce pare a fi ceva înţelegător, are o anumită materialitate, este grosolan.

Cu toate acestea, noi dăm în fiecare zi importanţă gândurilor. După aceea, desigur, se poate să le lăsăm, cu uşurinţă sau greu, sau să le uităm, dar după ce mai întâi am discutat cu ele. Asta se datorează faptului că nu am dobândit virtutea desăvârşită, experienţa deşertăciunii gândurilor, a faptului că dacă ne îndeletnicim cu ele, fie bune, fie rele, vânăm vânt şi secerăm osteneală şi trudă.

Prin urmare, sunt dator să înţeleg că din clipa în care accept şi ascult de gând – pot, desigur, şi să nu fiu de acord, dar şi atunci îl urmăresc şi discut cu el – din acea clipă trăiesc o deşertăciune, fiindcă în spatele gândului se ascunde demonul, care după căderea lui a dobândit o mai mare materialitate decât cea pe care o avusese înainte, ca înger. Astfel, în spatele acestei regizări se află împătimirea şi, în acelaşi timp, deşertăciunea şi minciuna, şi nu poate fi vorba să iasă ceva bun.

Cunoscând înşelăciunea lor. Aşadar, în timp ce gândurile sunt înşelătoare, noi suntem târâţi şi stăm înaintea lor cu interes, ca şi cum ar fi vorba de ceva important.

Le retrage de cele mai adese ori înlăuntrul său. Dar când mintea înţelege deşertăciunea gândurilor şi păzeşte trezvia, atunci are putinţa ca, de îndată ce intră un gând,

să *retragă* simțurile. Ce înseamnă că *retrage*? Mintea mea urmărește poarta ei și, când observă că intră un gând prin mijlocirea ochilor, îndată poruncește ochilor mei să se închidă. Astfel, nu mai văd nimic, nu recunosc pe nimeni și nimic, nu-mi pasă de nimic. Prin urmare, *le retrage* înseamnă că restrânge, hotărnicește simțurile, astfel încât să nu mă obișnuiesc să urmăresc gândul. Pentru că gândurile, în realitate, sunt hrănite de simțuri și de voință.

Sensul celor spuse este: Cât de ușoară și de frumoasă este viața creștină! Nu găsești pe cele rele înaintea ta, ci pe toate cele bune adunate la un loc. E însă nevoie să păzești slava, lumina cu care ți-a înzestrat Dumnezeu mintea.

Rămâi în cuget și nu vei osteni în ispite. [54]

Cugetul nu este tocmai mintea, ci o lucrare (energie) a minții. Dacă te obișnuiești să stai la poarta minții tale, la gura fântânii prin care ies duhorile sau prin care poate să intre în tine ploaia, atunci *nu vei osteni în ispite.* Așadar, nu te întreba cum vei birui ispitele, patimile, neputințele, cum te vei întâlni cu vecinul tău, sau cum o vei răbda pe soția ta, sau cum te vei smeri înaintea Starețului tău care nu te înțelege. Fă doar aceasta: *rămâi în cuget.* Atunci *nu vei osteni în ispite*, nu vor mai exista pentru tine ispite.

Dar dacă pleci de acolo, rabdă cele ce-ți vin asupră-ți.

Dacă nu stai însă acolo, în postul tău de observație, dacă nu-ți pasă de trezvia neîncetată, dacă nu ai răbdare să rămâi în lucrarea ta duhovnicească, atunci vei răbda *cele ce-ți vin asupră-ți*: un rău îl va urma pe altul. Toate ispitele, răutățile, bolile, chinurile vor apărea în calea ta. Chiar și numai o dată sau de două ori să dai importanță gândului tău, trebuie să aștepți tunete, fulgere și furtuni în viața ta. Să nu zici atunci: „Hristoase al meu, ajută-mă! Maica Domnului, ce-i asta ce mi se întâmplă?" Lasă cuvintele astea mincinoase ale tale! Dacă ai chemat un vrăjitor să-ți desfacă vrăjile, nu zice acuma: „Hristoase al meu, scapă-mă de dracu'!" Dacă tu l-ai chemat pe drac, rabdă-ți acum reușitele. Noi declanșăm pe *cele ce vin.*

După cum celor ce s-au hrănit fără socoteală le folosește absintul amar, așa celor cu purtări păcătoase le e de folos să pătimească rele. [55]

Care este motivul pentru care Dumnezeu îngăduie să cadă în capul nostru toate relele? Vrea să ne spună: „Copilul meu, îți place această viață cu neîncetate lovituri? Dacă nu-ți place, schimbă-ți mintea, trăiește cum îți spun Eu. Lasă orice gând!" Dar pentru că noi nu lăsăm gândurile, Dumnezeu inventează alt mod pentru a păzi mintea noastră de rău. Fiindcă noi, când avem o problemă de sănătate, mai ușor acceptăm absintul amar, decât să ne păzim mintea.

Aşa celor cu purtări păcătoase le e de folos să pătimească rele. Cei cu purtări rele sunt toţi cei care trăiesc greşit, toţi care nu lucrează trezvia. Adică, aşa cum ne e de folos să luăm un medicament amar când suferim de stomac, tot aşa celor fără trezvie le e de folos să pătimească rele. Acesta este absintul care poate tămădui boala minţii lor.

Deci dacă nu vrei să pătimeşti rele, să nu vrei nici să faci rele. [56]

Dacă nu vrei să suferi, atunci nu face rău. Dar ce rău fac? Fiindcă Sfântul lasă de-o parte complementul direct. Pentru început, sănătatea mea sufletească şi duhovnicească, sinele meu: mintea mea, inima mea, viaţa mea. În al doilea rând, pe ceilalţi, fiindcă cine acceptă gândurile se ceartă cu ceilalţi. Aşadar, când cineva se poartă urât cu voi, să nu credeţi că are ceva cu voi. El personal are ceva problematic.

Dar satana, când ceilalţi ne fac rău, încearcă să ne convingă cum că ei au ceva cu noi, ca să reuşească să ne punem rău cu ei, să răspundem la lovitura lor şi astfel să fim înşelaţi. Dacă, de exemplu, fratele meu nu mă salută şi eu simt că nu mă înghite, relaţiile noastre se strică şi ia naştere în mine o dispoziţie de a mă văicări, de a-i cere explicaţii pentru care motiv nu m-a salutat, adică să-l duc în ispită şi să nu ştie ce să-mi răspundă. Aşa acţionează vicleanul. Eu sunt dator să ştiu că dacă fratele meu se poartă urât cu mine înseamnă că el însuşi suferă de ceva. Dacă m-a jignit, dacă m-a uitat, dacă m-a lepădat nu înseamnă

că eu îi greşesc. Pur şi simplu el este chinuit de ceva şi mă bagă şi pe mine în păţanie, făcându-mi rău.

De aici se vede şi că toţi oamenii care acceptă gândurile şi nu au trezvie şi rugăciune a minţii intră neîncetat în conflicte cu fraţii lor. Fără să-şi dea seama, le fac rău celorlalţi şi, mai ales, Îl necinstesc pe Dumnezeu, Biserica, Schima călugărească. Aşadar, dacă nu vrei să suferi, *să nu vrei nici să faci rele*, să nu vrei să-ţi nedreptăţeşti sufletul, pe Dumnezeu şi pe oameni. Toate să le accepţi şi atunci nu vei pătimi rele. Aici spune: Dacă nu vrei să ţi se întâmple rele, atunci nu te îndeletnici cu gândurile tale, care te duc la conflicte cu oamenii, cu Dumnezeu şi cu tine însuţi.

Pentru că lucrul dintâi urmează fără abatere celui de al doilea.

Altfel, tu vei simţi că ai toată dreptatea, că toţi te nedreptăţesc, în timp ce de fapt tu eşti cel ce face rău, tu Îl nedreptăţeşti pe Dumnezeu, pe oameni şi sufletul tău. Facerea de rău atrage cu siguranţă facere de rău.

Prin urmare, dacă nu vrem să suferim, să nu îngăduim sinelui nostru să-i vatăme nici pe alţii, nici sufletul nostru. Atunci vom vedea că ni se va vindeca trupul, sufletul, vom avea bucuria lui Dumnezeu, Îl vom avea pe Dumnezeu viu în inima noastră, ne vom izbăvi.

Căci ceea ce seamănă fiecare, aceea va şi secera. (Gal. 6, 7)

Dacă semeni gânduri, vei secera rele. Dacă semeni trezvie, vei secera strălucire, virtute şi Dumnezeire.

Semănând deci cu voia cele rele şi secerându-le fără voie, suntem siliţi să ne minunăm de dreptatea lui Dumnezeu.

Când vin asupră-ne toate relele, de obicei, ne certăm cu ceilalţi. Toţi ne greşesc, de la Dumnezeu până la Stareţ şi fraţi, şi până la sufletul nostru. Atunci însă trebuie să ne minunăm de înţelepciunea lui Dumnezeu, fiindcă semănăm de voie cele rele, gândurile, şi este firesc să secerăm nereuşite, boli, necazuri, păcate, neputinţe. Aceasta este *dreptatea lui Dumnezeu*, de care trebuie să ne minunăm. Adică, din fericire, Dumnezeu este mare, înţelept, cunoscător de inimi, experimentat, iar iubirea Lui pentru mântuirea noastră mult lucrătoare. De aceea, să spunem cu uimire: „Toate le-ai rânduit, Dumnezeu meu, şi nimeni nu poate fi sfătuitorul Tău. Eşti desăvârşit şi atotînţelept, pentru că atunci când noi nu luăm aminte de bunăvoie – într-adevăr, de bunăvoie nu suntem atenţi la paza minţii noastre – Tu ne dai necazuri fără de voie." Pe cât nu lucrăm asceza trezviei, pe atât ni se adaugă rele, de aceea cei întristaţi cad mereu într-o întristare şi mai mare, în timp ce bucuroşii îşi sporesc mereu bucuria.

În acest cap, Sfântul prezintă primele semne din toate perspectivele, că poate vreodată ne vor mişca, astfel încât să înţelegem răspunderea noastră şi să vedem de unde putem să începem. Iar ca să ne ajute, ne îndeamnă să luăm aminte la trei patimi:

Mintea se orbește prin aceste trei patimi: prin iubirea de argint, prin slava deșartă și prin plăcere. [57]

Fiți atenți, zice, să nu judecați niciodată lucrurile din propriul vostru punct de vedere, fiindcă există altă logică, altă experiență, adevărul este altul. Când suferi, când toate îți ies pe dos, când te supără ceilalți, când te jignesc, când te izgonesc, când păcătuiești, când nu-ți poți păstra echilibrul, când nu poți avea paza minții, când ți-e greu să te rogi, când moțăi la canon, să nu crezi că pricina este cea pe care o spui tu.

Adevărata pricină este una dintre cele trei mari patimi: fie iubirea de arginți, fie slava deșartă, fie plăcerea. Una dintre acestea se ascunde în tine. Ori ești plin de slavă deșartă, un tâmpit adică, fiindcă vrei să arăți că tu ești ceva, că știi, sau ești un voluptos, adică iubești plăcerea, satisfacția găsită pe o mie și una de căi, sau ești sclavul iubirii de argint, care înseamnă că iubești averile, că vrei să ai ceva al tău și, mai ales, vrei bani. Ca bani, poate fi socotită și recunoașterea pe care vrei să ți-o aducă ceilalți. Așadar, în spatele greutăților care dau peste tine citește înștiințarea că se ascunde una dintre cele trei patimi de moarte. Caută să afli care este.

Mintea se orbește prin aceste trei patimi. Aceste patimi de moarte orbesc mintea. Când văd că una, două, cinci zile, un an, trei ani sufăr, că am gânduri, că mi se tulbură viața înseamnă că mi-am lăsat mintea fără pază. Nu am învățat-o să aibă virtute și trezvie, de aceea a orbit. De exemplu, îmi scade vederea și apoi zic: „Are dreptate Starețul când îmi spune să mănânc bine ca să nu orbesc.

Să mănânc cel puţin acum, ca să nu-mi pierd cu desăvârşire lumina ochilor." Dar această logică comună nu o folosim pentru adevăratul nostru folos. Fiindcă ochiul nostru trupesc nu e nimic, o să intre în mormânt şi-l va mânca viermele. Adevăratul ochi, ochiul sufletului, este mintea omului. Şi când acesta orbeşte, nu mai înţelege care e gândul şi care e nălucirea. De aceea, pe cât zăbovim în aceste patimi, pe atât lumina se face întuneric, sarea se strică, iar atunci „cu ce se va mai săra?" (Mt. 5, 13). Când mintea noastră va orbi, cum ne vom mai putea corecta?

Cunoştinţa şi credinţa, tovarăşele firii noastre, nu se slăbesc pentru nimic altceva, decât din pricina acelora. [58]

Rezultatul orbirii minţii este că ni se tocesc, ni se întunecă, îşi pierd puterea şi, în cele din urmă, se pierd toate cele pe care Dumnezeu le-a aşezat în firea noastră înainte de cădere. Atunci, noi le iubim pe cele pe care le-am dobândit prin experienţa păcatului, şi nu pe acelea pe care ni le-a dat Dumnezeu când ne-a făcut. Este ca şi cum mi-aş uita soţia, pe care mi-a dat-o ca tovarăşă de viaţă Dumnezeu, şi m-aş duce cu alta. De aceea, şi Vechiul Legământ spune să bei apă din fântânile tale (Pilde. 5, 15), din propriile tale izvoare, care sunt în gradina ta, în proprietatea ta. Adică, să trăieşti cu femeia ta, cu soaţa legiuită, şi nu cu o străină.

Care este deci soaţa noastră, însoţirea noastră, *tovarăşele firii noastre* de la naşterea noastră în rai? Cunoştinţa şi credinţa, respectiv cunoştinţa prin trăire şi credin-

ța reală, firească, spontană în Dumnezeu. *Nu se slăbesc*. Nu zice „se pierd", ci *se slăbesc*, ca să ne mângâie și să nu credem că am pierdut totul și că nu mai există nici o nădejde pentru noi. Sfântul este atent, iubitor, psiholog, pedagog, iubește sufletul și vrea să-l ajute. Chiar și acum, zice, în halul în care am ajuns, avem nădejde. Pur și simplu a slăbit soața pe care ne-a dat-o Dumnezeu.

Adam și Eva în rai nu aveau nici o îndoială legată de Dumnezeu. Și când au fost înșelați și au păcătuit, nu au înțeles asta, credeau și-L cunoșteau pe Dumnezeu, numai că nu aveau o cunoștință desăvârșită. Ar fi trebuit să treacă mulți ani că să dobândească o cunoștință deplină și desăvârșită. Totuși, aveau o cunoștință din trăire și nemijlocită a lui Dumnezeu.

Noi însă, deși Îl cunoaștem pe Dumnezeu, nu-L trăim. De aceea, personalitatea noastră este dezbinată, trăiește o durere, o întristare, o zdrobire. Cel puțin să ne fie de folos această durere a noastră și să spunem: „Mă voi ridica și voi merge la Tatăl meu (Lc. 15, 18), mă voi închina și Îi voi spune: Ție Îți supun, Dumnezeule, sinele meu".

Pe Dumnezeu Îl cunoaștem. Cunoaștem veșnicia Lui, caracterul Lui treimic. Știm cum S-a născut Hristos, fecioria Maicii Lui, pe toate le știm. În paralel, credem în El. N-am fi la mănăstire dacă n-am crede. Dar în clipa în care flecărim, avem cunoștință că Dumnezeu este prezent? În clipa în care discutăm cu gândul, avem cunoștință că L-am părăsit pe Dumnezeu? Nu. Prin urmare, avem o cunoștință „necunoscută" și credința noastră nu iese din adâncurile noastre, nu este spontană, directă, adâncă. De aceea, uneori spunem că credem, alteori că nu credem.

Pornim într-o direcţie şi avem zbucium. Credem în clipele acelea în Dumnezeu? Nu credem în întregime, aşa cum spunea şi mai înainte.

Cunoştinţa şi credinţa, tovarăşele firii noastre. Dumnezeu ne-a căsătorit cu cunoştinţa şi cu credinţa. Dar această căsătorie a noastră se ofileşte când ne zbuciumăm, când ne facem probleme, când ne mâhnim. Cel mâhnit se închină lui Dumnezeu, desigur, se roagă, aprinde lumânări, plăteşte slujbe, dar nimic nu mărturiseşte credinţa şi cunoştinţa lui, neîncetata prezenţă a lui Dumnezeu în viaţa lui. Existenţa lui e bine dosită în spatele problemei sale.

Cel ce nu cunoaşte adevărul, acela nu poate nici să creadă cu adevărat, căci cunoştinţa premerge după fire credinţei. [60]

Trebuie să accepţi, zice Sfântul Isihie, că problema ta este foarte adâncă, este în împletitura cu trei rădăcini a iubirii de argint, a slavei deşarte şi a plăcerii. Aceasta este un trigemen care schilodeşte existenţa omului. Dacă nu cunoşti acest adevăr, nu-L vei putea simţi niciodată pe Dumnezeu şi să crezi în El în întregime.

Cunoştinţa, desigur, premerge credinţei. Fiindcă Dumnezeu mai întâi S-a descoperit pe Sine lui Adam – a deschis Adam ochii şi L-a văzut, şi Dumnezeu i-a istorisit cum l-a făcut – şi apoi a crezut că El este Tatăl şi Ziditorul lui. Când a făcut-o pe Eva din coasta lui Adam, nu l-a scufundat în somn, ci l-a adus într-o stare oarecum extatică, aflată între somn şi veghe, ca să aibă cunoştinţa

şi conştiinţa şi credinţa că Dumnezeu a făcut aceasta şi că a făcut-o în acest fel (Fc. 2, 21-23).

De aceea şi tu trebuie, în mod obligatoriu, să cunoşti adevărul: anume că marea ta problemă se află în acel trigemen, şi atunci vei putea să crezi.

Cele spuse de Scriptură n-au fost spuse numai ca să le înţelegem, ci ca să le şi facem.

Aici este arătat scopul final al Sfintei Scripturi. Câte ne spun Vechiul şi Noul Legământ nu sunt numai pentru a-L cunoaşte pe Dumnezeu şi a crede în El, ci pentru a le face. Atunci ne întoarcem la firea noastră. Mai ales fără Vechiul Legământ nu putem să avem o înţelegere limpede despre Dumnezeu.

Să ne apucăm deci de lucru. [61]

Frumoasă şi îndemnătoare frază! „Hai, copilul meu, să începem treaba!" Şi mai înainte, în capul 52, a mai avut o frază frumoasă asemănătoare, care spunea: *Să o cultivăm, fraţii mei, pe aceasta* – trezvia – *cu râvnă*. Acum face un îndemn foarte frumos. Să începem lucrul şi le vom găsi pe toate.

Căci înaintând aşa, pas cu pas, vom afla că nu numai nădejdea în Dumnezeu, ci şi credinţa tare, cunoştinţa mai lăuntrică, izbăvirea de ispite, darurile harismelor şi lacrimile stăruitoare le vin credincioşilor prin rugăciune.

Înaintarea, progresul nostru, dobândirea harismelor duhovniceşti şi a darurilor lui Dumnezeu nu se face dintr-odată. După cum pentru a asimila o carte trebuie să o citeşti încet-încet, să faci fişe, să faci rezumate, să tragi concluzii, tot aşa se întâmplă şi în viaţa duhovnicească: *înaintând*, una o aduce pe cealaltă. Prin urmare, e nevoie de timp. Dacă începem acum, vor trece ani pentru a progresa. *Vom afla*. Şi toate acestea nu sunt reuşitele noastre, ci le vom găsi înaintea noastră, ni le va da Dumnezeu.

Nădejdea în Dumnezeu ... vine prin rugăciune. Se poate ca eu, Stareţul tău, să-ţi spun: „Copilul meu, să ai nădejde, să fii bucuros!" Nu înseamnă că, dacă ţi-am spus eu, le vei găsi tu. Când îţi faci lucrul tău, ţi le va da Dumnezeu. *Credinţa tare, cunoştinţa mai lăuntrică, izbăvirea de ispite.* Cine a gustat din cunoştinţa lăuntrică a lui Dumnezeu, acesta nu o uită, nici nu o părăseşte. *Nădejdea în Dumnezeu, credinţa tare, cunoştinţa mai lăuntrică şi izbăvirea de ispite* sunt daruri ale lui Dumnezeu pe care le găsim în drumul nostru. Faptul de a ne izbăvi de ispite ni-l dăruieşte Dumnezeu. Nu ne izbăvim noi pe noi înşine de ispite.

Mărturisirea din inimă. E nevoie de mulţi ani de spovedanie ca să găsesc în calea nevoinţei mele mărturisirea din inimă pe care o doresc. Până acum noi nu am făcut în esenţă o spovedanie. În 99% din situaţiile în care cineva îmi spune că vrea să se spovedească, înţelege: „Vreau să vă spun durerea mea, problema mea, nemulţumirea mea, greutăţile mele, bolile mele, adică egoismul meu." Vine alt frate şi-i zice Stareţului: „Am bârfit, mi-am dat seama." Dar asta este spovedanie? Nu. Aşa nu se poate să

înaintăm. A mă spovedi înseamnă a-mi mărturisi răspunderea şi a mă hotărî să mă pocăiesc. „Părinte Stareţ, vă asigur că nu mai fac asta. Iertaţi-mă, am păcătuit înaintea voastră şi înaintea ochilor nevăzuţi ai lui Dumnezeu. Vă spun şi-mi voi păzi cuvântul."

Şi lacrimi stăruitoare. Fără apă nici un câmp nu dă roadă. Şi fără lacrimi nu există inimă care poate să dea virtute şi, mai ales, *lacrimi stăruitoare*. Multe ploi trebuie să cadă din ochii noştri. Fără ele nu iese nimic. Nu poţi însă să te strângi ca să iasă lacrimi. Aceste lacrimi nu sunt autentice, nici cele care provin din sentimentalisme de genul: „Hristosuţul meu, Măicuţa mea, eu am venit la mănăstire ca să găsesc sfinţenie şi nu găsesc nimic, mi-au spus că toţi sunt sfinţi şi văd că nimeni nu e sfânt." Acesta este egoism, nu e lacrimă. Mai ales când răneşti pe cineva sau îl acuzi, lăuntrul lui se împotriveşte şi-i curg lacrimi pentru că se mâhneşte, şi nu pentru că s-a pocăit. Acestea iarăşi nu sunt lacrimi, este egoism.

Le vin credincioşilor prin rugăciune. Vin înseamnă că sosesc acolo unde eşti tu. Toate câte le-am spus mai înainte vin prin rugăciune, care este urmarea trezviei. Noi nu putem să spunem că voi face aceasta sau aceea. Dumnezeu ni le va da.

Dar nu numai acestea, ci şi răbdarea necazurilor ce vin peste noi.

Desigur, vom întâlni şi necazuri în viaţa noastră. Dar altceva este mâhnirea, şi altceva necazul. Necazuri sunt dificultăţile obiective produse de viaţă, de oameni

sau de Dumnezeu. Sunt calomniile, acuzele, un păcat fără de voie, boala, cutremurul, orice altceva.

Răbdarea în necazuri ne va da iarăşi rugăciunea. Va veni o clipă în care mă voi întreba: „Unde am găsit eu răbdarea asta?" Însă nu o voi trăi ca pe o stare de răbdare, ci ca pe o stare firească. Alţii mă vor întreba dacă nu mă mâhnesc în greutăţile pe care le am, iar eu o să le spun „nu". Atunci voi înţelege că Sfântul Duh mi-a dat răbdarea. Findcă răbdarea nu o găsim în clipa ispitei, ci dintr-odată, ca rezultat al trezviei şi rugăciunii.

Iertarea sinceră a aproapelui.

Îţi spun: „Copilul meu, iartă-ţi fratele!" Iar tu îmi răspunzi: „I-am zis: Blagosloviţi!", dar înlăuntrul tău nu-l ierţi. Dacă după şapte ani o să auzi o acuză la adresa lui, vei zice: „E normal, Părinte Stareţ, nu vă amintiţi ce mi-a făcut şi mie, acuma's şapte ani?" Asta înseamnă că şapte ani ai avut draci în tine şi acuma te dezvălui.

Cât de mult ne lipseşte iertarea sinceră! Când ne deranjează aproapele, când ne ispiteşte atitudinea lui, când simţim că nu se poartă frumos cu noi, când ne înţeapă neîncetat cu câte ceva înseamnă că nu am dobândit iertarea sinceră. Asta ne aduce aminte de „Lasă-ţi darul tău şi mergi de te împacă cu pârâşul tău" (Mt. 5, 24). Altfel, nu suntem vrednici şi în stare pentru Dumnezeiasca Împărtăşanie şi pentru viaţa lui Hristos.

Şi cunoaşterea legii duhovniceşti, aflarea dreptăţii lui Dumnezeu şi cercetarea Duhului Sfânt, darea como-

rilor duhovnicești și toate câte le-a făgăduit Dumnezeu să le dea oamenilor credincioși, atât aici, cât și în veacul viitor.

Prin rugăciune dobândim, de asemenea, cunoașterea legii duhovnicești, pe care nu o mai simțim ca pe un „trebuie", ca pe ceva care ni se impune din afară. Acum înțelegem că legea este duhovnicească și că este suflarea Sfântului Duh, adică dobândim cunoașterea, vedem cu alți ochi ceea ce ne spune Starețul sau Scriptura. Acum Îl întâlnim pe Însuși Dumnezeu și, mai ales, pe Duhul cel Sfânt, și descoperim nu propria noastră dreptate, ci dreptatea lui Dumnezeu, că Dumnezeu ne mântuiește. Sfântul așază mântuirea noastră împreună cu necazurile, cu răbdarea, cu legea, pentru că din ele vine darul cel mare, coborârea Sfântului Duh.

Prin rugăciune vin, de asemenea, comorile duhovnicești, toate câte le-a făgăduit Dumnezeu, una după alta. Și fiindcă noi, oamenii, zicem că mai bine să ai două în mână, decât douăzeci peste o săptămână, adică suntem nerăbdători, de aceea întrebăm: „Când?" Și aici pe pământ, răspunde Sfântul, și în veacul viitor.

Și, pe scurt, este cu neputință ca sufletul să se arate după chipul lui Dumnezeu, decât prin harisma lui Dumnezeu și prin credința omului, stăruind în cuget cu multă smerită cugetare și cu rugăciunea ce nu se împrăștie.

Adverbul *pe scurt* înseamnă: „dintr-odată, în general, fără excepție". Ascultați ce vă spun, zice Sfântul, vă

vorbesc limpede. Câte v-am spus până acum v-au îndulcit. Opriţi-vă acum. Mai am să vă spun încă ceva: *Este cu neputinţă ca sufletul să se arate după chipul lui Dumnezeu.* Fiindcă cum poate fi chip al lui Dumnezeu cel care plânge pentru că l-au nedreptăţit? Cum poate să fie chip slăvit, cinstit şi curat al lui Dumnezeu, când nu păzeşte poruncile Lui? Aceasta este o lepădare de Dumnezeu, este un păcat, este cădere, dar noi nu le înţelegem.

Icoanele le agăţăm ca să le vedem şi ca să ne închinăm. Noi însă nu umblăm în viaţă ca şi icoane, chipuri ale lui Dumnezeu, cărora li se potrivesc slava şi închinăciunea, ci ca nişte nedreptăţiţi sau ca nişte îndreptăţiţi, ca nişte săraci sau ca nişte bogaţi. Nu avem simţul sigur şi calea chipului lui Dumnezeu. De aceea, Sfântul ne înfăţişează aici cele care pot să ne ajute să conştientizăm că suntem chipuri ale lui Dumnezeu.

Ca să reuşim acest lucru, trebuie să ne amintim că Dumnezeu este în noi şi că lucrează, că suntem purtători de Dumnezeu şi putem deveni dumnezei. Dar noi nu ne îndeletnicim cu acest adevăr, nu îl vedem, încă nu l-am găsit, ci numai îl ştim. Dar le vom găsi pe toate la câte s-a referit mai înainte Sfântul dacă se va uni credinţa noastră cu harisma lui Dumnezeu. Ajunge ca eu să le cred şi Dumnezeu mi le va da. Sau mai bine-zis, Dumnezeu mi le-a dat şi eu le cred. Fiindcă elementele alcătuitoare ale bogăţiei mele mi le-a dăruit Hristos la Botez. Dar când eu trăiesc fără această credinţă sigură în inima mea este ca şi când nu le-aş avea, şi cu siguranţă nici nu le caut.

Stăruind în cuget cu multă smerită cugetare şi cu rugăciunea ce nu se împrăştie. În afară de credinţă e ne-

voie şi de rugăciune neîmprăştiată şi de smerenie, de a ne zdrobi întotdeauna inima.

Un mare bun este cu adevărat, am văzut din experienţă, ca cel ce voieşte să-şi curăţească inima să cheme necontenit pe Domnul Iisus împotriva vrăjmaşilor înţelegători. [62]

Experienţa ne-a dovedit că există ceva foarte mare pentru care merită să luptăm: *ca cel ce voieşte să-şi curăţească inima să cheme necontenit pe Domnul Iisus împotriva vrăjmaşilor înţelegători*. Dacă începem să spunem: „Trebuie să dobândesc asta sau să fac aceea pentru a-mi curăţa inima”, ne vom pierde liniştea şi echilibrul nostru sufletesc. De aceea, facem altceva: alergăm la numele lui Iisus, cu care putem lupta neîncetat împotriva vrăjmaşilor noştri nevăzuţi. Prin urmare, lucrarea noastră proprie este chemarea. Vrei să dobândeşti nădejdea în Dumnezeu, cunoştinţa lăuntrică sigură, izbăvirea de ispite? Vrei să nu fii ispitit, să nu ştii ce-i ispita, dar şi să descoperi frumuseţea lui Dumnezeu în orice lucru? Vrei ca acestea să fie trăirea şi vederea ta zilnică? Fă rugăciune!

Şi vezi cum se potriveşte cuvântul spus de mine din experienţă, cu mărturiile Scripturii.

Lucrul pe care ţi-l spun, continuă Sfântul, nu este întâmplător. E din experienţă ce-ţi spun. L-am încercat, l-am trăit, l-am dobândit şi ţi-l adeveresc. Dar nu-ţi cer să crezi propria mea experienţă, fiindcă acelaşi lucru îl spune

şi Dumnezeu şi Scriptura:

„Pregăteşte-te, zice, Israile, să chemi numele Domnului Dumnezeului tău" (Amos. 4, 12). Iar Apostolul zice: „Rugaţi-vă neîncetat"(1Tes. 5, 17). Şi Domnul nostru spune: „Fără de Mine nu puteţi face nimic; cel ce rămâne întru Mine şi Eu întru el acela aduce rod mult (In. 15, 5).

Aşa cum ne pregătim pentru o călătorie, tot aşa să facem pregătiri în fiecare zi pentru a învăţa să chemăm numele Domnului Dumnezeului nostru. Aceste cuvinte le-a spus Amos din partea lui Dumnezeu când a profeţit distrugerea totală a lui Israil de către asirieni[3]. Israil a păcătuit şi, din cauza păcatului lui, Dumnezeu l-a ameninţat că-l va spulbera ca pe Sodoma şi Gomora. Sfântul Isihie, folosind acest loc din Vechiul Legământ, nu ne îndeamnă să ne temem de distrugere, nici să ne pregătim pentru multe treburi, ci pentru un singur lucru: să învăţăm să chemăm numele Domnului Dumnezeu.

Prin urmare, nu numai virtutea şi iubirea lui Dumnezeu, ci şi păcatul nostru, şi căderea noastră, şi nedreptatea noastră, ba chiar şi moartea noastră devin un motiv pentru a ne pregăti pe noi înşine în fiecare zi, astfel încât să învăţăm mai bine chemarea numelui Domnului Dumnezeului nostru.

---

[3] În 722 î. H. conducătorul asirienilor Sargon al II-lea cucereşte Samaria şi desfiinţează regatul Israil. Duce iudei în robie în Mesopotamia şi aduce în Samaria populaţii din Babilon şi Elam.

Mare bun este rugăciunea. Căci ea cuprinde toate bunurile ca una ce curăţeşte inima, în care Dumnezeu Se face văzut credincioşilor.

Rugăciunea este un mare bun, deoarece cuprinde toate bunătăţile şi ţi le va da când va veni vremea. Rugăciunea este desfătare, nu este zbucium, nu este problemă, nu este mâhnire. Este găsire şi desfătare. Şi încă ceva: curăţeşte inima şi atunci poţi să-L vezi pe Dumnezeu. *Dumnezeu Se face văzut credincioşilor.* Dumnezeu Se descoperă celor credincioşi, adică celor care urmează cu trezvie şi practică tot mai mult asceza rugăciunii minţii.

Se poate să le faceţi pe toate: să vă vărsaţi sângele, să faceţi misiuni de propovăduire, să vă suiţi în cer, să vorbiţi în limbile îngerilor şi ale arhanghelilor, să vă împărţiţi averile. Fără rugăciune n-aţi făcut nimic, pentru că pe toate acestea le dă rugăciunea minţii.

Prin urmare, dacă Dumnezeu este bogat şi ţi le dă pe toate prin rugăciune, atunci, chiar când eşti ameninţat cu exterminarea, ca Sodoma şi Gomora, şi când păcătuieşti, şi când te întristezi, înlocuieşte întristarea, dificultatea, durerea, nemulţumirea, lupta, caracterul lumesc, gândul tău, cu rugăciunea purtătoare de pace şi de Dumnezeu. Altfel, până în ultima clipă în care vom muri, vom vorbi despre aceleaşi lucruri.

Stareţul îi spunea de ani de zile unuia să spună rugăciunea, dar acesta a ajuns la bătrâneţe fără rugăciune. Bătrâneţea, desigur, este întotdeauna ceva relativ. Unul îmbătrâneşte la 20 de ani, altul la 30, altul la 80. Aşa cum lipsa hranei trupeşti atrage îmbătrânirea, tot aşa atrage un

alt fel de îmbătrânire, până la moarte, şi lipsa hranei duhovniceşti, a rugăciunii. Omul ăsta a ajuns ca la bătrâneţele lui să facă patru ore de rugăciune. S-a străduit să facă această mică nevoinţă, dar rugăciunea nu-i intra în inimă. S-a nevoit, s-a rugat în fiecare zi, dar n-a reuşit nimic. Vremea lui trecuse.

Altă dată, un tată bogat i-a spus fiului său:

– Să te trimit la şcoală, copilul meu.

– Nu, nu pot, i-a răspuns acela.

– Ba da, să te trimit, să studiezi, copilul meu, l-a rugat iarăşi tatăl.

– Nu, studiile sunt grele, obositoare, nu pot, răspunse iarăşi fiul. El voia să se distreze, să fie cu prietenii. Când însă a crescut, şi-a dat seama că n-are nici o şansă în lume, fiind fără şcoală. Merge atunci la bătrânul lui tată fiul, îmbătrânit şi el deja, şi-i spune:

– Tată, să merg oare la studii? Mai ai banii aceia de care îmi spuneai?

– Acum, fiule, chiar dacă ţi i-aş da, tot nefolositori îţi vor fi, fiindcă nu te mai primeşte la şcoală, i-a răspuns tatăl. Dar să-ţi mai spun ceva: nici la muncă n-o să te mai angajeze cineva, fiindcă eşti bătrân, aşa că nu mai ai pentru ce să studiezi acum.

Aşadar, cât avem timp, *să ne apucăm de lucru*. Dacă acum nu este vremea, nici mâine nu va fi. „Având împrejurul nostru atâta nor de mărturii, să lepădăm faptele întunericului şi să ne îmbrăcăm cu toate armele lui Dumnezeu" (Evr. 12, 1; Rom. 13, 12; Ef. 6, 11), adică cu rugăciunea. Amintindu-ne de norul martirilor, de toţi sfinţii din cer şi de pe pământ, să aruncăm de pe noi ceea ce am

zidit până acum şi să ne dobândim locul printre ei. Aceasta înseamnă că Postul cel Mare pe care l-am străbătut, încă nu s-a terminat, în sensul că Paştile ne fac să înaintăm spre Postul care urmează, după cum spun Părinţii. Prin urmare, acum că sunt Paştile, să accelerăm şi să ne prelungim luptele noastre, postul nostru, trezvia noastră, rugăciunea noastră. Iar acest lucru se face foarte uşor şi foarte simplu când ştim că fiecare zi este un Post Mare. Postul Mare nu se termină niciodată, fiindcă el înseamnă priveghere, rugăciune şi pândire a lui Dumnezeu. Înseamnă legătură cu Dumnezeu, părtăşie cu Dumnezeu în Hristos Iisus, o comuniune dumnezeiesc-omenească. Numai aşa trăim adevărat.

8

Capetele anterioare au fost ca o trâmbiţă cerească, ca şi cum ar fi venit vremea să coboare Dumnezeu din ceruri pe norii slavei cu miile de îngeri şi cu miriadele de arhangheli, iar noi, ca şi cum am fi morţii ce vor auzi trâmbiţa şi se vor scula îndată, sau precum cei vii care nu vor muri şi se vor schimba şi se vor afla în veşnicie (1 Cor. 15, 51-53; 1 Tes. 4, 16-17). Pe de-o parte ca morţi, fiindcă încă zăcem în stricăciune şi păcat, dar şi ca vii, pentru că suntem copiii lui Dumnezeu, mădulare ale Bisericii lui Hristos, şi fiecare trăire a noastră este o vibraţie de iubire şi un glas puternic ce strigă către Dumnezeu.

Dar pentru că Sfântul Isihie ne-a vorbit în capul precedent de pregătirea necesară pentru a chema numele Domnului, adică ne-a vorbit despre experienţele mari şi înalte şi cereşti, acum vrea să ne coboare puţin şi să ne vorbească despre ceea ce, într-adevăr, îl suie pe om la lăcaşurile cereşti. Iar aceasta este smerenia, pe care o cinstim cu toţii, o preţuim şi ne minunăm de ea, dar nimeni

dintre noi nu se gândeşte s-o împlinească în propria lui viaţă. Toţi luăm hotărârea, dar întotdeauna o tâlcuim în aşa fel încât numai smerenie nu e.

Lucrul smereniei este greu de câştigat, fiindcă e aducător de înălţare şi iubit de Dumnezeu şi pierzător aproape al tuturor relelor urâte de Dumnezeu şi aflătoare în noi. [63]

Cuvântul *lucru* înseamnă instrumentul sau obiectul pe care-l folosesc în munca mea. Smerenia este instrumentul mântuirii mele, mijlocul de transport cu care ne suim întru înălţimi.

Sfântul foloseşte cuvântul *lucru*, pentru că vrea să ne scoată în evidenţă înţelesul proprietăţii personale. Adică, e necesar ca lui Dumnezeu să-I dau nu ceea ce aparţine altuia, nu ceea ce este al lui Dumnezeu, ci ceea ce este al meu, dacă vreau să primesc. Prin urmare, *lucrul* este proprietatea mea, ceea ce am dobândit eu. Astfel, acest cuvânt sfârşeşte prin a avea şi înţelesul de bani cu care putem cumpăra orice. Aşadar, banul cu care cumpărăm cerul şi înălţimile este smerenia.

Lucrul smereniei este *aducător de înălţare* din firea lui, nu poate fi folosit la altă muncă. Aşa cum ceasul lucrează numai pentru a arăta ora, tot astfel şi munca firească a smereniei este să-l înalţe pe om. Dacă vreau să mă sui întru înălţimi într-un alt fel, fie cu darurile lui Dumnezeu, fie cu cinstirile oamenilor, fie cu faptele mele minunate, voi cădea pe lângă.

Lucrul smereniei este şi *iubit de Dumnezeu*, îl iu-

bește Dumnezeu, dar în același timp este și frumusețea omului. *Și pierzător aproape al tuturor relelor aflătoare în noi.* Foarte puternică frază! Așa cum focul nimicește totul, așa și smerenia, ca un foc, nimicește orice răutate, orice păcat, orice patimă din existența noastră, aproape toate relele. Sfântul folosește adverbul *aproape,* pe de o parte pentru a se face crezut, iar pe de alta pentru a arăta că în toate Se implică și Dumnezeu. Smerenia este un foc curățitor care îndepărtează și nimicește tot ce urăște Dumnezeu - *urâte de Dumnezeu.* Dar este și *greu de câștigat,* greu de împlinit de către cineva, care să și-o facă a lui proprie, pentru că-l costă propriul său idol, egoul lui.

Vei afla ușor într-un om lucrările parțiale ale multor altor virtuți, dar căutând în el mireasma smereniei, abia de o vei găsi. De aceea, este nevoie de multă smerenie pentru a dobândi acest lucru.

Dacă-i analizezi pe oameni, la toți vei găsi cu ușurință unele virtuți sau unele nevoințe duhovnicești. Dacă vei căuta însă *mireasma smereniei, abia de o vei găsi.* Câte fapte bune avem fiecare dintre noi! Dar smerenie, câți avem?

De aceea este nevoie de multă smerenie. Varianta corectă este „silință" în loc se *smerenie.* Ca să dobândești smerenia, e nevoie să-ți zdrobești sinele, să-l jertfești, să te smerești înaintea oamenilor. E nevoie să-ți pui în acțiune existența ta cu silire, să o iei în serios și să spui: „Gata, smerenia este unealta mea!" Când vei face aceasta, smerenia va deveni proprietatea ta.

Necurat înaintea Domnului este tot cel ce se înalță cu inima. Fiindcă primul păcat, zice, este mândria (Is. Sir. 10, 13).

Primul păcat săvârşit în lume este mândria. În acesta a căzut demonul, Eva, Adam şi întreg neamul omenesc, în acesta cădem şi noi. În vremea noastră, când cineva mănâncă o ciupercă şi moare, mai mănâncă şi al doilea şi moare şi el, specialiştii vor cerceta felul ciupercii şi îndată se va scrie în toate jurnalele, o să se dea pe toate canalele şi nimeni n-o să mai mănânce acea ciupercă.

Mândria însă, această ciupercă otrăvitoare şi atrăgătoare, n-o prezintă la televizor şi nici oamenii n-o bagă în seamă, fiindcă au învăţat, de când neamul omenesc a căzut în păcat, să încline spre stricăciune şi spre necurăţie.

Sunt multe lucrările minții care pot să ne aducă darul bun al smeritei cugetări, dacă vom fi cu grijă la mântuirea noastră. [64]

Acum Sfântul intră în chestiuni practice. Dacă nu neglijăm mântuirea noastră şi ne hotărâm să fim smeriţi, atunci multe lucrări şi însuşiri ale minţii pot să ne dăruiască smerita cugetare şi să ne-o facă proprietatea noastră. În continuare, ne dă câteva exemple de lucrări ale minţii.

De pildă, amintirea păcatelor cu cuvântul, cu fapta sau cu cugetul şi alte multe, adunate prin contemplație, ajută la smerita cugetare.

Prima lucrare a minții care poate să-ți dea smerenia este amintirea păcatelor pe care le-ai făcut cu cuvântul, cu fapta şi cu mintea ta.

Ca să pricepem sensul, e nevoie de puțină atenție. Fiindcă noi, când ne gândim la păcatele noastre, de obicei ne decepționăm, nu ne pocăim sau, pur şi simplu, ne facem că ne pocăim, dar ne întoarcem la aceleaşi lucruri şi luăm mai mare osândă. Dar nu e corect aşa, zice Sfântul. Adevărata amintire a păcatelor este dinamică, te conduce la hotărârea de a nu mai face niciodată ceea ce ai făcut. De asemenea, îți dă bucurie, veselie, simțământul izbăvirii. Aşa cum, după ce ai scăpat dintr-un incendiu, povesteşti cum te-a scăpat Dumnezeu, ca să faci cunoscut darul dumnezeiesc, tot aşa şi amintirea păcatelor este o cântare de mulțumire către Dumnezeu pentru mântuirea ta, o pricină de bucurie şi un motiv de recunoştință.

Adunate prin contemplație. Toate lucrările minții, dar mai cu seamă amintirea păcatelor, nu sunt numai o faptă exterioară, ci şi lăuntrică. Readucem păcatele în mintea noastră, întâi ca să le vedem din nou şi să cercetăm dacă nu cumva amintirea lor ne răneşte, ne mâhneşte, ne strâmtorează. În al doilea rând, ca să le înfruntăm prin altă prismă, aceea a pocăinței. Mai înainte le-am înfruntat ca pe nişte stări de păcat şi duhoare, pe care acum pocăindu-ne le părăsim, ca să devenim înmiresmați. În stare de înmiresmare ne amintim păcatele, ca să vedem din ce ne-a scos Dumnezeu, şi aşa să-I mulțumim.

Cu mintea vedem, aducem înaintea noastră întregul dialog pe care l-am avut cu Dumnezeu când i-am înfățişat păcatele noastre şi ne-a dat darurile Lui. Aici e nevoie de

o anumită filosofare, de o dispoziţie duhovnicească, pentru ca amintirea păcatelor să fie adevărată.

Smerenie adevărată câştigă cineva şi când măreşte în mintea sa în fiecare zi faptele săvârşite şi alte izbânzi naturale ale celor apropiaţi între care petrece şi le cercetează împreună cu ale sale. În felul acesta, văzând mintea puţinătatea proprie şi cât e de departe de desăvârşirea fraţilor, omul se va socoti pe sine pământ şi cenuşă, şi nu om.

Sfântul Isihie nu vrea ca noi să cădem în tulburare, într-o stare jalnică, să rămânem în păcatele noastre, fiindcă astfel nu-L vom slăvi pe Dumnezeu, iar vrăjmaşii Lui vor spune: „Na, iacă roadele Bisericii, numai putregai şi mizerie! Toţi credincioşii se văicăresc. Numai d-ăştia are Hristos!" Aceasta nu este o înfăţişare dinamică, puternică, a binefacerilor lui Dumnezeu, nu este o slăvire şi o închinare aduse lui Dumnezeu.

De aceea, în mod foarte corect, Sfântul ne aşază nu înaintea sinelui nostru, ci înaintea celorlalţi. Cine ne judecă? *Cei apropiaţi*, aproapele. Cine este pentru noi chipul lui Dumnezeu? Aproapele. Cum o să-mi dau seama dacă mă sfinţesc pe mine însumi? Din faptul că legăturile mele cu oamenii sunt fireşti, din măsura în care mă lepăd pe mine însumi înaintea acelora care mă înconjoară şi care alcătuiesc mâinile mele, picioarele mele, ochii mei, trupul meu (1 Cor. 12, 12). Aceasta, desigur, nu înseamnă că trebuie să caut pentru a găsi cu orice preţ prilejuri pentru a-mi arăta bunătatea şi iubirea, ci să-i primesc cu mulţu-

mire pe ceilalţi aşa cum sunt. Dacă îmi aduc în minte cu uimire în fiecare zi reuşitele aproapelui, pot să dobândesc o adevărată smerenie. De aceea, să-mi spun mie însumi: „Vezi ce priveghere face fratele! Uite-l şi pe acela, îl jigneşti şi nu răspunde înapoi! Uite şi pe celălalt, când îl trimiţi undeva, îndată şi merge, îi spui «Pleacă de aici!» şi pleacă, are o promptitudine a inimii, a minţii, a dorinţei, a dispoziţiei, este uşor de îndrumat, iute în mişcări."

Măreşte în mintea sa ... şi alte izbânzi naturale. Verbul *a mări* are şi înţelesul de a face mare. Sfântul zicea mai înainte că putem cu uşurinţă să găsim cele bune ale aproapelui. Să le aflăm, aşadar, pe toate şi să le spunem şi altora, şi încă mărite, amplificate. Să nu ne fie greu să-l lăudăm pe aproapele. Mintea şi gura noastră să se mişte cu uşurinţă spre lauda celuilalt. De exemplu, se poate ca cineva să fie leneş sau puţin dificil sau oarecum ciudat. Dar când avem nevoie de un om să ridice o greutate sau să măture, apelăm la el, ceea ce înseamnă că are o mărire în el. Această harismă a sa vom începe să o mărim şi aşa Îl vom slăvi pe Dumnezeu.

Şi alte izbânzi naturale. Fiecare om are anumite daruri naturale. Unul are voce, altul dragoste, altul smerenie, amabilitate... Toţi avem ceva. *Şi le cercetează împreună cu ale sale.* Aşadar, să te cercetezi pe tine însuţi şi să spui: „Am eu darul aproapelui meu?" Nu zice în tine: „Eu o am pe asta, pe cealaltă. Le are cumva şi el?" Ai grijă să nu-ţi duci existenţa la tulburare, ci la dinamism şi putere. Aşa ajungi la smerenie.

Zice gura lui Hristos, stâlpul Bisericii, marele nos-

tru Părinte Vasilie: „Mult ne ajută să nu păcătuim, nici să cădem în ziua următoare în aceleaşi greşeli, ca după încheierea zilei să cercetăm în conştiinţa noastră noi înşine cele ale noastre: ce am greşit şi ce am săvârşit după dreptate"[1]. [65]

Cu siguranţă, mare lucru este să nu păcătuieşti. Dacă, cu toate acestea, păcătuieşti, să nu mai cazi a doua zi în aceleaşi păcate. Iar când se termină ziua, vezi ce ai făcut, vezi şi ce n-ai făcut, iar mâine să nu repeţi greşeala pe care ai făcut-o ieri. Sfântul vorbeşte foarte simplu. Şi aici cele *adunate*, cele pe care mi le readuc în amintire au multă putere. Pe unele le analizez ca să mă feresc de ele, iar pe altele ca să le săvârşesc. Astfel dau naştere în mine unei neîncetate mişcări spre înainte, în bucurie şi în lumină.

După încheierea zilei, să cercetăm în conştiinţa noastră noi înşine cele ale noastre. Când se termină ziua, să ne cercetăm pe noi înşine şi mai ales legăturile noastre cu ceilalţi. M-am purtat bine cu fraţii mei? Cu mai-marele meu? Cu epitropul? Cu subalternul? Dacă sunt epitrop sau mai-mare peste o anumită slujire, care a fost purtarea mea faţă de ceilalţi? Nu spune să cercetez ce am făcut înlăuntrul meu. Desigur că voi vedea şi înlăuntrul meu dacă m-am rugat sau nu, dacă am avut gânduri întinate sau curate, cum am trăit azi. Dar acestea nu se măsoară şi nimeni nu poate să spună: „Mă hotărăsc să nu am astăzi gânduri." Dacă am lucrat înlăuntrul meu cu trezvie,

---

[1] *Regulile mari*, 37, 4

nu voi avea. Dacă nu am lucrat, voi avea. Nu este ceva pe care pot să-l realizez într-o clipă. Ceea ce am la îndemână, în stăpânire, şi pe care îl vede Dumnezeu, şi este cel mai bun lucru, instrument şi element de valoare, este împreună-vieţuirea mea reuşită cu oamenii.

Aceasta o făcea şi Iov, pentru sineşi, pentru copiii săi (Iov. 1, 5), căci socotelile din fiecare zi luminează ceea ce se face sau e de făcut în fiecare zi.

Tot aşa făcea şi Iov atât pentru sine, cât şi pentru copiii săi. Când te cercetezi pe tine în fiecare zi este ca şi cum ai face lumină în viaţa ta.

Iar altul dintre înţelepţii în cele dumnezeieşti a zis: „Începutul rodirii este floarea şi începutul făptuirii înfrânarea"[2]. [66]

Un alt înţelept în cele dumnezeieşti zice: „Începutul rodirii este floarea." Ca să încep o viaţă cu adevărat creştină şi smerită, trebuie ca floarea să fie înfrânarea. Sfântul nu înţelege aici înfrânarea morală, ci înfrânarea sinelui nostru, a ne chinui (1 Cor. 9, 27) şi a ne limita pe noi înşine, pentru ca sinele nostru să nu facă ce crede de cuviinţă, ce ştie, ce-i convine, ca să nu acţioneze cum i se pare lui corect, cum simte.

Prin urmare, să ne înfrânăm; iar aceasta cu măsu-

---

[2] Evagrie Ponticul, *Despre cele opt gânduri ale vicleniei*, 1.

ră şi cu cântar, cum ne învaţă Părinţii. Toată ziua celor douăsprezece ceasuri să o petrecem întru păzirea minţii. Căci făcând aşa, vom putea să stingem, cu Dumnezeu, păcatul şi să-l micşorăm printr-o anumită silire. Deoarece silită este şi petrecerea virtuoasă prin care se dă împărăţia cerurilor.

Aşadar, să fim înfrânaţi. Dar pentru că înfrânarea este durere şi chin, fiindcă cere post, atenţie, priveghere, trebuie să o practicăm cu măsură, şi nu cu neînfrânare. Altfel, vom obosi şi ne vom opri. Mai avem nevoie de încă ceva: să fim atenţi toată ziua la mintea noastră.

Deoarece orele diferă în funcţie de anotimpuri, de multe ori ne întrebăm: „Acum că e vară şi noaptea e foarte scurtă, ce să fac cu canonul?" Nu trebuie însă să ne facem probleme, pentru că Biserica le-a rânduit pe toate. Nu se schimbă nimic vara. Aşa cum în sistemul evreiesc şi ziua şi noaptea au fiecare câte 12 ore, tot aşa şi pentru noi 12 ore are ziua, 12 noaptea. Cu diferenţa că în viaţa călugărească orele nopţii ajung să fie 14, în timp ce orele zilei sunt mai puţine, fiindcă munca noastră se face mai ales noaptea. Din clipa în care se termină Pavecerniţa până în ziua următoare sunt 14 ore de noapte şi apoi 8 ore de zi. Noaptea ne odihnim şi priveghem, iar ziua o petrecem *întru păzirea minţii*, adică cu atenţie, cu observarea de sine, ca să nu greşim în purtarea noastră, fiindcă venim neîncetat în legătură cu ceilalţi.

Dar ca să trăim astfel, e nevoie de silire, de înfrânare, e nevoie să ne restrângem pe noi înşine şi să fim preocupaţi de Dumnezeu, şi astfel se stinge în noi răutatea

şi ni se dăruieşte îndată împărăţia cerurilor.

Cel ce-şi face neîncetat umbletele în cele dinlăuntru este cumpătat. Dar nu numai atât, ci şi contemplă, teologhiseşte şi se roagă. [68]

Cuvântul *umblete* ne stârneşte amintiri. Ce plimbări minunate facem în natură! Dar şi cât de uşor ne plimbăm prin întreaga lume cu privirea, cu gura şi cu discuţiile noastre! Unde nu mergem şi pe unde nu ajungem... La marginile pământului, în cer, în stele, numai în împărăţia cerurilor nu.

Dar cine rămâne înlăuntrul său, iar plimbarea inimii şi a minţii lui este *în cele dinlăuntru*, adică are paza minţii, unul ca acesta este cumpătat şi-L contemplă pe Dumnezeu, comunică cu Dumnezeu, devine om al rugăciunii, se desăvârşeşte. Are dreptate Sfântul şi, de aceea, cuvântul lui constituie o axiomă.

Cel ce nu ştie să umble pe calea duhovnicească nu poartă grijă de cugetările pătimaşe. [69]

Cine nu s-a obişnuit să meargă pe calea duhovnicească nu dă nici o importanţă cugetărilor sale pătimaşe sau, mai degrabă, nici nu-şi dă seama de patimile şi de păcatele lui, pentru că le îndreptăţeşte, dându-le propria lui tâlcuire. Astfel, trăieşte neîncetat în patimile sale.

Ci toată preocuparea lui se mişcă în jurul trupului şi fie lăcomeşte cu pântecele şi desfrânează, fie se

întristează și se mânie și ține minte răul.

Prin cuvintele *în jurul trupului*, Sfântul nu înțelege ca și Sfânta Scriptură păcatele trupești (Rom. 8, 5), ci cugetul trupesc, și mai ales, trebuințele sufletești și trupești ale omului. Omul, zice, care nu trăiește duhovnicește are toată grija *în jurul trupului* și încontinuu mănâncă. Lucrul acesta îl observăm și la cei care flecăresc, pentru că cel ce flecărește nu se poate să nu vrea apoi și să mănânce. Una vine ca o urmare a celeilalte. Să știm însă că cine ia neîncetat câte ceva ca să mănânce ori cocoloșește un păcat înlăuntrul său, ori va cădea în păcat, de la cele mai trupești până la cele mai subțiri și duhovnicești.

Prin urmare, cel care nu urmează calea duhovnicească, fie se aruncă în mâncare, fie – fiindcă nu toți oamenii sunt la fel – *se întristează* și zice neîncetat că nu face nimic și că nu e bun de nimic. S-ar putea, totuși, ca cineva să spună despre cel ce se întristează: „Tot e bine că și-a dat seama; îi doresc bucurie și răbdare, pentru că face o lucrare desăvârșită". În realitate însă, această întristare are altă „lucrarea desăvârșită": îl conduce la mânie împotriva aproapelui, arătându-și prin aceasta lipsa lui de echilibru lăuntric. Fiindcă echilibrul nostru, sfințenia noastră sau dezechilibrul nostru se exprimă în relațiile noastre cu oamenii. Așadar, cine nu se poartă corect și nu face față corect greutăților vieții duhovnicești crede că ceilalți greșesc față de el și se mânie împotriva lor. Toți pățim la fel. De-ăștia suntem. Nu datorăm nimănui niciodată vreun cuvânt bun. Niciodată nu-i zicem „mulțumesc", „așa e cum spui", „așa este". Neîncetat suntem în tensiuni cu el.

De aceea, când mă întristez sau mă amărăsc, atunci mă mânii împotriva celuilalt şi vreau să-l corectez, dar, pentru că şi el se împotriveşte şi nu face ce-i spun, recurg la ţinerea de minte a răului. Ţin în mine tăgăduirea lui, nu-i vorbesc sau fac ceva ca să-l înjosesc. Ţinerea de minte a răului pot s-o ţin în mine ani de zile. Cu siguranţă însă că o voi arunca într-o bună zi sau că o voi împărtăşi altuia. Ţinerea de minte a răului este o patimă care ne devorează măruntaiele.

Şi care este atunci evoluţia celui care nu *umblă pe calea duhovnicească*?

Prin acestea îşi întunecă mintea sau se dedă la o nevoinţă fără măsură şi-şi tulbură cugetul.

Când omul mănâncă neîncetat, mintea i se întunecă, fiindcă pleacă Sfântul Duh. Când însă se întristează şi se mânie şi nu are o purtare firească, atunci face uz de o asceză exagerată, pentru că vrea să se echilibreze. Şi pentru a realiza aceasta, trebuie să dovedească că săvârşeşte o lucrare mare. Dacă tu posteşti trei zile pe săptămână, el va lua blagoslovenie de la Stareţ să nu mănânce ulei deloc. Dacă tu priveghezi patru ore, el va lua blagoslovenie să privegheze şapte ore. Dar cea mai mare dovadă de asceză nemăsurată este dorinţa cuiva de a deveni pustnic. Însă când omul se nevoieşte mai presus de puterile sale, arată că ascunde în sine o tristeţe adâncă şi o dificultate de vieţuire socială. De aceea, toţi cei nesociabili urmăresc excesele. Eşuaţii caută o asceză exagerată, caută să fie mari, să se separe. Sunt conduşi însă spre un rezultat jalnic, pentru

că lipsa de măsură le tulbură cugetul şi îl face netrebnic.

Nu-ţi închina toată atenţia ta trupului, ci hotărăşte-i o nevoinţă după putere şi toată mintea ta întoarce-o spre cele dinlăuntru. [73]

De aceea, zice Sfântul, nu te îndeletnici neîncetat cu trupul tău şi nici nu face excese! Limitează-te la puterile tale. Rânduieşte-ţi cu înţelepciune şi discernământ cât să mănânci, cât să dormi, cât să priveghezi, ce muncă să faci, cât de disponibil să fii, cât să te păzeşti pe tine însuţi şi întoarce-ţi întreaga ta minte înlăuntru.

Smerenia şi reaua-pătimire slobozesc pe om de tot păcatul. Cea dintâi taie patimile sufletului, cea de a doua pe ale trupului. [75]

Cine trăieşte cu smerenie şi rea-pătimire se slobozeşte de tot păcatul. Reaua-pătimire este înfrânarea noastră, rugăciunea noastră, limitarea, a nu face exagerări. Toate acestea îl slobozesc pe om de tot păcatul. Reaua-pătimire sunt şi bolile pe care ni le dă Dumnezeu. Vezi pe unul roşu în obraz, frumos şi dintr-odată se îmbolnăveşte. Aceasta se întâmplă fiindcă omul vrea să se sfinţească, sufletul lui caută cu adevărat aceasta, dar nu poate singur, iar atunci Dumnezeu îi dă reaua-pătimire, ca să poată ajunge la desăvârşire.

Precum cel ce a rănit inima plantei a uscat-o întreagă, aşa să înţelegi şi despre inima omului. Trebuie să

fii cu luare-aminte chiar în clipa aceea, pentru că tâlharii nu stau fără lucru. [78]

Inima plantei este măduva, miezul, partea moale din interior, prin care sunt transportate spre întreaga plantă substanțele hrănitoare care vin de la rădăcină. Când introduci o otravă sau infectezi măduva – cuvântul este foarte potrivit pentru că are legătură cu cele lăuntrice ale existenței noastre – atunci întreaga plantă se usucă. *Așa să înțelegi și despre inima omului.* Aşa se întâmplă şi cu inima omului. Când eşti neglijent şi ţi se usucă măduva, inima ta, adică mintea, şi devine molatică, neputincioasă, plină de gânduri, de egoism, de mândrie, atunci întreaga ta existenţă moare. Să nu credem că, având multe virtuţi, nu suntem în pericol.

Dimpotrivă, este nevoie în toată clipa să priveghem, să fim cu trezvie, să fim treji. Dacă însă Sfântul ne-ar fi spus aşa ceva, noi ne-am fi revoltat. De aceea, nu ne spune să fim cu luare-aminte întotdeauna, ci că *trebuie să fii cu luare-aminte chiar în clipa aceea, pentru că tâlharii nu stau fără lucru.* Aşadar, fii atent, pentru că nu ştii când va veni furul, vicleanul, care-ţi va face o injecţie, şi aceasta îţi va ajunge la inimă şi-ţi va infecta totul.

Domnul, vrând să arate că toată porunca trebuie împlinită, iar pe de altă parte că înfierea s-a dăruit oame-

nilor prin sângele Său, zice: „Când veți face cele poruncite vouă, ziceți că robi netrebnici suntem și ceea ce am fost datori să facem, aceea am făcut." [79]

Aici Sfântul ne îndeamnă să avem în vedere două lucruri: întâi că suntem datori să păzim toate poruncile – aceasta este propria noastră lucrare, pentru că suntem slugi netrebnice ale lui Dumnezeu – şi al doilea că nu trăim ca robi ai lui Dumnezeu, ci ca fii ai Lui. Dar înfierea noastră nu este urmarea propriei noastre împliniri a poruncilor, ci ne-a dăruit-o Hristos cu Sângele Lui (Ef. 1, 5-7). Când spunem la Liturghie: „Şi fă adică pâinea aceasta cinstit Trupul Hristosului Tău, iar ceea ce este întru potirul acesta, cinstit Sângele Hristosului Tău", înţelegem că cinstitul Trup al lui Hristos ne hrăneşte ca să putem împlini *toată porunca*, iar Sângele Lui ne dăruieşte înfierea.

De aceea, tot ce facem pentru Dumnezeu să nu facem aşteptând răsplată, harisme, daruri sau oarecare descoperiri. Suntem robi, iar robul nu aşteaptă plată de la stăpân. Ajunge să i se asigure cele necesare vieţii, să-i trăiască copiii. Robul este obligat să-şi facă munca lui, nu o face de dragul stăpânului. Aşa şi noi, tot ce facem să facem din datorie şi nu ca pe un hatâr, pentru că nu noi suntem binefăcătorii lui Dumnezeu.

De aceea, împărăția cerurilor nu este plata faptelor, ci harul Stăpânului gătit slugilor credincioase.

Prin urmare, nu dobândim împărăţia cerurilor cu faptele noastre. Stăpânul Hristos a pregătit-o pentru noi

şi ne-o dăruieşte când ne purtăm ca nişte robi credincioşi ai Săi.

Cel ce cinsteşte pe Stăpân face cele poruncite de el, iar greşind sau neascultând, rabdă cele ce vin asupra lui ca pe ale sale. [81]

Cine recunoaşte şi cinsteşte pe Stăpânul împlineşte toate poruncile lui, iar când greşeşte sau nu ascultă, pe sine se socoteşte răspunzător. Prin urmare *rabdă cele ce vin asupra lui ca pe ale sale.* Ori de câte ori vor veni şi la tine vor fi copii pe care tu i-ai născut. Îţi vor veni boală, necaz, gânduri, somnolenţă, răni? Nu te vor băga în seamă fraţii, te va dispreţui Stareţul, o să-i baţi la uşă şi nu-ţi va deschide? Nu te va auzi Dumnezeu? Te vei ruga să scapi de păcat şi nu scapi? Să ştii că seceri acum rodul pomului pe care l-ai sădit. Mănânci mâncarea pe care ţi-ai gătit-o. Aşadar, ori împlinim legea lui Dumnezeu, ori facem voile noastre şi aşteptăm *cele ce vin.*

Noi ne amintim de Dumnezeu atunci când dau peste noi *cele ce vin*, greutăţile. Sfântul însă ne spune să ne rugăm acum, când nu avem ispite. Atunci când ele vor veni, vom răbda. Şi s-ar putea să fie nevoie de mulţi ani de răbdare ca să se îndrepteze *cele ce vin.* De aceea, să fii atent şi să nu te gândeşti numai la tine, ci şi la copiii tăi, la cei pe care i-ai născut, trupeşti şi duhovniceşti, la întreg neamul tău.

Într-adevăr, dacă urmărim istoria Bisericii şi a poporului nostru, ne vom încredinţa de faptul că singuri ni le pregătim pe *cele ce vin.*

Fiind deci iubitor de învățătură, fă-te și iubitor de osteneală.

Nu este atât de important să vrei să fii iubitor de învățătură, – să știi ce vei păți în viață, cum vor evolua lucrurile – cât să fii iubitor de osteneală, să iubești osteneala și să-ți faci munca ta.

Este proprie stelei lumina din jurul ei. Tot așa e proprie cinstitorului de Dumnezeu simplitatea și smerenia. [83]

Caracteristica stelei este lumina, strălucirea, iar a cinstitorului și temătorului de Dumnezeu simplitatea – haina simplă, înfățișarea simplă, simplitatea vieții, a caracterului, a mișcărilor – și *smerenia*. Mai cu seamă noi, grecii, care „iubim frumosul în simplitate",[3] trebuie să fim aristocrați, dar în același timp simpli și smeriți. Să fim fiii împăratului cu toată îmbrăcămintea aristocratică, pentru a ne vedea alții și a spune: „Dacă fiul împăratului este atât de strălucitor, gândește-te cum o fi Împăratul!" Fiul Împăratului strălucește, înfățișarea lui, purtarea lui, zâmbetul lui, ochii lui, întreg este o prezență măreață. În apariția lui, care are simplitate și smerenie, Se deslușește Hristos, pentru că exact așa era și El. Prin urmare, vrem și noi, oare, să fim așa?

„Cei însetați, zice, mergeți la apă" (Is. 55, 1). Iar cei

[3] Tucidide, *Epitaful lui Pericle*, în *Istorii* 2, 40

însetați de Dumnezeu umblați întru curăția cugetului. [84]

Acest text ne aduce aminte de cuvântul Domnului: „Dacă însetează cineva, să vină la Mine şi să bea" (In. 7, 37), dar este luat din profetul Isaia, care continuă zicând: „Veniţi de mâncaţi şi beţi fără arginţi şi fără preţ." Dar ca să-ţi stingi setea cu „apa care rămâne spre viaţă veşnică" (In. 4, 14), e nevoie să dai şi tu ceva. Iar aceasta nu sunt bani, osteneală, trudă, rugăciuni. Toate acestea le facem pentru a câştiga altceva, curăţia, pe care Sfântul a pus-o la dativ, ca să ne arate că este mijlocul prin care putem câştiga apa. Prin urmare, este necesar să fim mână în mână cu curăţia, ea să fie îmbrăţişarea şi rendez-vous-ul nostru, dacă vrem ca Dumnezeu să ne astâmpere setea.

Dar cel ce zboară spre înălțime prin curăția ei trebuie să privească și spre pământul puținătății sale.

Cu simplitate şi smerenie dobândeşti o inimă curată şi zbori în înălţimi. Aşa cum păsărica, de îndată ce i s-au întărit aripioarele, zboară, tot aşa şi noi cu simplitate şi smerenie dobândim aripi, curăţia noastră cu care zburăm. Atunci însă e nevoie să luăm aminte la ceva: când vedem dintr-odată că au apărut roadele duhovniceşti, să nu ne întoarcem atenţia spre roade, fiindcă acestea sunt darul lui Dumnezeu, ci să continuăm să privim la sărăcia noastră, la ceea ce suntem noi, adică pământ şi cenuşă.

Căci nimeni nu e mai înalt ca cel smerit.

Doar când suntem smeriţi ajungem înalţi. Cel care este lovit de viaţă, care nu se ia în socoteală pe sine însuşi, care nu are nici o părere, nici o dorinţă, nici o voie, cel care este pierdut, încât nu-l bagă nimeni în seamă, acesta este mai înalt decât toţi. Amintiţi-vă de Sfântul Grigorie Taumaturgul care l-a hirotonit ca arhiereu pe dată pe cărbunarul Alexandru, simplu şi zdrenţăros, dar virtuos, şi pe care nimeni nu îl băga în seamă. Putem să trăim şi noi în această stare? Oricum, aceasta este starea noastră firească, şi atunci suntem mai înalţi decât heruvimii şi decât serafimii.

Căci precum când lipseşte lumina, toate sunt neguroase şi întunecate, tot aşa lipsind smerita cugetare, toate ale noastre sunt deşarte şi toate silinţele noastre după Dumnezeu putrede.

Aşa cum fără lumină toate sunt întunecate şi neguroase, tot aşa şi fără smerenie, toate nevoinţele noastre pentru Dumnezeu sunt *deşarte şi putrede.* Putred este ceva de ieri, deşert, nefolositor, care a trecut şi nu mai are putere, nu mai are ipostas real. Ieri a fost marţi, unde s-a dus ziua? S-a pierdut. Trebuie să-l studiem pe Sfântul Augustin[4] şi pe ceilalţi filosofi ca să înţelegem unde s-a dus ziua de ieri. Trebuie să filosofăm asupra naturii timpului. Astăzi este miercuri. Dar până să apucăm să zicem miercuri, vine joia. Dar nici joia nu o avem în stăpânire, fiindcă nu putem şti dacă vom mai trăi peste câteva clipe.

[4] *Confesiuni*, 2, 11

Putrede, aşadar, sunt toate câte trec şi le uităm, toate câte au ajuns nefolositoare, s-au veştejit, s-au stricat, s-au împuţit. Sensul este: dacă tu nu ai smerenie, atunci toate faptele tale sunt deşarte şi nefolositoare. Şi toate nevoinţele şi virtuţile tale – ascultarea, munca, rugăciunea – fără smerenie sunt putrede, nu au nici o valoare, iar viaţa ta trece în zadar. Chiar şi rasa pe care o porţi şi biserica la care mergi, toate sunt ca şi când ar fi trecut, ca şi cum ar fi nefolositoare. Dar toate devin foarte folositoare şi importante de îndată ce intră lumina, smerenia.

Iar sfârşitul cuvântului auzi-l tot: „Teme-te de Dumnezeu şi păzeşte poruncile Lui" (Ecc. 12, 13) ... Căci zice David: „Voit-am să fac voia Ta şi legea Ta în mijlocul pântecelui meu." [85]

Este vorba de faimosul Psalm 39, care vorbeşte despre Hristos. David se referă în mod profetic la bunăvoinţa Tatălui de a-L trimite pe Fiul pentru mântuirea lumii, precum şi la voinţa Fiului de a împlini bunăvoinţa părintească.

Zice David: Dumnezeul meu, vreau să fac voia Ta! La fel zice şi Hristos, Biserica, inima mea, după întruparea lui Hristos. Sfântul, păstrând sensul iniţial al versetului, îl leagă de noi.

Voit-am să fac voia Ta. Eu, Dumnezeul meu, care aud graiurile Tale, nu vreau nimic altceva, decât să fac voia Ta ce se ascunde în legea Ta. Vreau să împlinesc ceea ce ceri de la mine şi s-o aşez *în mijlocul pântecelui meu*, s-o scriu în măruntaiele mele, în inima mea. Şi ce ceri de

la mine, Dumnezeul meu? Să devin vultur şi să zbor întru înălţimi. Pentru aceasta m-ai zidit, pentru aceasta mă scoţi din bălegarul lui Augias.[5] Şi voi zbura dacă fac voia Ta, Dumnezeul meu, care este: să Se răstignească Fiul Tău pentru mine şi eu să mă răstignesc în fiecare zi pentru El. Din pricina acestei smerenii zilnice a mele, îmi vei da aripi – „cine-mi va da aripi ca să zbor şi să mă odihnesc?" (Ps. 54, 7) – ca să merg în cer şi să mă odihnesc lângă Tine.

„Cine-mi va da aripi?" Aripile mele, mi le dă Dumnezeu. Dar profetul are dreptate să se întrebe cine i le va da, pentru că atunci încă nu venise Hristos. Trebuia să mai treacă încă o mie de ani ca să vină. Dar acum a venit şi-mi dă aripile. Aşadar, de acum încolo voia Lui este ca eu să zbor, după ce mai întâi pun voia Sa în inima mea, în pântecele meu, acolo de unde nimeni nu poate să mi-o ia, nici chiar eu însumi. O mică aşchie ne intră sub piele şi nu mai putem s-o scoatem. În alţii au intrat gloanţe. Unul avea în trupul său treizeci de schije, i-au scos cu greu pe unele, dar celelalte au rămas. Imaginaţi-vă, dacă nu pot să scoată gloanţele din trupul nostru, cu cât mai puţin voia lui Dumnezeu, când ea devine una cu existenţa noastră!

Să-l vârâm înlăuntrul nostru atât de adânc pe Hristos, pe Cel ce vine pe nori şi şade pe heruvimi şi pe serafimi, încât să nu-L putem scoate, şi să fim şi noi cu heruvimii şi cu serafimii.

---

[5] Rege mitologic al Elidei, fiu al zeului-Soare, Helios, dăruit de tatăl său cu turme uriaşe. Heracle, cel mai mare erou mitologic al Greciei, a primit însărcinarea de a curăţa de bălegar toate grajdurile lui Augias. Expresia indică o muncă imensă şi dezagreabilă. (n. tr.)

Voit-am să fac voia Ta și legea Ta. Dar ca să arăt că vreau cu adevărat voia lui Dumnezeu și că sunt cinstit cu Dumnezeu, e nevoie să cred și să accept că păzirea legii dumnezeiești este cea mai mare cinstire care mi se face. Fiindcă numai ținând legea, pot să am harul. Dumnezeu nu ar fi dat legea înainte de a veni harul pe pământ, dacă legea nu ar fi fost pregătirea căii în care trebuie să umblu pentru a veni dumnezeiescul har. Dar nouă ni se pare aspru faptul de a fi obligați să facem ceva, simțim că se împotrivește libertății noastre, în timp ce, în realitate, legea ne face oameni liberi.

În continuare, Sfântul dezvoltă mai mult ce înseamnă *în mijlocul pântecelui meu*:

Dacă nu va face omul în mijlocul pântecelui, adică în mijlocul inimii, voia lui Dumnezeu și legea Lui, nu o poate face cu ușurință nici în afară. [86]

Dacă nu pui legea în inima ta, dacă nu o devorezi și nu crezi în ea, n-o vei putea împlini în momentele dificile. Astăzi, de exemplu, are loc un cutremur. Mă apucă groaza, mi-e frică, tremur, nu pot să mă rog. Dacă mâine mă voi îmbolnăvi sau când voi muri, cu atât mai puțin o să mă pot ruga. Aceasta pentru că facem cele cu care ne-am obișnuit, cele cu care ne-am familiarizat, cele care ne sunt la îndemână. Cu ce mă îndeletnicesc acum, aceea va fi și în viitor îndeletnicirea mea.

Și va zice către Dumnezeu cel fără trezvie și nepăsător: „Nu vreau să cunosc căile Tale" (Iov. 21, 14).

Aici Sfântul face o foarte frumoasă observaţie psihologică. Cine, zice, se leapădă de Dumnezeu? Cel ce nu-L cunoaşte sau cel ce-L urăşte pe Dumnezeu? Câţi nu-L cunosc, de obicei, acceptă existenţa Lui, datorită legii fireşti şi a credinţei sădite în fire pe care o are fiecare om. Dar cine crede în Dumnezeu, însă nu acceptă să fie robul Lui, unul ca acesta Îl tăgăduieşte, pentru că Îl simte ca pe un stăpân.

Cineva l-a întrebat pe un Stareţ athonit: „De ce Dumnezeu are pretenţia să fiu robul Lui? De ce vrea să fie stăpân? Cum se explică faptul că mie îmi pretinde să fiu smerit, în timp ce El să nu fie? Eu să nu am pretenţii de la alţii, dar El să aibă?" Aceeaşi întrebare ni se pune şi nouă, care-L cunoaştem pe Dumnezeu şi-L urmăm, dar slujirea Lui ne costă. Însă latinescul *servire* înseamnă *regnare*, adică „a sluji" echivalează cu „a împărăţi". Prin urmare, în realitate, împărăţesc atunci când sunt un rob autentic al lui Dumnezeu.

Cel fără trezvie şi nepăsător. Cel fără trezvie este cel care nu-şi urmăreşte în fiecare zi mintea şi inima, şi de aceea are neîncetat gânduri, se spovedeşte, cere iertare, dar iarăşi are gânduri, iarăşi păcătuieşte. Până la urmă oboseşte şi zice: „Viaţă-i asta?" Şi care-i atunci împotrivirea lui faţă de faptul că, în timp ce se pocăieşte, se întoarce la aceleaşi fapte? *Nu vreau să cunosc căile Tale*, adică refuză să cunoască căile Domnului. Iar aceasta o suferă din lipsa luminării dumnezeieşti, aşa cum spune Sfântul în continuare.

Desigur, va spune aceasta din lipsa iluminării dum-

nezeiești, de care e plin cel părtaș de ea, dar devine și întărit din destul în cele dumnezeiești.

Omul care are gânduri sau alte îndeletniciri nu are Cuvântul, pe Fiul lui Dumnezeu, pentru că nu poate să se îndeletnicească cu toate în același timp. Astfel Îl pierde pe Dumnezeu, Care este lumina. Și neprimind lumina, neavând iluminare dumnezeiască, inima i se întunecă, i se răcește, și atunci toate i se sfărâmă, se moleșesc, se distrug și într-o zi se va găsi nu numai afară din mănăstire, ci și afară din Dumnezeu.

Dimpotrivă, cel care are ușa minții închisă și o urmărește, astfel încât gândurile să nu intre, ci luminarea Sfântului Duh, acesta este părtaș dumnezeieștii iluminări. Adică Dumnezeu îl înștiințează, îi dă răspunsurile pe care le vrea, înțelepciunea de care are nevoie, îi deschide cugetul, mintea, inima. Îl face să înțeleagă cât de firești sunt trăirile duhovnicești, iar acum omul nu se mai miră văzând că toate îi vin la îndemână și adunate la un loc.

Și încă ceva: *dar și devine mai neclintit în cele dumnezeiești*. Nu doar că cel cu trezvie primește, pur și simplu, cunoștința și înștiințarea și simțirea lucrurilor dumnezeiești, dar dobândește și îndemânare. Unui oftalmolog începător, de exemplu, îi va fi greu să-ți opereze ochiul. Unul experimentat însă îți va face operația foarte repede.

Cuvântul ἔμπεδος (întărit) înseamnă literal „cel ce se află în câmpie", adică cel singur, cel care rămâne neîncetat în inima lui și ajunge cunoscător al celor cerești. Cuvintele ἔμπεδος și ἱκανός (îndestulat, din destul) sunt în mod evident adjective, dar primul îl determină pe al doi-

lea. Adică cel îndestulat, cel familiarizat cu cele dumnezeieşti, ajunge întărit, de neclintit, statornic, ştim ce fel de om este. Nu este astăzi bucuros, şi mâine trist. Nu este astăzi omul care crede, şi mâine cel care nu crede. Nu astăzi tace, şi mâine flecăreşte. Ştim ce viaţă are, cum merge, în ce Dumnezeu crede, fiindcă nu se schimbă, nu se strămută de la Dumnezeu la lume. Este statornic în viaţa sa.

Statornicia lui arată că s-a pocăit cu adevărat, că Îl iubeşte cu adevărat pe Dumnezeu şi că are într-adevăr ca mireasă Biserica, pe care nu o schimbă cu nimic. În acest fel, se naşte omul duhovnicesc şi devine bărbat desăvârşit, fără cusur, în Hristos.

Precum sarea cea văzută îndulceşte pâinea şi orice mâncare şi păstrează vreme îndelungată nestricate unele cărnuri, aşa să înţelegi că face şi păzirea minţii cu dulceaţa ei înţelegătoare şi prin lucrarea ei minunată. [87]

Aşa cum sarea, zice Sfântul, dă gust mâncării şi conservă cărnurile, acelaşi lucru se întâmplă şi cu sarea minţii, care este paza ei. Dacă însă „sarea se va strica" (Mt. 5, 13), adică dacă vom înceta să ne păzim mintea, se va împuţi tot ce avem înlăuntrul nostru. Prin urmare, paza minţii este sarea duhului nostru, dulceaţa înţelegătoare. De asemenea, aşa cum „vinul veseleşte inima omului" (Ps. 103, 15), tot aşa şi paza minţii veseleşte inima noas-

tră și pleacă toată povara din sufletul nostru. Să avem deci această dulceață în noi, ca să-L putem avea pe Hristos. Să reușim să o avem, pentru a fi statornici în viața noastră și să nu ne tot modificăm gândirea și să ne schimbăm neîncetat.

Și prin lucrarea ei minunată. Paza minții este adevărata noastră lucrare, pentru că cu ea lucrurile sunt foarte ușoare. Dar dacă cineva îngăduie să-i intre înlăuntru gânduri, și uneori este târât de ele, alteori nu, acesta nu are nici o înștiințare și siguranță, nici o căldură și dulceață, viața lui este banală și neagră. Dar când se hotărăște să trăiască cu trezvie, va vedea după o zi sau după o lună sau după câțiva ani că viața i se schimbă și va deveni un om neschimbător.

Căci îndulcește în chip dumnezeiesc și pe omul dinlăuntru și pe cel din afară și izgonește putoarea gândurilor rele.

Paza minții îndulcește *în chip dumnezeiesc.* Aceasta înseamnă că dulceața provine de la Dumnezeu, este firească, pune în noi lucrarea dumnezeiască, este rezultatul prezenței dumnezeiești și a amestecării Dumnezeirii cu firea noastră omenească. Nu este o dulcegărie omenească. De asemenea, îndulcește *și pe omul dinlăuntru și pe cel din afară*, și trupul și inima noastră. Adică, pe de o parte, simțim dulceața înlăuntrul nostru, iar pe de altă parte simte și aproapele cât de dulce, cât de plin de har, cât de luminos sunt.

Și izgonește putoarea gândurilor rele. Paza min-

ţii mai reuşeşte încă ceva: nu-i lasă pe viclenii demoni să ne arunce împuţiciunile lor, *putoarea.*

Şi ne păzeşte necontenit în cele bune.

Fraza aceasta are acelaşi înţeles ca şi *întărit din destul*. Când dobândim paza minţii, atunci nu ne mai frământăm de teama căderii, de teama greşelilor, de teama uitării, de teama păcatului. Noi dormim şi Dumnezeu ne păzeşte. Ne păzeşte însăşi mintea, cele dinlăuntru ale inimii noastre, însăşi dulceaţa noastră. Când intru într-un loc înăbuşitor, nu pot să vorbesc, nici să respir, orice aş face, voi suferi. Dacă însă intră înlăuntru aer şi lumină, atmosfera se schimbă imediat, intră dulceaţa. Aceasta nu este rezultatul propriei mele lupte, ci al schimbării condiţiilor din locul în care mă aflu. La fel se întâmplă şi când ni se schimbă starea lăuntrică. Atunci ne descoperim pe noi înşine făcând neîncetat binele. Starea noastră de virtute şi de sfinţenie a devenit constantă.

Cât de bun este Dumnezeu şi la ce înălţime ne cheamă! Desigur însă, când noi nu rămânem neîncetat întru bunătate, acuzăm pe alţii că nu se poartă frumos cu noi, că nu putem, că nu am înţeles. Dar toate acestea sunt îndreptăţiri, fiindcă putem să fim *necontenit în cele bune*, când îngăduim să intre în noi Sfântul Duh, şi nu gândurile.

Dar ca să atragă atenţia şi mai mult spre aceasta, Sfântul adaugă:

Din momeală ies multe gânduri, iar din acestea fapta văzută cea rea. Dar cel ce stinge îndată cu Iisus pe

cea dintâi a scăpat de cele următoare și se va îmbogăți în dulcea cunoștință dumnezeiască, prin care va afla pe Dumnezeu, Care este pretutindeni. [88]

Sfântul Isihie este aici laconic în exprimare, dar puternic în înțelesuri. Să nu crezi, zice, că întâmplător ți-a venit un gând acum. Dintr-o mică momeală încep și intră multe gânduri, adică mulți demoni și multe săbii, care îți vor sfârteca inima.

De exemplu, te afli în biserică, se cântă Trisaghionul și în clipa aceea îți vine în minte gândul că trebuie să-i scrii Stareţului, și continui: „Da, să nu uit, trebuie să țin minte asta." Răspunsul adresat gândului tău arată că ai primit momeala și că din acel moment vei deveni aerodrom. Nimic n-o să împiedice alte gânduri să aterizeze și altele să decoleze, producând hărmălaia corespunzătoare.

Așadar, fii atent la momeală, chiar și când ți se pare bună, folositoare, dreaptă, pentru că devine pricină de intrare a altor gânduri înlăuntrul tău, care vor determina toate faptele cele rele. Cu siguranță că nu e de vină altcineva când eu primesc gândul, ci numai eu. Dar când îl sting îndată cu ajutorul lui Iisus, atunci evit toate consecințele rele, pe care cel ce nu este în regulă le socotește normale. În paralel, dobândesc și o dulceață, o cunoștință dumnezeiască, ce mă conduce să-L descopăr pe Dumnezeu, Cel prezent pretutindeni. Și aici, și acolo, și peste tot, și în inima mea, și în mintea mea, și în ceea ce fac acum, Îl descopăr pe Dumnezeu. Dimpotrivă, când accept gândurile, nu-L simt nicăieri pe Dumnezeu. Trăiesc ca și cum nu L-aș avea.

Şi fixându-şi oglinda minţii în El, se luminează necontenit, ca un geam curat, de soarele văzut.

Ce înseamnă „fixez"? Am pe cineva, de exemplu, în faţa mea, şi-mi fixez ochii asupra lui şi-l privesc neîncetat. Sau am înaintea mea o oglindă, o privesc şi mă văd pe mine în ea. Când fixez oglinda minţii mele *în El*, în Dumnezeu, Îl voi vedea pe Dumnezeu şi voi primi neîncetat iluminarea dumnezeiască. Aşa cum lumina soarelui material, când cade pe o sticlă curată, o face să strălucească în întregime, tot aşa şi când razele lui Dumnezeu cad pe oglinda minţii mele, pe ochiul sufletului meu, mi se luminează duhul.

Fixându-şi oglinda minţii în El. Dacă deci îmi fixez ochii în Dumnezeu întru cunoştinţă şi cu credinţa că aici, înaintea mea, Se află Dumnezeu, atunci devin în întregime dumnezeu, în întregime lumină.

Şi atunci mintea ajunsă la cel mai de pe urmă bun dorit se va odihni în El de orice altă contemplaţie.

Când mintea va părăsi orice altă contemplare a gândurilor, înţelesurilor, dorinţelor, şi se va îndeletnici numai cu *cel mai de pe urmă bun dorit*, atunci ajunge la odihna duhovnicească, cea mai mare dorinţă a omului. Această odihnă o doresc toţi oamenii, am putea zice că mor după ea, iar monahul o atinge atât de simplu, fiind de ajuns ca îndeletnicirea lui să fie *cel mai de pe urmă bun dorit*, altfel eşuează. Iar atunci îl vezi pe monah, simbolul Dumnezeirii, că nu este odihnit. O adevărată contradicţie în

termeni! Lumina să nu iradieze lumină, soba să nu dea căldură, ceasul să nu arate ora! Înțelegeți cât de mult ne nedreptățim pe noi înșine când nu suntem pașnici, odihniți duhovnicește, bucuroși, când mintea noastră nu se liniștește, ci se tulbură.

Deoarece tot gândul intră în inimă prin nălucirea (imaginarea) unor lucruri sensibile, lumina fericită a Dumnezeirii va lumina mintea când aceasta va fi liberă de toate și va deveni fără nici o formă care i-ar veni din acestea. [89]

Când mintea noastră este preocupată cu gânduri deșarte sau cu vreo idee sau cu probleme înseamnă că noi am acceptat să discutăm sau să înfruntăm gândul, ideea sau problema, și aceasta devine dezastrul nostru. E nevoie ca mintea să le lase pe toate și să se îndeletnicească numai cu Dumnezeu, dacă vrea să o lumineze lumina Dumnezeirii.

Când aceasta va fi liberă de toate. Verbul εὐκαιρῶ înseamnă „sunt liber", le-am părăsit pe toate și am timpul, tihna, putința, voința să-ți pun la dispoziție sinele meu, trupul meu, mintea mea, ție, celui care mă soliciți. Așa face și Dumnezeu. Îmi pune la dispoziție întreaga Sa Dumnezeire, atunci când eu mă îndeletnicesc cu El, și nu cu altele. Ce căutăm, aceea și avem.

Cu cât ești mai atent la cuget, cu atât te vei ruga cu mai mult dor lui Iisus. Și iarăși, cu cât îți cercetezi cugetul cu mai puțină grijă, cu atât te vei depărta mai mult de Iisus. [90]

Cum le-am mai încâlcit însă noi, oamenii! Greşim, şi ne ascundem văicărindu-ne: „Părinte, cât aş vrea să mă rog, dar mintea îmi zboară aiurea!” Bineînţeles că zboară aiurea, dacă în loc să te rogi, primeşti gândurile, ceea ce e ca şi cum ai deschide o fântână sau ai săpa o groapă, iar mintea ta cade în ea şi nu merge la Dumnezeu. Asta facem noi. Ne umplem viaţa cu găuri. Astfel trec anii şi noi dormim la rugăciune, nu avem dulceaţă, nu înţelegem nimic.

Dar Sfântul Isihie ne spune: Cu cât mai mult te rogi, cu atât mai mult sporeşte dorul în rugăciune şi cu cât neglijezi cugetul, adică pe cât nu ai trezvie, pe atât te vei îndepărta într-o zi de Iisus. Şi asta se va întâmpla fiindcă după unul, doi, cinci, zece ani vei spune: „Hristoase al meu, şi Tu m-ai împovărat atâţia ani în care nu am făcut nimic şi eu Te împovărez că nu-mi dai nici un rod, de aceea Te părăsesc.”

Precum primul lucru luminează desăvârşit văzduhul minţii, aşa întoarcerea de la trezvie şi de la dulcea chemare a lui Iisus o întunecă [mintea] *cu totul. Căci lucrul este firesc să fie aşa, precum am spus, şi nu altfel.*

Aşa cum trezvia dă naştere dorului după rugăciune şi cugetul se luminează, tot aşa *întoarcerea de la trezvie şi de la dulcea chemare a lui Iisus* este firesc să întunece cugetul. Verbul ἐκνεύσαι înseamnă „a întoarce capul, a face semn din cap, fără a mai fi nevoie de cuvinte, ca să te fac să înţelegi”. Vii şi mă îmbrăţişezi sau mă mângâi, şi cu o simplă întoarcere a capului te resping. Nu mă mai poţi

atunci nici îmbrăţişa, nici mângâia. Cuvântul ἐκνεύω are, de asemenea, şi înţelesul de „îndepărtare". Aşadar, după cum prin trezvie Îl ai pe Hristos, tot aşa când te îndepărtezi de ea, când nu iei aminte şi o eviţi, urmarea firească este că ţi se întunecă mintea. Ai trezvie şi rugăciune? Îl ai pe Hristos şi lumina. Nu le ai pe acestea? Ai numai întuneric.

Şi aceasta o vei afla prin experienţă, din probarea cu lucrul. Căci virtutea, şi mai ales o lucrare ca aceasta, născătoare de lumină şi de desfătare, nu se poate învăţa decât prin experienţă.

Acest lucru îl vei înţelege din proprie experienţă, încercându-l, fiindcă nu există virtute care să nu se înveţe din experienţă. Cu atât mai mult lucrarea *născătoare de lumină şi de desfătare*, trezvia şi chemarea, care este cea mai dulce şi mai frumoasă. De câte ori se întâmplă să mă rugaţi: „Părinte, vreau să-mi explicaţi aceasta sau aceea." Şi după douăzeci de ani îmi puneţi tot aceleaşi întrebări. Aceasta se întâmplă pentru că, dacă nu dobândim experienţă personală, putem să trăim de o mie de ori viaţa aceasta, că tot nu am făcut nimic.

Pricina pentru care se cheamă necontenit Iisus, cu dragoste plină de dulceaţă şi de bucurie, este faptul că văzduhul inimii e plin de bucurie şi de linişte datorită atenţiei desăvârşite. Iar pricina pentru care se curăţă desăvârşit inima este Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu şi Dumnezeu, Pricinuitorul şi Făcătorul tuturor bunătăţilor. Căci zice:

„Eu sunt Dumnezeu Care face pace" (Is. 45, 7). [91]

Care-i pricina care ne face să-L chemăm neîncetat pe Iisus cu un dor plin de dulceață și de bucurie? Cum devine rugăciunea noastră bucuroasă, pașnică, dulce? Prin faptul ca inima noastră să fie plină de bucurie, de liniște și de pace. Prin urmare, ai o problemă? Nu ai rugăciune. Ești zbuciumat, neliniștit, strâmtorat, întristat, aștepți ceva? Ai făcut ceva și nu simți sărbătoare în sufletul tău, nu simți tihnă și îndrăzneală înaintea lui Dumnezeu? N-o să ai rugăciune. Strigă cât vrei, tot nu vei reuși nimic. Dar când inima îți este plină de bucurie și de pace, atunci rugăciunea ta este dulce și plină de har. Iar aceasta se realizează prin *atenția desăvârșită*, prin a fi cu trezvie în mod deplin.

Prin urmare, pentru ca rugăciunea ta să fie reușită, pentru ca să fii un om duhovnicesc, este absolut necesar ca inima ta să păstreze bucuria și pacea. Te întristezi? Plângi? Te zbuciumi? Îți faci probleme? Închide-te în chilie până te vei schimba. Dumnezeu nu poate să-ți facă absolut nimic. Aceasta este chestiunea ta proprie. Tu poți să te păstrezi pe tine bucuros. Știi, de exemplu, că dacă cineva îți spune ce a făcut pe când era în afara mănăstirii, vei începe și tu să-i spui pe unde ai mers și ce ai făcut. Iar când îți vei aminti că nu trebuie să relatăm pățaniile noastre, cunoștințele noastre sau alte informații căpătate din afara mănăstirii, îndată îți vei pierde pacea. Pierzându-ți însă pacea, Îl pierzi și pe Dumnezeu, și rugăciunea, le pierzi pe toate.

Așadar, pentru a-ți păstra pacea trebuie să te păzești

pe tine însuţi. Aceasta depinde de tine, în timp ce dobândirea nepătimirii nu o poţi realiza singur. Tu poţi să nu vorbeşti, dar nu poţi să devii nepătimaş, să devii curat. Poţi să nu spui minciuni, dar nu poţi să te izbăveşti de patima minciunii. Cine te va izbăvi? Dumnezeu.

Sufletul care s-a umplut de binefaceri și s-a îndulcit de Iisus răsplătește pe binefăcător cu bucurie și dragoste, prin mărturisire, mulțumind și chemând cu voluptate pe cel care-l umple de pace; și Îl vede în mijlocul său înțelegător (în mod duhovnicesc), risipind nălucirile duhurilor viclene. [92]

Când noi suntem bucuroşi şi paşnici, atunci prin rugăciune intră în inima noastră Hristos, iar sufletului nostru i se face bine şi se îndulceşte şi Îi mulţumeşte lui Dumnezeu. Verbul ἀμείβομαι (a răsplăti, a da în schimb), cu complementul în cazul acuzativ, înseamnă „îmi exprim recunoştinţa faţă de cineva, îi dau înapoi ceea ce îi datorez". Cum voi putea însă să-I dau înapoi ceea ce-I datorez lui Hristos pentru binefacerile Lui? *Cu bucurie și dragoste, prin mărturisire*, prin spovedanie – „Mărturisiţi-vă Domnului" (Ps. 32, 2) – care este doxologie. Dumnezeu nu vrea jeluiri și văicăreli de la noi. Vrea bucurie, pace şi doxologie, cu veselie şi iubire. Dar oare le cere pe acestea pentru El Însuşi? Nu, căci „nu poţi adăuga ceva Dumnezeirii". Dumnezeu nu are nevoie de nimic şi le face pe toate pentru noi.

Cu voluptate. Când inima ţi se deschide şi devine grădină, atunci eşti bucuros şi-I mulţumeşti lui Dum-

nezeu, şi vezi cu mintea că Hristos şade în inima ta, în mijlocul tău, după cum zicea mai înainte, şi mai ales nu fără lucrare, ci activ. Îl vezi *risipind nălucirile duhurilor viclene*, El, Hristos luptătorul, Care biruieşte şi nu lasă pe nimeni să te ispitească.

Şi a privit, zice David, ochiul minţii mele întru vrăjmaşii mei înţelegători şi întru cei vicleni ce se răscoală împotriva mea va auzi urechea mea. Şi am văzut plata păcătoşilor, făcută de Dumnezeu în mine. Iar când nu sunt în inimă năluciri, mintea se află în starea cea după fire, fiind gata să se mişte spre toată contemplaţia desfătătoare, duhovnicească şi de Dumnezeu iubitoare. [93]

Capul acesta este împrumutat din stihuri ale Psalmilor lui David (Ps. 91, 12; 90, 8). Ochiul meu, zice, i-a văzut pe vrăjmaşii cei înţelegători, adică pe demoni. În acelaşi timp însă, Îl văd în sufletul meu pe Hristos biruindu-i cu putere, fiindcă Îl am împreună cu mine pe Mai-Marele cerurilor şi al pământului, mântuirea mea, bucuria mea, Dumnezeul meu, înseamnă că eu stăpânesc în viaţă şi, prin urmare, sunt conducător, aristocrat. În această stare, nălucirile (imaginaţiile) şi gândurile slăbesc, iar mintea stă în lucrarea ei naturală, în a-L vedea pe Dumnezeu, primind desfătările şi îndulcirile dumnezeieşti. Pentru că demonul, apropiindu-se o dată, de două ori, de cinci, de zece ori şi găsindu-L înlăuntrul meu pe luptătorul Dumnezeu, e pus pe fugă şi se teme să mai vină.

Aşadar, precum am spus, trezvia şi rugăciunea lui

Iisus se susțin una pe alta. Căci atenția cea mai înaltă vine din rugăciunea neîncetată, iar rugăciunea din trezvia și atenția cea mai înaltă. [94]

Înțelegeți, așadar, zice Sfântul, ceea ce v-am spus, că e normal ca trezvia și rugăciunea lui Iisus să *se susțină una pe alta*. Adică, așa cum trupul meu cuprinde sufletul– deci sufletul meu este un element alcătuitor al trupului, dar și pentru că sufletul locuiește în trup, trupul este sălașul sufletului– într-un fel asemănător sunt legate și atenția cea mai înaltă cu rugăciunea neîncetată. Pe de o parte, atenția este măduva rugăciunii, pe de alta, dacă nu spun neîncetat rugăciunea, nu pot să am trezvie, și atunci viața mea este fără dulceață și obosesc.

Pedagog bun al sufletului și al trupului este pomenirea neîncetată a morții. [95]

Sfântul ne îndeamnă aici să ne amintim neîncetat de moarte. Dar noi ce facem? O înăbușim. Ne doare puțin dintele? Iute la dentist, nu cumva să se infecteze și să murim. Ne doare inima? Iarăși alergăm la medic: „Ce am, doctore, nu cumva e ceva grav?", întrebăm zbuciumați. Ne temem de moarte.

Dar nu există nici un bun mai frumos decât moartea, care ne-a fost dată după cădere ca cel mai mare binefăcător al nostru, pentru ca păcatul să se oprească și să ne întindem în veșnicie (Fc. 3, 19). Moartea este întâmplarea cea mai plăcută pentru cel care Îl iubește pe Dumnezeu și a dobândit familiaritate cu El, pentru că este conteni-

rea îndepărtării de Dumnezeu, sfârşitul stării în care nu-L vedem şi nu-L simţim pe Dumnezeu. De aceea, este foarte rău să simţim moartea ca pe ceva care se va întâmpla cândva. Evanghelia de la morţi spune: „Vine ceasul, şi acum este, când toţi cei din morminte vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu, şi care vor auzi vor învia" (In. 5, 25). Lucrul acesta, zicem noi, se va întâmpla după multă vreme, la Parusie. Dar Domnul zice „şi acum este".

Hristos a vorbit pe când trăia în lume. De atunci şi până astăzi au trecut două mii de ani. Când se va petrece învierea morţilor şi Parusia? Poate peste un milion de ani sau poate şi mai repede. Dar aceste milioane de ani Hristos le prezintă ca şi cum ar fi acum. „Vine", zice, cândva vremea, „şi acum este", care este şi acum.

Adică din clipa în care Hristos, viaţa tuturor, a venit în lume în trup văzut, ştim că între noi se mişcă iubirea inimilor noastre şi a celor adormiţi înainte şi după Noul Legământ. Prin urmare, timpul de la înălţarea lui Hristos şi până la Parusie este un „acum", o clipă prezentă.

Aşadar, este nevoie să avem cuget eshatologic, să simţim marginile lumii şi ale timpului cuprinse în palma noastră, în prezentul nostru. Dacă simţim Parusia astfel, atât de aproape de noi, ca un „acum", atunci moartea noastră, care poate veni printr-o crimă, printr-o boală, printr-o rană, dintr-un cancer, dintr-o neatenţie, de la o mâncare – câţi mor în fiecare zi! – încetează să mai fie pentru noi un fapt înfricoşător şi suntem bucuroşi, pregătiţi, ne veselim că vom merge la Hristosul nostru. Înlăuntrul nostru bucuria, desfătarea de Dumnezeu sunt din belşug. Astfel, moartea devine un component al ru-

găciunii noastre, devine dascălul nostru.

Şi trecând peste toate cele din mijloc, să privim de acum la ea însăşi mereu, la patul pe care vom sta aşezaţi în preajma morţii şi la celelalte.

La mijloc, între Înălţarea lui Hristos şi Parusie, se află neîncetata prezenţă a lui Hristos în viaţa noastră. Rugăciunea, dumnezeiasca Euharistie, toate tainele, văzute şi nevăzute, simbolurile, cerurile, pământul, fulgerele, toate ni-L fac prezent pe Dumnezeu, Care este Începutul şi Sfârşitul, Alfa şi Omega (Apoc. 21, 6).

Nu-ţi vorbesc, zice Sfântul, de ceasul în care te vei sui la tronul ceresc – atunci vei avea desfătări, cu toate că şi acolo vei aştepta să se desăvârşească şi „cei rămaşi" – ci îţi vorbesc de clipa de faţă. De aceea, pune cel puţin acum două repere de timp: clipa de faţă şi moartea ta. Între acestea două să nu mai existe nimic altceva, nici interes, nici bucurie, nici iubire, ci numai Hristos.

Şi trecând peste toate cele din mijloc. După cum când ai în faţa ta multe obstacole, treci peste ele şi mergi unde vrei, aşa să le treci pe toate şi *să priveşti de acum la ea însăşi mereu*, numai pe ea s-o ai înainte. Pe cine? Moartea, fiindcă moartea este darul lui Dumnezeu, este mâna cu care Dumnezeu ne prinde şi ne duce lângă El.

Dar pentru că noi suntem neputincioşi şi tremurăm în faţa morţii, n-o mai pomeneşte, ci ne vorbeşte de ceea ce urmează imediat după ea: pământul, viermii, putreziciunea, oasele goale. Dar nu sunt numai acestea, pentru că Hristos a înviat şi împreună învie şi omul. Desigur că,

în clipa în care sufletul pleacă, omul agonizează. Dar dacă dobândim pomenirea morții, nu vom avea parte de o asemenea agonie pe patul de moarte. Și dacă moartea ne-o va aduce boala, inima noastră va fi liberă să guste dinainte prezența și îmbrățișarea lui Dumnezeu și va avea vedenii minunate. Câte astfel de vedenii ne istorisesc cei care s-au găsit alături de cei aflați pe patul de moarte! Dacă însă nu ne place moartea înseamnă că nu-L iubim pe Hristos, și atunci ne asemănăm, mai ales noi, monahii, cu soția care își aude soțul venind de la muncă și, fiind nemulțumită, zice: „Așa de repede a terminat?"

Sfântul, nevrând să ne lase cu imaginea patului de moarte, continuă cu următoarele capete, care constituie concluzia celor precedente.

Nu trebuie, fraților, să îmbrățișeze somnul cel ce voiește să rămână mereu neprihănit. Ci trebuie să aleagă una din două: sau să cadă și să se piardă, după ce a fost dezbrăcat de virtuți, sau să stea pururea cu mintea înarmată. Căci și vrăjmașul stă pururea cu oastea sa în linie de bătaie. [96]

Privegheați, frații mei, zice Sfântul, și nu-mi spuneți că vă fură somnul, fiindcă cel care nu vrea să fie rănit de vrăjmaș nu-și închide ochii niciodată. Se poate să te ia somnul când ești în pericol, când te urmăresc dușmanii?

În clipa aceea tremuri. Dacă vrei însă să dormi, să știi că vei cădea și te vei pierde, fiindcă te vei dezbrăca de virtuțile tale. Dimpotrivă, dacă vei avea mintea înarmată neîncetat, vei putea, cu arma care este Hristos, să-ți biruiești vrăjmașul, care stă încontinuu înaintea ta în ordine de bătaie.

Din pomenirea și chemarea neîncetată a Domnului nostru Iisus Hristos se naște o anumită stare dumnezeiască în mintea noastră. Aceasta, dacă nu neglijăm rugăciunea neîncetată a minții către El, trezvia strânsă și lucrarea de supraveghere. [97]

V-am vorbit mai înainte despre moarte, zice, dar nu vă temeți, pentru că „morții vor învia" (1 Tes. 4, 16). Mai ales când noi nu suntem neglijenți, ci ne rugăm și avem *trezvia strânsă și lucrarea de supraveghere și chemarea neîncetată a Domnului nostru Iisus Hristos*, atunci în mintea noastră *se naște o anumită stare dumnezeiască* sau, cum spunea în alt cap, *alcătuită din Iisus*, o stare constantă de bucurie și dulceață.

Ci săvârșind pururea și la fel acest lucru, chemăm pe Domnul Iisus Hristos strigând cu ardoarea inimii, încât sfântul nume al lui Iisus să ni se împărtășească.

Dar ca să avem o astfel de stare dumnezeiască, se cere cu adevărat ca lucrarea noastră să fie chemarea, și mai ales neîntreruptă, *săvârșind pururea*, și să o săvârșim în același fel. Adică să ne familiarizăm cu un fel de viață:

să avem în mod constant bucurie şi pace şi să nu acceptăm să intre în viaţa noastră ceva care ne poate schimba. Să fim adevăraţi, aşa cum suntem, încât să ştie şi ceilalţi ce vrem, care este sănătatea noastră şi care boala noastră.

Chiar şi canonul şi rugăciunea noastră este bine să nu se schimbe. Începi, de exemplu, ceva şi îţi vine o idee. Îmi scrii atunci îndată că ar fi mai bine să-ţi schimbi felul canonului şi îmi ceri binecuvântarea, dar eu nu îţi răspund. După o săptămână, după o lună îmi reaminteşti. De ce te grăbeşti să schimbi? Trăieşte-ţi acum ce am hotărât, citeşte-ţi cărţile tale, fă-ţi rugăciunea, desfătează-te de Hristosul tău şi, după un timp, când va veni vremea, vom discuta. Sigur, s-ar putea ca eu să uit, dar tu îmi vei aminti. Aşa înaintează viaţa noastră. Nerăbdarea nu este caracteristica celui bucuros, a omului bine încercat, ci a celui eşuat.

Aşadar, singura noastră lucrare să fie chemarea Domnului cu o inimă aprinsă, înflăcărată. Ajutoarele noastre să fie materialele inflamabile. Aici, Sfântul Isihie creează o atmosferă puternică. Aprinde focuri şi incendii.

Încât sfântul nume al lui Iisus să ni se împărtăşească. Mă împărtăşesc înseamnă devin părtaş lui Dumnezeu, mă împărtăşesc cu Dumnezeu. Dacă vom avea un canon constant şi nu vom face neîncetat schimbări, dacă vom fi sinceri şi neschimbaţi în viaţa noastră şi vom chema mereu pe Domnul Iisus Hristos cu o inimă înflăcărată, atunci vom avea un rezultat minunat: ne vom împărtăşi neîncetat de Hristos, ca şi la dumnezeiasca Euharistie. Astfel, sfântul nume al lui Iisus Hristos va deveni al nostru, va fi pentru noi ceva cunoscut şi înţeles, va deveni un element

constitutiv al vieții noastre. Și în timp ce trezvia și rugăciunea *se susțin una pe alta*, legătura noastră succesivă și concomitentă cu Hristos este unirea. Eu și Hristos vom deveni una.

Îngrijitorul textului pune la margine, în loc de *să ni se împărtășească,* varianta „să se așeze la mijloc". Aceasta nu are numai înțelesul că intru la mijloc ca să despart pe cineva care nu se înțelege sau ca să ajut pe cineva pe care-l văd că nu izbutește, ci are și înțelesul că vin dintr-odată și îl iau sub paza mea. Ai căzut, de exemplu, în foc. Vin eu degrab, te prind de mijloc, te trag afară și te scap. La fel se întâmplă și cu rugăciunea noastră. În mâinile noastre Îl prindem pe Hristos Însuși. Ce imagine frumoasă! Hristos este Mântuitorul meu Care intră între mine și rugăciune, în timp ce eu cred că sunt singur și vorbesc în gol. Când mă rog, am numele lui Hristos în mâinile mele, așa cum Dumnezeu are numele noastre înscrise în propria Sa mână (Is. 49, 16).

Căci continuarea este maica deprinderii, fie că-i vorba de virtute, fie de păcat. Iar aceasta se stăpânește pe urmă ca și firea.

Suntem datori să spunem neîncetat numele lui Iisus, pentru că continuarea este maica obișnuinței, care devine a doua natură a noastră, biruind firea omului. Să ne amintim de lucrul acesta și să nu spunem: „Oh, eu nu pot, caracterul nu mă ajută!" Toate acestea se depășesc prin obișnuință, care la rândul ei presupune *continuarea*, lucrarea continuă.

Ajungând mintea în starea aceasta, caută pe vrăjmași ca un câine care vânează un iepure în tufișuri. Căci așa caută și mintea gândurile cele rele. Dar acela ca să-l mănânce, iar aceasta ca să le risipească.

Ajungând în această stare, nu am înlăuntrul meu doar pe luptătorul care mă salvează, ci capăt și un asemenea curaj din rugăciune, încât nu mă pot abține și mă reped asupra vrăjmașilor mei, așa cum se repede câinele de vânătoare ca să prindă iepurele în desiș. Acum mintea mea nu numai că nu se teme de vrăjmași, adică de gânduri și de păcate, ci ea însăși le caută. Nu ca să le mănânce, pentru că atunci vor rămâne în noi, ci *ca să le risipească.*

Astfel, eu însumi ajung acum un luptător puternic, pentru că în mine este luptătorul Hristos și împreună devenim un singur luptător. Când ajungem în această stare dumnezeiască, biruim toți vrăjmașii, fără să ne dăm seama. Pleacă demonii, patimile, păcatul, și vine degrab Hristos (Apoc. 22, 7).

În starea aceasta a vrut să-i aducă Hristos și pe iudei după minunea săturării celor cinci mii, și de aceea le-a spus că nu e corect să se îndeletnicească cu mâncarea și cu muncile zilnice, cu „mâncarea cea trecătoare”, ci cu „cea care rămâne spre viață veșnică”. Adică să vâneze viața cea veșnică, iar hrana lor să fie Însuși Hristos. Atunci aceștia I-au pus întrebarea: „Ce să facem ca să lucrăm lucrările lui Dumnezeu?” (In. 6, 27-28).

Altădată, un tânăr bogat L-a întrebat pe Hristos: „Ce să fac ca să mă mântuiesc?” Hristos, desigur, n-ar fi vrut să-i răspundă, pentru că știa că n-o să-I împlinească cu-

vântul, dar fiindcă tânărul avea o dispoziție bună, i-a fost drag de el și i-a descoperit toată măreția iubirii dumnezeiești. Acesta însă „era bogat foarte" și, neputând să facă ce i-a spus Hristos, a plecat întristat (Lc. 18, 18-23).

În mod asemănător s-au purtat și iudeii. Prin întrebarea lor au arătat un oarecare interes, fiindcă erau fiii lui Avram, ai lui Isaac, ai lui Iacov, adică fii ai lui Dumnezeu. Credeau în Dumnezeu și se pare că, așa cum erau impresionați în acea clipă, ceva se mișcase în ei, și de aceea Hristos le-a răspuns: „Credeți în Cel pe care L-a trimis Dumnezeu" (In. 6, 29). Atunci și-au dat seama că vorbea despre Sine, dar n-au mai îndrăznit să ia pietre ca să arunce asupra Lui, cum făcuseră într-o situație asemănătoare (In. 10, 31-33), fiindcă acum era multă lume și ar fi avut urmări neplăcute. Prin urmare, au preferat să-și exprime în alt fel adâncul sufletului, să-i spună ispita lor, egoismul lor.

Și au continuat cu o a doua întrebare: „Ce semn faci ca să vedem și să credem în Tine?" Noi știm că Moisi a coborât pâine din cer părinților noștri și ei au mâncat. Tu ce faci? Iar Hristos le-a spus: „Nu Moisi v-a dat pâinea cea din cer ... Eu sunt pâinea vieții", dar ei n-au înțeles cuvântul Lui (In. 6, 30 ș.u.).

Așa și noi Îl trăim de atâția ani pe Hristos, și totuși în fiecare zi trăim ca și cum nu L-am avea pe Hristos. Aceasta se datorează faptului că vrem și noi „semn". Dumnezeu însă ne dă două semne: primul și de temelie este semnul lui Iona (Mt. 12, 38-40), necazurile, durerile, bolile, martiriile noastre prin care călătorim spre înviere. Le avem pe acestea? Avem necazuri, dureri, martiriu?

Facem asceză? Ne nevoim? Ne înfrânăm? Atunci trăim învierea, pe Hristos Cel înviat.

Al doilea semn este pomenirea morţii, pe care Dumnezeu o preschimbă *în mintea noastră* într-o stare dumnezeiască: cenuşa o face duh, întunericul lumină, şi-L înşfăcăm în mâinile noastre pe Dumnezeu.

Dar aceste semne depind cu siguranţă de bucuria noastră, de pacea noastră, de credincioşia noastră faţă de legea lui Dumnezeu, de câte am făgăduit înaintea lui Dumnezeu la tunderea noastră, şi care nu sunt numai nişte recitări, ci făgăduinţe înaintea Lui.

Având în vedere cele de mai sus, să plinim făgăduinţele noastre dumnezeieşti, ca să avem şi semnele slavei şi Dumnezeirii Domnului. Atunci nu va mai fi nevoie să-L întrebăm pe Domnul: „Ce semne faci?", fiindcă le vom găsi în inima noastră, aşa cum le-a găsit şi Iona în pântecele chitului, adică în starea *alcătuită din Iisus*.

9

Deci oricând şi ori de câte ori se întâmplă să se înmulţească în noi gândurile rele, să aruncăm în mijlocul lor chemarea Domnului nostru Iisus Hristos şi le vom vedea îndată împrăştiindu-se ca fumul în văzduh, cum ne învaţă experienţa; iar mintea rămânând singură, să înceapă iarăşi lucrarea atenţiei şi a chemării neîncetate. [98]

De multe ori se întâmplă ca gândurile rele să sporească în noi, deşi ne aflăm într-o stare duhovnicească bună. Aceasta se datorează faptului că există demonul cel viclean. Şi faptul că vin gândurile este normal, dar a le primi este o uneltire vrăjmaşă.

Gândurile sunt săgeţi care lovesc mintea cu scopul de a se întări în noi, pentru a avea cu ele schimburi dure de cuvinte şi a ne distruge. Pentru a le izgoni, trebuie să le răspundem cu propria noastră săgeată, cu chemarea numelui lui Iisus. Totuşi, ne apucă dispoziţia păcătoasă şi

plină de plăcere de a le analiza, dacă nu cumva au dreptate, sau dorința de a ne împotrivi prin lupta corp la corp. Dar această atitudine a noastră nu este corectă, fiindcă pe cât le dăm cinstire și importanță, pe atât ne dau și ei, și ne vizitează neîncetat. De aceea, *să aruncăm în mijlocul lor* chemarea numelui lui Iisus. Acolo, în mijlocul vijeliei chemărilor nu pot să stea, așa cum ne-a învățat experiența. Este sigur că atunci când noi nu ne îndeletnicim cu gândurile noastre, ci cu viața noastră, cu Hristos și cu rugăciunea, toate se risipesc îndată, ca fumul în aer.

Apoi, când vedem că au plecat gândurile, iar mintea a rămas singură, curată, fără tovărășia cea vicleană, să continuăm trezvia și chemarea.

Și de câte ori pătimim aceasta în urma împrăștierii, să facem așa.

Și de câte ori, acolo unde nu ne așteptăm, ne vine un gând rău, să facem la fel. Îndată ce ne dăm seama, să ne punem în ordine de bătaie cu arma rugăciunii, cu Însuși Hristos. Să spunem liniștiți și dulce: „Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă!”, fără să ne preocupe intrarea gândului. Altfel, gândul se va hrăni cu această îndeletnicire a noastră.

În urma împrăștierii înseamnă că intrăm în ispită din cauza noastră, fiindcă mintea ni se împrăștie. Auzim, de exemplu, un zgomot și ne întrebăm: „Ce-o fi?” Aceasta este o împrăștiere. Ce mă privește pe mine ce e? Când mintea noastră se împrăștie sau se îndeletnicește cu ceva, e ușor să vină mai multe gânduri, iar atunci suntem răs-

punzători. Dar şi în această situaţie, să nu ne îndeletnicim cu răspunderea şi vinovăţia pe care le avem, nici cu gândul, ci să facem la fel: să-L punem înainte pe Hristos.

Căci precum nu e cu putinţă a intra în luptă cu trupul gol sau a înota în apă mare cu veşminte sau a trăi fără a respira, aşa este cu neputinţă a învăţa războiul cel mintal şi ascuns, a-l urmări cu meşteşug şi a-l împrăştia, fără smerenie şi necontenită rugă către Hristos. [99]

Nu e cu putinţă a intra în luptă cu trupul gol. Nimeni nu merge la război fără armă, pentru că îl vor omorî duşmanii. „Să ne îmbrăcăm cu armele luminii", zice Apostolul Pavel (Rom. 13, 12). *Sau a înota în apă mare cu veşminte.* Mergi cu barca şi dintr-odată aceasta se scufundă. E cu putinţă să străbaţi marea şi să ajungi la uscat cu hainele pe tine? Nu, desigur. Le vei scoate, pentru că altfel te vei îneca. *Sau a trăi fără a respira.* Poţi să trăieşti fără să respiri?

Aşadar, aşa cum omul neînarmat nu poate birui, cel îmbrăcat nu poate înota şi fără respiraţie nu se poate trăi, tot aşa *este cu neputinţă a învăţa războiul cel mintal şi ascuns fără smerenie şi necontenită rugă către Hristos.* Prin urmare, tu nu te oşteşti împotriva duşmanului, ci îţi continui munca ta: te exersezi în smerenie şi în chemarea numelui lui Iisus. Aceasta este modalitatea prin care vei dobândi biruinţa.

Multă lume însă întreabă mereu ce trebuie să facă pentru a-l înfrunta pe vrăjmaş. Aceasta se întâmplă deoarece înţelege că nu-şi face datoria şi întreabă pentru a scă-

pa de răspundere. Profesorul nu întreabă ce să facă, pentru că ştie. La fel şi noi ştim că lucrul nostru este smerenia şi necontenita rugă. Fără acestea nu putem să învăţăm arta războiului şi să dobândim înţelepciunea şi discernământul cu care pleacă vicleanul demon.

Marele în făptuire David zice către Domnul: „Puterea mea în Tine o voi păzi" (Ps. 58, 10). [100]

Sfântul Isihie, tâlcuind smerenia şi ruga neîncetată, încearcă să ne înfăţişeze spaţiul în care se înfăptuieşte înfrângerea lui satan. Ne aminteşte, aşadar, de David, care era *mare în făptuire*, dobândise experienţă, pentru că făcuse faţă la diferite situaţii, războaie, prigoniri, persecuţii, nedreptăţi şi s-a dovedit un bărbat minunat. Era atât de făptuitor în virtute, încât a avut curajul să-şi mărturisească nevinovăţia înaintea lui Dumnezeu. Cine îndrăzneşte să spună atât de uşor „nevinovat sunt eu" (2 Împ. 3, 28)? David însă a spus-o, fiindcă avea nerăutate înlăuntrul său (Ps. 25, 11). S-a specializat, am putea spune, în virtutea făptuitoare, în practicarea virtuţii.

În Psalmul 58, David spune: *„Puterea mea în Tine o voi păzi"*. Puterea este stăpânirea care îmi dă autoritatea, libertatea, în realitate viaţa, recunoaşterea mea de către ceilalţi. Tăria omului este puterea lui, sănătatea lui, experienţa lui, înţelepciunea lui, armele lui de luptă. Dar şi noi, credincioşii, avem o putere, şi noi avem o armată care apără, şi care sunt îngerii, sfinţii, virtuţile noastre şi harismele cereşti. *Puterea mea în Tine o voi păzi* înseamnă aşadar: întreaga mea existenţă, Dumnezeul meu, condiţiile

vieţii mele şi viaţa mea însăşi le pun în mâinile Tale şi le încredinţez purtării Tale de grijă – „Toată viaţa noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm" – pentru că ştiu că nu lupt eu, ci Tu lupţi pentru mine. Eu mi-am pus nădejdea supravieţuirii mele, viitorul meu, veşnicia mea, inima mea, nădejdile mele, toate le-am pus întru Tine. *Puterea mea în Tine o voi păzi*, Dumnezeu meu! Eu îmi păzesc puterea dându-Ţi-o, iar Tu o ţii întru paza Ta duhovnicească, acolo unde păzeşti sufletele nevinovate, în veşnicele locaşuri.

Aşadar, puterea de a păzi în noi liniştea înţelegătoare a inimii din care se nasc toate virtuţile ne vine din ajutorul Domnului, Care a dat şi poruncile şi Care, strigat neîncetat de noi, alungă de la noi uitarea spurcată care strică liniştea inimii ca apa focul.

Acum Sfântul se opreşte cu propoziţiile scurte şi independente şi foloseşte propoziţii secundare şi participii, pentru a ne face să înţelegem că înţelesul este unitar. Dar pentru că adaugă şi câteva raţionamente, e nevoie din partea noastră de puţină filosofie.

Aşadar, *puterea* noastră este liniştea minţii şi a inimii, pacea inimii, tihna, bucuria, nevinovăţia. Astfel, omul devine simplu, iar inima lui un rai. Nu-şi mai face gânduri, nu-şi mai face probleme. Trăieşte în isihie, păzind trezvia şi rugăciunea minţii.

Aşadar, isihia mea este a inimii şi a minţii, iar inima mea este nemeşteşugită, singurul ei meşteşug este rugăciunea şi isihia minţii. Din această putere se nasc virtuţile, armele cu care luptăm. Dar liniştea inimii se păstrează cu

ajutorul lui Dumnezeu. Dumnezeu luptă în locul nostru, fiindcă El Însuşi ne-a dat poruncile. Şi în timp ce noi ne revoltăm împotriva poruncilor lui Dumnezeu şi ale mănăstirii, împotriva legii dumnezeieşti, Dumnezeu ne uimeşte cu bunătatea Lui, cu iubirea Lui: El Însuşi dă legea, El Însuşi o şi împlineşte, iar de la mine cere numai să fiu aşezat în aceeaşi linie de bătaie cu El, să am inimă simplă, să fiu de acord cu El.

Alungă de la noi uitarea spurcată. Dar pentru ca poruncile să fie împlinite, e nevoie de încă ceva: să avem cunoştinţa şi experienţa războiului. În acest punct se întâmplă ceva paradoxal. Deoarece nu luptăm noi, nu avem experienţa războiului în mod desăvârşit, ci experienţa vieţii duhovniceşti: a trezviei şi a liniştii inimii şi a minţii. Adică avem neîncetat desfătări dumnezeieşti care sunt lucrări (energii) ale lui Dumnezeu. Ne vorbeşte Însuşi Dumnezeu. El ne dă biruinţa şi ne păzeşte de uitare, de neţinerea de minte a lucrărilor (energiilor) dumnezeieşti, prin faptul că ni le reaminteşte. Vai nouă, dacă uităm binefacerile lui Dumnezeu!

De ce oare evreii, din porunca lui Dumnezeu, povesteau şi transmiteau de la o generaţie la alta binefacerile lui Dumnezeu faţă de poporul Lui (Ieş. 13, 8-9)? Fiindcă amintirea binefacerilor – a iubirii, a apropierii lui Dumnezeu de noi şi a puterii Lui – este punctul de plecare al nădejdii şi al credinţei. Aceste virtuţi i-au ajutat să-L aşeze iarăşi pe Dumnezeu înaintea lor şi să biruiască, pentru că, în realitate, Dumnezeu era Cel care biruia. El „a pornit biruind şi ca să biruiască" (Apoc. 6, 2), adică a biruit şi va continua să biruiască.

Tot aşa se întâmplă şi cu experienţele personale ale fiecărui om. Ne întemeiem pe experienţele noastre. Dar când le uităm, sufletul ni se întinează, pentru că uitarea este *spurcată*. Aşa cum dacă cineva scoate aerul dintr-o încăpere, ne înăbuşim imediat, ne intoxicăm şi murim, tot aşa murim şi din pricina uitării. De aceea, Sfântul o numeşte *spurcată*.

Aşadar, este nevoie să ne amintim neîncetat de binefacerile lui Dumnezeu, dacă vrem să reuşim întotdeauna: şi când ne doare ceva, şi când plângem, şi când ne îmbolnăvim, şi când ne merge bine. De asemenea, e nevoie să ne amintim de puterea pe care ne-o dă neîncetat Dumnezeu, dar şi de hotărârile pe care le-am luat înaintea Lui, pentru că hotărârile noastre sunt trăiri, sunt elemente ale vieţii noastre. De exemplu, citesc o carte şi iau o hotărâre. Aceasta înseamnă că am avut o trăire, ceva care m-a mişcat. Dacă însă uit hotărârea, le uit şi pe celelalte. Aşadar să nu uităm, ca să avem curajul şi puterea de a lupta.

Care strică liniştea inimii ca apa focul. Uitarea nu este doar spurcată, ci şi stricătoare. Strică liniştea inimii, aşa cum apa stinge focul. Tot aşa cum, dacă laşi un motor nefolosit, acesta va rugini pe măsură ce trece timpul, la fel se întâmplă şi cu viaţa noastră când uităm binefacerile lui Dumnezeu.

De aceea, monahule, să nu dormi spre moarte, din negrijă, ci biciuieşte pe vrăjmaş cu numele lui Iisus.

De aceea, monahule, nu neglija rugăciunea, pentru că în cele din urmă vei cădea în moarte. Cu numele lui

Iisus, folosit ca un bici, loveşte neîncetat pe diavol, păcatul, patimile. Singur nu poţi să îi biruieşti. Dar va lupta Hristos, atunci când tu îi chemi numele. El depăşeşte problemele tale şi-ţi dă biruinţa.

Şi cum a zis oarecare înţelept, să se lipească numele lui Iisus de răsuflarea ta şi atunci vei cunoaşte folosul liniştirii.

Dar pentru ca să poţi lucra neîncetat rugăciunea, e nevoie să te obişnuieşti cu ea. Pentru aceasta e nevoie, pe de-o parte, de trezvie, dar în acelaşi timp e nevoie să se lipească numele lui Iisus de respiraţia ta. Dacă la fiecare respiraţie a ta, vei rosti un cuvânt sau mai multe, chemarea îţi va deveni foarte uşoară.

Să se lipească de răsuflarea ta. Aşa cum pentru a umbla porţi pantofi, tot aşa pentru a călători în fiecare zi în viaţă poartă în respiraţia ta numele lui Iisus. Când faci aceasta, *vei cunoaşte folosul liniştirii.*

Cu toate acestea, de obicei, noi ce facem? Ne rugăm, ne facem canonul, dar nu păzim liniştea, nu ne păzim gura închisă, şi de aceea nu dobândim nici o experienţă, nici o cunoştinţă a liniştirii, sau uităm experienţele duhovniceşti pe care ni le-a dăruit Dumnezeu. De asemenea, nu însoţim cu rugăciunea viaţa noastră zilnică şi diferitele slujiri pe care le avem, ci trăncănim despre o mie şi unu de lucruri, fiindcă avem diferite chestiuni care ne interesează. Dar dacă nu facem rugăciunea cu exclusivitate, e cu neputinţă să cunoaştem folosul liniştirii. Prin urmare, când vedem că trec anii şi nu avem nici o cunoştinţă şi experienţă a fo-

losului liniştirii, să ştim că nu împlinim lucrurile acestea atât de simple.

Expresiile *biciuieşte pe vrăjmaş cu numele lui Iisus* şi *să se lipească numele lui Iisus de răsuflarea ta* le folosesc mulţi sfinţi de după Sfântul Isihie, dar şi dinainte de el, precum Sfântul Grigorie Teologul şi mulţi alţi mari Părinţi. Sunt expresii obişnuite. Sfântul Isihie, un om atât de isihast, era normal să adune toate cuvintele strălucite pe care le găsise la sfinţi. Şi pentru că nu-şi amintea unde exact a citit formulele de mai sus, spune că *a zis oarecare înţelept*. Mai târziu, mulţi au scris acelaşi lucru.

Apoi Sfântul continuă cu ceva care ne impresionează:

Când ne învrednicim, nevrednicii, cu frică şi cu cutremur de dumnezeieştile şi preacuratele Taine ale lui Hristos, Dumnezeul şi Împăratul nostru, atunci şi mai mult să arătăm trezvia, păzirea minţii şi acrivia. [101]

Acum Sfântul vorbeşte despre Sfânta Împărtăşanie şi spune că este un lucru înfricoşător să te împărtăşeşti. Noi credem că este o cinste, că, dacă mă iubeşte Staretul, dacă mă înţelege, dacă mă primeşte, dacă a priceput ce i-am scris, dacă îşi aminteşte de mine, atunci îmi va îngădui să mă împărtăşesc des, ca şi cum taina ar fi ceva simplist: casc gura, înşfac Mărgăritarul, mai iau şi anafură şi problema s-a terminat. Nu, este un lucru înfricoşat şi cutremurător. Nu o spune exact aşa, dar foloseşte adverbele *cu frică* şi *cu cutremur* ca să arate că frica şi cutremurul nu depind de Dumnezeiasca Împărtăşanie, ci

au legătură cu noi care ne împărtăşim.

Dumnezeieştile şi preacuratele Taine. Dumnezeiasca Împărtăşanie este o taină, este împărtăşire de Dumnezeu, o lucrare dumnezeiască, şi nu se poate însoţi cu relele la care ne-am referit mai înainte. Aşadar, când *ne învrednicim, nevrednicii,* – suntem datori să avem simţământul nevredniciei, pentru că altfel nu putem să ne împărtăşim – *cu frică şi cu cutremur de dumnezeieştile şi preacuratele Taine*, atunci trebuie să sporim trezvia, păzirea minţii.

Să arătăm acrivia. Am acrivie (precizie, scumpătate) înseamnă că nu îmi micşorez obligaţiile. Nu zic pe asta o fac, pe cealaltă nu. Le respect pe toate. Prin urmare, Dumnezeiasca Euharistie presupune păzirea tuturor poruncilor lui Dumnezeu. Iar după Dumnezeiasca Împărtăşanie, chiar dacă m-am învrednicit de ea numai o singură dată, să mă urmăresc pe mine însumi ca să văd dacă trebuie să mă împărtăşesc iar. Să nu iau în socoteală iubirea Stareţului, înţelegerea lui sau cinstea pe care mi-o face, nici ruşinea pe care o simt când toţi se împărtăşesc, iar eu merg singur să primesc anafură. Să mergi numai tu singur, pentru că asta te va smeri şi te va sfinţi mai mult decât dacă te vei împărtăşi cu nevrednicie.

Pentru ca focul cel dumnezeiesc, adică Trupul Domnului nostru Iisus Hristos, să mistuie păcatele noastre şi necurăţiile mici şi mari.

Dumnezeiasca Euharistie este foc dumnezeiesc. De aceea, când te împărtăşeşti cu frică şi cu cutremur, iar în continuare te îngrijeşti şi mai mult de trezvie, de păzirea

minții și de acrivie, atunci Dumnezeiasca Euharistie îți va mistui cu desăvârșire păcatele, petele mici și mari, fărădelegile, greșelile, amărăciunile, durerile. Dar când nu arăți această grijă, atunci *Trupul Domnului* pe tine te va arde. Așadar, este nevoie de atenție când vrem să ne împărtășim des.

Căci intrând în noi, El alungă îndată din inimă duhurile viclene ale răutății.

Când Trupul lui Hristos intră în noi, *alungă îndată* duhurile viclene din inima noastră. Dacă însă eu sunt duhul cel viclean, atunci Dumnezeiasca Euharistie mă va îndepărta pe mine de Hristos. De aceea, toți câți se împărtășesc des fără motive duhovnicești, ci pentru că simt asta ca fiind necesar sau o obligație – dacă sunt prezent la Liturghie, cum să nu mă împărtășesc? – toți aceștia se alungă ei înșiși de la Dumnezeu.

Și dacă după aceea ne vom păzi cu osârdie mintea și vom sta în poarta inimii noastre, când ne vom învrednici iarăși de ele, dumnezeiescul Trup ne va lumina și mai mult mintea și o va face asemenea unei stele.

Dacă după Dumnezeiasca Euharistie ne păzim cu acrivie mintea, atunci când ne vom împărtăși din nou, Dumnezeiasca Euharistie va face mintea noastră să strălucească și mai mult și o va face ca o stea, încât face să strălucească viața noastră.

Prin urmare, doar în cazul în care îți păzești mintea

te poţi împărtăşi des. De exemplu, ai binecuvântare să te împărtăşeşti duminica şi joia. Asta nu înseamnă că te vei împărtăşi joi dacă de duminică şi până acum, când urmează să te împărtăşeşti, nu ţi-ai păzit mintea. Desigur, când unii intră în panică şi se tot întreabă dacă şi-au făcut datoria – nu din discernământ, ci din netrebnicie şi neputinţă sufletească, din cauza cărora nu pot să se cerceteze pe ei înşişi – Stareţul le va spune să se împărtăşească, dar asta nu-i scapă de răspundere.

Şi pentru că uitarea este un păcat serios, Sfântul revine asupra ei:

Uitarea obişnuieşte să stingă paza minţii cum stinge apa focul. Dar rugăciunea necontenită a lui Iisus împreună cu trezvia încordată o izgoneşte cu totul din inimă. [102]

Dacă uităm binefacerile lui Dumnezeu – că Dumnezeu, de exemplu, mi-a dat putere să mă pocăiesc – şi nu ţinem minte darurile lui Dumnezeu, ci nevoile noastre, socotelile noastre, pretenţiile noastre, micimile noastre, atunci pierdem paza minţii şi încetăm de a mai avea viaţă duhovnicească. Dimpotrivă, când chemăm neîncetat pe Hristos cu trezvie, rugăciunea neîncetată alungă uitarea.

Căci rugăciunea are nevoie de trezvie, precum lampa de lumina făcliei.

Pentru ca să aprindem lampa cu gaz, avem nevoie de o altă făclie aprinsă. Dacă nu o avem, n-o putem aprin-

de. La fel se întâmplă şi cu rugăciunea. E nevoie de altceva care să-i dea foc, adică de trezvia neîncetată.

Trebuie să ne ostenim pentru păzirea celor cinstite, iar cinstite cu adevărat sunt cele care ne păzesc de toată răutatea din simţuri şi din minte. [103]

Ce simţ al sfinţeniei şi al Dumnezeirii lucrării trezviei are Sfântul Isihie! Luaţi aminte cum ne încălzeşte inima, cum ne ţine o predică frumoasă şi simplă.

Este nevoie, zice, să te osteneşti pentru cele cinstite, sfinte, de preţ. Trebuie să trudeşti ca să-ţi asiguri lucrurile mai de preţ. E nevoie de osteneală, trudă, multă dragoste *pentru păzirea celor cinstite*, a celor de mult preţ. Pentru noi, cele cinstite, de mare preţ, sfinte sunt cele care ne păzesc de păcat, de răutatea văzută şi gândită. Care sunt acestea? Paza minţii şi rugăciunea lui Iisus, aşa cum spune în continuare.

Acestea sunt: paza minţii, împreună cu chemarea lui Iisus Hristos; privirea neîncetată în adâncul inimii; liniştea necontenită a cugetului, ca să zic aşa, chiar şi din partea gândurilor ce ni se par de-a dreapta; şi silinţa de a ne afla goliţi de gânduri, ca să nu ne înşele hoţii.

Zice *paza minţii, împreună cu chemarea lui Iisus Hristos,* pentru că paza minţii este făclia care va aprinde lumina în chemarea lui Iisus Hristos. Foloseşte prepoziţia *împreună* ca să accentueze dependenţa uneia faţă de cealaltă. De asemenea, *cinstit* este să urmăreşti necontenit

adâncul inimii tale, nu cumva să se tulbure, nu cumva să obosească, nu cumva să se amărască, nu cumva să gândească altceva.

Îţi cercetezi, de exemplu, inima şi descoperi o nemulţumire: de trei ori l-ai căutat pe Stareţ şi nu te-a primit. În felul acesta le-ai pierdut pe cele de preţ, fiindcă pe acestea nu ţi le va da Stareţul, ci Hristos. Tu L-ai părăsit pe Hristos şi-l priveşti acum pe Stareţ. Dar dacă Stareţul are vreo valoare, aceasta se datorează faptului că este chip al lui Hristos. Aşadar, fii atent să nu se furişeze în adâncul inimii tale ceva din cele amintite. Chiar şi unul singur ajunge.

Liniştea necontenită a cugetului. Când însă îţi aşezi mintea în inimă şi vezi că e curată, atunci ai linişte. Cugetul nu ţi se tulbură şi ai pacea şi puterea lui Dumnezeu. Dimpotrivă, gândurile, voirile, judecăţile, socotelile, preocupările sunt o ne–linişte a cugetului. Adeseori auzim oameni care spun: „Mintea mea nu stă o clipă, nu se linişteşte niciodată. Gândesc încontinuu."

Vreţi, zice Sfântul, să vă spun adevărul? Ca să nu aveţi ispite şi gânduri rele, trebuie ca mintea voastră să se liniştească, să nu aveţi nici chiar gânduri de-a dreapta. Aici se află propriul nostru eşec: îndată ce vedem un gând, după părerea noastră bun, îl primim. Dar când ne obişnuim să prindem albine, vom prinde şi viespea şi ea ne va înţepa, şi ne va durea rău. De aceea, înainte de toate e nevoie să ne temem de gândurile de-a dreapta. Să nu se mişte nici măcar acestea în noi, ca să rămână numai numele lui Iisus, Hristosul.

Aşadar, străduieşte-te ca mintea şi inima ta să nu

aibă nici un gând. Să nu ni se pară un lucru greu aceasta. Greu este numai când nu ne încredințăm lui Dumnezeu. Atunci ne gândim când la Stareț, când la părinții noștri, când la fratele care ne-a vorbit urât, când la haina noastră care trebuie călcată, când la faptul că ceilalți ne-au uitat. Prin urmare, suntem în păcate în fiecare zi și în fiecare noapte.

Dar de ce Sfântul insistă să nu avem gânduri?

Pentru că aceasta este starea noastră firească și, prin urmare, este ușor s-o dobândim. E greu să mă ridic în picioare? Nu pentru că Dumnezeu ne-a făcut să stăm așa. Numai dacă sunt bolnav sufletește sau duhovnicește nu pot să am mintea goală de gânduri. Dumnezeu ne-a făcut sănătoși. Dacă nu suntem goi de gânduri, atunci ne îndeletnicim cu tărâțele, și nu găinile o să ne mănânce, ci dracii.

Ca să nu ne înșele hoții. Căci deși ne ostenim stăruind în inimă, dar și mângâierea e aproape.

Când într-un spațiu împrejmuit și cu poarta închisă cineva sare și intră înăuntru, îndată ce-l vom vedea, vom căuta să vedem cine este. Dacă se întâmplă aceasta de mai multe ori, ne vom obișnui și, dacă intră un hoț, nu-i vom da nici o importanță. La fel se întâmplă și cu gândurile noastre. De aceea mintea noastră trebuie să fie goală nu numai de gânduri rele, care sunt prelungirea dorințelor, a voirilor, ci și de cele bune. Așadar mintea noastră este fie goală, fie plină de hoți.

Dar, îmi veți spune, este obositor să nu avem gân-

duri. Ce ne spune însă Sfântul? *Trebuie să ne ostenim pentru păzirea celor cinstite.* Să ne ostenim, să ne doară, să trudim pentru păzirea celor cinstite. Şi chiar dacă acum obosim pentru a rămâne de pază la inima noastră, *dar şi mângâierea e aproape*, bucuria, dulceaţa, pentru că mângâierea este Mângâietorul, Sfântul Duh.

Căci inima păzită neîncetat, chiar dacă nu i se îngăduie să primească formele, chipurile şi nălucirile duhurilor întunecate şi viclene, obişnuieşte totuşi să nască din ea gânduri luminoase. Precum cărbunele naşte flacăra, tot aşa cu mult mai mult Dumnezeu, Care locuieşte în inimă de la Botez, dacă află văzduhul cugetării noastre curat de vânturile răutăţii şi păzit de supravegherea minţii, aprinde puterea noastră de cugetare spre contemplaţie ca flacăra ceara. [104]

Dacă ne învăţăm inima să fie goală de gânduri, de chipuri şi de năluciri, atunci mintea, pentru că este o lumină înţelegătoare, *obişnuieşte totuşi să nască din ea gânduri luminoase*, aprinde propria sa lumină şi naşte propriile ei gânduri adevărate. Aceasta se întâmplă pentru că Sfântul Duh, pe care-L purtăm în noi în putere de la Botezul nostru, când găseşte spaţiul cugetului nostru curat de vânturile vicleniei şi păzit prin trezvie, aprinde *puterea noastră de cugetare* şi vedem vederi duhovniceşti.

Trebuie să învârtim pururea în cuprinsul minţii noastre numele lui Iisus Hristos, precum se învârteşte fulgerul în văzduhul tăriei când e să înceapă ploaia. [105]

Când urmează să plouă, vedem fulgerul că străbate cu repeziciune văzduhul. Tot aşa suntem datori să spunem neîncetat şi cu repeziciune – *să învârtim pururea* – în spaţiul inimii noastre numele lui Iisus, pe „Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă!”, potrivit cu măsura de cuprindere a inimii noastre. Fiindcă rugăciunea ne dăruieşte ploaia harurilor şi darurilor dumnezeieşti, a lucrărilor şi a experienţelor dumnezeieşti şi ne învaţă că Dumnezeu luptă, în timp ce noi, pur şi simplu, urmărim meşteşugul Lui. Dar avem nevoie de încă ceva:

Întâi atenţie; pe urmă cunoscând că vrăjmaşul a aruncat un gând, să-l lovim în inimă cu cuvinte de mânie şi de blestem; în al treilea rând, să ne rugăm îndată împotriva lui, adunându-ne mintea prin chemarea lui Iisus Hristos, ca îndată să se risipească arătarea drăcească, pentru ca mintea să nu se ia după nălucire, ca un prunc amăgit de un oarecare scamator.

Atenţie, astfel încât să izgonim îndată gândul. Aceasta se realizează adunându-ne inima şi deschizând-o întregii Dumnezeiri, zicând rugăciunea lui Iisus. Aceasta este desăvârşirea artei.

Ca să se risipească arătarea drăcească. Cuvântul ἴνδαλμα (imagine, formă, asemănare) provine de la verbul ινδάλλομαι (a apărea, a se face văzut, a se asemăna), care înseamnă că „par asemenea cu cineva”. Prin urmare, *arătarea drăcească* este idolul, asemănarea, chipul, care are o putere şi ne atrage îndată. Cu toate acestea, este ceva fals, demonic, la fel ca şi nălucirile, gândurile şi cele ase-

mănătoare. Prin urmare, ne concentrăm în inima noastră şi chemăm numele lui Iisus, ca să se risipească arătarea demonică, nălucirea drăcească, astfel încât mintea să nu fie înşelată şi să se ia după nălucire, aşa cum fac copiii care se iau după scamatori. Să nu fim, aşadar, copii „cu mintea" (1 Cor. 14, 20), ci să fim înţelepţi şi puternici.

Apoi, Sfântul adaugă:

Să ne ostenim ca David strigând: Doamne, Iisuse Hristoase. „Amorţească gâtlejul nostru şi să nu slăbească ochii minţii noastre de la a nădăjdui în Domnul Dumnezeul nostru" (Ps. 68, 4). [106]

Să nu ne ostenim căutând dreptatea noastră, nici ca să ne iubească ceilalţi, nici ca să ne dorească sau ca să-şi amintească de noi, nici ca să ne păstrăm sănătatea, nici ca să scăpăm de durere, ci ca să strigăm rugăciunea: „Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă!", şi încă atât de mult, încât să ne amorţească gâtlejul. Cu aceste cuvinte, Sfântul vrea să arate cât de mult trebuie să stăruim. Când strigăm astfel, atunci Dumnezeu ne dă puterea.

De asemenea, să nu obosim nădăjduind în Dumnezeu. Verbul ἐκλείπω înseamnă „a termina un lucru, a obosi". Care sunt *ochii minţii noastre*? Credinţa noastră, siguranţa noastră, iubirea noastră, curăţia noastră, faptul de a nu avea gânduri, experienţele şi cunoştinţele noastre duhovniceşti. De aceea, să nu înceteze ochii noştri în a nădăjdui spre Dumnezeu. Fiindcă noi spunem rugăciunea, dar Dumnezeu le face pe celelalte.

Verbul ἐκ-λείπω înseamnă încă ceva: „lipsesc de

aici, îmi părăsesc locul". Când însă nu îmi părăsesc locul din pricina oboselii, a greutății, a bolii sau din orice altă pricină, atunci vine și cunoștința harului lui Dumnezeu, reușita isihiei. Așadar, Sfântul Isihie sfârșește în mod foarte firesc unitatea acestor ultime capete, zicând că Domnul le face pe toate, dar și noi suntem datori să ducem propria noastră luptă, să ostenim, să răgușim chemându-L. Concluzia este iarăși o trâmbiță de război.

În Domnul Dumnezeu. Generalul nostru este Domnul, Care este Stăpânul. Stăpânește patimile noastre, păcatele noastre, răscolește sufletul nostru, așa cum răscolește și marea. Este Dumnezeul nostru, Ziditorul nostru, Părintele nostru. Este foarte grabnic și foarte dulce. Așadar, având un astfel de Stăpân, un astfel de Dumnezeu, atât de puternic, Care ne vede, ne hrănește și ne iubește, de ce să ne temem? Și cine nu luptă și nu ostenește pentru un astfel de Dumnezeu?

Suntem noi însă în situația de a spune: „Dumnezeul meu, sunt gata să mor pentru Tine?" Dacă nu suntem gata să spunem de trei sute de ori rugăciunea „Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă!" și să ne hotărâm ca la slujirile noastre să nu vorbim și să nu întrebăm decât ce are legătură cu munca noastră, și să spunem rugăciunea, cum putem să spunem că suntem gata să devenim martiri?

Devenim însă martiri atunci când lucrăm rugându-ne și hrănim mănăstirea noastră, trupul lui Hristos. Vedeți cât de simplă este împlinirea virtuții, dobândirea slavei, a cinstei, a ajutorului lui Dumnezeu? Vedeți cât de ușor poate omul să se îndeletnicească cu Dumnezeu, și astfel Dumnezeu să-l cinstească? Fiindcă Dumnezeu îl cinstește

pe cel ce Îl cinsteşte pe El.

Aşadar, să ne ostenim, iar osteneala noastră să fie scara care ne duce la Dumnezeu.

Precum cel ce priveşte la soare e cu neputinţă să nu-şi umple privirile de lumină îmbelşugată, la fel cel ce se apleacă să privească văzduhul inimii nu se poate să nu se lumineze. [108]

Când cineva priveşte spre soare, atunci faţa sa, întregul său chip e în lumină. Aşa şi tu, dacă vrei să ţi se lumineze duhul, apleacă-te să priveşti *văzduhul inimii*, în atmosfera liniştită, paşnică şi de trezvie a inimii tale. Altfel, este cu neputinţă să te luminezi.

Precum e cu neputinţă a trăi viaţa aceasta fără a mânca şi a bea, tot aşa e cu neputinţă ca fără paza minţii şi curăţia inimii, care este şi se numeşte trezvie, să ajungă sufletul la o stare duhovnicească şi plăcută lui Dumnezeu. [109]

Aşa cum e cu neputinţă ca omul să vadă în lipsa luminii, tot aşa este cu neputinţă să trăiască dacă nu mănâncă sau nu bea. Dar Dumnezeu nu ne-a dăruit această viaţă ca să murim, ci ca să trăim şi ca să împărăţim.

A mânca şi a bea reprezintă în viaţa duhovnicească

paza minţii, din care se naşte prin harul lui Dumnezeu curăţia inimii. Eu îmi străjuiesc inima, iar Dumnezeu îmi dăruieşte curăţia, fiindcă săturarea duhovnicească – „umplutu-ne-am...şi ne-am veselit”– se realizează în spaţiul inimii curate.

E cu neputinţă ca fără paza minţii şi curăţia inimii să ajungă sufletul la o stare duhovnicească şi plăcută lui Dumnezeu. Adică fără trezvie, e cu neputinţă să ai reuşite duhovniceşti şi să placi lui Dumnezeu. Oricât te-ai osteni, oricâtă asceză ai face, vei robi la cişmeaua fără apă a vieţii lumeşti.

Sau să se izbăvească de păcatul cu mintea, chiar de se sileşte cineva, de teama muncilor să nu păcătuiască.

Prin paza minţii şi curăţia inimii ne eliberăm nu numai de păcatele exterioare, ci şi de cele făcute cu cugetul, adică nu mai păcătuim cu gândul. Acest lucru are importanţă, fiindcă începutul păcatului cu fapta este cel cu mintea. Păcatul se naşte în mintea omului. De asemenea, fără paza minţii şi curăţia inimii, nici frica de iad şi de pedepse nu pot să mă ajute să ajung la vreo oarecare măsură duhovnicească. Pot să alerg, dar nu ajung nicăieri. Rămân în păcat.

Sfântul Isihie ne dovedeşte aici cât de uşor se dobândeşte curăţia prin trezvie, de vreme ce toate păcatele depind de voia noastră.

Dar şi cei ce se reţin printr-o anumită sforţare de la păcatul cu fapta vor fi fericiţi înaintea lui Dumnezeu, a

îngerilor și a oamenilor, fiindcă au luat cu sila împărăția cerurilor (Mt. 11, 12). [110]

Desigur – continuă – şi faptul de a nu păcătui exterior, *cu fapta*, este bun, fiindcă reprezintă o silire depusă pentru dobândirea împărăţiei cerurilor. De exemplu, te urăsc, dar nu ţi-o arăt. Şi aşa e bine, e o luptă. Sau îmi vine să spun o minciună ca să mă îndreptăţesc, dar n-o spun. E şi asta ceva, dar nu ajunge. Cât timp voi răbda când păcatul este purtat înlăuntrul minţii mele? Într-o zi voi fi biruit, voi înceta să-L mai urmez pe Hristos.

Acesta este folosul minunat pe care îl are mintea din liniște: toate păcatele bat mai întâi numai prin gânduri la ușa minții, încât dacă ar fi primite de cugetare, s-ar face apoi păcate sensibile și groase. Dar pe toate le taie virtutea cugetătoare și trezvitoare. [111]

Acum o să vă spun, zice Sfântul, care este folosul minunat care se ascunde în paza minţii, în faptul de a fi cineva trezvitor, a se ruga şi a se urmări pe sine însuşi. Când mă urmăresc în mod isihast pe mine însumi, ca să nu săvârşesc nici lăuntric, nici în afară păcatul, se poate să mai am încă unele neputinţe, unele gânduri, unele patimi în sufletul meu, dar pe toate acestea nu le voi pune în lucrare, prin urmare, nu păcătuiesc din cauza lor. Păcătuiesc însă din cauză că nu mă păzesc. Aşadar, prin liniştea minţii evit păcatul făcut cu voia, dar rămân în mine neputinţa, gândurile, patimile. Este stăpânirea altora, cărora ne-am supus ca fiinţe căzute.

Dar în ce fel virtutea cugetătoare şi trezvitoare *taie* păcatele minţii care se înfăţişează ca gânduri?

Nelăsându-le să intre în omul nostru lăuntric şi să se prefacă în fapte rele. Iar aceasta o face prin înrâurirea şi ajutorul Domnului nostru Iisus Hristos.

Aceasta se face prin a nu le lăsa să intre în inima noastră, cu harul şi cu puterea pe care ni le dă Dumnezeu, fiindcă numai aşa omul se eliberează de patimi. Adică, Dumnezeu întoarce curentul patimilor noastre nu spre păcat, ci în direcţie opusă, aşa cum noi dirijăm apa în altă direcţie, ca să nu producă pagube. Sunt, de exemplu, mânios. Mânia este un păcat. Cu puterea lui Dumnezeu îmi întorc mânia în altă direcţie, împotriva diavolului sau împotriva păcatelor mele sau împotriva mea, că nu-mi mai tace gura, şi astfel mânia mea se transformă îndată în virtute.

Astfel, cu harul şi cu puterea lui Dumnezeu ne eliberăm de patimi. Să fim atenţi la lucrul acesta în mod deosebit, pentru că demonii ne îmboldesc la cele rele (Fc. 8, 21), dar diavolului nu-i convine să simţim lucrul acesta în adâncimea sufletului nostru. Să luăm un exemplu. Dormi şi ai un vis urât, intri apoi în panică, deoarece crezi că ai păcătuit. Când însă dormi, nu păcătuieşti, pentru că nu ai nici o voinţă, nu-ţi dai seama ce faci, nu faci tu. Prin urmare, cine ţi-a băgat ideea că ai păcătuit? Diavolul. El ţi-a spus-o, ca să te tulburi. Dar din clipa în care te va face să te tulburi, vei intra cu adevărat pe calea păcatului şi a nereuşitei, pentru că puterea ţi se ofileşte.

Te văd că mă osândeşti şi fără să vreau mă mânii înlăuntrul meu, iar apoi mă mâhnesc la gândul că am păcătuit. Dar păcatul nu stă în patima mea, ci ține de voința mea. Doar când pun în lucrare patima, mânia, păcătuiesc. Dar întristarea mea deja este un păcat. Prin urmare, păcatul începe de la minte. De aceea, este nevoie ca prin virtutea cugetătoare şi făptuitoare să izgonesc toate elementele pătimaşe ale inimii mele.

Prin urmare, există asceza exterioară, trupească şi există şi viața duhovnicească, contemplativă sau trezvitoare. Aşadar, avem două lupte, una lăuntrică şi una în afară, pentru că unele păcate se săvârşesc cu duhul omului, iar altele, cele mai multe, cu trupul şi cu sufletul.

Vechiul Legământ este chipul nevoinței trupeşti, exterioare şi sensibile, iar Sfânta Evanghelie, care este Noul Legământ, este chipul atenției, adică al curăției inimii. Şi precum Vechiul Legământ nici nu a dus pe omul dinlăuntru la cinstirea de Dumnezeu, („căci pe nimeni, zice apostolul, n-a desăvârşit Legea"), ci a împiedicat numai păcatele groase... [112]

Chip al ascezei exterioare, trupeşti, este Vechiul Legământ, iar al vieții de trezvie şi contemplație este Evanghelia, Noul Legământ. Vechiul Legământ, aşa cum zice apostolul Pavel, mai ales în Epistola către Evrei, dar şi în cea către Galateni şi-n alte părți, ne-a dat Legea. Legea însă n-a avut puterea să-l desăvârşească pe om. Toți erau închişi sub păcat şi mergeau în iad, pentru că prin Lege numai se încredințau de păcatul lor. *Nici nu a dus pe omul*

dinlăuntru la cinstirea de Dumnezeu. Adică Legea nu l-a ajutat pe om, astfel încât credinţa lui în Dumnezeu să fie deplină, vie, doar Hristos putea să ne elibereze. Sensul este: când ducem o viaţă de trezvie, se poate să ne nevoim, dar să nu ajungem la lumină. Doar ne înştiinţăm de existenţa patimilor noastre şi ne ferim de păcatele grele, precum desfrânarea, preacurvia, uciderea.

... căci pentru curăţia sufletească e mai mare lucru a tăia şi gândurile de la inimă şi amintirile rele, ceea ce e propriu Evangheliei, decât a împiedica scoaterea ochiului şi a dintelui aproapelui...

Vechiul Legământ zice: Dacă aproapele îţi scoate un ochi sau un dinte, să-i scoţi şi tu (Lev. 24, 20). Evanghelia însă conduce la o curăţie desăvârşită la omul cel nou, pentru că taie până şi gândurile inimii, care sunt punctul de plecare al păcatului, precum şi dorinţele rele, visările, amintirile pe care ni le aducem înainte (Mt. 5, 21).

... tot aşa se poate spune şi despre dreptatea şi nevoinţa trupească, adică despre post, înfrânare, culcarea pe jos, starea în picioare, privegherea şi celelalte, care se săvârşesc în legătură cu trupul şi fac să se liniştească partea afectivă a trupului de păcatul cu fapta, şi, cum am spus despre Vechiul Legământ, bune sunt şi acestea.

Aşa cum Vechiul Legământ nu duce la desăvârşire, ci ne ajută să ne ferim de păcatele grele, şi de aceea, este folositoare citirea lui, tot aşa se întâmplă şi cu dreptatea

trupească și cu asceza: postul, înfrânarea, culcarea pe jos, priveghierea, statul în picioare la canonul de chilie și la biserică, toate se săvârșesc cu trupul și-l ajută să nu păcătuiască.

Căci ele sunt o strunire a omului nostru din afară și un paznic împotriva patimilor cu fapta. Ba mai mult, ele ne păzesc sau ne împiedică și de la păcatele cu mintea, de pildă, ne izbăvesc cu ajutorul lui Dumnezeu de pizmă, de mânie și de celelalte.

Asceza trupească ne povățuiește și ne ajută să nu punem în lucrare patimile. Ele rămân însă ca niște șerpi înlăuntrul nostru și doar nu le lăsăm să ne muște. Dar într-o zi, când vom dormi obosiți de multa nevoință, șerpii se vor înmulți și nu vor mai încăpea în noi, și atunci vor ieși și-i vor mușca pe ceilalți. Aceasta o pățim atunci când săvârșim numai asceza trupească. Și fiindcă asceza trupească nu poate să smulgă din rădăcină păcatul, precum pizma, mânia și celelalte, fără trezvie nu ajungem la curăție.

Curăția inimii, adică observarea și păzirea minții, al cărei chip este Noul Legământ, dacă e ținută de noi cum trebuie, taie toate patimile și toate relele, dezrădăcinându-le din inimă. [113]

Când dobândim curăția inimii, atunci ajungem la nepătimire, pe care ne-o dăruiește Dumnezeu, dacă împlinim cu adevărat Noul Legământ. Când devin nepătimaș,

atunci tu mă blestemi, iar eu te binecuvântez, tu mă vorbeşti de rău, şi eu îţi mulţumesc. Fără păzirea minţii, lucrul acesta este irealizabil, pentru că nu putem să avem în această situaţie nici măcar paza gurii şi a ochilor. De asemenea, când ajung la nepătimire prin paza minţii, atunci, dacă-mi furi haina, îţi voi da şi cămaşa, fiindcă văd că nici cămaşă n-ai. Dacă mă vei sili să merg o milă cu tine, voi merge două (Mt. 5, 40-41). Fără trezvie ai putea să te închini celui care te loveşte peste obraz? Nu, pentru că ţi se va urca sângele la cap şi te vei umple de furie. Numai dacă-ţi va îndepărta harul dumnezeiesc patimile, poţi să te porţi astfel. Dar pentru a se întâmpla aceasta e nevoie să-ţi deschizi inima lui Dumnezeu, astfel încât să scoată din tine patimile una câte una, noi şi vechi, să le taie.

Şi aduce în schimb bucurie, bună nădejde, străpungere, plâns, lacrimi.

Să vedem acum caracteristicile vieţii duhovniceşti, roadele Sfântului Duh, ca să ne încredinţăm dacă mergem bine sau nu.

Harul lui Dumnezeu, care este atras prin curăţia inimii, după ce scoate din noi patimile, pune apoi virtuţile, şi întâi de toate bucurie. Ai bucurie? Mergi bine. Nu ai bucurie? Eşti purtat de draci. Nu cumva eşti şi mâhnit? Boala ţi-a avansat. Harul apoi pune buna nădejde, mă face să nădăjduiesc cu uşurinţă în toate. Tot ce vreau, am nădejde că va fi. Ajung plin de nădejde. Apoi adaugă străpungerea. Ajung un om plin de străpungere. Nu mai glumesc, nu trăiesc o viaţă artificială, cu familiarităţi deşarte. Am

plânsul şi lacrimile. Ai lacrimi? Poţi atunci să spui că faci ceva. Lacrimile sunt începutul. Aşa cum dacă organismul nostru nu are lichidele trebuincioase moare, tot aşa şi fără lacrimi, care sunt lichidele duhovniceşti, viaţa noastră se împuţinează, se netrebniceşte.

Cunoştinţă de noi înşine şi de păcatele noastre, pomenirea morţii, smerenie adevărată.

Harul dumnezeiesc ne dăruieşte, de asemenea, şi cunoştinţa de noi înşine, a păcatelor, şi pomenirea morţii. Când spunem cuiva să-şi amintească de moarte, omul e cuprins de dezamăgire şi melancolie. Vede un mort, cade în melancolie. Aude de vreo boală, la fel, deşi ar fi trebuit să se bucure, pentru că moartea este îmbrăţişarea lui Dumnezeu. Curăţia inimii însă ne face să primim cu mulţumire şi cu bucurie vestea morţii.

În continuare, ne dăruieşte smerenie. Cine poate spune că este smerit? Cineva poate să se smerească pe el însuşi, dar asta nu înseamnă că şi are smerenie. Pot, de exemplu, să-mi plec capul înaintea ta, când îmi spui să merg undeva, dar poate că o fac din egoism, de nevoie sau din obligaţie, pentru că altfel mă vei izgoni. Sfântul Isihie însă, zicând *smerenie adevărată*, înţelege cugetul lăuntric al smereniei, smerita cugetare.

Iubire nesfârşită faţă de Dumnezeu şi de oameni şi dragoste dumnezeiască din inimă.

Noi zicem că îi iubim pe ceilalţi, dar când aceştia

spun ceva împotriva noastră, inima ni se umple de ură. Se poate să nu ne dăm seama, fiindcă nu ştim ce înseamnă ura, dar aceasta este un lucru zilnic. Suntem sclavii patimilor noastre. Dobândind însă curăţia inimii, suntem conduşi către *iubirea nesfârşită faţă de Dumnezeu şi de oameni*.

Acesta este mersul natural al inimii: să se aplece neîncetat înaintea celuilalt cu lepădare de sine şi nu numai cu o simplă dispoziţie de slujire. Nu e iubire, aşa cum cred eu, să te întreb neîncetat dacă ai mâncat, dacă ai băut, dacă vrei ceva sau să-ţi dau sfaturi. Această purtare a mea este obositoare şi provine fie de la un demon, fie de la o patimă a inimii mele, care arată că am o împătimire, o alipire de tine.

Sau mă gândesc: „Doamne, Dumnezeule, câţi săraci mor în fiecare zi în lume, iar eu la mănăstire am toate bunătăţile!" Iubire este aceasta? Nu, este curvie. Dacă este iubire să-i ajuţi pe oameni, atunci pleacă din mănăstire. Dar dacă Dumnezeu te-a aşezat în mănăstire înseamnă că rămânerea ta în ea este iubirea, prin excelenţă, mult mai mare decât a-i ajuta pe oameni.

De asemenea, nu este rugăciune să-mi pomenesc părinţii, rudele, cunoscuţii, pe străini şi să mă rog din inimă pentru ei, cu gândul că Hristos m-a adus aici ca să mă rog pentru oameni. Mai bine să te căsătoreşti, pentru că atunci te vei preocupa cel puţin de soţia ta, în timp ce acum părăseşti Biserica şi te preocupi de tot felul de oameni. Asta este o neputinţă, o patimă. Sfântul vorbeşte despre *iubirea nesfârşită faţă de Dumnezeu şi de oameni* şi de *dragostea dumnezeiască din inimă* ca despre un foc

lăuntric şi nu ca despre o legătură omenească exterioară care te încălzeşte.

Cuvintele *dragoste dumnezeiască* arată că iubirea nu este omenească, nu este o chemare a inimii mele, a sufletului meu, ci o lucrare dumnezeiască. Nu are caracteristici şi premise omeneşti, nu este carne şi sânge. Este duh, este ceva dumnezeiesc, şi prin urmare, Îl am în mine pe Dumnezeu. În această stare dumnezeiască omul nu ajunge singur. Eu nu pot, întinzându-mi mâna, să ating marginile lumii şi să-i îmbrăţişez pe toţi. Numai Dumnezeu o poate face. Dar fiindcă Dumnezeu este în mine, intră în mine şi întreaga lume, toţi oamenii, tot cerul, tot pământul.

De aceea, Sfântul nu vorbeşte simplu numai despre *iubirea nesfârşită faţă de Dumnezeu şi de oameni*, care este ceva al meu, ci adaugă şi *dragostea dumnezeiască din inimă*. Într-un fel, îi înştiinţez şi pe ceilalţi că Dumnezeu este prezent în inima mea, că lucrează în viaţa mea.

Precum nu se poate să nu taie aerul din afară cel ce umblă pe pământ, tot aşa e cu neputinţă să nu fie războită pururea inima omului de către draci sau să nu fie tulburată de ei în ascuns, chiar dacă săvârşeşte multă nevoinţă trupească. [114]

Se poate să umbli şi să nu despici aerul? Sigur că nu, fiindcă spaţiul nu este lipsit de aer. Aşadar, ca să treci,

împingi aerul, îl desparţi, se produce o întreagă învolburare a lui din pricina mişcării. Dar aşa cum există aer peste tot şi, ca să înaintezi, trebuie să îl tai, tot aşa, în fiecare clipă, oriunde m-aş afla, mă înăbuşă demonii. Îmi războiesc inima şi nu pot să rămân fără grijă. Adică, în fiecare clipă, aşa cum ne influenţează aerul, tot aşa ne influenţează şi demonii, chiar şi când facem multă asceză trupească. Să nu credeţi că, dacă suntem asceţi, nu ne războiesc şi nu acţionează asupra noastră. Demonii locuiesc în adâncurile mării, prin peşteri, prin văi, în pământ, în văzduh, dar nu ne dăm seama că trecem printre ei, aşa cum nu ne dăm seama că despicăm aerul. Dar când Dumnezeu este în noi şi, în acelaşi timp, ducem o viaţă duhovnicească corectă, nu este cu putinţă să nu-i tăiem, să nu-i risipim pe draci. Adică devenim biruitori ai dracilor, fără să ne dăm seama, atunci când umblăm în calea vieţii duhovniceşti.

Dacă vrei să nu fii numai la arătare monah bun, îngăduitor şi unit totdeauna cu Dumnezeu, ci să fii şi cu adevărat astfel, îngrijeşte cu toată puterea de virtutea atenţiei, care este pază şi observare a minţii, o dulceaţă desăvârşită a inimii, o linişte fără năluciri, o stare fericită a sufletului, lucru care nu se află în mulţi. [115]

Dacă vrei cu adevărat, şi nu numai la arătare, să fii monah smerit, blând, îngăduitor, unit cu Dumnezeu, lucrează cu toată puterea ta *virtutea atenţiei*, trezvia, atenţia minţii, care este *o dulceaţă desăvârşită a inimii*, adică ne conduce la o linişte dulce a inimii. În această stare demonii nu ne mai luptă, nu mai avem nici gânduri, nici patimi,

nici ură, nici năluciri. Atunci liniştea împărăţeşte în inima şi în mintea noastră şi cu atât mai mult în viaţa noastră, iar sufletul nostru trăieşte o stare de fericire.

Dar de ce nu întâlnim această stare la mulţi? Pentru că ori nu o cer, ori nu o vor. Oamenii nu-şi amintesc în fiecare zi că Dumnezeu ne-a zidit pentru această fericire. Dar şi noi, monahii, uităm de ea. Viaţa noastră zilnică se rezumă la a ne câştiga pâinea şi a o mânca. Uităm, luându-ne cu bucuria, cu somnul, cu discuţiile, cu asceza, cu canonul, şi nu vedem că nu trăim această stare de fericire. Dar pentru mulţi, pentru toţi Dumnezeu şi-a dat sângele Său – „care pentru mulţi se varsă" (Mt. 26, 28). De ce să nu fim şi noi printre ei?

Virtutea atenţiei este şi se numeşte *pază şi observarea minţii*. Substantivul φυλακὴ (pază) provine de la verbul φυλάττω (a păzi), iar τήρησις (a urmări) de la verbul τηρῶ, care înseamnă „urmăresc ceva ca să reuşesc ceea ce vreau". Când observarea minţii înaintează, se desăvârşeşte încet-încet şi devine o linişte dulce a inimii, care se numeşte stare fericită a sufletului.

Este bine să cunoaştem terminologia duhovnicească şi să ştim că toate aceste virtuţi sunt un singur lucru. Zicem: „Iubeşte pe Dumnezeu şi fă ce vrei." Dar dacă iubeşti pe Dumnezeu, ce vei face? Toate câte le vrea Dumnezeu. Dacă însă nu-L iubeşti, orice ai face este fals. La fel şi când îţi lipseşte o virtute, viaţa ta duhovnicească este falsă. De aceea, Sfântul ne înfăţişează toate măreţiile lui Dumnezeu pe care suntem datori să le dobândim.

Căci aceasta se numeşte filosofie înţelegătoare [a

minţii]. *Urmăreşte-o întru multă trezvie şi râvnă fierbinte, împreună cu rugăciunea lui Iisus, cu smerenie.* [116]

Starea fericită a sufletului în care umbli *cu rugăciunea lui Iisus* se numeşte *filosofie înțelegătoare*, adevărata filosofie, înţelepciunea minţii, şi nu filosofia lumii sau a raţiunii. Dacă nu faci rugăciunea lui Iisus, vei pierde calea şi trezvia.

De asemenea, spune aici să umbli cu smerenie în calea filosofiei înţelegătoare. Cu cuvintele *cu smerenie*, Sfântul nu vrea să se refere la smerita cugetare, despre care a vorbit în capul 84, pentru că aceasta este un dar al lui Dumnezeu. Smerenie înseamnă ca tu să te smereşti, tu să cauţi prilejul pentru a te smeri, să alegi întotdeauna ultimul loc şi să te bucuri când alţii te smeresc.

Cu desime şi cu tăcerea buzelor sensibile şi înțelegătoare, cu înfrânarea de la mâncări şi băuturi şi de la tot lucrul vinovat.

Desime înseamnă seriozitate. Dacă aerul este des înseamnă că are greutate, apasă. Prin urmare, nu ajunge adevărata smerenie, e nevoie şi de desime, adică de seriozitate. E nevoie să avem adâncime, demnitate, înţelegere, discernământ. Cu aceste virtuţi ajung un om cu gândire adâncă. Mă uit la tine, de exemplu, şi te înţeleg îndată şi pătrund adânc înlăuntrul tău.

Cuvântul *desime* poate să aibă şi înţelesul de lucru săvârşit în repetate rânduri, neîncetat. Când spunem că aerul este des înseamnă că nu există un loc în care să nu

fie aer. Tot aşa nu trebuie să existe nici un ceas şi nici o clipă în care să nu fac rugăciunea. În general însă, des este cel plin. Când un balon este complet plin cu aer, nu-şi mai schimbă forma. Aşa şi noi, să fim mereu aceiaşi, neschimbaţi. Nu acum să râd, şi apoi să plâng.

Şi încă ceva: buzele mele trupeşti şi înţelegătoare, ale minţii, să păstreze tăcerea, să mă înfrânez de la mâncare şi băutură şi să mă feresc de orice înfăţişare a păcatului.

Urmăreşte-o pe calea cugetării, cu ştiinţă, cu chibzuială.

Eşti însă dator să urmăreşti *cu ştiinţă, cu chibzuială* filosofia înţelegătoare, fericirea, dulcea liniştire, în calea care începe de la cuget, *pe calea cugetării.*

Adverbul ἐπιστημόνως (cu ştiinţă) provine de la verbul ἐπίσταμαι care înseamnă „cunosc bine". Cunoştinţa are importanţă. Fac un lucru pentru că îl înţeleg, şi nu pentru că mi se spune să-l fac sau pentru că mă obligă. De exemplu, vă îndemn să nu vorbiţi după Pavecerniţă, dar voi nu puteţi s-o faceţi, fiindcă nu aveţi cunoştinţa lăuntrică pentru a înţelege acest lucru. Nu aveţi experienţa tăcerii şi, de aceea, vă întrebaţi: „Da' se poate să nu vorbim?" Sigur că se poate, pentru că omul vorbeşte mai ales cu ochii şi cu inima. Nouă însă ne lipseşte experienţa tăcerii. Să ştim deci că a lucra *cu ştiinţă* e spre folosul nostru.

Urmăreşte-o ... cu chibzuială. Să urmărim filosofia înţelegătoare cu chibzuială, cu discernământ, să nu ince-

pem acţiuni care ne convin nouă. De exemplu, se poate să-ţi spun că e bine să taci. Dar dacă te va întreba cineva cât e ceasul, nu trebuie să-i răspunzi prin semne, ca să păstrezi, chipurile, tăcerea, pentru că asta nu arată chibzuinţă. Se cuvine să răspunzi normal.

Şi ea te învaţă, împreună cu Dumnezeu, cele pe care nu le ştiai, ţi le va face cunoscute, ţi le va lumina, ţi le va face înţelese şi te va învăţa.

Dacă urmezi *filosofia înţelegătoare*, desimea vieţii duhovniceşti, atunci această virtute te va învăţa, cu ajutorul lui Dumnezeu, cu înţelepciunea Lui – care este înrădăcinată pe şapte stâlpi (Pilde. 9, 1) şi, orice ai face, nu cade – toate câte nu le ştii. Astfel, viaţa noastră duhovnicească înaintează, cerurile şi măreţiile lui Dumnezeu ni se descoperă, şi devenim filosofi, iniţiaţi în viaţa înţelegătoare, a minţii, vedem cu mintea cele cereşti, cele nevăzute.

Ţi le va face cunoscute, ţi le va lumina, ţi le va face înţelese. Filosofia înţelegătoare nu numai că te va învăţa *cele pe care nu le ştiai*, ci în plus, îţi va face cunoscute şi cele pe care nu le cunoşteai, va fi luminarea cugetului tău şi te va înţelepţi.

Şi te va învăţa. Dascălul tău va fi înţelepciunea. Aici înţelepciunea este o persoană, Hristos, Duhul Însuşi, Care ne învaţă. „Învăţaţi de la Mine", zice Domnul (Mt, 11, 29). Devenim învăţăcei ai lui Dumnezeu Însuşi. Aşa cum Eva ştia mai multe decât noi, şi totuşi era nedesăvârşită şi trebuia să înveţe mai multe, tot aşa şi pe noi Înţelepciunea lui Dumnezeu ne prinde de mână, ne duce la cre-

şă, apoi la şcoala primară, la gimnaziu, la liceu şi apoi la universitate. Ne ia din pruncia noastră duhovnicească, ne însoţeşte cu răbdare, cu smerenie, foloseşte mijloace de supraveghere în cel mai pedagogic mod – niciodată nu ne spune „bravo!", niciodată nu ne dă nota 10, niciodată „foarte bine" – ne învaţă şi ne înştiinţează despre toate *cu ştiinţă*, ca profesorul pe elevii săi. Ce ne învaţă?

Cele pe care mai înainte îţi erau cu neputinţă să le primeşti în minte, ca unul ce umblai în întunericul patimilor şi al faptelor întunecate şi erai acoperit de uitare şi de vălmăşeala adâncului.

Câte îţi erau mai înainte cu neputinţă să le înţelegi şi să le vezi, şi te întrebai mereu cum pot să fie aşa, le vei înţelege într-o bună zi şi vei fi sigur că înţelepciunea lui Dumnezeu te-a învăţat toate. Aşa cum mintea elevului se deschide încet-încet, tot aşa înţelepciunea ne deschide şi nouă viaţa duhovnicească. Dar de ce mai înainte nu înţelegeam, nu vedeam cele cereşti, nu le puteam gândi? De ce ni se păreau grele, obositoare, nişte visuri? Pentru că umblam *în întunericul patimilor şi al faptelor întunecate*.

Asta este realitatea. De aceea nu vedem, nu auzim şi nu înţelegem. Dacă le-am simţi puţin, Dumnezeu ne-ar dezlega îndată toate nedumeririle. Trăim însă *acoperiţi de uitare şi de vălmăşeala adâncului*, într-un adânc, într-o mare foarte adâncă din pricina căreia nu vedem nimic. Şi în timp ce suntem astfel afundaţi, socotim că suntem în Hristos, că-L iubim pe Hristos, Sfânta Treime, pe Maica Domnului. Dar când începem călătoria duhovnicească,

Hristos, Înțelepciunea lui Dumnezeu, ne luminează, ne înțelepțește, ne învață cu răbdare.

Precum văile înmulțesc grâul, tot așa înmulțește aceasta tot binele în inima ta. Mai bine-zis, Domnul nostru Iisus Hristos, fără de Care nu putem face nimic, ți le va da pe acestea. [117]

Poți să cultivi grâu pe pământ sterp? Cu siguranță că nu. Dar în văile cu pământ gras și apă poți. La fel se întâmplă și cu filosofia înțelegătoare: îți va da tot ce-ți trebuie și tu nu vei osteni. Ajunge numai să o urmezi. Celelalte le vei întâlni în drumul tău. Adică, așa cum văile rodesc în mod natural, tot așa filosofia înțelegătoare, trezvia ne vor da toate bunătățile. Sau, mai bine-zis, ni le va da Hristos, fără de Care nu putem face nimic.

La început îți va fi aceasta scară, pe urmă carte de citit.

Fiindcă Sfântul Isihie ne-a adus în față adâncul patimilor, faptul că patimile ne aruncă într-un abis asemănător celui în care a căzut prorocul Iona, când l-a înghițit chitul (Iona. 2, 1), acum ne spune: Când te vei afla acolo jos, în adânc, vei descoperi pentru o clipă că filosofia înțelegătoare este ca o scară pe care începi să urci. Și pe cât o urci, pe atât aerul devine mai ușor, și atunci urci mai repede și ajungi sus în cer. Dumnezeu nu te scoate îndată, ci încet-încet, astfel încât să-ți urmărești înaintarea. Apoi simți că filosofia înțelegătoare este ca o carte,

pe care o citeşti şi o înţelegi cu desăvârşire.

Înaintând apoi, o vei afla pe ea cetate a Ierusalimului ceresc şi vei vedea limpede cu mintea pe Hristos, Împăratul puterilor lui Israil, împreună cu Părintele Său, Cel de o fiinţă, şi cu Duhul Sfânt, Cel vrednic de închinare.

Pe cât înaintezi, te încredinţezi că filosofia înţelegătoare devine *Ierusalimul ceresc*. Adică, în timp ce te afli pe pământ, trăieşti cerul, pentru că trezvia le cuprinde pe toate. Aici, pe pământ, descoperi împărăţia cerească, Îl afli pe Hristos Însuşi şi El devine desfătarea ta. Şi aşa, încet-încet, dar tot mai limpede, vezi cu mintea, împreună cu Împăratul Hristos, şi pe Tatăl, şi pe Duhul Sfânt. Aici, Sfântul Isihie nu face poezie, ci te aşază înaintea Sfintei Treimi.

Aşadar, eu pur şi simplu îmi fac lucrul meu, exersez tăcerea, şi aflu în drumul meu scara şi cartea care mă învaţă. Astfel, în timp ce rămân în acelaşi loc, în acelaşi timp urc şi văd Ierusalimul cel ceresc şi pe Împăratul Hristos. Iar în clipa în care merg să zic: „Hristoase al meu!", iată-L şi pe Tatăl, iată-L şi pe Sfântul Duh! În faţa acestei vederi, ce altceva mai putem dori? Dacă inima noastră nu este mişcată de aceasta, atunci nimic nu o poate mişca. Iată aşadar, bogăţia noastră, capul nostru, sângele nostru, duhul nostru, cuprinsul existenţei noastre. „Ce vom răsplăti Domnului?" (Ps. 115, 3).

Viaţa aceasta fericită este numită de lume călugărie grea. Dar şi noi, naivii, o simţim câteodată aşa. Ce păcat! Să ai un astfel de împărat, pe Dumnezeu Tatăl, să ţi le dea pe toate, şi tu să spui „Greu este!" (Înţ. Sol. 2, 14).

10

Dracii ne duc pururea spre păcătuire prin nălucire mincinoasă. [118]

Omul nu ar păcătui dacă păcatul nu i s-ar părea atrăgător. Diavolul știe asta și, ca să ne atragă la păcat, ne trântește o minciună grosolană, dar pe care o îmbracă foarte frumos *prin nălucire mincinoasă*. Dacă ne-ar fi aruncat gândul gol, n-ar fi putut să ne ducă la păcat. Așadar îl înfrumusețează, îl face o minciună atât de vie și atrăgătoare, încât te convinge că e bun. Tu te iei după ce-i „bun", dar apoi descoperi că era un păcat.

Demonii *ne duc spre păcătuire*, ne îndeamnă, ne conduc la păcat.

Fiindcă prin nălucirea iubirii de argint și a câștigului l-au făcut pe ticălosul de Iuda să vândă pe Domnul și Dumnezeul tuturor.

Ca să înţelegem ce înseamnă nălucire mincinoasă, Sfântul Isihie ne dă exemplul lui Iuda. A vrut Iuda să-L trădeze pe Hristos, pe Domnul şi Dumnezeul nostru, pe Dumnezeul tuturor? Evident că nu. L-a urmat ca ucenic, ceea ce înseamnă că L-a iubit şi L-a ales. Şi-a dat seama că învăţătorul lui era unic, că mulţimile norodului erau atrase de harul ce izvora de pe buzele şi din inima Lui. Simţea că Hristos este o personalitate deosebită, ca şi cum ar ascunde în El Dumnezeirea, pentru că Iuda cunoştea tradiţia iudaică. Ştia că evreii Îl aşteaptă pe Mesia şi că poporul Îl socotea pe Iisus ca Mesia. Au spus aceasta îngerii (Lc. 2, 14), ba chiar şi pruncii (Mt. 12, 15-16). Era cu neputinţă ca el să nu-şi fi dat seama de aceasta. Chiar şi inima lui a săltat întrebându-se: „Oare a venit ceasul slavei lui Israil?"

Dar vicleanul ce-a făcut? L-a îmboldit spre iubirea de argint. Potrivit legendei, ne dăm seama că diavolul i-a creat în minte o imaginaţie întreagă pentru a-l face să cadă. I-a spus: „Banii pe care-i ai pentru săraci în punga de obşte, din care trimiţi uneori pe ascuns şi mamei tale bolnave, nu-ţi ajung ca să-ţi rezolvi problemele. Trădează-L deci pe Hristos! Atunci conducătorii iudeilor te vor preţui şi îţi vor da şi bani, iar cu ei o să poţi să-ţi odihneşti mama bătrână şi bolnavă pe care o iubeşti şi pentru care suferi. O să-i faci o casă şi-o vei îngriji. Ai numai de câştigat!"

Toată această imagine era o nălucire pentru că, în cele din urmă, ce a luat? Numai treizeci de arginţi, pe care apoi i-a aruncat, fiindcă nu se potriveau cu cele pe care i le spusese cel viclean. Aşadar, n-a câştigat nimic, nici

măcar cinstire. La fel pățim și noi când păcătuim. Nu ne dăm seama de cursa demonului, de minciuna pe care ne-o strecoară.

În continuare, Sfântul adaugă restul de lucruri pe care i le-a arătat vicleanul:

Și prin minciuna unei odihne trupești fără de preț, a cinstei, a câștigului și a slavei l-au dus la spânzurătoare și i-au pricinuit moartea veșnică.

Demonul a încercat să-l convingă că nu va mai fi nevoie să alerge zi și noapte cu Iisus, Care învăța poporul, dacă va avea bani. Adică l-a odihnit trupește. De asemenea, nu va mai fi nevoie să se ducă încolo și încoace ca să-i dea oamenii milostenie. În plus, va avea încă un câștig: slava. Toate acestea l-au condus pe Iuda la trădarea lui Hristos. Nu credea că iudeii îl vor omorî pe Învățătorul său. Avea durerea lui, problema lui, gândul lui, de aceea L-a trădat pe Hristos. Nu era om rău. Dacă ar fi fost un om rău, Hristos nu l-ar fi făcut ucenicul Său. Iuda era un om ca și noi și L-a trădat pe Hristos, așa cum Îl trădăm și noi de fiecare dată când păcătuim.

Sunt, de exemplu, grădinar, dar nu mi-am făcut bine munca și acum am nevoie de ajutor. Mă vor ajuta, mă gândesc eu, frații. Dar pentru că ei nu pot să mă ajute, mă mânii. Mânia mi se trage, pe de o parte, din faptul că mi-am făcut munca în mod greșit, iar pe de altă parte din faptul că m-am bazat pe ajutorul celorlalți, lucru pe care mi l-a spus gândul propriu. Iată păcatul, iată trădarea, iată tăgăduirea legii lui Dumnezeu, care interzice mânia, pen-

tru că mânia conduce la furie, la ucidere.

Tot aşa a păţit şi Iuda. L-a trădat pe Hristos pentru o odihnă şi o cinste de nimic şi, în locul celor pe care le-a aşteptat, a găsit spaima *şi moartea veşnică*. Când a luat banii şi şi-a dat seama că Hristos e în primejdie, a început să înţeleagă realitatea. A înţeles că toate câte le aştepta erau o minciună şi că singurul lucru care i-a mai rămas era regretul. Pentru că cel care începe să facă un păcat crezând că are dreptate, cu greu se va pocăi. Pocăinţa cere lepădarea de noi înşine. Dar cine acceptă să se lepede de el însuşi? De aceea, de obicei, nu ne pocăim, ci doar regretăm. Mi-am dat seama, de exemplu, că nu trebuia să mă mânii, dar numai atât nu reprezintă pocăinţă. Adică, atunci când doar îmi dau seama de greşeală, nu mă pocăiesc.

Priveşte cum prin nălucire, prin minciună şi făgăduieli goale, duşmanii mântuirii noastre ne fac să cădem. [119]

Vezi, continuă Sfântul, cum ne face satana, duşmanul mântuirii noastre, nişte stârvuri minunate prin făgăduinţele lui mincinoase şi înşelătoare, prin năluciri şi minciuni. Apoi, Sfântul se referă la prima înşelăciune pe care a adus-o diavolul prin nălucire împotriva omului, după ce mai întâi a căzut el însuşi.

Însuşi satana s-a rostogolit ca un fulger din înălţimi, fiindcă i s-a nălucit că este la fel cu Dumnezeu. Şi tot aşa l-a despărţit pe Adam de Dumnezeu, dându-i

nălucirea vredniciei dumnezeiești.

Adam Îl iubea pe Dumnezeul Cel întreit în Persoane și vorbea în fiecare zi cu El, dar nu-și imagina că ar putea să devină și el însuși dumnezeu. Satana însă, care și-a imaginat ceva asemănător despre el însuși, a urmărit lucrul acesta și a căzut în dezamăgire. Fiindcă, în loc să devină dumnezeu, a căzut din înălțimea la care se găsea și din arhanghel a devenit demon, împreună cu toată ceata lui. I-a părut rău, desigur, pentru că a înțeles că a pierdut slava ce-o avusese mai înainte, dar cum să se lepede acum de sine însuși, după ce a vrut să devină dumnezeu?

Așadar, trece la o a doua acțiune – *dându-i nălucirea vredniciei dumnezeiești* – pentru a câștiga în alt fel ceea ce a pierdut, și fiindcă nu a putut să se urce el însuși la înălțimea dumnezeirii și să-L dea jos pe Dumnezeu de pe piscul părinției și al desăvârșirii, îl pune pe om în aceeași dilemă în care s-a găsit el însuși. Visul de a deveni el însuși dumnezeu, pe care și l-a făcut cu mintea sa răutăcioasă, l-a șoptit acum în mintea omului, înfățișându-i o întreagă nălucire dumnezeiască. Iar Adam a crezut-o, dar în loc să devină Dumnezeu, a ajuns un stârv, a căzut în iad.

Și la fel obișnuiește să-i amăgească vrăjmașul cel mincinos și viclean pe toți cei ce păcătuiesc.

Cu astfel de înșelăciuni, demonul cel viclean ne târăște pe noi toți. Vede nădejdile noastre, dorințele noastre, căutările noastre și pe toate acestea le mărește și le face

atât de minunate, încât ne plac şi le primim. Iar când mai târziu vedem că lucrurile nu au evoluat aşa cum am vrut noi, atunci ne dăm seama că imaginaţia era mincinoasă, dar păcatul deja s-a făcut, trădarea lui Hristos s-a săvârşit. Să ne amintim de lucrul acesta, pentru că în felul acesta păcătuim de multe ori, dar de fiecare dată ne îndreptăţim. Dar unde este îndreptăţire de sine, acolo este şi regret. Cine se pocăieşte cu adevărat nu se îndreptăţeşte. Noi ne îndreptăţim, pentru că nu ne înţelegem greşeala, ci vrem să ne salvăm onoarea, să nu cădem de la locul în care ne-am urcat pe noi înşine.

Inima ni se acreşte de veninul gândurilor răutăţii când uitarea ne desface pentru multă vreme de atenţia şi de rugăciunea lui Iisus. [120]

Inima ni se acreşte de *veninul gândurilor răutăţii*. Veninul este săgeata care străpunge inima, ceva care ne otrăveşte: o lovitură, o nereuşită, o tristeţe, când simţim că rezultatul este diferit de ce aşteptam. Aşa cum fierul rugineşte de la sine, singur scoate la iveală cocleala, rugina, tot aşa şi veninul răutăţii vine din noi înşine. O spune şi Sfânta Scriptură (Is. Sir. 12, 10).

Sfântul deci foloseşte cuvântul *venin* ca să arate că, atunci când inima noastră se amărăşte, nu e de vină diavolul, nici fratele nostru, care s-a răzbunat pe noi sau ne-a acuzat, ci suntem de vină noi înşine. Eu nasc în mine otrava. Propria mea fiere o scoate şi îmi otrăveşte întreaga existenţă şi mă amărăsc. Astfel se explică durerea, nereuşita şi tristeţea omului care nu gândeşte realist, ci trăieş-

te în imaginaţie, târât de demoni. Vrăjmaşul, desigur, îşi face lucrul său, dar lucrul nostru este să luăm aminte la noi înşine.

Când uitarea ne desface pentru multă vreme de atenţia şi de rugăciunea lui Iisus. Uitare este când pierdem din vedere adevărul, pe cele care au importanţă pentru viaţa noastră duhovnicească. De asemenea, a-L uita pe Dumnezeu şi binefacerile Lui şi faptul că gândurile noastre sunt o minciună, rezultate şi vlăstare ale răutăţii propriului nostru suflet, şi nu al iubirii şi bunătăţii Domnului. Dar uitând cele care ne privesc, cădem în indiferenţă. Prin urmare, uitarea nu ne lasă să acţionăm. Ne face când să părăsim rugăciunea, când să o începem, iar atunci *ne desface de atenţia şi de rugăciunea lui Iisus.*

Atenţia este trezvia, iar rugăciunea lui Iisus este conţinutul trezviei, pentru că mintea noastră nu poate să rămână goală. Dar, pentru ca să nu se umple cu nimic altceva decât cu rugăciunea lui Iisus, e nevoie de atenţie. Cu această lucrare putem să lepădăm gândurile şi să introducem în inima noastră rugăciunea lui Iisus.

Când nu vedem rezultate pozitive în viaţa noastră, *ne amărâm* şi zicem: „Am obosit de atâţia ani. Fac neîncetat rugăciunea, dar ce roade am? Unde-i Dumnezeul meu? Unde-i bucuria mea? Iarăşi sunt mâhnit, iarăşi am aceleaşi probleme, iarăşi aceleaşi gânduri." Dar de ce *ne amărâm*? Pentru că intră în noi veninul, răutatea, rugina care ne amărăşte.

De exemplu, fac rugăciune rugîndu-L pe Dumnezeu să-mi dea răbdare, mărime de suflet, smerenie. Şi, în timp ce ştiu că Dumnezeu aleargă la cel ce se nevoieşte,

nu vreau să mă nevoiesc, să fac propriul meu exercițiu. Cu toate acestea, aştept ca Dumnezeu să-mi dea virtuţi. Dumnezeu nu-mi dă nimic, iar eu mă mâhnesc, cad în dezamăgire şi zic: „Aş fi putut şi să nu mă fac monah!" Iar unui frate începător se poate să-i spun: „Eu am dat-o în bară cu călugăria, vezi să nu dai şi tu." Asta-i concluzia mea pentru că, uitând de Dumnezeu, sunt neglijent, nu am trezvie, iar rugăciunea lui Iisus se pierde.

Aşadar, când obosim sufleteşte şi trupeşte, cauza, de obicei, se ascunde în această expresie: *inima ni se acrește*. Dimpotrivă, când inima e veselă, se veseleşte şi chipul (Pilde. 15, 13), suntem bucuroşi.

Dar ne îndulcim de simțirea și de dulceața unei bucurii fericite, când săvârșim cele spuse mai înainte cu tărie și cu râvnă, cu sârguință prin dragoste dumnezeiască, în atelierul cugetului nostru.

Dar oricât ai fi căzut, ridică-te iarăşi şi te vei îndulci, zice Sfântul. În locul veninului şi al gândurilor vicleniei, pune dulceaţa. Calea întoarcerii tale nu este amărăciunea, durerea, zbuciumul. Şi vicleanul demon ar fi putut să facă aşa, la fel şi Iuda. Dar n-au făcut. Demonul a zis: „O să-mi continui drumul, prefăcând imaginaţia mea în realitate" – iată încăpăţânarea lui. Iar Iuda a căzut în deznădejde, s-a mâhnit la gândul că a făcut rău şi lui Iisus, şi sieşi.

Iuda s-a separat singur de ceata apostolilor ca să facă un lucru de nimic, iar apoi a fost izgonit şi de conducătorii iudeilor, şi aşa a căzut în adâncă mâhnire. Sfântul însă ne interzice mâhnirea, pentru că există, zice, o modalitate de

a ne îndulci inima. Cum?

Dar ne îndulcim de simțirea și de dulceața unei bucurii fericite. Dacă nu o apuci pe drumul greșit al văicărelii, al nemulțumirii, al mizeriei și al oboselii sufletești, ci îți spui: „Îmbărbătează-te, inima mea, fii vitează!", atunci vei redobândi cele pe care le-ai pierdut și, în ciuda nereușitei tale, te vei îndulci și vei avea o bucurie fericită.

Dar pentru a se împlini lucrul acesta e nevoie de câteva premise: *să săvârșim cele spuse mai înainte cu tărie, și cu râvnă. Cele spuse mai înainte* sunt cunoștința că trebuie să-mi amintesc de Dumnezeu, de binefăcătorul meu și de voia Lui. Aici e nevoie de atenție, pentru că de fiecare dată când alegem ceva potrivnic voii lui Dumnezeu, acest lucru are două fețe, ca moneda. O față e capul, care are o anumită tulburare, un zbucium, o încăpățânare. Cealaltă față, pajura monedei, produce o plăcere, ceva util și folositor, un bun prilej, ceva care îmi place; este vederea nălucirii mincinoase a demonului, care îmi dă nădejde. Această nădejde este pajura, coroana pe care o pun pe mine. Dar în cele din urmă, nu mă voi încorona cu ea, ci cu neliniște.

Așadar, pentru a ne îndulci e nevoie să ne amintim de binefacerile și iubirea lui Dumnezeu și să ne observăm pe noi înșine cu atenție, având trezvie și zicând rugăciunea lui Iisus *în atelierul cugetului nostru.* Iar acestea suntem datori să le facem *cu sârguință prin dragoste dumnezeiască*, iubindu-L doar pe Dumnezeu și avându-L ca priveliște absolută a noastră.

Căci atunci râvnim să umblăm în liniștea inimii, nu

pentru altceva, ci pentru dulcea plăcere și desfătarea ce-o dă ea sufletului.

Aşadar, fiţi atenţi să vă amintiţi cele de care am vorbit mai înainte. Atunci, singurul lucru care te va face dispus să umbli în calea liniştii inimii va fi dulcea plăcere şi desfătare a sufletului tău, şi nu nălucirea, care ne conduce la înşelare. Dar *dulcea plăcere și desfătare* ţi-o va dărui numai Dumnezeu, Cel de bine făcător, iar nu diavolul, findcă acesta din urmă îţi produce o sălbăticie, o bucurie de rău, un simţământ barbar şi nestăvilit, care-ţi dă o bucurie sălbatică, ceva care te îndeamnă să alergi.

Aşadar, când suntem îmboldiţi de o anumită bucurie ca să facem iute ceea ce credem, să ştim că ne îndeamnă diavolul. De exemplu, spunem celor de la grădină: „Veniţi dimineaţă la slujbă şi apoi mergeţi la grădină." Ei însă se împotrivesc: „Nu o să ne ajungă timpul pentru câtă treabă avem, şi atunci fraţii ce vor mânca?" Această împotrivire a lor este un imbold către plăcerea cea sălbatică, şi nu către dulceaţă şi pace liniştită. Dimpotrivă, marele Dumnezeu ne dă libertatea să-I spunem că e mincinos, să-L hulim, să ne batem joc de El, să ne purtăm cu El contrar decât I se cuvine. Ne dă chiar şi dreptul de a nu crede. Nu ne dă însă nici un imbold spre acestea. Ne dă libertate, astfel încât ea să ne fie medicament, şi nu otravă. Demonul cel viclean ni le face pe toate intense, pentru că vrea să ne aibă sclavi. Ce păcat! În timp ce Dumnezeu ne lasă liberi, noi suntem conduşi în robie.

Dar pentru ca Hristos să-mi dea plăcerea cea dulce şi desfătarea sunt dator să le vreau şi eu, să mă fac şi eu

dispus pentru acestea. Dar și această dispoziție, și acest curaj, și această putere de a umbla pe calea liniștii inimii, îmi dau siguranța că în urma propriei mele lupte vine dulceața Domnului. Toate le dăruiește Domnul. De aceea, chiar și când cazi pe cea mai de jos treaptă a păcatului, te sfătuiesc să nu te mâhnești. Dumnezeu e gata și atunci să te primească și vei dobândi iarăși râvna, numai să te încredințezi celor dulci și liniștite pe care le vrea El.

Știința științelor și meșteșugul meșteșugurilor este meșteșugul gândurilor făcătoare de rău. [121]

Cuvântul *meșteșug* are înțelesul că tot ce se face se face cu știință și experiență, cu pricepere și înțelepciune, în mod tehnic și nu a-tehnic. Prin urmare, meșteșugul, puterea, cunoștința și modalitatea de a depăși gândurile viclene și iscusința de a nu cădea în ele este *știința științelor și meșteșugul meșteșugurilor*. Dar și rugăciunea, teologia, legăturile noastre cu Dumnezeu se numesc *știința științelor și meșteșugul meșteșugurilor*. Aici însă Sfântul nu are în vedere această știință și această artă.

Meșteșugul gândurilor făcătoare de rău. De ce gândurile sunt numite *făcătoare de rău*? Pentru că provin de la făcătorul de rău, de la născătorul răului și prigonitorul binelui. Satana iubește și urmărește răul. Prin urmare, meșteșugul lui de a ne înfățișa propria sa nălucire ca fiind

propria noastră dorinţă sau propria noastră voie şi vedere, şi de a ne îmboldi la împlinirea înşelăciunii lui, crezând că facem ceva bine, este *ştiinţa ştiinţelor şi meşteşugul meşteşugurilor.*

Diavolul cel rău are toată experienţa şi cunoştinţa sufletului omenesc. Ne urmăreşte, ne cunoaşte psihologia şi ştie de fiecare dată cum poate să ne înşele. La unul mizează pe iubirea lui de slavă, la altul pe iubirea lui. De exemplu, cineva îşi iubeşte Stareţul şi îi cere ceva, dar Stareţul îl refuză pentru că nu-i spre folosul sufletului lui. Atunci acela se gândeşte: „Tuturor Stareţul le-a spus «da». Mie, de ce mi-a spus «nu»?" Şi îndată dracul cel rău completează: „Văzuşi? Credeai că te iubeşte, dar nu te iubeşte!" Acesta este meşteşugul celui viclean de a schimba adevărul. Astfel, transformă iubirea mea în răutate, în pricină de păcat şi eu îmi pierd astăzi din încrederea pe care am avut-o în Stareţ şi încep să mă îndoiesc dacă într-adevăr mă iubeşte.

Alt exemplu. Mă sună tatăl şi-mi spune că mama e bolnavă pe moarte. Îl ascult şi-mi vine gândul să rezolv singur problema. Alerg însă la Stareţ şi, fără să-i spun la ce m-am gândit, cer şi părerea lui. El îmi zice să nu merg. Dar în mine eu am cultivat deja altceva: dacă nu mă duc, tata mă va deranja mereu, o să-mi tot scrie şi nu se va mai termina niciodată subiectul acesta. Aşadar, să-i vizitez acum şi să le spun că am venit pentru ultima oară. Dar lucrul acesta este o nălucire, o imaginaţie, fiindcă în realitate am uitat că, fiind om, tind spre rău, şi nu spre bine. Am uitat, de asemenea, că Dumnezeu este dezlegarea tuturor problemelor. Astfel, mă gândesc la propriul meu

plan, care este o nălucire din pricina lipsei de atenţie, a rugăciunii nereuşite şi a părăsirii pomenirii lui Hristos.

Vicleanul poate, desigur, să înainteze şi mai mult şi să-mi spună: „Ai văzut? Stareţul nici măcar nu s-a mişcat să afle dacă, într-adevăr, mama e bolnavă. Se poate să nu fie adevărat – unu la sută să fie bolnavă – dar totuşi el nici nu s-a clintit. Pe celălalt însă l-a trimis o lună la maică-sa." Pentru ca Stareţul să acţioneze în acest fel, cu siguranţă are motivele lui, monahul însă a fost înşelat. Iată *ştiinţa ştiinţelor şi meşteşugul meşteşugurilor* diavolului, felul în care bagă în noi gânduri.

Deci este un mod desăvârşit şi un meşteşug minunat împotriva lor care constă în a privi în Domnul nălucirea momelii.

Acum Sfântul confruntă meşteşugul vicleanului cu meşteşugul duhovnicesc al omului care-L iubeşte pe Hristos. Cuvântul *mod* este foarte bine ales, pentru că se leagă de *meşteşug*, care este acţiunea noastră metodică, modul în care facem ceva.

Aşadar, pentru a ne păzi din vreme de gândurile făcătoare de rău, un mod adevărat şi un meşteşug adevărat este să înfruntăm nălucirea *în Domnul*, cu pomenirea Domnului. Mai înainte am căzut, pentru că nu am fost atenţi la nălucire şi am primit-o. Acum o înfruntăm *în Domnul*. Adică, *mod desăvârşit şi un meşteşug* de înfruntare a gândurilor este să le aşezăm pe toate aşa cum le aşază Domnul, să dobândim „mintea Domnului" (1 Cor. 2, 16) şi să fim atenţi la cugetul nostru, ca să nu ne stre-

coare vicleanul neîncetat gânduri.

În continuare, Sfântul foloseşte exemplul ochiului fizic, ca să accentueze într-un mod mai viu cât de mult e nevoie să fim atenţi la cugetul nostru.

Şi a păzi cugetarea precum păzim ochiul sensibil şi privim ager cu el la ceea ce vine şi poate să lovească, şi îndepărtăm cât putem orice gunoi din el.

Când ne păstrăm ochii sănătoşi, vedem clar ca vulturii tot ce vine să ni-i deranjeze. Vedem chiar şi cel mai mic obiect şi, cu puterea pe care o avem, îl îndepărtăm. În acelaşi fel, suntem datori să ne păzim şi cugetul de răutatea demonilor.

Aşadar, meşteşugul meşteşugurilor şi ştiinţa ştiinţelor constă *în a privi în Domnul nălucirea momelii*, în a recunoaşte răul îndată, ca să nu cădem în păcat. Diavolul are *meşteşugul meşteşugurilor şi ştiinţa ştiinţelor*, dar trebuie să avem şi noi *meşteşugul meşteşugurilor şi ştiinţa ştiinţelor*, ca să nu ne pierdem curăţia.

Precum zăpada nu se naşte din flacără sau apa din foc sau spinul din smochină, aşa nu se va elibera inima nici unui om din gânduri, de cuvinte şi de fapte drăceşti, dacă n-a curăţit cele dinlăuntru, n-a unit trezvia cu rugăciunea lui Iisus, n-a ajuns la smerenie şi linişte sufletească şi nu s-a sârguit pe acest drum cu râvnă multă. [122]

Aşa cum nu iese o flacără din zăpadă, nici foc din apă, tot aşa nici dintr-un gând, cuvânt sau lucrare drăceas-

că nu iesc nimic bun. Cuvântul şi fapta sunt continuarea nălucirii mincinoase, a momelii demonului, care nouă ni se pare că este propria noastră părere, propria noastră dorinţă, că este spre folosul nostru.

Dacă vrei să ai încredere în tine însuţi şi să te povăţuieşti tu, atunci poţi să ai gânduri şi păreri şi să treci şi la cuvinte şi la fapte, dar să ştii că nu se poate să câştigi ceva de aici. Dacă însă vei dobândi cele de mai jos, atunci eşti liber, fă ce vrei.

Nu se va elibera inima nici unui om ... dacă n-a curăţit cele dinlăuntru. Aici *inima* este spaţiul părţii conducătoare, raţiunea, mintea omului, care conduce toate. Pentru ca inima ta să se elibereze de gânduri demonice, de cuvinte şi de fapte, e nevoie mai întâi de o curăţire desăvârşită. Dacă mai există totuşi eventualitatea de a păcătui iarăşi sau să faci vreo greşeală înseamnă că încă nu ai dobândit curăţia. Când vei ajunge însă la măsura de a nu mai putea fi vătămat de nimic şi demonul să nu mai reprezinte pentru tine un pericol, atunci ai dobândit curăţia şi, dacă vrei, poţi să asculţi de tine însuţi şi să ai păreri. Să ascult de mine însumi şi să am păreri, Sfântul o spune, desigur, din pogorământ faţă de neputinţa noastră, ca să nu ne mâhnim. Pentru că până şi sfinţii, care au înţelepciunea lui Dumnezeu, nu vor niciodată să asculte de ei înşişi sau să aibă voie proprie. De aceea, se sfătuiesc cu alţi sfinţi.

În al doilea rând, ai nevoie de trezvie unită cu neîncetata rugăciune a lui Iisus. Când însă ai trezvie şi rugăciune, mai ai atunci dispoziţia să susţii sau să urmăreşti ceva? Cu siguranţă, nu.

În al treilea rând, ai nevoie de smerenie şi de liniş-

te sufletească pentru a înainta cu râvnă şi sprinteneală. Sfântul nu se referă aici la starea de nevoie imperioasă, de trebuinţă iraţională pe care o creează vicleanul, ci la acea stare dulce, paşnică şi liniştită, care face inima dispusă să se îndeletnicească cu Hristos. Aşadar, când călătoreşti cu râvnă spre desăvârşirea inimii tale, atunci te eliberezi de toate.

Sufletul fără atenţie va fi în chip necesar sterp de tot înţelesul bun şi desăvârşit, ca un catâr neroditor. În el nu este înţelegerea chibzuinţei duhovniceşti.

Dacă le aveţi pe cele la care ne-am referit înainte, atunci puteţi să faceţi tot ce vreţi, zice Sfântul. Dar pentru că încă nu le aveţi, ascultaţi ce este necesar pentru voi în clipa de faţă: *sufletul fără atenţie va fi în chip necesar sterp.* Sufletul nostru neatent, care nu are neîncetat trezvie şi rugăciunea lui Iisus, linişte şi seninătate, pace şi râvnă, va fi cu necesitate sterp.

Când medicii găsesc o boală gravă la uterul unei femei, o sterilizează. E preferabilă sterilizarea, morţii. Aşa şi tu eşti dator să lepezi cu totul pofta ta, sufletul tău să devină sterp de orice înţeles bun şi desăvârşit. Fiindcă, atâta vreme cât este neatent, să nu crezi că vreun înţeles de-al lui poate să fie bun şi desăvârşit. Aşadar, e mai bine să-l socoteşti ca pe un catâr sterp, decât să scoată roadă, de vreme ce încă nu a dobândit înţelegere şi chibzuinţă duhovnicească.

Înţelegerea este capacitatea ochiului de a vedea, repeziciunea minţii, cunoştinţa curată pe care o dă Dum-

nezeu, iar *chibzuința* este cugetul, modul în care cineva înțelege și tâlcuiește lucrurile. De exemplu, vrem să mergem la o anumită mănăstire și întrebăm: „Care-i cugetul obștii? Cum se conduce obștea?"

Căci numai dulcele lucru și bunul nume al lui Iisus aduce cu adevărat pace sufletului și golire de gânduri pătimașe.

Golirea de gândurile pătimașe este lucrarea prin care devenim sterpi. Pacea însă, bucuria și dulceața nu sunt cele pe care tu încerci să le faci, ci *dulcele lucru și bunul nume al lui Iisus*. *Nume*, pentru că Îl numim pe Iisus, *lucru*, pentru că în pomenirea lui Iisus Îl avem pe Hristos Însuși. Adică pomenirea lui Iisus nu e stearpă, este născătoare de Hristos. De aceea, vei simți pace și bucurie numai când vei chema dulcele lucru și nume al lui Iisus și când te vei goli de înțelesurile pătimașe.

Scoate deci toate înțelesurile din lăuntrul tău, toate ideile tale, pentru că toate acestea au o mișcare, sunt pătimașe. Adică te imboldesc să faci asta sau aceea și te răscolesc. Sfântul nu zice *golire de gânduri păcătoase*, ci *pătimașe*, pentru că înțelesurile noastre au o curgere și ne târăsc după ele, ne fac să alunecăm.

Prin urmare, criteriul curăției nu este numai ca cineva să înceteze de a mai păcătui, ci și de a avea dulceața, pacea și simțirea prezenței lui Dumnezeu. De aceea, să nu credem că am ajuns atât de ușor la curăție. Curăția cântă singură, strigă, chiuie și zice: „Unul Sfânt, Unul Domn, Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu Tatăl. Amin." Când

am dobândit-o, nu ne vom mai întreba dacă o avem.

Când sufletul e învoit cu trupul în cele rele, atunci zidesc amândouă cetate slavei deşarte, turn mândriei şi gândurilor necredincioase ce locuiesc în ele. [123]

În acest cap, Sfântul dezvoltă mai mult gândul său de mai înainte, anume că singurul lucru de care avem nevoie este dulcele lucru şi nume al lui Iisus. Dar pentru că, de obicei, noi nu ne îndeletnicim cu aceasta, adaugă: *Când sufletul e învoit cu trupul în cele rele. În cele rele* nu înseamnă într-un mod rău şi viclean. Învoirea se face întotdeauna din imbolduri bune, cu scop bun, aşa cum şi simţim noi lucrul acesta. Vă întreb câteodată: „De ce l-ai jignit pe fratele tău?" Şi-mi răspundeţi: „Dar n-am vrut, i-am spus-o pentru binele lui, ca să-l ajut." Dar în legăturile noastre obşteşti nu e luată în considerare dispoziţia sau bunătatea noastră, ci rezultatul purtării noastre.

Prin urmare, întotdeauna când sufletul nostru se învoieşte cu trupul, suntem conduşi la un rezultat rău? În general, nu putem să împăcăm elementul duhovnicesc cu cel material. Fiindcă sufletul este nemuritor, absoarbe întreg Dumnezeirea şi o răspândeşte în tot trupul, care devine şi el purtător de Dumnezeu. Prin urmare, sufletul există ca să îndrume trupul, şi nu ca să se învoiască cu el. Stareţul, uneori, dă înapoi înaintea ucenicului şi zice: „Bine, copilul meu, sunt de acord cu tine." Dar poziţia Stareţului nu este să cadă de acord cu ucenicul, ci să conducă, să fie conducător, ca şi Dumnezeu. Ucenicul e dator să asculte de Stareţ. Tot aşa şi sufletul e conducătorul, stă-

pânul trupului. Trupul însă are şi el propriile lui pretenţii şi protestează. Dar atunci sufletul trebuie să fie atent şi să nu cadă la învoială cu el.

Când sufletul e învoit cu trupul în cele rele. Trupul este carne, nu aer, nici minte, nici inimă, „pământ este şi în pământ va merge" (cf. Fc. 3, 19). Prin urmare, expresia *când sufletul e învoit cu trupul în cele rele* înseamnă că sufletul primeşte elemente trupeşti, carnale, cum sunt pofta, părerile, cunoştinţele, ideile. Pofta mă conduce mai mult decât părerea, pentru că este aspră, neînduplecată, în timp ce ideea şi părerea sunt ascuţite, şi mă chinui. Adesea, din cauza asprimii poftei noastre, ne întrebăm: „Dar dacă ştiu, dacă îmi dau seama că lucrul acesta mă vatămă, de ce îl poftesc?" Îl pofteşti pentru că simptomele poftei sunt iraţionale. De aceea primeşti şi pofta, şi părerea.

Zic mulţi că se impune ca monahismul să se adapteze la duhul epocii noastre. Asta este o părere pe care o îmbrăţişează multă lume. Când acceptă şi sufletul meu să discute cu ea, atunci începe să aibă păreri şi pofte, începe să se învoiască cu trupul şi amândoi împreună zidesc *cetate slavei deşarte.*

Slava deşartă se datorează unei anume naivităţi care există în mine, unei micimi de suflet sau unei nedesăvârşiri. Nimeni nu păcătuieşte pentru că este rău. Omul este bun. Nimeni nu omoară fiindcă vrea să omoare. Nimeni nu fură pentru că vrea să fure, ci pentru că ceva nu merge bine înlăuntrul lui: undeva îl doare, undeva derapează, poate se simte singur sau inferior. A avut, de exemplu, nădejdea că ceva se va întâmpla, dar nu s-a întâmplat, şi acum crede că ceilalţi nu-l iubesc, nu-l recunosc. Asta se

întâmplă pentru că sufletul lui are undeva un gol, undeva nu dă înapoi adevărata valoare şi cinste. Iată deci zidirea sufletului şi a trupului: cetatea slavei deşarte, fără nici o valoare substanţială.

Şi turn mândriei. În trecut, cetăţile se apărau de duşmani cu turnuri. Astfel şi slava deşartă are nevoie de un turn. Singură nu poate să ajungă la un rezultat. Adică, ne dăm seama că slava noastră deşartă e o prostie, dar ca să ne sprijinim pe noi înşine şi să nu dăm înapoi, zidim un turn mândriei, zicând: „Eu am dreptate".

Şi gândurilor necredincioase ce locuiesc în ele. Când sufletul tău se învoieşte cu trupul, să ştii că în inima ta locuiesc gânduri necredincioase, care arată prezenţa demonului celui viclean.

Dar Domnul tulbură unirea lor şi o desface cu frica gheenei, silind sufletul stăpân să vorbească şi să cugete lucruri străine şi potrivnice trupului.

Când Dumnezeu vede că avem pofte, vise, planuri, că ne îndeletnicim cu tot felul de lucruri, bagă în noi frica gheenei, ca să ne înţelepţească. Şi face aceasta pentru că nu vrea să ne câştige din obligaţie ca pe nişte sclavi. Aşa cum demonul reuşeşte să ne câştige, făcându-ne să simţim că nălucirea pe care ne-a sugerat-o ar fi de fapt propriul nostru conţinut, încât să o acceptăm şi să devină a noastră, tot aşa face şi Dumnezeu, dar în mod liber. El foloseşte un element cu adevărat al nostru, acela al nedesăvârşirii omeneşti, care este propria noastră rugină, dar o foloseşte spre binele nostru. Pentru că frica de gheena există în noi din

puţinătatea credinţei, din lipsa îndrăznelii, din nevederea celor cereşti. Totuşi, Dumnezeu o foloseşte şi prin ea *tulbură şi desface* învoiala dintre trup şi suflet. Astfel, prin faptul că avem, pe de-o parte, imaginaţia noastră, gândul nostru, pofta noastră, iar pe de altă parte frica de a nu muri care-cumva şi a ajunge în iad, ne face să le pierdem.

Silind sufletul stăpân să vorbească şi să cugete lucruri străine şi potrivnice trupului. În acest fel, Dumnezeu reuşeşte să aranjeze lucrurile, astfel încât sufletul să spună cu totul altceva decât vrea trupul. Şi dacă sufletul însuşi vrea ceva, nu îndrăzneşte să spună, pentru că, din pricina fricii, îşi întrerupe hotărârea. De exemplu, clocesc în mine gândul de a merge să-mi văd tatăl, pentru că, săracul de el, are 85 de ani şi poate să moară. Normal e să merg, îmi zic, nu-i nimic rău, fiindcă vreau. Atunci Dumnezeu îmi dă o durere, uit de tata şi merg la medic. Doctorul îmi spune că trebuie să mă operez, iar el nu e chirurg. Mă duc la altul care-mi produce tulburare, confuzie, zbucium. Când mă întorc la mănăstire, am uitat deja de tata, fără ca aceasta să însemne că vicleanul s-a dus şi că nu mi-l va mai aminti.

Problema desigur că nu este dacă ceea ce urmărim e bun sau rău, ci să nu urmărim nimic. Pentru că orice îndeletnicire de-a noastră devine îndepărtare de Dumnezeu. Dimpotrivă, propria noastră curăţie devine îndeletnicire cu Dumnezeu.

Şi Sfântul Isihie adaugă:

Faptele noastre din fiecare zi trebuie să le cântărim şi să le observăm în fiecare ceas, şi seara să le facem cât putem de uşoare prin pocăinţă, dacă vrem să biruim

cu Hristos asupra răutății. [124]

E nevoie ca faptele noastre zilnice să le cercetăm, să le cântărim, să le privim prin prisma lui Dumnezeu.

Cu expresia *faptele noastre din fiecare zi trebuie să le observăm*, Sfântul nu înțelege, desigur, să fim atenți la faptele noastre, ci să le luăm de la nașterea lor, din clipa momelii, de la gândul inițial. De exemplu, îmi vine gândul că de ce n-am avea la mănăstire ulmi, și nu lămâi, fiindcă aceștia pot să ne dea și un suc plin de vitamine, pe lângă verdeața lor. Problema aici nu este că de ce să nu avem lămâi – să avem – ci constă în faptul că acum ia naștere un gând care va pune în mișcare o întreagă acțiune, prin care să ajungem la scopul lucrării. Dacă însă voi fi atent de la început la gândul meu, toată această lucrare va fi evitată.

Și seara să le facem cât putem de ușoare prin pocăință. Iar dacă ziua ai făcut ceva care nu este corect, noaptea prin pocăință și cu metanii să-ți ușurezi greutatea. Toate greșelile și poftele noastre, și bune și rele, ne produc oboseală, o povară. Să le facem mai ușoare *dacă vrem să biruim cu Hristos asupra răutății*, dacă vrem ca prin puterea lui Hristos să nu ne stăpânească răutatea, să nu ne îndepărtăm de curăție.

Dacă deci vrem ca Hristos să ne dea biruința împotriva răutății, suntem datori să cercetăm gândurile și faptele noastre potrivit cu legea lui Dumnezeu. Se poate, de exemplu, ca într-o noapte să-l aud pe fratele meu tulburând liniștea, deși e interzis cu strictețe să facem gălăgie, pentru că unul doarme, altul se roagă. Atunci îmi zic: „Trebuie să-i spun Stareţului". Puţin după aceea,

gândindu-mă la ce aş avea de făcut, mă hotărăsc să nu-i mai spun. Hotărârea aceasta a mea nu e corectă, pentru că astfel încalc legea care spune că cel ce vede pe fratele său făcând o greşeală şi nu spune Stareţului este ucigaşul acelui suflet[1]. Pentru că dacă cineva păcătuieşte o dată, de două ori, de trei ori, nu mai poate apoi să biruiască păcatul, se obişnuieşte cu el. De aceea, Sfântul Isihie ne spune să cercetăm gândul nostru prin prisma lui Dumnezeu şi să desluşim momentul în care se cuvine să vorbim.

Şi trebuie să luăm seama dacă săvârşim toate faptele noastre sensibile şi văzute după Dumnezeu, înaintea lui Dumnezeu şi numai pentru Dumnezeu, ca să nu fim furaţi în chip neraţional de simţuri.

De asemenea, să ne cercetăm faptele noastre dacă le săvârşim cu adevărat *după Dumnezeu*, potrivit cu legea lui Dumnezeu şi *înaintea lui Dumnezeu*. Adică să-L avem înaintea noastră pe Dumnezeu şi să ne întrebăm dacă ceea ce vrem să spunem sau să facem este *după Dumnezeu şi numai pentru Dumnezeu*. Adică faptele noastre să nu fie nişte întreprinderi sau păreri omeneşti. Dacă trăim astfel, nu vom fi înşelaţi de simţuri.

Dar cum putem să acţionăm neîncetat *după Dumnezeu, înaintea lui Dumnezeu şi numai pentru Dumnezeu*? Capul următor ne dă răspunsul:

Dacă câştigăm în fiecare zi cu Dumnezeu din trez-

[1] Sfântul Vasilie cel Mare, *Regulile Mari*, 46

via noastră, nu trebuie să umblăm printre oameni fără grijă, ca să nu ne păgubim prin multe întâmplări primejdioase. [125]

Dacă vrem să avem, cu ajutorul lui Dumnezeu, în fiecare zi un câştig din trezvie, trebuie să fim atenţi la întâlnirile noastre. Când acestea nu sunt sigure, ne fac să alunecăm, să cădem cu toţii în păcat. Aşadar, ca să câştigi în fiecare zi, eşti dator să păzeşti cu interes rânduiala, să nu ai multe întâlniri. Dacă elimini din viaţa ta multele discuţii şi tovărăşii, îndată vei acţiona aşa cum vrea Dumnezeu.

Ci mai degrabă, trebuie să dispreţuim cele deşarte, pentru frumuseţea şi câştigul dulce şi vrednic de iubit al virtuţii.

S-ar putea ca cineva să protesteze faţă de cele spuse mai înainte, zicând: „Foarte bune toate acestea, dar oameni suntem şi avem nevoie de tovărăşii". Dacă recunoaştem, zice Sfântul, că în afara lui Dumnezeu toate sunt deşertăciune, atunci ni se cade să le dispreţuim pe toate, pentru că sunt muritoare, se risipesc împreună cu trupul nostru şi vor merge în pământ. Într-adevăr, câte din dorinţele noastre vor merge în cer?

Aşadar, pentru a putea să ne ferim de multele tovărăşii, e nevoie să înţelegem că toate lucrurile lumii acesteia sunt mincinoase. Aceasta nu e o minciună a diavolului, ci deşertăciunea lucrurilor. Frumuseţe imaginară este acea frumuseţe înşelătoare a lucrurilor şi a dorinţelor, care nu

ne însoțesc în viața veșnică. Motivul însă pentru care le disprețuim pe cele deșarte este *frumusețea și câștigul dulce și vrednic de iubit al virtuții*. Ideea Sfântului este:

Fratele meu, nu ți s-a întâmplat niciodată în viața ta să simți puțin câștig? Nu ți-a dat Dumnezeu nici o bucurie, nici o nădejde? Nu ți-a dat pocăință sau vreo lacrimă de când te-ai botezat? Nu ți-a dat Duhul Sfânt? De câte ori nu te-a îndulcit Dumnezeu! Toate acestea nu te mișcă? Nu simți ceea ce este *vrednic de iubit*, de dorit, *și câștigul dulce, și frumusețea* Dumnezeirii? Dacă păstrezi în amintirea ta această frumusețe, atunci le disprețuiești pe cele deșarte, nu te întovărășești neîncetat cu oamenii și ai în fiecare zi trezvie și câștig ceresc.

Ce frumos le luminează Sfântul pe toate! Este un anatomist al sufletului și al Dumnezeirii. Un om nevoitor. Ni-L dă pe Dumnezeu. A avut cunoștință de toată învățătura teologică și ascetică anterioară și contemporană lui, dar și ascuțime de minte și cunoștință practică, și înainte de toate experiență personală. Altfel, nu ar fi putut spune toate acestea, și mai ales să le scrie.

Analizând toate acestea, vedem în cele din urmă că toți Părinții și Sfinții Bisericii se preocupă de aceleași subiecte: avva Isaia, Sfântul Isaac Sirul, Sfântul Ioan Scărarul, Sfântul Simeon Noul Teolog. Dar și profeții, și Evanghelia, și Apostolii caută în aceleași locuri.

Mintea se întunecă și rămâne neroditoare atunci când grăiește cuvinte lumești, sau când, primindu-le în cuget, stă de vorbă cu ele, sau când trupul împreună cu mintea se ocupă în deșert cu niscai lucruri supuse simțurilor, sau când monahul se dedă la deșertăciuni. [127]

În capul anterior, Sfântul ne-a spus cum se luminează mintea şi cum dă roadele Sfântului Duh. Acum ne vorbeşte despre întunericul minţii. Şi lucrul acesta ne interesează, pentru că omul credincios are, de obicei, experienţa iluminării dumnezeieşti, dar este mult mai uşor să aibă şi experienţa întunericului minţii. Iar aceasta se întâmplă, mai întâi, *atunci când grăiește cuvinte lumești*. Cuvintele lumeşti întunecă mintea şi atunci aceasta rămâne neroditoare.

Ce sunt cuvintele lumeşti? În principal, sunt gândurile care izvorăsc din minte şi pot fi exprimate şi cu gura. Mai sunt şi toate acele imbolduri care ne vin din suflet.

Atunci când grăiește cuvinte lumești. Oare vorbeşte mintea? Sigur că vorbeşte. Verbul „a vorbi" are legătură cu glasul omului, mai ales însă cu ieşirea sunetului din gâtlejul nostru. Mintea este elementul cel mai adânc al existenţei omeneşti. Aşadar, din adâncurile existenţei omului e cu putinţă să iasă la iveală cuvinte lumeşti, care provin din iscodirile noastre, din ceea ce vedem, trăim sau ne amintim, dar şi din cele pe care le ţinem închise în inima noastră, din pricina poftelor sau a faptelor noastre. De exemplu, susţinem o părere, exprimându-ne dezacordul cu celălalt frate. Aceasta este o trăire care ne zgâlţâie existenţa şi o umple cu o patimă, cu un fel năvalnic, asupritor

de a fi. Această stare se instalează apoi în inima noastră şi iese la iveală din timp în timp.

Sau când, primindu-le în cuget, stă de vorbă cu ele. În al doilea rând, mintea se întunecă când primeşte să se confrunte cu cugetul, adică cu sistemul gândirii raţionale, cu cele care se învârt în noi, situaţie în care se predă acesteia. E cu putinţă, desigur, ca în timp ce cugetul lucrează, mintea să nu ia parte la această lucrare, să rămână nepăsătoare, făcându-şi propria sa lucrare, când omul cultivă trezvia şi rugăciunea. Avem această experienţă de multe ori în vremea rugăciunii.

Aşadar, când mintea judecă sau discută raţionamentele noastre, atunci răul este şi mai mare, pentru că nu mai avem doar simpla ieşire la suprafaţă a unui cuvânt lumesc, ci şi discuţia minţii cu cuvântul. Adică avem consimţirea minţii, ca pe o înaintare spre păcat. Lucrul acesta este firesc, pentru că, dacă mintea începe să urmărească şi să analizeze şi să discute cu cugetul, de cele mai multe ori este robită. Dar cea mai desăvârşită robie se întâmplă atunci când *trupul împreună cu mintea se ocupă în deşert cu niscai lucruri supuse simţurilor*. Aceasta este a treia cauză care produce întunecare minţii.

Aşa cum am explicat şi în tâlcuirea capului anterior, prin cuvântul *trup* se înţeleg imboldurile patimilor care sunt purtate înlăuntrul nostru şi, în cele din urmă, se nasc şi încep să ne dirijeze viaţa.

Când mintea începe să urmărească cugetul, ca să poată colabora cu el, are nevoie de ajutor. Prin urmare, ia în robie cele mai de jos imbolduri, egoismul, îngâmfarea, oportunismul, interesul propriu, mania care ne apucă pen-

tru orice lucruşor sau alte puteri asemănătoare.

În continuare, Sfântul arată o a patra cauză care produce întunecarea minţii: *sau când monahul se dedă la deşertăciuni*. Dacă mintea începe să colaboreze cu trupul, atunci începe să umble încolo şi încoace, şi se obişnuieşte în afară şi nu mai vrea să intre înlăuntru. Dar toate îndeletnicirile lumeşti sunt deşertăciuni şi de aceea mintea se întunecă.

Prin urmare, omul este învins, mai întâi, când mintea sa scoate din ea cuvinte lumeşti, pricini şi motive care pornesc din principii neduhovniceşti. În al doilea rând, când mintea consimte să colaboreze cu cugetul. În al treilea rând, când începe să conlucreze cu trupul. Şi în al patrulea rând, când se dedă, când se vinde pe sine deşertăciunilor. Adică, locul blidului de linte (cf. Fc. 25, 34) îl ia aici deşertăciunea, cu care mintea schimbă libertatea ei.

Aşadar ne dedăm, ne predăm, suntem robiţi de deşertăciunile vieţii zilnice şi atunci suntem abătuţi cu totul din locul nostru înaintea Domnului.

Căci îndată pierde căldura, străpungerea, îndrăznirea în Dumnezeu şi cunoştinţa.

Când începe această mişcare disperată a sufletului, mintea conducătoare îşi pierde îndată *căldura şi străpungerea*, încetează de a mai avea zdrobire, simţire duhovnicească, dulceaţă şi bucurie. Prin urmare, nu avem numai rezultate exterioare ale păcatului, ci şi lăuntrice, care sunt consecinţa deşertăciunii şi a cuvintelor lumeşti de care suntem conduşi.

Pierde căldura, străpungerea. Străpungerea este una dintre cele mai frumoase trăiri ale omului, pentru că îndulceşte sufletul şi-l ajută să facă o schimbare de o sută optzeci de grade. Astfel, în timp ce cade, poate să urce iarăşi întru înălţime. Dar când îţi pierzi căldura şi străpungerea, nu mai ai nici un mijloc de a te întoarce la Dumnezeu, şi de aceea pierzi *şi îndrăznirea în Dumnezeu.* Adică, îţi dai seama că nu poţi să stai înaintea lui Dumnezeu şi să vorbeşti cu curaj. Trăieşti în stricăciune şi în moarte.

Pierzi, de asemenea, şi *cunoştinţa*, în înţelesul că pierzi sporirea cunoştinţei tale, părtăşia ta cu Dumnezeu şi ajungi orb duhovniceşte. Deoarece cunoştinţa duhovnicească este vederea omului duhovnicesc. Fără această cunoştinţă, omul nu poate trăi.

Căci cu cât suntem mai atenţi la minte, ne luminăm, şi cu cât suntem mai neatenţi, ne întunecăm.

Cu cât suntem mai atenţi la minte, cu atât o conducem noi şi nu-i îngăduim să-şi facă învoirile şi obişnuinţele la care ne-am referit, cu atât suntem luminaţi de Dumnezeu. Dumnezeu ne înalţă la cunoaşterea luminii cereşti şi dumnezeieşti, dar e nevoie ca şi noi să fim atenţi neîncetat la minte, pentru că altfel suntem în pericol să cădem iarăşi în întuneric.

Cel ce urmăreşte şi caută în fiecare zi pacea şi liniştea minţii, acela va dispreţui cu uşurinţă tot ce-i supus simţurilor, ca să nu ostenească în deşert. [128]

Aici explică mai pe larg capul precedent. Expresia *urmăreşte şi caută pacea şi liniştea minţii* ne aminteşte de locul din Evanghelie care spune: „Căutaţi mai întâi împărăţia cerurilor şi toate acestea se vor adăuga vouă" (Lc. 12, 31). Pentru noi, împărăţia cerurilor este pacea minţii şi liniştea. Pace înseamnă să nu accept nici un gând, nici să-l cercetez dacă este corect. Dacă vreau să cercetez gândurile, voi cădea imediat. Începe capitularea şi fluviul mă târăşte în curgerile lui înfricoşate. Pacea şi liniştea, prin urmare, provin din trezvie, din strădania isihastă, din faptul de a nu-mi intra şi a nu-mi ieşi nimic din inimă.

Cine va urmări acum pacea şi liniştea în fiecare zi *va dispreţui cu uşurinţă tot ce-i supus simţurilor, ca să nu ostenească în deşert.* Sfântul nu zice că dispreţuieşte deşertăciunile – cine ar putea atunci să hotărască ce e deşertăciune – ci spune că, dacă vrei să fii cinstit cu Dumnezeu şi cu tine însuţi, trebuie să socoteşti drept deşertăciune orice lucru supus simţurilor. Pentru că numai Dumnezeu nu este deşert, El, Cel mai presus de timp, şi veşnic, şi nemuritor. Orice altceva este muritor şi, prin urmare, deşert. Acum există, apoi nu mai există.

Aşadar, când exersezi pacea şi liniştea, dispreţuieşti cu uşurinţă orice lucru supus simţurilor sufleteşti şi trupeşti – şi sufletul are simţuri, imaginaţia, cugetul, judecata – şi le dobândeşti pe cele duhovniceşti. Iar cu cât le dobândeşti mai mult pe cele duhovniceşti, cu atât mai mult le dispreţuieşti pe cele trupeşti.

Aşadar, din căldură şi din străpungere, din îndrăzneală, din cunoştinţă şi din pace, din toate aceste experienţe pe care le-ai dobândit înţelegi că toate cele supuse

simţurilor sunt deşertăciuni şi că, dacă vrei ca viaţa să nu ţi se irosească, e nevoie să exersezi această linişte.

Iar dacă îşi nesocoteşte conştiinţa sa, va dormi cu amar în moartea uitării, pe care dumnezeiescul David se roagă să nu o doarmă (Ps. 12, 4).

Subiectul lui *nesocoteşte* este mintea omului, pentru că omul este legat de mintea lui, de cugetul lui.

Ce înseamnă că mintea *îşi nesocoteşte conştiinţa sa*? Când cineva se îndeletniceşte cu cele duhovniceşti, dobândeşte un anumit cuget, o anumită conştiinţă. Dar când se îndeletniceşte cu desfătări trupeşti, de exemplu se întovărăşeşte cu cineva care, chipurile, poartă frumoase dialoguri duhovniceşti, atunci i se schimbă sufletul, cugetul, conştiinţa lui se decolorează, capătă altă culoare. Prin urmare, mintea este înşelată, îşi nesocoteşte conştiinţa atunci când intră la mijloc criterii, principii şi scopuri neduhovniceşti.

Un principiu de bază al monahului este că aflarea sa în afara mănăstirii e asemenea peştelui în afara apei. Eu însă ies din mănăstirea mea pentru lucrări de-ale mănăstirii şi tot atunci fac şi vizite: mai zic şi eu câte un cuvânt duhovnicesc, pe ici, pe colo, scot oamenii câte o lacrimă, unii se mai şi spovedesc, şi atunci îmi zic în sine: „Nu-i numai rău să iasă cineva din mănăstirea lui, ci e şi bine, că se mântuiesc sufleţelele. Oamenii plâng, se spovedesc, iubesc Biserica". Iată, o nesocotire, o schimbare a conştiinţei mele. De câte ori nu păţim astfel de nesocotiri! De asemenea, citesc o carte şi mă nesocotesc pentru că îmi

schimb imediat concepţiile.

Dacă nu păstrăm unitatea cugetului nostru, a conştiinţei noastre, ci devenim feluriţi, potrivit cu împrejurările şi cu noile experienţe pe care le dobândim în cursul activităţii noastre, şi din partea simţurilor, şi nu de la viaţa noastră duhovnicească întru Hristos, atunci cădem în *moartea uitării, pe care dumnezeiescul David, se roagă să nu o doarmă.*

Prorocul David spune în *Psalmul* 12: „Dumnezeul meu, nu îngădui să adorm întru moarte". Aici Sfântul Isihie, referindu-se la acest verset din Psalmi, tâlcuieşte care este moartea omului duhovnicesc. Desigur că nu e cea trupească, ci moartea care duce la rezultate amare, la roade amare, la plâns amarnic. Este moartea uitării.

Uitarea este consecinţa pierderii căldurii şi a străpungerii, a îndrăznelii şi a cunoştinţei, adică a trăirii lui Dumnezeu. Necunoaşterea lui Dumnezeu şi uitarea cugetului tradiţiei sunt moartea omului. Când dăm înapoi, chiar numai puţin, dinaintea gândurilor noastre, atunci cădem, păcătuim, murim. Nu există moarte mai rea decât uitarea.

Zice şi Apostolul: „Cel ce cunoaşte binele şi nu-l face păcat are" (Iac. 4, 17).

Când cineva cunoaşte binele şi nu-l face *păcat are*, păcătuieşte, dă greş, existenţa i se zdrobeşte, ajunge un minunat hoit. Pentru că păcatul înseamnă cădere şi se petrece când nu avem acrivie faţă de principiile vieţuirii monahale sau faţă de conştiinţa creştinească. Dar pentru că

acest adevăr ar putea să arunce pe cineva în deznădejde, Sfântul Isihie, care era un atât de bun cunoscător al sufletului, continuă cu următorul cap.

Mintea vine de la nepăsare iarăşi la rânduiala şi la trezvia sa, dacă va începe să fie iarăşi cu grijă şi dacă vom mişca puterea de lucrare a minţii noastre cu râvnă fierbinte. [129]

Şi chiar dacă ai făcut asemenea greşeli, zice, şi ţi-ai pierdut orientarea duhovnicească, nu te mâhni, pentru că se poate ca *mintea să vină iarăşi la rânduiala şi la trezvia sa, dacă va începe să fie iarăşi cu grijă.* Când mintea cade în nepăsare, există o scară care o ridică. Aceasta este revenirea la rânduiala duhovnicească, pe care a rânduit-o viaţa Duhului Sfânt, este dobândirea vechii obişnuinţe, exersarea din nou a trezviei.

Rămânem aici uimiţi în faţa mărimii, iubirii şi bunătăţii lui Dumnezeu. Pentru că şi mie, celui eşuat, îmi dă iarăşi putinţa să dobândesc rânduiala de mai înainte şi să continui trezvia. *Dacă va începe să fie iarăşi cu grijă.* E nevoie însă de o condiţie: să încep întoarcerea cu grijă, ca să nu cad iarăşi în nepăsare şi mâhnire, pentru că mâhnirea înseamnă moarte. Şi încă ceva: să pun în mişcare cu entuziasm şi râvnă adevărată *puterea de lucrare a minţii*, adică să pun în lucrare întregul sistem al atenţiei şi al trezviei.

Şi pentru ca să ne ajute să înţelegem lucrurile acestea mai bine, Sfântul trece la următorul cap.

Nu va înainta asinul de la moară în afară de cercul

în care a fost legat, nici mintea nu va înainta în virtutea ce o desăvârşeşte, dacă nu-şi va fi îndreptat cele dinlăuntru ale sale. [130]

Asinul de la moară este măgarul care învârte piatra morii pentru a fi măcinat grâul. Fiindcă, bietul de el, este legat cu o funie, nu poate să meargă unde vrea, ci numai unde şi cât îi îngăduie funia. Prin urmare, se învârte în jurul aceluiaşi punct, la o anumită distanţă, parcurgând un cerc.

Mintea noastră însă *înaintează*, poate să-şi sporească raza activităţii sale duhovniceşti, adică luminarea Duhului Sfânt şi părtăşia ei cu dumnezeirea, şi să ajungă la desăvârşirea virtuţii, când îşi va îndrepta *cele dinlăuntru ale sale*, când se va pune pe sine la locul ei şi nu se va îndeletnici cu gânduri, nici nu mai devine un instrument al celor zilnice, ci al slavoslovirii lui Dumnezeu şi al chemării numelui lui Iisus. Orice altceva se mişcă înlăuntrul nostru, ca dorinţă şi ca elan, arată că nu-L slujim pe Dumnezeu, ci că suntem sclavi legaţi cu o sforicică ce ne sileşte să ne învârtim în jurul celor pământeşti, ca măgarul de la moară.

Aşadar, numai mintea fără gânduri şi curată poate să ne conducă la desăvârşire. Prin urmare, când în mintea noastră circulă gânduri, să ştim că suntem foarte departe de desăvârşire. Pentru că gând înseamnă nedesăvârşire şi, ca să ne îndreptăm, se impune să-l lepădăm. De aceea, cea mai bună harismă pe care o poate cere un începător de la Dumnezeu este starea fără de gânduri a minţii.

Căci fiind mereu oarbă cu ochii dinlăuntru, nu poate să vadă virtutea și pe Iisus strălucind în lumină.

Uneori ochii ni se încețoșează, îi curățăm, dar iarăși nu vedem. Tot așa se întâmplă și cu mintea. Gândurile sunt pricina pentru care mintea ajunge *oarbă cu ochii dinlăuntru, neputând să vadă virtutea.* Virtutea este puterea sufletului care este folosită potrivit cu voia lui Dumnezeu și pe care ne-o dăruiește Însuși Dumnezeu, ca să putem să-I împlinim cuvântul și să-l facem viața noastră. Dar când mintea are gânduri, dorințe, elanuri, atunci nu poate să primească razele dumnezeiești, nici să vadă *pe Iisus strălucind în lumină*, chiar dacă Iisus s-ar înfățișa înaintea ei.

Verbul φωτομαρμαρυγῶ înseamnă „sunt plin de lumină". Aici, Sfântul Isihie ni-L înfățișează pe Hristos stând înaintea noastră ca un uriaș cu totul luminos (cf. Ps. 18, 6-7), care își răspândește lumina peste tot, dar noi nu-l vedem. Așa suntem noi, oamenii. Suferim de orbire duhovnicească. Noi, credincioșii, însă – ce tragic! – pentru că ne îndeletnicim cu cele sfinte, pentru că facem și puțină rugăciune, pentru că mai și studiem puțin, pentru că mergem și la biserică și ne împărtășim des, nu ne cunoaștem orbirea. Desigur, credem în Dumnezeu, dar nu-L vedem *strălucind în lumină*, cu totul strălucitor. Și dacă socotim un rău ca ochii noștri trupești să nu poată vedea soarele sensibil, cu cât mai mare rău trebuie să socotim faptul că ochii sufletului nostru nu-L văd pe Uriașul cu totul luminos, pe marele Dumnezeu!

După exemplul cu măgarul de la moară, pentru a ne

face mai limpede căderea noastră, Sfântul ne mai dă încă un exemplu.

Un cal sprinten și falnic saltă cu desfătare când își primește călărețul, iar mintea, desfătându-se, se va desfăta în lumina Domnului, intrând în dimineți izbăvită de gânduri. [131]

Frumoasă frază, măreață! Un animal îndrăzneț și trufaș, frumos și mândru, de îndată ce își simte călărețul urcat pe el, *saltă cu desfătare*, freamătă și se avântă înainte ca să-și arate voinicia. Cu acest cal ne asemănăm și noi când ne bucurăm din pricina diferitelor întâmplări din viața noastră: pentru acel „bravo" pe care ni-l vor spune, pentru că am mers la medic și ne-am făcut bine, pentru că ne vor recunoaște, pentru că a venit ieri mama noastră, pentru că am avut două lacrimi astăzi. Sfântul Isihie însă ne spune aici că mintea omului poate să se desfăteze numai în lumina Domnului. Lumina Domnului este căldura noastră, luminarea noastră, bucuria noastră, desfătarea noastră. Și cum se împlinesc acestea?

Întâi, prin intrarea minții noastre *în dimineți*. „Dimineața voi sta înaintea Ta", zice Psalmistul către Dumnezeu (Ps. 5, 4). Noaptea, mai ales la revărsatul zorilor, voi auzi cuvântul Tău, Dumnezeul meu, și voi vedea lumina Ta. Mintea omului se veselește mai ales când priveghează în ceasurile de noapte și ajunge până la revărsatul zorilor priveghind și desfătându-se din pricina prezenței Domnului.

În al doilea rând, *izbăvită de gânduri*. Mintea, lăsând

în urma ei toate celelalte desfătări, toate cugetările, toate dorinţele şi gândurile, şi rămânând singură cu singur Dumnezeu, se afundă întreagă în lumina cea negrăită, în strălucirile lui Iisus. Aceasta este adevărata bucurie a minţii.

Va porni de la puterea filosofiei practice a minții, tăgăduindu-se pe ea însăși, spre o putere negrăită, care contemplă lucruri negrăite și virtuți. Și primind în inimă abis nesfârșit și înalt de înțelesuri dumnezeiești de la Cel nesfârșit, i se va arăta lui, cât e cu putință inimii, Dumnezeul dumnezeilor.

Când Sfântul vorbeşte despre viaţa duhovnicească, expresiile sale sunt pline de măreţie, de frumuseţe, iar cuvintele sale alese cu grijă, pentru că toate câte le spune, le trăieşte.

Omul, eliberat de gândurile sale şi intrând cu mintea în lumina dumnezeiască, devine un cărturar al împărăţiei cerurilor, scoţând din inima sa vechi şi noi (Mt. 13, 52). Adică, pe cât înaintează cineva în lumină, pe atât lucrează trezvia, pe atât priveghează şi exersează atenţia, pe atât nu se mai primejduieşte să intre gânduri în el, pe atât îşi conduce existenţa, pe atât *porneşte de la puterea filosofiei practice spre o putere negrăită*. Aşa cum când cineva rezolvă probleme sau face experienţe, dobândeşte propria sa cunoaştere şi filosofie practică ce sporeşte continuu, aşa şi experienţa duhovnicească şi, în cazul nostru, experienţa minţii, care mişcă neîncetat norii cu totul luminoşi ai Domnului, înaintează de la puterea practică, adică de la filosofia minţii căpătată prin

experienţă, spre o altă putere, *spre o putere negrăită*.

Experienţele minţii decurg din putinţa pe care ea o are ca esenţă înţelegătoare (spirituală) de a se uni cu Sfântul Duh. Această legătură, unire a minţii cu Sfântul Duh, este o stare. Aşadar, când partea înţelegătoare a alcătuirii duhovniceşti a omului este exersată, porneşte de la filosofia practică spre desăvârşire, fără să ajungă niciodată la aceasta, fiindcă desăvârşit este numai Dumnezeu, Care dă şi harisma. Dar cum porneşte mintea?

Tăgăduindu-se pe ea însăşi. Verbul ἀνανεύω (a ridica ochii sau capul în semn de refuz) nu are doar înţelesul tăgăduirii sinelui nostru, ci chiar şi al experienţelor noastre duhovniceşti. Când avem experienţe duhovniceşti, cunoştinţă, filosofie, simţirea lui Dumnezeu, să nu socotim că am fi ceva şi să nu ne lăudăm, ci să ne tăgăduim pe noi înşine, zicând că toate acestea nu sunt nimic, fiindcă ne aflăm încă jos pe pământ. Aşa cum sfinţii spuneau despre ei că sunt pământ şi cenuşă, pulbere şi gunoi, tot aşa şi mintea, esenţa împărătească a omului, e datoare să se mărturisească lui Hristos şi să spună: „Eu, Dumnezeul meu, sunt cenuşă. Şi aceste experienţe ale mele, filosofiile, faptul că Te ating în fiecare zi nu sunt nimic înaintea cerurilor nesfârşite în care sfinţii Te privesc, împreună petrec şi împreună vieţuiesc cu Tine. Şi dacă numai pentru puţin se va depărta lumina Ta dinlăuntrul meu, pe dată voi deveni cu totul întunecat”.

Spre o putere negrăită, care contemplă lucruri negrăite şi virtuţi. Toate înţelesurile de aici sunt duhovniceşti. Puterea negrăită, la care ajung după filosofia practică a minţii, contemplă *lucruri negrăite şi virtuţi*. Puterea

este negrăită, deoarece este contemplativă. Contemplă, adică vede, intră în legătură cu cele negrăite și cu virtuțile. Cuvântul *virtute* nu e așezat aici la întâmplare, are legătură nemijlocită cu Însuși Dumnezeu, cu toate câte provin de la Dumnezeu. Omul acum înaintează într-o vedere mai lăuntrică, care ne amintește de Apostolul Pavel care zice: „Cele pe care ochiul nu le-a văzut și la inima omului nu s-au suit" (1 Cor. 2, 9). Prin urmare, pe toate câte n-au putut să le vadă și să le priceapă ochii noștri trupești și mintea noastră, ni le dă acum harul lui Dumnezeu, care iese din *cele negrăite*, din toate cele inexprimabile care se află în cer. Când spunem în cer, nu înțelegem ceva aflat în înălțimi, ci Îl înțelegem pe Însuși Dumnezeu. Unde este Dumnezeu, acolo este și cerul. Prin urmare, cele negrăite sunt în cer, acolo unde sunt sfinții, dar unde este și inima noastră, atunci când ea devine împărăție a cerurilor.

Prin cele *negrăite*, Sfântul Isihie subînțelege lumea duhovnicească și, mai ales, Dumnezeirea cea în trei sori. Mintea începe deja să simtă prezența lui Dumnezeu. Vede Dumnezeirea cea în trei sori, îngerii, sfinții și primește filosofia nu practică, ci care contemplă virtuțile. Adică are deplina simțire a strălucirilor Dumnezeirii, respectiv toate harurile și virtuțile pe care ni le dă Dumnezeirea. Așa cum patima este o energie care iese din duhul cel viclean, tot așa și virtutea duhovnicească este o energie care iese din cele negrăite, este Însuși Dumnezeu și mișcarea lui Dumnezeu către mine. Acum nu le văd doar pe cele care ies din mine și-L îmbrățișează pe Dumnezeu, adică filosofia practică, ci Îl văd și pe Însuși Dumnezeu, Care vine și mă îmbrățișează, și devin un văzător al Lui.

Şi primind în inimă abis nesfârşit şi înalt de înţelesuri dumnezeieşti. Mintea, după ce a ajuns la *puterea negrăită,* înaintează spre *abisul nesfârșit și înalt*, adică spre adâncul celor nesfârşite şi înalte. Deoarece omul le simte în inima sa pe cele nesfârşite şi înalte, le numeşte *abis*. Sfântul recunoaşte unitatea dintre înălţime şi abis, a celor negrăite şi tainice, şi ascunse, cu cele care se petrec în inima noastră. Înălţimea Dumnezeirii este unul şi acelaşi lucru cu *abisul înalt*, cu măreţiile nehotărnicite pe care le trăim în inima şi în mintea noastră, cu naşterea de Dumnezeu (θεοτοκία), cu strălucirea dumnezeiască, cu dumnezeiasca viaţă şi mişcare ce se află înlăuntrul nostru.

În mod intenţionat nu spune „a celor nesfârşite şi înalte", ci vorbeşte despre *abisul nesfârșit*, ca să arate că nehotărnicirea este o persoană, este Cel nesfârşit. Nu este o oarecare mare nesfârşită, nu sunt nişte tărâmuri, nu sunt nişte ceruri, ci Însuşi Dumnezeu cel personal. Aşadar, omul intră în adâncurile lui Dumnezeu şi în adâncurile inimii sale primeşte înţelesuri dumnezeieşti – *primind în inimă ... înțelesuri dumnezeiești.* Expresia *înțelesuri dumnezeiești* este sinonimă cu virtutea. Dar în timp ce virtutea descoperă ieşirea lui Dumnezeu către om, *înțelesurile dumnezeiești* primite în inimă arată cum trăieşte omul ieşirea lui Dumnezeu, arată că o trăieşte ca pe un înţeles, ca pe un sens, ca pe o înţelegere, ca pe o înaintare a lui Dumnezeu şi ca pe o perihoreză cu El, ca pe o luare în stăpânire a inimii de către Dumnezeu. Şi care este rezultatul acestui drum pe care-l străbate omul?

Se va arăta lui, cât e cu putință. După ce Sfântul ne-a vorbit despre virtute, despre filosofia practică, des-

pre nehotărnicie, despre abisul virtuţilor şi al înţelesurilor, după ce ni le-a adus pe toate mai aproape şi ni le-a făcut mai simple ca să le înţelegem, ne spune acum că toate acestea se recapitulează în: *se va arăta ei, cât e cu putinţă inimii, Dumnezeul dumnezeilor*. Adică, omul însuşi Îl vede, *cât e cu putinţă inimii*, potrivit cu capacitatea de cuprindere a inimii sale, pe *Dumnezeul dumnezeilor*.

Noi cultivăm desigur putinţa noastră de cuprindere prin trezvie, priveghere, isihie, prin afundarea în fântâna bucuriei şi a păcii şi a vieţii dumnezeieşti, care se numeşte rugăciune a lui Iisus. Adică putinţa de cuprindere depinde de dispoziţia noastră, de cât Îl iubim pe Dumnezeu, dar şi de câtă osteneală şi trudă şi sudoare vom vărsa. Cu cât mai multă sudoare vărsăm, cu atât sporeşte şi măsura noastră de cuprindere şi cu atât mai mult ne dă Dumnezeu.

Dar când cineva nu ia aminte, şi este neglijent, şi iarăşi se întoarce, şi apoi iarăşi este neglijent, şi iarăşi se întoarce, seamănă cu cel care tot mereu greşeşte drumul şi se tot duce şi vine până îl apucă noaptea pe drumuri. Aşa păţim şi noi. Ne apucă noaptea pe drumuri fără să ajungem niciodată la destinaţia noastră, la Dumnezeul nostru.

De ce nu spune Sfântul că Îl va vedea pe Dumnezeu, ci spune că *se va arăta lui*, că i se va înfăţişa Dumnezeu? Lucrurile acestea le spune şi le respune în o mie de feluri ca să înţelegem că singuri nu putem face nimic. Chiar dacă vrem, chiar dacă alergăm, toate ni le dă Dumnezeu. Noi putem să lucrăm doar trezvia şi liniştirea, şi să ne întoarcem de la neglijenţă la purtarea de grijă. Dar nici aceasta de multe ori, pentru că apoi vom cădea în mâhnire. Iar cel ce se întoarce de la neglijenţă se mântuieşte şi

dobândeşte iarăşi câte a pierdut, în timp ce deznădăjduitul se omoară pe sine.

Liniştea inimii va vedea prin cunoaştere abis înalt, iar urechea liniştii minţii va auzi de la Dumnezeu lucruri minunate. [132]

Capul acesta este numai două rânduleţe şi totuşi cuprinde întregul înţeles anterior, cu diferenţa că acum foloseşte expresiile *liniştea inimii* şi *urechea liniştii* pentru că vrea să ne vorbească despre vederea şi auzirea liniştii. Personifică liniştea printr-un om care este tot numai ochi şi urechi, pentru că acestea sunt cele mai vii organe de simţ ale omului. Astfel, şi liniştea inimii şi a minţii este toată numai ochi şi urechi. Vrei să fii în întregime ochi şi urechi care primesc toate experienţele dumnezeieşti? Iată cum: prin liniştea inimii.

Liniştea inimii va vedea prin cunoaştere abis înalt, linişte pe care nu o realizăm noi, ci Dumnezeu. Când noi vom exersa liniştea inimii, trezvia minţii, atunci mintea, duhul aflat în om, *va vedea*, o să vadă limpede *abis înalt*, pe Dumnezeu cel Preaînalt. Vom vedea adâncurile lui Dumnezeu, întreaga Dumnezeire înlăuntrul nostru, în adâncurile existenţei noastre.

Iar urechea liniştii minţii va auzi de la Dumnezeu lucruri minunate. Foloseşte expresia *abis înalt* ca să ne spună că puterea văzătoare a omului care se nevoieşte provine din cer. Iar ca să ne arate că auzirea provine de la Dumnezeu, zice *urechea liniştii minţii va auzi de la Dumnezeu lucruri minunate*. Urechea liniştii minţii este

mintea care se linişteşte şi nu îngăduie gânduri, şi întâmplări, şi discuţii, şi dorinţe să intre în ea, ci le leapădă pe toate ca să rămână singură, şi ea va auzi în urechea sa – acelaşi lucru îl spune şi prorocul Isaia despre Hristos (Is. 50, 4) – *lucruri minunate* de la Dumnezeu, adică va dobândi o cunoaştere tainică, corespunzătoare putinţei sale de cuprindere.

Aşadar, liniştea inimii, cea mai frumoasă lucrare a existenţei umane, este o stare de pace şi bucurie care se alcătuieşte *din Iisus*. Aşa cum Domnul şade împărăteşte şi statornic pe tronul Său, mare, strălucitor, plin de pace, iar privirea Lui îmbrăţişează lumea întreagă, tot aşa şi liniştea inimii este un tron pe care şade Iisus, o stare în care mintea omului poate să vadă *abisul înalt*, adâncurile Dumnezeirii, lucrările harului, judecăţile Sfântul Duh. Omul intră în adâncuri şi este iniţiat în taine, învrednicit să vadă nu pe cele văzute, despre care ştim că sunt fără ipostas, ci pe cele nevăzute, despre care suntem încredinţaţi că au ipostas deplin. Această trăire a omului, recunoaşterea lui Dumnezeu şi intrarea în legătură cu El, îmbrăţişarea, jocul erotic, am putea zice, dintre inimă şi Dumnezeu, sunt atât de personale şi de puternice, încât le simţim ca pe o oglindire în adâncurile existenţei noastre, şi de aceea Sfântul vorbeşte despre adânc. Adică, în realitate, nu vedem adâncurile noastre, ci adâncul Dumnezeirii însăşi.

Dumnezeu dă astfel de harisme nu omului înţelept, deştept, genial, capabil să găsească soluţii şi metode, ci celui care îşi simplifică existenţa şi care, fără gânduri, fără cunoştinţe, fără curiozităţi, îşi fixează privirea lăuntrică în Dumnezeu. Acestuia Dumnezeu îi dăruieşte vederea.

Iar atunci, aşa cum dacă privim într-un lac, putem vedea livada care se află pe un deal de lângă lac şi ni se pare că livada este în apă, tot aşa privind în inima noastră vedem pe cele care se află şi se petrec întru înălţimi. Extazul, înălţarea spirituală se fac către cele de sus.

Şi nu numai că vedem, dar şi auzim *lucruri minunate de la Dumnezeu*, pe care nici nu le putem imagina. Vederea este intuitivă, iar auzirea foarte adâncă şi impresionantă. Omul Îl simte lăuntric în mod deplin pe Dumnezeu, Îl „prinde" şi se desfătează de El.

11

Omul care urcă întru înălţimi şi coboară în adâncurile Dumnezeirii, şi se linişteşte neîncetat, şi este tot ochi şi le înţelege pe toate, este un călător care merge de la nimic către Dumnezeu, Care „dintru nefiinţă, întru fiinţă ne-a adus ... şi nu S-a depărtat, toate făcând, până ce pe noi la ceriu ne-a suit şi împărăţia Sa ne-a dăruit, cea viitoare"[1]. Suntem nişte călători, şi de aceea Sfântul spune:

Călătorul care începe să facă o cale lungă, anevoie de umblat şi plină de necazuri, gândindu-se să nu se rătăcească la întoarcere, aşază nişte semne şi nişte ţăruşi în drumul său, ca să-i facă uşoară întoarcerea la ale sale. [133]

În această frumoasă descriere ai impresia că vezi munţi de valuri care vin unul după altul. Puterea lui Dum-

[1] Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur.

nezeu a depăşit şi munţii de valuri. Cuvintele *anevoie de umblat şi plină de necazuri* sunt uimitoare.

Verbul στέλλομαι are sensul că „îmi aranjez bagajele pentru o călătorie îndelungată", care nu e făcută la întâmplare, şi de aceea e nevoie de o pregătire şi echipare deosebită. Sfântul subînţelege o expediţie de război duhovnicesc şi strămutarea noastră în adevărata noastră patrie, în cer, fiindcă toţi suntem călători. Din clipa în care ne-am botezat, am intrat în calea Domnului, călătorind în Duhul Sfânt.

O cale lungă, anevoie de umblat şi plină de necazuri. Adjectivul *lungă* redă senzaţia pe care o are omul, deşi în realitate nu e nici o distanţă între cer şi pământ, între cealaltă viaţă şi cea de aici. Nici nu apuci să-ţi mişti bine piciorul, că ai şi intrat în împărăţia cerurilor, atât de simplu este. Pentru ca sufletul tău să ajungă în cer atunci când va pleca din trup îi va trebui o singură clipă. Noi însă credem că drumul este lung.

Şi anevoie de umblat. Calea este anevoie de umblat, grea, pentru că aşa o simţim noi. După cum lumea numeşte călugăria grea şi dificilă, pentru că astfel o percepe, tot aşa şi Sfântul foloseşte aici propria noastră percepţie, vorbeşte la măsurile noastre, se identifică cu propria noastră viziune.

Şi plină de necazuri. Mai caracterizează călătoria şi ca fiind *plină de necazuri*, periculoasă. De câte ori nu credem noi că drumul mântuirii noastre este periculos, aproape de nestrăbătut! Dar nu e nici greu, nici de neîmplinit, nici anevoie de străbătut. Dimpotrivă este foarte uşor, pentru că ne slujesc sfinţii, îngerii, Preasfânta Tre-

ime. Cum ar putea fi greu drumul nostru, de vreme ce Însuşi Dumnezeu ne suie pe aripile Lui, în carul Lui, şi aleargă El, aleargă roţile Lui (Iez. 1, 15), adică energiile Lui, şi nu noi? În realitate, e ca şi cum am călători în somn şi dintr-odată ajungem la destinaţie. Ceva asemănător este viaţa duhovnicească, atunci când omul foloseşte mijloacele harului şi, mai cu seamă, comoara practică şi contemplativă a vieţuirii monahale, toate posibilităţile pe care Biserica noastră le-a dăruit omului ca să poată trăi sfinţenia, contemplativ, cunoscător şi practic.

Gândindu-se să nu se rătăcească la întoarcere. Orice călător care face o călătorie lungă, grea şi periculoasă se gândeşte mereu la ţara sa şi vrea să se întoarcă, dar se teme să nu rătăcească drumul la întoarcere. La fel şi soldatul care pleacă la război, vrea să se întoarcă la soţia sa şi la copiii săi. Apostolul Pavel spune, desigur, „nici un ostaş nu se încurcă cu lucrurile vieţii" (2 Tim. 2, 4), dar pentru că noi, oamenii, ne simţim încâlciţi în griji, în zbateri şi în felurime de interese, încercăm să ne întoarcem acasă. Sfântul şi aici face pogorământ neputinţei omeneşti, pentru că ştie că suntem neputincioşi.

Aşadar, deoarece călătorul se teme ca nu cumva să piardă drumul de întoarcere, *aşază nişte semne şi nişte ţăruşi în drumul său,* nişte pietre, tăblii scrise sau alte simboluri şi semne povăţuitoare, care să-i înlesnească întoarcerea *la ale sale*, în ţara sa, la ai săi.

Acestea însă sunt valabile pentru cel încâlcit cu grijile vieţii. Pentru atletul duhovnicesc *ale sale* sunt cerul, pentru că ştie că aici pe pământ e străin şi trecător (Evr. 11, 13). Dar cum ne vom întoarce în cer, de vreme ce

încă nu am mers acolo şi nu am pus semne? Întoarcerea noastră e uşoară, pentru că firea omenească deja a mers şi semnele către cer sunt puse deja. Le-a pus prin înălţarea Sa Cel care S-a pogorât din cer, când i-a uimit pe îngeri şi aceştia au strigat: „Ridicaţi, căpetenii, porţile voastre!" (Ps. 23, 7). Atunci s-a deschis drumul către cer şi au fost puse semnele. Domnul S-a întors la locul Său, lăsând pe drum indicatoare, care înseamnă că firea omenească înălţată la ceruri cunoaşte deja semnele şi criteriile care duc la cer. De aceea, Sfântul subliniază în continuare un lucru foarte important:

Iar bărbatul care călătoreşte cu trezvie îşi însemnă cuvintele [auzite], *gândindu-se şi el la acelaşi lucru.*

Cine călătoreşte pe calea duhovnicească *cu trezvie*, cu privegherea duhului şi rugăciune, are ca povăţuitori *cuvintele*. *Cuvinte* sunt lucrările (energiile) Cuvântului lui Dumnezeu, semnele şi elementele doveditoare pe care le lasă Hristos, urmele Lui – „ca să păşiţi pe urmele Lui" (1 Ptr. 2, 21). Prin urmare, cuvintele Domnului, învăţătura Lui, prorociile, minunile Bisericii, cuvintele apostolice sunt dovezi şi imbolduri pe care Dumnezeu le aşază în om ca să-l facă iute şi grabnic în călătoria sa spre cer. Aşadar, prin *cuvinte* Sfântul înţelege toate câte ni le-a dat Dumnezeu, ca să ne mişte râvna noastră pentru cer.

Cuvinte sunt, de asemenea, cugetul care ne mobilizează, gândul că acolo este patria noastră veşnică, rudeniile noastre mai dinainte strămutate, sfinţii pe care îi cinstim în fiecare zi şi împreună cu care trăim, Persoa-

nele Sfintei Treimi. Acolo este nunta noastră, pentru acel loc ne-am botezat, pentru acolo ne-am tuns în monahism. Prin urmare, învăţătura Sfintei Scripturi, voia lui Dumnezeu, toate mijloacele Bisericii care ne iniţiază în taine ne vor ajuta să ajungem în cer.

Gândindu-se şi el la acelaşi lucru. Desigur, chiar şi omul trezvitor are în el o oarecare nelinişte, nu cumva să nu reuşească să se întoarcă în ceruri. Dar de vreme ce firea umană a mers înseamnă că am mers şi noi. De aceea, noi toţi, prin moartea noastră zilnică, prin suişurile minţii şi ale inimii noastre, prin vederea duhului nostru, prin dispoziţiile noastre pline de dragoste faţă de Dumnezeu şi prin afundările noastre tainice în adâncurile Dumnezeirii, precum şi prin rugăciune, prin necazul şi suspinurile sufletului nostru care-L caută pe Hristos, ne întoarcem acolo de unde am fost izgoniţi şi ne aflăm din nefericire pe pământ (Fc. 3, 23-24). Acum însă nu mai suntem nefericiţi, ci fericiţi, pentru că ne suim la cer.

Fiul lui Dumnezeu a coborât pe pământ fără să părăsească sânurile părinteşti, pentru că având aceeaşi natură cu Sfânta Treime, era mereu cu Tatăl în cer. Dar şi Sfântul Duh când a fost trimis, fiind de o fire cu Tatăl, nu Şi-a părăsit tronul ceresc. La fel se întâmplă şi cu noi, oamenii, suntem multe persoane, dar o singură fire, pe care a luat-o Hristos şi, prin urmare, stăm şi noi la jertfelnicul ceresc, la poalele muntelui celui înalt pe care a urcat Moisi, Hristos, Biserica. Chipul jertfelnicului pământesc al lui Moisi s-a plinit (Ieş. 24, 1-8), şi de aceea putem şi să jertfim, şi să preoţim pe pământ, la fel ca sus în cer.

Vă daţi seama de măreţia vieţii noastre, de siguranţa

pe care ne-o dă Dumnezeu? Suntem aruncaţi jos pe pământ, în mijlocul patimilor noastre, al păcatelor noastre, al mizeriilor noastre, al nereuşitelor noastre, al greşelilor noastre, dar nu suntem departe de jertfelnicul cel ceresc, de cer! Suntem acolo şi, în acelaşi timp, umblăm călătorind încoace şi încolo pe pământ, şi iarăşi ne înălţăm într-acolo. Aşa cum Domnul Şi-a întors privirea către Ierusalim (Lc. 9, 51), aşa şi noi ne uităm şi privim către Ierusalimul cel de sus, iar picioarele noastre merg într-acolo. Acest lucru îl trăieşte cu adevărat cel ce *călătorește cu trezvie*, cel ce stă înaintea Domnului prin trezvie, priveghere şi rugăciune.

Dar călătorului întoarcerea de unde a plecat îi este pricină de bucurie. [134]

Sfântul continuă paralelismul între călătorul lumesc şi cel duhovnicesc. Omul lumesc aşază semne pe drum ca să nu piardă calea şi se bucură atunci când se întoarce de unde a plecat. Aşa şi noi, care am fost alungaţi din cer, ne bucurăm că ne întoarcem acolo, pentru că suntem un trup, o Biserică, cu cei de sus. Trupul nu poate să se despartă, nu se rupe în două bucăţi. Acolo este Maica Domnului, sfinţii, de acolo ne tragem şi noi. Pânza pe care Hristos a coborât-o la Petru nu era decât o umbră, ceva trecător care suia şi cobora. Am fost şi noi în mintea, în plănuirea, în cunoştinţa, în grija şi iubirea lui Dumnezeu, şi continuăm să fim (F. A. 10, 11-12).

Călătorul lumesc vrea să se întoarcă la casa sa, la cele lumeşti, dar oare e cu putinţă ca trezvitorul, omul du-

hovnicesc, să vrea aşa ceva? E cu putinţă să facă o astfel de greşeală, să creadă că este pământesc şi să se bucure întorcându-se iarăşi la cele vechi? Ce spun Părinţii şi Sfinţii Bisericii noastre, Însuşi Hristosul nostru? Ai pus mâna pe plug? Nu te mai uita înapoi, pentru că cine priveşte înapoi devine stâlp de sare (Lc. 9, 62; Fc. 19, 26). Mergem înainte uitându-le pe cele din urmă, aşa cum spune Apostolul Pavel (Flp. 3, 14). Iar Sfântul Isihie continuă:

Iar celui ce umblă cu trezvie, întoarcerea înapoi îi este spre pierderea sufletului raţional şi semn de îndepărtare de la faptele, cuvintele şi înţelesurile plăcute lui Dumnezeu.

În acest text, Sfântul ne îndeamnă ca mintea noastră să privească neîncetat pe cele dinainte, să se întindă în virtute, în sfinţenie, mai ales în rugăciune şi în suişurile înţelegătoare ale minţii. Adică, să se îmbogăţească în simţiri duhovniceşti, în dovezi ale prezenţei lui Dumnezeu, în harismele vieţii duhovniceşti curate şi neîntinate, în harismele cugetului limpede şi fără gânduri. Pentru că omul trezvitor nu are bucurie când se întoarce iarăşi la vechile sale concepţii şi păcate, la vechile gânduri.

Totuşi, de multe ori, se întâmplă ca cineva să-şi înceapă drumul său către Dumnezeu cu multă dragoste, lăsând tată, mamă, fraţi, criterii de viaţă, dorinţe, visuri, studii, iar când dă de greutăţi la mănăstire, se întoarce în lume. Îşi aminteşte că trebuia să-şi ia diploma, că voia să mai facă o călătorie, şi se roagă ca Dumnezeu să-l lumineze pe Stareţ şi să-i dea blagoslovenie de drum. Dar

întoarcerea monahului la părerile, dorinţele, cugetele, trăirile trecutului este *pierderea sufletului raţional*, îl face iraţional, este moartea raţionalităţii, a părţii înţelegătoare (a minţii) a omului. Adică, în timp ce Dumnezeu ne-a dat putinţa să avem „mintea Domnului" (1 Cor. 2, 16), noi rămânem la cugetul lumesc.

Întoarcerea este şi *semn de îndepărtare de la faptele, cuvintele şi înţelesurile plăcute lui Dumnezeu*. Cuvântul ἀποστασία vine de la verbul ἀφίσταμαι şi înseamnă „îndepărtare". Pentru că faptele sunt tot mai bogate, mai întâi începem să ne îndepărtăm de ele. Faptele noastre devin lumeşti, ale vieţii biologice. Dar este cu putinţă oare ca să se îndeletnicească cineva la mănăstire cu fapte ce ţin de grija vieţii? Desigur că da, când gândeşte omeneşte, când se teme, când se zbuciumă, când se scaldă în sudoare pentru că nu i-a reuşit ceva. Atunci se întoarce iarăşi în lume.

Cuvintele plăcute lui Dumnezeu. Chiar şi cuvintele noastre pot fi omeneşti, să nu împărtăşească har şi duhovnicie. Dacă, de exemplu, ai auzit pe cineva vorbind jumătate de ceas şi inima nu ţi s-a suit la cer, nu ai simţit prezenţa Sfântului Duh, atunci să fii sigur că cuvintele lui au fost lumeşti. De câte ori discutăm şi noi şi ne îndepărtăm de prezenţa harului! De câte ori tăifăsuim şi cădem duhovniceşte! Nu ne îmbătăm purtaţi de Duhul Sfânt (Rom. 8, 14).

Şi înţelesurile plăcute lui Dumnezeu. Înţelesurile sunt cugetele mele, modul în care gândesc, modul în care ies din mine ideile care mă fac fie om duhovnicesc, de un suflet şi de un cuget cu sfinţii, fie lumesc. Să luăm un

exemplu. Mă îmbolnăvesc şi îndată zic: Trebuie să merg la medic. Gândul meu este omenesc, al vieţii. Toţi oamenii se gândesc să meargă la medic. Un altul însă spune: Dacă m-am îmbolnăvit, e nevoie de răbdare, pentru că asta reiese din Scripturi şi din experienţa Sfinţilor (Lc. 21, 19). Câtor sfinţi le-au putrezit cărnurile, le-au făcut viermi rănile, iar ei n-au făcut nimic ca să se îngrijească! Au ajuns de nu mai puteau umbla, întreaga lor existenţă se ruina, şi totuşi „aşteptând aşteptau pe Domnul" (Ps. 39, 2), Care era cu adevărat Dumnezeul şi Împăratul lor, vederea lor. Dacă deci eu întâmpin boala cu un cuget lumesc, mai e cu putinţă să-mi găsesc calea către Hristos? Mai e cu putinţă să aflu odihnă duhului meu?

Şi în vremea somnului sufletesc, aducător de moarte, va avea gândurile ca nişte bolduri care îl trezesc, aducându-i aminte de lunga toropeală şi de nepăsarea care i-a venit din negrijă.

Astfel, când omul trezvitor se întoarce la concepţiile sale lumeşti, atunci viaţa lui încetează să mai fie duhovnicească. Faptele lui, cuvintele lui, cugetele lui, înţelesurile lui, gândurile lui, mobilurile vieţii lui încetează să mai fie rezultatul insuflării dumnezeieşti, şi atunci pierde şi viaţa prezentă, şi pe cea viitoare. Cu toate acestea, grija lui Dumnezeu se arată şi faţă de acest om, chiar dacă el o trăieşte ca pe o părăsire din partea lui Dumnezeu.

Care este grija lui Dumnezeu? Faptul că în vremea somnului sufletesc aducător de moarte va avea *gândurile ca nişte bolduri*. Boldul este un vârf ascuţit, un pinten, o

ţeapă. Cei vechi îmboldeau boii şi animalele ca să intre doi câte doi la jug şi să are pământul fără să tragă de timp. Dacă nu le-ar fi îmboldit, animalele n-ar mai fi lucrat nimic. Aşa şi omul care trăieşte cu cuget lumesc şi nu păzeşte poruncile Sfântului Duh, omul care nu este trezvitor şi al cărui duh nu priveghează pentru Dumnezeu, cade prin îngăduinţă, grijă şi dragoste dumnezeiască, într-o stare care nu este *alcătuită din Iisus*, ci *plină de necazuri*, de neîndurat. Cade în strâmtorare, în zbucium, în moleşeală, în oboseală: nu-şi mai poate ridica mâinile, nu mai poate umbla, nu poate face metanii, nu poate zâmbi. Îl vede pe Stareţ şi spune în sine: „Iarăşi o să-mi facă observaţie?" Bărbatul îşi vede nevasta şi îşi schimbă drumul, merge la cafenea. Femeia îşi vede soţul şi se întrebă cu tremur: „Ce o să-mi mai zică?". Atunci când suntem aşa, nu putem să ne ridicăm nici pe noi înşine, nici pe altul, cu atât mai puţin pe Dumnezeu.

Această stare dureroasă de întristare se numeşte akidie. Tot timpul vreau să mă odihnesc, apoi merg să mănânc, să tăifăsuiesc sau să dorm. Dar mă trezesc şi iarăşi mă simt la fel de greu. Mă culc, mă scol, nu pot să fac nimic. Mănânc, ca să pot să mă susţin, dar numai mă îngraş, fără să iasă nimic. Este vremea *somnului aducător de moarte* al sufletului. Sfântul nu-l numeşte moarte, ci *somn aducător de moarte*. E o stare de întristare apăsătoare, de zbucium, care mă duce la moarte duhovnicească, încât prefer să mor, decât să mai trăiesc. Aşadar, când nu mă urmăresc pe mine însumi, ceea ce înseamnă că nu Îl urmăresc pe Hristos şi paşii Lui în inima mea, atunci sunt condus la astfel de experienţe.

De exemplu, o pereche foarte dragă dă de un ghinion, de o greutate, de o boală. Urmează apoi a doua greutate, un faliment, o contrazicere – viața e plină de așa ceva – și îi vezi pe cei doi soți că nu mai pot să discute normal unul cu celălalt. Așa ajunge orice om când cade în întristare, care e o stare foarte periculoasă, și o pățim cu toții. Sunt clipele grele ale vieții noastre în care spunem: „M-a părăsit Dumnezeu". Vreau să mă rog, dar nu pot. Vreau să spun un cuvânt bun, mi se oprește în gât. Vreau să-ți dau o bomboană, dar înlăuntrul meu mă împotrivesc. Vreau să te vizitez, dar îmi prefer singurătatea. Am trăirea omului îndurerat.

Dar cum poate omul acesta să aibă *gândurile ca niște bolduri care îl trezesc*? Cine poate să folosească gândurile *ca niște bolduri*, ca să-l trezească? Numai Dumnezeu. Dar cum va fi aceasta, de vreme ce el însuși nu vrea să se trezească? Pentru că dacă ar fi vrut, ar fi lucrat trezvia, rugăciunea, privegherea, și s-ar fi trezit, pe dată și-ar fi schimbat starea. Omul se schimbă îndată atunci când vrea aceasta. Dar pentru că nu vrea, intervine iubirea și înțelepciunea lui Dumnezeu. Ne dă Dumnezeu una cu țepușa Lui, tresărim, ne speriem și începe schimbarea vieții noastre. Adică ne dă ispite, imbolduri, care ne schimbă imediat, mai ales ne dă gânduri diferite de ale noastre.

Copilul meu, ne spune, ce viață-i asta pe care o duci? De ce trăiești ca un om beat și nu-ți dai seama? De ce te-ai întors la cuvinte, la fapte și concepții omenești, și te enervezi și te cerți cu ceilalți, și toți îți greșesc? De ce spui: „Mi-am ratat viața, unde-s faptele mele, unde-I Dumnezeul meu, cine-și mai aduce aminte de mine, cine

mă iubeşte?", de ce trăieşti această stare aducătoare de moarte şi înfricoşată?

În această stare ne asemănăm beţivanului care crede că e Napoleon şi nici nu poate fi vorba să ne dăm seama de ceea ce ni se întâmplă. De aceea, Dumnezeu ne dă gânduri *care ne trezesc, aducându-ne aminte de lunga toropeală*. Toropit e cel care parcă doarme. Aţi observat că uneori suntem ca nişte pui de găină. Luăm una, două aspirine şi nu ne ajută cu nimic. Luăm alte medicamente, tot aşa. Aşa ne simţim şi când ne aflăm în această stare purtătoare de moarte. Vine atunci Dumnezeu, ne dă suflarea Sfântului Duh, ne mângâie şi ne ridică, pornind de la cele care ne interesează pe noi şi de la propriile noastre experienţe, pentru că omul este egoist, se gândeşte numai la sine. „Copilul meu, ne zice Dumnezeu, ştii de ce te afli în starea aceasta? Din cauza neglijenţei tale. Îţi place să trăieşti aşa? Cu siguranţă, nu. Schimbă-ţi, aşadar, viaţa!" Şi încet-încet, Dumnezeu înaintează şi ne mişcă spre altceva.

Când ne aflăm şi noi într-o astfel de stare şi simţim că Dumnezeu ne îmboldeşte, să avem atunci şi noi dispoziţia de a ne ridica, pentru că este clipa potrivită.

Căzând noi în necazuri, în descurajări şi deznădăjduiri, trebuie să facem înlăuntrul nostru ceea ce a făcut David: să ne vărsăm inima înaintea lui Dumnezeu şi rugăciunea şi necazul nostru să le vestim Domnului. [135]

Aici analizează starea aducătoare de moarte, aşa cum am tâlcuit-o mai înainte. Necazurile nu sunt cele care

ni se întâmplă, ci toate câte le pătimim când cădem în descurajare şi deznădejde. De exemplu, m-am îmbolnăvit, m-am dus la trei medici care nu m-au putut vindeca, mă mâhnesc şi zic: „Mai bine aş muri. De ce să mai mănânc? De ce să mai lucrez? De ce să mai trăiesc?" Cad într-o deznădăjduire înfricoşată. Când – zice Sfântul Isihie – conştientizăm că păţim aşa ceva, atunci să facem ce a făcut şi David, care şi-a vărsat inima sa înaintea lui Dumnezeu şi I-a vestit cererea şi necazul său. Să încredinţăm şi noi strigătul nostru, durerea noastră, inima noastră, toate ale noastre lui Dumnezeu.

Căci ne mărturisim lui Dumnezeu, Care poate cârmui cu înțelepciune cele ale noastre și poate ușura necazul nostru, dacă ne e spre folos și ne poate izbăvi de întristarea pierzătoare și stricătoare.

Cine se îneacă nu poate să se salveze singur, iar bolnavul are nevoie de medic ca să se tămăduiască. Aşa şi noi, în aceste stări aflându-ne, nu putem să facem nimic singuri. Numai Dumnezeu ne poate conduce cu înţelepciunea Lui. Noi ne învârtim neîncetat în jurul gândurilor noastre. Dar înţelepciunea lui Dumnezeu ne ajută să ieşim din această stare insuportabilă, de ajuns fiind să sosească momentul care ne este prielnic şi să I ne încredinţăm cu adevărat Lui, vărsându-ne înaintea Lui inima noastră.

În capul următor, Sfântul adaugă stări asemănătoare, ca să ne înfăţişeze câteva greşeli grosolane pe care le facem. Cuvântul lui este teoretic, dar în acelaşi timp practic şi social.

Căci mânia pornită spre oameni împotriva firii, și întristarea care nu e după Dumnezeu și akidia strică, de asemenea, gândurile bune și cunoscătoare. Pe acestea Domnul le împrăștie prin mărturisire, sădind înlăuntru bucurie. [136]

Când viața noastră este anormală și problematică, să ne amintim de trei lucruri. Mai întâi, mânia împotriva altui om. De exemplu, faci gălăgie, iar eu mă mânii și strig la tine. Te cert o dată, de două, de trei ori, fără să-mi dau seama că pur și simplu nu poți păstra liniștea, pentru că mersul tău este zgomotos. Atunci fie va trebui să mă împac cu gălăgia ta, fie să mă hotărăsc să fiu un nefericit.

Vorbești cu unul zâmbind, iar el îți răspunde răstit, și de aceea te mânii. Mare naivitate. Greșeală grosolană. Îi spui altuia: „Te rog, adu-ți aminte și de mine cândva", dar acela te uită. Așa e el, așa o minte are. Ce altceva să aștepți? Dacă vrei să bei apă, nu mergi la o stâncă seacă, ci te duci la un izvor. Și dacă vrei să te desfătezi de soare la vremea răsăritului, te vei sui pe un munte înalt, nu o să rămâi în câmpie.

Așadar, când vedeți pe cineva că se ceartă cu altul și că nu înțelege ce poate și ce trebuie să ceară, puteți să-i faceți rugăciune de pomenire, să-l plângeți. Să ne amintim că mulți sfinți și-au văzut dinainte moartea și au cerut să li se cânte slujba de înmormântare. Au ascultat-o și au luat parte la cântare, i-au binecuvântat pe cei de față, i-au salutat și au plecat. Într-o astfel de stare se află și cel care se ceartă cu celălalt, numai că el nu vrea să moară și nu-și va binecuvânta frații, ci va striga la ei. Să nu cerem ceva

pe care celălalt nu poate să ni-l dea, pentru că atunci ne amărâm inima, ne întristăm duhul, ne pierdem pacea, ne separăm de Dumnezeu.

Căci mânia pornită spre oameni împotriva firii. Fiecare mişcare a noastră împotriva celuilalt, precum osândirea, mânia, neînţelegerea, strâmtorarea pentru că mi-a spus sau mi-a făcut ceva, insistenţa de a spune ceva, *sunt împotriva firii* în înţeles duhovnicesc. Iar starea împotriva firii provoacă boli una după alta.

Şi întristarea care nu e după Dumnezeu. Există o întristare bucuroasă, veselă, care este întristarea Duhului Sfânt, întristarea după Dumnezeu. Există însă şi întristarea care îl usucă pe om (2 Cor. 7, 10), iar atunci ochii lui se schimbă, îşi pierd lumina, devine neputincios, iar mişcările lui, felul în care stă, înfruntarea problemelor vieţii, toate exprimă întristarea sa.

Şi akidia. Când eşti îngreunat, când nu vrei nimic, când ţi-e teamă, când nu poţi, atunci suferi de akidie.

Aşadar, mânia, întristarea şi akidia devin pricinile pentru care omul cade singur în stările la care ne-am referit. Singur însă nu poate ieşi din ele, are nevoie de ajutorul dumnezeiesc. Dacă cineva se încredinţează lui Dumnezeu, atunci Dumnezeu le risipeşte pe toate acestea. Aşa cum se risipeşte fumul în aer şi cum se topeşte ceara de la faţa focului, aşa şi stările acestea ard, se sting şi se risipesc, şi atunci Dumnezeu *sădeşte înlăuntru bucurie.* Doar Dumnezeu poate să îndrepte şi să iconomisească viaţa noastră în momentele grele.

De aceea, să nu uităm că orice bun avem, l-am primit, nu este al nostru (1 Cor. 4, 7). Ce nu avem, putem avea

îndată în mâna noastră, numai să vrem. Aşa este Dumnezeul nostru. Ce-I putem răsplăti? Probabil că putem să murim, să ne vărsăm sângele pentru El. Dar cine-şi poate vărsa sângele dacă nu l-a chemat Dumnezeu? Cine-i va da puterea pentru aceasta? Va tremura înaintea călăului, dar cu ajutorul lui Dumnezeu ajunge mucenic.

Cu siguranţă, nu există nici un om care nu poate să ajungă sfânt, ajunge să fie puţin viteaz, să aibă naturaleţe, omenie, pace, capacitate de primire, adică să accepte ceea ce i se întâmplă în viaţă, să nu se nelinişteaseă pentru nimic, nici pentru el însuşi, nici pentru Biserică, nici pentru societate, nici pentru vremuri. Noi, creştinii, ne băgăm mintea peste tot şi avem impresia că ne pierdem, că suntem în pericol. Dar e oare Hristos vreodată în pericol? Chiar şi când doarme, conduce valurile mării (Mt. 8, 23-26), norii cerului şi bătăile inimilor noastre.

Aşadar, dacă nu ajungem sfinţi, nu suntem îndreptăţiţi de nimic, pentru că nu e nimeni care să nu poată să nu ajungă sfânt. Un tâlhar sus pe cruce a înţeles că Hristos este Dumnezeu şi, zicând: „Pomeneşte-mă, Doamne, întru împărăţia Ta!", a intrat primul în rai şi a ajuns şi sfânt (Lc. 23, 42-43). Noi, care suntem copiii lui Dumnezeu din pruncie, ce trebuie să ajungem?

Să fim întotdeauna viteji, suflete frumoase, fără urme de nenorocire şi văicăreală. Pe cel nenorocit şi smiorcăit lasă-l şi pleacă, pentru că nu va vedea nici o procopseală în toată viaţa lui. Şi sângele dacă ţi-l verşi pentru el, tot nu iese nimic. Dar când în căderea şi în păcatul tău spui: „Doamne al meu, auzi-mi, rogu-mă, strigătul, primeşte revărsarea inimii mele!", având deplina simţire că Dom-

nul este înaintea ta şi te aude (Ps. 15, 8), atunci îndată vine întreaga rouă a cerului peste tine şi devii sfânt.

Să fim întotdeauna plini de bucurie şi de entuziasm, iar dacă avem vreo greutate mică, să-L imităm pe Domnul înaintea lui Lazăr cel mort de patru zile. Sigur că Lazăr era prietenul Lui, dar în persoana lui Domnul vedea toată căderea firii omeneşti, a întregului neam omenesc şi voia să o ridice. Ar fi putut, oare, să nu plângă? Era gata să plângă, dar nu Şi-a dat drumul, „a suspinat" (In. 11, 33), S-a înfrânat. Aşa trebuie să ne abţinem şi noi, orice ni s-ar întâmpla. Să se piardă toată lumea, să cadă cerul pe pământ, noi însă să nu ne pierdem cu firea. Chiar şi în clipa în care vor suna trâmbiţele cereşti, şi vor coborî îngerii, şi morţii vor învia, să fim la fel de puternici şi să aducem împreună cu întreaga zidire recunoştinţa noastră către Dumnezeu.

Sfântul Isihie, această minte mistică şi iubitoare de înţelepciune, care a împrumutat din cuvintele tuturor sfinţilor şi a adăugat şi propria lui experienţă, ca să ne dea acest frumos text, continuă acum să ne vorbească despre gânduri.

Iar gândurile implântate şi fixate în inimă fără voia noastră se şterg prin rugăciunea lui Iisus făcută cu trezvie, din adâncurile de înţelegere ale inimii. [137]

În acest cap, vorbeşte despre o categorie specială de gânduri care se înfig adânc în inima noastră şi nu pleacă. Ni se întâmplă lucrul acesta uneori. Nu are în vedere aici gândurile pe care ni le strecoară demonul sau care ies din măruntaiele noastre, din dorinţele şi ideile noastre, ci gândurile fireşti, care se sălăşluiesc în noi, fără să le creăm noi sau să le vrem. Gândurile acestea sunt foarte periculoase, pentru că nu au elementul răspunderii sau al vinei.

Să luăm un exemplu. În timp ce mă rog, îmi vine un gând: „Stareţul ţi-a dat un lucru de făcut şi l-ai uitat". Dacă gândul ar fi fost de la Dumnezeu, Dumnezeu nu mi-ar fi amintit aceasta tocmai la vremea rugăciunii. Şi încă ceva: îndată ce termini rugăciunea, gândul pleacă. Aşa se întâmplă de obicei. Se poate ca în timpul rugăciunii să îmi vină o sută de astfel de gânduri şi să spun că-i voi scrie când îmi termin rugăciunea, dar când o termin nu-mi mai amintesc nimic. Prin urmare, cum să înfrunt aceste gânduri?

Se şterg prin rugăciunea lui Iisus făcută cu trezvie. Gândurile, zice Sfântul, de care nu suntem răspunzători, se şterg cu rugăciunea lui Iisus şi cu trezvie. Dacă spui rugăciunea şi priveghezi şi nu le primeşti, atunci, în mod foarte firesc, nu rămâne nici o urmă din ele. Când încep să port eu răspunderea? Nu când îmi vine un gând firesc, ci când mă găseşte vicleanul fără trezvie şi fără rugăciune. Atunci gândul se încuibează înlăuntrul meu şi-mi dă naştere la tot felul de păţanii.

Din adâncurile de înţelegere ale inimii. Înaintea acestei expresii lipseşte conjuncţia *şi*, care a devenit virgulă probabil cu ocazia copierilor succesive. Sensul este

că gândurile acestea se şterg în mod firesc, prin rugăciunea *cu trezvie* şi prin înţelesul cel bun care iese din adâncurile inimii. Cuvântul *inimă* are aici înţelesul de cunoştinţă, de simţire şi de înţelegere a faptului că gândul nu e ceva cu care poţi să stai de vorbă. Ai stat de vorbă? Ai fost învins. Ca să nu fii învins, eşti dator ca dintru început să nu-l primeşti, fie că e bun, fie că e rău. Adică eşti dator să ai concepţia constantă că gândul este străin faţă de persoana omului, este un spin în ochiul sufletului. De aceea, *din adâncurile inimii*, în adâncurile inimii noastre să ştim că nu trebuie să discutăm niciodată cu gândul. Cunoştinţa este necesară, pentru că făptuirea nu e îndestulătoare fără cunoştinţă, iar cunoştinţa fără făptuire nu înalţă. Făptuirea sporeşte cunoştinţa, dar cunoştinţa dă putere pentru împlinirea faptei bune.

Prin urmare, nu se poate ca gândurile noastre să plece, dacă nu înţelegem că niciodată ele nu sunt prietene cu noi. Se poate ca un gând să nu fie rău sau agresiv, se poate să fie natural, dar nici pe acesta nu-l vom primi. Gândul natural, tocmai pentru că noi nu înţelegem cât de mult ne vatămă, Însuşi Hristos ia asupră-Şi alungarea lui, pentru că noi suntem traşi pe sfoară de gând.

Să lucrăm deci rugăciunea şi trezvia, împreună cu adevărata cunoştinţă, pentru că necunoscând războiul duhovnicesc şi adevăratul nostru folos, suntem răniţi şi cădem. Războiul adus de gândul firesc este mai mare, mai înfricoşător şi mai viclean, pentru că noi acceptăm acest gând ca pe ceva care ne ajută şi e oarecum necesar, iar apoi ne spargem capul cu el.

După gândurile fireşti pe care le biruieşte Hristos

Însuşi, Sfântul se referă la gândurile numeroase şi iraţionale care ne apasă.

Ajungând la strâmtorarea multor gânduri neraţionale, vom afla uşurare şi bucurie dacă ne vom învinui pe noi înşine cu adevărat şi fără patimă. [138]

Gândurile iraţionale sunt cele nebuneşti, fără sens, cele provocate de demon, de patimile noastre, de dorinţele noastre, şi pe acestea le atragem noi, pentru că ne satisfac şi ne mulţumesc, şi de aceea tot vin, şi iar vin, şi nu ne mai izbăvim de ele. Pentru a le lepăda, e nevoie de osteneală. Merită să te minunezi de înţelepciunea lui Dumnezeu: „Gândurile de care nu te faci tu vinovat, ne spune Hristos, ţi le scot Eu. Dar pentru cele de care tu eşti vinovat, fii lovit, fii tiranizat, suferă, strigă, ca să înţelegi că eşti răspunzător. Dar şi atunci, uşurare şi bucurie o să afli numai de la Mine". De ce? Pentru că dacă prin uşurare şi bucurie ne-am dat seama de libertatea pe care o câştigăm şi vrem să ne izbăvim definitiv de ele, vom ajunge la măsura în care n-o să ne mai poată supăra, pentru că nu vor găsi pământ bun. Dar când se întâmplă această asurzire a noastră faţă de gând?

Dacă ne vom învinui pe noi înşine cu adevărat şi fără patimă, când ne acuzăm pe noi înşine ca fiind cauza gândurilor. De exemplu, îmi vine gândul: „De ce l-a trimis Stareţul în Franţa pe fratele acela, şi nu pe mine?" Dacă vei căuta bine, vei găsi că gândul ţi-a venit fie pentru că l-ai invidiat pe fratele tău, fie pentru că vrei să fii înţeles de Stareţ. Astfel, găseşti cauza şi îţi asumi propria ta

răspundere. Când gândeşti cu înţelepciune şi înţelegi că tu eşti cauza gândului, şi nu diavolul, iar în paralel, te prihăneşti pe tine însuţi *cu adevărat*, fără ipocrizie şi la arătare, atunci te izbăveşti de gândurile cele iraţionale.

În acest punct, e nevoie să fim atenţi la ceva: să ne învinuim pe noi înşine *fără patimă*, fără silire, fără să ne zdrobim existenţa, fără să o chinuim şi să o obosim, fără să facem lucruri artificiale şi să ne spunem nouă înşine: „Tu eşti de vină, ticălosule, răule!" Acest fel de înfruntare a gândurilor nu e de folos. Suntem datori ca în mod liber şi bucuros să ne învinovăţim pe noi înşine pentru gândurile noastre. De aceea, este un lucru periculos ca, atunci când avem gânduri, să le războim în mod frontal. Acest fel de război ne strâmtorează, ne oboseşte şi, în cele din urmă, în loc să înaintăm şi să ajungem la starea fără gânduri, devenim nişte nefericiţi şi părăsim lupta. Cei mai mulţi, adică, nu cunoaştem arta războiului: de îndată ce am găsit cauza, să luăm cu bucurie şi pace asupra noastră răspunderea pe care o avem, fără să ne zdrobim existenţa.

Sau dacă vom mărturisi toate Domnului, ca unui om.

Ce frază frumoasă! Sau găseşte cauza şi loveşte-te pe tine însuţi, ne-a spus Sfântul mai înainte, sau vorbeşte-I lui Hristos ca şi cum ar fi un om: „Hristoase al meu, Tu, Care mă iubeşti şi mă înţelegi, ascultă rugăciunea mea! Îmi dau seama că eu am dat naştere la acest gând, pentru că în mine se ascunde patima. Aşadar, pot să fac şi răul, dar binele numai Tu poţi să îl faci (Rom. 7, 19). De aceea, Te rog să mă ajuţi, aşa cum m-ar fi ajutat tatăl meu dacă

ar fi putut, cum m-ar fi ajutat prietenul meu, cum m-ar fi ajutat un binefăcător". Aşa cum vorbim cu simplitate între noi, tot aşa să-I spunem durerea noastră Domnului. Să-I vestim toate câte ni se întâmplă atunci când avem gânduri.

Expresia *ca unui om* are înţelesul că trebuie să-I vorbim cu simplitate, cu cinstire, sincer, dar în acelaşi timp să ne asumăm şi răspunderea. În viaţa obişnuită, când rogi pe cineva să-ţi împrumute nişte bani, poţi apoi să nu-i dai înapoi. La fel se întâmplă şi în legăturile noastre cu Hristos. O să-I vorbeşti, dar îţi vei asuma şi răspunderea. Nu vei continua să alimentezi cauzele care ţi-au produs gândurile. Pentru că nu se poate ca, pe de o parte, să-L rogi pe Domnul, iar pe de altă parte, să continui să le faci pe cele de dinainte. Domnul atunci ţi se va împotrivi, la fel ca un om, îţi dăruieşte ajutorul Lui, dar se poartă cu tine şi ca un om. De aceea, e nevoie să fii simplu, natural, dar şi cinstit.

Prin acestea două, vom afla cu siguranţă odihnă de orice.

Prin aceste două modalităţi, vom găsi cu siguranţă odihnă faţă de orice gând iraţional. În textul acesta nu ne spune că ne vor fi luate gândurile şi vom găsi libertatea, ci că vom găsi *odihnă.* Pentru că dobândirea stării fără gânduri şi a curăţiei depinde de noi, de voinţa noastră din *adâncurile de înţelegere ale inimii*. Dar, de cele mai multe ori, ne rugăm şi mărturisim că noi suntem de vină, uneori ne spovedim şi se poate să spunem: „Părinte, ăsta sunt!",

dar nu ne schimbăm. Când auzi pe cineva că spune: „Aşa sunt eu!", îţi dai seama că nici nu-i trece prin cap să se schimbe.

În continuare, Sfântul Isihie ne ridică gândirea spre viaţa duhovnicească cea mai înaltă, în înţelesul curăţiei desăvârşite, care se potriveşte cu Dumnezeu. Dacă vrei, zice, să te izbăveşti definitiv de gânduri şi să fii un lucrător al trezviei, nu-i nevoie să mergi în pustie, ci să-ţi întorci atenţia spre curăţia minţii, pentru că aceasta te conduce la Dumnezeire. Sfântul, adică, îşi schimbă modalitatea gândirii.

Sfinţii Părinţi privesc pe legiuitorul Moisi ca pe un chip al minţii. [139]

Mintea este chipul lui Dumnezeu şi ne-a fost dată ca să avem legătură cu Dumnezeirea. Cum se realizează aceasta? Din preînchipuirile Vechiului Legământ, iar apoi din cel Nou, dar şi din scrierile Părinţilor, este cunoscut faptul că cea mai înaltă pildă a minţii a fost Moisi, care L-a văzut limpede pe Dumnezeu, după ce a postit şi s-a înfrânat patruzeci de zile, iar apoi a trăit postind toată viaţa lui. Moisi nu era călăuzit de o înţelegere omenească, ci numai de Dumnezeu. În felul acesta, a reuşit şi să-L vadă pe Dumnezeu, şi să-şi mântuie poporul şi să-l conducă în Pământul Făgăduinţei (Ieş. 24, 18).

Aici Sfântul spune că, după cum Moisi s-a curăţit, tot aşa trebuie să se curăţească şi propria noastră minte, dacă vrea să aibă legătură cu Dumnezeu. Pentru aceasta a fost făcută mintea noastră. Să ne amintim, de asemenea, de cele pe care le spune Sfântul Nicodim Aghioritul despre minte. În mod simplu, cu o logică ireproşabilă, ne explică ce înseamnă minte, pentru a cărei lucrare avem ca imagine viaţa lui Moisi.

Căci el vede pe Dumnezeu în rug şi faţa i se umple de slavă.

Din Vechiul Legământ ştim că Moisi a văzut rugul care ardea şi nu se mistuia, şi a desprins de aici ideea Dumnezeirii (Ieş. 3, 2). În acelaşi fel, zice Sfântul, şi propria ta minte să-L vadă în fiecare rug al vieţii tale zilnice pe Dumnezeu.

Mai apoi, când Moisi s-a întâlnit cu Dumnezeu pe muntele Horev, faţa i s-a luminat atât de mult, încât iudeii nu puteau să o privească şi de aceea a trebuit să şi-o acopere (Ieş. 34, 29). Tot aşa şi mintea se umple de lumina Dumnezeirii, se slăveşte, şi împreună cu ea se proslăveşte omul întreg.

De ce foloseşte Sfântul Isihie ca pildă pe Moisi? Pentru că vrea să ne descopere că vasul care primeşte cunoştinţa lui Dumnezeu este mintea. Ea primeşte strălucirile harului, sfinţenia şi luminarea.

E făcut dumnezeu al lui Faraon de către Dumnezeul dumnezeilor.

Moisi, care e luat ca chip al minţii de către Părinţi, a fost rânduit de Dumnezeul lui Israil ca un dumnezeu văzut pentru Faraon. Moisi l-a ameninţat pe Faraon că Dumnezeu îl va pedepsi cu diferite plăgi, iar acesta s-a speriat, pentru că sub imperiul groazei, al fricii şi al ameninţării, înţelegem cu toţii măreţia lui Dumnezeu. Faraon, desigur, nu-L vedea pe Dumnezeu, ci pe Moisi îl avea ca pe Dumnezeu (Ieş. 7, 1). Sensul este acesta: când mintea omului este curată, primeşte luminarea Sfântului Duh, se înduhovniceşte, se îndumnezeieşte, iar omul devine un dumnezeu văzut pe pământ care le conduce pe toate. Adică poate să ameninţe, să blesteme, să schimbe situaţiile, să înnoiască, să oprească sau să pornească un război.

Urmăriţi istoria şi tâlcuirea diferitelor războaie, calamităţi, a tuturor întâmplărilor bune şi rele, ba chiar şi a fenomenelor naturale în Sfânta Scriptură. Veţi vedea că toate acestea au cu adevărat o legătură cu oameni care au dobândit puterea, voinţa, înţelepciunea şi luminarea Sfântului Duh. De aici şi-au luat modelul împăraţii bizantini şi generalii lor, când luau împreună cu ei monahi sfinţi ca să-i însoţească în războaie sau le cereau binecuvântarea înainte de plecare. Aceasta pentru că au înţeles că, în cele din urmă, cel care stăpâneşte în lume, care a devenit stăpânitorul cerului şi al pământului, nu este Dumnezeu, ci omul, căruia Dumnezeu îi dă harisma Sa împărătească, împărăţia Sa şi puterea Sa. Astfel, omul devine Dumnezeul văzut, pentru că se îndumnezeieşte.

Bate Egiptul, scoate pe Israil şi dă legea.

Plăgile date lui Faraon şi poporului egiptean au fost prevestite de Dumnezeu, dar Moisi e cel care a poruncit ca ele să se împlinească. Primind porunca de la Dumnezeu, le-a vestit dinainte şi a ştiut cu precizie reacţia lui Faraon. Dacă la început împăratul egiptean s-a învârtoşat, după ce plăgile au urmat una după alta, şi-a schimbat atitudinea (Ieş. 7, 14). Prin urmare, sfinţii lui Dumnezeu pot să conducă lucrurile atât în năpaste, cât şi să intervină pentru mântuirea popoarelor, să dea legi, aşa cum s-a întâmplat şi cu Moisi. Desigur, legiuitorul este Dumnezeu, dar aşezământul de lege a fost dat de către Moisi, de aceea se numeşte aşezământ de lege mozaic sau lege mozaică, porunci mozaice (Ieş. cap. 20). Prin urmare, Dumnezeu nu este numai nevăzut, dar intră şi în inimile oamenilor curaţi, smeriţi, simpli, fireşti, fără gânduri.

Care luate în chip figurat, după duh, sunt fapte şi drepturi de-ale minţii.

Din textul anterior am înţeles de ce oamenii nu îndrăznesc să-I vorbească ei înşişi lui Dumnezeu, ci cer mijlocirea oamenilor sfinţi sau a sfinţilor care sunt deja în cer. Aceasta nu înseamnă că ei nu cred în Dumnezeu, ci că Îl găsesc pe Dumnezeu în mijlocul sfinţilor.

Luate în chip figurat, după duh. Când tâlcuim mistic şi duhovniceşte faptele lui Moisi – că a pedepsit Egiptul, că a mântuit pe evrei şi a dat legile – atunci vom înţelege că acestea *sunt fapte şi drepturi de-ale minţii. Duhul* este elementul existenţei omeneşti care se împărtăşeşte nemijlocit de Sfântul Duh, şi îndumnezeindu-se, trimite

strălucirea luminii pe care a primit-o și săvârșește semne minunate.

Expresia *fapte și drepturi de-ale minții* este înfricoșătoare și de neînțeles pentru cugetarea omenească, pentru că are sensul că toate lucrările de mai sus nu sunt făcute direct de Dumnezeu, ci în chip mijlocit, prin intermediul omului. Adică a dat omului putința, capacitatea, însușirea de a putea să se îndumnezeiască și, mai ales, de a-și îndumnezei mintea, conducătoarea existenței omenești. Duhul nostru, împărtășindu-se de Sfântul Duh, devine și el Duh. După cum lemnele, când sunt aruncate în foc, devin și ele foc, și luminează, și încălzesc, după cum buretele care este folosit la Sfântul Potir devine burete sfânt și se umple de Sângele lui Hristos, așa și mintea a fost făcută de la începutul nașterii omului în așa fel, încât să se poată îndumnezei. Prin urmare, însușirile și lucrările lui Dumnezeu devin însușirile și lucrările minții omenești. Atunci eu devin dumnezeu după har, am toată stăpânirea de a face tot ce face Dumnezeu.

Cum pot să dau dezlegare de păcate ca preot? Cum pot să cobor pe Sfântul Duh? Am primit în firea mea stăpânirea de a preface pâinea și vinul în Dumnezeu, pentru că Dumnezeu m-a făcut dintru început împărat, proroc și preot. După păcat însă mi-am pierdut vrednicia preoțească, care mi-a fost dată iarăși, în mod preînchipuitor, profetic și tipologic în Vechiul Legământ, iar în lucrare adevărată în Noul Legământ, în Biserică. Așa că omul a fost făcut cu putința de a fi dumnezeu, de avea toate însușirile și lucrările Dumnezeirii, de a trăi precum îl vrea Dumnezeu. Aceasta înseamnă că ar fi putut și să nu păcătuiască

şi să rămână nemuritor precum era.

E într-adevăr minunat să vedem ce înţelesuri măreţe ascunde Sfântul în spatele simplelor sale expresii şi ce descoperiri ne face.

Care luate în chip figurat. Toate cele spuse mai înainte, dacă le vom tâlcui omeneşte, nu le vom înţelege. Prin urmare, cer o tâlcuire adâncă şi mistică, pentru că nu sunt nişte fapte omeneşti pe care mintea noastră le poate înţelege cu uşurinţă, cum ar fi, de exemplu, modul în care să ducem un război, în care să eradicăm sărăcia sau foamea, să ne zidim casa, să ajungem geniali. Cele omeneşti însă nu au nici o importanţă, lucrul care are importanţă, şi este realitatea cea mai mare, e îndumnezeirea noastră.

Fapte şi drepturi de-ale minţii. Aşadar, mintea omului îndumnezeit vede pe Dumnezeu şi atunci omul este proslăvit, devine dumnezeul lui Faraon, spânzură păcatul, aşa cum a spânzurat Moisi şarpele în pustie (Num. 21, 6-9), mântuieşte norodul, aşază legi în inimile oamenilor şi în Biserică. De ce ziceau Apostolii şi Sfinţii Părinţi: „Părutu-s-a Duhului Sfânt şi nouă" (F.A. 15, 28)? Ar fi fost nişte obraznici dacă nu ar fi avut această cunoştinţă, deoarece conjuncţia „şi" leagă întotdeauna lucruri de acelaşi fel. Prin urmare, „şi nouă" înseamnă că şi noi suntem după har şi prin bunăvoinţa Domnului minţi duhovniceşti, avem *fapte şi drepturi de-ale* lui Dumnezeu. Prin urmare, putem să poruncim în Biserică: Hristos este o Persoană a Sfintei Treimi şi suntem datori să-L ascultăm; de asemenea, ca să mergem la biserică, trebuie să ne pregătim. Adică etosul, fapta, viaţa, dogma, toate sunt rânduite de către duhul omenesc. Vedeţi ce dumnezeu mare este omul

atunci când comunică şi se împărtăşeşte de Dumnezeire?

Iar Aaron, fratele legiuitorului, este socotit chip al omului din afară. [140]

În Vechiul Legământ ni se spune că Aaron, spre deosebire de Moisi, de multe ori a dat dovadă de neputinţă şi numai puţin a lipsit ca să-şi piardă viaţa (Ieş. 32, 1). Prin urmare, deşi era arhiereu al lui Dumnezeu, este *chip al omului din afară*, trupesc şi carnal, nu al celui păcătos, care nu slujeşte cu duhul, ci al celui neacoperit şi neamestecat cu Dumnezeu, care acţionează pe baza principiilor minţii naturale, omeneşti. În realitate însă, aceasta nu este mintea în stare naturală, ci mintea rănită de păcat, care s-a îmbolnăvit şi acum e ca moartă, care adică şi-a restrâns cercul însuşirilor. Pentru că Adam altfel Îl vede pe Dumnezeu înainte să păcătuiască, şi altfel după ce a păcătuit.

Chip, aşadar, al omului care nu este afundat în harul dumnezeiesc este *fratele legiuitorului*, Aaron. Acest om nu-şi foloseşte partea sa înţelegătoare, mintea sa, potrivit cu simţul duhovnicesc, ci numai la arătare. Se conduce pe sine, povăţuieşte Biserica, pe copiii săi, viaţa sa personală, păcatul său, lupta sa duhovnicească, după simţirea şi părerea sa individuală.

De exemplu, eu ca Stareţ mă întreb: „Ce-o fi păţit cutare monah? În fiecare zi vin rudele lui la mănăstire şi el a ajuns un răzvrătit. Nu mai ascultă, nu se mai poate ruga. Ce să fac? Să interzic părinţilor să mai vină? Să-l închid în chilie? Să-i schimb slujirea?" Încep să-mi dau părerea şi să mă gândesc. Încerc să dezleg problema cu propriile

mele gânduri omeneşti, ca să-i salvez sufletul. Se poate, desigur, să reuşesc şi aşa, se poate să ajute şi Dumnezeu. Dar propria mea acţiune este omenească. Nu sunt chipul lui Moisi, ci sunt asemenea lui Aaron.

Sau posteşte unul şase luni, iar apoi zice: „Ce-am rezolvat cu postul? Nimic. O să cer de la Stareţ şi mai mult post". Hotărârea lui este o socoteală omenească. Omul duhovnicesc însă nu se bazează pe părerile lui, ci pe ceea ce îi va spune Dumnezeu, Duhul Sfânt.

Dar îmi veţi spune: „Bine că nu suntem păcătoşi şi că nu ne folosim părerile, însuşirile şi virtuţile firii noastre". Dar, dincolo de toate acestea, ceea ce are mare importanţă este cât Duh Sfânt am absorbit, cât am devenit noi Duh Sfânt. De aceea, Sfântul Isihie spune că atunci când ne folosim raţiunea, zbaterea noastră, neliniştea noastră pentru a face faţă unei situaţii, se poate ca acestea să fie folositoare, dar sunt totuşi omeneşti.

Să vedem acum ce-a păţit Faraon:

De aceea și noi mustrându-l pe acesta cu mânie, ca Moisi pe Aaron care a greșit, îi zicem: „Cu ce ți-a greșit Israil, că te-ai grăbit să-i depărtezi pe ei de la Domnul Dumnezeul cel viu, Atotțiitorul?"

Moisi a plecat, s-a suit pe Horev, iar evreii aşteptau. În cele din urmă au obosit şi au început să protesteze înaintea lui Aaron: „Unde-i Moisi şi poruncile? Unde-i Dumnezeu? Nu putem trăi fără Dumnezeu. Dă-ne un Dumnezeu ca să ne închinăm!" Aaron s-a aflat atunci într-o situaţie grea. De ce? Oare nu credea în Dumnezeu? Desi-

gur, credea, pentru că era singurul arhiereu al adevăratului Dumnezeu. Dar ştia că iudeii sunt tari la cerbice şi nu vor da înapoi. Dacă ar mai fi aşteptat, ei ar fi fost în stare să se întoarcă în Egipt sau să-l omoare sau să-L hulească pe Dumnezeu. De aceea, îşi pune în joc raţiunea şi zice: „Ca să nu se întâmple ceva mai rău” (In. 5, 14), să le fac în mod provizoriu, până va coborî Moisi, un viţeluş ca să i se închine, fiindcă ştiu ei că nu e Dumnezeu. Într-adevăr, toţi evreii ştiau asta, pentru că le fusese interzisă nu numai facerea viţelului, ci şi a oricărei imagini a lui Dumnezeu. Cum intră însă în joc raţiunea! Deşi ştiau că viţelul nu e Dumnezeu, cer să se închine viţelului ca lui Dumnezeu şi să-i aducă acestuia jertfele lor. Aaron era sigur că Moisi, când se va întoarce, pentru că era foarte aspru, îi va pedepsi şi iarăşi vor merge înainte.

Între timp, Moisi coboară de pe vârf, vede viţelul, se mânie şi îi spune lui Aaron: „De ce nu ai rămas credincios cuvântului lui Dumnezeu? De ce te-ai arătat trupesc, Aaroane? De ce mintea ta nu este duh? *Cu ce ţi-a greşit Israil?* Ce rău ţi-a făcut poporul lui Israil de l-ai aruncat într-un păcat aşa de mare, de s-au adunat toţi în jurul idolului şi i s-au închinat? Ce ţi-au făcut, de le-ai împlinit pretenţia? Puţin a lipsit să te omoare, dar Dumnezeu te apără. *Că te-ai grăbit să-i depărtezi pe ei de la Domnul Dumnezeul cel viu, Atotţiitorul?* De ce i-ai făcut să se îndepărteze şi să se despartă de Dumnezeu?” Aşadar, Aaron a greşit. Şi-a arătat, desigur, iubirea sa pentru Dumnezeu, frica lui, credinţa şi râvna lui, chiar şi mânia lui, cerând evreilor să aducă toate aurăriile lor, sperând că astfel viţelul îi va costa, iar ei îşi vor părăsi dorinţa. Ei însă s-au

arătat de neînduplecat, şi de aceea răul s-a săvârşit. Atunci Moisi l-a certat pe Aaron (Ieş. 32, 21-24).

Aşa să faceţi şi voi, zice Sfântul Isihie, cu voi înşivă: *mustrându-l pe acesta cu mânie, ca Moisi pe Aaron care a greşit*. Când mintea voastră este omenească, atunci când nu aveţi urmele vieţii duhovniceşti lucrând şi acţionând, când nu aveţi curăţie, când în timp ce vreţi să fiţi liniştiţi, şi să nu minţiţi, şi să nu urâţi, şi să nu ţineţi minte ce v-a făcut altul, faceţi tocmai pe dos, când nu sunteţi chipuri ale Sfântului Duh, acţionaţi atunci cel puţin ca Moisi: vă loviţi pe voi înşivă zicându-vă: „Tu greşeşti". În continuare, îndreptaţi-vă, smulgând rădăcinile vechii voastre vieţi. Cum? Făcând ce a făcut Moisi, care a stricat şi a ars viţelul (Ieş. 32, 20).

Căci Domnul, când era să învie pe Lazăr din morţi, ne-a arătat împreună cu alte bunuri ... [141]

Sfântul foloseşte conjuncţia *căci* nu pentru că ar continua exact aceeaşi idee, ci pentru ca să înţelegem care este problema practică a vieţii noastre. Verbul *a arătat împreună cu alte bunuri* înseamnă că ne arată ceva, dar în paralel ne arată şi altceva. Dumnezeu ne-a arătat că pentru mântuirea sufletului nostru e nevoie să fim duhovniceşti, dar în acelaşi timp, ne-a spus şi în ce fel putem deveni duhovniceşti în viaţa noastră zilnică. Sunt necesare cunoştinţa, înţelegerea, cugetul, dar mai avem nevoie şi de ceva practic ca să putem deveni oameni duhovniceşti.

De aceea, Dumnezeu împreună cu toate descoperirile dogmatice, bisericeşti şi mistice, ne-a descoperit şi ceva sim-

plu, când urma să-l învie pe Lazăr din morţi (In. 11, 11).

... pe acela că trebuie să strunim prin ameninţări moliciunea şi petrecerea veselă a sufletului şi să îmbrăţişăm o vieţuire aspră, adică prihănirea de sine, ca sufletul să poată fi izbăvit de iubirea de sine, de slava deşartă şi de mândrie.

Hristos, în clipa în care urma să-l învie pe Lazăr, purta ca om toate neputinţele omeneşti, Se supunea însuşirilor nepăcătoase ale firii omeneşti, dar nu voia să fie condus de ele, chiar dacă nu erau păcătoase. Nu voia, de exemplu, să fie condus de somn sau de mâncare. Mânca pentru a fi pildă, dar Se stăpânea pe Sine, avea libertate. În acelaşi timp, nu căuta să placă oamenilor, arătându-Se că nu mănâncă şi nu bea. Nu se temea de acuzele oamenilor. Nu-L interesa ca ceilalţi să aibă o părere bună despre El, de aceea Îl şi numeau „mâncător şi băutor de vin" (Mt. 11, 19).

Aşadar, văzându-Şi prietenul mort, dar mai întâi de toate văzând în chipul lui căderea şi stricăciunea firii omeneşti, pe care şi El o purta, Hristos S-a întristat şi I-a venit, ca unui om, să plângă. Era un păcat să plângă? Nu, dimpotrivă, era o dovadă de iubire. Cu toate acestea, „a suspinat în Sine" (In. 11, 33-38).

Înţelesul este că şi noi putem folosi însuşirile noastre omeneşti, dar cu atenţie, aşa încât să nu fim stăpâniţi de ele. Fiindcă e un păcat înfricoşător – noi, desigur, că nu ne dăm seama – să fim stăpâniţi de altcineva şi chipul vieţii noastre să fie Aaron. „Vreau, zicem noi, să-mi impun mie însumi ceva, dar nu pot; ştiu, dar nu fac". Ăsta-i păcatul

nostru! Şi dacă într-adevăr nu pot, e bine. Dar dacă îmi fac pogorăminte înseamnă că nu se poate să ajung vreodată om duhovnicesc. Câţi ani vom mai trăi? Dar chiar de am mai trăi ani mulţi, vom putea oare să luptăm întotdeauna? Vom avea curajul şi puterea să fim neîncetat nişte luptători? Acum deci, cât timp putem, să biruim întru toate.

Părinţii au mâncat atât cât era nevoie pentru a nu le slăbi mintea. Deoarece creierul are nevoie de anumite elemente şi nu funcţionează normal dacă nu le are, n-ar fi putut să ducă marile lor lupte fără hrana necesară. Prin urmare, nu mâncau ca să trăiască, nici ca să fie sănătoşi, ci pur şi simplu pentru a-şi putea face lucrarea lor duhovnicească, datoria pe care le-a încredinţat-o Biserica. Acelaşi lucru e valabil şi în ce priveşte somnul, îmbrăcămintea şi toate celelalte. Adică dorm atâta – puţin sau mult – cât îmi impune voia lui Dumnezeu.

Aşa şi Domnul, în cazul lui Lazăr, S-a înfrânat pentru a nu Se purta omeneşte, dându-ne pilda strunirii sinelui. De exemplu, mă strunesc şi nu am gânduri, sau nu mănânc, sau nu urăsc. De asemenea, mă strunesc şi cad în foc atunci când sunt dus la martiriu, ca să mă aduc pe sine-mi jertfă Domnului, aşa cum au făcut toţi mucenicii. Întru toate pot să îmi impun atunci când vreau.

Aşadar, numai strunindu-ne, adică lovindu-ne sinele, lepădându-ne chiar şi de însuşirile noastre fireşti, putem deveni oameni duhovniceşti. După cum Moisi l-a lovit pe Aaron când l-a întrebat: „Ce ţi-a greşit Israil că l-ai dus la păcat?" (Ieş. 32, 21), aşa şi tu să-ţi spui ţie: „Cu ce ţi-a greşit Biserica? Cu ce ţi-a greşit obştea fraţilor, de nu te sfinţeşti? Cu ce ţi-a greşit lumea şi nu-L descoperi pe

Dumnezeu cu putere înaintea ei, ci te dovedeşti o făptură josnică? De ce plângi şi arăţi ca toţi oamenii? De ce te mâhneşti? Prin ce te deosebeşti tu, care eşti al Domnului, de lumea obişnuită care nu ştie pentru ce trăieşte? De ce nedreptăţeşti Biserica, pe Însuşi Hristos, mirele tău, prin faptul că nu eşti un suflet desăvârşit?"

„A suspinat". Hristos S-a purtat cu dârzenie şi nu a plâns, ci L-a slăvit pe Tatăl strigând: „Lazăre, vino afară!" (In. 11, 43). A strigat, pentru că atunci când te ia cu suspin, nu mai poţi vorbi. El însă S-a purtat cu dârzenie. Pentru o clipă a prins putere, ca un om, şi a strigat. Deşi umblase patru zile şi era obosit şi nemâncat, a făcut-o numai şi numai ca să-L slăvească pe Tatăl. De câte ori înfruntăm noi situaţiile diferite cu gândul de a-L slăvi pe Dumnezeu? Aproape niciodată, pentru că gândim cu propria noastră judecată, cum ni se pare nouă, cum vrem noi, cum ne convine nouă.

Să strunim prin ameninţări moliciunea şi petrecerea veselă a sufletului. Sfântul însă ne sfătuieşte să strunim tot ceea ce ne vine în minte sub formă de gând sau de părere. Înfrânează-te, aşadar, de la tot ce este al tău. Vrei, de exemplu, să faci o plimbare. De ce să te duci? Vrei să faci mai multă nevoinţă. De ce să faci? Dacă ţi le-a impus Dumnezeu sau Stareţul, atunci acţionezi corect. Dar dacă nu ţi le-au impus ei, de ce să o faci? Când ne obişnuim să facem cele pe care noi le socotim corecte, devenim oameni trupeşti, nişte nefericiţi, pământeşti, pentru că această purtare a noastră decurge din neputinţă.

Moliciune înseamnă comportament femeiesc, dar ascunde şi înţelesul revărsării în afară a sufletului şi arată

mulţumirea de sine. Femeile îndeosebi au această caracteristică. Plânge femeia toată ziua, iar când o îmbrăţişează pentru o clipă bărbatul ei sau îi făgăduieşte ceva, îşi schimbă imediat dispoziţia sufletească. O doare capul, dar dacă o lauzi puţin, îi trec toate durerile.

Dar nu numai femeile suferă de aceasta. Sunt şi bărbaţi de acest fel, iar lucrul acesta este înfricoşător. Femeia, cel puţin, din firea ei este aşa. Bărbatul însă?

Moliciunea este afirmarea de sine, privirea aruncată asupra noastră înşine, lipsa bărbăţiei, neputinţa. Pentru femeie este uşor să cadă în laşitate în clipele de dificultate, dar la fel păţeşte uneori şi bărbatul. Nu, zice Sfântul Isihie, tu trebuie să fii cu bărbăţie, să nu te destrami, să nu te pierzi, să nu te stingi ca o femeie sau ca apa care se varsă şi se pierde. Să nu ţi se risipească puterea, răbdarea, rezistenţa. Să fii bărbat, un adevărat luptător.

Şi petrecerea veselă a sufletului. Să nu ţi se împrăştie sufletul în felurime de griji, în întâmplări, în păreri, în dorinţe. Se poate ca un bărbat să câştige mii de bani într-o zi cu munca sa, în timp ce femeia lui să se ocupe cu mii de lucruri inutile acasă sau poate să aibă gânduri: „De ce mi-o fi spus soţul asta? De ce m-a uitat şi nu mi-a telefonat la ora 12, aşa cum mi-a spus?" O mie şi unu de lucruri. Sfântul, aşadar, ne îndeamnă să nu ne revărsăm existenţa noastră prin preocuparea cu multe lucruri, pentru că toate acestea se află în afara şi în jurul nostru. Se impune să respingem *moliciunea şi petrecerea veselă a sufletului.* Faptul de a fi noi criteriul vieţii, cu diferitele noastre fapte şi preocupări, este o neputinţă şi o destrămare a personalităţii noastre.

Şi să îmbrăţişăm o vieţuire aspră. Un lucru de care, de asemenea, avem nevoie este râvna, astfel încât să dobândim *o vieţuire aspră.* Sfântul Isihie împrumută acest adjectiv de la omul care, când vrea ceva, se concentrează şi devine atât de serios, încât te temi de el. Om aspru este cel care nu râde, care nu zâmbeşte. Sensul este acesta: să avem seriozitate, astfel încât să-i dăm de îndată celuilalt siguranţa şi simţul că nu cedăm.

Vii, de exemplu, tu şi-mi ceri iertare pentru că ai adus veşti într-un domeniu care nu ţi-a fost încredinţat, iar eu te întreb:

– Copilul meu, de ce ai făcut asta?

– Mă înnebunea cu întrebările, mă întreba neîncetat, îmi răspunzi.

– Nu ţi-e ruşine? Ai ajuns în ultimul hal. Nu celălalt greşeşte. Tu i-ai dat dreptul să te socotească o persoană *moleşită* şi revărsată în afară, şi de aceea nu te-a luat în seamă. Ştia că eşti un vas în care poate arunca oricine orice vrea, şi şi-a aruncat şi el întrebările lui. Ştia că vrei să te întrebe, şi a vrut să se convingă el însuşi.

Dacă vrem să trăim cu adevărat duhovniceşte, nu avem trebuinţă numai de bărbăţie şi de luptă duhovnicească, ci şi să-i convingem pe ceilalţi că suntem stăpâni pe noi înşine. Faptul de a arăta neputincioşi este o neslăvire a lui Dumnezeu Însuşi.

Se apropie cineva şi te întreabă: „Unde-i Stareţul?" De ce te întreabă? Pentru că ştie că eşti neputincios şi nu ştii cum să te porţi, cum să scapi cu isteţime din cursa pe care ţi-o întinde. Prin urmare, trebuie să nu te porţi cu îndrăzneală faţă de celălalt, nici într-un fel care să-ţi ştir-

bească măreţia şi caracterul tău împărătesc. Eşti dator să te stăpâneşti şi să te conduci tu pe tine însuţi.

Să fim deci puternici şi plini de bărbăţie, să ne strunim sinele de fiecare dată când el vrea să fie criteriul nostru, când nu este dârz şi puternic. Dacă nu suntem plini de bărbăţie, vom trăi fără duh. Nouă zeci şi nouă la sută din păcatele noastre provin din moliciune, din moleşeala noastră, din lipsa de asprime a sufletului nostru, din faptul că nu îi dăm celuilalt impresia şi siguranţă că suntem plini de putere. Nu vrem să acceptăm acest lucru, dar înţelegem că aşa stau lucrurile. De aceea, Apostolul zice: „Fiţi sfinţi în toată petrecerea vieţii" (1 Ptr. 1, 15). În toată purtarea noastră se impune să ne arătăm integritatea, faptul că nu dăm înapoi în nici un fel.

Dacă Aaron este *chip al omului din afară*, al omului trupesc, Sfântul Isihie ne cheamă să fim ca Moisi şi ca Hristos, Care S-a stăpânit pe Sine.

Dar ca să nu uităm că tema noastră sunt gândurile, revine la ea în capul următor.

Precum fără corabie mare nu e cu putinţă a trece marea, aşa fără chemarea lui Iisus Hristos, nu e cu putinţă a izgoni momeala gândului viclean. [142]

De ce ai nevoie ca să tai gândul, păcatul, efeminarea? De rugăciune. După cum nu poţi străbate oceanul

fără o corabie mare, tot aşa nu poţi răzbate prin marea acestei vieţi fără nava de război care se cheamă chemarea numelui lui Iisus Hristos şi fără bărbăţia zilnică.

Cugetul nostru bărbătesc suntem datori să-l dovedim, pentru că ceilalţi întotdeauna ne pun piedici, ca să ne arunce. De asemenea, e nevoie să arătăm bărbăţie, mai ales faţă de cel viclean, pentru că şi el este influenţat de purtarea noastră. Adică înainte de a ne ispiti, ne cercetează, ne analizează sufletul, ca să vadă ce suntem dispuşi să primim.

Şi pentru că, în realitate, singuri creăm şi păzim în noi gândurile, ceea ce înseamnă că noi nu vrem să înaintăm, Sfântul continuă cu tema gândurilor şi ne spune în ce fel putem să le nimicim.

Împotrivirea obişnuieşte să aducă la tăcere, iar chemarea [lui Iisus Hristos] *să izgonească din inimă gândurile.* [143]

Chemarea, însoţită de trezvie, alungă gândurile. Prin urmare, făcând rugăciune, nu vei avea gânduri, pentru că nu e cu putinţă să existe la un loc amândouă. Desigur, nu contenim rugăciunea atunci când avem gânduri, nu tăiem legăturile noastre cu Dumnezeu – pentru că, deoarece le vrem, vom mai avea gânduri încă multă vreme – facem cel puţin această imitaţie de rugăciune, că poate-poate va deveni cândva adevărată.

Aici e nevoie să fim atenţi la un lucru important. În realitate, noi nu vrem să tăiem gândurile, pentru că ne convin, şi de aceea, în loc să ne certăm cu noi înşine, ne

certăm cu ele şi ne împotrivim lor: „Mergi înapoia mea, satană, eu sunt al lui Dumnezeu". Dar această împotrivire nu e spre folosul nostru. Aşa se poate purta doar un om simplu şi fără viclenie. Noi, care ne îndeletnicim cu cele duhovniceşti, suntem vicleni şi e nevoie să ne întoarcem atenţia în altă direcţie. Să nu spunem, aşadar, „nu" gândului, pentru că în acest fel îi dăm importanţă, îl înălţăm într-un loc vizibil, discutăm cu el de la egal la egal.

Dar, mă veţi întreba, nu e de nici un folos împotrivirea? În capul precedent, Sfântul ne-a spus că împotrivirea ne dă bucurie şi ne astâmpără gândurile de care suntem vinovaţi. Totuşi, împotrivirea nu le alungă, pentru că ele revin.

Chemarea [lui Iisus Hristos] *să izgonească din inimă gândurile*. Gândul este alungat de chemare, în timp ce împotrivirea *îl aduce la tăcere*, doar îl închid în gură. Am, de exemplu, o nemulţumire: „De ce nu mă face Stareţul şi pe mine proestamen? Sunt nevrednic?" Şi îndată mă împotrivesc gândului: „Nu ţi-e ruşine? Fii smerit şi iubeşte nearătarea". Dar ce ascund în adâncul cuvintelor mele? Că-mi place să fiu proestamen şi că, da, accept că trebuie să fiu smerit, dar şi Stareţul trebuie să-şi dea seama de valoarea mea. Gândul, adică, nu e niciodată singur. Aşa cum dacă nu ai două picioare, nu poţi umbla, aşa şi gândul, niciodată nu umblă cu un singur picior, ci are nevoie de două. Unul este gândul care îţi vine, iar celălalt e propriul tău gând ascuns, care acum odrăsleşte.

Aşadar, Sfântul foloseşte verbul *a aduce la tăcere* cu foarte mare precizie, arătând astfel că gândul este iraţional, păcătos. Dar câtă vreme vei putea face ca gândul

să tacă? Când faci pe cineva să tacă, vine un moment în care se zbate şi încearcă să-ţi ia mâna de pe gura lui. Tot aşa şi diavolul – în realitate egoul nostru – nu rabdă să fie redus la tăcere pentru multă vreme. Pentru că împotrivirea, contrazicerea, este a mea proprie, provine din egoul meu. Nu pot însă să mă lupt multă vreme aducând gândul la tăcere, pentru că obosesc şi vreau să îmi trag răsuflarea. Prin urmare, împotrivirea are numai rezultate provizorii şi doar în situaţii rare este eficientă. Atunci ce ne trebuie pentru ca reuşita noastră să fie adevărată?

Şi dacă mintea noastră e încercată şi învăţată, având deprinderea de a observa şi de a vedea curat şi limpede nălucirile şi înşelăciunile amăgitoare ale celor răi, stinge cu uşurinţă, îndată, din răsărire, prin împotrivire şi rugăciunea lui Iisus Hristos, săgeţile aprinse ale diavolului imediat ce s-au arătat.

În clipa în care gândul ne războieşte, nu putem face nimic dacă nu am fost încercaţi mai înainte şi dacă nu am învăţat meşteşugul războiului. Războiul este trezvia şi rugăciunea, în timp ce experienţa este cunoştinţa şi făptuirea, roadele şi trăirile rugăciunii şi trezviei. Când am învăţat să mă rog în mod spontan, atunci în momentul în care apare un gând, mintea mea va spune în mod spontan rugăciunea. Nu e însă uşor să-ţi impui un lucru cu care nu te-ai obişnuit.

Din răsărire, prin împotrivire. Suntem datori să tăiem gândul încă de la început. Altfel, începe diavolul. Cu cuvintele *prin împotrivire*, Sfântul nu se referă la împo-

trivirea despre care am vorbit mai înainte, ci la împotrivirea *din răsărire*. Adică, omul cu mintea experimentată dobândeşte o asemenea cunoştinţă, o asemenea conştiinţă şi un astfel de criteriu, încât se întoarce îndată de la rău.

Mi se face propunerea să merg la plimbare şi îndată cumpănesc înlăuntrul meu oferta, pentru că îmi dau seama că vom trăncăni şi vom cădea în păcate. Această cumpănire este împotrivire. Prin urmare, *din răsărire* reprezintă clipa în care intră gândul. Atunci trebuie să înţelegi ce îţi spune în mod spontan sufletul, Hristos. Pentru că în clipa în care vine şi intră gândul, vine şi Hristos, vine şi îngerul tău şi te îndeamnă să îl curmi. Dacă tu nu-l vei curma de îndată, va intra în acţiune egoul tău, părerea ta şi voinţa ta, şi vei începe să te îndreptăţeşti: „Da, dar dacă merg la plimbare, voi avea o părtăşie cu fratele meu". Aşadar, din prima clipă, când vei simţi că gândul nu e bun, trebuie să-l nimiceşti cu rugăciunea lui Iisus. Astfel se sting săgeţile cele aprinse ale vicleanului.

Şi gândurile noastre să prindă formă împreună cu idolul, în mod pătimaş, sau să stea de vorbă cu el cu prietenie, sau să gândească mult, sau să săvârşească consimţirea.

Şi gândurile noastre să prindă formă împreună cu idolul, în mod pătimaş. Gândul este rezultatul idolului care ţi se înfăţişează înainte ca ceva frumos, măreţ, şi exercită asupra ta o atracţie, pentru a-i da atenţie. Adică la început intră în tine ca un idol/imagine şi de îndată ce conştientizează că nu îl primeşti, începe să emane ener-

giile lui, să-ţi plimbe pe sub nas fructele lui, iar atunci gândul tău – tot omul are propriul său gând ca prelungire a activităţii sale raţionale – discutând cu idolul, începe să prindă formă împreună cu el. Adică, în timp ce gândul a intrat la început singur – desigur, dacă este un gând străin care nu provine de la noi – devine apoi al nostru. Ne familiarizăm cu el, luăm aceeaşi formă cu el şi mintea noastră cade, din conducătoare devine sclavă şi se închină idolului, unui dumnezeu străin.

Sau să stea de vorbă cu el prietenie. Deoarece gândul ni se înfăţişează ca atrăgător, începem o discuţie prietenoasă cu el, ca să ne îndreptăţim că am luptat şi nu am predat de îndată armele. Dar acesta nu este război, este o cursă vicleană ca să facem vina noastră mai mică. Adică, în realitate, suntem prieteni cu idolul.

Expresia *sau să gândească mult, sau să săvârşească consimţirea* înseamnă că încep să nu mai fiu un om simplu, ci să am felurite concepţii, mai multe cugetări, şi să fiu influenţat de discuţia pe care o port cu gândul. Gândul, de exemplu, îţi spune: „De ce nu studiezi şi tu, aşa cum studiază cutare, şi apoi, dacă vrei, mergi la mănăstire?" Iar tu răspunzi:

– Nu, eu n-o să studiez, pentru că viaţa monahală este o vieţuire mai înaltă.

– Da, continuă gândul, dar gândeşte-te şi la asta: dacă studiezi, vei înţelege mai bine Evanghelia, vei putea citi Părinţii Bisericii, o să ai mai multă autoritate, mai multă cinstire. Viaţa duhovnicească îţi va fi mai uşoară, vei fi mai de folos Bisericii.

Tu iarăşi te vei lepăda de studii, dar propunerile

gândului ajung să fie nişte trăiri puternice ale vieţii tale personale şi astfel, în loc să ai trăiri duhovniceşti din rugăciune, din postire, din priveghere, le ai pe cele pe care ţi le-a oferit gândul cel efeminat. Vedeţi ce-a reuşit? Desigur, dacă studiezi şi apoi mergi la mănăstire, nici nu-ţi vei mai aminti cele pe care ţi le spune gândul acum şi te înşală.

De aceea, urmărirea gândului şi discuţia prietenoasă cu el, *gândirea multă la el* şi consimţirea, conduc la un alt rezultat:

Din acestea urmează neapărat, ca nopţile zilelor, faptele rele.

Aşa cum e sigur că după o zi urmează noaptea şi după noapte va veni o altă zi, tot aşa este sigur că după discuţia ta cu gândul va veni şi fapta rea: trupul şi sufletul tău vor păcătui.

Pentru a ne îndemna să ne grăbim spre rugăciune, Sfântul continuă cu următorul cap:

Dacă mintea noastră este neîncercată în iscusinţa trezviei, îndată se amestecă, în chip pătimaş, cu chipul ce i s-a nălucit, oricare ar fi, şi stă de vorbă cu el, primind întrebări necuvenite şi dând răspunsuri. [144]

Iscusit este cel care se mişcă în mod liber şi iute, cel care, pentru că se îndeletniceşte cu unul şi acelaşi lucru, se obişnuieşte şi-l face cu uşurinţă. Astfel, şi virtutea poate să se săvârşească cu uşurinţă, când ajunge să fie obişnuinţă.

Dacă mintea noastră este neîncercată în iscusința trezviei, dacă nu s-a obișnuit să lucreze trezvia, de îndată ce i se înfățișează ceva în imaginație, *stă de vorbă cu el, primind întrebări necuvenite și dând răspunsuri*. Substantivul πεῦσις (acțiunea de a întreba) vine de la viitorul πεύσομαι al verbului πυνθάνομαι care înseamnă „întreb ca să aflu". Prin urmare, prin *întrebări* primesc din propria mea inițiativă înștiințările. Te întreb unde ai fost, iar tu îmi răspunzi că ai fost în biserică. Aceasta este o întrebare. Dar când singur îmi spui unde ai fost, este o înștiințare. De obicei, noi primim informațiile ca răspunsuri la întrebări.

Și stă de vorbă cu el, primind întrebări necuvenite. Omul simte întotdeauna nevoia de dialog, pentru că nu poate să trăiască singur. Dacă nu dialoghează cu Dumnezeu prin rugăciune, atunci va dialoga cu siguranță cu altcineva: fie cu gândurile sale, fie cu dracul, fie cu fratele său. Aici nu se referă la frați, dar se subînțeleg. Adică, mintea așază înaintea ei idolul și începe să discute cu el. Sfântul nu folosește verbul „a întreba", ci „a sta de vorbă", pentru că atunci când întrebăm, ne dăm seama că suntem vinovați. De aceea, apelăm la alt fel de trăncăneală cu idolul, până când aflăm ceea ce voim. Adică, în profunzime, vrem să ne băgăm singuri în ispite. Asta înseamnă expresia *primind întrebări necuvenite*. Întrebarea noastră este necuvenită, fără temei.

Și dând răspunsuri. După ce aflu ceva, încep apoi să dau răspunsuri. Înțeleg, de exemplu, că am căzut, și mă întreb: „Acum, ce să fac?" Și încep să îmi dau singur răspunsul.

Mintea pățește atunci același lucru care s-ar întâmpla, de pildă, dacă s-ar arăta un câine undeva într-o livadă, unde se nimeresc și niște miei, care fiind fără răutate aleargă la câinele ce li se arată ca la maica lor, necâștigând din apropierea câinelui altceva decât că se umplu de necurăția și putoarea aceluia.

Mintea omului a fost făcută de mâinile lui Dumnezeu, și nu de demon, și de aceea acesta este un element străin pentru om, la fel ca și imaginația. Și după cum omul a fost făcut curat, tot așa și mintea lui a fost făcută curată și fără de răutate, pentru a avea părtășie cu Dumnezeu. Cu toate acestea, mintea se întinează când discută cu gândul, și împreună cu ea se întinează omul întreg.

Ca să înțelegem aceasta, Sfântul ne prezintă o imagine din natură. Dacă apare pe o pajiște un câine și se întâmplă să fie pe acolo și niște miei, încă fără de răutate, care nu îl cunosc, aceștia *aleargă la câinele ce li se arată ca la maica lor*. Totuși nu câștigă nimic din asta, pentru că pe de o parte, nici laptele mamei nu îl găsesc, iar pe de altă parte, deoarece câinele este împuțit, se vor umple și ei de duhoare. La fel pățește și mintea noastră. Pentru că are o anumită nerăutate, este târâtă cu ușurință și aleargă la gândurile viclene și atunci se întinează și ea, și întregul om.

În același chip și gândurile noastre aleargă prostește spre toate nălucirile drăcești din minte și amestecându-se, precum am spus, cu acelea, pot fi văzute voind împreună să dărâme Troia ca Agamemnon și Menelaos.

Sfântul continuă aici cu o altă imagine. Eroii grecilor, Agamemnon şi Menelaos, s-au înţeles să distrugă Troia. La fel se întâmplă şi cu propria noastră Troie, inima. Adică, dintr-o parte îşi trimite satana nălucirile sale, din alta se înfăţişează propriile noastre gânduri, şi aşa ia naştere colaborarea dintre noi şi diavol. Discutând însă cu el, se produce o amestecare şi nu mai putem deosebi ce-i al lui şi ce e de la gândurile noastre, de la dorinţele noastre. Astfel, ne familiarizăm cu cele ale lui satana şi ne distrugem sufletul, dând naştere înlăuntrul nostru la *căderile sufletului*. Dar nu e oare păcat ca Agamemnonii şi Menelaii să ne facă cenuşă?

E evident că Sfântul Isihie ne cheamă la o viaţă pe care ori o vrem, ori o lepădăm. Aşa cum când iubeşti pe cineva, nu aştepţi să-l mai iubească şi altcineva ca să-l iei, ci dimpotrivă, te grăbeşti ca nu cumva să-l ia altul, la fel se întâmplă şi în viaţa duhovnicească. Dacă, într-adevăr, Îl iubim pe Dumnezeu, trebuie să-L răpim în fiecare clipă cu toată tăria şi iubirea noastră duhovnicească. Pentru că atunci când zăbovim în păcat, când întârziem să ajungem la starea fără gânduri, să devenim nevinovaţi, nepătimaşi şi neclintiţi spre rău, atunci ni-L iau alţii pe Hristosul nostru. Mai ales când zăbovim să punem în faptă rugăciunea lui Iisus înseamnă că aşteptăm pe altcineva cu care să trăncănim, ca să punem *întrebări*.

Să mai ştim, de asemenea, că cel viclean este persoană şi vorbeşte înlăuntrul nostru ca o persoană, în timp ce noi nu ne dăm seama de prezenţa lui şi credem că este un simplu gând. În realitate, gândul este ca o rază pe

care o trimite un reflector. Noi însă, pentru că nu vedem reflectorul, ci doar raza, credem că este ceva bun, pentru că ne dă și sfaturi bune. Ne spune să postim, să priveghem, să ne spovedim, să facem ascultare, să ne împărtășim. Astfel, cădem în înșelare și nu ne dăm seama de grozăvia lui.

În acest punct, merită să mai deslușim și următorul lucru: când Părinții vorbesc de gândurile „de-a dreapta", nu înțeleg prin acestea gânduri cu adevărat. De exemplu, am de o săptămână o durere de cap fiindcă am făcut ceva, iau aspirine și totuși nu se întâmplă nimic. Dintr-odată îmi vine gândul: „De vreme ce am Stareț, de ce să mă chinui? Merg să-i spun". Prin acest gând mă eliberez imediat. Adică gândurile de-a dreapta sunt o neglijare, o neluare în seamă a Duhului Sfânt Care se află în noi și Care nu ne părăsește niciodată, iar când I ne încredințăm, se bucură împreună cu mintea noastră, și mintea noastră devine duh care ne unește cu Dumnezeu. Dar pentru că noi nu cultivăm această capacitate duhovnicească pe care ne-a dăruit-o Dumnezeu, ci trăim foarte omenește, de aceea nu ne-am obișnuit cu adevărata viață îndumnezeită. Iar când vedem dintr-odată ceva dumnezeiesc, nu-L recunoaștem că acesta este Dumnezeul nostru, că este Sfântul Duh, ci credem că este un gând.

Gândurile de-a dreapta sunt intervențiile lui Dumnezeu în viața noastră. De exemplu, mă mânii pe Hristos că mi-a murit copilul. Dar cât timp mă va putea vedea Hristos supărat pe El? O dată, de două, de trei ori, iar apoi face încercări că poate voi fi cumva convins de ele și mă voi schimba. Acestea sunt gândurile de-a dreapta

sau duhovniceşti. Dar pentru că noi nu putem să deslușim intervenţiile lui Dumnezeu în viaţa noastră, trebuie să alungăm orice ni se înfăţişează sub formă de gând.

12

Contemplația și cunoștința sunt călăuze ale vieții precise și pricinuitoare ale acesteia. [146]

Contemplația și cunoștința. Contemplația este dezlegarea duhului meu de înștiințări și căutări pământești și suirea mea la Dumnezeu. Adică este afierosirea mea către desfătarea și vederea lui Dumnezeu, către înțelegerea și încăperea lui Dumnezeu în inima mea. Prin urmare, este întoarcerea întregii mele ființe către Dumnezeu prin trezvie, căreia Sfântul Isihie i-a închinat cuvântul de față.

Cunoștința însă este, pe de o parte, să-L cunosc pe Dumnezeu potrivit cu măsura mea de percepere, respectiv, potrivit cu putința pe care mi-o dă voința mea, precum și condițiile vieții, știința, experiența omenească. Pe de altă parte, înseamnă să am o cugetare dreaptă despre existența mea: să știu cum se dobândește adevărata vedere a lui Dumnezeu, ce înseamnă trezvie, părăsirea lumii, înstrăinare, ce înseamnă să fiu un om retras din oastea socie-

tăţii şi un ostaş al lui Hristos, să mai ştiu cum pot să ajung liber în zborul meu către Dumnezeu şi cum se leagă viaţa duhovnicească de om, că viaţa duhovnicească decurge din Duhul Sfânt, din harul dumnezeiesc, care se apropie de noi şi ne împărtăşeşte fiecare înţeles gnostic (prin care cunoaştem) şi rodeşte în noi sfinţenia.

În general, *cunoştinţă* înseamnă să-L cunosc pe Dumnezeu şi să mă îndeletnicesc cu El, să ştiu ce loc şi ce rol are fiecare lucru în viaţa mea, de ce fac asta sau aceea. Să ştiu, adică, cum se înlănţuie lucrurile între ele. Dacă, de exemplu, cineva nu ştie ce înseamnă isihia sau fecioria, nu va alege niciodată necăsătoria ca mod de viaţă, mănăstirea, peştera sau pustia, ci va alege viaţa cu lume multă, deoarece nu cunoaşte conţinutul isihiei, legătura de căsătorie a fecioriei cu Dumnezeu. Aşadar, cunoştinţa este punctul de plecare al vieţii duhovniceşti, este înţeleasă ca ceva care premerge, dar şi ceva pe care-l dobândeşti. Aceste două înţelesuri se împletesc. Să luăm un exemplu simplu. Văd că ai ceas şi te întreb ce oră este. Dacă n-aş fi cunoscut rolul ceasului, nu mi-ar fi spus nimic ceasul tău şi nu te-aş mai fi întrebat. Astfel, în mine există o cunoştinţă care premerge şi o altă cunoştinţă pe care o dobândesc când primesc răspunsul tău.

Contemplaţia şi cunoştinţa sunt prin firea lor *călăuze ale vieţii precise*, ne conduc spre viaţa trăită cu precizie, potrivit cu poruncile şi rânduielile lui Dumnezeu, dar sunt şi *pricinuitoare ale acesteia*, vehiculul care ne duce la Dumnezeu. Adică, prin cunoştinţă şi prin contemplaţie lucrurile se desfăşoară de la sine. Eu nu fac nimic altceva decât să mă îndeletnicesc cu Dumnezeu. Îl caut şi ştiu

cum Se dobândeşte şi cum este absorbit în existenţa mea, iar apoi maşina mea mă duce singură la El.

Dar cum se dobândeşte contemplaţia? Prin suirea minţii mele, a cugetării mele la cer.

Pentru faptul că cugetarea fiind înălţată de ele ajunge la dispreţuirea plăcerilor şi a altor lucruri sensibile şi dulci ale vieţii, socotindu-le fără preţ.

Atunci partea mea înţelegătoare încetează să se mai împartă şi întreagă se înalţă, suie la cer, prin mijlocirea contemplaţiei şi a cunoştinţei. Acestea o împing, nu e nevoie ca eu să obosesc. Mintea mea, cugetul meu sunt purtate în sus şi pun în mişcare cerul, adică devin mijlocul prin care mintea mea se poate înălţa la Dumnezeu şi-L poate avea neîncetat înaintea ei.

În acest fel, ajung la dispreţuirea plăcerilor şi a desfătărilor simţuale, privindu-le pe toate ca netrebnice şi jalnice, pentru că singurul care mă atrage este Dumnezeu.

De ce ne spune Sfântul Isihie acestea? Ca să simţim că aşa cum înotătorul simte că pluteşte deasupra mării şi nu are nevoie să se zbată ca să stea la suprafaţă, aşa şi noi, prin contemplaţie şi cunoştinţă, dobândim trăirea că Dumnezeu este înaintea noastră şi că urcăm, avându-L întotdeauna mai sus decât noi.

Dar pentru că nu avem această trăire, îngăduim cugetului nostru să devină una cu gândurile demonilor. Dacă deci suntem atenţi la mintea noastră şi o obişnuim cu dumnezeiasca contemplaţie şi cunoştinţă, atunci cugetul nu va mai fi târât de gândurile rele, ci de mintea

noastră îndumnezeită, şi va urca la înălţimea cunoştinţelor şi experienţelor dumnezeieşti. Astfel, din pământească şi muritoare, va deveni dumnezeiască, dispreţuind toate plăcerile vieţii.

Iar viaţa trăită atent în Iisus Hristos este la rândul ei maică a contemplaţiei şi a cunoştinţei şi născătoare a treptelor dumnezeieşti şi a înţelegerilor preaînţelepte, dacă s-a însoţit cu smerenia. [147]

În capul precedent, Sfântul ne-a vorbit despre felul în care să dobândim viaţa atentă. Acum ne spune unde ne duce *viaţa trăită atent*, care se împlineşte *în Iisus Hristos*, cu puterea şi cu voinţa lui Hristos, dar mai ales, prin faptul că ne aflăm în spaţiul lui Hristos. Aceasta înseamnă că Hristos este Cel care încape în mine, dar şi Cel în care încap eu, este întinderea cerului şi a pământului, este Cel ce se află pretutindenea. Dar eu ce sunt? Cea mai neînsemnată şi mai mică părticică în oceanul iubirii lui Dumnezeu, care însă îmi găsesc împlinirea în comuniunea mea cu Biserica, cu Hristos.

Participiul *trăită* arată o stare, şi nu o posibilitate. Adică, orice om poate să-şi trăiască o viaţa *atentă în Iisus Hristos*, pentru că puterea, lucrarea şi mijloacele pentru a reuşi duhovniceşte şi social nu le va găsi el singur, ci i le va da Iisus Hristos. „Tot darul desăvârşit şi toată darea cea bună de la Dumnezeu sunt" (cf. Iac. 1, 17).

Dar eu ce să fac? Tu, zice Sfântul, încearcă să nu te sfădeşti cu nimeni. Dacă spui cuiva să vină la plimbare şi el îţi răspunde că nu vrea, nu continua, ci spune-i că şi tu

ai o treabă de care ai uitat. Astfel, nu se va crea nici cea mai mică depărtare între voi. Nu stărui în ceva pe care celălalt nu-l vrea. Să fii întotdeauna în armonie cu toţi, bucuros, să te fereşti de akidie, cultivând lucrarea duhovnicească. Să fii o minte care-L vede pe Domnul, o minte care nu îngăduie nici unui gând să intre în ea şi să zici neîncetat rugăciunea lui Iisus. Atunci le vei împlini pe toate „cu picioare neudate", fără să oboseşti.

Este la rândul ei maică a contemplaţiei şi a cunoştinţei. Viaţa trăită atent nu numai că te smulge din halul în care singur ai ajuns, ci devine şi *maică a contemplaţiei şi a cunoştinţei.* Adică începi să-ţi aduci aminte cine este şi ce vrea Dumnezeu, cum gândeşte şi cum lucrează Dumnezeu. Descoperi, adică, drumul către Dumnezeu şi astfel, Îl cunoşti şi te familiarizezi cu El.

Aşadar, când viaţa ta este bucuroasă, paşnică, în armonie cu ceilalţi, cumpătată, atunci ea devine maică a unor noi trăiri contemplative şi de cunoaştere, dar şi *născătoare a treptelor dumnezeieşti* ale duhului tău.

Expresia *trepte dumnezeieşti* are o legătură nemijlocită cu *abisul înalt* din capul 132. Pentru că, să nu uităm că duhul nostru, atunci când este aprins de către Sfântul Duh, devine lumină, devine una cu Sfântul Duh, aşa cum fierul devine una cu focul când se înroşeşte. Înlăuntrul meu port dumnezeiasca flacără, care păstrează focul aprins neîncetat şi îmi aprinde duhul care este purtător de Dumnezeu, şi purtător de Dumnezeu fiind, devine dumnezeu. Aşa cum firea omenească s-a îndumnezeit îndată ce s-a unit cu Hristos, tot aşa se întâmplă şi cu duhul meu.

Duhul meu este creat şi susţinut de către Sfântul

Duh. Dar Sfântul Duh tinde către Tatăl, de la Care purcede, şi are o neîntreruptă comuniune cu Fiul, prin Care este trimis Bisericii, la noi toţi (In. 15, 26). Având însă acest avânt, am putea spune, către Tatăl şi către Fiul, îl împărtăşeşte şi duhului nostru, iar atunci duhul meu se înalţă neîncetat către Tatăl. „Iată, mă sui la Tatăl" (In. 20, 17), a spus Hristos ucenicilor Săi. Această suire, înălţarea existenţei omeneşti, este un fapt zilnic pentru omul duhovnicesc, prin care Îl descoperă, Îl înţelege, Îl cunoaşte şi Îl recunoaşte pe Dumnezeu. Folosesc aici cuvinte sinonime, pentru că în nici o limbă omenească nu am putea să redăm înţelesurile duhovniceşti. Prin cele spuse arătăm şi exprimăm, oarecum ca în întuneric, cum este Dumnezeu.

Şi a înţelegerilor preaînţelepte. Sfântul foloseşte superlativul *preaînţelepte* ca să arate că, într-adevăr, omul nu poate să ajungă singur la înţelegeri înţelepte, cum ar fi: ce e viaţa, ce e virtutea, cum se pocăieşte omul. Aceste înţelegeri preaînţelepte provin de la Duhul Sfânt, sunt lucrarea mea în Duhul Sfânt şi în Hristos. Aşadar, aşa cum soarele trimite raze de lumină, dar şi fierul când este înroşit, aşa şi eu acum trimit raze pe care Sfântul le numeşte aici *înţelegeri preaînţelepte*.

Dar când am astfel de suişuri şi înţelegeri preaînţelepte? *Dacă s-a însoţit cu smerenia*. Atunci când viaţa mea s-a însoţit cu smerenia, pentru că fără ea rămân un om stricat şi nu e cu putinţă să ajung undeva.

Cum zice dumnezeiescul Proroc Isaia: „Cei ce aşteaptă pe Domnul vor muta tăria, vor primi aripi şi vor fi făcuţi să zboare, prin Domnul"(Is. 40, 31).

Sfântul Isihie îl numeşte pe Profetul Isaia dumnezeiesc. Cu adevărat, prorocii sunt minunaţi, de aceea îi şi foloseşte în cuvântul său.

Prorocul Isaia îi însufleţeşte prin cuvintele de mai sus pe Israiliţii care trăiesc în robia babilonică, cea mai jalnică năpastă căzută peste poporul evreiesc. Profeţii au vestit-o dinainte, dar evreii nu puteau să conceapă în mintea lor aşa ceva, şi de aceea i-au osândit pe proroci la moarte. În cele din urmă însă, au trăit această înfricoşătoare robie departe de Dumnezeu. Deoarece, pentru evrei, Dumnezeu Se arăta sus pe Sion, în templu.

Cu toate acestea, evreii Îl aşteptau. Erau cei care *aşteaptă pe Domnul*. Evreii au făcut o răbdare înfricoşătoare acolo în robie. Cu toate că erau sclavi şi viaţa lor era grea, cu toate că trăiau sub bici şi sub ameninţarea morţii, totuşi nu socoteau această răbdare ca pe o corvoadă, ci ca pe o aşteptare a lui Dumnezeu. Aveau convingerea că, prin faptul că erau striviţi zilnic de vrăjmaş, dovedeau că Îl recunosc pe Dumnezeu şi că Dumnezeu îi va duce iarăşi cândva în locul de unde veniseră.

Vor muta tăria. Acum, în robie, sunt neputincioşi, nimiciţi, dispreţuiţi, neînstare de a face ceva, dar într-o zi Dumnezeu le va da tărie. Prorocul nu spune că pur şi simplu le va spori puterea, ci că Dumnezeu le va schimba viaţa şi o va face nouă. Dumnezeu le va da „o altă inimă şi un duh nou" (Iez. 11, 19), o tărie nouă, Se va descoperi pe Sine lor. Tăria lor este Domnul. Aşadar, vor schimba această viaţă deşartă şi năpăstuită cu Însuşi Dumnezeu.

Şi vor fi făcuţi să zboare. Aşa cum vulturii îşi întind aripile şi zboară atât de sus, încât nimic din cele pămân-

tești nu-i poate ajunge, tot așa și acești sclavi, care au fost îngenuncheați mai demult în Egipt până la pământ, vor primi aripi și vor zbura. Mai ales că aceasta se va întâmpla *prin Domnul*, carul lor va fi Domnul. La fel se întâmplă și cu toți care nu L-au urmat pe Hristos, adică în timp ce sunt niște năpăstuiți, niște nefericiți și deznădăjduiți, ca unii ce ar fi vrut să zboare, acum se vor schimba, vor primi tărie de la Hristos. Și dacă mai înainte nu puteau să facă nimic, decât să se odihnească neîncetat, acum vor dobândi tărie și își vor întinde aripile duhovnicești.

Și vor fi făcuți să zboare, prin Domnul. Toate acestea le va face Domnul, și nu eu. Eu, pur și simplu, mă voi abandona Lui și Domnul le va lua pe toate asupra Sa. Iată-L pe Dumnezeu, iată-mă și pe mine. Împreună suntem. Iată Cuvântul, iată teologia. Iată Cuvântul, iată împărtășirea Cuvântului, iată împărtășirea de Dumnezeu. Iată cerul, iată pământul, toate în același timp împreună. Cum? *Prin Domnul.* Pe toate ni le dăruiește Domnul. Singuri nu putem face nimic, nici măcar semnul crucii. Dar și la cer ne suim, și pe îngeri îi ajungem, și pe sfinți îi întrecem, atunci când spunem: „Doamne, viața mea este a Ta, fă cu ea ce vrei!” Astfel, putem să fim în fiecare zi în mâinile ziditoare ale Tatălui nostru ceresc.

Continuând, prorocul Isaia zice: „Vor alerga și nu vor obosi”. Cu Dumnezeu nu umblăm, zburăm! Atât de mare este puterea Lui! Noi, desigur, nu o simțim, dar ni se schimbă întreaga existență. Ceea ce nu putem noi să înțelegem și să facem devine trăirea noastră, pentru că ne-o dă Însuși Dumnezeu în mâini.

„Vor alerga și nu vor obosi”. Israiliții vor alerga fără

să obosească, pentru că aripile lor vor fi ale lui Dumnezeu Însuși. Singurul lucru pe care trebuie să-l urmărească acum este să se facă pe ei înșiși vas ales și să nu se neliniștească.

„Vor umbla și nu vor înfometa". Vor umbla sus în ceruri împreună cu stelele, cu sfinții și cu îngerii, vor alerga către Dumnezeu *și nu vor înfometa*, nu le va slăbi puterea. Când umbli, îți pierzi puterile, dar Dumnezeu îi va întări neîncetat și-i va ajuta să alerge, pentru că acum au toată siguranța că răbdarea lor este primită.

Imitându-i și eu pe Israilitenii cei răbdători, pot să spun rugăciunea cu siguranța că Îl aștept pe Dumnezeu? Pot să înțeleg că, suferind, Îl aștept pe Dumnezeu? Lucrând trezvia, pot să am încredințarea că Îl aștept pe Hristos? Înțeleg că rugăciunea lui Iisus pe care în această clipă nu o simt și că paza minții este răbdarea mea? Acum, cât sunt împovărat în robia mea și nu pot să urc puțin mai sus, înțeleg că pot să mă aflu într-o singură clipă ușor ca un fulg acolo sus? Pe toate le poate săvârși Dumnezeu, dar e nevoie de cunoștință. Cu siguranță că e nevoie de contemplație, dar e nevoie și de cunoștință.

Greu și neplăcut lucru pare oamenilor a se liniști sufletește de orice gând. Și într-adevăr e anevoios și ostenitor. Nu e greu numai pentru cei neînvățați cu războiul să-și închidă și să-și îngrădească partea netrupească, ci și pentru cei ce au dobândit iscusința luptei nemateriale dinlăuntru. [148]

Când spui unuia că e nevoie să-și îndeletnicească

mintea numai cu Dumnezeu, îți răspunde: „Bine, dar e greu, e neplăcut. Cum e cu putință să nu mă gândesc ce voi mânca sau să nu mă gândesc la problemele mele?" Dar pe toate acestea le va găsi cineva în rugăciune, în Hristos Iisus, le va găsi în spațiul duhovnicesc, ajunge să înceapă de la Duh, pentru că Domnul zice: „Și toate acestea se vor adăuga vouă" (Mt. 6, 33). Dar cine nu începe de la Duh crede că e greu să-și adune mintea și să nu-i scape. „Cum pot să fac lucrul acesta plicticos preț de o oră în puterea nopții? Și cu ce mă aleg de aici? Așa că mai bine dorm și mă odihnesc". Da, zice Sfântul, dacă întâmpini în acest fel faptul de *a te liniști sufletește de orice gând*, de a-ți restrânge mintea netrupească înlăuntrul tău, este într-adevăr greu și obositor. Este greu nu doar pentru cei fără experiența războiului duhovnicesc, ci adesea și pentru cei care au experiența multor ani. Chiar și ei, când întâmpină momente dificile, își fac probleme.

Dar cel ce L-a sălășluit în pieptul său pe Domnul Iisus prin rugăciune neîncetată nu va osteni urmându-I Lui după cuvântul proorocului. Și unul ca acesta nu va dori zi petrecută omenește, pentru frumusețea, desfătarea și dulceața lui Iisus.

Aici se referă la proorocul Ieremia care spune: „Nu am ostenit urmându-Te dinapoia Ta. Eu, Dumnezeul meu, nu am obosit urmându-Te, în ciuda durerilor prigoanelor și robirilor mele". „Și ziua omului nu am dorit-o". Nu am dorit să trăiesc slava omului lumesc care nu-L așteaptă pe Dumnezeu. Nu am vrut să-mi fac viața tihnită. Nu am

vrut, Dumnezeul meu, să dau alt înţeles şi altă laudă existenţei mele. N-am poftit să trăiesc o viaţă de nepăsare. „Tu ştii acestea” (Ier. 17, 16). Asta însă nu înseamnă că viaţa mea e mai bună decât viaţa celorlalţi, ci că eu Te aştept pe Tine, fără să mă îndeletnicesc cu multe. În timp ce alţii aşteaptă multe – pâinea, banii, munca, lauda, sănătatea, desfătarea, recunoaşterea, căsătoria, copilul, câte nu aşteaptă omul! – pentru mine singura desfătare eşti Tu. Ce lucru excepţional, să putem şi noi vorbi astfel lui Dumnezeu, chiar şi numai într-o singură zi! Dacă o vom face într-o zi, ne vom îndulci atât de mult, încât nu vom mai dori *ziua omului.*

Să ne cercetăm deci, pe noi înşine. Îl urmăm noi pe Hristos? În loc de răspuns, să luăm un exemplu. În timp ce Îl chem pe Hristos cu „Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă”, dintr-odată mă ia căscatul şi mă gândesc: „Rugăciune-i asta? Îl fac de ruşine pe Dumnezeu mai mult decât mă rog. Mai bine să mă culc”. Nu, ne spune Sfântul, atitudinea ta nu e bună, pentru că cine are simţirea şi cunoştinţa că prin rugăciunea continuă Îl îmbrăţişează pe Domnul Iisus, că în acea clipă prin lupta lui Îl strânge în braţe pe Hristos, atunci cu adevărat nu oboseşte să continue lupta, aşa cum zice şi prorocul Ieremia. Lucrul acesta e valabil pentru fiecare luptător duhovnicesc, pentru că toţi oamenii suntem alcătuiţi din aceeaşi frământătură.

Şi tu deci, când te lupţi şi nu-L ai pe Dumnezeu, atunci să crezi în El. Iar când viaţa îţi este învolburată, iar lupta ta duhovnicească nu-ţi dă nici o bucurie, atunci să crezi că Dumnezeu Se ascunde în ruinele pe care ţi le-au lăsat vrăjmaşii tăi. Şi într-o anumită clipă Dumnezeu, deşi

e nevăzut, îţi va da măreţia faptului de a-L avea pe El. De aceea, să te rogi aşa: „Dumnezeul meu, Te am, dar aştept şi să Te văd în viaţa aceasta", fără să cazi în nepăsare ca ceilalţi oameni.

Caracterul nevăzut al lui Dumnezeu şi lupta duhovnicească au adus în mintea Sfântul Isihie lumea nevăzută în care Se ascunde Dumnezeu şi unde vrea să înalţe şi sufletul nostru, ca să-L vadă. De aceea spune:

Când sufletul va fi zburat prin moarte în văzduh, având în porţile cerului pe Hristos cu sine şi pentru sine, nu se va teme nici acolo de vrăjmaşii săi, ci va grăi către ei din porţi cu îndrăznire, ca şi acum. [149]

După moarte, în drumul nostru către cer, îi vom întâlni pe vrăjmaşii noştri, pe demoni, care ne vor însoţi până la uşa raiului. Îndată ce vom ajunge acolo şi vom vrea să înaintăm, ni se vor pune înainte şi ne vor spune: „Pleacă de aici, îţi aminteşti când ai făcut aceea? Îţi aminteşti cealaltă?" Dar sufletul care are *cu sine şi pentru sine pe Hristos*, nu va avea greutăţi, pentru că Însuşi Hristos Cel nevăzut îl urmează şi îl apără. Cuvintele Sfântului ne dau mângâiere şi nădejde, pentru că arată comuniunea sufletului cu Hristos şi apărarea lui de către Hristos în acele clipe înfricoşate.

Numai să nu slăbească până la ieşirea lui să strige către Domnul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, ziua şi noaptea.

Doar atât, copilul meu, – zice Sfântul – cât trăiești, nu te opri să strigi, zi și noapte, către Hristos, chiar și când rugăciunea ta este de nesuferit, neînțeleasă, împovărătoare, chiar și când moțăi sau ești în mocirla păcatului, în înșelare, în răutatea patimilor. Strigă neîncetat: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă", și atunci Hristos Însuși, fără ca tu să înțelegi aceasta, va fi cu tine și va fi întotdeauna sprijinitorul tău. Astfel, în drumul tău spre cer, nu va trebui ca tu să dai cuvânt pentru patimile tale, pentru neputințele tale, pentru problemele tale, pentru răul pe care l-ai lăsat în urmă, ci Dumnezeu. Adică va răspunde Dumnezeu vrăjmașului său? Nu. Pur și simplu îl va nimici, iar acela se va face nevăzut.

Plutind pe marea înțelegătoare (mintală), încrede-te în Iisus. [150]

Marea este iubirea, iconomia, bunătatea lui Dumnezeu. De aceea, să-ți amintești că, așa cum intrând în mare ești cuprins de jur-împrejur de ea, așa și în viață, oriunde te-ai afla, se află marea înțelegătoare a lui Hristos, „căci întru El trăim și ne mișcăm și suntem" (F.A. 17, 28). Prin urmare, să fii și tu noapte și zi „în Hristos". Așadar, când străbați marea vieții tale, să-ți întemeiezi curajul pe Iisus Cel nevăzut.

Căci El îți zice tainic înlăuntrul inimii tale: „Nu te teme, fiul meu Iacov, puținule la număr Israile, nu te teme vierme Israile, Eu te apăr și te sprijinesc". Deci dacă Dumnezeu e cu noi, care e răul care să poată ceva împotriva noastră?

Copilul meu, – ne şopteşte Hristos în inimă – chiar dacă eşti micuţ, chiar dacă eşti un nimic, chiar dacă eşti pierdut, nu te teme. Şi chiar un vierme scârbos de-ai fi, copilul meu, *Israil*, – Israil este cel ce vede pe Dumnezeu – totuşi eşti fiul Meu, ai fost chemat ca să Mă vezi şi ca să Mă contempli pentru totdeauna. Prin urmare, ce viclean, ce vrăjmaş te poate birui, dacă Eu sunt cu tine? *Vierme Israil*, viaţa ta viermănoasă poate să devină vedere a lui Dumnezeu!

Ce înţelesuri zemoase! Cum reuşeşte Sfântul întotdeauna să ne întărească inima!

Cu noi este Cel ce a fericit pe cei curaţi cu inima şi a rânduit că Iisus cel dulce şi singurul curat vrea să intre dumnezeieşte şi să locuiască în inimile curate.

Copilul meu, întemeiază-ţi curajul în Dumnezeu, Care îi fericeşte *pe cei curaţi cu inima* şi rânduieşte ca *dulcele Iisus* – Îl numeşte dulce ca să ne dea curaj – să te ia asupra Lui pe tine, viermele, pe tine, întinatul. Dar pentru că El Însuşi este curat, vrea să intre şi să locuiască în cei curaţi.

De aceea, să nu uiţi că, Iisus fiind curat, şi tu trebuie să fii curat. Nu zice: fii curat, – câtă subţirime, câtă nobleţe! – ci se adresează viermelui mizerabil şi-l îndeamnă să aibă curaj în Hristos, Care a rânduit că intră şi locuieşte numai în cei curaţi, lăsându-te pe tine să tragi concluzia ce trebuie să urmăreşti.

Ce înseamnă *intră*? Aşa cum marele Alexandru l-a

călărit pe Bucefal[1], aşa şi Sfântul Duh vine şi se aşază pe inima noastră, intră în ea şi rămâne acolo.

De aceea să nu încetăm, după dumnezeiescul Pavel, a ne exersa mintea spre evlavie. Aceasta este evlavia, acesta drumul cuvântului, adică făgaşul judecăţii sau calea gândului. Potrivit dialectului atic, această cale se numeşte drum şi făgaş, care este gândul.

În acest text Sfântul filosofează. *Dialectul atic* este limba vorbită în Atica[2], iar *drumul* este calea. Dar cuvântul *drum* nu înseamnă numai drumul fizic, ci şi traseul pe care îl urmăm pentru a ajunge undeva. În mod concret, care este traseul? Adevărata evlavie. Foloseşte cuvântul *evlavie* influenţat de Apostolul Pavel care, în prima Epistolă către Timotei, ne spune să ne exersăm mintea spre evlavie (1 Tim. 4, 7).

Ce înseamnă *evlavie*? Faptul de a avea o credinţă adevărată şi vie, şi legătură cu Dumnezeu. Dar evlavie este şi trezvia, nevoinţa rugăciunii minţii. Aşadar, prin cuvintele *acesta e drumul raţiunii, adică făgaşul judecăţii sau calea gândului*, Sfântul vrea să spună că traseul cuvântului, al vieţii duhovniceşti are un anumit ritm. Aşa cum orice cântare şi fiecare tropar au ritmul lor, tot aşa şi viaţa duhovnicească are propriul ei ritm. Prin urmare,

[1] Calul legendar al lui Alexandru cel Mare pe care l-a îmblânzit el însuşi.

[2] Zona geografică în care se află Athena, având aproximativ 2600 km^2.

trezvia este un drum care te conduce în mod ritmic de la o etapă la alta.

Acesta e drumul rațiunii, adică făgașul judecății sau calea gândului. Făgașul cuvântului nu sunt cuvintele, ci mintea omului. De aceea, cuvintele *drum* și *cale* nu înseamnă numai locul prin care treci, ci și urmarea lui Hristos Care trece. Adică Hristos este traseul tău și drumul tău și sfârșitul căii tale, El este toate. Așadar, când ai trezvie și spui rugăciunea, Îl urmezi pe Hristos, chiar și dacă nu vrei. El îți deschide drumul și tu ești împreună cu El, chiar dacă te vezi numai pe tine. *Făgașul judecății* înseamnă: evit gândurile și am partea mea cuvântătoare întoarsă spre Dumnezeu. Merită să ne țintuim partea noastră cuvântătoare (rațională) în Dumnezeu și El ne va duce în cer, fără nici o greutate.

Ce cinste ne-a făcut Dumnezeu! Cu câtă iubire ne învăluie! Cum este El neîncetat sclavul nostru! Cum ni le deschide pe cele cerești, nouă, viermilor! Viermele nu vede mai departe de el însuși, în timp ce noi vedem chiar și în cer. Cine poate să dăruiască astfel de lucruri? Numai un Dumnezeu! Să ne desfătăm de ele, așadar, fiindcă pentru aceasta am ieșit în pustie și am intrat în peșteră.

Dar ce pățim noi adeseori? Socotim nevederea lui Dumnezeu ca o dovadă a nereușitei vieții noastre duhovnicești, în timp ce aceasta e o minciună. Numai cel egoist, cel plin de slavă deșartă, complexatul, bolnavul, mândrul, cel care nu-L iubește pe Dumnezeu gândește astfel. Gândește-te la cineva a cărui soție a plecat în alt oraș, iar el își zice: „Nu o mai văd pe nevastă-mea acum, ia să merg la altele". Își mai iubește el acum soția? Nu. Altul însă

care o iubeşte, îi moare soţia şi el nu se recăsătoreşte. Biserica îngăduie, desigur, a doua căsătorie, dar o numeşte „curvie cuviincioasă”, pentru că doar o singură femeie se potriveşte unui bărbat. Pentru noi însă este Biserica, Hristos. Adică, nu putem să dorim altceva din cauză că nu-L vedem pe Hristos.

În realitate, nevederea lui Dumnezeu este apărarea noastră, siguranţa noastră, premisa pentru cultivarea puterilor noastre duhovniceşti de vedere, astfel încât să înveţe să-L vadă pe nevăzutul Dumnezeu ca văzut şi vizibil. Să nu ne încurcăm. Numai inimile care nu iubesc, ci se gândesc doar la ei înşişi, cer să-L vadă pe Dumnezeu, să se încredinţeze de prezenţa Lui. Dar încredinţarea prezenţei lui Dumnezeu s-a săvârşit prin moartea şi învierea lui Hristos, prin semnul lui Iona (Mt. 12, 39-40). Aşadar, crede şi tu în moartea egoului tău, ca să trăieşti învierea. Moartea ta îţi va da dovada prezenţei lui Dumnezeu, putinţa de a-L vedea pe Dumnezeu.

Prin urmare, cine a murit după dispoziţia sa lăuntrică şi nu cere vederea lui Dumnezeu, unul ca acesta trăieşte după Hristos. Cine nu vrea să moară, ci vrea să se laude şi să fie el însuşi dumnezeu, numai unul ca acesta cere vederea lui Dumnezeu. Dar dacă din întâmplare o va primi, va muri. Adică dacă Dumnezeu răspunde curiozităţii noastre, micimii noastre, slavei noastre deşarte, nu ne va da ceea ce ne este de folos, ci moartea.

Cel care însă nu cere vederea lui Dumnezeu va avea oare parte de roadele Sfântul Duh? Sigur că va avea, dacă trăieşte lucrând trezvia. Atunci toate vor veni singure, de la sine. Dar e nevoie ca şi legătura cu Stareţul său să fie

adevărată. Să luăm un exemplu.

Cineva e bolnav şi pleacă în America la tratament. Ajunge acolo, dar în cele din urmă nu se ocupă de sănătatea lui, ci de multe altele. Adică nu-i descrie medicului evoluţia bolii sale, nu are chef să facă ce i se spune. Nu-i păcat de călătoria peste Ocean pe care a făcut-o? Întorcându-se în ţară, fără să se fi însănătoşit, poate povesti despre multe lucruri frumoase, văzute în ţara străină, despre înlesnirile de acolo, dar dacă nu şi-a dobândit şi sănătatea, ce a câştigat din toate?

La fel păţim şi noi când mergem la Stareţ şi nu-L cerem pe Dumnezeu, nu-L vânăm pe Dumnezeu, nu-L aşteptăm pe Dumnezeu. De cerem alte lucruri, mergem în chip nedrept la Stareţ. Omul care-L cere pe Dumnezeu şi Îl aşteaptă este întotdeauna liniştit şi paşnic, este întotdeauna foarte frumos şi în dureri, şi în nereuşite, şi în prigoană, şi în neputinţă, şi în uitare, peste tot.

Aşadar, să mergem la Stareţ cu adevărat pentru Dumnezeu, să vorbim despre Dumnezeu, să-i spunem ce am făcut, câtă răbdare am avut înaintea lui Dumnezeu, să-i exprimăm bucuria noastră pentru iubirea lui Dumnezeu.

Dar ce înseamnă răbdare în viaţa noastră zilnică?

„Aşteptând, am aşteptat pre Domnul” (Ps. 39, 1), zice Psalmistul. Dacă am avut vreo durere şi alergăm să-i spunem Stareţului, nu poate fi vorba de răbdare. Dacă ne-am operat şi avem dureri, şi i le spunem şi pe acestea, iarăşi nu poate fi vorba de răbdare. Atunci de ce le mai spunem? Ca să arătăm că durerea noastră ne aminteşte de această viaţă mincinoasă şi că nimic altceva nu-i adevărat

decât singur Dumnezeu? Dacă da, atunci e bine. Dacă nu, atunci de ce le mai facem cunoscute?

Alt exemplu. Eşti călugăr şi Stareţul n-are încredere în tine. Dacă nu are încredere, unde-i răbdarea ta înaintea lui Dumnezeu? Acum ai un motiv în plus ca să îţi arăţi soaţa, adică smerenia ta, astfel încât să dobândeşti părtăşia cu Hristos. În realitate, Stareţul sigur că are încredere în tine, dar pur şi simplu aşa se poartă faţă de tine.

Sau eşti căsătorit şi îi spui duhovnicului tău: „Nevastă-mea mă înşală. Am dovezi". De ce mai spui şi asta? Ca să-I arăţi răbdarea ta lui Dumnezeu? Dacă da, atunci zi: „Dumnezeul meu, pe nevasta asta pe care o am o accept, aşa cum au făcut sfinţii Tăi şi prorocii, nu vreau să mă apăr". Să ştiţi că întotdeauna are importanţă şi semnificaţie ce cerem, pe cine aşteptăm şi pe cine avem înaintea ochilor noştri.

„Întru mulţimea păcii se va desfăta", după David, cel ce nu primeşte faţă de om, judecând nedreptate în inima sa, adică neprimind chipuri de ale duhurilor rele. [151]

Acum Sfântul foloseşte versetul din Psalmi care se referă la desfătarea de pace a omului blând (Ps. 36, 7).

Cel ce nu primeşte faţă de om. Cel care nu primeşte faţă de om va avea neîncetat desfătări duhovniceşti, va

trăi stări pline de pace. Verbul *primește* exprimă aici influenţa altei persoane asupra mea. De exemplu, îmi faci un cadou şi prin aceasta mă faci de nu te mai pot critica atunci când eşti vinovat. Sau eu îţi zâmbesc, iar tu nu mai poţi să-mi vorbeşti în mod direct şi sincer, atunci când trebuie să-mi spui ceva neplăcut, pentru că te jenezi, te sfieşti. De aceea, potrivit Sfântului, fericit e omul care nu e influenţat de altul. Sau vii şi îmi spui: „Ieri l-am văzut pe cutare preot într-o postură deloc cuviincioasă". În altă zi îl văd şi eu pe acelaşi preot pe drum, îmi amintesc ce mi-ai spus şi îndată îl cobor înlăuntrul meu. Atunci „am primit faţă de om".

Aşadar, să rămânem neinfluenţaţi de ceilalţi, pentru că unul va încerca să ne schimbe gândirea, al doilea îl va osândi pe aproapele nostru, al treilea ne va influenţa prin purtarea lui urâtă. Cu cele duhovniceşti nu putem să ne jucăm. De aceea, să nu ne târască după ea nici o faţă de om. Altfel, nedreptăţim şi dispreţuim personalitatea noastră. Dar, mai ales, să nu ne lăsăm influenţaţi până la măsura de a nedreptăţi pe cineva sau de a imita răul altcuiva sau de a osândi persoana care ne influenţează.

Cine nu e influenţat de oameni se simte în siguranţă. Un astfel de om nu este smintit de nimic. Sfânta Scriptură interzice să-i smintim pe oameni (Mt. 18, 6-7). Dar smintitor şi vătămător pentru el însuşi este şi cel care produce sminteala. Facă celălalt ce vrea! Noi să avem personalitatea noastră vie şi întreagă în toate situaţiile. Să fim de nesmintit. Şi să nu uităm că cine nu este influenţat şi nu se sminteşte dobândeşte miriade de trăiri şi de desfătări, care îi dau bucurie şi pace în inimă. Dar

cum putem să nu fim influenţaţi de celălalt?

Judecând nedreptate în inima sa. De exemplu, îmi dau seama că omul pe care îl am în faţă judecă pe altul sau face un lucru incorect. Atunci sunt dator să fiu atent, încât să rămân aşa cum eram. În plus, trebuie să nu mă îndeletnicesc cu scăderea lui sau cu răul pe care-l face sau îl spune, îl cloceşte sau îl urmăreşte. Să nu am nici un amestec în păcatul celuilalt. Văd că îl cheamă pe unul la o treabă, iar el la început se codeşte, dar apoi merge. Dacă voi fi influenţat de codeala lui şi o vâr în mine, devin şi eu un om uşor de smintit, nesigur, alunecos, şi într-o zi voi cădea, cu siguranţă, în prăpastie.

Aşadar, Sfântul ne îndeamnă să fim noi înşine înaintea tuturor oamenilor, mai ales, înaintea celor care au ceva rău, nedrept, mârşav în gândirea lor, în purtarea lor, în cuvintele lor. De asemenea, să nu ne băgăm în viaţa altuia, să nu judecăm, să nu-l sfătuim, să nu-i cerem să se schimbe. Să rămână cel care este. Noi ne vom rândui propria noastră cale şi el pe a lui.

După ce Sfântul a spus la început *cel ce nu primeşte faţă de om*, mai apoi zice *adică neprimind chipuri de ale duhurilor rele*. Această expresie explică foarte bine felul în care omul este influenţat. Care este înţelesul? Când un om face ceva smintitor, iar eu îl văd, atunci sunt influenţat şi imaginea lui pătrunde în mine. În realitate însă, în spatele chipului acestui om, se ascunde demonul cel viclean. Să nu zicem deci că omul greşeşte. Cu siguranţă, el este cel care a săvârşit răul, dar nu l-a făcut de la el însuşi, i l-a sugerat vicleanul. Adică, în spatele lui se ascunde un chip întunecat. Din acest motiv, pe cei răi şi vicleni nu-i urâm,

ci-i iubim, după cum ne iubeşte şi pe noi Dumnezeu, chiar dacă suntem păcătoşi.

Prin urmare, să ştim că chipul omului care ne influenţează este o mască şi că în spatele ei se află persoana demonului celui viclean. Nu ne târăşte după sine omul, ci vicleanul demon. Sau mai bine-spus, dracu'l pune pe om. Greşesc, desigur, şi oamenii, pentru că îşi împrumută inima sau gura sau ochii lor vicleanului ca să le folosească drept instrumente ale sale, dar asta este deja problema lor. Noi suntem datori să ştim adevărul.

Şi prin chipuri cugetând păcatul. Sau judecând rău şi osândind în pământul inimii sale, şi prin aceasta predând păcatului pe cele drepte.

Chipul omului care greşeşte, în spatele căruia se află în esenţă chipul demonului, devine pricină de a-mi aminti de păcat. Adică, atunci când îmi amintesc de chipul care m-a scandalizat sau mi-a spus ceva rău, îndată îmi amintesc de păcatul lui. Acum, eu sunt răspunzător, pentru că celălalt se poate să-mi fi spus lucruri urâte din neputinţă, din neştiinţă, din lipsă de minte, din imboldul vicleanului. Eu însă păcătuiesc întru cunoştinţă prin faptul că îmi amintesc de chipul lui şi de păcatului lui, şi sunt absolut răspunzător de păcatul meu. Văd, de exemplu, pe cineva şi îndată îmi amintesc că ieri stătea la biserică cu mâinile în buzunar. Treaba lui. Ce mă priveşte, dacă el a păcătuit? Dar eu, care mi-am adus imaginea de ieri în mintea mea şi mi-am amintit ce-a făcut, am păcătuit îndată, am ajuns un vas spart. Aţi văzut cum ia naştere lanţul păcatelor?

De aceea, să nu păstrăm niciodată în cugetul şi în inima noastră faţa omului care ne-a smintit sau care nu s-a purtat corect. Altfel, chipul lui ne va face să păcătuim.

Sau judecând rău şi osândind. Aici Sfântul înfăţişează evoluţia păcatului înlăuntrul meu. După ce mi-am amintit răul pe care mi l-a făcut celălalt, încep acum să-l judec şi să-l osândesc *în pământul inimii*. Fiecare judecată se face la un tribunal, iar noi îl judecăm pe celălalt în inima noastră. Judecata se face înlăuntrul nostru, şi suntem răspunzători pentru ea, pentru că ne amestecăm astfel în viaţa celuilalt.

Predând păcatului pe cele drepte. Fiţi, vă rog, atenţi cât de bine sunt analizate psihologic toate în Cuvântul Sfântului. Când eu primesc păcatul celuilalt şi îl judec, simt că am păcătuit înlăuntrul meu şi, de aceea, zic: „Cum voi mai sta acum înaintea lui Dumnezeu? Cum mă voi mai ruga? Sau ce-o să-i spun Stareţului când mă va întreba de ce am făcut aceasta?" Şi îndată aflu vreo îndreptăţire ca să mă justific: „Aşa-i, zic, am păcătuit osândindu-l în inima mea, dar am avut dreptate, pentru că lucrul pe care l-a făcut este îngrozitor".

Dar de îndată ce văd că m-am îndreptăţit pe mine însumi, trebuie să înţeleg că am căzut în mormântul păcatului. Pentru că cel ce rămâne statornic în viaţa creştină nu se îndreptăţeşte niciodată pe el însuşi, ci spune ca şi vameşul: „Eu sunt păcătosul, tâlharul, vinovatul." Şi dimpotrivă, cel care îşi îngăduie şi cea mai mică îndreptăţire, acesta este vinovat. Vrei să afli cu precizie cine este vinovatul? Pune o întrebare. Cel care se îndreptăţeşte pe el însuşi şi arată că este aşa cum trebuie, să înţelegi că este

păcătos. Noi, sigur că nu facem niciodată astfel de experimente, nu cercetăm niciodată viaţa celuilalt. Ne cercetăm numai pe noi înşine ca să vedem dacă ne îndreptăţim.

După ce Sfântul ne-a explicat cum se săvârşeşte păcatul atunci când suntem influenţaţi de alţii, continuă să ne vorbească despre duhurile viclene.

Căci marii şi cunoscătorii Părinţi au numit într-unele din scrierile lor şi pe draci oameni, pentru facultatea lor raţională, cum este locul din Evanghelie unde zice Domnul: „Un om rău a făcut aceasta" şi a amestecat în grâu neghină (Mt. 13, 25).

De multe ori, când Părinţii Bisericii vorbesc despre demoni nu îi numesc „demoni vicleni", ci „oameni vicleni", pentru că demonii, de cele mai multe ori, se ascund în spatele oamenilor. De aceea, Sfântul aminteşte de pilda evanghelică în care Domnul ne spune că plugarul s-a dus dimineaţa la câmpul său şi, ce să vadă! Neghinele au crescut şi au înăbuşit grâul. Cine le-a semănat? *Un om viclean.* În realitate însă, le-a semănat demonul cel viclean prin mâinile acestui om nefericit şi viclean. Prin urmare, când celălalt face ceva rău, să nu ne lăsăm influenţaţi, ci să-l îndreptăţim. Atât de mult, încât şi un cuţit dacă ia ca să ne înjunghie, să fim liniştiţi şi paşnici, şi să zicem: „Fiind om, nu greşeşte el, greşeşte demonul". Aşa gândeau Sfinţii şi aşa gândesc toţi câţi vor să-i urmeze şi să fie credincioşi învăţăturii Bisericii.

Cu toţii ştim că demonii sunt înfricoşători, că au patimi îngrozitoare, dar noi nu-i vedem şi nu le trăim, şi de

aceea nu înțelegem ce ne fac. Dar ne aducem aminte de bârfa pe care ne-a spus-o cineva chiar și după douăzeci de ani. Sau nu uităm expresia feței celui care a vorbit ironic la adresa noastră înaintea altora.

Pentru facultatea lor rațională. După cădere, omul are caracteristici demonice. Ca să înțelegem acest lucru, să dăm un exemplu: zici o minciună. Biblia însă spune că tatăl minciunii este diavolul. Când eu te aud mințind, îți spun: „Ești un drac". E normal să-ți spun așa, pentru că minciuna are ca obârșie pe diavol. El a spus prima minciună în rai și a ajuns tatăl minciunii (Fc. 3, 4-5). Prin urmare, nimeni nu zice vreo minciună în veac, dacă nu e purtat de draci. Mai ales când omul se împărtășește, atunci fiecare împărtășanie primită aduce un drac în plus. În cele din urmă, omul acesta devine atât de sălbatic, atât de înfricoșător, atât de mândru, atât de nepocăit, se îndreptățește într-atât pe sine însuși, încât nimeni nu se mai poate înțelege cu el. Crede că are toate drepturile și îi trece pe toți prin sabie, îi osândește pe toți, și el singur este nevinovat, el singur vrea mântuirea lui și a celorlalți. Prin urmare, minciuna este însușirea demonului, și de aceea spunem că omul care minte e un demon.

Aici Sfântul însă nu-l numește pe om demon, ci pe demon om, *pentru facultatea lui rațională*, din pricina gândurilor omului. Gândurile sunt o caracteristică omenească. Demonul nu are gânduri, are imaginație. De asemenea, demonul nu are suflet, este duh. Dar duhul lui s-a netrebnicit, s-a întunecat, s-a îngroșat, iar acum este gros, rău-mirositor, rece, toate trăsăturile lui sunt grotești. Așadar, pentru că nu are gânduri, folosește propriul nostru

gând, adică imită facultatea noastră raţională, aşa cum şi noi îi imităm isprăvile. De aceea, se şi numeşte om.

Aţi văzut izbânzile noastre? Îi împrumutăm chiar şi dracului experienţa şi caracteristicile noastre. Merită să amintim aici povestirea cu călugărul care se plângea că diavolul i-a arătat un anume fel de păcat. A apărut atunci diavolul şi i-a spus: „Mincinosule, eu nu ţi-am spus nimic, nici nu ştiam ce faci. La tine am văzut asta prima oară. Tu ai inventat asta."

Prin urmare, Părinţii îi numesc oameni pe draci cu dreptate, din cauza facultăţii raţionale omeneşti pe care ei o imită. Mormântul în care cădem noi oamenii este partea noastră raţională, adică faptul că îngăduim să se înfiripe sau să se înstăpânească în noi gândurile. Dintre acestea, unele provin din dorinţele noastre, altele din ideile noastre, altele din cunoştinţele noastre, iar cele care intră din afară sunt năluciri de-ale demonilor. Nălucirile coboară apoi în inimă şi acolo se intersectează cu propriile noastre gânduri. Deci, dacă vrem să evităm păcatul, trebuie ca îndată ce a intrat un gând înlăuntrul nostru, – ăsta-i un om rău, celălalt tot aşa, al treilea mă urăşte, al patrulea uite-l cum se chiorăşte la mine, al cincilea cine ştie ce scop mai are cu mine de mă întreabă – îndată să închidem gura cugetului nostru.

Iar răul de la aceştia ne vine pentru că nu ne împotrivim repede.

Dacă suntem influenţaţi de persoana şi faptele celuilalt înseamnă că iubim răul. Astfel, îndată ce vedem că

intră în noi un gând, nu-l alungăm. Aşadar, să nu credem că gândul pe care îl avem în noi nu îl vrem. Dacă nu l-am vrea, l-am alunga îndată. Dar faptul că a rămas, chiar şi numai pentru puţin timp, arată că ne place, că îl susţinem.

Astăzi, de exemplu, m-am împărtăşit şi îndată ce am plecat din biserică mi-a venit un gând: „Te-ai împărtăşit cu nevrednicie. Nu-ţi e ruşine să te împărtăşeşti?". Şi îndată încep să mă clatin, să-mi pierd bucuria. M-am împărtăşit astăzi cu Hristos şi, în loc să zbor de bucurie, sunt strâmtorat de gândul că m-am împărtăşit cu nevrednicie, că nu m-am pocăit. De asemenea, cred că asta este cercetare de sine, autocritică, că e ceva bun. Dar pentru că gândul meu nu îmi dă bucurie, nici desfătare *de mulţimea păcii*, înseamnă că nu e corect, că e păcat, egoism, tulburarea firii mele, pentru că din clipa aceea devin un hoit.

Alt exemplu: vii şi-mi ceri să te ajut într-o problemă pe care o ai. Îndată îmi vine gândul: „Pe tine te-a găsit, bre, pârlitule, să-l ajuţi?" Şi răspund gândului: „Se pare că vrea să mă exploateze". De aceea, nu-ţi răspund prompt, ci zic: „O să văd şi, dacă pot, te voi ajuta". Răspunsul meu arată că am primit gândul.

Sigur că pot să-ţi dau acelaşi răspuns şi pentru că nu e corect să făgăduim ceva şi să ne legăm dacă nu cântărim bine lucrurile. Trebuie ca problema să asude bine în mintea noastră până ce răspundem celuilalt. Dar asta nu în viaţa simplă de zi cu zi. Adică, dacă tu mă rogi să te ajut să muţi un vas, n-o să cad pe gânduri să văd dacă trebuie să te ajut, ci o voi face îndată. La fel şi dacă îmi ceri nişte bani. Dacă însă îmi ceri un milion şi-mi făgădu-

ieşti că mi-i dai înapoi cu dobândă, cum vei putea să mi-i înapoiezi dacă tu eşti sărac şi mai ai şi multe datorii? De obicei, săracul ajunge tot mai sărac. Aşadar, sunt dator să mă gândesc, nu în chip viclean, ci potrivit cu cele spuse de Sfânta Scriptură, şi să zic: „Dacă fratele meu nu poate să-mi dea înapoi milionul, sunt eu gata să i-l dăruiesc?" Pot oare să-i spun: „Halal să-ţi fie, om sărac ce eşti, muncitor, îndurerat, îţi dăruiesc milionul din prisosinţa mea"? Dacă am dispoziţia să i-l dăruiesc, atunci să i-l împrumut şi să-i şterg datoria. Altfel, într-o zi voi ajunge ca şi omul cel aspru din Evanghelie, care datora zece mii de talanţi şi-l sugruma pe cel care-i datora o sută de dinari, ca să-i plătească (Mt. 18, 24 ş.u.).

Aşadar, gândeşte-te: poţi să îi dăruieşti banii? Sau ai tu dreptul să faci asta? Pentru că dacă eşti monah, nu ai acest drept, toate aparţin mănăstirii. Te roagă un frate să-i dai stiloul, iar tu i-l dai, pentru că ai două. Dar stiloul nu-i al tău, aparţine mănăstirii, îl stăpâneşte Stareţul. Tot aşa şi dacă eşti căsătorit. Nu poţi să dăruieşti nimic fără să-ţi întrebi soţia, pentru că amândoi sunteţi una şi nu puteţi lua hotărâri separat.

Alt exemplu: am un izvor de apă, iar tu vii şi-mi spui: „Dă-mi şi mie puţină apă pentru vara asta". Eu accept şi-ţi răspund: „Bagă-ţi o ţeavă şi trage". Îţi montezi tu ţeava şi iei apă toată vara, apoi vine iarna, tu te-ai obişnuit cu apa şi îmi zici: „Cum s-o dau înapoi? O să-mi trebuiască apa, pentru că vreau să mai irig o grădină, să mai plantez nişte măslini ... aşa că o s-o păstrez". Între timp, eu vin şi te rog să-mi dai înapoi apa, fiindcă am nevoie de ea. Îţi zic: „Am copii, sunt om sărac, nu-mi mai lua din apă".

Iar tu, tot aşa faci. Ce-o să fac eu atunci? Trebuia să mă fi gândit de la început şi să-ţi fi spus: „Nu, frate, nu pot să-ţi dau apă" sau „Nu mă lasă nevastă'mea, sau duhovnicul". Toate trebuie făcute cu înţelepciune.

De aceea suntem biruiţi de gândurile rele.

Când nu luăm aminte la paza minţii de gânduri, atunci devenim nişte pârliţi, ne netrebnicim, ne extenuăm, păcătuim, puţim a hoit. Aceasta pentru că nici un păcat nu se săvârşeşte fără să-i premeargă un gând. Dar dacă gândul a zidit păcatul în noi înseamnă că noi i-am îngăduit aceasta şi, prin urmare, păcătuim cu voia noastră. Aşadar, am greşit în modul în care am întâmpinat gândul? Nu l-am izgonit îndată, fie bun, fie rău? Acum mă vor târî toate gândurile. Vicleanul foloseşte şi gânduri de-a dreapta ca să ne prindă în mrejele lui, iar după ce s-a încredinţat că ne încredem în aceste gânduri, ne trăzneşte şi ne arde fără să ne dăm seama.

De multe ori auzim stihul din Psalmi: „Din mâna străinilor izbăveşte-mă" (Ps. 143, 7) şi ar putea spune cineva că asta înseamnă ca Dumnezeu să ne izbăvească de bârfelile şi de răutăţile vrăjmaşilor. Dar pentru că psalmul din care e luat acest stih este duhovnicesc şi proorocesc, înseamnă că „cei străini" sunt oamenii vicleni, în spatele cărora se ascund demonii. La fel şi textul: „Adaugă lor rele, Doamne, adaugă rele, celor slăviţi ai pământului" (Is. 26, 15), nu exprimă ura faţă de oameni, ci faţă de demoni. Aşadar, să fim atenţi cu oamenii care devin instrumente ale diavolului şi să nu ne lăsăm influenţaţi de

ei, dar nici să nu-i osândim.

De pildă, îţi trânteşte cineva de mai multe ori nişte minciuni, iar tu tragi concluzia că omul ăsta este un adevărat mincinos. În acest caz, ai păcătuit cu siguranţă, pentru că l-ai osândit. Dar ca să-ţi spună cineva minciuni, trebuie ca tu să-i fii dat dreptul, pentru că nimeni nu pune lucruri împuţite într-o vază, ci le aruncă la coşul de gunoi. Aşadar, dacă cineva îndrăzneşte să-ţi spună lucruri neadevărate sau să-ţi vorbească de rău pe cineva care lipseşte, sau să judece, în general, diferite persoane, tu eşti de vină cu desăvârşire, pentru că tu i-ai lăsat impresia că însetezi şi te bucuri să auzi bârfe despre alţii. Dacă însă nu eşti un astfel de om şi Îl iubeşti pe Dumnezeu, îndată ce fratele tău îţi va spune despre altcineva că minte, tu îi vei închide de îndată gura: „Iartă-mă, îi vei spune, nu te-am întrebat. Te rog foarte mult să nu-mi vorbeşti". Şi poţi să faci aceasta pentru că Sfânta Scriptură zice să ascultăm mai mult de Dumnezeu decât de oameni (F.A. 5, 29).

Vine un altul şi îţi spune: „Frate, vreau să-ţi spun durerea mea". Tu, din iubire, îl asculţi, îi arăţi interes, iar el continuă: „A venit cutare şi m-a ocărât". Atunci, dacă ai demnitate, dacă Îl iubeşti pe Dumnezeu, dacă crezi că ai suflet şi că înaintea ta se află Dumnezeu, eşti dator să-i spui: „Iartă-mă, spune-le astea duhovnicului tău". Pentru că atunci când crezi că Hristos este prezent, nu îndrăzneşti să asculţi clevetiri la adresa altora. Tremuri. Dacă tu nu tremuri şi primeşti să-l osândească pe celălalt, aceasta înseamnă că nu Îl ai pe Dumnezeu înaintea ta pururea (Ps. 15, 8).

Cu adevărat, nu-L avem pe Dumnezeu înaintea ochilor atunci când acceptăm ca alţii să ne semene neghinele

în inimă. Şi cu siguranţă greşim noi, niciodată celălalt. Noi dăm drepturi, ceea ce înseamnă că o anumită răutate se ascunde în noi faţă de celălalt şi de aceea acceptăm să auzim criticile la adresa lui. Dar chiar dacă nu am ascunde nici o răutate, ne vătămăm lăuntric atunci când auzim astfel de bârfe împotriva lui.

Să luăm un exemplu. Sunt căsătorit şi vine cineva şi-mi spune:

– O ştii bine pe nevastă-ta?

– Cum să n-o ştiu pe soţia mea! îi răspund. El pleacă şi vine a doua oară:

– Unde a fost alaltăieri nevastă-ta?

– La o vecină, îi zic. Pleacă şi vine pentru a treia oară, repetându-le pe aceleaşi. Atunci eu, deşi îmi iubesc soţia, deşi o înţeleg, deşi o cunosc, deşi am încredere în ea, să fiţi siguri că m-am schimbat lăuntric. Veninul a început să picure şi când se va întâmpla ca soţia mea să întârzie cinci minute la vecină, o să-i spun: „Unde ai fost atâta timp şi te tot aştept? Mi-e foame". Dar în spatele acestei purtări a mele se ascunde influenţa aceluia care mi-a vorbit despre soţia mea. Astfel, încet-încet, se vor găsi şi alte pricini pentru vicleanul care stă ascuns şi care nu iubeşte comuniunea, ci dezbinarea, şi o să ajung într-o zi, când nu sunt atent la ce aud şi la ce văd de la alţii, la divorţ. Se poate ca eu să-mi iubesc soţia, s-o doresc, să-mi tai capul pentru ea, dar acum nu voi putea să-mi impun mie aceasta, pentru că omul este neputincios. Dacă iau barosul şi lovesc de multe ori cu el în perete, o să-l dărâm, oricât de puternic ar fi. Acelaşi lucru se întâmplă şi înlăuntrul meu.

Să ştim deci că în aceste lucruri se ascunde o primejdie. Gura celuilalt sau modul lui de a se purta seamănă înlăuntrul meu gânduri. Gândurile apoi devin imaginaţie, devin chipuri, şi fiecare chip este o amintire care durează, adică se întronizează înlăuntrul meu. Şi după cum umezeala care pătrunde încet-încet îmi macină oasele, tot aşa se întâmplă şi cu lucrurile acestea. De aceea, e nevoie de înţelepciune duhovnicească pentru a şti cum putem să scăpăm şi să străbatem viaţa noastră „cu picioare neudate", fără să păţim nici un rău.

De asemenea, să fim siguri că atunci când îngăduim fraţilor noştri să se poarte faţă de noi aşa cum vor şi să ne spună ce vor, nu-L iubim pe Dumnezeu. Adică e de trebuinţă să fim respectabili, să ne simtă cinstiţi, superiori. Chiar şi păcătos şi ticălos şi curvar să fiu, pentru celălalt trebuie să fiu cinstit, să nu-i dau dreptul să se poarte într-un fel înjositor, care sapă la temelia vieţii mele duhovniceşti.

După ce am început să vieţuim cu atenţie la minte, dacă împreunăm smerenia cu trezvia şi însoţim rugăciunea cu împotrivirea, vom merge bine pe drumul pocăinţei. [152]

Sfântul ne aduce aminte aici de pocăinţă, pentru că omul trăieşte pentru a se pocăi. Chiar dacă viaţa noastră

ar dura numai o singură zi, chiar numai o singură oră, tot în păcate va fi (Iov. 14, 4-5). Din acest motiv, omul smerit şi duhovnicesc trăieşte pocăindu-se neîncetat şi zicând cu lacrimi rugăciunea: „Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă pe mine, păcătosul". Aşadar, cine este sfânt se socoteşte pe sine însuşi păcătos, în timp ce nici un păcătos nu-şi recunoaşte păcătoşenia sa, ci crede că întotdeauna are dreptate.

De aceea şi tu, dacă vrei să trăieşti duhovniceşte, trebuie să uneşti trezvia cu smerenia şi rugăciunea cu împotrivirea. Nu ajunge numai atenţia, e nevoie şi de smerenie. Deoarece atunci când eu iau aminte, dar nu am smerenie, atunci îmi examinez gândul şi zic: „A, ce-mi spune acuma este bine, celălalt lucru e serios, e de la Hristos". Şi aşa cad în cursă. Cel smerit însă, unind smerenia cu trezvia şi rugăciunea cu împotrivirea, de îndată ce intră gândul, îi închide drumul şi nu-l lasă să intre înlăuntru. În acest fel, *vom merge bine pe drumul pocăinţei*, ne vom afla întotdeauna pe calea vieţii duhovniceşti, întotdeauna bucuroşi.

Vom merge bine pe drumul pocăinţei, înfrumuseţând, măturând, împodobind şi curăţind casa inimii noastre de răutate, călăuziţi de numele cel sfânt şi închinat al lui Iisus Hristos, ca de un sfeşnic de lumină.

În acest text, Sfântul Isihie ne dă un exemplu, ca să ne spună cu ce semănăm noi, oamenii. Inima noastră, zice, seamănă cu o casă care are locuri văzute şi cotloane. Dintre acestea, unii le curăţă doar pe cele la vedere,

în timp ce alţii le curăţă şi pe cele în care se uită soacra cea rea. Adică, inima omului este un adânc nemăsurat, cuprinde multe elemente păcătoase. Noi, desigur, socotim că e curată, dar diavolul ştie toate ascunzişurile ei şi pe acestea mizează. De aceea, suntem datori să le curăţim pe toate, ascunse şi văzute, aşa cum îngrijitorul cel bun îşi mătură bine casa şi o împodobeşte pentru oaspetele său. E de trebuinţă să facem inima noastră o cămară de nuntă neîntinată şi curată, pregătită pentru Hristos. Dar pentru a se curăţi un anumit loc e nevoie de lumină, mai cu seamă dacă există şi cotloane întunecoase. Pentru inima noastră avem nevoie de lumina *numelui cel sfânt şi închinat al lui Iisus Hristos.*

Rugăciunea minţii, numele lui Iisus Hristos, cel închinat de toţi îngerii şi de toţi sfinţii şi de propriile noastre inimi, este un sfeşnic ce ne luminează şi ne arată ce trebuie să curăţim. Zi, aşadar, neîncetat numele lui Iisus şi îţi vei descoperi cu siguranţă toate păcatele tale şi te vei curăţi.

Dacă ne vom încrede însă numai în trezvia sau atenţia noastră, repede vom cădea răsturnându-ne, fiind împinşi de vrăjmaşi şi ne vor răpune viclenii şi înşelătorii.

Dacă însă lucrăm numai atenţia şi nu zicem în acelaşi timp şi rugăciunea lui Iisus, atunci duşmanii noştri – oamenii şi demonii care se ascund înapoia lor – ne vor împinge cu influenţa lor, cu cuvintele lor, cu minciunile lor, cu zâmbetele lor, şi ne vor zori spre cădere. Aceşti *vicleni şi înşelători* ne vor stăpâni.

Şi tot mai mult ne vom prinde în mrejele cugetărilor rele, ba chiar vom fi sfâşiaţi cu uşurinţă de către ei, neavând ca suliţă puternică numele lui Iisus Hristos.

Are importanţă ceea ce adaugă aici Sfântul. Demonii, vrăjmaşii noştri, nu numai că ne vor arunca jos, ci ne vor şi învălui în mrejele lor. Ce sunt acestea? Cugetările rele. Cugetare (ἐνθύμησις) este ceea ce există în partea irascibilă a sufletului (θυμός), în inima noastră sau în mintea noastră. De aceea şi spunem: „Mi-am amintit (θυμήθηκα) ceva, mi-a venit în minte."

Prin urmare, mrejele vicleanului demon nu sunt Hristos, ci ceea ce băgăm noi înlăuntrul nostru şi ţinem în inimă, în minte, în voinţă. Adică părerea noastră, voia noastră, dorinţa noastră, ideile noastre, crezul nostru, ceva care ne-a plăcut, ceva care ne adună mintea şi ne face să gândim astfel: „Cum s-a întâmplat asta?". Cugetare este şi atunci când port neîncetat în mintea mea răul pe care mi l-ai făcut şi te urăsc, sau când îmi amintesc de o păţanie de a mea şi mă ruşinez. De asemenea, când mă simt vinovat şi am împunsături de conştiinţă, când simt o strâmtorare înlăuntrul meu, o durere, când mă preocupă ceva.

Toate acestea sunt mrejele pe care le întind pescarii, demonii, ca să prindă ca pe nişte peşti inimile noastre afierosite lui Hristos. Ce groaznic! Mrejele drăceşti să fie conţinutul sufletului nostru! De aceea, tot ce vine şi revine, şi se învârte, şi se tot învârte în mintea şi în inima noastră nu este Hristos, chiar dacă e un lucru bun, ci să ştim că este o cugetare vicleană, un tentacul al diavolului. De multe ori oamenii, când vor să învinovăţească pe cineva,

inventează ceva, de pildă, să fure o carte valoroasă. Lasă cartea undeva aproape și îl împing pe respectivul tot mai aproape de ea. Când victima merge să bea apă, o împing și mai aproape de carte, iar acesta o vede, o dorește și, într-un moment când nu este văzut de ceilalți, o strecoară în buzunar. Atunci ceilalți încep să strige, întrebând unde-i cartea, caută, îl caută prin buzunare și o găsesc. Așa face și cu noi vicleanul. Își aruncă mreaja, încet-încet, până găsește punctul de contact cu cuprinsul inimii noastre, și atunci ne face ai lui. De aceea, să ne temem de mrejele viclene, pentru că se află întinse peste tot.

Căci numai cuțitul acesta preacinstit, învârtit foarte des în inima ce nu se îngrijește decât de una, știe să strângă și să taie gândurile venite de la aceia, să le ardă și să le îngroape ca focul paiele.

Înainte, Sfântul ne-a spus că numele lui Iisus se aseamănă cu un sfeșnic ce-și aruncă lumina în inima noastră, încât putem vedea toată murdăria și o curățim. Acum ne spune că este cuțitul cu care cineva poate să taie cu ușurință pe vrăjmaș, adică pe demon, păcatul, răutatea ce se află în noi. *Cuțitul* la care se referă este satârul cu care se tăiau capetele. Aici Sfântul folosește cuvântul acesta cu un înțeles bun. *Cuțitul preacinstit* este numele lui Hristos care, *învârtit foarte des*, la fel ca sabia în război, îi omoară pe toți vrăjmașii noștri cei vicleni, toate păcatele noastre.

Să învârtim și să rotim neîncetat numele lui Iisus, ca să-i omorâm pe toți vrăjmașii noștri. Chemând numele lui Iisus, păcatul se risipește și vine curăția.

Învârtit foarte des. În marginea textului, îngrijitorul ediției trece „vizitat”, ca variantă pentru *învârtit*, ca să arate că, zicând rugăciunea lui Iisus, ne întâlnim cu Hristos. Adică rugăciunea lui Iisus este o neîncetată împărtășire, o plimbare în rai împreună cu Iisus Hristos.

În inima ce nu se îngrijește decât de una. Această inimă este esențialmente viețuirea monahală, fiecare monah. Dar se poate ca monahul să aibă și multe dorințe? Să se gândească la tatăl lui, la mama lui, să aibă complexe? Dacă un monah, de exemplu, a dorit să studieze la universitate, dar în cele din urmă a ajuns la un colegiu tehnic și-i nemulțumit de asta, îndată ce un absolvent de universitate va vizita mănăstirea, complexul lui de inferioritate se va da pe față. Va spune: „Studiile n-au nici o valoare”. Câte dorințe nu poate să aibă un monah! Mai multe și decât mirenii. De aceea, Sfântul zice de inima noastră că nu *se îngrijește decât de una*, are un singur fel de a fi, o singură iubire, pe Hristos.

Cei mai mulți nu știm că toate gândurile nu sunt nimic altceva decât numai năluciri de-ale lucrurilor sensibile și lumești. Iar dacă stăruim mult timp în rugăciune cu trezvie, rugăciunea golește cugetarea de toată nălucirea materială a gândurilor rele. [154]

Noi ne iubim gândurile pentru că, de fiecare dată când discutăm cu ele, avem un oarecare interes, căutăm să obținem ceva. Dar, paradoxal! În timp ce nu trebuie să dăm atenție nici unui gând, noi întotdeauna mergem să-i spunem Stareţului gândurile noastre. Sigur că-i bine și

aşa, ca să ia el cuţitul, dacă nu luăm noi numele lui Iisus, şi să dea în egoismul nostru, ca să pricepem că gândurile sunt duşmanii noştri.

Toate gândurile noastre, chiar şi când par a fi legate de Hristos, de Maica Domnului, de ajutorarea aproapelui, sunt *năluciri de-ale lucrurilor sensibile şi lumeşti*, niciodată duhovniceşti. Nălucirea, imaginaţia, nu se atinge niciodată de cele duhovniceşti, ci numai de cele supuse simţurilor şi de înţelesurile mai joase. Dar dacă stăruim în rugăciune, atunci ea goleşte inima noastră de toate gândurile.

Inima golită desăvârşit de imaginaţii va naşte înţelesuri dumnezeieşti şi tainice, care saltă în mijlocul ei. [156]

Aici Sfântul se referă la inima care s-a golit de năluciri, de imaginaţii. Această golire este necesară, deoarece, aşa cum eu nu-mi pun giuvaierurile şi aurăriile mele într-un loc necurat, tot aşa nici harismele lui Dumnezeu nu intră într-un vas murdar. Prin urmare, unde există imaginaţii şi gânduri, nu intră darurile duhovniceşti. Cu toate acestea, toţi câţi sunt credincioşi, fie mireni, fie monahi, cer harisme. Monahii, mai ales, cer cu o mai mare pretenţie, zicând: „Dă-mi asta, Dumnezeul meu, dă-mi-o pe aceea, fă-o pe cealaltă!" Dar harismele duhovniceşti, *înţelesurile dumnezeieşti şi tainice* se dau numai când inima se goleşte de gânduri.

Va naşte înţelesuri în mijlocul ei. Aşa cum Moisi în mijlocul evreilor a lovit stânca şi dintr-odată a ieşit apă

(Ieş. 17, 1), aşa şi în mijlocul inimii noastre vor ţâşni dintr-odată *înţelesurile dumnezeieşti şi tainice*. Aceste *înţelesuri* sunt opusul gândurilor şi imaginaţiilor, pentru că mintea le primeşte în Duhul Sfânt, şi sunt *săltătoare*. Aşa cum curge apa din izvor, aşa izvorăsc şi înţelesurile duhovniceşti şi tainice în inima noastră.

Nu pentru asta trăim şi noi? Nu-i asta pregustarea împărăţiei cerurilor? Nu sunt acestea făgăduinţele „pe care ochiul nu le-a văzut, şi urechea nu le-a auzit, şi la inima omului nu s-au suit" (1 Cor. 2, 9)? Iată! Pe toate le putem avea lepădându-ne gândurile.

Dar să mai ştim încă ceva: vrăjmaşii noştri sunt de neîmpăcat şi pot să ni se înfăţişeze buni şi frumoşi, pot să ne viziteze, chipurile, spre folosul nostru.

Cum saltă peştii şi se dau peste cap delfinii în marea cea liniştită.

Aşa cum saltă peştii şi se dau peste cap delfinii, aşa saltă înlăuntrul nostru înţelesurile duhovniceşti.

Deoarece Sfântul Isihie a citit autori şi poeţi clasici, are un cuvânt foarte grăitor. Ce imagine frumoasă ne dă, descriind peştii care sar în apă! Îi vezi şi te minunezi de ei, iar dacă sunt mici şi-i iei în mână, saltă şi în palmă.

Şi se dau peste cap delfinii. Dacă în timp ce merge un vas pe mare apare un delfin, tot echipajul, de multe ori şi căpitanul, ies pe punte ca să-l vadă. Delfinii fac salturi mari atunci când marea este liniştită şi de aceea sunt o desfătare pentru ochi.

Şi precum marea e mişcată de adierea subţire, aşa adâncul inimii de Duhul Sfânt.

Iarăşi avem o exprimare poetică. Cât de mult ne place să călătorim cu vaporaşul pe mare, mai ales când suflă o briză subţire şi ne răcoreşte! Aşa cum marea e mişcată *de adierea subţire*, aşa şi adâncurile inimii, abisul inimii *e mişcat de Duhul Sfânt.* Duhul cel Sfânt intră până în cele mai adânci părţi ale inimilor noastre, le răcoreşte şi ne dă înţelesurile duhovniceşti.

„Iar fiindcă sunteţi fii, zice, a trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului Său în inimile voastre, care strigă: Avva! Părinte!" (Gal. 4, 6).

Sfântul Duh ni-L descoperă pe Fiul lui Dumnezeu, iar Fiul ne vorbeşte despre Tatăl Cel ceresc şi ne spune: „Copilul meu, aici în inima ta este Dumnezeu". Atunci ochii ni se umplu de lacrimi, inima ne saltă ca peştii, simţirile noaste sunt foarte frumoase şi foarte dulci, iar bucuria noastră devine atât de mare, încât am vrea să o vestim şi sfinţilor, şi îngerilor. Aţi văzut ce ne dăruieşte Dumnezeu?

Şi după ce Sfântul ne-a vorbit despre trăiri atât de frumoase, în capul următor se referă dintr-odată la moarte, pe care cei mai mulţi nu o dorim. Dar moartea este cel mai folositor eveniment din viaţa noastră, primul mare dar pe care l-a făcut Dumnezeu omului după ce a păcătuit, pentru că întrerupe păcatul şi face ca răul să fie vremelnic, şi nu veşnic. Moartea, de asemenea, ne aduce aminte de

Hristos Cel înviat şi că, într-un anumit moment, ne vom afla şi noi înaintea Lui. Şi dacă vom avea înţelesurile şi săltările şi sarea Sfântului Duh în inimile noastre, Îl vom simţi atunci pe Hristos ca pe prietenul nostru şi vom alerga la El. Dar dacă nu le vom avea pe acestea, ci vom avea o inimă îngrozită, ne vom scutura ca şi copăceii în bătaia furtunii şi ne vom ruga: „O, Hristoase, mai dă-mi încă un minut de viaţă, ca să mă pocăiesc!”

După moartea lui Hristos, Sfântul Duh, cu îngăduinţa şi îndelunga Sa răbdare, a conlucrat şi a rânduit astfel mersul Bisericii, încât să nu ajungem în situaţia în care mântuirea omului nu mai este cu putinţă. Adică intrând în întunericul păcatului şi al morţii, ne-a adus şi ne aduce marile lui harisme, şi ne-a sfinţit, şi ne sfinţeşte.

Zice, aşadar, Sfântul despre moarte:

Să ne aducem aminte, dacă se poate, necontenit, de moarte. Prin această aducere aminte se naşte în noi lepădarea grijilor şi a tuturor deşertăciunilor, paza minţii şi rugăciunea neîncetată, neîmpătimirea trupului, scârba de păcat. [155]

Aşadar, să ne amintim, pe cât se poate neîncetat, de moarte. Dar poate că-mi veţi spune: „Eu astăzi m-am botezat, astăzi m-am călugărit, astăzi m-am căsătorit şi tu ne vorbeşti de moarte?” Nu vă miraţi! Moartea e după colţ. Dar nimeni nu-şi aduce aminte de ea atunci când nu este bucuros şi nu-L iubeşte pe Dumnezeu.

Se naşte în noi lepădarea grijilor. Ca să putem să avem lumina, bucuria, pe Sfântul Duh, nepătimirea, e ne-

voie să ne eliberăm de griji, iar la aceasta ne ajută pomenirea morții. Grijile îl ofilesc pe om, îl fac neliniștit, dificil, nesocial. Vii la mine acasă cu dragoste, cu bucurie, dar eu am o anumită grijă, ceva mă preocupă. Îmi dai „bună-ziua", iar eu îți spun să mă lași în pace.

Omul nu poate trăi cu griji. De exemplu, într-o familie în care copilul își vede părinții neîncetat preocupați de probleme și că nu se joacă cu el, că nu-l duc la mare sau la munte, că nu-l duc pe la mănăstiri, atunci copilul, când va crește, va avea mereu nemulțumiri: va fi nefericit, cârtitor, pretențios, nu va crede în dragostea celorlalți, va avea foarte multe griji, căutând, în realitate, soluții să se răzbune pe viața lui, și de aceea se va răni singur neîncetat. Și toate acestea pentru că părinții lui n-au avut timp să se ocupe de el. Preocuparea părinților pentru copil se impune să înceapă foarte de timpuriu, chiar din timpul sarcinii.

Dar dacă n-avem timp să ne preocupăm de fătul pe care îl purtăm în pântece, ce vom face cu Hristos? Duhul Sfânt este și El purtat în pântece, ca o sarcină. „Ne-am chinuit și am născut Duhul mântuirii", zice prorocul Isaia (Is. 26, 18). Naștem înlăuntrul nostru pe Sfântul Duh și Îl creștem, sporind harul. Dar cum Îl vom naște, dacă nu ne îndeletnicim zi și noapte cu Hristos?

Prin pomenirea morții deci pleacă toate deșertăciunile și grijile nefolositoare pentru viața noastră duhovnicească și atunci suntem conduși la paza minții, la rugăciunea neîncetată, la nepătimire. Dacă se întâmplă, de exemplu, un cutremur, noi zicem: „Fie numele Domnului binecuvântat!" (Ps. 112, 2), pentru că dacă vom intra în

panică, ne vor vedea copiii noştri şi toată viaţa lor îşi vor aminti de groaza cutremurului. Părinţii sunt datori să întâmpine acest fenomen destinşi şi să-şi liniştească copiii, zicând: „Copilul meu, Dumnezeu a îngăduit cutremurul şi va face ca totul să fie bine. O să facem casa cea nouă mai robustă, ca să reziste la mai multe grade Richter". Înfruntând astfel cutremurul, copilaşul îşi va aminti de el în mod diferit. Adică joacă un rol important modul în care înfruntăm situaţiile. Ajungând deci inima noastră la nepătimire, le va înfrunta pe toate în mod diferit.

Neîmpătimirea trupului. Expresia aceasta înseamnă să nu ne lăsăm înspăimântaţi de boli, de moarte, de nereuşite, de ispite, iar aceasta se realizează prin amintirea morţii.

Şi dacă trebuie să spunem adevărul, aproape toată virtutea izvorăşte din aceasta. De aceea, dacă se poate, să ne folosim de acest lucru ca de răsuflarea proprie.

Ce exprimări poetice! Şi dacă vrei să-ţi spun adevărul, zice binecuvântatul Sfânt, fiecare virtute care curge liberă în inima noastră, *izvorăşte din aceasta*, din pomenirea morţii.

Verbul νάω înseamnă „a se naşte, a ţâşni", adică are înţelesul unei curgeri neîncetate, „apa cea vie, Domnul, izvorăşte neîncetat şi curge neîncetat". „Eu sunt apa cea vie", a spus Domnul femeii samarinence (In. 4, 10). Prin urmare, fiecare virtute şi toate bunurile provin din pomenirea morţii. De aceea, toţi sfinţii au avut pomenirea morţii ca pe un punct de plecare al vieţii duhovniceşti şi a

celei mai înalte desfătări.

Aşadar, să iubim şi noi pomenirea morţii, aşa cum ne iubim respiraţia.

Ce poet minunat este Sfântul! Din textul lui izvorăsc tot felul de bucurii, pentru că îi vrea pe toţi bucuroşi şi, prin excelenţă, pe monah. Călugărul sceptic şi îndurerat nu dobândeşte nici o roadă duhovnicească. Chiar şi despre moarte, Sfântul vorbeşte nu ca despre ceva înfricoşător. Nici un credincios nu se teme de moarte, pentru că este *natalis dies*, ziua de naştere, ne naştem la viaţa luminii! De aceea, Sfântul îndrăzneşte să ne vorbească deseori despre moarte.

Viaţa noastră este, desigur, în mâinile lui Dumnezeu. Nici cel mic, nici cel mare, nici cel sănătos, nici cel bolnav nu au vreo siguranţă. Numai când ne încredinţăm în mâinile Domnul, putem fi asiguraţi. Atunci, orice ni s-ar întâmpla, vom fi în mâna Lui dreaptă sau stângă. Dar şi dreapta şi stânga Lui binecuvântează şi sfinţesc. De câte ori preotul, care este om, ne binecuvântează cu amândouă mâinile, pentru că în amândouă are harul preoţesc, cu amândouă ţine trupul lui Hristos şi cu amândouă îşi săvârşeşte slujirea înaintea lui Dumnezeu. Cu cât mai mult ne binecuvântează şi ne sfinţesc mâinile Domnului nostru Iisus Hristos!

Domnul se joacă cu noi în mâinile Sale ca şi cu o

minge, aruncându-ne dintr-una într-alta. Iar mingea, dacă ar avea puţină cunoştinţă şi conştiinţă, dacă ar avea răsuflare şi inimă, numai ce ar atinge-o mâinile Domnului, Care au făcut lumea şi pe noi înşine, va fi foarte mândră. Nu pentru că ar avea ea însăşi vreo vrednicie, ci pentru că o primeşte din mâinile Împăratului.

Odată, zice o anecdotă, un bărbier se lăuda zicând: „Veniţi la mine, o să vă bărbieresc cu briciul cu care l-am ras pe împărat. Briciul meu a atins faţa împăratului!" Îl avea la mare cinste.

După toate acestea, să ne închidem şi noi în chilia inimii noastre şi să zicem în fiecare zi nouă înşine şi unii altora: „Lăsaţi-mă singur în chilia mea zăvorât ... lăsaţi-mă singur, nu vreau să mai văd lumina lumii acesteia!"[3], nu mai vreau lumina aceasta materială, ci pe cea adevărată, cerească, dumnezeiască, pe Dumnezeu.

Aşadar, ori este Dumnezeu viaţa şi bucuria noastră, ori nu este.

---

[3] Sfântul Simeon Noul Teolog, *Imnul* 28.

13

Se va uimi și se va îndoi, ieșindu-și din minți, tot monahul de lucrul duhovnicesc, înainte de a se îndeletnici cu trezvia minții. [157]

Frază cu caracter de apoftegmă, valabilă pentru orice om care vrea să aibă viața Sfântului Duh. *Se va uimi și se va îndoi tot monahul, ieșindu-și din minți.* Verbul ἀπορῶ (a se mira, a se îndoi, a nu avea mijloace de trai) înseamnă printre altele a nu avea rezultat, a nu avea cum să înaintez în viață, a cădea într-o stare în care e cu neputință să mai găsesc soluții pentru problemele mele, a ajunge un om prost-dispus, nenorocit, a mă îndoi de viitorul meu, a fi în nedumerire.

Într-o astfel de nedumerire poate să ajungă și monahul, vulturul Bisericii, și atunci nu mai are nici o înaintare, nici putința vreunei bucurii sau păci. Toate se înfățișează înaintea lui ca un hău și ca o groază. Problema lui este atât de mare, încât se teme ca nu cumva *să-și iasă din minți.*

Mintea omului se sfâşie, păţeşte un fel de schizofrenie duhovnicească: una înţelege, alta trăieşte, alta spune, nu poate să tragă nici o concluzie logică. Atunci omul nu e de acord nici cu el însuşi, dar nici cu ceilalţi, pentru că nu poate să fie echilibrat. Se îndoieşte de corectitudinea şi de adevărul faptelor şi cuvintelor sale, ezită. Se roagă, de exemplu, şi se întreabă dacă rugăciunea lui este corectă. Trăieşte o stare deznădăjduitoare.

Înainte de a se îndeletnici cu trezvia minţii. Pentru a evita, ca monah, acest pericol, trebuie să încep şi să înaintez în trezvia minţii. Atunci Dumnezeu îmi va da desfătări duhovniceşti, „ploi line"[1], bucurie, odihnă, descoperiri. Dacă nu mă exersez în observarea şi cercetarea inimii şi a minţii, nu pot să împlinesc – *să mă îndeletnicesc* – cu nici un lucru duhovnicesc, pentru că sunt pământesc, lumesc. Nu reuşesc nimic, chiar dacă port rasa, chiar dacă spun vorbe mari, chiar dacă cred în mine însumi, chiar dacă mi se pare că sunt un lucrător duhovnicesc al Bisericii.

Prin urmare, ceea ce este litera alfa pentru copilaşul care învaţă prima literă a limbii greceşti este trezvia minţii pentru vieţuirea monahală. De aceea, Marele Vasilie sfătuieşte părinţii să-şi ducă copiii încă din fragedă pruncie pe la mănăstiri[2], fiindcă cu cât trece timpul, cu atât mai greu învaţă cineva trezvia. Noi însă nu înţelegem lucrul acesta. Ne-am făcut monahi, nu ne cercetăm inima şi cugetul, ne preocupăm numai de treburile noastre, de

---

[1] Liturghia Sfântului Vasilie cel Mare.

[2] Sfântul Vasilie cel Mare, *Regulile Mari* 15, PG 31, 925 B; [PSB 18, p. 244]

problemele noastre, de legăturile noastre cu lumea, şi rămânem oameni fără duh.

Aşadar, dacă vreau să ajung misionar sau să conduc o mişcare duhovnicească pentru a mântui sufletele altora, dacă vreau să îi sfătuiesc pe alţii pentru mântuirea sufletelor lor, dacă vreau să scriu sau să vorbesc pe teme duhovniceşti, trebuie să dobândesc mai întâi trezvia, controlul asupra inimii şi asupra minţii mele, controlul asupra mea, să simt că am stăpânire asupra mea. Altfel, este cu neputinţă să reuşesc în misiunea mea. Nu pot să am nici viaţă duhovnicească, nici activitate, dacă nu am câştigat bătălia trezviei. Biruinţa însă trebuie să vină în mod firesc şi nu forţat.

Ca să înţelegeţi aceasta, gândiţi-vă la cineva care, în timp ce merge să ţină o conferinţă, îşi zice neîncetat sieşi: „Uită-te la asta, uită-te la cealaltă!" Vorbitorul va da greş. Ca să aibă un sfârşit reuşit se impune ca vorbele lui să curgă de la sine. Acelaşi lucru se întâmplă şi cu trezvia: trebuie să alerge de la sine, de la sine să ne controlăm mintea noastră.

Deci cine vrea să fie om duhovnicesc sau monah bun sau un bun lucrător în ogorul Bisericii, cel ce vrea să aibă bucurii şi desfătări dumnezeieşti, se presupune că neîncetat ia aminte ca nici una dintre preocupările sale să nu-l scoată, nici măcar pentru un minut, din stăpânirea asupra minţii sale. Altfel, va intra într-o fundătură, în sfâşierea minţii sale – *ieşindu-şi din minţi* – în schizofrenie, viaţa i se va zdrobi. Sunt dator să fiu sigur că m-am întărit şi apoi să înaintez la o lucrare duhovnicească. Dacă nu văd că terenul este sigur, cum voi păşi? Cum o să fiu în siguranţă?

Fie pentru că nu cunoaşte frumuseţea ei, fie pentru că, cunoscând-o, nu o poate urmări din pricina lenei.

Ca să înaintăm la o lucrare duhovnicească, e nevoie de încă ceva: întâi să gustăm *frumuseţea*, farmecul şi bucuria trezviei, să ne bucurăm de desfătările duhovniceşti şi, în al doilea rând, să nu cădem din pricina lenevirii în starea de paralizie duhovnicească. Dacă, de exemplu, cineva nu doarme atât cât are nevoie organismul lui, pentru că are alte preocupări, atunci oboseşte şi vrea să lucreze trezvia, dar nu poate. Însă lucrătorul lui Dumnezeu nu poate să zică: „Vreau, dar nu pot", pentru că aceasta este o clevetire a lui Dumnezeu.

Dar îndoiala se va risipi fără doar şi poate când va începe lucrarea de păzire a minţii, care este şi se numeşte filosofia cugetătoare sau filosofia practică a minţii.

Ce frumos înţelege Sfântul sufletul omenesc! Când suntem gata-gata să cădem în deznădejde, vine de îndată şi ne dă nădejde, ne arată cât de uşor şi de smerit este Dumnezeu, că Dumnezeu Se pleacă întreg asupra noastră. Din acest motiv, continuă: Dacă, cu toate acestea, ai căzut în această *ieşire din minţi*, încurcătura ta va fi dezlegată *fără doar şi poate* când vei începe să cultivi păzirea minţii, care se numeşte filosofia cugetătoare sau practică a minţii. Scriitorii bisericeşti şi ascetici folosesc când unul, când altul dintre aceşti termeni, dar amândoi au acelaşi înţeles.

Căci atunci va fi ca unul care a aflat calea, despre care

s-a zis: „Eu sunt Calea, Învierea și Viața" (In. 11, 25).

Este cu putință ca monahul să facă greșeli de-a lungul vieții sale. Deși a îmbrăcat rasa ca să fie un înger și să-i imite pe monahii din Egipt, din Siria, din Sinai și din Palestina, pe care i-a admirat, totuși se poate ca să se întipărească ceva pământesc în cugetul său și să uite drumul. Dar când își înțelege greșeala și începe păzirea minții, atunci se aseamănă cu călătorul care a pierdut drumul, iar apoi, după tot felul de pățanii, l-a regăsit. Adică își găsește calea, *despre care s-a zis: „Eu sunt Calea, Învierea și Viața"*, Îl află pe Hristos. Prin cuvântul *cale* este personificat aici Hristos.

Și iarăși va fi nedumerit, văzând adânc de gânduri și mulțime de prunci babilonești. [158]

În acest cap, Sfântul folosește iarăși verbul ἀπορῶ. Care este înțelesul? Mai înainte a spus că atunci când îți dai seama că toate acțiunile tale sunt niște adunături și că singura ta lucrare este trezvia, și începi iarăși calea trezviei, atunci marea ta nedumerire va fi uitată și Hristos Se va găsi înaintea ta. Aici, adaugă faptul că la început vei avea iarăși o anumită nedumerire, o anumită dificultate, o anumită problemă, *văzând adânc de gânduri și mulțime de prunci babilonești*. Aceasta înseamnă că bunătățile împărăției cerurilor, pe Hristos, nu le vom găsi pe dată. De ce?

Am spus că atunci când nu îți păzești mintea, ai neîncetat gânduri, iar faptele și cuvintele tale sunt urmarea

gândurilor tale. Tu singur, desigur, nu-ți dai seama că socotelile tale – ăsta-i bun, celălalt nu s-a purtat frumos cu mine, aceia nu m-au ascultat – sunt gânduri, pentru că ești ocupat cu multe. Dar când vrei să păzești trezvia, atunci vei înțelege acest lucru, dar nu deznădăjdui. De altfel, lucrul viețuirii monahale acesta este: să cauți să-ți găsești patimile și gândurile. În lume, pentru că trăiai cu tot felul de preocupări, toate ți se păreau normale, și patimile, și gândurile.

Expresia *mulțime de prunci babilonești* este luată din Psalmul 136, care spune: „Fericit cel ce va zdrobi pruncii tăi de piatră" (Ps. 136, 9). Dar ca să înțelegem de ce Sfântul folosește această expresie, este bine să vedem sensul versetului corespunzător din Psalmi.

În epoca veche, când oamenii cucereau o anumită țară, întâmpinau o anumită problemă: dacă cineva dintre localnici rămânea în viață, mai târziu ar fi avut copii, s-ar fi înmulțit și într-o zi, când ar fi ajuns mulți la număr, s-ar fi întors împotriva cuceritorului. De aceea, cuceritorii dărâmau toate, nu lăsau piatră pe piatră, nici om, nici copii. Aceeași tactică au avut-o și babilonienii când au cucerit și au distrus Ierusalimul: au trecut prin ascuțișul sabiei pe toți oamenii. Înșfăcau copiii de picioare, îi loveau de pietre și-i omorau. Purtarea cuceritorilor, desigur, era barbară, dar astea erau legile războiului în acea vreme.

Așadar, evreii care au fost duși în Babilon, având această experiență, plângeau și spuneau acum: Binecuvântat va fi de Dumnezeu cel ce va prinde pruncii babilonienilor și-i va lovi de piatră. Acest înțeles îl are în vedere Sfântul aici cu privire la înfruntarea gândurilor.

Iar pruncii babiloneşti îi aruncăm la pământ, izbindu-i de această Piatră.

Trebuie, zice, să-i prindem şi noi pe pruncii babilonienilor şi să-i lovim de piatră, dacă vrem să trăim. Pentru că, aşa cum viitorul unui popor depinde de copii, tot aşa depinde şi de gândurile noastre viitorul propriei noastre vieţi. Dacă nu le alungăm, viitorul nostru nu va fi bun. Aşadar, gândurile noastre, chiar şi când par simple, de nimic, sunt *pruncii babiloneşti*. Pentru că un gând astăzi, altul mâine, al treilea poimâine creează împreună un viitor vrăjmaş care ne va conduce viaţa.

Dar şi această nedumerire o risipeşte Hristos, dacă ne bazăm necontenit pe El, ca pe fundamentul cugetării.

Nu te teme însă, zice Sfântul, de gânduri. Ajunge să le conştientizezi şi atunci problema o va dezlega Hristos. Prima nedumerire o vei dezlega tu lucrând trezvia, iar a doua o va rezolva Însuşi Hristos, dacă iei aminte la cugetul tău în fundamentul său, adică dacă eşti atent la ce intră şi iese din cuget.

Dacă ne bazăm necontenit pe El, ca pe fundamentul cugetării. „Mă bazez" înseamnă aici stau drept şi urmăresc cu atenţie înţelesurile din mintea mea. Problema însă nu este numai concentrarea atenţiei în mintea mea ca să nu intre gânduri. Principalul este: mintea mea să fie *pe El*, pe Hristos, să aibă întreaga conştiinţă că Hristos este prezent şi că Îl am înaintea mea, aşa cum zice şi prorocul. Să ştiu că în poarta cugetului meu, prin care intră în inimă

gândurile celui viclean şi ies ale mele, stă Hristos. Prin urmare, ori sunt atent la Hristos şi Îl am, ori nu sunt atent la El şi ascult de gânduri, iar atunci Îl pierd.

Expresia *ne bazăm necontenit pe El* arată că atenţia minţii este, în cele din urmă, o neîntreruptă întoarcere spre Hristos, o apropiere de Hristos. Doar în acest fel se poate apropia cineva de Hristos şi poate să Îl aibă. Aşadar, atenţia mea să nu fie o lucrare scolastică, o filosofie, o ideologie sau o încercare, ci o privire către Hristos. Aşa cum, când zicem: „Veniţi să ne închinăm şi să cădem la Împăratul nostru Dumnezeu" (Ps. 94, 6), ştim că înaintea noastră este Hristos şi că I ne închinăm – dacă nu o ştim, nu foloseşte la nimic faptul că o zicem – tot aşa, faptul de a sta înaintea lui Hristos este privirea noastră către Hristos, felul legăturii noastre duhovniceşti. Prin urmare, reuşita noastră în lucrarea trezviei este corespunzătoare cu simţirea prezenţei lui Hristos, iar starea noastră nu este de moment, ci continuă. Cu cât mai mult suntem atenţi, cu atât mai mult ne lărgim sfera atenţiei.

Căci cel ce păzeşte porunca, zice, nu va cunoaşte cuvânt viclean (Eccl. 8, 5). „Căci fără de Mine, zice, nu puteţi face nimic" (In. 15, 5).

Primul text este luat din Ecclesiast, dar e puţin schimbat. În cartea Numerilor găsim o poruncă potrivit căreia evreii, când cucereau o cetate, nu aveau voie să lase în viaţă nici oameni, nici animale (Num. 33, 52-53). Astfel şi noi, zice Sfântul Isihie, să păzim porunca distrugând gândurile şi atunci *nu vom cunoaşte cuvânt viclean.*

Potrivit cu Ecclesiastul, această expresie înseamnă că Dumnezeu nu Se va purta aspru cu noi, nici în răstimpul încercării noastre, nici în vremea Judecății. Când ne vom înfățișa înaintea Lui, la Cea de-a Doua Venire, Dumnezeu nu ne va spune *cuvânt viclean*: „Mergeți de la Mine, blestemaților, în focul cel mai din afară" (cf. Mt. 25, 41). Nu se poate ca Dumnezeu să ne pedepsească vreodată. Dimpotrivă, ne va vorbi întotdeauna cu iubire.

Sfântul împrumută textul din Ecclesiast, dar îi dă un înțeles mistic: Celui care, zice, ia aminte la legea lui Dumnezeu și își păzește gândurile nu îi va scăpa vreun cuvânt rău, pentru că toate cuvintele noastre decurg din minte, din gândurile noastre. Când tu îmi spui o glumă sau ceva rău înseamnă că le-ai purtat în tine prin gânduri. Prin urmare, dacă luăm aminte la gândurile noastre, nu ne va scăpa nici o discuție urâtă.

Expresia *nu va cunoaște cuvânt viclean* are, de asemenea, înțelesul că nu vei suferi de-a lungul vieții tale, că nu vei fi tiranizat, că nu vei obosi, dacă păzești porunca. Nu te vor împiedica nici oamenii, nici demonii, pentru că pe toate le va conduce Dumnezeu. Calea ta va fi deschisă, liberă, pentru că vei împlini legea lui Dumnezeu.

Monah adevărat este acela care a dobândit trezvie. Iar trezvitor adevărat este cel care în inimă e monah. [159]

Într-adevăr, *monah adevărat* este cel care reușește în lucrarea atenției. *Iar trezvitor adevărat* este cel care lucrează într-adevăr în inima lui, și nu în exterior, prin cu-

vinte şi înfăţişări exterioare, *care în inimă e monah.* Când atenţia noastră şi Hristosul nostru sunt în inima noastră, atunci suntem monahi adevăraţi şi trezvitori.

Viaţa oamenilor se trece în repetare de ani, de luni, de săptămâni, de zile, de nopţi, de ceasuri şi de minute. [160]

Trec lunile, săptămânile, zilele, nopţile, orele, o clipă îi urmează alteia, vine răsăritul, apusul, timpul se învârte neîncetat şi odată cu el viaţa noastră *se trece.* Am avut gânduri? Voi continua să le am. Am avut nemulţumiri? Până la moarte nemulţumiri voi avea. Am cârtit? Tot voi mai cârti. M-am împătimit de ceva? Inima mea va continua să fie lipită de acele lucruri. M-a interesat de ce strigă afară? În toate secolele următoare vor striga, iar eu mă voi preocupa de asta. Modul actual de viaţă şi de gândire, experienţa noastră, faptele noastre, starea noastră duhovnicească de azi se continuă înlăuntrul timpului. Ni se scurge viaţa fără roadă duhovnicească? Ăsta-i un pericol. Îmbătrânesc şi tot nu mă schimb? Şi în ceasul morţii tot aşa o să fac. Aşa facem de obicei, noi, oamenii. Ne cheltuim zilele fără rost şi toate binecuvântările pe care ni le dă Dumnezeu. Dacă vă faceţi autocritica, veţi vedea c-o să rămâneţi aşa cum aţi fost şi poate vă veţi găsi chiar într-o stare mai rea.

În acestea trebuie, aşadar, să ne desfăşurăm şi noi lucrările virtuoase, adică trezvia, rugăciunea şi dulceaţa inimii, în liniştirea osârduitoare până la ieşirea noastră.

Dar noi, ca monahi, zice, în loc să ne prelungim viaţa noastră mincinoasă, deşertăciunea zilelor noastre, ar trebui să ne desfăşurăm, să sporim lucrările noastre duhovniceşti, mai ales trezvia şi rugăciunea.

Când cineva este bolnav, se bucură dacă apucă să mai trăiască încă un an. De aceea, slăveşte pe Dumnezeu şi se roagă să-l învrednicească să trăiască şi anul următor. Dar nu este corect, zice Sfântul, să înfruntăm astfel viaţa. Suntem datori să sporim şi să înaintăm în trezvie şi în rugăciune fără să nutrim nădejdi de viaţă lungă. Dacă nu începem acum pe loc trezvia, rugăciunea şi dulceaţa inimii, când o vom face?

Nu ai astăzi bucurie, pace, desfătări duhovniceşti? Te rogi şi nu înţelegi nimic? Te rogi şi ochii nu-ţi scot lacrimi? Priveghezi, îţi faci metanii şi inima nu ţi se veseleşte? Viaţa ţi se scurge în zadar. Vei merge în mormânt şi nimic n-o să faci. Fii atent acum la *dulceaţa inimii*, inima ta să fie dulce, bucuroasă, frumoasă. Să fie un Eden, adică un rai. Şi încă ceva: să arăţi interes pentru isihie - *în liniştirea osârduitoare până la ieşirea noastră.*

Isihia înseamnă tăcere: să nu am gânduri, să nu mă preocupe ceilalţi, să nu-mi pese de nimic, să fiu liniştit, paşnic. Au loc cutremure? Se năruie case? Se întâmplă ceva rău? Scandaluri? Să pot să spun: „Fie numele Domnului binecuvântat!". Mi-a murit cineva? Iarăşi să spun: „Fie numele Domnului binecuvântat!" Şi Dumnezeu să-l

odihnească! Vreun monah ne-a dovedit că nu este bun? Să nu zicem: „Vai, vai, ce năpastă a mai dat peste noi!" O singură năpastă există: ceea ce ni se va întâmpla în ziua Judecății. Să avem deci neîncetat pace, bucurie, netulburare, nepătimire, orice ni s-ar întâmpla. Să nu ne apuce agitația, frica, strâmtorarea, și să nu avem așteptări. O singură așteptare să avem: pe Hristos. Aceasta este liniștirea osârduitoare pe care suntem datori să o păzim *până la ieșirea noastră*, până vom pleca în cealaltă viață.

Va veni peste noi ceasul înfricoșat al morții; va veni și a-l ocoli nu este cu putință. Fie ca stăpânul lumii și al văzduhului, venind atunci, să găsească fărădelegile noastre puține și neînsemnate, ca să nu ne vădească, adeverindu-ne, și să plângem fără folos. „Căci sluga aceea, zice, care a cunoscut voia stăpânului său și n-a lucrat după voia lui ca o slugă, se va bate mult"(Lc. 12, 47). [161]

Este un joc în care cineva se aruncă dintr-odată în spatele tău și dă cu tine de pământ. Exact așa va cădea peste noi și ceasul morții. Cu siguranță că va veni această clipă, de care ne amintim când vedem vreun mort sau când ne apucă vreo durere, dar pe care apoi o uităm. *Va veni* însă, oriunde te-ai afla, vine, și e cu neputință să o evităm. Fericit va fi atunci diavolul, care se numește și stăpânitorul văzduhului și al lumii (In. 14, 30; Efes. 2, 2), dacă ne va găsi câteva nenorocite de fărădelegi, ca să ne poată acuza. Bine ar fi ca toate acuzele lui să le arate Hristos ca mincinoase. Dar dacă sunt adevărate? Atunci vom plânge fără folos, pentru că sluga care nu a luat aminte și

şi-a cheltuit tot timpul vieţii fără să facă voia Domnului „va fi bătută mult".

Vai celor ce şi-au pierdut inima, zice. [162]

Locul corespunzător din Înţelepciunea lui Iisus Sirah are sensul puţin diferit, dar Sfântul îl redă astfel încât să asigure coerenţa *Cuvântului* său. Înţelepciunea lui Iisus Sirah spune: „Vai de inima slabă" (Iis. Sih. 1, 13), vai de cel care este ca paralizat! Aşa este nenorocitul, descurajatul, strâmtoratul, cel pe care toate îl deranjează, zăpăcitul. Trece timpul şi, pentru că nu face nimic, se dezamăgeşte şi îşi pierde răbdarea. Auzim, de exemplu, vreme de unu, doi, zece ani, învăţături despre rugăciune, despre post, despre înfrânare, despre trezvie şi nu le împlinim. Cădem atunci în dezamăgire, duhul nostru paralizează şi vrem ori să mâncăm, ori să dormim. Vai nouă însă, dacă vom cădea în această paralizie şi ne vom pierde nădejdea şi răbdarea!

Aici, în loc de „vai de inima slabă", Sfântul zice *vai celor ce şi-au pierdut inima*, care inimă, adică, este cea paralizată, strâmtorată, cu visele spulberate. Inima nu poate să trăiască fără Dumnezeu. Aceasta înseamnă că nu poate să trăiască fără dulceaţă, bucurie şi veselie, fără vederea lui Dumnezeu. Dar dacă nu le avem pe acestea? Atunci noi suntem de vină, pentru că nu le urmărim şi pentru că suntem nişte inimi paralizate şi nişte oameni care nu trăim în chip adevărat. Vai nouă dacă suntem dintre aceştia!

Ce se vor face când îi va cerceta Domnul?

O astfel de inimă fără trăiri dumnezeieşti se va bucura când o va cerceta Domnul? Va spune: „O, Hristosul meu!" sau va tremura? Cum va striga de bucurie, dacă nu L-a cunoscut, dacă nu I s-a închinat, dacă nu L-a privit în *fundamentul cugetării ei*? Ce legătură poate să aibă cu El?

Dar în ce feluri ne cercetează pe noi Domnul? Într-un sens duhovnicesc, printr-o încercare, printr-o reuşită, printr-o nereuşită, printr-o schimbare a existenţei noastre, printr-o carte, printr-un sfânt, printr-un înger, prin viaţa sfântului zilei, prin Stareţ. Dumnezeu ne cercetează şi va continua să ne cerceteze în o mie şi unul de feluri până în ziua în care Se va înfăţişa înaintea noastră în toată măreţia Lui, venind din nori pe heruvimi şi pe serafimi, preadulce pentru inimile celor care s-au mântuit şi L-au dobândit, şi înfricoşat pentru cei care s-au pierdut.

De aceea, trebuie să ne sârguim, fraţilor.

De aceea, fraţilor, să ne aflăm întru priveghere, întru trezvie. Care este primejdia? Când diavolul îţi spune să tragi o curvie, tu vei zice: „Înapoia mea, satano!" (Mt. 16, 23). Dar când eşti în biserică şi-ţi strecoară gândul că fratele de lângă tine este trist – „Fă-l să râdă!" – tu crezi că gândul e bun şi-l vei face să râdă. Îţi va râde şi fratele. Şi care-i rezultatul? Amândoi aţi pierdut astăzi o parte din Liturghie şi pe viitor diavolul o să vă ispitească iarăşi cu lucruri asemănătoare. Adică mintea voastră nu va fi adunată, se va risipi încolo şi încoace şi, astfel, viaţa voastră se va scurge în zadar.

Cu adevărat omul trebuie să se taie prin hotărâre liberă în două; și e nevoie să se rupă cu cea mai înțeleaptă socoteală, precum am spus. Și se cuvine cu adevărat să se facă el însuși dușman neîmpăcat al său. [164]

În capul 157 a spus că monahul *se va uimi și se va îndoi*. Acum se joacă cu înţelesurile cuvintelor şi spune că nu există doar acea îndoială care vine din lipsa trezviei, ci există încă o îndoială a omului, independentă de prima.

Omul trebuie să se taie în două. Când omul vrea, *prin hotărâre liberă*, poate cu adevărat să se taie în două. Desigur că verbul *trebuie* nu are aici înţelesul obligaţiei de a împlini ceea ce spune Sfântul, ci că aceasta se întâmplă omului dintr-o necesitate. Omul nu poate trăi fără a se afla pe două poziţii, fără să vină în opoziţie faţă de sine însuşi. Sensul e acelaşi cu al textului evanghelic: „Trebuie să vină smintelile" (Mt. 18, 7). Sunt cu adevărat necesare? Nu, dar smintelile nu lipsesc şi, prin urmare, trebuie să le aşteptăm.

Și e nevoie să se rupă cu cea mai înțeleaptă socoteală, precum am spus. Omul însă e dator să se rupă pe sine însuşi printr-o cunoştinţă, judecată şi simţire înţeleapte. Sfântul, desigur, ne îndeamnă să ne punem în fruntea acestei îndoieli, care este împotrivirea noastră faţă de sinele nostru superficial, astfel încât să iasă la iveală adevăratul nostru sine.

Noi, oamenii, acţionăm fiind influenţaţi de dorinţe lăuntrice, de criterii lăuntrice, de câte o lege care este „altă lege" (Rom. 7, 23), potrivnică celei pe care o vrem. Prin urmare, acţiunile noastre nu sunt cele pe care le-am

vrea, şi cu siguranţă, – *cu adevărat* – nu sunt acţiunile pe care le vrea Dumnezeu. Acţiunile noastre sunt superficiale pentru că suntem târâţi de înclinaţia noastră spre păcat. De aceea, trebuie ca atunci când vedem înlăuntrul nostru un gând, o părere, un imbold, îndată să ne rupem în două şi să ne spunem „nu" nouă înşine. Să fim convinşi că tot ce iese în mod spontan dinlăuntrul nostru este rău şi să ne împotrivim acestuia, ca şi cum am fi două euri, pentru că într-adevăr aşa şi este. Atunci cea de-a doua judecată şi hotărâre a noastră, trezirea noastră, imboldul lăuntric care se face cu putere, dar din libera noastră voinţă, se dovedeşte a fi *cea mai înţeleaptă socoteală.*

Prin urmare, nu este corect să ne stăpânească gândul spontan care ţâşneşte din noi, judecata care ne iese fără să ne dăm seama, ci ceea ce îmbrăţişăm în mod conştient. De exemplu, astăzi sunt întristat sau foarte obosit, sau întâmpin o dificultate sau simt că mă sufoc sau îmi vine să spun: „N-o să merg la biserică, pentru că sunt bolnav". Ceea ce simt este prima idee care mi-a venit, primul gând lăuntric şi prima înţelegere a fiinţei mele. În acest caz, trebuie să spun: „Nu, de ce să nu merg la biserică? De ce să fiu trist şi obosit? Ce-o să câştig dacă nu merg?" Trebuie însă să stărui, zicând cele contrare. Această stare este viaţa normală care salvează existenţa cea mai adâncă şi adevărată. De aceea, Sfântul ne spune că *e nevoie să se rupă*, că trebuie să te rupi în două pe tine însuţi, adică să descoperi realitatea voinţei tale.

Cea mai înţeleptă socoteală. Socoteala (ἐπίνοια) este înţelesul, gândul dezvoltat, simţul pe care îl cultivăm după prima înţelegere (νόησις). Prima idee (πρωτόνοια)

decurge din firea noastră bolnavă, în timp ce socoteala din dispoziţia noastră liberă, care este unită cu Dumnezeu şi judecă foarte înţelept. Socotelile sunt mai înţelepte şi mai adevărate decât primul simţ şi prima înţelegere, sunt cele mai bune criterii ale noastre[3]. Aşadar, să ne conducem gândul, pe noi înşine, cu o judecată înţeleaptă.

Şi se cuvine cu adevărat să se facă el însuşi duşman neîmpăcat al său. Tot ce iese în mod natural dinlăuntrul nostru este întotdeauna expresia egoismului nostru. De aceea, Sfântul ne îndeamnă să devenim duşmanii noştri neîmpăcaţi, adică să nu ne împăcăm şi să conlucrăm cu partea inferioară a sinelui nostru. Ne hotărâm, de exemplu, câţiva dintre noi să ducem la capăt o lucrare. În cursul lucrării, eu observ că cineva nu lucrează deloc, altul este neatent, al treilea dă naştere la probleme, al patrulea spune că e bolnav şi vrea să plece şi atunci zic şi eu: „O să plec şi eu". Nu aşa, zice Sfântul, ci corect este să devin duşman mie însumi. Dacă cred că ne-am hotărât să ducem la bun sfârşit o însărcinare, o lucrare a lui Dumnezeu, cum pot să o opresc? Când ceilalţi nu sunt cum trebuie, se cuvine ca eu să-mi înteţesc puterea şi voinţa şi să-mi prelungesc timpul de muncă, astfel încât să plinesc şi lucrul celorlalţi, astfel încât lucrarea să se împlinească. De asemenea, sunt dator să fiu răbdător cu cel care are gânduri, să fiu vesel cu cel mic la suflet, astfel încât să depăşim obstacolele şi lucrarea să se facă aşa cum trebuie.

Se cuvine. După ce mai întâi Sfântul a folosit verbele *trebuie* şi *e nevoie*, aici foloseşte verbul *se cuvine*. Face

---

[3] Vezi Euripide, *Ipolit*, stihul 436.

aceasta pentru că faptul de a mă rupe în două este necesar, dar faptul de a fi vrăjmaş primei înţelegeri care îmi vine în minte este cinstea mea, este slava mea, este ceva care *mi se cuvine*, care mi se potriveşte, pe care-l vrea Dumnezeu, pentru a fi condus întotdeauna la un rezultat bun. Altfel, nu poate fi vorba să fac un lucru mare în viaţă.

Deci trebuie să avem faţă de noi înşine dispoziţia ce o are cineva faţă de un om care l-a necăjit şi nedreptăţit adesea, ba chiar mai mult decât atâta.

Să presupunem, zice, că ai un duşman care, blagoslovitul, nu te lasă să te linişteşti: te nedreptăţeşte neîncetat, te bârfeşte, te urăşte. Ce-o să faci? O să-l urăşti şi tu. Nu pentru că trebuie să urâm, ci pentru că aşa se întâmplă de obicei în viaţa de zi cu zi. Aşadar, aşa cum oamenii îi urăsc pe cei care îi incomodează, aşa să te urăşti şi tu pe tine însuţi, acea „altă lege" care izvorăşte din tine, din păcatul tău. Ăsta-i asupritorul suprem al existenţei tale, cel mai mare călău al vieţii tale. Iar aceasta o vei face ca să împlineşti prima poruncă.

Dacă vrem să împlinim marea şi cea dintâi poruncă, adică să dobândim vieţuirea lui Hristos, fericita smerenie, felul vieţii din trup al lui Dumnezeu. De aceea, zice Apostolul: „Cine mă va izbăvi de trupul morţii acesteia?" (Rom. 7, 24).

Desigur, nu zic să faceţi cu toţii aşa, spune Sfântul, ci numai aceia care vor cu adevărat să împlinească pri-

ma şi marea poruncă, iubirea de Dumnezeu. În acest loc, Sfântul ne tâlcuieşte ce înseamnă iubire pentru Dumnezeu în viaţa zilnică. Cu toţii credem că-L iubim pe Dumnezeu, dar în realitate, se întâmplă tocmai contrariul. Iubirea pentru Dumnezeu înseamnă să trăim exact aşa cum a trăit şi a gândit Hristos. Îndată citează locul din Epistola către Romani a Apostolului Pavel, unde spune: „Cine mă va izbăvi de trupul morţii acesteia?”, pentru a arăta că ceea ce iese în mod spontan dinlăuntrul nostru nu este corect, nu este viaţa noastră, ci moartea noastră. Prin urmare, de noi depinde izbăvirea de noi înşine, de stricăciunea noastră, de moartea pe care o purtăm înlăuntrul nostru, dacă Îl imităm pe Hristos.

„Căci nu se supune legii lui Dumnezeu" (Rom. 8, 7). Arătând apoi că a supune trupul voii lui Dumnezeu face parte din cele ce stau în puterea noastră, a zis: „Căci dacă ne-am judeca pe noi înşine, n-am mai fi judecaţi, dar judecându-ne Domnul, ne pedepseşte" (1 Cor. 11, 31).

Trupul nostru însă, adică sinele nostru natural, ceea ce înseamnă împotriva firii, nu se supune legii lui Dumnezeu. Pretinde să te supui acţiunii voinţei sale ca să analizezi şi să iscodeşti care este voia lui Dumnezeu şi să conchizi că ea e. Prin urmare, nu trebuie să te mai întrebi care e voia lui Dumnezeu. Doar cei care au scopul de a o împlini întreabă. Cine vrea cu adevărat să o împlinească ia aminte la sine însuşi şi se împotriveşte la tot ceea ce doreşte şi gândeşte el însuşi. Astfel, ajunge îndată un împlinitor al voii lui Dumnezeu.

Începutul rodirii este floarea, iar începutul înfrânării minții, înfrânarea în mâncări și băuturi, și lepădarea și respingerea oricărui fel de gânduri, și liniștea inimii. [165]

Acum ni-l prezintă pe omul care începe să dea roade și ne spune că rodirea plantelor și a pomilor începe de la floare. Iar păzirea minții, adică supravegherea minții pentru a putea respinge prima înțelegere, începe cu *înfrânarea în mâncări și băuturi*. Vezi un măr frumos, îl înșfaci și-l devorezi. „Un măr”, zici. Dar asta nu e înfrânare, pentru că nu mâncăm cât vrem, mâncăm cât avem nevoie. *Înfrânarea în mâncări și băuturi* este o virtute de căpătâi. Omul care nu se stăpânește la mâncare e o corabie fără conducător, pe care o vor târî valurile și o vor sfărâma.

În al doilea rând, păzirea minții începe cu lepădarea gândurilor și cu isihia inimii. Tuturor gândurilor, și bune și rele, să le spunem „nu”. Altfel, când vom discuta cu ele, le vom cădea victimă. De aceea, sunt dator să nu am nici o legătură cu gândurile și nici cu resorturile sufletului meu, cu motoarele mele lăuntrice, care conduc la îndeletniciri nedumnezeiești. Ceea ce se potrivește cu mine este *liniștea inimii*.

Celor ce suntem întăriți în Hristos Iisus și am început să alergăm în trezvie, în siguranță, întâi ea ni se arată în minte ca un sfeșnic, ținut oarecum de mâna minții

noastre și călăuzindu-ne pe cărările cugetului. [166]

Când începem să alergăm pe calea trezviei, care este singura noastră siguranță, atunci ne dă putere Hristos și vedem ca și cum am ține în mâna minții noastre un sfeșnic ce ne călăuzește *pe cărările cugetului*. Așadar, când vedem că ni se luminează inima și cugetul și că avem bucurie, pace, dulceață și că-L simțim înlăuntrul nostru pe Dumnezeu, să știm că aceasta se datorează sfeșnicului pe care îl ținem în mintea noastră. Atunci putem să luăm acest sfeșnic și să ne judecăm pe noi înșine.

Pe urmă, ca o lună atotluminoasă, rotindu-se pe cerul inimii, iar apoi ni se arată ca soare Iisus Însuși, împrăștiind raze de dreptate.

Pe cât sufletul înaintează, pe atât sfeșnicul nostru luminează tot mai mult și mai mult și devine *o lună atotluminoasă*, ca o lună plină, strălucind deci lumină pe cerul inimii noastre. Acum încep să se dezvolte puțin câte puțin trăirile duhovnicești în sufletul nostru și le cunoaștem pe toate câte mai înainte nu le înțelegeam. Fiindcă înainte de a deveni sfeșnic și lună atotluminoasă, sunt cu totul întunecat. Cel cu totul întunecat nu poate să înainteze, întotdeauna este nesigur pe ceea ce face.

Apoi, sfeșnicul devine soare, Hristos, Care răspândește atâta lumină, încât nu mai lasă nimic în întuneric.

Adică arătându-Se pe Sine și pe ale Sale ca niște lumini atotstrălucitoare ale vederilor.

La început, Sfântul foloseşte sfeşnicul ca pe un alt Cinstit Înaintemergător, care spunea: „Vine Hristos!" (Mc. 1, 7). În continuare, foloseşte luna care simbolizează purtarea lui Hristos în pântecele Maicii Domnului, prin care S-a întrupat Hristos. Cu toate că dumnezeirea se ascundea în spatele cărnii, totuşi diavolul şi-a dat seama că Hristos este diferit, la fel cum şi-au dat seama şi evreii. Aşa se explică de ce se certau între ei, unul spunea că este proroc, altul că este Înaintemergătorul, altul Ilie, altul Fiul lui Dumnezeu (Mc. 8, 28). Dar numai Hristos singur S-a descoperit pe El Însuşi, mai ales către sfârşitul vieţii Sale, şi continuă să ne descopere şi nouă Dumnezeirea Lui şi *luminile atotstrălucitoare ale vederilor*, care sunt descoperiri dumnezeieşti atotstrălucitoare făcute în inima noastră.

Astfel, Îl vede lăuntric şi Îl înţelege cu limpezime pe Dumnezeu şi înţelesurile duhovniceşti, învăţăturile duhovniceşti, dogmele şi voile lui Dumnezeu, iar înlăuntrul lui nu mai există nici un întuneric sau nesiguranţă, îndoială. Toate sunt limpezi, mai întâi în viaţa noastră şi apoi înlăuntrul nostru. Prin urmare, mai întâi trebuie să începem de la făptuire, să-L trăim pe Dumnezeu trupeşte, şi apoi să vedem cu duhul nostru *vederile*.

Căci acestea, [Domnul] *le descoperă în mod tainic minţii care urmează poruncii Lui, care zice: „Tăiaţi împrejur învârtoşarea inimii voastre" (Deut. 10, 16).*[167]

Dar aceste vederi, Dumnezeu le descoperă numai celor care îşi taie împrejur egoismul şi învârtoşarea lor,

care adică se leapădă de ei înşişi, precum zice şi porunca. Dacă tu nu te lepezi de sinele tău, ci neîncetat îl exprimi, nu reuşeşti nimic. De exemplu, ţi se întâmplă ceva şi alergi la Stareţ ca să-i dai explicaţii. Ce-o să-i explici? Pe Dumnezeu? Sfânta Treime? Dacă da, bine. Dar dacă vrei să-i explici de ce ai făcut asta sau cum ai făcut-o pe cealaltă, ca să te îndreptăţeşti, mai are asta legătură cu Dumnezeu? Îl cauţi pe Dumnezeu? Nu. Cauţi satisfacerea trebuinţelor trupului şi ale egoului tău, cum să te odihneşti mai bine, cum să te poţi bucura mai mult, cum să ai linişte şi să nu te deranjeze ceilalţi. Dar ce sunt toate acestea? O viaţă artificială.

Precum s-a spus, trezvia sârguincioasă învaţă pe om înţelesuri strălucite.

Aşadar, când nu ne interesăm de noi înşine, ci lucrăm trezvia cu sârguinţă, cu stăruinţă, cu voinţă şi cu interes, atunci trezvia însăşi ne dăruieşte descoperiri strălucite - *trezvia sârguincioasă învaţă pe om înţelesuri strălucite.* Aşa cum dacă sădeşti o vie, vei mânca struguri, şi nu pere sau mere, tot aşa şi dacă vrei să ai descoperiri dumnezeieşti, vei reuşi aceasta pe calea trezviei, şi nu prin satisfacerea nevoilor tale: să te iubească Stareţul, sau să te înţeleagă fraţii, sau să te îndreptăţească ceilalţi şi să te apere. Numai dacă Îl priveşti pe Dumnezeu, poţi să-L ai pe Dumnezeu.

Căci Dumnezeu nu caută la faţă (Rom. 2, 11).

Sfinţii s-au luminat pentru că Dumnezeu îi luminează pe toţi care vor aceasta. Dacă tu nu ai primit iluminarea Lui, asta nu înseamnă că Dumnezeu caută la faţă, ci că tu nu vrei. Dumnezeu ne arată cămara în care se află toate, adică trezvia, şi ne spune: „Cine dintre voi vrea să vină şi să ia". Cum ne lăsăm noi însă înşelaţi de întâmplările vieţii zilnice şi părăsim trezvia şi ne îndeletnicim cu lucruri superficiale! Aşa cum ziarele se ocupă adesea cu lucruri neadevărate şi responsabilii lor nici nu-şi mai amintesc ce au scris ieri, aşa şi noi ne îndeletnicim cu cele neadevărate ale vieţii zilnice şi nu ne amintim ce facem în viaţă.

„Toate împreună lucrează spre binele celor ce iubesc pe Dumnezeu" (Rom. 8, 28). Deci cu mult mai mult împreună lucrează virtuţile pentru el.

Dacă deci Dumnezeu nu caută la faţa omului şi foloseşte toate mijloacele ca să ne ajute pe toţi şi ca să ne arăte cinstire, cu cât mai mult te va ajuta pe tine când urmăreşti cu adevărat virtutea care decurge din trezvie.

Iar acum Sfântul trece la rezultat:

Nu va umbla corabia multe mile fără apă şi nu va înainta deloc paza minţii fără trezvie împreunată cu smerenie şi cu rugăciunea lui Iisus Hristos. [168]

Când un vas este pe nisip şi-l împingem, va înainta puţin, dar nu va putea să călătorească fără apă, şi nici să ajungă la destinaţie. Tot aşa şi mintea noastră se aseamănă cu vasul care ne duce acolo unde vrem: în port, la desco-

perirea lui Hristos, la Hristos. Iar paza minții, trezvia este conducătoarea, cârma vasului, care nu izbutește să conducă dacă nu este însoțită și de smerenie și de rugăciunea lui Iisus. Aceste trei virtuți ne dau îndată descoperirile.

Temelia casei sunt pietrele. Iar această virtute are ca temelie și ca acoperiș închinatul și sfântul nume al Domnului nostru Iisus Hristos. [169]

Cuvântul *virtute*, așa cum am mai spus, arată mișcarea prin voință a omului. Trebuie să vreau neîncetat virtutea până când mă voi obișnui cu ea în mod desăvârșit și-mi va deveni obișnuință. Prin urmare, virtutea exprimă caracterul meu liber și de voie, faptul că ceea ce vreau este reflexul voinței mele, care apoi devine trăirea mea, proprietatea mea.

Și după cum temelia casei, zice Sfântul, sunt pietrele pe care le așezăm în fundație, așa și aici temelia și acoperișul virtuții, începutul și sfârșitul, din clipa în care ne naștem în Hristos până în clipa în care ne vom renaște întru veșnicie, este *închinatul și sfântul nume al Domnului nostru Iisus Hristos*, rugăciunea lui Iisus.

Ceea ce știm, spunem prin scris. [170]

Vă scriu, zice Sfântul Isihie, acestea pe care le-am știut, acestea pe care le-am atins, cele pe care le-am trăit înlăuntrul nostru. Nu vă scriu nimic după capul meu. Astfel, își arată inima lui bună, smerenia și experiența lui, care se ascunde în spatele cuvintelor părinților și ale în-

ţelepţilor, şi e ca şi cum ne-ar spune: Şi eu am fost fără ochi, la fel ca voi, dar le-am văzut, le-am găsit, le-am pipăit, şi de aceea vi le spun.

Şi ceea ce am văzut străbătând calea, mărturisim celor ce vor să asculte, dacă vreţi să primiţi cele spuse.

Ceea ce am văzut mergând pe calea trezviei, aceasta vă spunem şi vouă, dacă, desigur, vă interesează să luaţi şi voi aceste bunuri. Dacă însă le vreţi, dar vă interesează ale voastre, sinele vostru, atunci n-o să le puteţi lua.

Paza minţii poate fi numită în chip cuvenit şi pe drept născătoare de lumină, născătoare de fulger, aruncătoare de lumină şi purtătoare de foc. [171]

E foarte frumos să numim paza minţii *născătoare de lumină*, pentru că naşte lumină, pe Dumnezeu în inima noastră, altfel, fără paza minţii există cu siguranţă numai întuneric. Şi dacă presupunem că avem unele bucurii şi unele plăceri şi unele desfătări, acestea sunt fie pre-introductive (προεισαγωγικές), pentru ca Dumnezeu să ne entuziasmeze şi să tânjim după cele duhovniceşti, fie din egoismul nostru, fie din pofta noastră, fie din răbdarea noastră, fie de la cel viclean. Numai prin paza minţii trăirile duhovniceşti sunt autentice. Dacă deci simţim şi noi uneori că avem o oarecare lumină în inima noastră, fie cugetătoare, fie duhovnicească, fie înţelegătoare (mintală), să îi verificăm autenticitatea.

Paza minţii este, de asemenea, *născătoare de ful-*

ger, aruncătoare de lumină și purtătoare de foc. Așa cum observi imediat fulgerul, nu-i nevoie să fii atent, așa și Dumnezeu ți se arată pe Sine Însuși într-un astfel de mod, încât – vrei, nu vrei – Îl vezi străfulgerând. El își pune lumina Sa ca țintă personală a ta. Prin urmare, mai întâi Dumnezeu intră în noi, apoi începe să dea semne fulgerătoare ale prezenței Sale și, în continuare, devine *aruncător de lumină*. A arunca lumină înseamnă că fac să cadă lumina într-un anumit punct.

Până acum eu lucram pentru Dumnezeu. Acum înțeleg că Dumnezeu lucrează în mine, se preocupă de mine și îmi modelează existența. Dar nu numai mă luminează cu lumina Sa de fulger, ci mă face și purtător de foc. Devin cu totul foc și încă atât de mult, încât nu mai e nevoie acum să mă lumineze Hristos, pentru că, primind și eu din lumina Lui, devin lumină. Nu am nevoie, într-un anume fel, nici ca Dumnezeu să Se mai ocupe de mine. Am ajuns la împlinirea căii duhovnicești și înlăuntrul meu nu este numai lumină, ci un imens foc, asemănător cu cel din rugul care ardea nestins (Ex. 3, 2-3), care creștea tot mai mult și mai mult. Așa devine inima omului, omul întreg, atunci când călătorește pe calea trezviei.

Căci întrece, grăind adevărul, nenumărate și multe virtuți trupești. De aceea, această virtute trebuie numită cu numele cinstite de mai înainte, pentru luminile strălucitoare ce se nasc din ea.

Virtutea trezviei – ca să spunem adevărul – întrece toate virtuțile. Din acest motiv, dacă vreți să o caracte-

rizaţi, zice Sfântul, alegeţi cele mai frumoase, cele mai sfinte şi mai dumnezeieşti numiri. Acestea se potrivesc trezviei minţii, pentru că acestea Îl reflectă şi-L exprimă pe Dumnezeu.

Aceia dintre păcătoşi, netrebnici, întinaţi, neştiutori, neînţelepţi şi nedrepţi, care se îndrăgostesc de ea, pot să se facă prin Iisus Hristos drepţi, de bună-treabă, curaţi, sfinţi şi înţelepţi.

Ce mângâiere! Ce dulceaţă! Ce entuziasm! Ce nădejde! Ce încredere în Hristos împărtăşeşte Sfântul aici! Toţi oamenii, zice, care au început această virtute, au fost păcătoşi şi netrebnici, la fel ca noi. Dar pentru că au iubit-o, I s-au dedicat, au ajuns sfinţi. Aşa cum o fată care a iubit un tânăr i-a lăsat pe toţi ceilalţi bărbaţi şi s-a căsătorit cu cel pe care-l iubea, tot aşa să fac şi eu: să ajung un îndrăgostit de rugăciune şi de trezvie. Atunci, oricât de păcătos şi de întinat aş fi – cel mai rău dintre oameni – şi chiar dacă nu am încă nici o cunoştinţă despre cele duhovniceşti, inteligibile, cereşti, şi dacă încă sunt netrebnic şi neînţelept, şi L-am nedreptăţit pe Dumnezeu, pot să devin drept şi de bună-treabă pentru Hristos, să dobândesc înţelepciunea Sfântului Duh în viaţa mea zilnică, cu harul lui Iisus Hristos.

Şi nu numai atât, ci pot şi contempla şi teologhisi cele tainice.

Şi nu numai că voi avea înţelepciunea Sfântului

Duh, adică voi înțelege ceea ce este potrivit pentru viața mea, ci Îl voi și vedea în mod tainic pe Dumnezeu și voi teologhisi în Duhul Sfânt.

Verbul *a contempla* arată că devin un văzător, un inițiat, un tainic, că am legătură cu Dumnezeu, în timp ce verbul *a teologhisi* exprimă comuniunea și unitatea mea cu Dumnezeu și, prin urmare, putința ce se află în mine de a fi teolog, de a-L dezvălui pe Dumnezeu.

Și făcându-se contemplativi, înoată în această lumină preacurată și nesfârșită, se pătrund de ea cu pătrunderi negrăite și locuiesc și petrec împreună cu ea, fiindcă „au gustat și au văzut că bun este Domnul" (cf. Ps. 33, 9).

Sfântul nu adresează cuvintele de mai sus către cei înțelepți, către cei mari și către cei sfinți, ci către noi, întinații, nedrepții, păcătoșii și netrebnicii. Pentru noi este contemplația. Noi, întinații, devenim contemplativi și înotăm, străbatem oceanul nesfârșit și preacurat al luminii, atotcurata lumină a Dumnezeirii, înotăm în Dumnezeu. Și atunci ne atingem *de pătrunderile negrăite* ale lui Dumnezeu, prin atingeri duhovnicești negrăite, despre care nu putem vorbi cu precizie, ci le putem numai trăi. Dar înainte să ajungem la aceste trăiri, e nevoie de luptă ca să simțim bunătatea lui Dumnezeu, – *că e bun Domnul* – dragostea, frumusețea și dulceața Lui. Dacă noi trăim cu propriile noastre gânduri, cu propriile noastre dorințe și cu propriile noastre trăiri omenești, nu vom ajunge niciodată la Dumnezeu. Trebuie să începem să-L gustăm cu exclusivitate pe Hristos, să-L simțim că e bun, ca să

înceapă toate aceste înaintări în Dumnezeire.

Căci cu adevărat numai aceştia cheamă sincer numele lui Dumnezeu şi se mărturisesc Lui, fiindcă le şi place să stea de vorbă cu El, iubindu-L pururea.

Numai cei la care ne-am referit mai înainte cheamă cu adevărat pe Dumnezeu şi Îl slăvesc *sincer*, adevărat, curat, şi în toată plinătatea. Ceilalţi Îl cheamă sau Îl slăvesc pe Dumnezeu, dar numai cu buzele şi cu gura, şi nu cu inima. Deoarece chemarea şi mărturisirea din inimă se cunosc după rezultate. Aşadar, numai cei care lucrează trezvia vorbesc în fiecare zi în mod iubitor şi plin de dragoste cu El.

Acum Sfântul continuă cu o mică propoziţie, ca să ne arate cât de simple sunt lucrurile de care ne vorbeşte, dar şi care este problema noastră.

Vai celui dinlăuntru, de la cele din afară. Căci mult va fi supărat omul dinlăuntru de la cele dinafară şi, supărat, acesta se va folosi de bici împotriva simţurilor din afară. [172]

Când spunem că unii îmi ameninţă viaţa, averile, puritatea, înţelegem că aceia vor să-mi facă rău. Dar care este ameninţarea omului lăuntric, a însuşirilor lui duhovniceşti? Sunt *cele din afară*, cele exterioare, întâmplările zilnice. Într-adevăr, nu există ameninţare lăuntrică fără una exterioară, care sunt oamenii, munca mea, slujbele Bisericii, slujirile noastre, faptele şi intenţiile noastre

bune, dar şi gândurile noastre, ideile noastre, tot ceea ce, în general, este în afara spaţiului Dumnezeirii.

Vai celui dinlăuntru, de la cele din afară. Prin urmare, zice Sfântul, luaţi aminte la *cele din afară*. Nu vreau să spun că trebuie să nu mai ieşiţi afară. Aşa ceva nu se poate. Nu vă spun să vă separaţi de cele din afară, ci să luaţi aminte la ele. Pentru că atunci când preluăm imagini din cele din afară, din toate cele câte nu sunt în Hristos, acestea vor produce o întristare omului lăuntric, duhului nostru, iar viaţa noastră dumnezeiască dinlăuntru va fi stânjenită. Vom trăi desigur în mediul nostru, dar suntem datori să rămânem cu desăvârşire nepărtaşi, neinfluenţaţi de nimic, să trăim într-un mod foarte curat. Dar când vedem că ne influenţează cele din afară, nu numai să ne împotrivim, ci să luăm şi multe biciuri, nu unul, ca să le războim.

Cel ce a săvârşit cele cu lucrul a cunoscut mai înainte cele din contemplaţie.

Dacă credeţi, zice Sfântul, şi împliniţi ceea ce vă înfăţişez ca propria mea contemplaţie şi adevăr, atunci veţi vedea că şi voi o veţi dobândi. Adică, de îndată ce suntem robiţi de gândul la viaţa duhovnicească şi tânjim după ea, de îndată înţelegem că pentru această viaţă ne-a născut şi ne-a înviat Hristos şi ne-a făcut monahi, şi îndată începe cunoaşterea din contemplaţii, îndată intrăm pe calea scăldării în soare, a aruncării de lumină, a aruncării de foc, intrăm în lumină.

Ca să dobândim această experienţă, e nevoie de timp

îndelungat. Dar, aşa cum spune şi Sfântul, experienţa poate să înceapă şi imediat, dacă arătăm o bună dispoziţie şi continuăm lucrarea trezviei, adică fără să ne schimbăm în ziua următoare. În această situaţie, la început Hristos ni Se înfăţişează ca un sfeşnic asemănător celui care merge înaintea preotului, de unde ne dăm seama cu toţii că se va face ieşirea cu Cinstitele Daruri. Apoi, ni Se înfăţişează ca o lună plină. Aceasta se întâmplă când omul începe să fie absorbit de o lucrare a harului. Apoi, Hristos Se arată ca un soare ce ţâşneşte raze de lumină, care este un lucru copleşitor, desfătător. Atunci când vezi soarele, eşti orbit şi nu mai vezi nimic altceva, şi în acelaşi timp te umpli de lumină, care înseamnă că Dumnezeu Se îndeletniceşte cu tine şi a început să te prefacă în lumină. Adică devii purtător de foc, încât nu mai ai nevoie nici de Dumnezeu – ca să zic aşa – pentru că tu eşti deja un dumnezeu. Aceasta este măreţia vieţii trezvitoare.

Sfântul Isihie ne repetă aceleaşi înţelesuri de la începutul *Cuvântului* său. Cu cuvintele sale a produs o adevărată ploaie torenţială, un potop. Aceasta este viaţa noastră şi aceste trăiri ale noastre nu se uită. Dar e nevoie, acum când avem apă, să o strângem în cisternă, ca să fim siguri că o vom avea întotdeauna. Adică să facem experienţă personală toate cele pe care ni le spun sfinţii

Bisericii noastre, pentru că cerurile au fost făcute pentru toţi oamenii. Dumnezeu n-a interzis nimănui să se suie în cer, n-a lipsit pe nimeni de această putinţă, pentru că cerul este înlăuntrul nostru (Lc. 17, 21).

Aşadar, să nu uităm lucrurile acestea, ci să-i imităm şi noi pe egiptenii care, în cei şapte ani de rodnicie, au strâns cereale pentru cei şapte ani de secetă. Să ne împropriem aceste trăiri acum, pentru că nimeni nu ştie ce ispite va întâlni în viaţă sau ce întâmplări vor veni peste el.

O boală, de exemplu, poate să ne schimbe. O criză de egoism, o idee pot, de asemenea, să ne chinuie ani de zile. O strâmtorare sau o momeală pe care o vom simţi din partea cuiva pot să ne netrebnicească pentru tot restul vieţii. Noi, oamenii, suntem lesne schimbători. Într-o clipă îţi intră în cap o idee, şi din acel moment te simţi un netrebnic, că nu mai eşti bun pentru viaţa duhovnicească, că ai dat greş, şi atunci zici: „De ce să mă mai chinui?" Ideea ta te poate omorî. Ce vei face atunci? De aceea, acum când avem pofta şi credinţa pentru aceste trăiri, acum când mintea şi inima noastră nu se îndoiesc, acum să le îmbrăţişăm, ca să simţim bunătatea, dulceaţa, măreţia, slava şi mila Domnului, ca să ne umplem de lumină.

Astăzi o sărbătorim pe Sfânta Muceniţă Tecla. Foarte mare personalitate. Deşi viaţa ei se petrece între istorie şi legendă, Biserica noastră nu se îndoieşte de existenţa

ei şi îi recunoaşte sfinţenia. Împreună cu Sfântul Ştefan, poartă şi ea numele de întâia-muceniţă, aşa cum spune şi slujba. Se pare că a exercitat o foarte mare influenţă asupra sufletelor primilor credincioşi şi constituie un prototip al iubirii dumnezeieşti şi al vieţii feciorelnice.

Pururea Fecioara de Dumnezeu Născătoare e denumită „poartă cerească". Şi noi trebuie să devenim porţi cereşti, să ne umplem de cer. Dacă Maica Domnului a ajuns aşa, atunci şi noi putem să ajungem, tot trupul poate, toţi câţi suntem în Biserică. Pe Hristos L-am îmbrăcat (Gal. 3, 27), în Hristos trăim, spre Hristos mergem. Mai cu seamă la mănăstire, toate, şi gândurile noastre, şi problemele noastre, şi muncile noastre, ne conduc spre Dumnezeu.

Cuvânt despre trezvie

PARTEA FINALĂ

14

Dacă omul nostru dinlăuntru petrece în trezvie, cum zic Părinții, este în stare să păzească și pe cel din afară. [173]

Dacă am grijă de minte și de gândurile mele, atunci, așa cum spun Părinții, *omul dinlăuntru* are puterea să-l păzească *și pe cel din afară. Omul dinlăuntru* sunt lucrările lăuntrice ale sufletului, precum tăcerea lăuntrică, lucrarea de urmărire pe care o săvârșește partea noastră înțelegătoare, în general, tot ce adeverește părtășia neîntreruptă cu Dumnezeu. *Omul din afară* sunt legăturile mele cu lumea exterioară.

Așadar, când păzesc lucrarea trezviei, am putința să nu păcătuiesc în purtarea mea, să nu-mi scape cuvinte, să nu-mi fugă ochii încolo și încoace, să nu fiu influențat de condițiile vieții. Prin urmare, trezvia mă întrarmează, mă împrejmuiește, mă asigură, mă face puternic.

Dar noi și dracii făcători ai răutății săvârșim în comun amândouă felurile de păcate. Aceia dau chip păcatului în gânduri numai sau în zugrăviri de năluciri în minte, precum voiesc. Iar noi îl săvârșim și prin gânduri înlăuntru și prin fapte în afară.

Problema, cu siguranță, nu sunt atât dracii, lucrătorii cei răi ai păcatului care ne deranjează, cât noi, care cădem la înțelegere cu ei. Vicleanul nu poate să ne ducă la păcat dacă noi nu conlucrăm. De aceea, suntem datori să vrem să fim neschimbați, să credem în nepătimire, în sfințenie, în izbăvirea de orice rău.

Noi, oamenii, ne poticnim tocmai de acest element, deoarece atunci când cădem, de obicei, spunem că diavolul e de vină. Demonii însă nu pot să ne vatăme decât foarte puțin, pot doar să zugrăvească în mintea noastră năluciri, să ne strecoare gânduri cu imagini și cu înfățișări. Nu ne înfățișează păcatul în realitatea sa, ci așa cum le convine, pentru că vor să ne robească. Fac, adică, plăcerea mai apropiată de o imagine. De exemplu, îți zice vicleanul: „Dacă furi banii ăștia, o să construiești un bloc". Îi furi, începi să construiești și atunci îți dai seama că nu mai poți continua pentru că banii sunt puțini. Așadar, cel viclean minte, schimbă lucrurile, numai și numai ca să ne prezinte ispita atrăgătoare. Nu poate să facă nimic mai mult.

Noi însă păcătuim *prin gânduri înlăuntru și prin fapte în afară*, și prin gândurile care ies din prisosurile inimii noastre – din patimile, din ideile noastre – și cu faptele noastre. Dar mai ales cu limba noastră și apoi cu faptele

pe care le săvârşim cu celelalte mădulare ale trupului, dar şi prin purtarea noastră în societate când legăturile noastre cu ceilalţi nu sunt bune.

Dracii, fiind lipsiţi de grosimea trupurilor, îşi pricinuiesc şi lor, şi nouă, muncile numai prin gânduri, prin vicleşug şi prin înşelăciune.

Demonul nu poate să ne facă un rău atât de mare pe cât ni-l putem face noi, pentru că nu are trup, este numai duh. Aşadar, poate să ne influenţeze numai prin gânduri şi să înfăţişeze lucruri atrăgătoare şi opuse realităţii, ca să ne înşele, în timp ce noi credem că avem folos. Dar făcându-ne rău, vicleanul îşi face rău şi lui, pentru că mai întâi a păcătuit el însuşi şi apoi ne târăşte şi pe noi.

Dacă n-ar fi lipsiţi blestemaţii de grosimea trupului, n-ar întârzia să păcătuiască şi prin fapte, păstrându-şi de-a pururi voia liberă spre a necinsti pe Dumnezeu.

Dumnezeu a cunoscut dinainte viclenia demonului şi l-a făcut numai duh. Dacă ar fi avut şi trup, ar fi putut să păcătuiască şi cu acesta, dar pentru că dispoziţia lui este mereu vicleană şi urmăreşte fărădelegea, ar fi făcut tuturor în mod liber rău şi aceasta nu ar fi fost numai un imbold la păcat, ci şi un amestec în păcatele noastre.

Prin urmare, nepăcătoşenia este o chestiune care ţine de noi. Dacă hotărâm să nu păcătuim, acest lucru poate reuşi, numai noi suntem cei care păcătuim, demonul este, în mod simplu, un colaborator.

Dar pentru ca Sfântul să ne dea curaj, adaugă:

Rugăciunea de un singur gând omoară și preface în cenușă amăgirile lor. [174]

Reușita demonului constă în a ne înfățișa păcatul frumos și atrăgător, ca să îl dorim și să îl săvârșim. Dar rugăciunea de un singur gând, adică „Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă", *omoară* înșelăciunea demonului, îi risipește planul și, în paralel, îl *preface în cenușă*, îl arde, îl netrebnicește cu desăvârșire.

Căci Iisus, Dumnezeul și Fiul lui Dumnezeu, chemat de noi necontenit și fără lenevire, nu le îngăduie acestora să-și arate minții în oglinda cugetării, nici începutul intrării, pe care unii o numesc momeală, nici vreun chip oarecare și nici să grăiască oarece cuvinte în inimă.

Rugăciunea este chemarea lui Iisus Hristos. A chema înseamnă a striga pe Dumnezeu. Dar ca să avem rezultate, trebuie să-L chemăm *necontenit și fără lenevire* pe Iisus, Dumnezeul nostru și Fiul lui Dumnezeu. Dar noi ce facem? Spunem rugăciunea zece minute, și apoi obosim și vrem să ne odihnim. Dar dacă întrerupem rugăciunea o dată, de două ori, ca să ne odihnim, va veni o clipă în care o vom părăsi fără să fi dobândit nici o roadă.

Dimpotrivă, când noi Îl chemăm neîncetat și neobosit pe Hristos, atunci El nu dă diavolului dreptul să ne atace nici măcar cu o momeală, îl izgonește de la început. Adică nu-i îngăduie să ne arate în mod imaginar vreun

chip în oglinda cugetului nostru, în partea noastră raționa-lă, și astfel să înceapă să zugrăvească păcatul, nici măcar să ne spună cel mai mic cuvânt.

Așadar, când ne ispitește cel viclean? Când noi vrem să săvârșim păcatul, dar ne este rușine sau frică sau căutăm momentul potrivit ca să avem o îndreptățire binecuvântată. Atunci satana primește dreptul și fie ne șoptește diferite cuvinte în inimă, fie ne zugrăvește păcatul.

Iar nepătrunzând vreun chip drăcesc în inimă, ea va fi goală, precum am spus, și de gânduri.

Să presupunem că vrăjmașul nostru cel rău ne înfățișează dintr-odată în inimă sau în cuget o imagine. Dacă noi nu acceptăm ca aceasta să intre în noi, atunci și inima noastră *va fi goală de gânduri*, nu vom avea nici gânduri. Gândurile adică ne vin când vrem, când ne plac, când ne îndreptățesc, și atunci spunem: „Ai văzut? Lucrurile s-au întâmplat așa cum am crezut". Așadar, pentru ca imaginea demonică să intre înlăuntrul nostru, o condiție necesară este să ne intereseze momeala. Altfel, inima și cugetul nostru rămân *goale de gânduri*. Aceasta este nepătimirea. Prin urmare, toate câte le spun Părinții sunt adevărate. Nepătimirea nu este pentru marii oameni, pentru cei foarte duhovnicești, ci pentru mine și pentru voi. Ajunge să o vrem.

Așadar, prin rugăciunea neîncetată se curăță văzduhul cugetului de norii întunecoși și de vânturile duhurilor răutății. Iar curățindu-se văzduhul inimii, este cu

neputință să nu strălucească în ea lumina dumnezeiască a lui Iisus. [175]

Când rugăciunea noastră este continuă, vânturile duhurilor viclene nu pot să sufle în cugetul nostru. Astfel, văzduhul cugetului nu se întinează, ci rămâne curat. În acest caz, nu pot accepta, zice Sfântul, că e cu putință ca Hristos să nu lumineze această inimă. Pentru că unde se află o inimă curată, acolo se află întotdeauna şi lumina dumnezeiască a lui Iisus Hristos, acolo se află pacea, desfătarea, bucuria, harisma.

Cu neputință să nu strălucească. Cu neputință înseamnă că nu putem spune că suntem curați, dar nu avem lumina Dumnezeirii. Acelaşi lucru îl spune şi Sfântul Simeon Noul Teolog. Cu toate acestea, unii se miră şi spun: „Cum e cu putină să se întâmple aşa ceva?" Şi totuşi este adevărat, zice Sfântul. Desigur, există şi situația în care noi ne simțim curați, dar nu avem lumina lui Dumnezeu. Când?

Dacă nu ne vom umfla de slavă deşartă, de fumul mândriei şi de patima de a ne face arătați. Pentru acestea însă ne vom face prea uşuratici pentru cele neajunse şi ne vom găsi fără ajutor de la Iisus, deoarece Hristos, Care ne-a arătat smerenia, urăşte acestea.

Când suntem stăpâniți *de slavă deşartă, de fumul mândriei şi de patima de a ne face arătați.* Verbul φαντιάζω înseamnă că vreau să mă arăt, şi de aceea, acționez în aşa fel, încât să-mi fac simțită prezența, sinele meu.

Arătarea, prin urmare, este o ostentaţie. Tot ce fac, fac din egoism şi din mândrie, ca să arăt că sunt un om duhovnicesc, că Dumnezeu mă blagosloveşte în viaţa mea. În această situaţie, Dumnezeu nu îmi dă lumina Lui.

Când *ne vom umfla de slavă deşartă, de fumul mândriei şi de patima de a ne face arătaţi*, Iisus nu ne ajută. Când umfli un balonaş, creşte, devine uşor şi se înalţă în aer. Dacă îmi cresc şi eu egoul, adică mă mândresc, atunci mă umflu, mă înalţ către *cele neajunse*, către cele neînţelese şi negrăite, către cele de care nu pot să mă apropii, pentru că nu sunt pentru mine.

Adjectivul ἀκίχιτος provine din α privativ şi din verbul κιγχάνω sau κιχάνω, care înseamnă „a întâlni, a găsi". Aşadar, când cer din mândrie ca Dumnezeu să-mi dea harisme înalte, atunci nici nu mă ajută, nici nu îmi dă vreo harismă. Dar când Îl cer pe Hristos, împreună cu El îmi dă şi darurile Lui.

Dar noi, de obicei, din pricina găunoşeniei noastre, din uşurătate şi dintr-un spirit ostentativ, vrem să avem daruri dumnezeieşti, ca să ne echilibrăm în viaţă şi să simţim că ceilalţi ne recunosc. Dacă, de exemplu, Stareţul laudă pe câţiva fraţi, iar despre mine nu zice nimic, dacă pe altul îl felicită pentru ce a făcut, iar mie iarăşi nu-mi zice nimic, atunci voi spune înlăuntrul meu: „Dar eu nu reprezint nimic? Ba da, sunt, şi o voi dovedi!", şi fac ceva, astfel încât să arăt că şi eu ştiu, că pot, că şi pe mine mă iubeşte Dumnezeu. Dar prin această atitudine a mea arăt că-L consider pe Dumnezeu ca pe un instrument al meu, şi nu ca pe Împăratul şi Făcătorul meu. Adică nu mă gândesc că eu sunt cel zidit şi că normal pentru mine este să

mă întorc şi să cad înaintea lui Dumnezeu. Nu cer să cad înaintea Lui, ci cer darurile Lui. În astfel de situaţii, Dumnezeu nu dă nimic. Dacă nu suntem monahi autentici, direcţi, sinceri, nu ne dă nimic, rămânem fără ajutor. Este singura situaţie în care Dumnezeu nu ne luminează.

Deoarece Hristos, Care ne-a arătat smerenia, urăşte acestea. Domnul ne-a arătat smerenia. Ne-a spus: „Învăţaţi de la Mine că sunt blând şi smerit cu inima" (Mt. 11, 29). Aşadar, nu e cu putinţă ca Hristos, Care urăşte mândria şi ne-a arătat smerenia, să binecuvânteze pe cel mândru.

Să ne ţinem, aşadar, de rugăciune şi de smerenie, de acestea două, care împreună cu trezvia ne înarmează împotriva dracilor ca o sabie de foc. [176]

Să ţinem cu putere rugăciunea şi smerenia, aceste două virtuţi, ca să nu le pierdem. Uitaţi-le pe toate, zice Sfântul. Ţineţi însă rugăciunea şi smerenia, şi atunci le aveţi pe toate, pentru că aşa cum războinicii îşi ascut foarte bine sabia ca să lovească vrăjmaşul şi să-l spintece, aşa şi rugăciunea şi smerenia, împreună cu trezvia, sunt ca o sabie de foc cu care te întrarmezi ca să-i loveşti pe demoni.

Căci cei ce vieţuim aşa putem să prăznuim în fiecare zi şi în fiecare ceas, din inimă, în chip tainic, o sărbătoare a bucuriei.

Dacă trăim aşa, cu smerenie şi rugăciune, este cu

putinţă ca în fiecare zi şi în fiecare ceas inima noastră să prăznuiască şi să sărbătorească cu veselie şi strigăte de bucurie. Prin urmare, ori suntem ai lui Dumnezeu, ori nu suntem. Nu astăzi sunt bucuros, şi mâine strâmtorat. Astăzi te uiţi la mine şi sunt bine, mâine îmi spui „nu" şi sunt melancolic. Astăzi e soare, sunt bine, mâine plouă, nu sunt bine. Ori suntem surzi, iar atunci viaţa noastră este o deşertăciune, sau Îl iubim cu adevărat pe Dumnezeu, întru smerită cugetare şi rugăciune, şi atunci prăznuim *în fiecare zi şi în fiecare ceas*. Adică, putem să avem în fiecare zi pace şi bucurie, care mărturisesc că-L avem pe Sfântul Duh, că avem drepturi să fim în braţele lui Hristos.

Cele mai cuprinzătoare opt gânduri ale răutăţii, în care se cuprinde tot gândul şi din care se nasc toate (ca din Hera şi Zeus toţi dracii blestemaţi, cinstiţi ca zei de danei, după miturile lor), se suie toate în poarta inimii. [177]

În cele două capete precedente, Sfântul ne înfăţişează frumuseţea vieţii duhovniceşti şi a desăvârşirii. Acum se referă la câteva elemente care arată răutatea gândului. Dar pentru că are o educaţie complexă, nu se referă doar la Părinţii ascetici şi la autorii clasici, ci şi la mitologie.

Aşa cum se ştie, doar binele există, doar el provine de la Dumnezeu, pentru că Dumnezeu este bun. Răul este

inexistent, nu are ipostas și existență, este tăgăduire, uitare și absență a binelui. Adică, nu există întuneric, există lumină. Dar dacă stingi lumina, atunci se face întuneric.

Contrar acestui adevăr, în mitologie, răul provine de la Dumnezeu și se află în Dumnezeire. Din zeii Zeus și Hera s-au născut toți zeii daneilor, ai grecilor, care erau ticăloși și necuviincioși, pentru că făceau păcate, crime, curvii. Așadar, după cum dintr-o pereche de zei au provenit toate relele, *după miturile lor*, așa și pentru noi, toate relele pornesc dintr-un singur început: din mândrie, din tăgăduirea voii lui Dumnezeu, din despărțirea mea de Dumnezeu, din faptul că deosebesc egoul meu de egoul lui Dumnezeu. Deoarece, fără să simt că existența mea este întru Dumnezeu, ci că eu și Dumnezeu suntem două existențe separate, aduce desfrânarea, păcatul, toate relele. Astfel, ajung încet-încet să-L tăgăduiesc pe Dumnezeu, ca să nu mă tăgăduiesc pe mine însumi.

Rezultatul acestei stări a omului sunt cele opt gânduri de căpătâi, din care se nasc toate celelalte și *se suie toate în poarta inimii*. Sfântul nu vorbește aici de gândurile pe care le vâră cel viclean – acestea, dacă nu vrem, nu pot să intre înlăuntrul nostru – ci de gândurile care ies din noi. De aceea, spune *se suie toate în poarta inimii*, din adâncurile noastre.

Și aflând mintea nepăzită, intră unul câte unul la vremea sa.

Din cele opt gânduri de căpetenie, așadar, provin toate celelalte și așteaptă momentul potrivit ca să ne ispi-

tească. De exemplu, chem pe cineva o dată, de două, de trei ori ca să discutăm, iar pe tine nu te chem. Când tu îți dai seama, asta va produce în tine gândul: „Vezi? Nici nu te bagă în seamă Starețul!" Ajunge atât, nu e nevoie de nimic altceva. Mergi apoi să te culci, dar nu te va prinde somnul. Te duci la biserică, mintea îți fuge. Te duci la fratele tău, n-ai chef de nici o discuție. Gândul a găsit momentul potrivit, *la vremea sa*, și te ispitește, te supără. Gândurile nu se grăbesc niciodată, nu apar niciodată la timp nepotrivit, ci întotdeauna în momentul potrivit, atunci când mintea este fără pază. Seamănă orice la vremea lor, la fel ca și noi. De aceea, când simțim o melancolie, o strâmtorare, o plângere, când ne e foame înainte de vreme, când avem dificultăți, acestea toate se datorează mai ales gândului care se naște înlăuntrul nostru.

Apoi, oricare din cele opt gânduri, suindu-se și intrând în inimă, aduce cu sine un roi de alte gânduri nerușinate. Și așa, întunecând mintea, ațâță trupul, îndemnându-l la săvârșirea de fapte rușinoase.

Cuvântul ἑσμὸς provine de la verbul ἕζομαι sau ἵεμαι, care înseamnă a cădea peste celălalt, „a se arunca asupra dușmanilor". Așadar ἑσμὸς, în primul sens, înseamnă mai mulți la un loc, o mulțime, un roi sau o turmă, care vine și cade asupra mea, precum albinele, lupii, urșii.

Când în inima noastră se suie oricare dintre cele opt gânduri, deschide larg poarta și se avântă înăuntru o mulțime, un roi *de gânduri nerușinate*, o mulțime de gânduri

rele. Atunci mintea noastră este asediată şi nu mai suntem în stare să ne rugăm, să zâmbim, să spunem „da” fratelui nostru. Suntem netrebniciţi cu desăvârşire. Aceasta se datorează faptului că nu e un gând, ci o mulţime. Pentru că nu am fost atent şi l-am vârât în inima mea pe primul, celelalte au acum drepturile lor şi eu nu mai sunt în stare să mă împotrivesc.

Astfel, ţi se întunecă mintea şi gândul te stârneşte să săvârşeşti păcatul şi cu fapta. În exemplul anterior, gândul continuă: „Dacă nu-i pasă de tine, la ce să mai stai în mănăstire? Virtuţi n-ai. Păcate ai. Nimeni nu te bagă în seamă. Ţi se mai poate schimba de acuma soarta? Exclus. Aşadar, dacă vei face altceva, vei avea o reuşită mai mare, o să-I placi mai mult lui Dumnezeu”. Sunt influenţat de toate acestea şi încep să mă gândesc, să meditez, să văd dacă nu cumva sunt adevărate lucrurile acestea. Dacă voi asculta de gând şi voi merge în altă mănăstire, cu alt fel de viaţă, atunci îmi va spune: „Azi ai lucrat mult şi ai obosit, şi nu-ţi mai poţi face rugăciunea, de aceea mănâncă”. Şi mergi şi mănânci fără de vreme. Adică îţi întunecă mintea şi din acea clipă nu mai vezi nimic cum trebuie. Toate le vezi iraţional.

Deci cel ce păzeşte capul şarpelui şi prin mânioasă împotrivire se foloseşte de cuvinte curajoase, lovindu-l cu pumnul în faţă, a alungat războiul de la sine. [178]

Frumoasă, puternică frază! Exprimă lupta. Cel care ştie să zdrobească cu meşteşug capul şarpelui, biruieşte gândul. Locul acesta ne aminteşte de întâmplarea din

Vechiul Legământ, când Dumnezeu i-a izgonit din rai pe Adam şi Eva, adică de acea înfricoşată clipă când le-a dat Protoevanghelia, potrivit căreia într-o zi Fiul Fecioarei, Hristos, va zdrobi capul şarpelui (Fc. 3, 15). Aşa şi noi – în realitate, Hristos prin noi – putem să zdrobim nu numai gândul, ci şi pe demonul care se ascunde în spatele fiecărei patimi şi fiecărui gând. Cum?

Prin împotrivire mânioasă. Pot să înving gândul, chiar dacă la început am fost neatent, dacă, în momentul în care intră în inimă, îi spun cu mânie, *prin împotrivire mânioasă*: „Nu, nu accept să stau de vorbă cu tine. Şi chiar dacă eşti bun, prieten, aliat, tot nu te vreau. Nu vreau decât rugăciunea lui Iisus". Pentru că dacă încep să discut, îndată sunt biruit şi lupta s-a terminat. Din clipa aceea sunt în mâinile duşmanului.

Cel mânios nu discută, se înfurie. Aşadar, trebuie ca şi tu să devii un taur şi să împungi gândul vrăjmaşului, fie bun, fie rău, *folosind cuvinte curajoase*, folosind cuvinte pline de mânie. Adică să fii neîndurător cu duşmanul. Să-i spui astfel de cuvinte, încât să nu-i dai dreptul să deschidă cu tine vreo discuţie. Prin expresia *cuvinte curajoase* înţelege cuvintele care ies din adâncurile mâniei noastre, din rărunchii noştri. Prin urmare, acest „nu" trebuie să iasă din adâncul sufletului nostru.

Lovindu-l cu pumnul în faţă, a alungat războiul de la sine. Acum vorbeşte ca şi cum diavolul şi gândul ar avea trup, iar eu încep să-i car pumni cu amândouă mâinile. Expresia aceasta arată luptătorul care atacă din prima clipă şi câştigă războiul. Să luăm un exemplu. A intrat apa în chilia mea la parterul mănăstirii şi are igrasie. Atunci

îmi vine gândul: „Să-i spun Stareţului să mă mut le etajul de mai sus, pentru că a sporit igrasia în chilia asta". Dacă nu loveşti cu pumnul din prima clipă împotriva gândului, ci zici: „Ia să văd, poate că gândul este corect", n-o să mai ai linişte. Pentru că dacă Stareţul va accepta să-ţi schimbi chilia, o vei schimba desigur, dar vei avea şi alt gând: „A fost corect ca eu să mă mut cu un etaj mai sus, iar fratele meu să se mute în chilia mea?" Iar dacă nu mă mut din chilia de jos, voi avea nemulţumirea că Stareţul mă lasă în igrasie. Şi se poate, desigur, ca acea chilie să nici nu aibă igrasie, ci pur şi simplu, aşa să-mi spună mie gândul. Ajunge şi numai atât.

Căci zdrobind capul, a pus pe fugă multe gânduri rele şi fapte şi mai rele. Şi astfel, cugetarea rămâne netulburată, Dumnezeu primind privegherea ei asupra gândurilor şi dăruindu-i în schimb să ştie cum trebuie să biruiască pe cei ce o războiesc şi cum trebuie inima să se curețe încet-încet de gândurile care spurcă pe omul dinlăuntru.

Când zdrobesc capul, adică începutul, primul gând, atunci evit *multe gânduri rele şi fapte şi mai rele*. Dimpotrivă, acceptând gândul, am multe gânduri şi săvârşesc multe fapte pe care le consider normale în viaţa mea, în timp ce ele sunt *foarte rele*. Aşadar, când sfărâm capul păcatului, atunci şi Dumnezeu mă ajută, pentru că primeşte privegherea, atenţia şi lucrarea mea nemijlocită. Această priveghere a mea, deşi îmi este folositoare pentru că o fac pentru el, o primeşte ca un dar. Aţi văzut ce face Dumne-

zeu ca să ne cinstească? Caută moduri şi pricini ca să-i facem daruri, astfel încât să Se simtă obligat să ne dea darul corespunzător. Iar acest dar al Lui este să ne înveţe fiecare modalitate isteaţă prin care putem să-i biruim pe potrivnici, astfel încât să fugă de îndată şi să nu avem nici măcar un gând.

Deci aşa poate sufletul să stea, întru Domnul, în cuviinţa, în frumuseţea şi în dreptatea sa, cum a fost zidit de la început de Dumnezeu, bun foarte şi curat. [179]

În acest fel, un suflet poate să stea frumos, cinstit şi sincer înaintea lui Dumnezeu. Aşa e firea lui, aşa l-a făcut Dumnezeu. Când ai şi tu un astfel de suflet, atunci stai cu adevărat, cu dreptate şi credinţă înaintea Lui. Altfel, ai o legătură artificială, mincinoasă cu El. Îl chemi şi zici: „Dumnezeul meu, Dumnezeul meu!", dar nu crezi în Dumnezeu.

În continuare, Sfântul se referă la Marele Antonie, a cărui *Viaţă* a scris-o Marele Atanasie.

Precum zice marele slujitor al lui Dumnezeu, Antonie: „Sufletul având minte după fire, se susţine în virtute". Şi după puţin iarăşi zice: „Să ne curăţim cugetul ... care poate să ajungă străvăzător, să vadă mai mult şi mai departe decât dracii, având în el pe Domnul care-i descoperă lui". Acestea le spune vestitul Antonie, cum zice Marele Atanasie în Viaţa lui.

Când sufletul nostru este atent şi stă în hotarele lui

firești, în curăție, în neprihănire, așa cum l-a creat Dumnezeu, atunci toate virtuțile intră în inima noastră. Dacă însă trecem la acțiuni nefirești, pe care Dumnezeu nu le-a încredințat omului în rai, atunci nu avem nici o virtute.

Și Marele Antonie continuă: *Să ne curățim cugetul*, pentru că astfel poate să vadă mai departe decât demonii, fiindcă Domnul îi descoperă toate. Așa cum când pleacă norii și negura, cerul se curăță și orizontul se lărgește, tot așa se lărgește și orizontul nostru duhovnicesc atunci când inima noastră se curăță și devine străvăzătoare. Atunci mintea noastră devine lumină văzătoare. Și mai ales, mai mult decât demonul. Demonul, pentru că s-a îngroșat, nu are o vedere curată, are imaginație. Își imaginează, bănuiește și, pentru că nu poate să fie pretutindenea prezent, aleargă el însuși, urmărește, se ostenește, ca să vadă dacă se întâmplă cu adevărat ceea ce și-a imaginat el. În timp ce noi, când ajungem curați, vedem foarte departe, pentru că Dumnezeu ne împrumută propria Lui vedere. Vedem cu ochii Lui.

Orice gând este o nălucire a unui lucru sensibil, apărută în minte. Căci asirianul, fiind minte, nu poate să ne amăgească altfel, decât folosindu-se de lucrurile cunoscute de noi prin simțuri și obișnuite nouă. [180]

Pentru că noi, oamenii, avem și trup, și viclenie, și egoism, și pofte, și cunoștințe, putem să transpunem gândul în faptă. Satana însă nu ne poate conduce direct la faptă, ci poate doar să ne strecoare un gând, prin mijlocirea imaginației, a unui lucru sensibil.

Asirianul, fiind minte, nu poate să ne amăgească altfel. Diavolul, pentru că este duh, nu ne poate înşela altfel *decât folosindu-se de lucrurile cunoscute de noi prin simţuri.* Pentru că nu ne poate îmboldi să săvârşim păcatul prin cuvintele noastre sau, în general, cu trupul nostru, încearcă să ne arunce câteva elemente pe care să le prindem, şi astfel să ne trezim mână în mână cu el. Care sunt acestea? Cele sensibile şi cele obişnuite. Adică legăturile noastre cu lumea exterioară şi cu toate care ne-au devenit obicei şi ne plac, şi prin urmare, le repetăm în fiecare zi. Aşadar, foloseşte ochii noştri, urechile noastre, dorinţele noastre. Toate acestea sunt *lucrurile cunoscute de noi prin simţuri şi obişnuite.* Dacă, de exemplu, cineva simte faţă de mine silă, îndată i se întunecă faţa, şi-mi dau seama că are ceva cu mine. Faptul simţual că m-a văzut a descoperit starea lui lăuntrică. Acesta este un lucru sensibil pe care demonul îl poate folosi ca să mă facă să păcătuiesc.

Cu toate acestea, demonul nu este atât de periculos, cât legăturile noastre cu lumea exterioară şi, mai ales, cu cele cu care ne-am obişnuit şi pe care le slujim în fiecare zi. Slujirea noastră în mănăstire, cu care ne-am obişnuit, poate să devină începutul îndepărtării noastre de Dumnezeu. Adică, dacă strecurăm în ea voia noastră, părerea noastră, acolo ne va prinde vicleanul. De exemplu, Stareţul îmi dă binecuvântare să merg la Tesalonic pentru diferite treburi. Dar eu, după ce merg o dată, de două, de trei ori, mă obişnuiesc, şi a patra oară încep să fac vizite, accept să merg la masă la cunoscuţi, obosesc, nu-mi mai fac slujba zilnică şi canonul, încetez de a mai fi monah.

Dar dacă, aşa cum zicea şi în capul 173, aş fi lucrat

trezvia şi aş fi păzit universul meu lăuntric, acesta ar fi putut să le preîntâmpine pe cele exterioare, care se tot repetă în viaţa mea, de care mă bucur, pe care le vreau şi le caut. Aşadar, să luăm aminte la cele sensibile şi obişnuite, pentru că sunt întotdeauna periculoase.

Dacă vrei cu adevărat deci să acoperi cu ruşine gândurile şi să te linişteşti cu dulceaţă şi să păstrezi cu uşurinţă trezvia din inimă, să se lipească rugăciunea lui Iisus de răsuflarea ta şi vei vedea cum se împlineşte aceasta în puţine zile. [182]

Dacă vrei să-ţi nimiceşti cu toată siguranţa gândurile şi să le ruşinezi, pentru că în spatele lor se ascund patimile tale sau demonul, şi dacă vrei să te linişteşti şi să fii odihnit şi bucuros, şi inima ta să se adune uşor prin trezvie – fiindcă mulţi vor să fie atenţi la minte, dar obosesc şi nu reuşesc – atunci *să se lipească rugăciunea lui Iisus de răsuflarea ta.*

Sfântul ne repetă această frază, *să se lipească rugăciunea lui Iisus de răsuflarea ta*, ca să ne-o facă foarte simţită, astfel încât la cele sensibile şi obişnuite ale celui viclean, noi să le punem împotrivă rugăciunea lui Iisus lipită de răsuflarea noastră. *Şi vei vedea cum se împlineşte aceasta în puţine zile*. Încearcă ceea îţi spun numai câteva zile, zice Sfântul, şi vei vedea că se va realiza. Vedeţi cât curaj ne dă! De fiecare dată revine la acelaşi îndemn: Fă o mică încercare şi vei reuşi, vei înţelege şi singur.

Precum nu e cu putinţă să se scrie slove în aer, căci

acestea trebuie să se scrie pe vreun lucru ca să se păstreze multă vreme, la fel trebuie să lipim rugăciunea lui Iisus Hristos de trezvia ostenitoare, ca virtutea preafrumoasă a trezviei să rămână statornic împreună cu El și prin El să ni se păstreze nerăpită în veac. [183]

Poți să scrii litere în aer? Sigur că nu. Trebuie să le gravezi pe ceva, ne zice Sfântul Isihie, pentru că așa scriau în vremea aceea. În acest fel, trebuie să lipești și rugăciunea lui Iisus de trezvia cea trudnică, de trezvia cea ostenitoare, pe care adică o vei lucra neîncetat și susținut, și atunci te vei încredința că ceea ce caracterizează viața ta este limpezimea minții (νηφαλιότης). Adică vei fi limpede (νηφάλιος) de la tine însuți din pricina obișnuinței și a dispoziției tale. Nu va fi nevoie să te îndemne cineva mereu, pentru că ai devenit trezvitor (νηπτικός)[1]. Trezvia va fi deja starea ta constantă și o vei avea în veci.

Următorul cap constituie concluzia ultimelor capete și începe cu o frază foarte frumoasă și simplă.

„Întoarce spre Domnul lucrurile tale și vei afla har", zice. [184]

Pentru verbul *zice* Sfântul înțelege Sfânta Scriptură

[1] Adjectivele νηφαλιότης, νηφάλιος provin din verbul νήφω, ca și substantivul trezvie (νῆψις). Ele arată rezultatul, starea rezultată prin lucrarea trezviei. Dacă sensul verbului νήφω este de a nu bea vin, atunci sensul adjectivelor derivate este de limpezime a minții, opusă stării de beție, dar în același timp și de sobrietate, înfrânare, claritate a gândirii.(n. tr.)

ca subiect, şi de aceea bănuim că fraza este din Cartea Pildelor. Să o vedem. „Milele şi credinţa să nu te părăsească, leagă-le împrejurul gâtului tău şi vei afla har" (Pilde. 3, 3). Milostenia şi dreptatea inimii, adică purtarea ta iubitoare de fraţi şi legăturile tale cu Dumnezeu, trebuie să fie străvezii, cu totul curate şi neprihănite. După cum înălţăm Sfântul Potir şi Discul, Trupul şi Sângele lui Hristos, şi zicem „Ale Tale dintru ale Tale, Ţie aducem ... ", tot aşa aduci şi tu în fiecare zi această jertfă îndoită: pe de-o parte, iubirea şi purtarea ta frumoasă faţă de oameni, pe de alta, legătura ta lăuntrică, sinceră şi fără de viclenie cu Dumnezeu. Pe acestea două aşază-le sus, ca Dumnezeu să le vadă neîncetat ca pe nişte daruri oferite Lui. *Şi vei afla har*, iar atunci Duhul Sfânt îţi va da harul şi darurile Lui.

Şi ca să înţelegem că Dumnezeu trebuie să le vadă constant pe acestea două, Înţeleptul Solomon continuă: Poartă milostenia şi sinceritatea ca pe un colier la gâtul tău. Agaţă de gâtul tău jertfa, ascultarea, smerenia, dragostea de fraţi şi neprihănirea dispoziţiilor tale lăuntrice înaintea lui Dumnezeu, adică viaţa ta lăuntrică şi exterioară, şi vei afla har.

Sfântul vrea să ne înfăţişeze această imagine şi spune *întoarce spre Domnul lucrurile tale*, curăţia ta, virtutea ta, toate aceste mingiuţe rostogoleşte-le către Dumnezeu, adună-le înaintea Lui. *Atunci vei afla har*, atunci Dumnezeu ţi le va da pe toate. Minunată imagine!

Drept aceea să nu zică şi despre noi prorocul: „Aproape eşti, Doamne, de gura lor, dar departe de rărunchii lor". Nimeni nu va aduce inimii pace în chip sta-

tornic dinspre partea patimilor decât numai Iisus Hristos, Cel ce a unit pe cele ce se aflau la mare depărtare una de alta.

Dacă noi nu ne vom întoarce lucrurile către Domnul, atunci va fi pentru noi valabil cuvântul profetului Ieremia: „Poporul acesta Mă slăveşte şi Mă cinsteşte cu gura lui, dar cu inima lui e departe de Mine" (Ier. 12, 2). Dar Iisus Hristos, Care a adunat marginile pământului şi le-a făcut una (cf. Efes. 2, 14), poate să unifice şi inima ta, scoţându-i patimile şi făcând-o dulce şi luminoasă.

Imaginile Sfântului sunt foarte vii. Este cu putinţă să uităm pe *întoarce*? Este cu putinţă să uităm colierul care simbolizează neprihănirea purtării şi inimii noastre, pe care trebuie s-o vadă în fiecare clipă şi în fiecare zi Dumnezeu? Simţim aceasta? Simţim că Dumnezeu este înaintea noastră în fiecare clipă? Dacă da, atunci nu ne mai socotim pe noi înşine, ci Îl luăm în seamă numai pe Dumnezeu, stând înaintea Lui cu închinare.

De obicei însă, noi Îl întâmpinăm pe Dumnezeu ca pe o problemă, simţim că are pretenţii sau că nu ne împlineşte cererile. De asemenea, ajungem până la punctul de a-L tăgădui, zicând că este aspru, crud, că nu are iubire sau chiar că nici nu există. Dumnezeu însă există.

La ce înălţime duhovnicească îl înalţă Sfântul Isihie pe om! Îi spune că are putinţa să stea neîncetat înaintea lui Dumnezeu, la fel ca preotul înaintea Sfintei Mese, când înalţă Cinstitele Daruri. Dar din această înălţime ne coboară iarăşi în viaţa de zi cu zi, care este atât de periculoasă.

Sufletul este întunecat deopotrivă de acestea două: de vorbirile gândurilor în cugetare și de întâlnirile de afară și vorbele deșarte. [185]

Fiți atenți, zice, că nu numai gândurile întunecă sufletul, ci și întâlnirile și tăifăsuirile.

Sfântul ne înalță, ne arată toată noblețea firii noastre și starea pe care ne-a dăruit-o Dumnezeu și pe care o păstrează pentru noi, dar în același timp ne spune: „Acum, când vei ieși afară, fii atent la ce vei vorbi cu celălalt!" Repetă, precum vedeți, aceleași idei.

Întâlnirile de afară sunt discuțiile și întâlnirile cu oameni care nu sunt monahi, care nu aparțin unei familii mănăstirești, unui schit, unei colibe, unei chinovii. Toate rânduielile mănăstirești prevăd cu limpezime când și în ce condiții un monah poate avea legături cu mirenii. Monahul căruia i se pare că-i același lucru să discute cu fratele său sau cu un vizitator al mănăstirii nu are un cuget drept și nu poate fi vorba să dea lui Dumnezeu o lucrare desăvârșită și bineplăcută Lui. Să nu uităm deci că noi, ca monahi, ne-am separat de oameni.

Întâlnirile de afară și vorbele deșarte pot să întunece atât de mult sufletul ca și gândul. După cum gândurile din cuget produc toate relele, tot așa, *deopotrivă*, și întâlnirile și vorbirile deșarte dezarticulează viața omului. De aceea, când vedeți pe cineva că spune multe vorbe sau că-i plac discuțiile sau că își caută tovărășie, să nu aveți

niciodată încredere în el. Este ca un zid peste care nu poţi să treci. Dacă vei îndrăzni, vei cădea, îţi vei sparge capul, se poate să-ţi verşi şi sângele, se poate şi să mori. Un astfel de om e o primejdie de moarte. De aceea, să vă îndepărtaţi de el, nu din lipsa dragostei, ci dintr-un cuget înţelept, pentru Dumnezeu. Pentru că nu se poate să-L am şi pe Dumnezeu, şi să trăiesc astfel.

Cei ce vor să fie feriţi de păgubirea minţii trebuie să se întristeze atât de gândurile, cât şi de oamenii cărora le place să vorbească degeaba, pentru o pricină foarte binecuvântată după Dumnezeu: ca nu cumva întunecându-se mintea, să i se moleşească trezvia.

Desigur, nu vom întrista niciodată vreun om, nici chiar o păsărică. Există însă o excepţie: dacă-L iubim pe Dumnezeu şi vrem să nu întristăm pe Duhul cel Sfânt, trebuie să ne întristăm pe noi înşine şi oamenii, adică să fim rezervaţi faţă de ei. Nu faţă de persoana lor, ci în ceea ce priveşte purtarea noastră faţă de ei. Vrei ca mintea ta să evite vătămarea? Să nu-şi piardă lumina, ca să nu fii orb cu cugetul? Atunci trebuie să-ţi întristezi gândurile tale şi pe oamenii din preajma ta, când le place să taifăsuiască şi să grăiască în deşert. Nu din cauza lor, ci dintr-o *pricină foarte binecuvântată după Dumnezeu*, pentru că vrei să-L iubeşti pe Dumnezeu şi ca mintea ta să umble întru înălţimi, să zboare întru înalturi, să vadă cele dumnezeieşti. Numai din acest motiv fugi departe de ei, pentru nici unul altul. Nici pentru că celălalt e rău, nici pentru că e păcătos.

Se apropie unul de tine. Tu ştii sau îţi dai seama că are chef de poveşti. Ce vei face? Ori devii iute şi doar îl saluţi şi pleci, sau îi vei spune: „Iartă-mă, am treabă". Vei găsi vreo îndreptăţire cu înţelepciunea pe care ţi-o va da Dumnezeu sau din experienţa pe care o ai. Pentru că acestea sunt experienţe. Toată virtutea, toată sfinţenia sunt obişnuinţă şi experienţă. Când omul se obişnuieşte să evite laţurile păcatului, dobândeşte apoi experienţă şi de departe îşi dă seama de laţul care îl va prinde. Dar cel neexperimentat în lucrurile duhovniceşti este experimentat în cele lumeşti şi nu poate să deosebească aceste stări. Nu-şi dă seama de caracterul celuilalt, de purtarea lui. Mergi undeva şi ţi se propune să te aşezi puţin ca să povestiţi. După chipul celuilalt, din zâmbetul lui, după locul în care şade, din felul în care şade şi din felul în care priveşte poţi să-ţi dai seama de îndată dacă trebuie să stai cu el de vorbă sau nu.

Îl evit pe om numai *pentru o pricină foarte binecuvântată după Dumnezeu*, şi atunci pentru că este aşa sau aşa. Niciodată nu ne amestecăm în viaţa altuia, pentru că întotdeauna este cinstit, este chipul lui Dumnezeu. Dar pentru Dumnezeu îl vom lăsa şi ne vom face treaba noastră. Cu cât suntem mai înaintaţi în virtute, cu atât mai puţin Îl vom mai întrista, pentru că ştim cum să folosim armele duhovniceşti. Cine nu ştie, pentru că nu vrea să înveţe, fie cade în laţurile gurii celuilalt, fie va întinde şi el însuşi laţuri, şi se vor prinde ceilalţi în laţurile lui. Astfel, unul se va prinde în laţurile celuilalt. Eu te voi târî pe tine şi tu mă vei târî pe mine.

Aşadar, dacă nu eşti atent la acestea două, la gân-

duri şi la oameni, ţi se va întuneca mintea şi ţi se va moleşi trezvia. Verbul χαυνόω înseamnă „a rări". Dacă într-o cantitate de vin adăugăm trei părţi de apă, vinul ăsta nu o să-l mai putem bea, fiindcă a ajuns o poşircă. La fel se întâmplă şi cu trezvia. Când mintea se întunecă de gânduri şi de cuvinte, paralizează trezvia, o netrebniceşte, o slăbeşte.

Căci întunecându-ne din pricina uitării, ne pierdem mintea.

Cu siguranţă, nimeni nu merge la taifas decât dacă L-a uitat pe Dumnezeu. De asemenea, când merg să trăncănesc cu îndreptăţirea sau cu dipoziţia de a spune cuvinte duhovniceşti, ca să-mi ajut, chipurile, fratele, să-i arăt dragostea mea. Să ne zidim sau să avem comuniune înseamnă că L-am uitat pe Dumnezeu. Prin urmare, când ne amintim de Dumnezeu, nu mergem la taifasuri şi la tovărăşii. Dar când Îl uităm, atunci mintea ni se întunecă şi tovarăşii noştri nu mai sunt îngerii, sfinţii şi Dumnezeu, ci omuleţii care ne înconjoară. Desigur, fiecare om de lângă noi este chipul lui Dumnezeu. Dar este şi o inimă care are propriile ei pofte. Astfel, ori mă amestec cu oamenii, ori sunt cu Dumnezeu.

Trebuie să ştim că oamenii care stau la poveşti sunt, de obicei, nişte însinguraţi. Când vedeţi pe cineva căutându-şi un tovarăş de taifas, să fiţi siguri că este un însingurat, un strâmtorat, un năpăstuit, că are un anume egoism, un anume complex, o anume nemulţumire, şi de aceea nu simte comuniune nici cu obştea fraţilor, nici cu cerul.

Adică unde sunt cuvinte, acolo este sărăcia inimii, a duhului, a minţii. Unde este gaşcă, acolo este şi însingurare. Adevărata comuniune se află la cel care îşi curăţă mintea şi e atent la tovărăşiile lui. Acesta Îl are ca prieten al său, ca tovarăş de discuţie şi de drum, pe Însuşi Hristos, aşa cum ne spune Sfântul în capul următor.

Cel ce-şi păzeşte curăţia inimii cu toată sârguinţa va avea învăţător pe legiuitorul ei, Hristos, Care-i şopteşte tainic voia Sa. [186]

Cel care nu-L uită pe Dumnezeu, ci-şi aminteşte neîncetat de El, păzeşte cu toată sârguinţa curăţia inimii, avîndu-L ca învăţător al său pe Hristos, Care este şi dătătorul de lege şi Cel care îi descoperă în mod tainic voia Lui.

Dar pentru că nu Îl avem pe Cel care *şopteşte tainic,* cu toţii ne facem probleme şi ne întrebăm: „Care este voia lui Dumnezeu?" Şi atunci, dacă ai Stareţ, ceea ce-ţi va spune Stareţul tău este voia lui Dumnezeu. Dar Sfântul Isihie a trăit în pustie unde treceau zile, şi luni, şi ani, fără să vadă alţi oameni. Cum să ştie care e voia lui Dumnezeu? De aceea, omul trebuie să facă de la el însuşi viaţa lui uşoară: să fie înştiinţat lăuntric care este voia lui Dumnezeu şi apoi, când are Stareţ, să şi-o adeverească şi prin Stareţ. Mai demult, când învăţam cele patru operaţii aritmetice, adunarea, scăderea, înmulţirea şi împărţirea, în acelaşi timp învăţam şi verificarea. Învăţătorul ne spunea să facem socoteala pe hârtie şi să o verificăm în minte. Şi cei care făceau aşa nu greşeau niciodată.

Dar pentru ca mintea noastră să poată percepe voia

lui Dumnezeu, e nevoie ca Dumnezeu să-i vorbească în mod tainic, şi mintea noastră să fie curată şi să se ţină departe de gânduri şi de cuvinte. Pentru că toţi câţi au gânduri şi cuvinte alunecă neîncetat, prin urmare, nu pot percepe cu siguranţă voia lui Dumnezeu. Să nu aveţi încredere în omul mult-vorbitor sau tiranizat de gândurile lui, nici să-l întrebaţi, pentru că veţi cădea cu siguranţă amândoi în rătăcire. Doar omul serios, tăcut, cu mintea adunată, care are comuniune cu Dumnezeu, poate să înţeleagă voia Lui. Aşadar, e nevoie să trăim o viaţă duhovnicească, pentru a nu uita, pentru a nu cădea în afara voii lui Dumnezeu.

„Auzi-voi ce va grăi în mine Domnul Dumnezeu", zice David, arătând acest lucru (Ps. 84, 9). Iar arătând cercetarea ce şi-o face mintea sieşi pentru războiul cel înţelegător (mintal) şi sprijinirea ajutătoare a lui Dumnezeu, spune: „Zice-va omul: Fi-va oare roadă dreptului?" (Ps. 57, 12).

David Îl întreba întotdeauna pe Dumnezeu pentru a se înştiinţa de voia Lui. Aceasta o adevereşte şi versetul de mai sus din Psalmii lui. Sfântul Isihie însă îl foloseşte ca o prefigurare a vieţii mistice şi a experienţei omului duhovnicesc, precum şi versetul *„Zice-va omul: Fi-va oare roadă dreptului?"*, care înseamnă: omul se întreabă în inima lui: Va da oare Dumnezeu vreun rod celui drept? Adică îi va da bucurie, pace, reuşită? Dar cui îi dă Dumnezeu rod? Omului serios şi duhovnicesc a cărui minte sapă în inimă şi nu se învârte încolo şi încoace, ci numai

Îl priveşte pe Dumnezeu. Unul ca acesta duce un adevărat război duhovnicesc şi va fi răsplătit.

Noi zicem uneori: „Am un război înfricoşat". Dar, în realitate, există un singur război. Toate celelalte ale vieţii de zi cu zi, ispitele, greutăţile, păcatele, aşa-zisele nevoinţe sunt joacă de copil, nişte dueluri pe care le producem noi. Adevăratul război este păzirea minţii şi închiderea ei în inimă. Cine se exersează în acest război, acela primeşte ajutorul lui Dumnezeu. Dar noi facem o greşeală. După ce ne hotărâm pentru această luptă, ne întrebăm: „Mă va ajuta oare Dumnezeu?" Nu încape îndoială că ne va ajuta, pentru că unde se duce o astfel de luptă, acolo se dă şi roada. Unde există alte feluri de osteneli şi lupte şi interese, acolo nu există roadă, viaţa doar se scurge şi se pierde. Acolo avem mici realizări, mici reuşite, mici bucurii şi simţiri trecătoare. Dumnezeu îngăduie câte o simţire trecătoare ca să nu ne deznădăjduim. Dar o apărare, o întărire şi o îndreptare statornice le dă numai omului care lucrează paza minţii.

Să ne călăuzim inima pururea, povăţuiţi de înţelepciune, după sfinţitul cântăreţ, respirând necontenit însăşi puterea lui Dumnezeu Tatăl şi înţelepciunea lui Dumnezeu, Hristos Iisus. [187]

Cum trebuie să ne trăim viaţa de zi cu zi? Învăţând, educând inima noastră cu înţelepciunea duhovnicească, cu dumnezeiasca părtăşie şi cu absorbirea ei de către Dumnezeu. Adică Însuşi Dumnezeu va modela în cele din urmă inima noastră, atunci când noi trăim tăcuţi,

în linişte, cu trezvie.

De înţelepciune. Înţelepciunea este, în realitate, puterea şi înţelepciunea lui Dumnezeu şi Tatăl, Iisus Hristos. Astfel, pe de o parte, trăim înţelepciunea Tatălui, iar pe de altă parte, Îl respirăm pe Iisus Hristos. Aţi văzut cum leagă Sfântul înţelesurile? Când mintea noastră cugetă înţelepciunea lui Dumnezeu, prin acest mod de viaţă Îl avem pe Tatăl şi Îl respirăm pe Fiul prin rugăciunea lui Iisus.

Iar dacă moleşindu-ne de vreo împrejurare oarecare, vom slăbi lucrarea minţii, în dimineaţa următoare să strângem iarăşi bine mijlocul minţii şi să ne apucăm cu putere de lucru, ştiind că nu vom avea apărare, noi, care cunoaştem binele, de nu-l vom face.

Suntem însă oameni. De aceea, şi cel care săvârşeşte această lucrare trezvitoare înţeleaptă, urmărirea inimii şi rugăciunea lui Iisus, se poate ca uneori să se moleşească şi el, să obosească, să fie neglijent, să fie strâmtorat. Cu toţii putem să păţim acestea, dar mai ales când intră înlăuntrul nostru simţiri mincinoase de automulţumire, când cred că fac ceva.

De vreo împrejurare oarecare. În fiecare zi din viaţa noastră întâlnim împrejurări. Dacă, de exemplu, cineva te întristează, nu mai poţi apoi să-ţi faci rugăciunea. Dacă ţi se întâmplă o astfel de împrejurare şi te moleşeşti şi-ţi opreşti lucrarea înţelegătoare a trezviei, cel puţin a doua zi, dis-de-dimineaţă, şi nu poimâine, să-ţi strângi iarăşi mijlocul minţii tale, aşa cum pentru o muncă trupească te legi cu un cordon, pentru ca mişcările să-ţi fie înlesnite şi

să te apuci cu putere de lucru. Pentru că nimic nu te poate îndreptăţi când nu faci binele, de vreme ce îl cunoşti.

Uneşte cu răsuflarea nării trezvia şi numele lui Iisus sau gândul neuitat la moarte şi smerenia. Căci amândouă sunt de mare folos. [189]

Revine la aceeaşi idee: Uneşte trezvia şi numele lui Iisus cu respiraţia ta. Cum intră şi iese răsuflarea ta, împreună cu ea să intre şi să iasă şi Hristos. Deoarece, când omul învăţă să spună rugăciunea pe respiraţie, apoi o va zice cu multă uşurinţă.

Dar este îngăduit oare să uităm uneori numele lui Hristos? Cu siguranţă, nu. Meditând la moarte şi lucrând smerenia, putem să avem neîncetat şi în chip adevărat trezvia şi numele lui Iisus. Meditarea la moarte nu duce la rătăcire, pentru că ne duce cu siguranţă la Dumnezeu. Dar nu înţelege ca prin meditarea la moarte să plângem şi să ne temem, sau să facem totul ca să trăim, să mergem, de exemplu, în Anglia ca să ne operăm, dacă suntem bolnavi, pentru că acolo avem mai multe şanse de supravieţuire, sau, dacă putem, să mergem în America, pentru rezultate şi mai bune. Aceasta nu este o meditaţie nerătăcită la moarte. Meditaţia nerătăcită este să avem bucuria că vom muri. De asemenea, faptul de a medita la trăirile şi la vederile cereşti pe care le vom avea în cealaltă viaţă din pricina legăturii noastre nemijlocite şi neîntrerupte cu Dumnezeu. Aşadar, meditarea la moarte, smerenia, trezvia şi numele lui Iisus sunt cele care cuprind puterea şi harul lui Dumnezeu.

Şi pentru că Sfântul s-a referit la smerenie, întreabă:

Vezi că smerenia se învaţă? Căci porunca Lui este viaţa veşnică. [191]

Înţelegi că smerenia se învaţă? Numai întru smerenie le înveţi pe cele cereşti şi înalte. Fără smerenie, oricât ai citi, nu înveţi nimic. Şi porunca lui Dumnezeu, care este viaţa veşnică, o vei învăţa cu smerenie.

Dacă toată virtutea se săvârşeşte prin suflet şi trup, iar pe de altă parte şi sufletul şi trupul sunt făpturi ale lui Dumnezeu, prin care, cum am zis, se împlineşte virtutea, cum nu aiurăm în chipul cel mai cumplit, fălindu-ne cu podoabele străine ale sufletului şi ale trupului, umblând adică după slava deşartă şi sprijinindu-ne de mândrie ca de un toiag de trestie? Şi cum nu ridicăm astfel împotriva capului nostru, pentru nelegiuirea şi nebunia noastră, ca tot ce poate fi mai înfricoşat, pe Dumnezeu, care ne întrece cu măreţia sa nemărginită? [192]

Aici înţelesul este simplu. Dacă însă nu cultivăm cunoaşterea limbii greceşti vechi şi citim traduceri, pierdem cel puţin optzeci la sută din înţelesul textului. Pentru că traducerea dă numai unul dintre multiplele sensuri pe care le poate avea textul, te limitează. Un întreg fluviu, un

lac, o mare le transformă într-o mică groapă şi doar apa aceasta puţină poţi s-o bei. Bună-i şi asta, dacă ţi-e sete. Chiar şi o picătură dacă ţi se dă, e bună şi ea, dar pierzi fluviul, lacul, marea.

Cum se zideşte virtutea potrivit Sfântului Isihie? Cum se cultivă? Cu trupul şi cu sufletul. Dar nu pot să am virtute dacă nu-mi devine obişnuinţă. Şi nu poate să-mi devină obişnuinţă, dacă nu am o făptuire zilnică. Iar făptuirea şi obişnuinţa se realizează prin minte şi prin trup, pentru că trupul participă la toate lucrările duhovniceşti ale minţii. Iubirea, de exemplu, este rezultatul şi al duhului, şi al trupului. Dreptatea, smerenia, toate virtuţile se dobândesc şi cu trupul, şi cu sufletul.

Dacă toată virtutea se săvârşeşte prin suflet şi trup. Conjuncţia subordonatoare „dacă" are sensul condiţiei. Dar aici condiţia cuprinde şi răspunsul afirmativ. De aceea, în cele din urmă, înţelesul este: cu adevărat nu putem avea virtute, dacă nu exersăm şi trupul, şi sufletul pentru Dumnezeu. Prin urmare, dacă vrem să avem o virtute adevărată, dacă vrem să ne înfăţişăm cu haină, cu frumuseţe şi cu îndrăzneală înaintea lui Dumnezeu, dacă vrem să-L atragem pe Dumnezeu, trebuie ca şi cu trupul, şi cu sufletul, cu întreaga noastră fiinţă să cultivăm virtuţile, ca să primim harismele duhovniceşti. De altfel, Dumnezeu a zidit sufletul şi trupul împreună, de aceea, nu poate să primească o împărţire şi, prin extindere, o slujire numai de la suflet sau numai de la trup.

Cum nu aiurăm în chipul cel mai cumplit, fălindu-ne cu podoabele străine ale sufletului şi ale trupului, umblând adică după slava deşartă şi sprijinindu-ne de mân-

drie ca de un toiag de trestie? Dar, ce păcat! Oamenii, de obicei, nu au propria lor virtute, propriile lor harisme duhovniceşti, nu au ceva pe care să-l înfăţişeze înaintea lui Dumnezeu şi, de aceea, se refugiază în înşelare. Când o fată nu are o frumuseţe naturală, foloseşte podoabe, ca să pară frumoasă, adică se înşală pe ea însăşi şi pe ceilalţi. La fel şi omul neduhovnicesc, trăieşte minciuna, vrea să arate că are virtute, frumuseţe, harisme, dar cele adevărate care au vrednicie înaintea lui Dumnezeu sunt cele pe care le zidim cu adevărat prin lupta trupului şi a duhului nostru. Desigur că în realitate Dumnezeu le zideşte, fiindcă El este Ziditorul trupului şi al sufletului.

Dar când ne fălim cu harisme străine, nu suntem oare nebuni? Nu minţim? Nu-i înşelăm pe alţii şi pe noi înşine? Dacă, de exemplu, mă înfăţişez înaintea lui Dumnezeu şi mă întreabă ce virtuţi am, iar eu o să-I răspund că le-am dat învăţătură monahilor mei, ce-mi va spune Dumnezeu? „Lasă asta! Învăţătura nu este virtute, nici osteneală, pentru că oricine poate vorbi". Dacă-i voi spune că am fost Stareţ, asta tot harisma mea este? Nu, Dumnezeu m-a făcut Stareţ. Dumnezeu a rânduit lucrurile astfel încât să fiu Stareţ.

Alt exemplu. Cineva a studiat chimia şi-i dăm ca slujire în mănăstire bucătăria. Atunci îi poate veni gândul: „Mi-a dat şi mie Dumnezeu o harismă, să ajung chimist, şi acum o să merg la bucătărie!" I se pare că e o harismă faptul că a ajuns chimist. Este însă o harismă? Nu.

Harisme sunt cele care ne înfăţişează bineplăcuţi şi desăvârşiţi înaintea lui Dumnezeu, iar acestea sunt harismele Sfântului Duh: trezvia, rugăciunea, sălăşluirea sta-

tornică a lui Iisus Hristos înlăuntrul meu, faptul de a fi smerit, de a nu mă mândri, de a nu mă gândi niciodată la mine însumi, de a nu mă teme de moarte, de a nu-mi păsa de ce-mi vei spune şi de cum te vei purta cu mine, de a mă bucura că mă prigoneşti. Acestea sunt harismele Sfântului Duh, acestea au loc înaintea lui Dumnezeu şi pe acestea le înţelege Dumnezeu.

Când mergi să cumperi ceva, trebuie să ai banii valabili. Dacă te duci cu milioanele pe care le aveam în timpul ocupaţiei germane, vânzătorul o să râdă şi o să-ţi spună: „Câte bancnote de astea îmi dai, ca să se joace cu ele copiii mei?"

La fel se întâmplă şi cu înfăţişarea noastră înaintea lui Dumnezeu. Adevărata înfăţişare sunt harismele duhovniceşti pe care le hrănim, le sporim şi le cultivăm cu trupul şi cu sufletul. Toate celelalte harisme ale noastre, raţionale, sufleteşti, trupeşti, studiile noastre, educaţia noastră, îndemânările noastre sunt omeneşti. Am o îndemânare oarecare: sunt uimitor în putinţa de a-i conduce pe toţi muncitorii şi meşterii pe care îi avem la mănăstire. Harismă omenească, nu te înfăţişează înaintea lui Dumnezeu. Dar folosind osteneala ta, sinceritatea ta, smerenia ta, blândeţea ta, înţelepciunea ta, dragostea faţă de muncitori, astfel încât prin felul tău de a fi lucrul lui Hristos să se facă cât mai bine cu putinţă, cultivi cu adevărat virtuţi duhovniceşti care au acoperire înaintea lui Dumnezeu.

Fălindu-ne cu podoabele străine ale sufletului şi ale trupului. Dar când suntem săraci în harisme duhovniceşti, ne refugiem la îmbrăcăminte artificială. Ce face cel mândru? Se făleşte pentru lucruri care nu au nici o

valoare. Cel complexat de ce are acel complex? Pentru că nu are o virtute adevărată, nu are o harismă duhovnicească adevărată. De ce este cineva strâmtorat? Pentru că nu are o harismă duhovnicească şi, îndată ce-l atinge cineva, se strâmtorează. Altcineva se îmbolnăveşte şi el este strâmtorat. De ce? Pentru că nu are nici o legătură cu Dumnezeu şi se teme de moarte.

Peste tot curăţia inimii, prin care se află în noi smerenia şi tot binele ce coboară de sus, nu stă în altceva decât în a nu îngădui gândurilor ce se apropie să intre în suflet. [193]

Capul acesta ne arată modul în care putem să dobândim harismele duhovniceşti. Aceasta este curăţirea inimii *prin care se află în noi smerenia şi tot binele ce coboară de sus*. Smerenia are valoare pentru că este o harismă a lui Dumnezeu, un bun dumnezeiesc. Tot binele, tot darul desăvârşit coboară de la Părintele luminilor (Iac. 1, 17). Şi toate câte coboară de sus au importanţă şi pe acestea pot să I le arăt lui Dumnezeu. Acelaşi lucru s-a întâmplat şi cu firea omenească pe care a luat-o Hristos şi a înălţat-o pe tronul lui Dumnezeu, prin Dumnezeirea Lui. Dacă Hristos şi-ar fi pierdut Dumnezeirea, firea omenească ar fi rămas păcătoasă. De aceea, harismele noastre, osteneala noastră, purtarea noastră, capătă valoare când le avem de sus, de la Dumnezeu. Aşa încât şi smerenia şi toate virtuţile coboară de la Dumnezeu, când inima este curată. Şi când este ea curată? Când nu îngăduim să intre în noi gânduri. *Nu stă în altceva decât în a nu îngădui gândurilor ce se apropie*

să intre în suflet. Dar dacă facem deosebire între gânduri, ne încurcăm şi discutăm cu ele, atunci nu putem să fim curaţi.

De câte ori nu scriem gândurile noastre Stareţului! Asta înseamnă că ne-am îndeletnicit cu gândurile, iar atunci inima noastră nu poate fi curată. Ce să ne facă atunci Stareţul? Dumnezeu nu dă în felul acesta roadele. Desigur, priveşte către spovedania noastră ca şi spre o dispoziţie către a deveni curaţi. Dacă însă vrem cu adevărat curăţirea inimii noastre, suntem datori să încetăm să ne mai îndeletnicim cu orice fel de gând.

Paza minţii cu Dumnezeu, care stăruie în suflet numai prin Dumnezeu, dă înţelepciune minţii în luptele cele după Dumnezeu. [194]

Repetă aici ideea pe care am întîlnit-o şi în capul precedent. Expresia *cu Dumnezeu* înseamnă că noi, pe de-o parte, an după an, ne facem un obicei din paza minţii şi din rugăciunea lui Iisus, dar Cel care ne ajută este Dumnezeu. Iar această obişnuinţă nu o facem numai *cu Dumnezeu*, ci şi *numai prin Dumnezeu*, şi nu ca să avem noi harisme. Dumnezeu însă, împreună cu El Însuşi, ne dă şi harismele.

Aşadar, când ne obişnuim mintea să aibă pază şi să spună rugăciunea pentru Dumnezeu, această pază devine o cămară care ne dă tot ce avem nevoie, şi mai ales chibzuinţa. Chibzuinţa este o virtute a părţii conducătoare, a minţii, şi prin ea înţelegem care este voia lui Dumnezeu şi cum putem să o împlinim. Dar ca să ne dăm seama de

aceasta, e nevoie de o condiţie: mintea noastră să conducă, şi nu să fie condusă de neputinţe şi de patimi, de idei, de studii şi de influenţe exterioare. Iar mintea poate să fie conducătoare atunci când este cu adevărat condusă de Dumnezeu.

Căci nu puţină destoinicie îi dă ea celui ce se împărtăşeşte de ea spre chivernisirea faptelor şi cuvintelor sale cu judecată bine primită la Domnul.

Destoinicia este înţelepciunea, cunoştinţa, experienţa, isteţimea, reuşita pe care le avem în lucrările noastre duhovniceşti. *Îi dă ea celui ce se împărtăşeşte de ea.* Câţi lucrează păzirea minţii şi spun rugăciunea dobândesc o mare destoinicie duhovnicească pe care le-o dă Dumnezeu.

Spre chivernisirea faptelor şi cuvintelor sale cu judecată bine primită la Domnul. Aşadar, cine spune rugăciunea şi nu are gânduri este singurul care poate să iconomisească fără greşeală faptele şi cuvintele sale. Aceasta înseamnă că toate cuvintele sale sunt adevărate, înţelepte, fără păcat, iar faptele lui sunt reuşite, dumnezeieşti. Aşadar, cine are paza minţii, acela reuşeşte. Cât de frumos ne lămureşte Sfântul ca să avem un viitor reuşit!

Verbul „a chivernisi" înseamnă a putea conduce şi stăpâni propriile fapte. Iconomul este cămăraşul, cel care are putinţa să-şi pună în practică voia sa. Dar verbul „a iconomisi" are aici înţelesul iconomiei dumnezeieşti. Adică nu doar conduc, nu sunt numai un bun Stareţ, un bun psalt, un bun rugător, ci şi conduc, vorbesc, lucrez

potrivit cu iconomia dumnezeiască, aşa cum vorbeşte şi lucrează Dumnezeu, aşa cum vrea harul dumnezeiesc. Aţi văzut cum îşi alege Sfântul cuvintele? Cu siguranţă, ar fi putut să folosească şi alt verb în loc de „a chivernisi". Dar acesta arată mijlocirea dintre harismă şi harismatic, legătura noastră cu Dumnezeu, şi în acelaşi timp, faptul că Dumnezeu este Cel care ne face stăpânitori. Aşa cum un ministru care are împuternicire de la prim-ministru, oriunde ar merge, acţionează ca un prim-ministru, toate uşile i se deschid, tot aşa este şi omul rugăciunii minţii şi al trezviei. Conduce lumea, universul, îngerii, sfinţii.

Dar fraza *paza minţii cu Dumnezeu, care stăruie în suflet numai prin Dumnezeu*, o putem vedea şi cu un alt înţeles simplu. Paza stăruie în sufletul, în mintea şi în inima noastră, şi nu face doar sufletul conducător, ci şi trupul, care este părtaş sufletului. La harismele Sfântului Duh şi la roadele rugăciunii lui Iisus participă şi trupul. De aceea, când un sfânt primeşte pe Duhul Sfânt, acesta îi este împărtăşit şi trupului lui. De aceea, şi moaştele sfinţilor sunt cinstite, purtătoare de Duh, îmbibate de Sfântul Duh, bureţi ai Duhului Sfânt.

Din acelaşi motiv, când cineva are o descoperire a lui Dumnezeu în lumină, străluceşte şi el însuşi, aşa cum a strălucit Hristos pe Thavor, Sfântul Serafim de Sarov, Sfântul Simeon Noul Teolog şi toţi sfinţii. Schimbările Duhului acţionează şi asupra trupului, care este părtaş sufletului şi, prin urmare, şi păzirii minţii, deoarece conlucrează cu sufletul. Dacă trupul nu ajută, sufletul nu poate să facă nimic.

Cu adevărat fericit este cel căruia rugăciunea lui Iisus i s-a lipit de cugetare şi-L strigă neîncetat în inimă, precum s-a unit aerul cu trupurile noastre, sau flacăra cu ceara. [196]

Repetă şi aici ideea pe care ne-a înfăţişat-o în capetele precedente, dar acum în alt mod. Dacă mai înainte spunea că este fericit cel ce şi-a unit rugăciunea cu răsuflarea, aici spune: Fericit este cel a cărui rugăciune s-a lipit de cuget. Mintea omului se obişnuieşte atât de mult când spune continuu rugăciunea şi are paza minţii, încât, după aceea, rugăciunea devine cu adevărat o proprietate şi o componentă a minţii. Şi după cum Hristos Se face un component al trupului meu când mă împărtăşesc, tot aşa şi numele lui Iisus devine un component, un element cuprins în cuget.

Dar se întâmplă încă ceva: omul însuşi se lipeşte cu cugetul său de rugăciune. Iar atunci nu doar cugetul său, ci întreaga lui existenţă, mintea lui, voinţa lui, pofta lui, cunoştinţa lui decurg din rugăciune. După cum abţibildul devine una cu obiectul pe care se lipeşte, aşa şi eu devin una cu mintea mea, cu Dumnezeu, cu numele lui Iisus. Şi după cum aerul se atinge de trupurile noastre, tot aşa şi eu mă lipesc de Iisus Hristos. Şi după cum flacăra şi ceara sunt un lucru, nu se pot separa, aşa şi eu ies din Hristos şi sunt o desfăşurare, o prelungire, o continuare a lui Hristos.

Şi venind soarele pe deasupra pământului face ziuă, iar numele sfânt şi preacinstit al Domnului Iisus,

luminând în cuget neîncetat, naşte nenumărate înţelesuri, asemenea soarelui.

Când soarele răsare pe cer, ne trimite lumina lui şi este zi. Dar când *numele sfânt şi preacinstit al Domnului* Iisus Hristos, al adevăratului soare, străluceşte în cugetul nostru, acest nume este atât de luminos ca nenumăraţi sori materiali şi naşte *nenumărate înţelesuri, asemenea soarelui.* Care este aici înţelesul? Rezultatul ce decurge din soarele înţelegător, din Hristos. Prin urmare, mai multe lumini, nenumărate, şi mai multă strălucire, şi mai multe înţelesuri duhovniceşti şi bune ies din Hristos, când El este Soarele cugetului nostru, al minţii noastre şi al inimii noastre.

A zis careva dintre sfinţi: „Dacă ţii minte răul, ţine minte şi răul de la draci; şi dacă duşmăneşti, duşmăneşte trupul de-a pururi". [198]

Să-i urăşti cu toată puterea ta pe demoni, a zis unul dintre sfinţi, şi să duşmăneşti trupul. Desigur că altceva este ura, şi altceva duşmănia. Când urăsc pe cineva, nu-i vorbesc, iar când îl duşmănesc, îl lovesc, îl urmăresc, îl atac. *Duşmăneşte trupul de-a pururi.* Să-ţi fie pururea duşman trupul tău, adică întâmpinarea şi tâlcuirea lumească a lucrurilor, tot ce decurge din însuşirea şi lucrarea noastră omenească, şi nu din înţelegerea, din chibzuinţa şi înţelepciunea duhovnicească, cum spunea mai înainte.

Trupul, în înţelesul Sfintei Scripturi şi al Părinţilor, este voia omenească, ideea omenească, ceea ce se lipeş-

te înlăuntrul nostru. Aşadar, cugetul trupesc este însoţit întotdeauna de trup, pentru că trupul, fiind material, împlineşte mult mai uşor ordinele trupeşti ale omului. Dacă de exemplu, citesc şi cred că viaţa duhovnicească înseamnă să bat satele predicând cuvântul lui Dumnezeu, trupul meu îndată şi cu plăcere se va duce. Adică studiul însoţit de credinţa mea fac uşoară lucrarea, şi astfel trupul meu nu oboseşte. Dacă însă nu am citit ceva asemănător, trupul meu nu s-ar duce, ar obosi. De aceea, Sfântul adaugă:

Trupul este prieten viclean şi, dacă e slujit, te războieşte şi mai mult. Şi iarăşi: „Câştigă duşmănie împotriva trupului şi luptă împotriva pântecelui".

Trupul, în înţelesul de cuget trupesc, când îl îngrijim, când îi facem voile, atunci ne războieşte mai mult. Din acest motiv eşti dator să-ţi duşmăneşti trupul şi să-ţi războieşti pântecele. Omul, când mănâncă, este gata pentru somn şi pentru bârfe.

Câştigă duşmănie împotriva trupului, dar în sens bun, pentru că trupul este templu al lui Dumnezeu. *Trup* sunt poftele trupeşti, neduhovniceşti, tot ce nu este Duhul lui Hristos. Dar trupul, pentru că l-a zidit Dumnezeu, nu greşeşte niciodată, este binecuvântat, este un mădular dumnezeiesc, părtaş al sufletului. Îl sfinţeşte şi îl hrăneşte Dumnezeiasca Euharistie şi îl luminează rugăciunea lui Iisus. De aceea, Sfântul spune să avem duşmănie faţă de trup, dar nu spune să-l războim. Dimpotrivă, ne îndeamnă să luptăm împotriva pântecelui şi să fim atenţi, dacă vrem să nu ne înşele.

În cuvintele de până aici ale sutei întâi și a doua am înfățișat ostenelile sfințitei liniști a minții. Ele nu cuprind numai fructele cugetării noastre, ci și cele ce le-am învățat din cuvintele înțelepțiților de Dumnezeu Părinți despre curăția minții. Iar acum, după ce am spus aceste puține lucruri, pentru a arăta câștigul ce vine din păzirea minții, vom înceta a grăi. [199]

În prima și în a doua sută a *Cuvântului*, zice Sfântul terminând, am așezat după un sistem de-al meu – ca să vi le aduc neîncetat în amintire – cele de sus și cele de jos, cauzele și cele cauzate, lupta pentru sfânta isihie, adică păzirea minții, precum și răsplătirile corespunzătoare pe care le primim. Dar scrierea mea nu este rodul propriei mele cugetări. Nu v-am spus doar cele ale mele, ci și toate câte le spun și le învață de Dumnezeu înțelepțiții Părinți. Și fiindcă v-am spus multe, n-o să vă mai obosesc mai mult. Numai două vorbulițe o să vă mai spun, ca să vă arăt care este câștigul pazei minții, și mă voi opri.

Vino, așadar, și-mi urmează spre unirea cu fericita păzire a minții, oricine ai fi tu, cel ce dorești în duh să vezi zile bune, și te voi învăța întru Domnul lucrarea văzută și viețuirea Puterilor înțelegătoare (inteligibile). [200]

Vino, fratele meu, să străbatem împreună drumul *fericitei păziri a minții* și al rugăciunii lui Iisus!

Spre unirea. Lupta păzirii minţii trebuie să fie neîncetată, să nu se oprească deloc; ziua de azi să se unească cu următoarea, o nevoinţă cu cealaltă. Trezvia, rugăciunea, curăţia inimii, înţelepciunea, chibzuinţa, toate harismele cereşti se unesc între ele. Lupta pentru ele este o cale continuă. Dar în realitate, aceasta nu este luptă, este ca şi cum ţi-ai deschide braţele şi ţi le-ai umple de toate aceste daruri.

Aşadar, oricine ai fi, păcătos, bun, rău, de patru ani, de optzeci şi patru de ani, dacă doreşti în duh, nu harismele – dacă se întâmplă aşa ceva, pleacă de aici, nu cumva să devii pricina ca Dumnezeu să ne urască şi pe noi – ci să trăieşti zilele împărăţiei lui Dumnezeu, să trăieşti împreună cu Hristos, urmează-mă! Dacă mă urmezi, te voi învăţa *lucrarea văzută*, paza minţii, pe care o vei vedea realizată în viaţa ta, o vei vedea devenind experienţa ta şi te vei bucura, te vei veseli de ea, vei vedea cât de uşoară, de fericită şi de dulce este. Te voi mai învăţa şi *vieţuirea Puterilor înţelegătoare.* Adică te voi uni cu zilele cele bune, pe care le petrec puterile cele de sus.

Căci nu se vor sătura îngerii să laude pe Făcătorul, nici mintea curată să se ia la întrecere cu ei. Şi precum fiinţele netrupeşti nu se îngrijesc de hrană, aşa nici fiinţele netrupeşti în trup nu se îngrijesc de ea, dacă vor intra în cerul liniştii minţii.

Înţelesul textului este: ori devenim împreună-luptători cu îngerii, ori mai bine să părăsim lupta noastră şi să acceptăm că am eşuat în viaţă. Aşadar, după cum îngerii

nu se opresc niciodată din a-L cânta pe Ziditor, aşa şi noi să nu ne oprim din a ne întrece cu îngerii. Şi nu numai atât, dar şi să-i depăşim.

Şi după cum îngerii nu se îngrijesc de hrană, tot aşa fac şi *fiinţele netrupeşti în trup*, cei care au trup, dar imită cetele netrupeşti. După ce Sfântul ne vorbeşte de cele cereşti, ne coboară iarăşi în cotidian, la problema mâncării. Ce minunaţi sunt aceşti binecuvântaţi sfinţi! De ce a postit Hristos patruzeci de zile? De ce posteau sfinţii nu numai posturile rânduite, ci ajungeau până la starea de a nu mai putea umbla, de a se îmbolnăvi, de a le face trupul viermi şi, mulţi, de a muri? Ca să nu le fugă mintea de la îngeri, de la sfinţi şi de la Dumnezeu. Pentru că dacă mă gândesc la sănătatea mea, ce şi cât trebuie să mănânc, atunci Îl las pe Împărat şi mă îndeletnicesc cu gunoaiele. Aşadar, pentru ca *fiinţele netrupeşti în trup* să nu se îngrijească de mâncare, intră în cerul liniştii minţii. Pregustarea împărăţiei cerurilor, adevăratul cer este cerul liniştii minţii.

Precum puterile de sus nu se îngrijesc de bani sau de avuţii, aşa nici cei ce şi-au curăţit vederea sufletului şi au ajuns la deprinderea virtuţii nu se vor îngriji de răutatea duhurilor rele. [201]

În capul acesta, Sfântul se referă la nepătimire, la care ajunge lucrătorul duhovnicesc al rugăciunii minţii. După cum îngerii nu se preocupă de bani sau de averi, pentru că nu au trup, aşa şi lucrătorii duhovniceşti care şi-au curăţit partea văzătoare a sufletului lor, adică mintea, şi au făcut din virtute un obicei, o continuitate – nu să

mă apuce gemetele dacă zic şi eu de cinci ori „Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă" – *nu se vor îngriji de răutatea duhurilor rele*, nu au nici o grijă legată de duhurile cele viclene, pentru că acestea nu le pot face nimic.

Şi precum acelora le este vădită bogăţia înaintării în Dumnezeu, la fel şi acestora le este vădită dragostea către Dumnezeu şi iubire, dumnezeiasca aţintire şi suire. Iar întinzându-se şi mai mult în suirea lor cu dragoste şi nesaţ, din pricină că au gustat din dorul dumnezeiesc şi extatic, ei nu se vor opri până nu vor ajunge pe serafimi, şi nu vor pregeta în trezvia minţii şi în urcuşul drăgăstos până ce nu se vor face ca îngerii, în Hristos Iisus Domnul nostru.

Când Hristos se suia către ceruri la Înălţarea Lui, cetele îngereşti ziceau una către alta: „Ridicaţi, căpetenii, porţile voastre, şi vă ridicaţi porţile cele veşnice, şi va intra Împăratul slavei!" (Ps. 23, 7). Astfel, pregăteau slava Domnului. Atunci Domnul le-a dăruit harul de a rămâne neschimbaţi, astfel încât să nu mai întâmpine primejdia căderii, aşa cum au căzut demonii. Aşadar, prin înălţarea lui Hristos se întregeşte lucrarea mântuirii nu numai a oamenilor, ci şi a îngerilor. Hristos nu S-a îngrijit numai de oameni, ci şi de îngeri, pentru că şi ei sunt făpturile Lui. Prin urmare, le-a dat nu numai harisma de a nu mai cădea, ci şi de a deveni neîncetat tot mai buni. Dacă sufletele oamenilor din cealaltă viaţă pot şi devin mai bune, cu cât mai mult îngerii, care au stăpânire, simţire şi iubire?

Astfel şi pentru lucrătorii duhovniceşti, care şi-au

curăţit mintea şi au făcut din virtute o obişnuinţă, este evidentă înaintarea în dragostea și în iubirea lor pentru Dumnezeu. Dragostea şi iubirea arată legătura noastră cu Dumnezeu. Prima, ca o dispoziţie lăuntrică a sufletului, iar a doua ca o expresie cuprinzătoare, întregitoare. Întregirea dragostei este iubirea. Evidentă este, de asemenea, aţintirea şi suirea acestor oameni către Dumnezeu.

Aceştia nu se vor opri din suişul lor, până când îi vor ajunge pe serafimii care nu se despart de Dumnezeu, pentru că dorul dumnezeiesc îi face să se extazieze înaintea frumuseţii şi slavei lui Dumnezeu. Nici din lucrarea trezviei cu iubire şi cu dor şi cu dragoste duhovnicească nu se vor opri vreodată, lucrare care este expresia iubirii atotcuprinzătoare a trupului şi a sufletului lor pentru Dumnezeu, până când vor ajunge și ei îngeri la tronul lui Hristos.

Şi după ce ne-a înălţat la serafimi, ne coboară iarăşi la viaţa de zi cu zi, deoarece pentru noi aceasta are importanţă.

Nu este venin mai tare ca veninul aspidei și al vasiliscului, şi nu este răutate mai mare decât răutatea iubirii de sine. [202]

Nu există otravă mai rea decât otrava aspidei şi a vasiliscului şi nu există o răutate mai mare decât iubirea de sine. Aceasta te distruge, te netrebniceşte, te dizolvă, te omoară şi te aruncă departe de Dumnezeu.

Iubirea de sine înseamnă: „Criteriul întotdeauna să fiu eu. Eu aşa gândesc, eu aşa simt, să vă spun cum simt

lucrul acesta, cum îl înțeleg, ce mă va odihni". Adică pe toate le văd în legătură cu propriul meu criteriu, cu propriile mele păreri, cunoştinţe şi dorinţe. Şi pentru că nimeni nu-şi recunoaşte iubirea pentru sine însuşi, de aceea, zice Sfântul, să vă spun cel puţin aceasta, poate-poate veţi înţelege: iubirea de sine este o otravă, mai rea şi decât otrava aspidei şi a vasiliscului.

Iar ca pui zburători ai iubirii de sine ai pe aceştia: laudele în inimă, încântarea de sine, lăcomia pântecelui, curvia, slava deşartă, pizma.

Din iubirea de sine dobândeşti roade care sunt precum copiii din flori, pe care-i leapădă mamele lor, îi aruncă şi nu-i mai vor, sau umblă pe la tribunale că poate cineva o să-i înfieze, şi bieţii de ei se tot învârt încolo şi încoace. Copiii tăi din flori rătăcesc prin toată lumea şi îşi fac cunoscute rănile lor. Iar acestea sunt: *laudele în inimă*, adică faptul de a te recunoaşte pe tine însuţi ca fiind ceva sau faptul de a vrea să te laude alţii. Acestea sunt osândirea ta şi aşa dovedeşti că eşti un nefericit şi că vei muri ca un nefericit.

Asemănătoare cu iubirea de sine este şi *încântarea de sine*, care înseamnă: orice fac vreau să-l fac perfect, ca să-mi recunoască alţii lucrul. Când mi se spune că ceva n-am făcut bine, contrazic. Vreau să fiu deplin: să am harisme, să fiu sănătos, să mă înţeleagă ceilalţi. Ăştia-s copiii noştri *zburători,* care descoperă faptul că suntem otrăviţi. Dar mai sunt şi alţii.

Curvia şi *slava deşartă*. Care-i curvia monahilor?

Faptul de a iubi cele pe care le-au părăsit, iar slava deşartă este uşurătatea, prin care urmărim lucruri care nu au nici o valoare. Spun cuiva: „Lucrul de mână pe care l-ai făcut putea fi mai bun". Iar fratele zice înlăuntrul lui: „În loc să-mi spună *bravo*, că doar am trudit trei luni ca să-l fac, îmi zice că putea fi mai bun?" Împotrivirea fratelui ascunde o uşurătate. Pentru că, ce importanţă are ce-ţi va spune Stareţul? Importanţă are ce zice Dumnezeu. Dumnezeu vede truda şi osteneala ta. Dacă nu ai făcut lucrul tău de mână bine, fiindcă nu ai fost atent, atunci ai săvârşit o greşeală, ai păcătuit. Dar dacă l-ai făcut cu toată inima ta, cu toată truda ta şi cu tot interesul tău, dar nu a plăcut celuilalt, ce importanţă are asta? Tu zi: „Fie numele Domnului binecuvântat!"

Şi coroana tuturor, mândria, care ştie să cucerească nu numai pe oameni, ci şi pe îngerii din ceruri, şi să-i îmbrace în întuneric, în loc de lumină.

Iubirea de sine care naşte aceşti copii ştie, are ea modalităţile ei pentru aceasta, ca nu numai pe oameni, ci şi pe îngeri să-i arunce din cer şi să-i azvârle în cele mai de jos ale iadului. Demonii au fost şi ei îngeri în cer, dar acum sunt în văzduh, în peşteri, în morminte, sub pământ, în gunoaie, prin măslini. Unde pute, unde e gunoi, acolo sunt şi demonii. Unde au ajuns! După căderea lor nu mai ştiu ce să facă. Se poate să stea şi sute de ani într-o gaură. N-au chef să meargă altundeva, nu le place nimic, nu-i mulţumeşte nimic, viaţa lor este îngrozitoare. Şi cu cât mai îngrozitoare este, cu atât mai mult se închid în ei, la

fel ca un om bolnav care, oricând l-ai vizita, se tot plânge și aceleași lucruri ți le spune.

Avem mulți sfinți care au săpat și au găsit demoni care strigau și se împotriveau pentru că îi deranjau. Când îi întrebau de când sunteți aici, răspundeau de patru sute de ani sau de cinci sute de ani sau de o mie, de multe ori de dinainte de venirea lui Hristos. Demonii au căzut din curțile cerești și viața lor s-a înnegrit. După ce au fost îmbrăcați cu lumina, iubirea de sine i-a îmbrăcat cu întuneric. Dar dacă iubirea de sine a reușit să-i arunce pe îngeri, cu cât mai mult poate să ne arunce pe noi oamenii?

Cu capul următor Sfântul Isihie își termină *Cuvântul despre trezvie* completând cu ultimele trei capete după chipul celor trei Persoane ale Sfintei Treimi. Capul 201 ne-a vorbit despre puterile cerești, următorul ne-a adus în față iubirea de sine, ca să ne spună: „Feriți-vă de ea!", pentru că odată cu aceasta nu poate să existe nici o harismă cerească, și acum capul ultim se referă la numele Sfintei Treimi.

Acestea ți le-a scris, Teodule, cela ce poartă numele isihiei, deși e dezmințit de fapte. Dar poate nu sunt ale noastre toate, ci cele pe care ni le-a dat Dumnezeu, Cel lăudat și slăvit în Tatăl, în Fiul și în Sfântul Duh de toată firea rațională, de îngeri, și de oameni, și de toată zidirea, pe care a făcut-o Treimea cea negrăită, Dumnezeu cel Unul, de a Cărui împărăție strălucită să avem și noi parte, prin rugăciunile Preacuratei Născătoare de Dumnezeu și ale Cuvioșilor noștri Părinți. Cărui Dumnezeu necuprins I se cuvine slava veșnică. [203]

Acestea ţi le pun înainte, Teodule, zice, eu care port numele isihiei, chiar dacă cu fapta o tăgăduiesc. S-ar putea, desigur, să nu fi reuşit să-ţi scriu câte am vrut, ci numai câte mi-a dat Dumnezeu, Care este slăvit şi de îngeri, şi de oameni, şi de toată zidirea, pe care El Însuşi a zidit-o.

Căruui Dumnezeu necuprins I se cuvine slava veşnică. Necuprins, aşa cum am spus înainte, este cel neapropiat, cel neînţeles, cel de neatins, dar noi să reuşim să ne apropiem de Dumnezeu, să-L înţelegem, să-L încăpem în noi, să-L facem al nostru în rărunchii noştri şi să-L slăvim veşnic.

CUPRINS

Editura „SFÂNTUL NECTARIE"
Arad, str. Tudor Vladimirescu nr. 5
Tel: 0723 681 263; 0746 258 077
Fax: 0257 255 894

Distribuţie:

S.C. **Egumeniţa** S.R.L. O.P. 3
C.P. 301
800730 Galaţi
tel./fax: 0236-326.730
e-mail: editura@egumenita.ro
www.egumenita.ro

Tiparul executat la:
ALFÖLDI NYOMDA AG, Böszörményi Str. 6. 4027 DEBRECEN, UNGARN.
Tel: (36)52 515715 (36)52 415686, Fax: (36)52 325227

„Dumnezeu ne-a dat mintea nu pentru cele la care noi o folosim, ci pentru lucrarea ei ascunsă. Mintea are propria ei lucrare, care este urmărirea cu privegghere a lui Dumnezeu, atenția pentru a nu se împrăștia, pentru a nu fi cucerită și înnegrită de gânduri; este trezvia, vederea lui Dumnezeu“.

Arhimandrit
Emilianos Simonopetritul

ISBN 978-973-85817-8-4